አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ፤ ትናንትም ዛሬም ነገም!

ሚያዝያ 6 ቀን 2003 ዓመተ ምሕረት
ከሞቱ 143 ዓመት ሆናቸው!

ለ143ኛ ዓመት መታሰቢያ

የደራሲው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው!
All rights reserved

መጀመሪያ ታተመ ሚያዝያ 2003 ዓም
ሁለተኛ ታተመ ሰኔ 2003 ዓም
ሲያትል ዋሽንግተን
አሜሪካ

Copyright 2011 Amare Afelae Bishaw.
Published by Gugsa Magazine
First edition Apirl 2011
Second edition Juen 2011
Printed in U.S.A

P.O.BOX 492
Seattle WA 98111
U.S.A

የደራሲው መልእክት ሣጥን ቁጥር
P.O.BOX 492
Seattle WA 98111
U.S.A

ከአማረ አፈለ ብሻው!
Amare Afelae Bishaw

ክፍል አንድ

ማውጫ

ማውጫ መታሰቢያ ምስጋና ማብራሪያ ገጽ 2-10
ምዕራፍ 2 አጤ ቴዎድሮስን በጠቢባን አወቅናቸው ገጽ 11-23
ምዕራፍ 3 ለመጽሐፉ ጥቅስ የተጠቀምኩበት ፊሊጥ ገጽ 23-34
ምዕራፍ 4 ፊር አስጨባጭ ገጽ 34-41
ምዕራፍ 5 መግቢያ በሻለቃ ግርማ ይልማና ባረሙት ገጽ 42-54

ክፍል ሁለት

ምዕራፍ 1 ኢትዮጵያ በዘመነ መሳፍንት ሥርዓት ገጽ 55-60
ምዕራፍ 2 ቤተ ክርስቲያን በዘመነ መሳፍንት ገጽ 60-66
ምዕራፍ 3 የኢትዮጵያ ሕዝብ በዘመነ መሳፍንቱ ገጽ 66-74
ምዕራፍ 4 ዘመነ መሳፍንቱ ከውጭ መንግሥታት ጋር! ገጽ 74-79
ምዕራፍ 5 የኢትዮጵያ ሕዝብ እንባ ፊሶ አልቀረም ገጽ 79-87

ክፍል ሦስት

ምዕራፍ 1 የካሣ ኃይሉ ትውልድ ገጽ 88-97
ምዕራፍ 2 የካሣ ኃይሉ እድገት ገጽ 98-104
ምዕራፍ 3 ልጅ ካሣ ገጽ 104-108
ምዕራፍ 4 ካሣ ኃይሉ የኮሶ ሻጭ ልጅ አልነበሩም? ገጽ 108-117
ምዕራፍ 5 ደጃዝማች ካሳ ገጽ 118-124
ምዕራፍ 6 የጃዝማች ካሣ ዘመቻ ወደ ሰሜን ገጽ 125-128
ምዕራፍ 7 ከደጃዝማችነት ወደ አጤነት ገጽ 128-1332
ምዕራፍ 8 አጤ ቴዎድሮስ የነገሡበት ዓመት መለያየት ገጽ 132-140

ክፍል አራት

ምዕራፍ 1 የአጤ ቴዎድሮስ ሕግ አዋጅ ገጽ 1341-144
ምዕራፍ 2 የያዙከውን ሃይማኖት አትቀይር ገጽ 145-150
ምዕራፍ 3 የአጤ ቴዎድሮስ ዘመቻ ወደ ወሎ ገጽ 150-154
ምዕራፍ 4 የአጤ ቴዎድሮስ ዘመቻ ከወሎ ወደ ሸዋ ገጽ 1546-160
ምዕራፍ 5 የአጤ ቴዎድሮስ ራእይ ለኢትዮጵያ ገጽ 161-163
ምዕራፍ 6 የአጤ ቴዎድሮስ የውጭ ግንኙነት ገጽ 164-167
ምዕራፍ 7 ወታደር ደመወዝተኛ ሆነ ገጽ 168-172
ምዕራፍ 8 የጋፋት እንዱስትሪና በጣና ባሕር መርከብ ሥራ ገጽ 172-186

ምዕራፍ 9 የኢትዮጵያ ባል የኢየሩሳሌም ውሽማ ገጽ 187-196
ምዕራፍ 10 አዳሪ ትምህርት ቤት ጅመራ ገጽ 197-201
ምዕራፍ 11 የባህል ልብስ፣ቆንጆና ውድድር፤ ሥነ ጽሑፍ ገጽ 202-211

ክፍል አምስት

ምዕራፍ 1 እቴጌ ተዋበችና እቴጌ ጥሩወርቅ ገጽ 212-218
ምዕራፍ 2 አጤ ቴዎድሮስ የጨከኑበት ምክንያት ገጽ 219-222
ምዕራፍ 3 አጤ ቴዎድሮስ ሕግ በጣሱት ላይ ጨከኑዋል ገጽ 222-227
ምዕራፍ 4 የአጤ ቴዎድሮስ የማይዛባ ፍርድ ገጽ 228-238
ምዕራፍ 5 የአጤ ቴዎድሮስ ደግነት ገጽ 239-243

ክፍል ስድስት

ምዕራድ 1 የግብጽ ፓትርያርክ መታሰር ገጽ 244-252
ምዕራፍ 2 አጤ ቴዎድሮስና አቡነ ሰላማ ገጽ 253-263
ምዕራፍ 3 ቤተ ክህነትና አጤ ቴዎድሮስ ገጽ 264-269
ምዕራፍ 4 አጤ ቴዎድሮስና ደብተራ ገጽ 269-272
ምዕራፍ 5 አጤ ቴዎድሮስ መነኮሳትና ካህናት ገጽ 273-287
ምዕራፍ 6 አጤ ቴዎድሮስና ሸህ ሁሴን ጅብሪል ገጽ 287-292
ምዕራፍ 7 "እንዳይርቅህ መንፈስ ቅዱስ ብዙ ጊዜ አትቅረብ ከቄስ" ገጽ 292-297
ምዕራፍ 8 አጤቴዎድሮስን ቀድሞም ዛሬም የሚወዱ ካህናት አሉ ገጽ 298-304

ክፍል ሰባት

ምዕራፍ 1 "አጤ ቴዎድሮስ የአሜሪካ ጦርነት አቢቃ ወይ"ገጽ 2305-318
ምዕራፍ 2 በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን የተሾሙ ሹማምት ገጽ 318-324
ምዕራፍ 3 አጤው ለእድገት ሲሯሯጡ መኳንንቱ አፈነገጡ ገጽ 325-332
ምዕራፍ 4 የደጃዝማች ንጉሤ መሸፈትና አገር መሸጥ ገጽ 333-338
ምዕራፍ 5 የደጃዝማች ካሣ ምርጫ መሸፈት ገጽ 338-341

ክፍል ስምንት

ምዕራፍ 1 የኢትዮጵያና የአውሮፓውያን ግንኙነት ገጽ 342-347
ምዕራፍ 2 እንግሊዝ እና የኢትዮጵያ ግንኙነት ገጽ 347-352
ምዕራፍ 3 የጉዳይ ፈጻሚ ካሜሮን መምጣትና መታሰር ገጽ 352-358
ምዕራፍ 4 የውጭ ሃይማኖተኞችና አጤ ቴዎድሮስ ገጽ 359-368
ምዕራፍ 5 እንግሊዞች ጦር ወደ ኢትዮጵያ አዘመቱ ገጽ 368-372
ምዕራፍ 6 እንግሊዞችና ደጃዝማች ካሳ ምርጫ ገጽ 372-379

ክፍል ዘጠኝ

የዐፄ ቴዎድሮስ ዘውድ
(ከሮዝ አኬፓን መጽሐፍ)

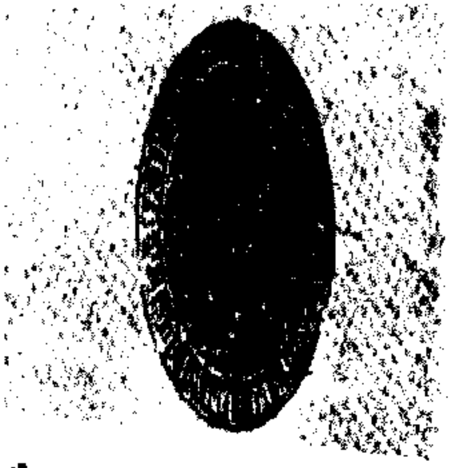

ዐፄ ቴዎድሮስ ለንግሥት ቪክቶሪያ የጻፉት ደብዳቤ
(እነአቶ ግርማ ሥዩሙ ካሳተሙት መጽሐፍ)

የአጤ ቴዎድሮስ ዘውድና ማህተማቸው! ምንጩ

የአጤ ቴዎድሮስ ኒሻን ምንጩ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት ገጽ 501

መታሰቢያ

መጽሐፈ ነገሥት 1ኛ ምዕራፍ 3 ቁጥር 12 "እነሆ ማንም የሚመስልህ ከአንተ በፊት እንደሌለ ከአንተም በኋላ እንዳይነሣ አድርጌ ጥበበኛና አስተዋይ ልቡና ሰጥቼሃለሁ" ይላል:: ለእኔ ከዚህ በፊት ሊቀ ጠበብት ተሾመ ሀብተ ገብርኤልን፣ የሚመስል ወንድም ኑሮኝ አያውቅም:: ለወደፊቱም እርሳቸውን የመሰለ ወንድም እማገኝ መስሎ አይታየኝም:: ሊቀ ጠበብት ተሾመ፣ ቅድሚያ የተዋወቅንበት ምክንያት እንዲህ ነው:: አሰብን አስመልክቶ በላንዳፍታ መጽሔት የጻፍኩትን መጣጥፍ ተመልክተው ደስ አላቸው::

ከእኔ ጋር በሊቅ ዶ/ር ስብሐት መርስዔ ኀዘን፣ አማካኝነት ተዋወቅን:: ስለ አሰብ ጉዳይ የጀመርኩትን በርትቼ መጻፍ እንዳለብኝ እርሳቸው የሠነድ አቅርቦት በገፍ ማምጣት ጀምሩ:: እኔ ኋላ ጉማጉ መጽሔትን ሳዘጋጅ ሲተባበሩኝ ቆዩ:: መጽሔቱን ትቼው መጽሐፍ ወደማሳተሙ ስጀምር አሰብን አስመልክቶ ለመጻፍ ጀምሬአለሁ ስላቸው የመጽሐፉን ክበር ራሳቸው አሠሩና ሳኩልኝ:: መጽሐፉ እንደታተመ 40 መጽሐፍ ኢትዮጵያ በእርሳቸው ወጭ አስገብተዋል::

መጽሐፉ ተወዳጅነት ማግኘቱን ከተረዱ በኋላ ኢትዮጵያ ውስጥ እንዲታተም ጥረት አደረጉ:: ነገር ግን የተገኙት አታሚዎች "ይህ መጽሐፍ ያለውን መንግሥት የሚያስቆጣ በመሆኑ ማረም አለብን" አለበለዚያ ሊታተም አይችልም ሲሉአቸው ጥረታቸው ሳይሳካ ቀረ:: አንድ ቀን የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ በተመለከተ ለመጻፍ ማሰቤን ሥነግራቸው "ሕዝብ የዚህን መጽሐፍ ማተሚያ የምሸፍነው እኔ ነኝ በርታ:: በኢትዮጵያ ያሉትን የጀግኖች ታሪክ የዛሬው ትውልድ ካወቀ ኢትዮጵያ አንድ ቀን እንደነበረች ትሆናለች" በማለት ቃል ሰጥተውኝ ነበር:: ታዲያ ምን ያደርጋል ሲጓጉበት የነበረው መጽሐፍ ለንባብ ሳይበቃ እርሳቸው ሰኔ 9 ቀን 2002 ዓም ማረፋቸውን ስሰማ አዘንኩኝ:: እኔም አስከሬናቸው ፊት እንባየን ሳላፈስ ቀረሁ:: የምሠራበት መሥሪያ ቤት ፈቃድ አልሰጠኝ አለ:: ሳምንቱ የአባቶች ቀን ማለትም "ፋዘርስ ደይ ዊኬንድ" በመሆኑ በመሥሪያ ቤቱ ሕግ መሠረት "ብሉክ አውት ውኬንድ" ይባላል:: በዚህ ምክንያት እኔ እርሳቸውን ሳልሸኛቸው ቀረሁ::

1ኛ ጢሞ 6፡18 "እውነተኛውን ሕይወት ይይዙ ዘንድ ለሚመጣው ዘመን ለራሳቸው መልካም መሠረት የሚሆንላቸውን መዝገብ እየሰበሰቡ መልካምን እንዲያደርጉ በበጎም ሥራ ባለ ጠጎች እንዲሆኑ ሊረዱና ሊያካፍሉም የተዘጋጁ እንዲሆኑ ምከራቸው" ይላል:: ልክ ሊቀ ጠበብት ይህን ሲፈጽሙ ኑረው አልፈዋል:: ስለዚህ ይህን አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም የተባለውን መጽሐፍ መታሰቢያነቱን ለሊቀ ጠበብት ፕሮፌሰር ተሾመ ሀብተ ገብርኤል እና ለክቡር ሐኪም ሊቀ ጠበብት ፕሮፌሰር አሥራት ወልደየስና ለተዋናይ ታማኝ በየነ መታሰቢያ ይሆናቸው ዘንድ አበረክታለሁ::

ምዕራፍ 1 የአጤ ቴዎድሮስ ጉዞ ወደ መቅደላ ገጽ 380-382
ምዕራፍ 2 የእንግሊዞች እና የኢትዮጵያ ጦርነት በመቅደላ ገጽ 383-389
ምዕራፍ 3 አይ መቅደላ ልጆችዋን የምትበላ ገጽ 390-395
ምዕራፍ 4 ወይዘሮ ምንትዋብ "ዘውድ ለባለ ዘውድ" አሉ ገጽ 396-399
ምዕራፍ 5 እንግሊዞች የኢትዮጵያን ቅርሳቅርስ ዘረፉ ገጽ 400-405

ክፍል አሥር

ምዕራፍ 1 የአጤ ቴዎድሮስ ልጆቻቸውና የልጅ ልጆቻቸው ገጽ 406-414
ምዕራፍ 2 አጤ ቴዎድሮስ በሕዝብና በጥበብ ሰዎች ዓይን፣ ገጽ 414-431
ምዕራፍ 3 የአጤ ቴዎድሮስ ገብርዬዎች አልቀዋል የሉም ገጽ 431-439
ምዕራፍ 4 የአጤ ቴዎድሮስ አካልዩዎች ጥቂት አሉ ገጽ 440-444

ክፍል አሥራ አንድ

ምዕራፍ 1 ተሥፋ ገብረ ሥላሴ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ገጽ 445-457
ምዕራፍ 2 በተአምረ ማርያም የተሸፈነ ደባ ገጽ 457-461
ምዕራፍ 3 የተሥፋ ገብረ ሥላሴ ትረካ ገጽ 462-472
ምዕራፍ 4 እውነት የማርያም ጽላት አሰብ ላይ ተይዟልን? ገጽ 473-477
ምዕራፍ 5 ቅድስት ማርያም አዲስ አበባ ታይታ ነበር?ገጽ 477-481

ክፍል አሥራ ሁለት

ምዕራፍ 1 አጤ ቴዎድሮስ ፀረ እስላም አይደሉም ገጽ 482-502
ምዕራፍ 2 አጤ ቴዎድሮስ ጸረ ኦሮሞ አልነበሩም ገጽ 503-518
ምዕራፍ 3 ወያኔዎች በአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ላይ ገጽ 518-532
ምዕራፍ 4 ሊቀ ጠበብት ትክክል አይደሉም ገጽ 532-537
ምዕራፍ 5 ታሪክን ያላገናዘቡ ሊቅ ዶ/ር ናቸው ገጽ 538-545
ምዕራፍ 6 አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያ ጠላት አይደሉም ገጽ 546-552
ምዕራፍ 7 ደጃዝማች ዘውዴ ምን ነካቸው? ገጽ 553-565
ምዕራፍ 8 አለቃ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ በአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ገጽ 565-578

ክፍል አሥራ ሦስት

ምዕራፍ 1 የአጤ ቴዎድሮስ አጽም የት ይረፍ? ገጽ 579-591
ምዕራፍ 2 አባሪ ገጽ 592-631
ምዕራፍ 3 ጠቅላላ ዋቢ መጻሕፍት ገጽ 632-640
ምዕራፍ 4 የሥዕል ፎቶ መግለጫ ገጽ 641-655

አጤ ቴዎድሮስ በሕይወት ዘመናቸው ሳሉ! ምንጩ ኮንግረስ ላይብረሪ የተገዛ ሲሆን ሁለተኛው ምስል ፎቶ ደግሞ እንደ ፖስት ካርድ የተሠራ ነው።

ይህ የአጤ ቴዎድሮስ ምስል ፎቶ በሰዓሊ እስክንድር ስዩም የተሳለ ነው።

ብጣራ ብጣራ አጣሁት ወንድሜን
መቼ መሠለኝና የምትርቅ እኔን
ዳግም ሳንትያይ በቃ ተለየየን
አትጨክን ተሾመ እንግባ አገራችን
እንደወጡ ቀሩ አይበል ጠላታችን
ሀብታም ነው ድሀ ነው ብሎ ሰው የማይንቅ
ከልጅ ጋር እንደልጅ ከትልቅ ጋር ትልቅ
ከአዘኑ ጋር ማዘን ከሳቀው ጋር መሳቅ
ከደግነት በቀር ክፉ ቃል የማያውቅ
መቸም ኢትዮጵያ በልጅ አልተባረክሽ
ሊቀ ጠበብት ተሾመን አምላክ ወሰደብሽ::

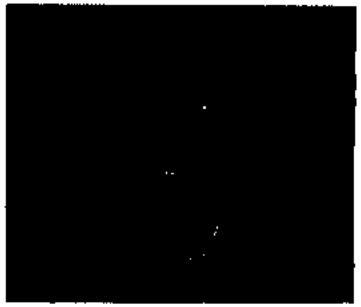

ሊቀ ጠበብት ተሾመ ሀብተ ገብርኤል

ገድል ተወርውረው ቢጣሉ ወደእሳት
ቋሱም ከመቅደሱ ቢቃጠሉ በሳት
እያሉ ታሪኩ ኢትዮጵያ እንዲት ናት
የትኛው ምሁር ነው ለሕዝብ የታመመ
በሐቅ የሚሰራ ለአንድነት የቆመ
እውነትን ማነው የሚያስተምረን
በአንድ ሠንደቅ ሥር የሚያደራጀን
መስሎ መኖር ትቶ መሆንን አሳይቶ
የባንዳ ዱሊታን ቆሻሻ ውስጥ ከቶ
ከደግነት ጋር የሰጠው አሟልቶ
አንድ ዓሥራት እሳቸው ነበሩ
ሕይወታቸውን ለአንድነት ገበሩ::

ሊቀ ጠበብት ሐኪም ዓሥራት ወልደየስ!

በቀልድ የጀመረው በቃ ለቁም ነገር
ተረክቦ ሲዞር እምነትና ሀገር
ተሸክሟት አየን ተረኛዋን ቀንበር
ያች የክብር ማተብ ተጣብቃ ካንገቱ
ትከለተዋለች በየሄደበቱ
መስቀል አደባባይ መሰከረች ቁማ
ሳትፈራ በድፍረት ምንም ሳታቅማማ
እንዲህ ሲል እሰማ
ወጥቶ ከመድረክ ላይ ከትልቁ ማማ
አንድ አገርና ሕዝብ አንድ ሠንደቅ ዓላማ
መስሎ መገኘትን ማደርን የጠላው
ንዋይ ያልደለለው
በጨረቃ ሳይሆን ፀሐይ እየሞቀው
አተረፋት ስሙን አገርም አወቀው::

ተዋናይ ታማኝ በየነ!

ምስጋና

ከሁሉ አስቀድሜ የማስብ ችሎታ ሰጥቶ መጽሐፍ መርምሬ እንድጽፍ የረዳኝ አምላክ ልዑል እግዚአብሔር ለዘላለም ስሙ የተመሰገነ ይሁን:: አንድ ሰው መጽሐፍ ለመጻፍ የሚነሣው የመጻፍ ፍላጎት ሲኖረው ነው፤ ከቤቱ ሰላም ሲያገኝ ያሰበውን መጽሐፍ ለመጻፍ ይችላል:: ዋቢ የሚሆን ሠነድ መጻሕፍት ማግኘት ሲችል ነው:: "አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም" የተባለውን መጽሐፍ ለመጻፍ ስጀምር ከላይ የጠቀስኳቸው ሁሉ ተሟልተው በማግኘቴ እነሆ ይህን መጽሐፍ ለመጻፍ ቻልኩኝ:: 1ኛ ጴጥ 1፥22"ለእውነት እየታዘዛችሁ ግብዝነት ለሌለበት ለወንድማማች መዋደድ ነፍሳችሁን አንጽታችሁ እርስ በርሳችሁ ከልባችሁ አጥብቃችሁ ተዋደዱ"ይላል:: እነዚህ" ለእውነት" የቆሙ ወገኖቼን ስላደረጉልኝ ሁሉ አመሰግናለሁ::

ወይዘሮ የካባ ሲሳይ አምባው መጽሐፍ ለመጻፍ ጉንብስ ቀና ስል ሰሜቴን የሚነካ ቃላት ስለማትናገሪ አመሰግናለሁ:: ጸባይሽ እንዳይቀየር ለወደፊቱም በዚህ እንድትቀጥይ በእግዚአብሔር ስም ከአደራ ጋር እማጸናለሁ::

መጻሕፍትን መጣጥፎችን፤ ጋዜጣዎችን በራሪ ወረቀቶችን ተውኔት ክሮችን በመስጠትም፤በማዋስም የተባበሩኝ ስማቸውን እጠቅሳለሁ:: አቶ አሰገድ ድሌና አቶ ፈንታሁን ጥሩነህ ሊቀ ጠበብት ተሾመ ኃብተ ገብርኤል፤አቶ ሰሎሞን አምባው፤ሊቀ ማዕምራን አበባው ይግዛው፤ሊቅ ዶ/ር ጌቱ ገላየ፤አቶ ተክሌ የኋላ፤ አምሳ አለቃ አባይነህ መሸሻ፤ ሊቀ ካህናት ምሳሌ እንግዳ፤አቶ ወልደ ገብርኤል አሰጌ፤አቶ ነቢዩ እንግዳ ወርቅ፤አቶ መልኩ በላይነህና ዲያቆን አቢይ መኮንን፤ አቶ መላኩ ዳንኤል፤አቶ ጸጋ ጣሰው፤አቶ ጸጋው ደምሌ፤ ለዚህ መጽሐፍ ጥቅስ የምወስድበት ሠነድ ሰጥተውኛል:: ሻለቃ ግርማ ይልማና ወይዘሪት ደንበርነሽ ደበብ መጽሐፍ አውሰውኛል::

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም፤የተባለውን መጽሐፍ ያረሙልኝ ሻለቃ ግርማ ይልማ፤ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛውና አቶ ዘርፉ ታከለ (ታያቸው) ሲሆኑ ፊደሉን የለቀሙልኝ ኢትዮጵያዊ ስማቸው እንዲገለጽ አልፈለጉም:: ባለንበት በስደቱ ዓለም የአንድን ሰው መጽሐፍ ረቂቅ ታምኖ ተቀብሎ ማረም ትልቅ የሀገር አሳፊነት የሚሰማው ሰው ነው:: በስደቱ ዓለም ባለው የጊዜ እጥረትና ሩጫ ወቅት የሌላ ሰው የመጽሐፍ ረቂቅ ተቀብሎ ማረም የሀገር ፍቅር የሚሰማው ሰው ብቻ መሆን አለበት:: ሊቅ ዶ/ር ስብሐት መርስኤ ኀዘንና ሠዓሊ ኪሩቤል፤ አቶ ሹመት ጉዳይ አቶ ጌታቸው ረዳ፤አቶ ዋለ አዲስና አቶ ሰለሽ ዘመነ፤አቶ በስጠ ወርቁ፤ ከልብ አመሰግናለሁ:: ከእንግሊዘኛ መጻሕፍት ጥቅስ የተወሰደውን ሻለቃ ግርማ መተርጎም ጀምረው ባለ ጊዜው በማለቁ ምክንያት ሳላስጨርሳቸው ቀርቻለሁ:: ሻለቃን በድጋሚ ከልብ አመሰግናለሁ:: እንዲሁም የመጽሐፉን ሽፍን ያስተካከሉልኝ ሰዓሊ እስክንድር ሰዩምን ከልብ አመሰግናለሁ::

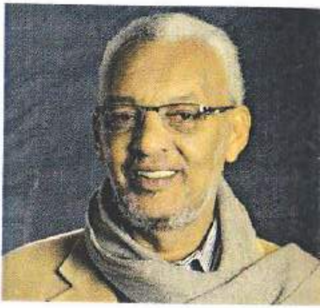

ት ጠበብት ተኸመ ሀብተ ገብርኤል

ነት ሐኪም ዓሥራት ወልደየስ!

ሁለተኛ እትም ማብራሪያ፤

ከአንባብያን በብዛት የመጣ ጥያቄ "የተሥፋ ገብረ ሥላሴ ተአምረ ማርያም መጽሐፍ አባሪ ሁኖ ለምን አልወጣም:: ሁለተኛ ሲታተም መውጣት አለበት" ስላሉ አባሪ ቁጥር አምስትን ላይ ወጥቷል::

ሌላው ከመጀመሪያው እትም የፊደል ግድፈት ይህ ሁለተኛው እትም በመጠኑ ተለቅሟል:: ፊደሉን የለቀሙልኝ ሊቅ ዶ/ር ስብሃት መርስኤ ኀዘንና አቶ ሞገስ መርስኤ ኃዘን ሁለቱን ወዳጆቼን በጣም አመሰግናለሁ::

አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግ ሲነሡ የመሳፍንት ገዥዎችና ካህናቱ ሕዝቡን እየቀሰቀሱ ሲያስቸግሯቸው ጭካኔ አበዙ:: መሳፍንቱና ካህናቱ "ጨካኝ" እያሉ ሲያስወሩባቸው ይበሽቃቸዋል:: ታዲያ ቀን የሸፈተውን መሳፍንት ሲያባርሩ ይውሉና ማታ ደግሞ ከድንኳናቸው ሲገቡ በገና እንሥተው ይደረድራሉ::

> "ይሉኛል ይሉኛል ጨካኝ
> ሀሳቤን ሳያውቁ ምክሬን ሳይሰሙኝ" ይሉ ነበር::

አጤ ቴዎድሮስ ያለ ጊዜያቸው የተወለዱና ለኢትዮጵያ ሥልጣኔ ጮራ እንዲበራ ለማድረግ ታጥቀው የተነሡ ነበሩ:: የአጤ ቴዎድሮስን የአገር ግንባታ ዓላማ ሊቀ ጠበብት አዱኛው ወርቁ እንዲህ ይሏቸዋል::

> "የሚያስተውለው ሰው የሚያውቅለት ጠፍቶ
> ያለ ጊዜው ሄደ ያለ ጊዜው መጥቶ" ይላሉ::

አዎ አጤ ቴዎድሮስ ያለ ጊዜው የተወለዱና ያለ ጊዜያቸው የሞቱ ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግ የታገሉ ጀግና ነበሩ:: አገራቸውን ለማሳደግ የነበራቸውን ዓላማ በራሳቸው አባባል ገልጸውታል::

> "ይሉኛል ይሉኛል ይሉኛል ጨካኝ
> ሀሳቤን ሳያውቁ ምክሬን ሳይሰሙኝ" ብለዋል::

ምዕራፍ 1

አጤ ቴዎድሮስን በጠቢባን አወቅናቸው!

አጤ ቴዎድሮስን ያሳወቁን ባለሞያዎች ናቸው:: ባለሞያ ማለት ደራሲ፣ሠዓሊ፣ ተዋናይ፣ድምጻውያን፡ ሌላም ሌላ ሞያ ያለው ሰው ነው:: ለዚህ መጽሐፍ መነሻ የሆኑት ከፍ ተብሎ ከተጠቀሱት ባለሞያወች የተገኙት ሠነዶች ናቸው:: የአጤ ቴዎድሮስን ምስል በሕይወት እያሉ ፎቶ መኖሩ ታውቋል:: ለዚህ ዋቢ የሚሆነው ምስል ፎቶ አንድን በጥሞና ማስተዋል ይጠቅማል::

ምስል ፎቶ ሁለት በይሆናል ሳይሆን በትክክል መንገድ በማሠራት ላይ እያሉ የተነሡት ነው:: ሌላው የእንግሊዝ ጦር ወደ ኢትዮጵያ ከመምጣቱ በፊት የአጤ ቴዎድሮስን ምስል ፎቶ ይዘው መጥተዋል ተብሎም ተጽፏል:: ይህ ማለት የአጤ ቴዎድሮስ ምስላቸው እንግሊዝ አገር ገብቶ ነበር ማለት ነው:: ለዚህም ዋቢ የሚሆን ቀደም ሲል አለቃ ተክለ ኢየሱስ የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ ብለው ጽፈው የተውትን ዶ/ር ሥርግው ገላው ያሳተሙት መጽሐፍ ይሆናል::

አሳታሚ ዶ/ር ሥርግዉ ገላው አለቃ ተክለ ኢየሱስ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 134 "አጤ ቴዎድሮስ በገዛ ጠበንጃው ሞቶ ባዩት ጊዜ አላመኑም ነበር:: ግን ቀድሞ በሕይወት ሳለ የኢትዮጵያ ንጉሥ ተብሎ መልኩ በፎቶግራፍ ሥዕል ተነሥቶ ከንግሥቲቱ ዘንድ ኢየሩሳለም ይኖር ነበርና ያንን ያዩ ፈረንጆች አወቁት:: ያ ሥዕል ባይኖር የአጤ ቴዎድሮስ መሞት አይታመንም ነበር" ሲሉ ጽፈዋል:: አለቃ ተክለ ኢየሱስ ሁሉንም "አንተ"እያሉ የጻፉ በመሆናቸው አንባብያን አክብሮት አልሰጡም ብላችሁ እንዳትነቅፏቸው::

አጤ ቴዎድሮስ ከመሞታቸው በፊት ትክክለኛ ምስላቸው ፎቶአቸው ነበር ማለት ነው:: ለዚህም ብዙ የተለያዩ ምስል ፎቶ ቢኖርም ምናልባት በአቶ ፈንታሁን ጥሩነህ አማካኝነት ከኮንግረስ ላይብረሪ የገዛሁት ከውጭ በጀርባ ያሉት ሁለት ሳይሆን አይቀርም:: ሌላው የብርቲሽ ሙዚዬም ተወካይ ሪቻርድ ሆምስ በደረቅ አርሳስና ቡርሽ

ራሳቸውን ከገደሉ በኋላ የሳለው ይሆናል:: ይህንም ከላይ እንደጠቀስኩት በአቶ ፈንታሁን ጥሩነህ አማካኝነት ኮንግረስ ላይብረሪ የገዛሁት ምሥል ፎቶ ሪቻርድ የሣለው ነው::

Darrell Bates <u>The Abyssinian Difficlty</u> page 176 "The head of Theodrus,sketched by R.R.Holmes immediately after the emperors death." ይላል::

ከነዚህ ከሁለቱ ምስሎች ፎቶዎች በኋላ ትክክለኛ ተክለ ሠውነታቸውን የሚገልጽ በኢትዮጵያውያን በራሳቸው አሣሣል እንደገና አሳምረውታል:: ለዚህም ቀዳሚው ሠአሊ አገኘሁ እንግዳ፣ በ1924 ዓም ሥለዋቸዋል:: ከዚያ በኋላ ኢትዮጵያውያን አጤ ቴዎድሮስን የሣሉ ብዙ ናቸው::

ታሪካዊ መቅደላንና ታሪካዊ መድፋቸውን ለኢትዮጵያ ትውልድ ሠዓልያን አቅርበዋል:: የአጤ ቴዎድሮስ ምሥል ይበልጥ የታወቀው ደግሞ በግርማቸው ተክለሐዋርያት "ቴዎድሮስ" የተሰኘው ተውኔት የመጽሐፉ ሽፋን ሁኖ ከወጣ በኋላ ሠዓልያን የአገር ፍቅር አደረባቸው:: የአዲስ አበባ ዩንቨርስቲ አንድ መጽሐፍ አሳትሟል::

INSITUTE OF ETHIOPIAN STUDIES KASA AND KASA ይላል:: በብዛት በእንግሊዘኛ የተጻፈበት ሲሆን አማርኛም አለው:: በዚህ መጽሐፍ ውስጥ ብዙ የተለያዩ ምሁራን ስለ አጤ ቴዎድሮስ ጽፈዋል:: ከነዚህም አንዱ ሰዩም ወልዴ "የቴዎድሮስ ገጽታ በታሪካዊ አሣሣል ውስጥ" ብለው ሰፋ ያለ ማብራሪያ ሰጥተዋል::

ሰዩም ወልዴ <u>KASA AND KASA</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 163 "ከሃምሳዎቹ ሁለተኛ አጋማሽ በኋላ በርካታ የቴዎድሮስን ገጽ የሚጠቀሙ ወጣት ሠዓሊዎች ታይተዋል:: በቴዎድሮስ ገጽታ በተከታታይ ከቀረቡት ከነዚህ ወጣት ሠዓሊዎች መካከል አብዛኛዎቹ በአዲስ አበባ የሥዕልና የቅርፃቅርፅ ትምህርት ቤት ይማሩ የነበሩ ናቸው:: ታደሰ በላይነህ፣ዳንኤል ጣፈ፣ታዬ ታደሰ መስፍን አሸቱ ጥሩነህ፣ሙሉጌታ ታፈሰ ደምሴ ሺፈራው ኪዳኔ በላይነህ ይገኙበታል:: ከአማተር ሠዓሊዎች መካከል ደግሞ ሻምበል ለማ ጉያና እኔም ራሴ ጭምር እንገኝበታለን::"

"በተለይ ባለፉት ሃያ ዓመታት በሥዕል፣በቅርፃቅፅና በጎትመት ጥበብ ውስጥ የቴዎድሮስ ምስል በብዛት ተሠርተዋል:: ለብዙዎቹ ተደጋጋሚ የፈጠራ ገጸ ባሕርይ ሆኗል:: ለምሳሌ የአዲስ አበባው ስነጥበብ ትምህርት ቤት መምህር ታደሰ በላይነህ ከሶቪየት ኅብረት ትምህርቱ መልስ በኋላ ከ1962 ጀምሮ የቴዎድሮስን ገጽታ በተለያዩ ድርሰቶች ደጋግሞ ሠርቶት እናገኛለን" ሲሉ ጽፈዋል::

ታዬ ታደሰ <u>አንዳንድ የኢትዮጵያ ሠዓሊዎች አጭር የሕይወት ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 95 አጤ ቴዎድሮስ በሠራዊት ታጅበው ጉዞ ወደ መቅደላ ሲያደርጉ የተሣለው ሥዕል እጅግ ይማርካል:: ብሔራዊ ቱሪዝም ኮሚሽን ገጽ 173 "ሰውየው ቴዎድሮስ" የሚለው ሥዕል በኢትዮጵያ ጥናትና ምርምር ተቋም የተሣለ ሲሆን ገጽ 175 በአዲስ አበባ ሥነ ጥበብ ት/ ቤት "ቴዎድሮስ" ይታያል:: በገጽ 209 ላይ እጅግ ማራኪ የሆነ የአጤ ቴዎድሮስ ሥዕል ይታያል:: በአዲስ አበባ ሥነ ጥበብ ት/ቤት "ውርስ"ይላል::

አጤ ቴዎድሮስ ከመድፋቸውና 7 ጀግኖች ጠበንጃና ጋሻ ይዘው በአንድ ምስል የቀረበ ሲሆን መልእክቱ "ውርስ" የሚለው የአደራ መልእክት እንዳለብን ለእኛውና ለሚቀጥለው ትውልድ መልእክቱን አስተላልፏል:: ከአንድ መጽሐፍ ውስጥ 4 ምስሎች ቀርበዋል::

ሠዓሊው ኤሪክ ሮብሰን ትርጉም ሰሎሞን ሙሉነህ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ በሥዕል</u> ከተባለው መጽሐፍ ገጽ 31-32 ጠቅለል አድርጎ የእርሳቸውን ዓላማ በአጭር ከገለጠ በኋላ የሚታየው ሥዕል ቴዎድሮስ ከነሠራዊቱ መድፉን እየገፉ ሲጓዙና እርሳቸው ራሳቸውን ሲገድሉ ካሳየ በኋላ መቅደላን፣ ማንተማቸውንና ዘውዳቸውን አስቀምጧል:: ይህንና ይህን በመሰለ አሣሣል ታሪካቸውን ለአለነው ትውልድ ሠዓልያን አቅርበዋል::

እኛም ኢትዮጵያውያን ከአገራችን ወጥተን በስደት ዓለም እንኖራለን:: ታሪካቸውን በመሣል የሚታወቁ ሰዓልያን በስደቱ ዓለም እንዳሉ ይታወቃል:: ነገር ግን የተሣለው ሥዕል እንዲሁ ሰብስብ ብለው በአንድ የሞያ ማኅበር አዘጋጅተው ያቀረቡት መጽሐፍ ባለመኖሩ ማንነታቸውን ለማወቅ አልቻልንም:: አጤ ቴዎድሮስ ትናትም ዛሬም ነገም የተባለውን መጽሐፍ ለመጻፍ ስጀምር ሠዓልያንን ለማግኘት ብዙ ጥሬ ነበር::

ለመጀመሪያ ጊዜ ኮሎምቦስ አጓዮ በአቶ መልኩ በላይነህ በኩል ሰዓሊ ኪሩቤልን አግኝቼ የአጤ ቴዎድሮስን ሆነ የሌሎችን የምፈልገውን ሥዕል ሥሎ ልኮልኛል። እኔም በመቀጠል ሌላ ሠዓሊ ስፈልግ እስክንድር ስዩምን አገኘሁ። እርሱም የዚህ መጽሐፍ መሸፈኛ የሆነውን ሥዕል ስሎልኛል። እንዲሁ ደግሞ በዲያቆን አቢይ መኮነን በኩል ሰዓሊ ተስፋዬን አገኘሁ። እርሱም የአጤ ቴዎድሮስን፣የራስ እንግዳንና የፊታውራሪ ገብርዬን ስሎልኛል። በዚህ አጋጣሚ እነዚህን ሰዓልያን ከልብ አመስግናለሁ። እንግዲህ በያንዳንዳንዱ ስዕል ግርጌ የሰዓልያኑን ስም እገልጻለሁ።

አጤ ቴዎድሮስ የሚታወቁት በሹርባ እንጂ ዘውድ ጭነው ተሥለው አይተን አናውቅም። ነገር ግን እርሳቸው አጤ እንደመሆናቸው መጠንና ዘውዳቸውም ዛሬ ድረስ በክብር ተቀምጦ ያለ እስከሆነ ድረስ ለምን ዘውድ ጭነው አይሣሉም? በማለት እኔ እንዲሣሉ አድርጌአለሁ።

አጤ ቴዎድሮስ ዘውድ ደፍተው ተሥለው ከመጽሐፉ የውጭ መሸፈኛ እንዲሆን ማድረጌ ከታሪክ ውጭ ሳይሆን ከታሪክ ያለ ነው። ከታሪክ ያለ ነው ማለቴ ዘውድ ጭነው የተሣሉት ነው ለማለት ሳይሆን የንጉሠ ነገሥት ዘውድና ማኅተም ያላቸው መሆናቸውን ለመግለጽ ነው። መተማመኛው ደግሞ ዘውዳቸውና ማኅተማቸው ክፍል አሥራ አራት ምሥራፍ 4 ላይ ይመልከቱ።

አጤ ቴዎድሮስ በደራስያን

አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ብዛት ያላቸው ኢትዮጵያውያን ደራስያንና ተዋናያን ጽፈዋል የአጤ ቴዎድሮስ ታሪካቸውን አንዱ የዘነጋውን ሌላው በማስታወስ በኢትዮጵያ ውስጥ ከነገሡት ነገሥታት በሁለተኛ ደረጃ የተጻፈላቸው አጤ ቴዎድሮስ ናቸው ብል ማጋነን አይሆንም።

በኢትዮጵያ ውስጥ ከነገሡት ነገሥታት ታሪካቸው በብዛት የተጻፈላቸው ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ሲሆኑ በሁለተኛ ደረጃ አጤ ቴዎድሮስ ናቸው። አጤ ቴዎድሮስ በሕይወት በነበሩበት ዘመን ሦስት መዋዕለ ዜናቸውን የጻፉ ደራስያን መኖራቸው አይዘነጋም።

በነገራችን ላይ አለቃ ዘነብ የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት እርሳቸው ከሞቱ ከአሥር ዓመት ቆይታ በኋላ ሲሆን እንዲሁም አለቃ ወልደ ማርያም የጻፉት አጤ ቴዎድሮስ ከሞቱ ከ13 ዓመት በኋላ መሆኑን "ይህ ታሪክ የተጻፈ ቴዎድሮስ ከሞቱ ከ13 ዓመት በኋላ ነው" ሲሉ የመጽሐፉ መደምደሚያ አድርገውታል።

ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ የትግራይ ተወላጅ ሳይሆኑ አይቀሩም ለዚህም እርሳቸው ከጻፉት ውስጥ ግእዝ ያልሆነ የትግርኛ ግጥም በመገኘቱ ምክንያት ነው። እርሳቸው አጤ ቴዎድሮስ ሲነግሡ ጀምሮ አብረው የነበሩ ናቸው የሚሉ አሉ። ያም ሆነ ይህ ሦስቱም ደራስያን ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር አብረው የነበሩ ናቸው።

1ኛ አለቃ ዘነብ ዘብሔረ ሸዋ
2ኛ አለቃ ወልደማርያም ዘብሔረ ሸዋ
3ኛ ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ ምናልባት ዘብሔረ ትግራይ ናቸው።
4ኛ ሌላም ለንባብ ያልቀረበ መጽሐፍ በዘኼ ገማድ መኖሩ ታውቋል።

ቀደም ብዬ ሉስ አንጀለስ በነበርኩበት ወቅት አዛውንቶች ሰብሰብ ሲሉ እኔ ጠጋ በማለት ጨዋታ ማዳመጥ እወድ ነበር። ታዲያ አንድ ቀን ደጃዝማች ብርሃነ መስቀል ደስታ በተለያዩ ገዳማት ሲዘዋወሩ ሳለ የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ የተጻፈ መጽሐፍ ማየታቸውን ሲናገሩ ሰምቼ ነበር። ይህን የሰማሁት በ1986 ዓም መሆኑን አስታውስ ነበር። ቦታውም አዋሽ ምግብ ቤት ነበር።

መጽሐፉን ያዩበት ቦታ የት እንደሆነ ለማጣራት የካቲት 23 ቀን 2003 ዓም ማታ ስልክ ደወልኩላቸው። ደጃዝማችም ያዩበትን ቦታ። በዚህ አጋጣሚ ደጃዝማች ብርሃነ መስቀል ከልብ አመሰግናለሁ። የእኔ ጥያቄ " ደጃዝማች የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ የተጻፈበት መጽሐፍ ከገዳም ማየትዎን ሲጫወቱ ሰምቼ ነበር። ያንን መጽሐፍ ያዩበት የት ገዳም ነው? ሌላው ከነዚህ ከታወቁት 3 መጻሕፍት የተለየ ነው ወይ?" የሚል ጥያቄዬ ጠይቄ ይህንን መልሰውልኛል።

<u>ደጃዝማች ብርሃነ መስቀል ደስታ</u> "በ1950 ዓ.ም የላስታ አውራጃ አስተዳዳሪ በነበርኩበት ወቅት ዜና ላሊበላል የተባለውን መጽሐፍ ለመጻፍ ሳቅድ በተለያዩ ገዳማት ስዘዋወር ሳለ ጎጃም ክፍለ ሀገር ዘጌ ደረስኩ። የገዳሙ መነኮሳት መጻሕፍት እንደሌላቸው ነገሩኝ። ነገር

ግን ማንነቴን ከገለጽኩላቸው በኋላ ለእርስዎማ ችግር የለም ብለው መጻፍቱን ሁሉ አሳዩኝ:: አጤ ቴዎድሮስ ሲሞቱ የተለዩ አብረው የነበሩ ስማቸውን ዘንጋሁት አለቃ መሆናቸውን አስታውሳለሁ::"

"ዛሬ በተለያዩ መጻሕት ተጽፈው የምናያቸውን ግጥሞች ተጽፈውበታል:: ከገዳሙ ያየሁት መጽሐፍ ዛሬ በተለያዩ የታሪክ መጻሕፍት ጥቅስ ተጠቅሰው የምናያቸው መጻሕፍት አይደሉም ሌላ ነው:: እንዲያውም ከማስታውሰው አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ ሊገድሉ የፈለጉ ባለቤታቸውን ነበር:: ስትርበተበትባቸው ጊዜ በይ ተይው ብለው ራሳቸውን እስኪገድሉ ድረስ አብሬ ነበርኩኝ ይላል ደራሲው:: ይህን አልረሳሁትም እስታውሳለሁ:: ዋና ዋና ፍሬ ነገሮችን ገልብጠው ሰጥተውኝ ነበር:: ነገር ግን ደርግ ወደ 800 መጻሕፍት ሲዘርፈው አብሮ ዘርፏታል" በማለት ነግረውኛል::

በጣም የሚገርመው ነገር ቢኖር ያ ሁሉ ደብተራና ካህናት የቤተ ክርስቲያን ምሁራን የበዙበት ጎንደር አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ስም ማጥፋት እንጂ የታሪክ ማስታወሺያ ጽፎ የተዎ አለመኖሩ ነው:: እኔ ከእጄ የገቡትን አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ የተጻፉትን መጻሕፍት ደግሜ ደጋግሜ አንብቤአለሁ:: እንኳን የቀድሞው ይቅርና ዛሬም በጎንደር ደራሲ የለም? ለምን ይሆን በጎንደር ደራሲ ያልተወለደበት?

የጎንደር ሰው የታሪክ መጻሕፍትን ከማገላበጥ ይልቅ መሳሪያ አንግቦ ለዳር ደንበር መዋጋትን ስለመረጠ ነው የሚሉ አሉ:: የአጤ ቴዎድሮስ ስም ተጠቅሶ የተጻፈባቸው መጻሕፍት ከእጄ የገቡትና ያሉት እነዚህ ናቸው::

1ኛ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ከአጤ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ፤
2ኛ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ከአጤ ቴዎድሮስ እስከ ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ
3ኛ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት
4ኛ ገሪማ ታፈረ አባ ታጠቅ ካሳ የቋራው አንበሳ
5ኛ ጳውሎስ ኞኞ አጤ ቴዎድሮስ
6ኛ ትርጉም ዳኛው ወልደ ሥላሴ የእሥራት ዘመኔ በሐበሻ አገር ዶ/ር ብላንክ፤

አንድ ሰው መጽሐፍ ሲጀምር የአጤ ቴዎድሮስን ስም በብዛት የሚጠቅስ አለ:: ሌሎችም እንዲሁ ከእጄ ከገቡት ከዚህ መጽሐፍ በያንዳንዱ ምዕራፍ የተጠቀሱ እንደ ምሳሌ ልንወስዳቸው

እንችላለን:: አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ብዛት ያላቸው ደራስያን የጻፉ መሆናቸው አይዘነጋም::

ታሪካዊ ልብ ወለድ መጻሕፍት

ታሪካዊ ልብ ወለድ ድርሰት አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ሦስት መጻሕፍት ተጽፈዋል:: ከእጄ የገቡት
1ኛ አቤ ጎበኛ <u>አንድ ለናቱ</u>
2ኛ ብርሃኑ ዘሪሁን <u>የቴዎድሮስ እንባ</u>
3ኛ ብርሃኑ ዘሪሁን <u>የታንጉት ምስጢር</u> የተባሉ መጻሕፍት ናቸው::

በእንግሊዘኛ ቋንቋ የተጻፉ፤

በውጭ አገር ሰዎች ሆነ በኢትዮጵያውያን አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ብዙ መጻሕፍት ተጽፈዋል:: ከእንግሊዘኛ ወደ አማርኛ የተተረጎመውን ከአማርኛው መጻሕፍት ተርታ ዘርዝሬዋለሁ:: ከዚህ ጀምሮ ደግሞ የምዘረዝረው በእንግሊዘኛ የተጻፉትን መጻሕፍት ይሆናል::

1 Acton,Roger The Abyssinan Expedition
2 DARRELL BATES THEABYSSINIAN DIFFICLTY
3 SVEN RUBNSON TEWODROS AND HIS CONTEMPORARIES 1855-1868
4 INSITUTE OF ETHIOPIAN STUDIES KASA AND KASA ከዚህ ዝቅ ብሎ የተጠቀሱት መጻሕፍት እኔ በዓይኔ አሳየኋቸውም አንብቤም ጥቅስ አልወሰድኩም:: ነገር ግን መኖራቸውን አቶ ፈንታሁን ጥሩነህ ሰብስበው ልከውልኛል:: ፈረንሳይኛንና ጣልያንኛውን መጻሕፍት ግን እርሳቸው ቢልኩልኝም እኔ አልጠቀስኳቸውም::
,

1 Sven Rubnson Tewodros 2nd who he?
2 Sven Rubuson King of Kings, Tewodros of Ethiopia
3 Richard Pankhurst. History of Ethipian Tents from Mediaeval Times to the Reign of Emperor Tewodrus
4 Richard Pankhurst. A-Social History of Ethiopia.the Northern and Central Highlands from Early Medieval Ttmes to the Rose of Emperor Tewodros

5 Richard Pankhurst, with Germa Selassie Asfaw, Tax Records of Emperor Tewodros of Ethiopia,1855-1868.
6 Roberto Sciaky, Ethiopia.Tewodros to Menelik.postal History from the napier Expedition to the indepedebt Imperial post 1867-1908
7 Philip Marsden, the barefoot Emperor,an Ethiopian Tragedy
8 Rita Pankhurst the Library of the Emperor Tewodros 2nd at Maqdala
9 Kirsten Pedersen The History of the Ethiopian Community in the Holy Land from the time of Emperor Tewodros በነገራችን ላይ በአማርኛ ከተጻፉት መጻሕፍት ይልቅ በውጭ አገር ቋንቋ ስለ አጤ ቴዎድሮስ የተጻፉት መጽሐፍት ይበዛሉ::

አጤ ቴዎድሮስ በተውኔትና በተዋንያን ዘንድ!

ተውኔት ማለት በእኛ ቋንቋ ለድራማ የሚቀርብ ገጸ ባሕርይ ያለውን ለመግለጽ ሲባል በእንግሊዘኛ ቋንቋ አክተር የሚለውን "ተዋናይ"ይባላል:: ለምሳሌ ታማኝ በየነ፣ "ተዋናይ" ሊባል የሚችል ነው:: የእርሱን ስም ጠቀስኩት እንጂ ብዙ አሉ:: አርቲስት ታማኝ ከማለት ተዋናይ ታማኝ ማለት ገጸ ባሕርዩን ይገልጻል::

አርቲስት የሚለው ሰዓልያንን ለማለት ይመስለኛል እኛ ግን ድምጻውያኑንም ሠዓልያኑንም ተዋንያኑንም ሁሉንም አርቲስት እያልን እንጠራለን ትክክል አልመሰለኝም:: አጤ ቴዎድሮስን በተውኔት ዘንድ የሚገልጸው የተውኔት ሰዎች ማለትም ተዋያን አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ የሠሩአቸውን ሥራ ለመግለጽ ነው:: ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስ በተውኔት ሰዎች ዘንድ እንዴት ቀርበዋል? ተዋንያን ቅድሚያ ታሪክን በጽሞና ማንበብ አለባቸው::

ታሪክን ጠንቅቀው ካወቁ በኋላ ቢያንስ ከግማሽ በላይ የሆነውን ትክክለኛ ታሪክ ሲያቀርቡ ሌላው ደግሞ ማጣፈጫ ሊሆን ይችላል:: በዚህ ምክንያት በአጤ ቴዎድሮስ ዙሪያ ብዙ ተውኔት ተሠርተዋል፤ ለወደፊቱም ሊሠሩ ይችላሉ:: እኔ ከሰበሰብኩት ሠነድ አኳያ የአጤ ቴዎድሮስን ያህል በተውኔት የተጻፈላቸው አጤዎች ያሉ አይመስለኝም:: ለእርሳቸው ብዙ ተጽፏል::

ቅድሚያ ለአጤ ቴዎድሮስ ተውኔት የጻፉት ፊታውራሪ ግርማቸው ተክለሐዋርያት ሲሆኑ ተውኔቱን አልተመለከትኩም ተውኔቱን ወደ

መጽሐፍ ቀይረው ለአንባብያን አቅርበውታል:: ሌላው ጸጋዬ ገብረ መድኅን ናቸው:: አሁን በቅርቡ ደግሞ ተዋናይ ጌትነት እንየው የዛሬ 3 ዓመት ጽፈው ተውኔቱን ሠርተዋል:: ተዋናይ ጌትነት እንየውን አስመልክቶ በጋዜጣ ያነበብኩት "ታሪኩን እንየው" ብለዋቸዋል:: የቴዎድሮስ ራእይ የተውኔቱ ተመልካቾች ናቸው:: ከማድነቃቸው በላይ ስማቸውን እስከ መቀየር ደረሱ::

ጌትነት እንየው "<u>የቴዎድሮስ ራእይ</u>" ይላል:: ይህን ተውኔት በመጀመሪያ ስመለከተው አልቅሻለሁ:: ይህ ተውኔት የተዋጣለት ሲሆን የኢትዮጵያን አንድነት የሚወድ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ የሚያስቆጭና የሚያስቆጣ ልባችን ወደ ሀገራችን እንድንገባ የሚገፋፋ ሥራ ሲሆን ለወደፊቱ ሌሎችም ተዋናዮች እንደሚጽፉ ተስፋ አደርጋለሁ::

እንዲሁም የባለቤታቸውን የቴጌ ተዋበችን ታሪክ ተዋናይ ጠለሳ ከበደ ተዋበች ሁነው መሥራታቸውን ቅንጭብታ አንብቤአለሁ:: ከዚህ ተውኔት ድራማ ዋናው የቴጌ ተዋበች ይሁን እንጂ የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ በመጠኑ አይነካም ማለት አይደለም:: ተውኔቱን ስላላነበብኩትና ሙሉውን የተውኔት መጽሐፍ ባለማንበቤ ጥቅስ ልወስድ አልቻልኩም::

<u>ሰቶ ወልደ ገብርኤል አበጌ፤</u> "የአጤ ቴዎድሮስን ድርማ ጽፌ ጨርሻለሁ:: ነገር ግን አሜሪካን አገር ግጥሙን አስጠንቶ ለተመልካች ማቅረብ ከባድ ነው:: ኢትዮጵያ ገብቶ ተዋናይ ሰብስቦ ለማሰልጠን ደግሞ የገንዘብ አቅም ችግር ስለሚፈጥር እንጂ ጽፌ ከጨረስኩኝ ብዙ ጊዜዬ ነው:: ድራማው (መንጠላዊት)ይባላል:: በቴዎድሮስ ታሪክ ላይ የተመሠረተ ነው" ብለውኛል:: እርሳቸው የልጃቸውን የሌሁል ዓለማየሁን ታሪክ ደርሰው ጎንደር ማሳየታቸውን ነግረውኛል:: ተውኔቱ ወደ መጽሐፍ ተለውጦ በ1966 ዓም ታትሟል:: መጽሐፉንም ልከውልኝ አንብቤዋለሁ::

ወልደ ገብርኤል አበጌ <u>መስፍኑ ምርኮኛ</u> በተባለው የተውኔት መጽሐፍ ገጽ 65 "ቴዎድሮስ በታላቅ ድምፅ እየተንጎራደደ መጋረጃ ይከፍታል:: አንድም ቀን ሳይኖረን ደስታና ተድላ
ሱሪና ድጋችን ፈጽሞ ሳይላላ
ታጠቅ ፈረሳችን አሸዋ እየበላ

በጥቅጥቅ በረሃ በሐረር በዙላ
ቀዩ ሰው ሲጠቁር ጥቁር ሰው ሲቀላ
ዘወትር ጧት ማታ ጎራዴ ውልወላ
ልንጠጣው ነው መሰል ሽጉጣችን ፈላ
ነገ ምስክር ነሽ ታዘቢ መቅደላ"
ብለው መናገራቸውን ጽፈዋል።

በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ታሪካዊ ድርሰቶች በግጥም መልክም ተጽፈዋል። ራሱን ችሎ የግጥም መጽሐፍ የተጻፈ ከእጄ ባይገባም ስለ ሌላ ሲጽፍ ቀይቶ ሳያስበው ወኔው ነሽጦት ወደ አጤ ቴዎድሮስ የሚገባው ደራሲ ብዙ ነው። ጸጋዬ ገብረ መድኅን እሳት ወይ አበባ ከተባለው መጽሐፋቸው ያን ያህል ሲጽፉ ከቆዩ በኋላ ደግሞ ስለ አጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ይላሉ።

ግጥም፤

ጸጋዬ ገብረ መድኅን <u>እሳት ወይ አበባ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 212
"ይልቅስ ተረት ልንገርሽ፤የተላከ ከእንግሊዝ ዘንድ
እጅህን ስጥ አለኝ ፈረንጅ፤እጅ ተይዞ ሊወሰድ፤
ምን እጅ አለው የእሳት ሰደድ?
አያውቅም ክንዴ እንደሚያነድ" ሲሉ ጽፈዋል።

ታማኝ በየነ <u>ካሳን አትቀስቅሱት</u>
ካሳን አትቀስቅሱት ይብቃው ክንዱ ይረፍ
በሰላም ይተኛ ያሸለበው እንቅልፍ
መይሳውን ተዉት ያንን ዳልጋ አንበሳ
ተራውን ይተኛ ዳግም አይነሣ" ሲሉ ገጥመው ነበር። የተዋናይ ታማኝን ግጥም ሙሉውን ክፍል አሥር ምዕራፍ ሁለት ጽፌዋለሁና ይመልከቱ።

ብርሃኑ ጣሰው <u>ሰቆቃው ወፍቅር</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 87
"በአጤ ቴዎድሮስ ጉልበት የተገባደደ
በተክለ ጊዮርጊስና በዮሐንስ በምኒልክ የተዋደደ
ኢትዮጵያን አንድ አድርጎ አዋሐደ" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ራሱን ችሎ የተጻፈ የግጥም መጽሐፍ ከእጄ ባይገባም ቅሉ ብዛት ያላቸው ኢትዮጵያውያን በየመጻሕፍታቸው ሳይጠቅሱ አያልፉም። ባለፈው ዓመት ካሊፎርንያ ከሊቀ ጠበብት አዱኛው ወርቁ ጋር ቁጭ ብለን ትሪቱን ስንመለከት ሳለ ተዋናይ ዮኒ ሰሎሞን ስለ ኢትዮጵያ ታሪክ አንሥተው በእንግሊዘኛ ግጥም ካሰሙን በኋላ ጋሼ አዱኛው ወርቁ እንዲህ አሉ።

ሊቀ ጠበብት አዱኛው ወርቁ <u>የሚያስተውለው</u> <u>ሰው የሚያውቅለት ጠፍቶ</u>
"የሚያስተውለው ሰው የሚያውቅለት ጠፍቶ
ያለጊዜው ሄደ ያለ ጊዜው መጥቶ
የኢትዮጵያን ጥፋት ማየት የማይወደው
የፍቅሩ ማስረጃ ለራሱም ቆራጥ ነው
እንደ ቴዎድሮስ ያለ የሚገኝ መቼ ነው?"

በማለት ሲናገሩ ሁለቱን ዘለላ ጻፍኩት ሦስቱ ዘለላ ሳልጽፈው አመለጠኝ። መልሼ ልጠይቅ ቀና ስል ዓይናቸው በእንባ ተሞልቶ በማየቴ ደግሜ ልጠይቅ አልቻልኩም። ወራት በኋላ ስልክ መታሁና ስንጨዋወት ሁለቱን ዘለላ ግጥም ሳነግላቸው የቀሩትን ስንኞች ደገሙልኝ። ግጥሙ ደስ ስላለኝ ከላይ የተጠቀሱት ናቸው።

ድምጻውያን

ከቅርብ ዘመናት ወዲህ አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ከገጠሬቱ ኢትዮጵያ ባህላዊ ድምጻዊ ወደ ከተማ ዘመናዊ ድምጻዊ ጎራ እየተስተጋባ ነው። የገጠሬቱ ኢትዮጵያ ድምጻውያን ቤተ ክርስቲያን ሄደው እንኳን መሰንቆአቸውን ጠበቅ ካደረጉ በኋላ እንዲህ ይላሉ።

"ክበር ተመስገን የኛ ጌታ
ከጧት አንሥቶ እስከ ማታ
ካሉ በኋላ የበገናውን ዘለሰኛ አንሥተው
"ቃጠቅ ብሎ ፈረስ ካሳ ብሎ ስም
ዋርካ ዓርብ ይሸበራል ኢየሩሳሌም" ይላሉ።

አሁን የገጠሬቱ ኢትዮጵያ ባህላዊ ድምጻውያን ወደ ከተማ እየገቡ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ማዜም ጀምረዋል። ምናልባት አንዱን ትቼ አንዱን መጥቀስ እንዳይሆንብኝ እንጂ ብዙ ባህላዊ ድምጻውያን አጤ

ቴዎድሮስን ከደራስያን በላይ ከፍ እያደረጉ ናቸው:: ከሕቶቻችን ድምጻውያን መካከል ከብዙ በጥቂቱ ድምጻዊት አቦነሽ አድነው፣ ድምጻዊት ንግሥት አፈወርቅ፣ድምጻዊት ኀብስት ጥሩነህና ድምጻዊት ማናልሞሽ ዲቦ፣ድምጻዊት አምሳል ምትኬና ድምጻዊት ገነት ማስረሻ ሌሎችንም ድማዊት መጥቀስ ይቻላል::

ከወንዶች ድምጻዊያን መካከል ከብዙ በጥቂቱ ድምጻዊ ሻምበል በላይነህ፣ድምጻዊ ሁብተ ሚካኤል፣ድምጻዊ ፋሲል ደመዎዜ እና ድምጻዊ ማንደፍ አፈወርቅ፣ሌሎችም ስማቸውን ያልጠቀስኩት ድምጻውያን በአጤ ቴዎድሮስ ጀግንነት ላይ ተንተርሰው እያቀነቀኑ ናቸው:: ሌላው ቀርቶ በቤተ ክርስቲያን የአርባ ጾም ቢገና አጤ ቴዎድሮስ እርሳቸው ሲሙቱት የነበረው እንዳለ ዜማው ሁኖ በወቅቱ የነበሩ አባቶች ደግሞ ከሞቱ በኋላ የጨመሩት ግጥም ታክሉበት ይዘመራል:: ሰዓልያንም የታሪክ ደራስያንም ድምጻውያንና ገጣምያን አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ የጻፉትንና ያዜሙትን ዋቢ በማድረግ እነሆ አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም የተባለው መጽሐፍ ለንባብ ቀርቧል::

ዘጋቢዎች ጋዜጠኞች

በአጤ ቴዎድሮስ ዙሪያ ጋዜጠኞች ብዙ ጽፈዋል:: ከላይ የጠቀስኳቸው አቶ አቤ ጎበኛና አቶ ብርሃኑ ዘሪሁን የጻፉት ምስክር ነው:: ኋላም አቶ ጳውሎስ ኞኞ "አጤ ቴዎድሮስ"በሚል የጻፉት መጽሐፍ ተወዳዳሪ የሌለው የታሪክ መጽሐፍ ሲሆን ጋዜጦችና መጽሔቶች ላይ ብዙ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ተጽፏል:: ለወደፊቱም ሌሎች ወጣት ጋዜጠኞች ታሪክ መጻፋቸው አይቀርም::

በውጭው ዓለም ያሉ ጋዜጠኞች እንዲሁ ብዙ ጽፈዋል:: በተለይ የጀርመን የሬዲዮን ጋዜጠኛ አቶ ተክሌ የኋላ ራእይ መጽሔት ላይ በአጤ ቴዎድሮስ ዙሪያ ሰፊ ዘገባ አቅርበው ነበር:: እንዲሁም በኢትዮጵያ 2000 ዓም ዋዜማ ምልኒየም ወራት የአጤ ቴዎድሮስን የልጅ ልጃቸውን ኮሉኔል ገናናው ካሳ መሸሻ ቴዎድሮስን ለማነጋገር ጥረው ሳይሳካላቸው የቀረ ቢሆንም ሊቀ ጠበብት ሮቤርሰንን በመጋበዝ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ገለጻ እንዲያደርጉ ማድረጋቸው ብቻ ሳይሆን ራሳቸው በጣም ጥሩ ጥናት አቅርበው ነበር::

ተክሌ የኋላ ጀርመን ዶቼን ጋዜጠኛ "ኢትዮጵያን መልሰ የሚያስተሳስር አንድ ሰው በዛሬይቱ ኢትዮጵያ ተነሣ:: የዚህ ሰው ወይም የኒህ ሰው አነሣሰና አወዳደቅ የሀገር ፍቅር ባላቸው ኢትዮጵያውያን ዘንድ ለዓላማ ጽናት ለክብርና ኩራት ተምሳሌት ለመሆን ቀጥሏል ወደፊትም ይቀጥላል:: አድማጮቻችን የዛሬው ፕሮግራማችን የሚያተኩረው በካሳ ኃይሉ ወይም ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስ ላይ ይሆናል::"

"የጥንታውይቷን ኢትዮጵያ ክብርና ሞገስ ለመመለስ በአንድነቷ ለጠንክረው የባሕር ወደቦቿን ከውጭ ነጻ አድርገው ሌሎችንም በመታደግ ብሩህ ራእይ የነበራቸው የኢትዮጵያ ባል የኢየሩሳሌም ልጮኛ ይሉ ነበርና ሩቅ አሳቢ ቅርብ አዳሪ የመሆን እጣ ለስኪ ገጥማቸው ድረሰ" ሲሉ አቅርበው ነበር::

ሰፋ አድርገው አቅርበዋል:: በዚህ ቀን ዝግጅት ከቀረቡት መካከል ሊቀ ጠበብት ስሸን ሮቤርሰንና ሊቀ ጠበብት ማሞ ሙጬ፣ ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛውን አቅርበው የአጤ ቴዎድሮስን አነሣሰና አወዳደቅ አስመልክተው ዘርዘር አድርገው አስምተዋል:: ጋዜጠኞች አቶ ተክሌ የኋላ ብቻ ሳይሆኑ ብዙ ጋዜጠኞች ጽፈዋል:: ለወደፊቱም ይጽፋሉ: ከእኔ እጅ ያልገቡ ብዙ ጋዜጠኞች የጻፏቸው ይኖሩ ይሆናል::

ምዕራፍ 2

ለመጽሐፉ ጥቅስ የተጠቀምኩበት ፈሊጥ

ግርማ ተክለ ኢየሱስ የሰው ምግባርና የመከራ ቀምበር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 2" ደራሲ ድርሰቱን ለማስፋፋትና አሳቡን ለማቃናት የሚችለው ታሪክን ተመልክቶ መጻሕፍትን መርምሮ ነው" ሲሉ ጽፈዋል:: ብዙ ሰዎች ሲጽፉ ስሥነ ጽሑፉ ውበት እንጂ ለታሪኩ ግድ የሌላቸው አሉ:: እኔ ደግሞ እምነቴ በሥነ ጽሑፉ ግርድፉ ሆኖ ቢቀርብም ታሪኩ በመረጃ የተጠናከረ መሆን አለበት ብዬ አምናለሁ::

ቃደሰ ታምራት ውይይት ቅጽ 1 ቁጥር 2 ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 72 "የታሪክ ምርምር፣ እንደማንኛውም ሳይንስ፣የራሱ የሆነ ዘዴ አለው::

ይኸውም እንዲያው ባጭሩ፤ለሚጠና ዘመንና ጉዳይ መረጃዎች በትጋት ፈልጎ መሰብሰብ የአስተማማኝነት ደረጃቸውን ማጣራት በዝርዝር ማጥናት መተንተንና የተጣራ ዘገባ መስጠት ነው" ሲሉ ሊቀ ጠበብት ታደሰ ታምራት ጽፈዋል::

ታሪክ የራሱ የሆነ ዘዴው ምንድነው ከተባለ ማንኛውንም ሰነድ መሰብሰብና ማጥናት ነው:: የአንድን ደራሲ ሥራ መሰረቅ መስሎ የሚታየኝ የደራሲውን ስም ሳይጠቅሱ የራስ አስመስሎ ማቅረብ ነው እንጂ የደራሲውን ስም ጠቅሶ መጽሐፉን ዘግቦ ገጹን ገልጾ በራሱ የጥናት ዘዴ ከሌላው ጋር አቀራርቦ መጻፍ መስረቅ አይደለም::

ዶ/ር የማነ ገ/ማርያም <u>የፍልስፍና መግቢያ ቅጽ 2</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 94 "ዳቦን የሚሹት ሊጎርሱት ሊበሉት ሊውጡት እንጂ ሊያዩት ወይም ሊልሱት አይደለም:: ማየትና መላሱስ ለምንም አይበጅም:: በእጅ ይዘው ቢያሻሹትም ያው ነው:: እንደዚሁ ሁሉ ምርምር ማድረግ ትርጉም እንዲኖረው ከተፈለገ በአንድ ነገር ላይ ብቻ ማነከ ይበጃል" ሲሉ ጽፈዋል::

በእኔ ግንዛቤ አንድ ደራሲ ስለሚጽፍበት ጉዳይ አስቀድሞ ሰነዶችን መሰብሰብና ጠንክሮ ማየት አለበት:: አበክሮ ካኘከውና ካጠናው በቋንቋ አገላለጹ የተዛባ ቢሆንም እንኳ ታሪኩ የታኘከና የተጠና ከሆነ ተከታዩ ትውልድ መሠረት የሚያገኝበትን ሰነድ ሊተው ይችላል:: ነገር ግን መጻሕፍትን ከማየት ገልጦ ማንበብ ይበልጣል:: ያ ከሆነ የተጣራ ታሪክ ሊጽፍ ይችላል::

ዶ/ር አየለ በከሪ <u>ሐመር መጽሔት</u> ጥር የካቲት 2000 ዓም ገጽ 17 "ባልተጠና መረጃ ታሪክ የሚጽፉ ሰዎች እንዳይበረክቱ ማድረግ የታሪክ ባለሙያዎች ተግባር ይመስለኛል" ሲሉ ተናግረዋል:: ስለ አንድ ጉዳይ ለመጻፍ ሲታሰብ በመጀመሪያ ያንን ጉዳይ ሊያጠናክር የሚችል ሰነድ ማሰባሰብ የአንድ ደራሲ ተግባር መሆን አለበት:: የሃይማኖት መጽሐፍ ከሆነ የተጻፈ በመሆኑ ሰዎች ተግባሩን እንዳይረሱ በየጸሎት ቤታቸው ይሰሙታል:: የታሪክ ጉዳይ ግን የሃይማኖት መጽሐፍ ስላይደለ መረጃ መሰብሰብ ጠቃሚ ይሆናል:: ከላይ ሊቅ አየለ በከሪ እንዳሉት ባልተጠናከረ መረጃ ታሪክ መጻፍ ውጤቱ መልካም አይሆንም::

የዛሬዎቹን መጻሕፍት ጥቅስ ስለማበዛ ወዳጆቼ "ጥቅስ ታበዛለህ" በማለት ያስገነዘቡኝ ብዙ ናቸው:: እኔ ያደኩት ገጠር ሲሆን ያሳደጉኝ አያቴና የአያቴ ባልንጀራ ሲሆኑ ለአንድ ነገር ዋቢ ከሌለኝ ማውጋት እንዳልችል አስተምረውኛል:: ያም የአያቴ ባልንጀራ አባ ፈጠነ ሲመክሩ "እንኳን የሰው ልጅ የልዑል እግዚአብሔር ልጅ ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በነቢያት የተነገረውን ለዋቢነት እየጠቀሰ ያስተምር ነበር "ይሉ ነበር::

ይህ አባባላቸው ከጭንቅላቴ አልፋቅ ብሎአል:: ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከነቢያት ጥቅስ እየጠቀሰ አስተምሮአል:: እንደሚታወቀው ኢትዮጵያዊቷ ንግሥተ ሳባ የንጉሥ ሰሎሞንን ጥበብ አድንቀው ንግሬዋት ለማየት መሄዷን በታሪክ መጻሕፍት ተጠቅሶ ይገኛል::

መጽሐፈ <u>ነገሥት</u> 1ኛ 10፥ 1 "የሳባም ንግሥት በእግዚአብሔር ስም የወጣለትን የሰሎሞንን ዝና በሰማች ጊዜ በእንቆቅልሽ ትፈትነው ዘንድ መጣች" ይላል:: ይህን ታሪክ በአዲስ ኪዳን <u>ማቴ 12፥42</u> "ንግሥተ ዓዜብ በፍርድ ቀን ከዚህ ትውልድ ጋር ተነሥታ ትፈርድበታለች፥የሰሎሞንን ጥበብ ለመስማት ከምድር ዳር መጥታለችና እነሆም ከሰሎሞን የሚበልጥ ከዚህ አለ" በማለት ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ጠቅሶ አስተምሯል::

ከዚሁ መጽሐፍ ቅዱስ በጎዳጉ ቁጥሩ ተጠቅሶ ይገኛል:: ጥቅስ መጥቀስ ከመጽሐፍ ቅዱስ የተወሰደ ነው:: መጽሐፍ ቅዱስ ሐዲስ፤ ስትመለከቱ ከብሉይ ኪዳን ብቻ ሳይሆን አንዱ ሐዋርያ የጻፈውን ሌላው ሐዋርያ ስለጻፈው ከጎዳጉ ላይ ምዕራፉና ቁጥሮች ተጠቅሰው ይገኛሉ:: አባቶቻችንም ብዛት ያላቸው ጠቃሚ መጻሕፍት ሲጽፉ የአጻጻፉቸው ፈሊጥና ዘዴ ልዩ ልዩ ይሁን እንጂ ዋቢ መጻሕፍት ሳይኖራቸው አይጽፉም::

ተካ አባዲ ትርጉም ደራሲው ዲቪድ ለዊስ <u>ጥቃት በናቱ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 235 "ከ20.000 (ሃያ ሺ) የሚበልጡ የታተሙ (መጻሕፍት፤መጽሔት፤ጋዜጣ በራሪ ወረቀት)ከ6 አገሮች ተዘዋውረን ያገኘነው ላይ ለብዙ ዓመታት ሰፊና ጥልቅ የሆነ ጥናት አድርገንበታል" ሲሉ ጽፈዋል::

እኔ ከሁለት መቶ በታች መጻሕፍትና መጽሔት ጋዜጣና በራሪ ወረቀት ሰበሰብኩ ተብዬ ስወቀስ ከፍ ተብሎ የተጠቀሰውን ጥቅስ ስትመለከቱ ደግሞ የእኔ ከምንም አይቆጠርም። ስለዚህ እኔ "አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም" የተባለውን መጽሐፍ ስጽፍ ከሀገራችን ደራስያን ብቻ ሳይሆን ከውጭ አገር ደራስያንም ስለ አጤ ቴዎድሮስ የተጻፈውን ሰብስቤ ለማቅረብ እሞክራለሁ።

አንዳንዶቹ አንባቢዎች ደግሞ "ከጋዜጣና ከመጽሔት ከበራሪ ወረቀት፣ ከመጣጥፍ የተለቀመ ጽሑፍ ለዋቢነት አይበቃም" በማለት የጻፉልኝ ብዙ ናቸው። አሁንም ወደ መጽሐፍ ቅዱስ ሐዲስ ኪዳን እንመለስና መልእክቶች ደብዳቤዎች ናቸው። እነዚህ የደብዳቤ መልእክታት ዛሬ ላለነው ትውልዶች ትምህርት ሰጭ ናቸው። ለምሳሌ በ1984 ዓም ላይ ርእሰ ብሔር አቶ መለሰ ዜናዊ ለተባበሩት መንግሥታት ኤርትራ እንድትገነጠል የጻፉአት በራሪ ወረቀት 1 ገጽ ናት ነገር ግን አገር ያፈረሰች መሆንዋ አሊ አይባልም።

ስለዚህ በጦማር ጋዜጣ ሆነ በመጽሔት፥በበራሪ ወረቀት አልያም በነፋስ ድምጽ ራዲዮ በሌላም የተላለፈ ጽሑፍ ዋቢ ይሆናል። አንባቢዎቼን ለማስገንዘብ የምፈልግው ሌላው ታሪክ "አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም" ብዬ ለመጻፍ ወደ ተነሣሁበት ታሪክ ስገባ አጤ ቴዎድሮስ ለእንግሊዝ ንግሥት አምርረው የጠየቁት ዛሬ ድረስ ጥያቄው ያልተመለሰው በመጽሐፍ ሳይሆን በደብዳቤ ነበር።

የውጫሌ ውል የተጻፈባት አንስተኛ ወረቀት ናት። መዘዟ ግን ረጅም ነው። ስንት ሕዝብ እንዳስጨረሰች ዛሬ ድረስ ጦሱ አላለቀም። እንዲያውም ከመጽሐፍ ይልቅ ብዙ ጠቃሚ ታሪክ የሚወጣው በጋዜጣና በመጽሔት ነው። ምክንያቱም የአገራችን የሥነ ጽሑፍ ሀብት ቢኖርም የምጣኔ ሀብት አቅም ስለማይፈቅድ ብዙ ጠቃሚ የታሪክ ሰነዶች ለኅትመት ደርሰው አንባቢ ስለማያገኛቸው በጋዜጣና በመጽሔት እየተጨለፉ ይወጡ ነበር።

ለምሳሌ ከታሪክ አምባ ዐምድ ጦማር ጋዜጣ ሲያወጣው የነበረው ታሪክ (ከግርግብ)" ሐበሾች በውጭው ዓለም" የተባለው መጣጥፍ ስንቱን ኢትዮጵያዊ እንዳስተማረ አልጠራጠርም። ስለዚህ መጽሐፍ ለመጻፍ ዋቢ መጠቀም ስንፍና መስሎ ለእኔ አይታየኝም። ነገር ግን

አንዱ የለፋበትን ድርሰት ጥቅስ ሳይጠቅስ የራሱ አድርጎ መጠቀም ወንጀል ይመስለኛል።

አሥራት ገብረማርያም <u>ግብረ ገብነት ሁለተኛ እትም</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 23 "አንድ ሰው ጥሮ ግሮ ያዘጋጀውን ድርሰት ወይም የዜና ቅኝት ያለ ደራሲው ፈቃድ ራሱ እንደደረሰው አስመስሎ ማቅረብ የሌብነት ወንጀል ነው። ደራሲ የሌላውን ሰው ድርሰት በመጥቀስ ቢጽፍ ሌብነት አይባልም" ሲሉ ጽፈዋል። እኔ መጽሐፍ ስጽፍ የብዙ ደራስያንን መጽሐፍ ጥቅስ የምወስደው በሥርዓት እንጂ ያለ ሥርዓት አይደለም። እኔ ከአንድ መጽሐፍ ጥቅስ ስወስድ በትክክል የታሪኩን ባለቤት ስም ጠቅሼ ነው።

አማረ አፈለ ብሻው <u>ከጋንቤላ እስከ ሁመራ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 185 "በእኔ እምነት እንኳን በወረዳ በአውራጃ የሚቋቋም ማኅበር ኢድስ ነው" ስል ጽፌ ነበር። በዚህ ዓይነት የሸረደድኩአቸው ግለሰብ ጋር ጥር 10 ቀን 2002 ዓም ሎስ አንጀልስ ተገናኝተን እኔ በጻፍኩት መጽሐፍ በአሽሙር ሲጠርቡኝ "የሌሎችን ጽሑፍ እየጻፍክ ደራሲ ነኝ ትላለህ" አሉኝ። የታሪክ መጽሐፍ እንዴት እንደሚጻፍ ቅድሚያ ከዚህ በፊት የታተሙ መጻሕፍትን ማንበብ ይጠቅማል።

አለቃ ታየ ወልደ ማርያም <u>የኢትዮጵያ ሕዝብ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው መቅድም" ይህንም ታሪክ ስናወጣው ከልብ አንቅተን ከሕሊና አውጥተን ልብ ወለድ የጻፍነው አይደለም። ከመጻሕፍት ቅዱሳት፣ከቀድሞ ሰዎች ታሪክ ከመሐከለኞች ከኋለኞች ሊቃውንት የታሪክ መጻሕፍት ተመልክተን አርመን አስማምተን ያወጣነው ነው እንጂ" ይሉና" ከቀድሞ ሰዎች ታሪክ ያልነው ከሙርታድ፣ከግብጽ አዘጋቢ ነው።" ይሉና ኢትዮጵያን አስመልክቶ ከመጽሐፍ ቅዱስ ከተለያዩ ምዕራፍ የወሰዱበትን ጥቅስ ደርድረውታል። ከዚያም በመቀጠል እንዲህ ሲሉ አክለውበታል።

"ከሊቃውንት የታሪክ መጻሕፍት ያልነው ከብዙች በጥቂቶች ከግሪክ ፕሮፌሰሮች፣ከአሚሮስና ከሄሮድቱስ፣ከእንግሊዝ ፕሮፌሰር ከጀምስ ብሩስ፣ከፈረንሳይ ሊቃውንት ከሻንፓዎንና ከምሪየ፣ከጀርመን ሊቃውንት ከኢዮብ፣ልዶፍስና ከኢዘንበርግ፣ከአስተራቦን ከሞስንጀር፣ ዋርኔር ከፕሮፌሰር ሊትማን፣ከኢጣልያ ሊቃውንት ከዲማርቲኒስ ጂ ከሳምኒ ኤሊ ከሳትራቤርሲ፣ ከኤሊ ቢቦኔ በጉኢዲ ኢግንዋዮጥ፣ወይም

ከዓረብ ሊቃውንት ከአዝርቅይ ከግብጽ ሊቃውንት ከኢይብኮ፤ ይስሐቅ ከአብልዝና ከአፊልፊል::"

"ከየመን ታሪክ መጽሐፍ እስክንድር ከዮሐንስ መደብር ከጊዮርጊስ ወልደ አሚድ በዘዋይ ከተገኘ የጥንት ታሪክ ከቀድሞው ክብረ ነገሥት ከነዚህም የሚበዛ ልዩ ልዩ ዓይነት ታሪክ ተቀስሞ ተለቅሞ ታርሞ የወጣ ነው:: ታሪክ መማርና ማወቅ ለብዙ ነገር ይጠቅማል:: በመጀመሪያ በድንቁርና የታወረ ዓይንን ይከፍታል:: ሁለተኛ ሰው የእግዚአብሔርን ሁሉን ቻይነት በፍጥረቱንም ብዛትና የልዩ ልዩ ወገንንም ዓይነት የዓለምንም ታላቅነትና ስፋት ያደበታል" ሲሉ ጽፈዋል::

አለቃ ታየ ከመጽሐፍ ቅዱስ ውጭ ብዙም በአገር ቤት የታተሙ የታሪክ መጻሕፍትን ጥቅስ አልወሰዱም:: በብዛት ከውጭ አገር ድርሰት ተጠቅመዋል:: ይህ በውጭ አገር ድርሰት ዋቢ አብዝቶ መውሰድ ትክክል አይደለም የሚል እምነቴ የጠነከረ ነው:: ታሪክ ለሌላቸው አገሮች አማራጭ የላቸውም:: ነገር ግን ኢትዮጵያውያን ታሪክ ያለን በመሆኑ ብዙ መበደር አስፈላጊ አይመስለኝም:: ዛሬ ያሉት ምሁራን ወደ ጎዳም ወርደው ምርምር ከሚያደርጉ ይልቅ አውሮፓ መጥተው መመርመር አብዝተዋል:: ቅድሚያ በሀገራችን ድርሰት አበልጽገን መጻፍና አልፎ አልፎ ሳይበዛ ብንጠቅስ መልካም ይመስለኛል::

እኛ እኮ ኢትዮጵያውያን የታሪክ ድሆች አይደለንም:: እኛ ኢትዮጵያውያን ጎብረት የለንም፤ስለዚህ ድሃ ነን:: ነዳጅ የለንም ድሃ ነን:: አገራችን በምጣኔ ሀብት ድሃ ነች:: ነገር ግን የታሪክ ድሆች አይደለነም:: የራሳችን ፊደል ያለን፤ የታሪክ መጻሕፍት ያለን ነን:: በተለይም ድርሰት ዋልቶናል:: የጎደለን በሀቀኝነት መዝግቦ ማስቀመጥ ነው::

ስለዚህ ቅድሚያ ታሪካችንን እኛ መጻፍ አለብን:: እስኪ ኢትዮጵያውያን "እኛ ለእኛ እንሁን" የሚል መፈክር አውጥተን እንቀሳቀስ:: ለእኛ የውጭ አገር ሰው ጽፎ ሊሰጠን አይገባም:: ስን ጽፍም በፊደላችን እንጻፍ:: የአፍሪካ አንድነት ድርጅት በግእዝ ፊደል ጽፎ በስህዋሊ ቋንቋ ለማስፋፋት ሲያስብ ያልተዋጠላቸው የእኛዎቹ መሪዎች ናቸው::

ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስና ጄኔራል ጃጋማ ኬሎ እነ ደጃዝማች ገረሱ ዱኪ፤እነ መሐንዲስ አያና ብሩና ሌሎች ስማቸውን ያልጠቀስኩት ጀግኖች አፍቃሪ ኢትዮጵያ የሆኑ ወገኖቻችን የተወለዱባት ሀገራችን ኢትዮጵያ አንዳንድ አሳፋሪ ተግባር የሚፈጽሙ ትውልዶችን እያፈራች ነው:: እኛ ኢትዮጵያውያን በሃይማኖትና በባህል ብንለያይም ደማችን አንድ ነው::

ዛሬ አንዳንድ ምሁራን የፈጠሩ ታሪክ እንደሚያቀርቡት ሳይሆን በትክክል አንድን ኦሮሞና አንድን አማራ ፎቶ አስቀምጦ "ምረጥ የትኛው ነው ኦሮሞ፤የቱ ነው አማራ ሌላም ሌላ ..ተብሎ አንድ ሰው ቢጠየቅ ፎቶ አይቶ ነሳቸውን ሊለያቸው አይችልም::"

"ይህ የሚያሳየው የኢትዮጵያ ሕዝብ በመልክ አንድ መሆናቸውና መዋሐዳቸው ነው:: ስለዚህ ሁላችን በታሪካችን እንኩራ፤በፊደላችን እንጻፍ፣ እኛ ለእኛ እንባባል:: ለእኛ ለኢትዮጵያውያን የውጭ አገር ተወላጅ ታሪክ ጽፎ የሚሰጠን እኛ ምን እየሠራን ነው? በእኔ እምነት እንደ ደራሲ ጥራት ያለው ድርሰት ለመድረስ ቅድሚያ ወገኖቹ የጻፉትን መጻሕፍት መጥቀስ ይኖርበታል::

ዶ/ር ሪቻርድ ፓንክረስት <u>ሉሲ መጽሔት</u> የካቲት 1985 ዓም ገጽ 37 "የኢትዮጵያን ታሪክ እስከዛሬም ቢሆን ከውጭ በሚገኙ ምንጮች ላይ ተመርኩዞ መጻፍ አግባብ አይደለም:: ኢትዮጵያዊ በሆኑ ምንጮች ላይ ማተኮር አለበት:: እስዚያ እገዳው ወይንም ማዕቀቡ ኢትዮጵያ በታሪክም በባህልም እየደኸየች እንድትሄድ ያስገድዳታል ምክንያቱም ታሪኳ በባዕዳን ምንጮች ላይ ብቻ ተንተርሶ ስለሚጻፍ ይሆናል" ሲሉ ትምህርታዊ መጣጥፍ ለመጽሔቱ አቅርበዋል::

ኢትዮጵያውያን የራሳችን ፊደል ያለን ሰዎች የራሳችን ቋንቋ ያለን ስንሆን እንዴት ከሌሎች ቁንጽል ታሪክ ልንቀበል ወደድን? ይህን ቀማር መተው እንዳለብን ዶ/ር ሪቻርድ ፓንክረስት፤ በአደባባይ እስኪገስጹን ቆይተናል:: ይህ መሆን የለበትም:: የራሳችን ታሪክ ሌሎች እስኪመክሩን መጠበቁ ውርደት ነው:: ታሪክ ለባለታሪኩ ለዝ: ለባላገር ኢትዮጵያ ለኢትዮጵያውያን ብለን መነሣት የሆንችለው መቼ ነው? እኔን የሚናፍቀኝ ነገር ቢኖር እኛ ለእኛ

የምንልበትን ዘመን ነው:: በታሪክ በፊደል ብቻ ሳይሆን ሥዕላችን ሁሉ ከአውሮፓ እየተቀዳ መምጣት ጀምሯል::

አንድ እንግሊዛዊ የሰጡትን ተግሣጽ ሳነብ ከልቤ ተሰምቶኛል:: እኚህ ሰው ትክክለኛውን ሃይማኖት ለማወቅ ብዙ ጥረት ሲያደርጉ የነበሩ ናቸው:: ብዙ ከመረመሩ በኋላ በግብጽ ኮፕቲክ ሃይማኖት ተጠምቀው ጥናት ሲጀምሩ አሁንም አልዋጥላቸው ይላል:: ከግብጽ ወደ ኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ይመጡና ገዳማቱን አንድ ባንድ ጎብኝተዋል:: በዚህ ተደስተዋል ነገር ግን በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ያሉት ሥዕላት ከሃይማኖቱ ጋር የሚጋጭና ነባሩ አሣሣል የተቀየረ መሆኑን ተገንዝበው ነቀፌታቸውን አሰምተዋል::

ሚስተር ዮአኪም ኢያቄም ሐመር መጽሔት ጥር 1990 ዓም ገጽ 24 "የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እጅግ በጣም ብዙ ሀብት ያላት ቤተ ክርስቲያን ናት:: ለምሳሌ በሥነ ሥዕል ረገድ የተለየ ሥጦታ አላት:: ነገር ግን አብዛኛዎቹ ምእመናኖች ይህንን ስለማያውቁ የሚጠቀሙበት ሥዕል የአውሮፓውያኑን ሥዕል ነው:: ይህም ከእምነታችሁና ከሥርዓታችሁ ጋር የሚጋጭ ነው::

ቤተ ክርስቲያናችሁን የአውሮፓ ሥዕሎች እያጥለቀለቋት ነው:: ትልልቅ በዓላት ስትሄዱ ገበያ ላይ የምትመለከተው ሥዕል በሙሉ የውጭ ነው:: አንድ ኢትዮጵያዊ ሥዕል አታገኝም" ሲሉ ተናግረዋል:: አበው አባቶቻችን "አይነደው አይቆጨው፤ ወጨፎውን ሽጦ ገዛበት ጥሬጨው"ብለዋል::

በተለይም ምሁራን እባካችሁ በራሳችሁ ታሪክ ኩሩ! በፊደላችሁ ተጠቀሙ! በታሪካችሁ እርኩ፤ የምታውቁትን ታሪክ አስተምሩን:: ምሁራን ብቻ ሳይሆኑ ዛሬማ መነኩሳቱም ጭምር በውጭ ቋንቋ መጠቀም ከጀመሩ ውለው አድረዋል:: አሁንስ እንኳን ውጭ አገር ሳለው ትውልድ ሊሆን ቀርቶ አገር ውስጥ ያሉትን ወጣቶች በባህላቸውና በታሪካቸው እንዲኮሩ የሚያስተምራቸው ያለ አይመስለኝም::

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነግም የተባለውን መጽሐፍ ስጽፍ የተለያዩ ሰነዶችን ተመልክቼ ነው:: አንድን መጽሐፍ

ከደራሲው ስም ጋር የምጠቅሰው አንዴ ሲሆን ሁለተኛ ያንን መጽሐፍ ከሌላ ምዕራፍ የምጠቅሰው ከሆነ የደራሲውን ስም ጭምር ሳይሆን መጽሐፉን ብቻ ነው::

አንዳንድ ጸሐፊዎች ማዕረጋቸውን ሳይጠቅሱ መጻሕፍት ያሳተሙ አሉ:: ወይም መጽሐፉ ከታተመ በኋላ ማዕረግ አግኝተው ይሆናል:: ስለዚህ እኔ የምጠቅሰው መጽሐፉ በታተመበት ጊዜ ያለውን ስምና ማዕረግ ነው:: መጽሐፉ የታተመበትን ዓ.ም የአሳታሚውን ድርጅት የታተመበትን ቦታ አልጠቅስም:: ምክንያቱም መጽሐፉ ከደራሲው ስም ጋር ከተጠቀሰ ፈልጎ ለማግኘት ችግር የሚያመጣ ስላልመሰለኝ ነው::

ሁሉም ከመጽሐፍ ጥቅስ ከመውሰዱ በፊት መጽሐፉን ከጻፍኩ በኋላ መሥመር እጽፍበታለሁ ለምሳሌ መጽሐፍ ቅዱስ ካልኩኝ አሠምርበታለሁ:: ከገድላት ከአዋልድ መጻሕፍት ላይ ጥቅስ ስወስድ ገጽ አልጠቀስኩም:: ሌላው ገጽ ያልጠቀስኩበት መጽሐፍ የገብረ ሕይወት ባይከዳኝ የአጤ ምኒልክና ኢትዮጵያ የተባለው ነው:: ዓመተ ምሕረቱን በተመለከተ ጥቅስ እስካልተወሰደ ድረስ እንደ ኢትዮጵያ አቆጣጠር ነው::

በተጨማሪ እንድትከታተሉልኝ የምፈልገው ነገር ቢኖር "አለ"ወይም "ብለዋል" ወይ"ተብሏል" ስል ትምህርተ ጥቅስ ከፍቼ ከጻፍኩ በኋላ ትምህርተ ጥቅስ እዘጋለሁ "---" በዚህ ዓይነት ምልክት ይሆናል:: አንዳንድ ጠቃሚ ታሪክ የነገሩኝ ግለሰቦች ስማቸውን ጠቅሼ እጽፋለሁ:: አንዳንድ ግለሰቦች ደግሞ የማላምንበትን የነገሩኝ ከሆነ አባባላቸውን ስጠቅስ ስማቸውን አልጠቅስም::

ሌላው ለዚህ መጽሐፍ ዋቢ ሁነው የተጠቀሱት የተለያዩ ጽሑፎችና የነፍስ ድምጽ ራዲዮን ክር፡ካሴቶችና ተውኔት ክሮች፤ብሎም ጥያቄ ያደረኩላቸው ግለሰቦችን ጭምር የያዘ ነው:: ለምሳሌ በራሪ ወረቀት ማለት ከ1-5 ገጽ ያለው ሲሆን ከ1-64 ገጽ ያለው ደግሞ መጣጥፍ ተብሎ ተጽፏል:: ከ65 ገጽ በላይ ከሆነ መጽሐፍ ነው::

የአጤ ቴዎድሮስን መዋዕለ ዜና የጻፉት 3 ደራሲያን ናቸው:: ከነዚህም መካከል አንዱ ደብተራ ዘነበ፤ ናቸው:: ጽሑፉ ሙሉ አይደለም:: በ1902 ዓም ጀርመናዊው ሊቀ ጠበብት ሊትማን

ያሳተመው ሲሆን የቴዎድሮስ ታሪክ ደብተራ ዘነበ የንጉሡ ጸሐፊ ትእዛዝ የነበረ የጻፈው ታሪክ ነው ይላል። ጽሑፉ ሙሉ አይደለም ያልኩበት ምክንያት ከእንግሊዞች ጋር የተፈጠረውንና መጨረሻውን ጠብ ሳይጠቅሱ የተውት በመሆኑ ነው።

ይህ የደብተራ ዘነብ ጽሑፍ በሊቀ ጠበብት ሊትማን የታተመው 35 ገጽ ነው። እኔ ከዚህ ጽሑፍ ጥቅስ ስጠቅስ ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ያሳተመው እያልኩ እጠቅሳለሁ።

ሁለተኛው የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት ስማቸው ያልተጠቀሰው ደራሲ ናቸው። መጽሐፉ 55 ገጽ ሲሆን ከትውልዳቸው ጀምሮ እስከ ሞታቸው ዘግቧል። ይህን መጽሐፍ ያሳተሙት ሉዊጅ ሁፌለ ናቸው። ከዚህ መጽሐፍ ጥቅስ ስወስድ ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት በሉዊጅ ሁፌለ የታተመ እያልኩኝ ጥቅስ እወስዳለሁ። ስለዚህ አንዴ ሙሉው ስም ከተጠቀሰ በኋላ በአጭሩ ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት በማለት ጥቅስ እወስዳለሁ።

በአንድ መጽሐፍ ውስጥ የብዙ ሰዎች ጽሑፍ ያለበት INSITUTE OF ETHIOPIAN STUDIES kASA AND KASA ከተባለ መጽሐፍ ጥቅስ ስወስድ ቅድሚያ የጸሐፊውን ስም ከጠቀስኩኝ በኋላ ደግሞ KASA AND KASA ብዬ ገጹን ጠቅሼ እጽፋለሁ። በአማርኛ የተጻፈውን ስጠቅስ በእንግሊዘኛ የተጻፈውን ሳይሆን "ካሳ እና ካሳ"በሚል በአማርኛ ጽፌ ጥቅስ እወስዳለሁ።

ሌላ ደግሞ የአንድ ሰው ስም ሆኖ የመጽሔት፣ጋዜጣ፣ ተደጋግሞ ተጠቅሶ ልታገኙ ትችላላችሁ። ይህ የሆነው በመጽሔት አልያም በጋዜጣ በይቀጥላል የወጣ ጽሑፍ ሲሆን በተለያዩ ወራት መጽሔቱ፣ ጋዜጣ በወጣበት ቀን ተመዝግቦ ጥቅሱ በመጠቀሱ እንዲታወቅ ለማስገንዘብ ነው። ሌላው ከመጽሔትና ከጋዜጣ ጥቅስ ስወስድ ከአንዳንድ ጋዜጣና መጽሔት ላይ የጻፈው ሰው ያልተጠቀሰ ከሆነ መጽሔቱንና ጋዜጣውን ብቻ ጠቅሼ እጽፋለሁ።

ሁሌም መጽሐፍ ጽፌ ወደ ማተሚያ ቤት ከማስገባቴ በፊት ከአንባብያን የተሰጠኝን አስተያየት እገልጻለሁ። ለምሳሌ ብዙ ሰዎች "ጥቅስ ማብዛት ስንፍና አልያም ደግሞ ስርቆት ነው" በማለት

በተደጋጋሚ አስተያየታቸውን የሚጽፉልኝ ብዙ ናቸው። ነገር ግን ከላይ እንደጠቀስኩት በእኔ እምነት ስንፍና አልያም ደግሞ ስርቆት አይደለም። ክፍል 8 ምዕራፍ 1 ከአንድ ድቪዲ በቀር ምንም አይነት ጥቅስ ሳይገባበት የተጻፈ ምዕራፍ ነው። ብዙ ደራስያን ይህን አስመስለው ይጽፋሉ። በእኔ እምነት ይህ ትክክል አይደለም እላለሁ። እርሱን አንድ ምዕራፍ ስጽፍ ከዚህ በታች የተጠቀሱትን የታሪክ መጻሕፍትና ጋዜጣዎች ላይ የወሰድኩት መሆኑን እገልጻለሁ።

1 ተክለ ጻድቅ መኩሪያ የግራኝ አህመድ ወረራ
2 ሙራድ ካሚል እንደጻፈው የናስ ቦጋስ እንዲተረጎመው የፖርቱጋሎች ጀግኖች
3 ዶ/ር ምክረ ሥላሴ ገብረ አማኑኤል በኢትዮጵያ የመጀመሪያው የመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም
4 ንቃ ጋዜጣ ኅዳር 26 ቀን 1988 ዓም ገጽ 5
5 ገርገብ ሙገር ጋዜጣ መስከረም 4 ቀን 1992 ዓም ገጽ 10 ሌሎችም መጻሕፍት።

አባሪ አንድ አልያም ደግሞ አባሪ ሁለት እያልኩኝ እዘግበዋለሁ። እናንተም አንባብያን በተሰጠው ቁጥር መሠረት ወደ ፊት ሕዳችሁ የአባሪውን ቁጥር ተመልከቱ። መጽሐፉን በዚህ መልክ የቻልኩትን ያህል በሰነድ አጥግቤ ጽፌአለሁ። ለዚህ መጽሐፍ ዋቢ የተጠቀሱ በተለያዩ ሠነድ የተጠራቀመ ሲሆን እያንዳንዱን ዘርዘር ለማድረግ ከተፈለገ እነሆ ከዚህ በታች እዘረዝራቸዋለሁ። አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም የተባለውን መጽሐፍ ሳዘጋጅ በእኔ አመለካከት ይሆናል በሚል ታሪካቸውን ለሠዓሊዎች እያስረዳኋቸው የተሣሉ ብዙ ሥዕሎች ገብተውበታል።

አንባብያንን አደራ የምለው ነገር ቢኖር እኔ የአጤ ቴዎድሮስ ጠበቃ አይደለሁም። እኔ አንዳንዴ ጠንከር ያለ ትችት የምወስድባቸው የታሪክ ሠነድ በተጻፈው ላይ እንጂ በግለሰቦች ላይ አለመሆኑን ለአንባብያን ማስገንዘብ እወዳለሁ። ከማንም ጋር ምንም ዓይነት ጥላቻ የለኝም። ለምሳሌ አንድ ሰው የጻፈውን መጽሐፍ ሙሉ በሙሉ ለአንድ አንባቢ ጥሩ ሳይሆን ይችላል። ምክንያቱም ፍጡር በመሆኑ ነው። እኔ ከአንድ መጽሐፍ ለእኔ ይጠቅመኛል የምለው ከአንድ ገጽ እስከ አስር ገጽ ሊሆን ይችላል።

ምንም የተማረ ምሁር ቢሆን ሰው ነውና ሊሳሳት ይችላል። ስለዚህ ከአንድ መጽሐፍ ላይ ጥሩ የጻፈውን በጥሩ ጥቅስ እወስዳለሁ። ስሁተት የመሰለኝን ደግሞ በሌሎች የታሪክ መጻሕፍት ጋር በማመሳከር ስህተት መሆኑን መተቸቴን አልተውም። በዚህ ምክንያት ብዙ አስተያየት በአድራሻዬ ይደርሰኛል። ነገር ግን

ብዙዎቹ ስማቸውን አይጽፉም። ስማቸውን ጽፈው ከላኩልኝ አንባቢ መካከል አንድ ለናሙና ልጥቀስ።

<u>አቶ ገረመው ጌታነህ</u> "አቶ አማረ የነበሩትን መሪዎች በወቅቱ ታማርራለህ፤ በሌላ ገጽ ላይ ደግሞ ታመሰግናለህ ሁለቱ ሊጣጣምልህ አልቻለም" ሲሉ ጽፈውልኛል። አቶ ገረመው ጌታነህን ከልብ አመሰግናለሁ። ለማስረዳት የምፈልገው ነገር ቢኖር አንድ ሰው ሙሉ በሙሉ ፍጹም ባለመሆኑ ይሳሳታል። በስህተቱ ተችቼ በጥሩ ሥራው ደግሞ አመስግኜ እጽፋለሁ። ብዙ ሰዎች ግልጽ አይደሉም። ጥሩ ያልሆነ ጽሑፍ የጻፈ ሰው መሆኑን እያወቁ ደራሲውን ሲያገኙት ጥሩ እንደጻፈ አድርገው ያመሰግኑታል። ከሌላ ሰው ጋር ሲሆኑ ደግሞ መጥፎ ጽፏል ብለው ያሙታል። ይህን ድብብቆሽ ልንተወው ይገባል። እኔ ስህተት መስሎ የታየኝን ነገር ከመንገር አልቆጠብም። አንባብያንም አትቆጠቡ ሰው ይከበራል እንጂ አይፈራም።

ምዕራፍ 3

ፊር አስጨባጭ

ማንኛውም ሰው መጽሐፍ ሊጽፍ ሲነሣ የራሱ የሆነ ዓላማ አለው። ያም አስቀድሞ ሊጽፍ ከማቀዱ በፊት የሚጻፈው መጽሐፍ ጥቅም ለአገሩና ለትውልዱ ይሆናል ብሎ አስቦበት ነው። እኔ ይህን "አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም" የተባለውን መጽሐፍ ለመጻፍ የተነሣሁበት በ3 ዓበይት ጉዳዮች ላይ ነው። እነዚህን 3 መሠረታዊ ጉዳዮች ከዚህ በሚቀጥለው መሥመር እዘረዝራለሁ።

1ኛ "የኢትዮጵያን አንድነት መደፈርና ዳር ደንበር አስጠባቂ ኃይል፤ አለሁ ብሎ የሚጮህ ጀግና ባለመኖሩ አገሪቱ የደረሰባት ጉስቁልና አልበቃ ብሎ ከበደል ላይ በደል ከችግር ላይ ችግር ይሻላል ሲባል እየባሰ ሲመጣ ማየት ከተጀመረ ውሎ አድሯል። አሁንስ መዋልና ማደር ብቻ ሳይሆን ሰንብቷል ማለት ይቻላል። በተለይም ኢትዮጵያውያን አንድ እንዳይሆኑና ለአንድነት እንዳይነሡ ከወያኔ ጋር ጎን ለጎን የኢትዮጵያን ሕዝብ የሚከፋፍሉ ዘመናዊ ምሁራን ናቸው። በዚህ ሰዓት አገር ብትጠፋ ወንድ እንዳይወጣባት ሆዳም እንዲሆን አድርገውታል።

አማረ አፈለ ብሻው <u>የሁለት ሺህ ዓመታት ውጣ ውረድ በኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 182" በጭልጋ አውራጃ ውስጥ ለም መሬት በተለይም ደለሎ፤ሽመለጋራ ሽንፋንና ሌሎችን የቋራ የእርሻ መሬት አርሰው የሚበሉት ሱዳኖች ናቸው" በማለት በ1999 ዓም ጽፌ ነበር። ይህን መጽሐፍ ከጻፍኩ በኋላ ነገሮቹ መልካቸውን እየቀየሩ መምጣትና የኢትዮጵያ ሁኔታ አስጊ ደረጃ ላይ መድረሱን ማየት ስጀምር እየፈራሁ መጣሁ!

2ኛ የኢትዮጵያ አንድነት ሊያንሰራራ የቻለው በአጤ ቴዎድሮስ ጀግንነት ሲሆን እርሳቸው መቅደላ ሰኞ ሚያዝያ 6 ቀን 1860 ዓም እጃቸውን ለጠላት ከመስጠት ይልቅ ሞትን መርጠው ሽጉጣቸውን ጠጥተው ሞቱ። አጽማቸው መቅደላ መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን አርፎ ነበር። ነገር ግን ልጃቸው ራስ መሼሻ ቴዎድሮስ አጽማቸውን ከመቅደላ ወደ ማኅበረ ሥላሴ ገዳም በመጋቢት 1871 ዓም አፍልሰውታል።

ዛሬ የኢትዮጵያ አንድነት ተዋርዶ የኢትዮጵያ ሕዝብ በዘር ተለያይቶ ባለበት ወቅት የኢትዮጵያ ሕዝብ አንድነት እያለ ሲነሣ ድምጻዊው፤ሠዓሊውና ደራሲው ሁላ "ቴዎድሮስ፤አባ ታጠቅ"እያለ በመዘመሩ ወያኔ ቀደም ሲል በምሁሮቹ የሥነ ልቦና ስብራት ለመጣል ሲል አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ጭራ እየሰነጠቀ ሲያስጽፍ የኢትዮጵያ ሕዝብ በተለይ አንድነት ፈላጊው ዝናቸውን ከፍ አድርጎ ማንሣት ሲጀምር አጽማቸው ያለበትን የማኅበረ ሥላሴን ገዳምና ሌሎችንም ለም ወረዳዎች መሬት ለሱዳን መስጠቱን አስመልክቶ በውጭ አገር የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን የድንበር ኮሚቴ ተመሠረተ።

ውጭ አገር የተመሠረተው የደንበር ኮሚቴው እየተከታተለ ማስረዳት ሲጀምር በውጭ አገር ያሉ የሕዝብ መገናኛ አገልግሎቶች በተለይም የአሜሪካ ድምጽ የአማርኛው ሬዲዮንና የጀርመን ድምጽ ዘጋቢዎች የሞያ ግዴታቸውን ተወጥተዋል። እኔም በእጄ ከነበረ ሰነድ ጋር በማጋጨት ከላይ የተጠቀሰውን መጽሐፍ ስጽፍ "የአጤ ቴዎድሮስ አጽም የት ይረፍ" የሚል ጥያቄ አቅርቤ ነበር።

ያን ምዕራፍ ትንሽ ጨመርመር አድርጌ ከዚህ መጽሐፍ መጨረሻ ላይ በድጋሚ አውጥቸዋለሁ። ኢትዮጵያ አገራችን እንድትጠፋ እንጂ

እንድትለማ ብዙ ሀገሮች አይፈልጉም፡፡ ምክንያቱም ትፈራለች፤ ይችን "ትፈራለች" የምትለውን መሥመር ስታነቡ ትስቁ ይሆናል ድሃ በመሆናችን ብላችሁ አስባችሁ ግን በድሃዎቹ በእኛ ጀግንነት ሳይሆን በአባቶቻችን ጀግንነት ኢትዮጵያ ትፈራለች፡፡

ሹመት ሲሻኝ <u>የኤርትራ ሕዝቦች የአንድነት ትግል</u> በተባለው መጣጥፍ ገጽ 16 "አብዛኛዎቹ ምዕራባውያን ኢትዮጵያ በቅኝ ግዛት ሥር ባሉት በጥቁር ሕዝቦች መካከል የፖለቲካና የሞራል መነቃቂያ ምሳሌ ትሆናቸዋለች ብለው ስለሚሰጉ በክፉ ዓይን ይመለከቷታል፡፡ አንዳንዶቹ እንዲያውም ጊዜ ካገኙ እንደ ጃፓን ታይል ይሆናል የሚል ፍራቻ አላቸው፡፡ ይህ ዓይነት አዝማሚያ ስላላቸውም ኢትዮጵያን የሚሸራርፍና ኃይሏን የሚወስን ሁኔታ ቢያዩ ደስ ይላቸዋል" ሲሉ ሊቀ ጠበብት ሹመት ሲሻኝ ጽፈዋል፡፡

ለዚህም በደርግ ዘመን የተጀመረው የመሣሪያ ማምረቻ ተጨናግፎ እንዲቀር ብዙ ሴራ የተደረገበት ምክንያት ኢትዮጵያ ስለምትፈራ ነው፡፡ ይህን ማንም አሲ አይልም፡፡ ስለዚህ ጀግና እንድትወልድ እንደ ቴዎድሮስ ያለ ወንድ ትፈልጋለች ትውልድ አገሬ ኢትዮጵያ፡፡

ደጃዝማች ግርማቸው ተክለ ሐዋርያት <u>አድዋ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 5 "በራስ መኩራት በራስ መተማመን፤የብርታትና የኃይለኝነት ምልክት ሲሆን መነሻ ከሌለው ወይም በሥራ ካልታየ ግን ከከንቱነትና ከግብዝነት ያስገመግማል፡፡ ስለዚህ ሕዝብ በታሪኩ ባባቶቹ (በባህሉቹ) በመኩራትና በመመካት ምሳሌያቸውን ተከትሎ ሙያውን ሲያሳይ ማንነቱን ያስመሰክራል" ሲሉ ጽፈዋል፡፡

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ማንነታቸውን አስመሰከሩ ጀግና ናቸው፡፡ አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ የፈጸሙት ተግባር ምን ነበር? እኛስ የዛሬው ትውልድ ለአጤ ቴዎድሮስ ምን ልናደርግ እንችላለል? ለምሳሌ ሚያዝያ 6 ቀን 2003 ዓም አጤ ቴዎድሮስ ከሞቱ 143 ዓመት ሆናቸው፡፡

ምንም እንኳ አገር አፍቃሪ መሪ ኑሮ ከዚህ በፊት የነበሩት አባቶቻችን ለአገራቸው የፈጸሙትን ተግባር በሥዕል ድምጽ በቴሌቭዥን በነፋስ ድምጽ ራዲዮን ታሪካቸውን ለተተኪው ትውልድ ማስተማሩ ከወያኔ ባይጠበቅም ነገር ግን አገር ወዳድ የሆኑ

ኢትዮጵያውያን እንዲያነቡት የ143 ዓመት ማስታወሻ እንዲሆን ለማድረግ በማሰብ ነው የተጻፈው፡፡

ነዋ የተለያዩ ሠነዶችን ሳገላበጥ አንዳንድ ግለሰቦች አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ የጻፉት ታሪክ መልካም ሆኖ ስላልታየኝ ታሪክ በታሪክነቱ መጻፍ እንዳለበት ለማሳሰብ ነው፡፡ በተለይ በቅድስት ማርያም ስም <u>ታምረ ማርያም</u> ላይ የተጻፈውን ስርዋጽ ሳነብ ያሳሰበኝ የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አዋልድ መጻሕፍትን እንድንጠራጠር ያደረጉ በመሆኑ፡፡ የነዚህ አንዳንድ ግለሰቦች የጻፉት ጽሑፍ ለወደፊቱ የኢትዮጵያን ሕዝብ አንድ ሊያደርግ የማይችል በመሆኑ ለማሳሰብ እንጂ የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ ዛሬ ያለው የኢትዮጵያ ትውልድ ጠፍቶታል በማለት አይደለም፡፡

እኔም ብዙ አዲስ ነገር ለማውጣት አስቤ ሳይሆን ትውልዱን ለማሳሰብ ነው፡፡ ሌላው የኢትዮጵያን አንድነት አፈቅራለሁ!የሕዝቡን አንድነት እመሰክራለሁ ለሚለው ትውልድ የገጠመው ችግር ከፍተኛ ነው፡፡ ከላይ እንደጠቀስኩት የአጤ ቴዎድሮስ አጽም ያረፈበት ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ለሱዳን ሊሰጥ የተወሰነበት ከሆነ ስማቸውን እንሥተን እንዳንኮራ ለማድረግ የተጀመረ በመሆኑ ምን ይደረግ? ብዬ ለትውልዱ አደራ ለማለት ነው፡፡

አዲስ ነገር <u>ጋዜጣ</u> ቅዳሜ መጋቢት 13 ቀን 2000 ዓም ገጽ 17 "ፕሮፌሰር ሮቢንሰን ስለ አጤ ቴዎድሮስ የሚሉት ቃል በቃል ሲነበብ የሚከተለውን ይመስላል፡፡ የዘመናዊቷ ኢትዮጵያ አባት አጤ ቴዎድሮስ ናቸው፡፡ የኢትዮጵያ አባትነታቸውን ስለ ግዛት አንድነቷ ጥንካሬ እና ተራማጅነት ያላቸውን ራእይ በግልጽ አስታውቀዋል፡፡"

"ዘኢትዮጵያ ታሪክ የመጀመሪያው ንጉሠ ነገሥት እና የዘመናዊት ኢትዮጵያ ፊር ቀዳጅ ናቸው" ሲሉ በጀርመን ሬዲዮ የተናገሩትን ጋዜጣው ጽፏል፡፡ የዚህን መጽሐፍ ርእስ "አጤ ቴዎድሮስ የአንድነት አባት" የሚል ለማድረግ ፈልጌ ነበር፡፡

Dr, Getachew Mekasha, <u>Ethiopian Review</u>/April 1991 page 18 Theodros is one of the architcts of the modern Ethiopian nation ሲሉ ጽፈዋል፡፡ ሚያዝያ 1983 ዓም ከእርሳቸው አባባል ጋር ሊቀ (ዶ/ር) ስብሐት መርስዔ ኀዘን ይስማማሉ፡፡

ሊቅ ዶ/ር ስብሐት መርስዔ ኀዘን "ኢትዮጵያ ከአጤ ቴዎድሮስ በፊት የነበረችና የሰለጠነች አገር ነበረች። ከ18ኛው ክፍለ ዘመን እስከ 19ኛው ግማሽ በጣም ደክማ ነበር። በዚህ ወቅት አጤ ቴዎድሮስ ተነሥተው እንደነበረች ለማድረግ ጣሩ እንጂ አዲስ አገር አልመሰረቱም።"

"የአንድነት አባት የሚባለው ለምሳሌ ጆርጅ ዋሽንግተን ሲሆን ሌሎች የእርሱን ፈለግ ተከትለው እነሆ ዛሬ አሜሪካ ከደረሰችበት ሥልጣኔ አደረሷት። በእኔ እምነት አጤ ቴዎድሮስ አንድ ለማድረግ ጥረት አደረጉ የጥረታቸው ውጤት ራሳቸውን በራሳቸው ለአገራቸው ክብር ሲሉ ሠዉተዋል። ስለዚህ የመጽሐፉ ስም +አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ+ መባል ይገበዋል" አሉኝ። እነሆ የእርሳቸውን ምክር ተቀብዬ አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ የሚል ስም ሰጥቸው ነበር።

ከላይ እንደጠቀስኩት መጽሐፉን ቅድሚያ ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው እና አቶ ዘርፉ ታከለ ተመልክተዉት ነበር። ነገር ግን ስሙን አስመልክቶ ምክር አልለገሱም። ሻለቃ ግርማ ይልማ፤ እንዲመለከቱት መጽሐፉን ሰጥቼአቸው ካነበቡ በኋላ ስልክ ደውለው በትሕትና "አቶ አማረ የመጽሐፉ ስም ግን ከመጽሐፉ ጋር አብሮ አይሄድም። የዶ/ር ስብሐትን ስያሜ እንዳለ ይዘው ታሪኩን ሳነበው ግን አልገልጽልኝ አለኝና የመጽሐፉ ስም ተንጠልጥሎ ቀረ። ስለዚህ ብትጨምርበት ምን ይመስልሃል" አሉኝ። እኔም "ሻለቃ እርስዎ ይሰይሙት አልኳቸውና ስልኬን ዘጋሁ።

በሌላው ቀን ስልክ ደወልኩና "ሻለቃ የመጽሐፉን ስም አወጡለት ወይ?" በሚል መልእክት ከድምጽ መቀበያው ላይ ተውኩላቸው። እርሳቸው ስልክ ሲመቱ ሥራ ስለነበርኩኝ "አቶ አማረ ከተስማማህበት አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም ቢባል ጥሩ ይመስለኛል መልእክቱን ካዳመጥከው በኋላ ደውልልኝ" ብለው ትተውልኝ አገኘሁ። ከሥራ ስወጣ ስልኬ መልእክት ተቀብዬ የሻለቃን ድምጽ አሰማኝ። እኔም ወዲያው ስልክ መታሁና "እርስዎ ባወጡት ስም እስማማለሁ አልኳቸው።

አንባብያን አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም የተባለውን መጽሐፍ ስታነቡ የተወለዱት በ1811 ዓም የነገሡት

በ1845 ዓም የሞቱት በ1860 ዓም መሆኑን ብቻ ሳይሆን እርሳቸው ከልጅነት እስከ ጎልማሳነት ብሎም ለአገር እድገት የታገሉለት የአገራቸውን ታሪክ በመረዳት አንቱ ከተባሉት አገሮች ጋር እቻ ለእቻ ለማስኬድ የነበራቸውን ራእይ የዛሬው ትውልድ አመለካከት መረዳት አለበት። ይህን መጽሐፍ ስታነቡ ልታዝኑም ልትበሳጩም ልትቆጩም ትችላላችሁ። ለዚህም ነው ታሪክ መማር እንዳለብን አባቶቻችን የሚያሳስቡን።

ልዑል ራስ እምሩ ኃይለ ሥላሴ <u>ካየሁት ከማስታውሰው</u> በተባለው መጽሐፋቸው መቅድም "ንባብ የጥንቱን የተጻፈ ታሪክ ሁሉ ማንበብ ይቻላል። ታሪኩንም በማንበብ የጥንቱን ሥራውን የሰውንም ኑሮ የነገሩንም አኳኋን ሁሉ እንደምን እንደነበረ የሩቁን ብዙ ዘመን የሆነውን የቅርብ ጊዜ አስመስሎ ያሳያል። እንደዚሁም በየጊዜው የተጻፈው ታሪክ ሁሉ የሰው አእምሮ የዕውቀት ደረጃ በምን አኳኋን ከፍ ከፍ እያለ እየተጓዘ እንደመጣ ያስረዳል። ይኸውም ታላቅ ትምህርት ሰጭ ነው" ሲሉ ጽፈዋል። ቅድሚያ ከኢትዮጵያ ደራስያን መካከል የታሪክ መጻሕፍትን አገላብጠው የጻፉ አለቃ ታየ ወልደ ማርያም በ1920 ዓም ይመስለኛል።

የኢትዮ<u>ጵያ ሕዝብ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 6 "ታሪክ መማርና ማወቅ ለብዙ ነገር ይጠቅማል። መጀመሪያ በድንቁርና የታወረ ዓይንን ይከፍታል። ሁለተኛ ሰው የእግዚአብሔርን ሁሉን ቻይነት የፍጥረቱንም ብዛትና የልዩ ልዩ ወገንንም ዓይነት የዓለምንም ታላቅነትና ስፋት ያይበታል።"

"ዓለም ከተፈጠረ ዘመን ከተቆጠረ እስከ ዚህ ዘመን የሆነውን ሁሉ ነገር ሲማር ጥንት እንደ ተፈጠረ አስቀድሞ እንደ ነበረ ሁኖ ያውቃል። በዓለም ያሉን ልዩ ልዩ ሕዝብ አገራቸውና ጠባያቸውን ሃይማኖቶቻቸውን የመንግሥታቸውን ሥርዓትና አኗኗራቸውን በታሪክ ሲመለከት ሲመረምር ሲያስተውልም በቤቱ ተቀምጦ ዓለምን ሁሉ ዞሮ መርምሮ እንዳየ ሰው ይሆናል ማለት ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

ጎበዜ ሕይወት ባይከዳኝ <u>አጤ ምኒልክና ኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፋቸው "ታሪክን መማር ለሁሉ ሰው ይበጃል። ለቤተ መንግሥት መኮንን ግን የግድ ያስፈልጋል። የድሮ ሰዎች ስሕተትንና ዘጎነትን አይቶ ለመንግሥቱ ላገሩ የሚበጀውን ነገር ያውቅ ዘንድ

የታሪክ ትምህርት ግን የሚጠቅም የውነተኛ ታሪክ ትምህርት ሲሆን ነው:: እውነተኛም ታሪክ ለመጻፍ ቀላል ነገር አይደለም" ሲሉ የታሪክን ጥቅም ገልጸው ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስ የተከፋፈለች ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግ መሠረቱን ጥለው አልፈዋል:: ከእርሳቸው በኋላ የተነሡ ነገሥታትና ርእሰ ብሔሮች እንዲሁ አጠናክረዋል:: በተለይም ኢትዮጵያ ከ1983 ዓም ወዲህ ወርዷ እየጠበበ ቁመቷ እያጠረ በመምጣቱ ልጆችዋ ለሥልጣን ብለው ሕዝብን ከሕዝብ ለያይተው ልክ ዘመነ መሳፍንቱ ያደርገው እንደነበረው ሕዝቡን በመከፋፈል ላይ ናቸው:: ይህን መጽሐፍ የጻፍኩት ምናልባት ሱሪ የታጠቀ ወንድ እንዳለ እምቢ ለኢትዮጵያ ለአንድነት እታገላለሁ የሚል ካለ ሞራል ለመስጠት ጭምር ነው:: ግን እኮ ዛሬ ወንድ አለ?

ይህ መጽሐፍ በ12ክፍል በ79 ምዕራፍ የተከፈለ ሲሆን አንዳንድ ምዕራፎች ረዘም ያሉ ናቸው:: በያንዳንዱ ምዕራፍ ዋቢ መጻሕፍት ማለትም ሰነድ ከሌለኝ ምዕራፉን ለመጻፍ አልጀምረውም:: ይህ መጽሐፍ ሊታተም የታሰበው ለ140 ዓመት መታሰቢያ እንዲሆናቸው ተብሎ ታስቦ ነበር:: ነገር ግን የኢትዮጵያ መሬት ለሱዳን ወያኔ ሊሰጠው የተነሣ በመሆኑ ድንበሩን በሚመለከት <u>ከጋንቤላ እስከ ሁመራ</u> የተባለውን መጽሐፍ ቀድሜ ለማሳተም ተነሣሁ::

ወዲያው ደግሞ በቤተ ክርስቲያን አባቶች ድብድብ በመከሠቱ እንዲሁ <u>በአባ ጳውሎስና በጳጳሳት ምክንያት በቤተ ክርስቲያን ላይ የተነሣው እሳት</u> የተባለውን መጽሐፍ ጽፌ ለማሳተም ጉንብስ ቀና ስል አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም የተባለው መጽሐፍ 3 ዓመት ፈጀበት እንጂ ሊታተም ተዘጋጅቶ የነበረው ለ140 ዓመታቸው መታሰቢያ ነበር:: "ለሁሉም ጊዜ አለው"እንዳለ ሰሎሞን ጊዜው ሲፈቅድ እነሆ በ2003 ዓም ለመታተም በቅቷል::

ለአንባብያን የማመለክተው ነገር ቢኖር በዚህ መጽሐፍ ታላላቅ ሰዎች ተነቅፈው ትመለከቱ ይሆናል:: ነገር ግን እኔ የነቀፍኩት ብሰራቸውን እንጂ ታላላቆችን ምሁራን ለማዋረድ አለመሆኑን ተረዱልኝ:: በእኛ በኢትዮጵያውያን ዘንድ ያለብን ችግር እንኳን የተነቀፈው ግለሰብ ቀርቶ የተነቀፈው ግለሰብ ከተወለደበት ክፍለ ሀገር የመጡት ሁሉም አኩራፊ የሆኑበት ዘመን መሆኑ ጠፍቶኝ አይደለም::

ታዲያ አባቶቻችን "ሕልም ተፈርቶ እንቅልፍ ሳይተኛ አይታደርም" ባሉት መሠረት እኔም አኩራፊው መብዛቱን ባውቅም በምችለው መጠን የግለሰቦችን ገጸ ባሕርይ ሳይሆን በጽሑፋቸው ላይ ብቻ ተንሥቼ መተቸቱን ደፍሬ ገብቸበታለሁና አልፈራም::

ከዚህ በፊት በጉማሻ መጽሔትም ሆነ በተለያዩ መጻሕፍቶቼ ላይ "እገሌ ዘመዱ ነው?እገሌ የአገሬ ልጅ ነው!ለምን ተነቀፈ? ተብሎ ብዙ ወቀሳ ደርሶብኛል:: በእኔ ላይ ጥርሳችሁን አትንከሱ! ግለሰቦችን ሳይሆን የምተቸው ብራዕቸውን መሆኑን ተገንዘቡልኝ::

አንባብያን ከዚህ በላይ እንደጠቀስኩት መንደርደሪያዬ መብዛቱን ባውቅም ቅሉ የእኔን እምነት እንድትረዱልኝ ለመግለጽ የምፈልገው ከዚህ መጽሐፍ ውስጥ የተጠቀሱትን የታሪክ መጻሕፍትን በተቻለ መጠን ተተኪው ትውልድ የራሴ ብሎ እንዲይዘው ለማድረግ ብዙ ያደከመኝ ቢሆንም ከላይ በጠቀስኳቸው ወገኖቼ ትብብር ይህ መጽሐፍ ውብት ኑሮት ለንባብ በቅቷል::

አንባብያንም ከዚህ መጽሐፍ ትምህርት እንደምትቀስሙ ተስፋ አደርጋለሁ:: የጎደለውን እያሟላችሁ የተጣመመውን እያቃናችሁ አንብቡ:: የፊደል ግድፈት የቃላት ጉልድፍነት ሊገኝ ይችላል:: ሆን ተብሎ የተደረገ ሳይሆን የሥራው ጸባይ መሆኑን እንድትገነዘቡልኝ ከአደራ ጋር አሳስባለሁ::

ፀሐፊ ይሁን <u>መጽሐፈ ቡዳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 252
"መጽሐፍን ለመጻፍ አንድ ዓመት ተኩል
በጣም ያደክማል ሥራው ቀላል አይደል
ተዘጋጅቶ ሲያልቅ ይመስላል ቀላል
መጽሐፉ ተጽፎ ከፍጻሜ ሲደርስ
ጥፋቱ ድጉስቱ ትእግሥት የሚያስጨርስ::" ሲሉ ጽፈዋል::

መልካም ንባብ፤አማረ አፈለ ብሻው!

ምዕራፍ 4

መግቢያ

ሻለቃ ግርማ ይልማ

የአቶ አማረ አፈለ ብሻው አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም የተባለውን አዲስ መጽሐፍ በልዩ የባለቤትነት ስሜት፣ አገራዊ ኩራትና የማንነት አኩሪ ትዝታ አነበብኩት። ደራሲው ስለአጤ ቴዎድሮስ የተጻፉና በቃል የተነገሩ የኢትዮጵያና የውጭ የታሪክ ሥራዎችን በብዛት የመጽሐፉ አካል በማድረግ የመረጡት የአቀራረብ ዘዴ ይበል የሚያሰኝ ነው። እጅግ በጣም ብዙ የሆኑትን ስለአጤ ቴዎድሮስ የተጻፉትን የታሪክ ሰነዶች ለማንበብ በቂ ጊዜ ለሌላቸው የአቶ አማረ አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም ምጥን ምግብ ነው።

ደራሲው ይሄንን መጽሐፍ ለማቅረብ ያደረጉትን ጥረት ከራሳቸው እንስማ“ በኢትዮጵያውያን የተጻፉትን የኢትዮጵያን ታሪክ በክፉም በደጉም የሚያነሡትን ደግሜ ደጋግሜ አነበብኩ። እራሴን አንቱ ለማሰኘት ሳይሆን እግዚአብሔር በሚያውቀው ከ1000 በላይ መጻሕፍትን፣ከ200 የሚበልጡ መጽሔቶችንና ጋዜጦችን፣የሥዕል ድምፅ ቪዲዮችንና ካሴቶችን አጠራቅሜ ሳነብና ስመለከት ያች ጎስቋላ የአጤ ቴዎድሮስና የእኛ አገር ትዝ ትለኛለች፣ ስለአገሬ ጠዋት ማታ እሰባለሁ”።

የእናታቸውንና የፍቅረኛቸውን ደብዳቤ ለማንበብ ጊዜ የላቸውም እየተባልን በምንታማ ዜጎች መካከል የአቶ አማረ የመጽሐፍት ፍቅርና የንባብ ባህል በአርአያነት የሚጠቀስ ነው። በጥቂት ጊዜ ትውውቃችን ከሰበሰቧቸው እጅግ ብዙ መጻሕፍት ጥቂቱን እንዳነብ እድል ስለሰጡኝ ባለውለታዬ ናቸው።

በአጤ ቴዎድሮስ ጀግንነት፣አገር ወዳድነት አትንኩኝ ባይነት አርቆ አሳቢነትና እምቢ ለኢትዮጵያ ባይነት አድናቆትና ፍቅር

የተለከፍኩት ገና ከልጅነቴ ጀምሮ ነው። በጉልምስና እና በአዋቂነት ዘመኔም የዕለት ተዕለት ሕዝባዊና አገራዊ ተግባሮች ምርኩዜና አርአያዬ ነበሩ። ከብዙ ገጠመኞቼ አንድ ምሳሌ ብቻ እጠቅሳለሁ።

የኢትዮጵያ የማስታወቂያና መርሃ ብሔር ምኒስትር በነበርኩበት ወቅት የቀድሞዋ የሶቪት ኅብረት አምባሳደር በኢትዮጵያ በቀጠሮ ቢሮዬ መጡ። አመጣጣቸው በሀቀኝነቱ በታማኝነቱና በሞያው የማከብረውንና የምወደውን በጊዜው የኢትዮጵያ ዜና አገልግሎት መምሪያ ኃላፊ የነበረውን አቶ ኃይለ ማርያም ጎሹን ለመክሰስ ነበር። የትራታው መንሥኤ ታስ የሚባለው የቀድሞው የሶቪየት ኅብረት የዜና ወኪል ያስተላለፈውን እንዳለ የኢትዮጵያ ዜና አገልግሎት ሁሉንት ለሌሎች እንዲያሠራጭ የሚጠይቅ ነበር። የመምሪያ ኃላፊዬን ውሳኔ ደግፌ በትሕትና መመሪያ የምንቀበለው ከኢትዮጵያ መንግሥት ብቻ መሆኑን አስረዳሁት።

ፊቱ ተለዋውጦ ቂምና ቅሬታ አርግዞ ከቢሮዬ ወጣ። ከዕለታት በአንዱ ቀን ከቀድሞው የኢትዮጵያ ፕሬዜዳንት ከሌ/ኮሉኔል መንግሥቱ ኃይለማርያም ጋር በጽሕፈት ቤታቸው ስለሌላ የሀገር ጉዳይ ተወያይተን ስንጨርስ “የቀድሞው የሶቪየት ኅብረት አምባሳደር በኢትዮጵያ ደፋርና ጀብደኛ ነህ ይልሃል ምን አደረግኸዋል?” ሲሉ ጠየቁኝ።

የታስ የዜና አገልግሎት ያገኘውን ዜና ምንም ለውጥ ሳይደረግ የኢትዮጵያ ዜና አገልግሎት እንዳለ ለሌሉች እንዲያስተላልፍ ያቀረበውን ጥያቄ አሻፈረኝ ከማለት ሌላ በግል መልካም ግንኙነት እንደነበረን አስረዳሁ። የቀድሞው ፕሬዜዳንት ለቅጽበት ጸጥ አሉ። በመንፈስ ርቀው ሄዱ። በሕዝብና በሀገር ጉዳይ እምቢ አሻፈረኝ ሲባል የአጤ ቴዎድሮስ ውርስ በውስጣቸው እንደሚሠራ ተሰማኝ።

አጤ ቴዎድሮስ ጀግናቸውና በስሜትና በሀሳብ አራአያቸው እንደሆኑ አውቃለሁ። የቀድሞው የኢትዮጵያ ፕሬዜዳንትም የአጤ ቴዎድሮስን ጎራዴ በአየር እየቀዘፉ የሕዝብና የአገር ክብር ከሚደፈር የአጤ ቴዎድሮስን ጽዋ እንደሚቀምሱ ለሕዝብ በመገናኛ ብዙኀን ቃል እንደገቡ ትዝ አለኝ። የቁርጥ ቀን ሲመጣ በኢጎዲሪ ዛኢራዊ ሽንጎ የመጨረሻና የስንብት አስቸኳይ ልዩ ጉባኤ አንድ የሸንጎ አባል የነበሩ የሃይማኖት አባት ይህንኑ ነበር ያስታወሱአቸው።

"የቴዎድሮስን ጽዋ ከመጠጣት በስተቀር ሌላ አማራጭ የለዎትም::" ፊታቹ ለት ሲመጣ ግን የቀድሞው የኢትዮጵያ ፕሬዚዳንት አድናቂዎች፤አክባሪዎችና ደጋፊዎች፤ በእጅጉ ተሸማቀቅን:: ሕዝብና አገር ብለን በእውነት ለተነሳን ኢትዮጵያውያን አጤ ቴዎድሮስ ትናትም፤ ዛሬም፤ ነገም የአጥቢያ ኮከባችን ናቸው::

የሕዝብና የአገር ክብር እንዳይደፈር አጤ ቴዎድሮስ ስለወሰዷቸው ቅድመ እርምጃዎች በልጅነቴ የገበየሁት የታሪክ ትምህርት ሁልጊዜም መንፈሴን ያሞቀዋል:: ቀላል ግን የሕይዎት ዘመን ትዝታ የሚጭረውን ምሳሌ እጠቅሳለሁ:: "ስንቱን ክርስቲያን ያልሆኑ አገሮችን አልፋችሁ ከእናንተ በፊት ክርስትናን የተቀበለ ሕዝብ ምን አዲስ ነገር ታስተምራላችሁ? ንሳ ዓለሜ እዚያው ጀልባቸው ድረስ ሸኝልኝ የቅድስት አገሬን ትቢያ ይዘው ከኢትዮጵያ እንዳይወጡ መጫሚያቸውን በሚገባ አራግፍልኝ":: አጤ ቴዎድሮስ ለመላው ሕዝብና አገር ብቻ ሳይሆን ለኢትዮጵያ ትቢያ የሚሳሱ ንጉሠ ነገሥት ነበሩ::

የአጤ ቴዎድሮስን ዓላማና አርቆ አሳቢነት ለመረዳት በንግሥ በዓላቸው ለሕዝብ ያደረጉትን ንግግር በጥሞና ማጤን ያስፈልጋል:: ንግግራቸውን በአጭሩ እጠቅሳለሁ:: "..የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ!አንተ ለአቋቋምከው መንግሥትና ለአነገሥከው ንጉሥ ተዝቢውን ግብር እንድትከፍል ሕግ ይወስንብሃል:: ይህ ያቋቋምከው መንግሥት አንተንና ኢትዮጵያን እንዲያገለግልና እንዲጠብቅ ለመለመልከው ነፍጠኛ (ወታደር) ስንቅና ቀለቡን ሳያጓድል እንዲሰፍርለት:: ከዚያም ሌላ መተዳደሪያ የሆን አበል እንዲሰጠው እንጂ እንዳለፈው የመሳፍንት ጭፍራ ዘረፋና ተጽእኖ እንዳያደርግብህ ያደርጋል::"

የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ!ከአሁን በፊት ስትገድል ስትቀማ፤ቤት ስታቃጥል፤በአርአያ ሥላሴ የተፈጠሩትን እህቶችህንና ወንድሞችህን ባርያ አድርገህ ስትሸጥና ስትገዛ የነበርክ ሁሉ ከአሁን በፊት ስለፈጸምከው ድርጊት ምሕረት ተደርጎለሃል:: ወደቤትህና ወደ ሀገርህ በሰላም ተመልሰህ በግብርናህና በእጅ ሞያህ ተሰማርተህ እንድትኖር ያለፈውን ወንጀልህን ሳላይ የሚመጣውን በማስተዋል ሙሉ ምሕረት ተደርጎለሃል::

የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ! ይህ አዋጅ ከተነገረህና እግዚአብሔር ያነገሠው ንጉሠነገሥትህ ቴዎድሮስ ከነገሠበት ጊዜ ጀምሮ ወደቤትህ ተመለስ:: በሸፍትንነት ሁነህ የምትቀማና ወንድምህን አድብተህ የምትገድል፤ባሪያ ብለህ ሰውን የሸጥክና የገዛህ እንደ አውሬ ታድነህ ተይዘህ በአደባባይ እጅህና እግርህ ፈጽሞ እንዲቆረጥና ርኅሀራኄ እንደማይደረግልህ እወቅ:: የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ!ትናንትናና ከትናትና ወዲህ ባሪያ ብቻ፤ ሳይሆን ለሥልጣንና ለሹመት ሲባል ሴት ልጅህን ሽጠሃል:: አንተም አንድ ስትሆን ሁለት ሴት ይዘሃል:: ከእንግዲህ ግን ይህ ቃል ተስተካክሎ በሕግ እስኪጸድቅና እስኪታወጅልህ ድረስ እንድታስብበትና እንድትመርጥ ቀን ሰጥቼሃለሁ::

እውቁ የኢትዮጵያ የታሪክ ምሁር ዶር መርዕድ ወልደ አረጋይ ካሳ እና ካሳ በተባለው መጽሐፍ "የአጤ ቴዎድሮስ ዓላማዎች ከየት መነጩ?" በሚል ርእስ ያቀረቡት ጥናታዊ ጽሑፍ የአጤ ቴዎድሮስን ማንነትና ባሕርያት ሚዛናዊ በሆነ መንገድ ስለሚገልጽ በዚህ የመግቢያ ጽሑፍ በሰፊው መጥቀስ ተገቢ ሆኖ አግኝቼዋለሁ::

አጤ ቴዎድሮስን ከልጅነታቸው ጀምሮ በሰዎች ተወዳጅነትን ወይም መጠላትን ካፈሩላቸው ጠባዮች መካከል ሀቀኝነታቸውና ታማኝነታቸው ነበሩ:: በረጅሙ የኢትዮጵያ ታሪክ ሂደት ኢትዮጵያውያን እውነት በመናገራቸውና በቃላቸው ጽኑ በመሆናቸው በጎረቤትና በሩቅ ሕዝቦች ታውቀዋል::

ከ16ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ ግን እነዚህ ጠባዮች ለብዙ ኢትዮጵያውያን እንግዶች እየሆኑ መጥተዋል:: በግራኝ ወረራ አብዛኛው ሰው ጉልቱንና ሕይዎቱን እንዳያጣ ፈርቶ ንጉሡን ከድቷል:: ሃይማኖቱን ክዷል:: ከግራኝ ወረራ በኋላም ሰላምና የመንፈስ ዕረፍት የሚያሳጡ ሁኔታዎች በመፈራረቅ በመነሣታቸው የአድር ባይነትና የምቀኝነት ጠባዎች እየጎሉ ሄዱ::

ዘፊት ኢትዮጵያውያን በሀቀኝነታቸው የታወቁትን ያህል ከዚህ ጊዜ ወዲህ ደግሞ በወላዋይነታቸውና አጠራጣሪነታቸው አጉል ዝናን አተረፉ::ይህን የጠባይ ለውጡን ያስመጡ የፖለቲካ የዓለመረጋጋትና የኑሮ አስተማማኝ አለመሆን ሲሆን አጤ ቴዎድሮስ እነዚህን ገና ሳያሻሽሉ የአስተያየትን ለውጥ ማምጣትን አስቀደሙ::

አጤ ቴዎድሮስ ገና ሽፍታ በነበሩበት ጊዜ የአገኙትን ሁሉ ተካፍለው ለመብላት ከሌሎች ሽፍቶች ጋር ተማምለው ነበርና እነዚህ ሽፍቶች በአንድ ወቅት ቃል ኪዳናቸውን አፍርሰው አንድ በሬ አርደው ብቻቸውን ሲበሉ "እናንተ አሰተኞች"ብለው እንደወጉአቸው ዘነብ ይናገራሉ። በሌላ ጊዜ ደግሞ ሁለት ሰዎች ተካሰው ከፊታቸው ቀረቡ፤አንዱ ለሌላው አንድ ፈረስ ሰጥቶት ነበርና ውለታውን እንዲመልስ ቢያስታውሰው ተቀባይ ለመካድ አሰበ ግን የካሳን ፊት ፈርቶ አመነ።

ዘነብ ታሪኩን እንዲህ ብለው ይዘግቡታል። "ደጃዝማች ካሳም እግዚአብሔርን እንደፈራ ባዩ ጊዜ ስለእውነቱ እኔ እከፍልልሃለሁ አሉት። ለከሳሹ አስር ብር አንድ ፈረስና አንድ በቅሎ ሰጡት። እውነትን ሰው ሁሉ እንዲማር ብለው በፈጸሙት መልካም ተግባር በአደባባይ የነበረው ሰው እጅግ ደስ አለው።"

ቴዊሉስ ቫልድሜር የሚባል ፕሮቴስታንት ሚሲዮናዊ የእጅ ሥራ እውቀት ስለነበረው አዲሪ ትምህርት ቤት ከፍቶ ጋፋቶችንና ፈላሻዎችን በማስተማሩና በሁዋላም የወዳጃቸውን የእንግሊዛዊው የሊቀመኳስ ዮሐንስ ቤልን ልጅ በማግባቱ አጤ ቴዎድሮስ ይወዱት ነበር። አጤ ቴዎድሮስ ሀቀኝነት ለማስለመድና ቅጥፈትን ለማስቀረት ብለው ካደረጉዋቸው ነገሮች እርሱም አንዳንዶቹን ይናገራሉ። "አንድ ቀን አንድ ሰው ሀያ ብር ወድቆ አግኝቶ ባለቤቱን ለማወቅ ባለመቻሉ ደጅ ጠንቶ ከሩቅ (አቤት! አቤት)ብሎ ገንዘቡን ለአጤ ቴዎድሮስ ሰጣቸው። እሳቸውም ሰውየውን በአደባባይ አመስግነው ባለቤቱ እስኪገኝ ድረስ የአንተ ይሁን ብለው ብሩን መረቁለት ሌላ ሃያ ብር ጨምረው አሰናበቱት።

ይህንን ያየ ጮሌ በሌላ ጊዜ እንዲሁ "(አቤት!አቤት!)ብሎ አርባ ብር ወድቆ ማግኘቱን ነገራቸው። እሳቸውም ሁኔታውን አስተውለው በጆሮንዳቸው አርባውን ብር እንዲረከብ ካደረጉ በኋላ አሰናበቱት። ታማኝነት ከሀቀኝነት የሚመነጭ ሲሆን አንዱ ጠባይ ካለሀ ሁለተኛው በሰው ውስጥ አይገኝም። አጤ ቴዎድሮስ ከልጅነታቸው ጊዜ ጀምሮ ሀቀኛ እነደመሆናቸው ለታማኝነታቸውም ከብዙዎቹ ታሪኮቻቸው ጥቂቶቹን ብቻ እናወሳለን።

ገና ለመጀመሪያ ጊዜ ሽፍታ እንደሆኑ ከጥቂቶች ተከታዮቻቸው ጋር ሁነው አንዷን መንደር ሲዘርፉ ሁለቱ በጣም ቆስሉና ወደቁ። የተቀረው ታሪክ በዓይን ምስክሩ በዘነብ ሲነገር ያምራል። "ከወደቁበትም አንዱ እርስዎ ተሸክመው አንዱን አሸከርዎችዎ አነሡት። ካሳም እግርዎ በክረምት እንደሚሄድ ሰው ብዙ ጭቃም አነሣ። የተወጋው ሰው ደም በድግዎ እየወረደ ሰውነትዎን አጠመቅዎ። የተወጉት ሁለቱም ከሰፈር ገብተው ሞቱ።"

"ካሳ ለወዳጆቻቸው ምን ያህል ታማኝ እንደነበሩ አንድ ሌላ ታሪክ በዘነብ እናገኛለን።" ከትኩሬርና ከግንጃር ሻንቅሎች ወዳጆቻቸውና የእባታቸውም ገባሮች ነበሩና አብረዋቸው ሳሉ ከዳጋው ሲዘርፉና ሲፈነግሉ አገዎች መጡ። ካሳ አገዎቹን ወግተው ከማረኩ በኋላ ለተኩራርዎች አለቃ እንድሪስ መቶ አገው መርጠው ሰጡት። አንተን ሊገዛህ ነበርና ግዛው" አሉት።

አጤ ቴዎድሮስ ለታማኝነት ሰፊ አስተያየት ነበራቸው። አባት ለልጁ በተፈጥሮው አሳፊነት እንደተሰጠው እሳቸውም እግዚአብሔር መርጦ እንዳነገሣቸው ከማመናቸው የተነሣ የሕዝባቸው ታማኝ አገልጋይ ለመሆን ግዴታ እንዳለባቸው ተቀበሉ። ዘነብ ደጋግመው እንዳሳዩትና በሌሎችም ምንጮች እንደተደገፈው አጤ ቴዎድሮስ በመጀመሪያ ያሳዩአቸው የነበሩት ባሕርዮች በተለይም ደግነታቸው፤ርሕራኄያቸውና ይቅር ባይነታቸው፤ለሕዝባቸው ከነበራቸው ታማኝነት አገልጋይነትና አባታዊ ኃላፊነት የፈለቁ ነበሩ።

አጤ ቴዎድሮስ ለድሆችና ለአቅመቢሶች ተጨናቂ እንደነበሩ ቫልድሜር አንድ ልብ የሚነካ ምሳሌ ይነግረናል። አጤ ቴዎድሮስ በመንገድ ሲያልፉ አንዲት ችግረኛ ባልቴት ወድቃ ሲያዩ ከፈረሳቸው ወርደው የለበሱትን ሸማ አንሥተው ደረቡላት። ቫልድሜር ያለውን ብር እንዲያበድራቸው ጠየቁትና የነበረውን አምስት ብር ተቀብለው ሰጡአት። ለቫልድሜርም አምስቱን ብር መቶ ብር አድርገው መለሱለት።

አጤ ቴዎድሮስን ትልቅ ብስጭትና የጠባይ ለውጥ ያደረሰባቸውና እንዲሁም ሩሕሩኅና መሐሪ የነበሩትን ያህል እንዲጨክኑ ያደረጋቸው ባመኑአቸውና ያላማቸው ደጋፊ መስለው በፈጸሙባቸው ክህደት መሆኑ አይጠረጠርም።

አንድ ግራዝማች ዓለሜ የሚባል ባለሟላቸውን በጣም ስለሚያምኑት መቅደላ በነበረው ግምጃቤታቸው ጠባቂ አድርገውት ነበር:: ይህ በአጤ ቴዎድሮስ እሻራለሁ፣እታሰራለሁ፣ ወይም እገደላለሁ የማለት ፍርሃት ሊኖረው የማይችል ዓለሜ ሊሾመውና ሊሸልመው አቅም ካልነበረው አመዴ በሽር ጋር ተላልኮ ወደእርሱ መኮብለሉን ሲሰሙ "እንግዲህ ማንን አምናለሁ?" ብለው ተበሳጩ አዘኑ::

ለዚህም ነው በአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ብቻ ሳይሆን የገብርዬ የማያወላውል ታማኝነት ብርቅና ልብ የሚነካ አርአያ ሁኖ የሚታየው:: ረጅሙን የኢትዮጵያ ታሪክ ጠለቅ ብለን ብንመረምር የታማኝነት ጉድለት ለሰላምና ለእድገት ትልቅ እንቅፋት ሁኖ ይገኛል:: የኃላፊነት ስሜታቸው ከፍ ያለ ብዙ ነገሥታት የሕዝብን ችግር ለማቃለል ተነሣስተው ይረዱናል፣ያግዙናል፣ብለው የሾሟቸው ሰዎች እያደሙ እያሳደሙ እየሸፈቱና እያስሸፈቱ ስላስቸገሯቸው ዓላማዎቻቸው ከሽፈዋል::

እንግሊዞች መቅደላን እንደከበቡ አጤ ቴዎድሮስ መጨረሻቸው እንደደረሰ በማወቅ ለጦር መሪው ለሮቤርት ናፒየር የጻፉላቸው ሁለት ደብዳቤዎችን እንደኑዛዜ ማየት ይቻላል:: እንግሊዞች በሕግና በሥነ ሥርዓት የሚተዳደሩ ሕዝቦች ናቸው:: በማለት ዓላማዎቻቸው ሁሉ ለምን እንደከሸፈባቸው ለማስረዳት የተጠቀሙባቸው ቃላት ለእኛም ለምን ከፍተኛ ትራጂዲ (እጅግ በጣም አሳዛኝ ፍጻሜ) እንደሆነ ይገልጽልናል::

በሕዝብ ግንዛቤ ጉድለት የዓላማዎቻቸው መክሸፍ ለሕዝብና ለሀገር እንደማይበጅ ባንደኛው ደብዳቤ አጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ይላሉ:: "የአገሬ ሰው ግብር ሥራዓት ግባ ብለው እምቢ ብሎ ተጣላኝ:: እናንተ ግን በሥርዓት በተገዛ ሰው አቸነፋችሁኝ:: ጌታ ነኝ መስሎኝ ባልሰላ መድፍ ስታገል ውዬ ነው::

የአገሬ ሰው የፈረንጅ ሃይማኖት ይዟል ስልሚል እያለ አሥሩን ምክንያት ይሰጠኝ ነበረ:: እኔ ከከፋሁበት እግዚአብሔር መልካም መሬ ይስጠው:: እርሱ እንደወደደ ይሁን::" ሁለተኛው ደብዳቤያቸው ደግሞ አመራራቸው ለምን ኃይለኛ ጭካኔ እንደበዛበትና ጥረታቸው ሁሉ ለምን ከንቱ እንደቀረ ገልጸውታል::

"የአገሬ ሰው ከትእዛዝ መውጣቱን አይቼ ብገድለው ብቀጣው:: አልመለስልኝ ቢል ቢነደኝ ብቀና በገዛ ጠመንጃዬ እሞታለሁ ብዬ ሰይጣን አሳብ አሳደረብኝ::"

አጤ ቴዎድሮስ በጋፋት ያሠሩትን መድፍ ሰባስቶፖል ብለው የሰየሙት ሩሲያውያን በክራይሚያ ጦርነት በቱርኮች ላይ የተቀዳጁትን ድል እሳቸውም በግብጾች ላይ የሚደግሙት ስለመሰላቸው ነበር:: ግን የተሸነፉት ባልነቃሕዝብ ተደናቅፈውና "ባልሰላ መድፍ" መቅደላ ላይ ተዋግተው ብቻ አልነበረም:: ብሪታንያና ሌሎች ምዕራባዊ የአውሮፓ አገሮች የሩሲያውን የሰባስቶፖል ድል ቱርኮችን በማገዝ እንዳጨናገፉባቸው ሁሉ እነዚሁ አገሮች አጤ ቴዎድሮስ በግብጽ ላይ ድል እንዲያገኙ አልፈለጉም::

የኢትዮጵያ ሕዝብ በበኩሉ የአጤ ቴዎድሮስን ሞት ተመኘ:: አንዱ ሠታደር ፈጣሪውን ሲያማርር አጤ ቴዎድሮስ ከኋላው ደርሰው ሰለሰሙት "ለምን ፈጣሪህን ታማርረዋለህ? ንጉሡን ግደልልኝ እንዳርገኝ ብለህ ለምነው እንጂ!" አሉት:: እርሱም ሲመልስ "ጃንሆይ አልሰማኝ አለ እንጂ እኔስ ሁልጊዜ ለመንኩት" አላቸው:: ይህ የሁሉም ጸሎት ሆነ! ሕዝቡም እንደፈለገው ሚያዝያ 6 ቀን 1860 ዓ.ም ለተከፉባቸው ሕዝብ ራሳቸውን አስወገዱለት:: ችግሩ ግን ተባብሶ እንጂ አጤ ቴዎድሮስ ጋር አልተወገደለትም:: የችግሩ ምክንያት እርሳቸው አልነበሩምና::

በአጤ ቴዎድሮስ ትጉህና ፈጣን እቅዶች ተዳክመው የነበሩ ጦረኛ መሳፍንት በተዘናጋው ሕዝብ በመጠቀም እንደገና አንሰራሩ:: ከዱሮው በበለጠ ተጠናክረው ተነሡ:: እንደ አጤ ቴዎድሮስ ለድሃ በማያዝኑና በማይራሩ መሳፍንት አገር ተጨነቀች:: ሕዝብ መድረሻ አጣ! የአጤ ቴዎድሮስ መነሣት አደናግጠአቸው የነበሩት የውጭ ወላሮች ይበልጥ ትምህርት ቀስመው በየአቅጣጫው ብቅብቅ አሉ:: የኢትዮጵያ ሕዝብም ሌላ እውነተኛ እና ታማኝ ዓላማው የማይከሽፍበት ቴዎድሮስ የሚመጣበትን ቀን እንደገና በናፍቆት መጠባበቅ ጀመረ::

ለራሳችን ለቤተሰባችን፣ለጎረቤታችን፣ ለሕዝባችንና ለአገራችን በቀዋችና ታማኞች ካልሆን የግልም ሆነ የጋራ ዓላማዎቻችን መንጊዜም ከዳር አይደርሱም:: የአጤ ቴዎድሮስ እጣ ፈንታ የእኛም

ይሆናል። ዛሬ ስለመልካም ሥነምግባር ስለንጹሕ ሕሊና ስለይሉኝታ መወያየት የሚያሳፍር ጊዜው ያለፈበትና ለአደጋ ለተጋለጠ እሴት በከንቱ መቆዘም እንደሆነ የሚያምኑ ሰዎች አሉ። ብቸኛውና ትክክለኛው መንገድ ግን እንደ አጤ ቴዎድሮስ ሀቀኛና ታማኝ መሆን ነው። ቆንስል ፕላውዴን ልክ እንደ ዶ/ር መርዕድ ስለ አጤ ቴዎድሮስ መልካም ባሕርያት የሚከተለውን ምሥክርነት ሰጥቷል።

"..ለጋስነታቸው በኢትዮጵያ የመሪዎች ታሪክ ወደር የሌለው ነው። ድል ሲያደርጉ ሆደ ሰፊና መሐሪ መሆናቸውን ከአንደበታቸውና ከተግባራቸው በጥንቃቄ ተመልክቻለሁ። ከመጠን በላይ ለጋስና ከማንኛውም ፍቅረ ንዋይ የጸዱ ናቸው። ድል ያደረጓቸውን ሁሉ ከተማረኩ በኋላ እንደጠላት ሳይሆን እንደወዳጅ ያዩአቸዋል።

የእምነታቸውም ጽኑነት የሚደነቅ ነው።" አቶ አማረ አፈለ ብሻው አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም በተሰኘው መጽሐፋቸው መይሳው የሞቱበትን የሙቶ አርባ ሦስተኛ ዓመት ስለ ሰውየው የተሟላ ሰብእና ታላቅ ገጸ በረከት አቅርበውልናል። እግዚአብሔር ይባርካቸው።

ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው፤

አቶ አማረ አፈለ "አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም "በሚል ማራኪ ርእስ የጻፉውን መጽሐፍ ኮፒ ልኮልኝ በጥሞና አንብቤዋለሁ። የታላቁን ንጉሠ ነገሥት ገድል ሲያዘጋጅ እግኝ ማስረጃዎችን ፈልፍሎ በማውጣት ጥሩ መጽሐፍ ደርሷል። ከዚህ በፊት ባዘጋጃቸው ድርሰቶቹ ሁሉ በጣም የሚያስገርመኝ ነገር ቢኖር ለዋቢነት የሚጠራቸው ሰነድ ምስክሮቹ ናቸው።

የአጤ ቴዎድሮስን ደካማም ሆነ ጠንካራ ጎን ገልጿል። በተለይም አጤ ቴዎድሮስ የወሰዱት እርምጃ ከሕግ አንጻር መሆኑን ግልጥልጥ አድርጎ የዓይን ምስክሮች የደረሱትን በተጨባጭ ማስረጃ አስረድቷል። ብዙ ከበቂ በላይ መጻሕፍት፤መጣጥፍና መጽሔት፤ ጋዜጦች ለዋቢነት ጠቅሷል። ከዚህ በፊት አይተናቸው የማናውቅ ፎቶዎች በተጨማሪ ከመጽሐፉ የተቀመጡ ሲሆኑ በእርሱ አማካይነት ተሥለው የቀረቡ ፎቶዎች መጽሐፉን ውበት ሰጥተውታል።

አጤ ቴዎድሮስ ከውስጥም ከውጭም ከባድ ጠላቶች ነበሩባቸው። "ከሺህ ጠረኛ አንድ ወሬኛ" ያሉትም ወደው አይደለም። ዋናው ለሞት ያበቃቸው ከአገር ልጆች ውጭም ሌላው ወሬኛ ሰባኪው ሄንሪ ስቴርን ነበር። ይህ ሚሲዮናዊ በጀርመን የተወለደ ይሁዳ ሲሆን በ19 ዓመቱ ወደ እንግሊዝ አገር ሥራ ፍለጋ ይሄዳል። የተጎሣቆለ ኑሮ በሚኖርበት ጊዜ በእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን "ሚሲዮን ለይሁዲዎች" ከሚባል የበጎ አድራጎት ድርጅት ሥር ይጠጋል።

በዚህ ክርስትና ይነሣና ያሠለጥኑታል። ቆይቶም ወደ መካከለኛው ምሥራቅ እየተመደበ በሚሽን ተልእኮ ይሠራል። ወደ ኢትዮጵያ መጥቶ "ሚሲዮን ለኢትዮጵያ ፈላሾች" በሚል ስም በጎንደር፤ወገራ አውራጃ ጀንዳ በሚባል ቦታ በ1852 ዓም የበጎ አድራጎት ድርጅት አቋቁሞ ስብከቱን ይቀጥላል።

ይህ ሰው ሥራውን በኢትዮጵያ ሲጀምር ግን ክርስትና የሚያስተምራቸውን አሪታውያን በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን አባልነት አሳምኖ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቀሳውስት እንዲያጠምቁለት አጤ ቴዎድሮስና አቡነ ሰላማ ጥብቅ መመሪያ ሰጡት። አሪታውያኑን ወደ ክርስትና ለመመለስ የተፈቀደለትም ክርስቲያኖችን እንዳይከልስ በጥብቅ የተከለከለ በመሆኑ ቅሬታውን እንደ አረገዘ ለሥራ ብሎ እንግሊዝ አገር ሂዶ በነበረ ጊዜ በየቦታው የአጤ ቴዎድሮስን ስም ሲያጠፋ ቆይቶ ያነኑ ዘለፋውን በመጽሐፍ አሳትሞ ያወጣል። ለጊዜው ስለ ውጭው ዓለም ማኅበረሰብ ማወቅ የማይፈልገው የእንግሊዝ ሕዝብና አንባቢ መጽሐፉን ቢወድለትም ለዚያች ተናዳፊ ሚስቱና ለሌሎች ሚሲዮናውያንም መታሰር አንዱ ጠንቀኛ ምክንያት ይህ መጽሐፍ ይሆናል። "የምላስ ወለምታ በቅቤ አይታሽም" እንደሚባለው ሆነበት።

ከዚህ ላይ በተለይ ሃይማኖትን በተመለከተ አጤ ቴዎድሮስ የነበራቸውን አቋም ባጭሩ ማስረዳት እወዳለሁ። በአጤ ቴዎድሮስ ጊዜ የነበሩትን የሳዛሪስት ሚሽን ሰባኪዎች ችግር እየፈጠሩባቸው አጤ ቴዎድሮስ አባረዋቸው ነበር። እንዲያውም "የአገሬን አፈር በጫማችው ይዘው እንዳይሄዱ ጫማቸውን እያራገፉችሁ ላኩአቸው" ያሉም በዚህ ጊዜ ነበር። ታዲያ በወቅቱ የነበረው የፈረንሳይ ቆንስል

ጊሊበርት ጉዳዩን እንደገና እንዲያዩት አጤ ቴዎድሮስን ሲጠይቃቸው የሚከተለውን ግልጽ መልስ ሰጥተውታል::

"እስልምና በአንድነቱ ተጠናክሮ እያለ ክርስትናን በአምስት በስድስት ቡድን መከፋፈል አምባጓርን መፈለግ ነው:: ለምን አንድ ዓለም አቀፍ የክርስቲያኖች ጉባኤ አይሠየምምና በአንድ እምነት ላይ ተስማምቶ ውሳኔ አያሳልፍም::....ይሄ ቢደረግ ለዚህ ጉባኤ ውሳኔ እኔም ራሴን አስገዛለሁ:: ይህ እስኪሆን ድረስ ግን እኔም በአባቶቻችን ነባር ሃይማኖት እጸናለሁ:: በአንድ ሥርዓት ባለው አገርና መንግሥትም ውስጥ አንዱ ሌላውን እንዲሰብከው እንዲከልሰው አይፈቅድም" ብለውታል::

ይህ ማለት ግን የእምነት ነጻነት የለም ማለት አይደለም:: የከለከሉት ክርስቲያኑን ክርስቲያን መልሶ ማጥመቁን ነው:: pnoseiytism አጤ ቴዎድሮስ ያሉት "ወንድሞቻችን ክርስቲያኖች ብቻ አይደሉም፤ እስላሞችና አረታውያንም እንደዚሁ የሀገሪቱን ሕግ አክብረው የንጉሡ ነገሥቱን የበላይነት ተቀብለው እስከ ኖሩ ድረስ የአምልኮ መብታቸው የተጠበቀ ነው" በማለትም አረጋግጠዋል::

እንግዲህ ስም አጥፊው ሰባኪ ሂኒሪ እስቴር ይህን ጥሶ እየዞረ ስም በማጥፋቱና ይባስ ብሎ አሉባልታውን አጠናክሮ በመጽሐፍ ስላወጣና ስለሰሙ በዚያች ጠንቀኛ ደብዳቤም የባሕር መመላለሻ ዋስትና አግኝተው ከአውሮፓ ጋር የዲፕሎማሲ ግንኙነት ለመፍጠር የጥበብ ሰዎችንና የመሣሪያ እርዳታ ለማግኘት ወጣቶችን ልከው በእደ ጥበብ ለማሰልጠንና ኢየሩሳሌምን ገዳም ለማስከበር ያቀረቡት ጥያቄ ለንግሥቲቱ ሳያደርሱ ለሁለት ዓመታት በመታፈኑ እንደ ንቀት ቆጥረውት ሚሲዮናውያኑን አሰሩአቸው:: ያው ለጥበብ የነበራቸው ፍቅር እርሳቸውንም ከሞት አደረሳቸው::

በዚህ ታሪክ ውስጥ ሌላም የሚገርም ነገር አለ:: በዚያ ወቅት የንግሥት ቪክቶሪያ ባለቤታቸው ዐርፈው ነበር:: ታዲያ አጤ ቴዎድሮስ አካባቢ የነበሩ እንግሊዞች ብዙ ነገር ይመክሯቸው ስለነበር መክረዋቸው ሊሆንም ይችላል::

አጤ ቴዎድሮስ ንግሥቲቱን ለማግባት ጠይቀው እንደነበር ተጽፎ ይገኛል The English letter text of the letter was not disclosed

for some time,and until it was madle public,it was suposed to contaia severel tancitul demands and selggestions inclueding a proposal of marrigge to the qeen. p.53- The Abyssinian Difficulty Darrell Bates PS 25.40-53 አጤ ቴዎድሮስ አገራቸውን ለማልማት ሕዝባቸውን ለማሠልጠን በነበራቸው ከፍተኛ ፍላጎት ሁሉንም ለማድረግ የሞከሩ ይመስላል::

1ኛ በተለይ በጋፋት የመሠረቱት የእደ ጥበብ ፋፍሪካ በጣም አንጉቶአቸው ነበር:: እኔ የተወለድኩት አደንጎዋ ደብረታቦር ሲሆን ከጋፋት አንድ ኪሎ ሜትር አይርቅም:: ካደኩና ከተማርሁ በኋላ በ1964 ዓም ከቦታው ተገኝቼ የሀገር ታሪክ አዋቂዎችን እነ ብላታ አግማሴ መኮንንን ይዤ በጋፋት በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን የተገኘውን ዘረከት በዝርዝር ተረድቼ ዝርዝር ጥናት አጠናቅቄ ነበር:: ያን ጊዜም በዛሬዩቱ ኢትዮጵያ ጋዜጣ ጥር 25 ቀን 1966 ዓም "ጋፋት የአጤ ቴዎድሮስ የብረታብረት ፋብሪካ "በሚል ርእስ መጠነኛ ጽሑፍ አውጥቻለሁ::

2ኛም በጎንደር ክፍለ ሀገር ምክትል አስተዳዳሪ በነበርኩበት ጊዜ በአቶ ጳውሎስ ኞኞ የሚመራ አንድ የቴሌቭዥን ቡድን በቦታው ተገኝቶ ፊልም አንሥቶ እንዲመለስ በተደረገው ጥረት ቁጥቋጦ (ዳዋ)የለበሰውን በአራት ማእዘን መድፍ ይጠመድበት የነበረውን መከላከያ በማስመንጠር ተቀርጾ ግሩም ፊልም ለኢትዮጵያ ሕዝብ ታይቷል:: አጤ ቴዎድሮስ ያን ፋብሪካ በየቀኑ ይጎበኙት ነበር:: ለሚሲዮናውያኑም ሚስት ሳይቀር እያጋቡ እየሸለሙ ያስደስቷቸው ነበር:: ታዲያ ያንን የመሰለ ንጉሥ እብድ የሚሉ እብዶች እነሱ ናቸው::

አቶ አማረ የአጤ ቴዎድሮስን 143ኛ ዓመት መታሰቢያ በመዘከር ይህን የመሰለ ለኢትዮጵያ የዋሉትን ውለታና መሥዋዕትነት በዋቢ ጽሑፎች አጠናክሮ ለአለውና ለሚቀጥለው ትውልድ ሀቁን ለማውረስ በመጻፉ ምስጋና ይገባዋል:: መጽሐፉ ተነቦ የማይሰለችና የሚጠና ነው:: መጽሐፉ ያጠነከረው አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ በዋሉላት ውለታ ላይ ብቻ ነው::

የሚስዮናውያንንና የልጃቸውን የልዑል ዓለማየሁ ቴዎድሮስን ታሪክ ሰፋ አድርጎ አልዘረዘረም:: የሰነድ እጥረት ገጥሞት ሳይሆን ናቅ

አድርጎ የተወው ይመስላል። በተለይ የልዑል ዓለማየሁን ምርኮ አኗኗርና አሟሟት ጠቅሶ ለወደፊቱ ደጎና መጽሐፍ ይጽፍ ይሆናል። ብዙ ማስረጃ በእጁ ስላለው የሚገደው ነገር ያለ አይመስለኝም።

አቶ አማረ "አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም" በተባለ መጽሐፍ ያጤ ቴዎድሮስን ውለታ የካዱና ስማቸውን ያጠፉና የሚያጠፉ ጥላቻ ወርሰው ዛሬም ስማቸውን ከማጥፋት ያላረፉ ሁሉ መለስ ብለው እንዲያስቡበት የሚመክር መጽሐፍም ነው የጻፈው። ይህን መጽሐፍ የኢትዮጵያ አንድነት መደፈር የሚቆጨው ሁሉ እንዲቆጠቁጠው የሚያደርግ ነው። በተለይም ምሁራኑን ከእንቅልፋቸው እንዲባንኑ የሚያደርግ በመሆኑ እኔ ይበል ብያለሁ።

አቶ ታያቸው (ዘርፉ ታከለ)

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም፣ የተባለውን መጽሐፍ እንዳርም ተሰጥቶኝ ያነበብኩት በአርምሞ እና በከፍተኛ ጥንቃቄ ነው። የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ በመጻሕፍትና በትያትር፣ መልኮች እየቀረበ አንብቤአለሁ፤ተመልክቼማለሁ። ነገር ግን ይህን አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም የተባለውን መጽሐፍ ከሌሎች የተለየ የሚያደርገው አንዳች ነገር ቢኖር፤ከተለያዩ የሥራ ውጤቶች የተቀመረና የተቀነባበረ መሆኑ ነው።

ጸሐፊው ይህን ምርት ለአንባብያን ለማቅረብ ከግምት በላይ የሆኑ የተለያዩ መጻሕፍትን፤ልዩ ልዩ ጽሑፎችንና መስል መጣጥፎችን ያለመታከት አንብበዋል፣ አጥንተዋል፤በየሥራ ውጤቶችም ለዚህ መጽሐፍ የሚጠቅሟቸውን ለቅመው አውጥተዋል። ይህ እጅግ ከባድና አድካሚ ሥራ እንደሚሆን እገምታለሁ። በመሠረቱ የተለያዩ የታሪክ መጻሕፍትን፤ሠነዶችንና መጣጥፎችን እየጠቀሱ መጻፍ ታላቅ ችሎታ እንጂ የሚያስነውር አንዳች ነገር የለበትም። በድፍረትና በኩራት የሚጽፉትን የሚናገሩ እኒህ ደራሲ፤ዛሬም እንዳለፉት ሥራዎቻቸው ሁሉ የተሟላ የሥራ ምርት አቅርበውልናልና እነሆ።

ክፍል ሁለት

ምዕራፍ 1

ኢትዮጵያ በዘመነ መሳፍንት ሥርዓት!

በንጉሠ ነገሥት 2ኛው አጤ ኢያሱ ብርሃን ሰገድ ዘመን በ1747 ዓም ትግራይን ሲያስተዳድሩ የነበሩት ደጃዝማች ስሑል ሚካኤል ይባሉ ነበር። እርሳቸው በባሕረ ነጋሽ አርኪኮ ብቅ እያሉ ከሚሄዱ ቱርኮች ጋር ተወዳጅተው የጦር መሣሪያ እያጠራቀሙ ራሳቸውን ማደራጀት ጀመሩ። ከዚህ በኋላ ሸፈቱ። አጤ ኢያሱ ምታ ነጋሪት ኮትት ሠራዊት ብለው ከጎንደር ወደ ትግራይ ገሰገሱ። ከዚያም ትድሚያ በሰላም ግባ ተብለው ቢጠየቁ ደጃዝማች ስሁል ሚካኤል አልገባም አሉ። ምክንያቱም ደጃዝማች ስሁል ዘመናዊ የጦር መሣሪያ የታጠቁ በመሆናቸው ነበር። ነገር ግን የአጤውን ሠራዊት ሊቋቋሙ አልቻሉም። ቀድሞ እምቢ ብለው የነበረውን ሰላም በራሳቸው ፍላጎት ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ሽማግሌዎችን ላኩ።

ንጉሠ ነገሥት አጤ ኢያሱም በሰላም ግባ ተብሎ ተለምኖ እምቢ ያለ ራሱ እንጂ እኛ ሰው እንዲሞት ፍላጎታችንም አልነበረምና አሁንም ይምጣ ሲሉ ለሽማግሌዎች መልስ ሰጡ። ደጃዝማች ስሑል እጃቸውን ሰጥተው ጎንደር በግዞት እንዲቀመጡ ተወሰነ። ከዚያም ምሕረት ተደርጎላቸው የንጉሠ ነገሥቱን ልጅ ወይዘሮ አስቴር ኢያሱን እንዲያገቡ ተደርጎ ከደጃዝማችነት እራስ ተብለው የቀድሞ ግዛታቸው ትግራይ ተመልሶላቸው ወደ ግዛታቸው ሄዱ። ራስ ስሁል፣ ግን እንደቀድሞው ተግባራቸው ከውጭ ኃይሎች ጋር ግንኙነት ከማድረግ አልተቆጠቡም።

ንጉሠ ነገሥት አጤ ኢያሱ ሙተው ልጃቸው አጤ ኢዮአስ በኢትዮጵያ ሲነግሡ ለራስ ስሑል ሚካኤል ደስታ ተሰማቸው። አጤ ኢዮአስ ልጅ በመሆናቸው ብቻ ሳይሆን ሌሎች መኳንንቶች ደግሞ ራስን መንግሥታቸውን ሊቀሙ ይመጣሉ ብሎ የማያስብ መሆኑን

ያውቃሉና ነው። ራስ ስሑል "እንኳን ደስ አልዎ"ለማለት የሚመጡ መስለው 26 ሺህ የጦር መሣሪያ ከቱርክ ተቀብለው ከትግሬ ጎንደር ገቡ። ከዚያም ግንቦት 8 ቀን 1761 ዓም አጤ ኢዮአስ ኢያሱን በሻሽ አንቀው ገደሉአቸው። አንዳንድ ጸሐፍያን "ራስ ስሑል ከትግሬ ጎንደር እንደገቡ ከአጤ ኢዮአስ ጋር በሰላም በፍቅር ብዙ ወራት ተቀምጠዋል" የሚሉ ሲኖሩ አብዛኛው ሠነድ ግን የሚለው ራስ ከፍተኛ የሆነ የሥልጣን ፍላጎት ስለነበራቸው ሁኔታውን ለማለሳለስና የየጁ ኦሮሞዎችና የቋራ አማሮችን ጠብ በከፍተኛ ልዩነት እንዲያድግ ካደረጉ በኋላ አጤ ኢዮአስን ገድለው ሌሎችን የንጉሥታት ዘሮች ከወኅኒ አምባ አምጥተው እንግሠው ለ70 ዓመቱ አዛውንት እንጎታቸውን ድረው እርሳቸው አድራጊ ፈጣሪ ሁነው ሳለ የቋራ አማሮች የእቴጌ ምንትዋብ ቤተሰቦች በከፍተኛ ቁጭት ሲነሡ የየጁ ኦሮሞዎችንና አማሮችን እንዲደባበዱ ራስ ስሁል ሚካኤል አድርገዋል።

ዶ/ር ሀብተ ማርያም አሰፋ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ ጥያቄዎችና ባህሎች</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 295 "ራስ ስሑል ሚካኤል የተባለው ሰው ተነሥቶ ነገሥታቱን በየምክንያቱ አንዱን እየገደለ አንዱን እያነገሠ ኢትዮጵያን ለሥርዓት አልበኝነት አመራር ዳረጋት። ከጥንት ጀምሮ ለኢትዮጵያ አንድነት ምልክት የነበሩት ነገሥታት ከተደፈሩ በኋላ በሌብነት፣በቀማኝነትና በስንፍና ወድቆ የነበረው ሁሉ አሁን በያለበት እኔ ልግዛ እኔ ልግዛ በመባባል በያለበት ብጥብጥና ጦርነት ያካሂድ ጀመረ።"

"ትምህርትና ብስለት በሌላቸው ደደብ አለቆች መሪነት የተነሣ የኢትዮጵያ ሕዝብ የሞት ፍርድ የተፈረደበት ለከፍተኛ የመጨረሻ ውድቀት የተጋለጠ አሳዛኝ ሕዝብ ሆነ። ዘመነ መሳፍንት በሚባል ዘመን የሌቦች አለቆች ወሮበላ እንዲከተላቸው ዋና መጠቀሚያ ያደርጉት የነበረው መሣሪያ ዘር እየቆጠሩ የጨዋ ልጅ ነኝ በማለት ነበር። እኔ በጣም የሚገርመኝ ወሮበላዎቹ እርስ በራሳቸው ፊታውራሪ፣ደጃዝማች፣ ራስ ተባብለው ሕዝቡን እርስ በርስ እያፋጁ ኢትዮጵያን ያጠፉአት መሆናቸው ሲታወቅ መሳፍንትና መኳንንት መባላቸው ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

በላይ ግደይ <u>የኢትዮጵያ ሥልጣኔ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 171 "ራስ ስሑል ሚካኤል በ1761 ዓም አጤ ኢዮአስን በሻሽ አሳንቆ

አስገደለው። በንጉሥ ሺሚና ሻሪነቱ የሚታወቀው ኃይሉ ራስ ስሑል ሚካኤል ባለሙሉ ሥልጣን በመሆን ለእርሱ አገዛዝ የሚመቹትን ነገሥታት ብቻ እየመረጠ በየጊዜው አንግሦአቸዋል" ሲሉ ጽፈዋል።

የቱርክ መንግሥት ቀኝ እጅ በመሆን አገሩን ለጠላት ለማስረከብ የተነሣው ባሕረ ነጋሽ ይስሐቅ በ1573 ዓም ድል ከሆነ ወዲህ የውጭ ጠላት ክትት ማለት ጀምሮ ነበር። ኋላ ግን ራስ ሥሑል ሚካኤልን አገኙ። ራስ ስሑል ሚካኤል ኢትዮጵያን በፈላጭ ቆራጭነት በሥልጣን ላይ ሲኖሩ አገሪቱን እንዲያስተዳድሩ የፈቀዱላቸው ከቤተ ክርስቲያኑ እስከ ቤተ መንግሥቱ ለትግራይ ተወላጆች ነበር። ዛሬ እንዳለው ሥርዓት ማለት ነው። ሌሎች ነገዶች መሣሪያ ታጥቀው አልገብርም ያለውን የገንዛ ወገኑ እንዲወጋ አዘዙት እንጂ አገር ለማስተዳደር አልሰጡም። አንዱ ካንዱ ነገድ ሌላ ጊዜ ደግሞ ሌላውን ነገድ እያደባደቡ የኢትዮጵያን ሕዝብ እንዲተላለቅ አደረጉ። በራስ ስሑል ምክንያት በኢትዮጵያ ውድቀት የታየበት የአንድነት ምልክት የጠፋበት ዘመን ነበር።

ዶ/ር ላጲሶ ጌ.ድሌቦ <u>የኢትዮጵያ የመከራ ሥርዓትና የኤርትራ ጥያቄ</u> በተባለ መጽሐፋቸው ገጽ 106 " በ1769 ራስ ሚካኤል ስሑል በጎንደር አጤ ኢዮአስን ጨምሮ የኦሮሞና የአማራ የሥልጣን ባላንጣዎቹን ለመቅጣት 26.000 ወታደሮቹን ይዞ ወደ ጎንደር ከተማ በገባ ጊዜ" ካሉ በኋላ ።

በገጽ 107 "ራስ ሚካኤል ስሑል በአመጽ እርምጃ በጎንደር አጤ ኢዮአስንና ዕጨጌ ሰላማን በማስገደልና ሁለት ሌላ አሻንጉሊት ነገሥታትን ሹም ሽር በማድረግ በአካባቢው ዘመነ መሳፍንት ተብሎ የሚታወቀውንና እስከ ዳ/ዊ ቴዎድሮስ ድረስ የሚቆየውን የጦርነት ዘመንና ሥርዓት ከመሠረተው በኋላ በኦሮሞና በአማራ የጦር አበጋዞች ኅብረት በጦር ሜዳ ተሸንፎ በሰኔ 1772 ወደ ትግሬ ክልሉ በሽንፈት ተመለሰ" ሲሉ ጽፈዋል። በራስ ስሑል የአገዛዝ ዘመን ኑቢያ የምትባለው የኢትዮጵያ ክፍለ ሀገር ሱዳን የተባለቸው ሀገር እንድትፈጠር ሆኖአል። ደቡብ ኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያኑ መስጊድ እንዲሠራበት ሆኖአል።

ማሞ ውድነህ <u>ዮሐንስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 19 "ሚካኤል ሥሑል ንጉሡን ከገደሉ በኋላ ራሳቸው ለመንገሥም አስበው ነበር። ነገር ግን የአክሱም ካህናት ንጉሥ ገድለሃልና ልትነግሥ አይገባህም ስላሉዋቸው ወኅኒ አምባ ይባል በነበረው የነጋሥያን ዘሮች ማጎሪያ ታስረው ከነበሩት ለእርሳቸው የሚስማሙዋቸውን የሰባ ዓመቱን አዛውንት ዮሐንስን ከእስር ፈትተው አጼ አስኝተው አነገሡዋቸውና እርሳቸውም እንደ ተለመደው የእንደራሴነቱን ሥልጣን ያዙ።"

"ቀጥለውም እኅታቸውን ወ/ሮ ወለተ ሥላሴን ለሽማግሌው ንጉሥ ድረው ከንጉሥ በላቀ ክብርና ሥልጣን ተደላድለው እንደተቀመጡ አሁንም ከንጉሡ ጋር ተጣሉ። ከአንድ ዓመት ንግሥና በኋላ አጤ ዮሐንስንም በእጅ አዙር አስገድለው የአጼውን ልጅ ተክለ ሃይማኖትን ስመ መንግሥታቸውን ኃያልሰገድ አሰኝተው በ15 ዓመት ዕድሜያቸው አነገሡዋቸው። እሳቸውም በፈላጭ ቆራጭነታቸው ሥልጣን ቀጠሉ" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ተክለ ሃይማኖት ብቻ በአስር ዓመት ውስጥ አስር ጊዜ ከዙፋን ወርደዋል። አንዴ ስድስት ወር በሌላ ጊዜ ደግሞ አስር ቀን ብቻ የነገሡበት ጊዜ ነበር። ራስ ስሑል የገደሉት አጤ ኢዮአስን ብቻ ሳይሆን ራሳቸው ያነገሡአቸውን 2ኛ አጤ ዮሐንስን ገድለዋል። እኒህ የ70 ዓመት አዛውንት 2ኛው አጤ ዮሐንስ በሚበሉት ምግብ ላይ መርዝ ተጨምሮበት በልተው ሞቱ።

ጎጃም ውስጥ ደጃዝማች ፋሲል ለራስ ስሁል አልገዛም ብለው ሸፈቱ። ታዲያ ራስ ስሁልም ጎጃም ዳሞትና አገው ምድር ለመዝመት ሲያስቡ አዛውንቱን አማቻቸውን 2ኛ አጤ ዮሐንስን ይዘው መሄድ ፈለጉ። አጤው ግን በእድገታቸው ጸሎትና ቅኔ ቆጣሪ ሁነው የኖሩ በመሆናቸው ጦርነት አይወዱም። አጤ አልሄድም ካሉና ጎንደር ከቀሩ እኔን ሊሽሩ ይችሉ ይሆናል ብለው ገደሉአቸውና የ15 ዓመት ልጅ አንግሠው ጎጃም ይዘው ዘምተዋል።

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ፣ ከ<u>አጤ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 283 "በዳሞት ሸፍቶ ብዙ ቀን ያስቸገረ ፋሲል አሁንም አልገበረም ነበርና ራስ ሚካኤል ሮ እርሱን ለመውጋት ይዘጋጁ ጀመር። ዝግጅቱም ካለቀ በኋላ ንጉሡን

አብረን እንሂድና ፋሲልን እንውጋ ብለው አማከሯቸው። አጤ ዮሐንስ ግን በወህኒ አምባ ሲኖሩ ጸሎትና ስግደት በማዘውተር ኖሩ እንጂ የጦርነት ነገር ሞክረውት አያውቁም ነበርና አልችልም ብትፈልግ ወደ ወኅኒ አምባዬ መልሰኝ እንጂ አልሄድም አሉ።"

"ራስ ሚካኤል ግን አሁን እንቢ ማለታቸው እኔ አልፍ ሰል ሌላ እንደራሴ ለማድረግ አስበው ይሆናል ሲሉ ተጠራጥረው በጅ አዙር ንጉሡን ከመብል ጋር መርዝ አብልተው አስገደሉአቸው። የአጤ ዮሐንስ ዘመነ መንግሥታቸው 1 ዓመት ብቻ ነው የሞቱትም በ1762 ዓም ነው። አጤ ዮሐንስ ከሞቱ በኋላ ራስ ሚካኤል የኙህኑ የአጤ ዮሐንስን ልጅ ተክለ ሃይማኖትን ስመ መንግሥተቸውን ኃያል ሰገድ አስኝተው አነገሡአቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

ራስ ስሑል አገሪቱን ብቻ ሳይሆን ቤተ ክርስቲያንን ለማፍረስ የተነሡ ነበሩ። ከሶርያ ጳጳስ አስመጥተው በትግሬ አስቀምጠዉት ነበር። ምክንያቱም ራሳቸው እንግሣለሁ ብለው እንደነበር አይዘነጋም። በቀድሞው ሥርዓት አንድ መስፍን ጳጳስ ካለው ንግሥ እምቧ ይላል። ይህን ታሪክ ራስ ስለሚያውቁ ግብጽ ጳጳስ ለማስመጣት ሳይሆን ሙከራቸው በሃይማኖት አንድዓይነት ከሆኑት ከሶርያ ፓትርያርክ በቱርኮች በኩል ተላልከው ስሙ ያልታወቀ የሶርያ ተወላጅ ጳጳስ አስመጥተው ነበር።

ዲ.ን ዳንኤል ክብረት <u>የቤተ ክርስቲያን መረጃዎች</u> በተባለው መጽሐፋቸው፥ገጽ 254 "የራስ ሚካኤል ስሑልን ድጋፍ በማግኘቱ ትግራይ ውስጥ የጳጳሱ ርስት የነበረውን አዲ አቡንን ያስተዳድር ነበር። ማን ጵጵስና እንደሰጠው ሲጠየቅም የአንጾኪያ ፓትርያርክ የኢትዮጵያ ጳጳስ እንዲሆን እንደሾሙት ተናገረ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህ ጳጳስ በ1747 ዓም ራስ ስሑል ሚካኤል ሲማረኩ አብሮ የተማረከ ሲሆን ጎንደር መጥቶ ፍትሐ ነገሥት ተዘርግቶ "ፍረዱበት" ሲባል የሕግ ሰዎች የባረከበት እጁ ይቆረጥ ብለው ፈረዱ። አጤ ኢያሱ ግን ቆረጣው ቀርቶ በአስቸኳይ ከአገር እንዲወጣ ብለው አዘዙ። በራስ ስሁል ምክንያት የተጀመረ ዘመነ መሳፍንት ኢትዮጵያን እንዳልነበረች አደረጋት።

Shifreaw Bekele <u>Kasa And Kasa</u> page 25 The Zamana Masafent was the period when Ethiopia was divied within itself

into several regions with no effective central authority,in other words, the state had collapsed' "ሲሉ ጽፈዋል። ኢትዮጵያ በመሳፍንቱ ግዛት ተሸንሽና የተለያየችበት ወቅት ነበርና። ለኢትዮጵያውያን ብርሃን የሚሆን አንድነት እንጂ መለያየት አይደለም። መለያየት የኢትዮጵያን ሀልውና ያስደፍራል። ታሪኳን ያደበዝዛል። የሕዝቦችዋን ፍቅር ያጠፋል።

ሀገርን ለጠላት አሳልፎ ይሰጣል። ሕዝብን ለጦርነት፤ለረኃብ ለበሽታ ይዳርጋል። ይህ በኢትዮጵያ ዘመነ መሳፍንት ተመሥርቶ ማዕከላዊው መንግሥት ባለመኖሩ አገሪቱ ጨና ያጣችበት ወቅት ነበር። እምቢ ለሀገሬ የሚል ጀግና የጠፋበት ዘመን ሲሆን ሥልጣን አፍቃሪዎችና መኳንንቶች ሀገርን በግላቸው ፍላጎት ብትንትኗ እንዲወጣ አደረጉ። ይህ ሥርዓት የለሽ ዘመነ መሳፍንት የኢትዮጵያን አንድነት ማፍረሱ ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያ ሕዝብ በዘርና በጎሳ ተከፋፍሎ እንዲደባደብ የተደረገበት ሲሆን የኢትዮጵያ ጠላቶች በከፍተኛ ደረጃ ሰላዮቻቸውን ወደ ኢትዮጵያ ያስገቡበት ወቅት ነበር።

ይህ የዘመነ መሳፍንቱ ሥርዓት ዓይነት አሁን በእኛው ዘመን በኢትዮጵያ እየተፈጸመ ይገኛል። አንዳንድ ሆዳቸው ከሞላ ምንም የማይመስላቸው ወገኖቻችን የዛሬውን አስተዳደር "አገር ወዳድ ሕዝብን አፍቃሪ፤ የልማት አባት የሰላም አስከባሪ መንግሥት ኢትዮጵያ አግኝታለች" የሚሉ አሉ። በአጤ ቴዎድሮስ የተመቱት የቁርክ ቡችሎች፤በአጤ ዮሐንስ የተመቱት ግብጾች በአጤ ምኒልክ አድዋ የጠፉት ጣልያኖች ሆኑ ሌሎች ኢትዮጵያን ሲመኙ የነበሩ ሁሉ ዛሬ ዶላር ይዘው ገብተው በቀላድ ሲከፋፈሏት እያየን ነው።

ምዕራፍ 2

ቤተ ክርስቲያን በዘመነ መሳፍንት

ገሪማ ታፈረ <u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለ መጽሐፍቸው ገጽ 18 "ካህናቱ እኔ እበልጥ እኔ እበልጥ በመባባል ተዋሕዶ÷ቅባት÷ የጸጋ ልጅ እየተባባሉ ጠብና ክርክር በመፍጠራቸው ቤተ ክርስቲያን የዓመጽ መፈጸሚያ የግፍ አደባባይ ሆነች" ሲሉ ጽፈዋል።

የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት ከፍተኛ የሆነ ውድቀት ደረሰባት። የቤተ ክርስቲያን ታሪክን ለሚመረምረው በንግሥት ዮዲትና በአጤ ግራኝ አህመድ፤ በአጤ ሱስንዮስ ከደረሰባት ውድቀት ይልቅ የዘመነ መሳፍንቱ የከፋ ነበር። በአብዛኛው የታሪክ ሰነድ ለቤተ ክርስቲያን ውድቀት ከፍ ተብሎ ከተጠቀሱት እንደሆኑ አድርጎ ያቀርባል። ምናልባት ዘመነ መሳፍንቱ ጥፋት አላደረሰባትም ብለው ያስቡ ይመስላሉ።

ቤተ ክርስቲያንን የሚያገለግል ካህን በመጥፋቱ በተለይም በደቡብ ኢትዮጵያ በ330 ዓም የኢትዮጵያ መንግሥት ሃይማኖት ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ነው ከተባለ ጀምሮ በክርስቲያንነት ጸንተው የኖሩ ሕዝቦች በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት አስተማሪ በማጣት ክርስቲያን እምነታቸውን ትተው እስልምና ሃይማኖት እንዲቀበሉ ሁነዋል።

አባ ጎርጎርዮስ የሸዋ ሊቀ ጳጳስ <u>የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 73 "ኢትዮጵያ በመሳፍንት በተከፋፈለች ጊዜ ግን የደቡብና የምዕራብ ኢትዮጵያ ሕዝበ ክርስቲያን ብዙው ወደ እስልምና ወደ አረማዊነት ተለወጠ። በክርስትናቸው የጸኑትም እስከ አራት ትውልድ ድረስ ካህን አይተው አያውቁም ነበር። ሃይማኖታቸውንም የሚያውቁት ካባቶቻቸው ባገኙት ልማድ ብቻ ነበር። ለምሳሌ በሊሙ (እናርያ) አጠገብ ኖኖ በሚባለው አገርና ባካባቢውም ጥንት ሳይለወጥ የመጣውና የአባቶቻቸውን የክርስትና ሃይማኖት ጠብቀው የኖሩ ክርስቲያኖች ነበሩ።"

"አጽዋማት በዓላትን ሳይቀር ባሕረ ሐሳብ ሳይኖራቸው ራሳቸው በልማድ ያወጧቸው ነበር። በአካባቢዋ ላሉት የክርስቲያን አውራጃዎችና መንደሮች መሪ ብርሃን የነበረችው ኖኖ ለመቶ ዓመታት ያህል ካህን አይታ አታውቅም ነበር። በቄስ ማጣት ምክንያት ብዙዎቹ ክርስቲያኖች እምነት እንጂ ጥምቀት አልነበራቸውም።"

"ከኖኖ ቀጥሎ ብዙ ሕዝበ ክርስቲያን የሚኖርበት አገር ሞቻ የተባለው ነው። በሞቻ ግራኝ እንኳ ያላፈረሳቸው ብዙ አብያተ ክርስቲያንት ነበሩ። የዚህ አገር ክርስቲያኖች በየሳምንቱ እሑድ ወደ ቤተ ክርስቲያን በሚሰበሰቡበት ጊዜ ቀድሶ የሚያቆርብ ቄስ ስላልነበራቸው ልጆቻቸውን አዝለው ቤተ ክርስቲያኑን እየዞሩ ÷

ንስአለኪ ማርያም ፥እያሉ ልመናቸውንና ጸሎታቸውን ለእግዚአብሔር አሰምተው ይመለሱ ነበር። ይህ ዓይነቱ የክርስቲያኖች ችግር በጣም እየባሰበት ሔደ።"

"የዚህ ክፍል ባላባቶችና ታላላቅ ሰዎችም ከሱዳንና ከዓረብ አገሮች የሚመጡ ሽቱና ልዩ ልዩ የጌጥ ሰቃዎችን ለማግኘት ሲሉ ከዓረብ ነጋዴዎች ጋር ወዳጅነት አበጁ በዚህ ሳቢያ ዓረቦች ሃይማኖታቸውንም ቀስ በቀስ አስጠኗቸው፥የእስልምናን ሃይማኖት ያለምንም ችግር ተቀበሉ" ሲሉ ጽፈዋል።

በኢትዮጵያ ዳር በዳር ያሉ ክፍለ ሀገራት በዓረብ ነጋዴዎች እስልምና ሃይማኖትን ሲማሩ በመሐል ኢትዮጵያ እስልምና ሃይማኖት ሲመሠረት ጀምሮ የነበረ ሲሆን በዚህ ወቅት ከፍተኛ እድገት አሳይቷል። ራስ ስሑልን አሮሞውና አማራው ተባብረው ድል ሲያደርጉ የመሳፍንቱን አገዛዝ የተረከቡት የየጁ አሮሞዎች እስላሞች ነበሩ። በዚህ ወቅት ቀደም ሲል ጸረ ኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ናቸው ከተባሉት 3 ጦርነቶች ይልቅ ክርስቲያኑ ሕዝብ የባለገበት ጊዜ ነበር።

መባለግ ማለት ጉልበት ካለኝ አቅም ካለኝ ምን ቸገረኝ ተብሎ ክርስቲያኖች "አንድ ወንድ ላንድ ሴት" ብሎ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ያስተማረው ትምህርት የተናቀበት ጊዜ ነበር። በተለይም በዚያን ወቅት ቄሶች ሆዳቸው ከሞላ " በጎቼን ጠብቅ፥ጠቦቶቼን ግልገሎቼን አሰማራ "ተብሎ ለጴጥሮስ የተሰጠውን ትእዛዝ የነሱ አልመሰላቸውም ነበር። በአንዳንድ ቤተ ክርስቲያን ቅዳሴ ተቀድሶ ሥጋ ወደሙ የሚቀበል ምእመን እስከመጥፋት ደርሶ ነበር።

ገብረ ዮሐንስ ገብረ ማርያም <u>ክርስትና በኢትዮጵያ ክፍል 2</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 59 "ያለምንም ቁጥጥር በየብስና በባሕር ንግድን እያመካኙ ወዳገር የሚገቡ ዓረቦች የኢትዮጵያ የተቀደሰ ክርስቲያናዊ ጋብቻ እንዲበላሽ አድርገዋል። በጋብቻ ላይ ጋብቻ መፈጸም ከዚያ በፊት እንኳን ድርጊቱ ጨርሶ አይታሰብም ነበር። ዓረቦች የኢትዮጵያን ሕዝብ የጎዱት በጋብቻ ሥርዓት ማበላሸት ብቻ አይደለም።"

"ፉቅራ፥ቃልቻ፥እየተባሉ በየስፈሩ በመስገድ በጥንቆላና በመተተኝነት እንዲመካ አድርገውታል። ብዙዎቹ ኢትዮጵያውያን ሥራዩ ብለው በዚሁ የአታላይነት ተግባር እንዲሰማሩ አድረገዋል። ጠንቋዮች ክርስቲያኑን የኢትዮጵያን ሕዝብ እርስ በርሱ እንዳይተማመን በወንድሙ ላይ በጥላቻ እንዲነሣ እንዲገዳደል ሲያደርጉ ኑረዋል" ሲሉ ጽፈዋል።

በዚያ ወቅት ቅምጥ የሌለው ወንድ ጀግና አይባልም ነበርና አቅም ያለው ይሁን አቅም የሌለው ሁለተኛ ሴት ማስቀመጥ ባህል ተደርጎ ነበር። አጤ ቴዎድሮስ ራሳቸው ሚስትና ቁባት የነበራቸው ሲሆን ከነገሡ በኋላ ቅድሚያ ራሳቸው ቁባቶቻቸውን ሲያሰናብቱ የሕግ ሚስታቸው እቴጌ ተዋበች አሊ አሉላ ጋር በሥጋ ወደሙ ሥርዓት ሲጋቡ ቁባት ከነበሩት የየጁዋ ቆንጆ ወይዘሮ የተመኙ ብቻ "እምነትህ እምነቴ በመሆኑ ብወድህም አልለይህም ከዛሬ ጀምሮ ትልቅ እህትህ ነኝ" ብለው ጸንተዋል።

ወይዘሮ የተመኙ አጤ ቴዎድሮስ ሚያዝያ 6 ቀን 1860 ዓም ራሳቸውን ሲገድሉ ተለያዩ እንጂ ወንድምና እኅት ሁነው ኑረዋል። በዘመነ መሳፍንቱ ጊዜ ቤተ ክርስቲያን ከፍተኛ ውድቀት የገባችበት እስልምና ሃይማኖት የተስፋፋበትና በጃቸው መጽሐፍ ቅዱስ የያዙ ውስጣቸው ተኩላ የሆኑ የውጭ ሃይማኖት ድርጅቶችም ሰላዮቻቸውን ወደ ኢትዮጵያ ያስገቡበት ወቅት ነበር።

ገና ዘመነ መሳፍንቱ ሲጀመር የስኮትላንድ ተወላጅ ጀምስ ብሩስ ዓባይን ተከትሎ ኢትዮጵያ ገብቶ ከ300 በላይ መጻሕፍት ጭኖ ወደ አገሩ ተመለሰ። እሱን እየተከተሉ ሌሎች አውሮፓውያን ወደ ኢትዮጵያ ፊታቸውን አዞሩ። መሳፍንቱ ከአውሮፓ ሆነ ከዓረብ አገር የሚመጡት ነጋዴዎች ሆነ ሰላዮች የሚሰጡአቸውን የክብር ስጦታ ተቀብለው ያስተናግዱ ነበር እንጂ ለምን መጣችሁ ብለው አይጠይቁም ነበር።

የዘመነ መሳፍንቱ ድክመት ከአገር ውስጥ ብቻ ሳይሆን በኢየሩሳሌም የነበረን ርስት ከ1010 ዓመተ ዓለም ጀምሮ የኢትዮጵያ የነበረውን ደ.ር ሱልጣን ገዳምን ግብጾች ኢትዮጵያውያን መነኮሳትን አስደብድበው ገድለው ቁልፉን በእጃቸው ያስገቡበት ወቅት ነበር። ዘመነ መሳፍንቱ እንኳን ኢየሩሳሌም ላሉት የገዳም ጠባቂዎች ቀለብ

ሊልክ ቀርቶ መኖራቸውንም ረስቶአቸው ስለነበር ግብጾች በዚያን ወቅት የወሰዱት ዛሬ ድረስ የዓረብና የእስራኤል የሥነ መንግሥት ፖለቲካ መደራደሪያ ሁኖአል። ይህን ገዳም የተዋሕዶ ሃይማኖት ተከታዮች፣ብቻ ሳይሆን የእስላሞችና የአሪታውያን ርስት መሆኑ ታውቆ ለወደፊቱ ያላሠለሰ ጥረትና ድርድር የሚያስፈልገው ነው።

በኢየሩሳሌም ነዋሪ የሆኑ ቤተ እስራኤላውያን በእነሱ እጅ የወደቀ መሆኑን ሳስገነዝብ እወዳለሁ። በእስራኤል የሚኖሩ የአሪት አማኝ ኢትዮጵያውያን ዴር ሱልጣን ገዳም በሚፈጠረው ችግር ግንባር ቀደም ታሪክ ተረካቢዎች እንደምትሆኑ አልጠራጠርም። ከኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ሃይማኖት ጋር ልዩነታችን ጌታችን መወለዱን በመቀበልና ባለመቀበል እንጂ ሌላ ልዩነት ስለሌለን የታሪክ ቅርሳችን የሁላችን መሆኑን ለማስገንዘብ እሻለሁ።

ይህን የመሰለውን ታሪካዊ ቦታችን እንድናጣው የሆነው በመሳፍንቱ ደካማ አስተዳደር ምክንያት ነው። ዘመነ መሳፍንት በአገር የእስልምና ሃይማኖት የተስፋፋበት ወቅት ሲሆን በአንጻሩ ደግሞ ቃልቻና ጠንቋይ በጣም የተስፋፋበት ሲሆን በክርስቲያኑ በኩል ደግሞ ልዩነት የታየበት ዘመን ነበር። ለምሳሌ ቅባትና ካራ ተባብለው የቤተ ክርስቲያን ልጆች እርስ በርሳቸው ተጣልተዋል ተለያይተዋል።

ቃልቻ ጠንቋይ ተስፋፍቶ ሁለት ወይም ሦስት ሴት ማግባት ባህል ሁኖ ሳለ የዚህ መጽሐፍ መነሻ አጤ ቴዎድሮስ ተነሥተው መሳፍንቱን አንድ ባንድ ደብድበው ቃልቻና ጠንቋይን አስወግደው ሁለትና ሦስት ሴት አግብቶ የነበረውን ሁላ ባንድ ሴት መቁረብ እንዳለበት በአዋጅ አስነግረው በማጥፋታቸው እነሆ ዛሬ እንደ ቀድሞው የሃይማኖት መምህራን መፍለቂያ ሁኖ ሲገኝ አንዳንድ ግለሰቦች ደግሞ ምንጩን ማድረቅ ጊዜው አሁን ነው በማለት ከተነሡ ውለው አድረዋል። እንኳን ከፈከረ ከወረወረ የሚያድነው አምላክ ኢትዮጵያን ይጠብቃት።

ዛሬም የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ልክ በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት እንደደረሰባት ዓይነት ችግር ገጥሟታል። ራስ ስሑል ሚካኤል አጤ ኢዮአስን ጎንደር ላይ ሲገድሉ የቤተ ክህነቱን እጨጌ ስላማንም አብረው አስገድለዋቸው ነበር። በዚህ ምክንያት በቤተ ክርስቲያኑ

ችግር ገብቶ ነበር። ወያኔ የራስ ስሁል ሚካኤልን ፈረስ ጭኖ አዲስ አበባ ገብቶ የኢትዮጵያን መንግሥት አፍርሶ አገሪቱን ያለ ባሕር በር ያስቀረ ሲሆን በሃይማኖት በኩል ደግሞ ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ መርቆሬዎስን ከአገር አስወጥቶ የራሱን አሻንጉሊት ከዚህ ቀደም ስጽፍ "ብፁዕ ወአደናግር አቡነ ጳውሎስ" እያልኩኝ እጽፍ ነበር።

የማደናገራቸው ውጤት ጣዖት አቁመዋል። ከዛሬ ጀምሮ ደግሞ ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ እያልኩኝ እጽፋለሁ። ወያኔ እርሳቸውን ሹሞ ቤተ ክርስቲያን እንድትጠፋ አድርጓል። የብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ ልጆች የማይገባችሁ ነገር ቢኖር ከቤተ ክርስቲያን በር ላይ በተለይም ከመድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን በር ላይ የእርሳቸው ጣዖት ቁሞአልና።

በቤተ ክርስቲያን ላይ የደረሰው ችግር ልክ በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት እንደነበረው ዓይነት መሆኑን ተገንዘቡ። በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት የተዋሕዶ ሃይማኖትን የሚያጠፉ ቃልቻ እና ጠንቋይ ሟርተኛና ሌባም ሌላ መመሥረቱ ብቻ ሳይሆን በቤተ ክርስቲያን ሥርዓት በአንዲት ሴት ጸንቶ የሚኖር ወንድ አልነበረም። በዚህ በያዝነው ዘመንም የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የወደቀችበት ልክ እንደ ዘመነ መሳፍንት ዘመን ነው። ይህ ጉመደው የተባለው ወረርሽኝ በሽታ በዓለም ሲገባ በኢትዮጵያ መብዛቱ አይዘነጋም።

ቤተ ክርስቲያን ጸሎት ማድረግና አንድ ወንድ ላንድ ሴት ብላ ማስተማር ሲገባት ለታመሙት ሕሙማን ጸበል መስጠትና መርዳት ሲገባት መከላከያ ተብሎ ኮንዶም ታድላለች። በዚህ ጉድ ሲባል ዋናው የቤተ ክርስቲያኗ አፍራሽ ምስላቸውን ጣዖት አሠርተው መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን ገጭ አደረጉት። የናቡከደናጾርና የሌሎችም የነአውግስጦስ ቄሣር ጣዖት ዛሬ በቤተ ክርስቲያናችን በር ላይ ተተከለ።

ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ "የምስሌ ጣዖት ከቤተ ክርስቲያን በር ላይ መተከል አለበት" ካሉ ደግሞ ከሌላ ቤተ ክርስቲያን ማለትም ጊዮርጊስ፣ያሬድ፣አቦ በጻድቃን ስም ከተመሠረተ ቤተ ክርስቲያን በር ቢያቆሙት በተሻለ ነበር። አስገራሚውና አስደናቂ የሆነው ጣዖቱ የቆመው መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን በር ላይ መሆኑ ራሳቸው ከጌታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ በላይ መሆናቸውን አስመስክረዋል።

ስለዚህ በቤተ ክርስቲያን ላይ የደረሰው ችግርና ስደት ልዑል እግዚአብሔር አይቶ ብድሩን ይመልስ ይሆናል።

በዘመነ መሳፍንት አገዛዝ የነበረው ቅባትና ካራ የፈጠረው ጭቅጭቅና ንትርክ ለቤተ ክርስቲያን ውድቀትን ያስከተለ እንደነበር ታሪክ ቁልጭ አድርጎ እያሳየ ይገኛል። ዛሬም ቢሆን ይህ የሃይማኖት ልዩነት እንዲበራከት ያደረጉት አባቶቻችንና ገዥዎቻችን ናቸው። ዛሬ የአንድ ሰው ሦስት ልጆች ቢኖሩት በሃይማኖት ግን አንድ አይሆኑም። የሃይማኖት በዓል ሲከበር እንደ አገራችን አብሮ ቤተሰብ መዋል ከቀረ ውሉ አድሯል። ቤተሰብ ከቤተሰብ በሃይማኖት ምክንያት ተለያይቷል።

ምዕራፍ 3

የኢትዮጵያ ሕዝብ በዘመነ መሳፍንቱ

ራስ ስሁል ሚካኤል አጤ ኢዮአስን በሻሽ አንቀው ሲገድሉ ብዛት ያላቸው መኳንንቶች በእርሳቸው ላይ መሸፈት ጀመሩ። በዚህ ወቅት ብዙ ሰዎችን ምሕረት እንዲገቡ ካደረጉ በኋላ ፈጅተዋቸዋል። በነገራችን ላይ ወያኔዎች አሁን የሚያደርጉት ቀደም አያታቸው ራስ ስሁል ሚካኤል እንዳደረጉት ነው። ቅድሚያ በርሃ ሲገቡ አዛውንቱን የምክር ቤት አባል ስማቸውን አስቀይረው "ስሁል" ነበር ያሉአቸው። ድርጅቱን በአንድ እግሩ ካቆሙ በኋላ አቶ ገሡሡን ገደሉአቸው። ሌሎችንም እንዲሁ ሌላው በእነሱ ላይ የሸፈቱትን ምሕረት እንዲገቡ ካደረጉ በኋላ ልክ ራስ ስሁል እንዳደረጉት እነሱም እየገደሉአቸው ነው።

ለምሳሌ የጎንደር ተወላጆች የወልቃይት ልጆች "ወልቃይት አማራ ጎንደሬ እንጂ ትግሬ አይደለም" በማለት መሟጋት የጀመሩ ናቸው። ወያኔ የኢትዮጵያን መንግሥት ሲያፈርስ የወልቃይት ልጆች ከፋኝ ብለው በርሃ ገብተው ነበር። የትግራይ ጠቅላይ ገዥ አቶ ገብሩ አሥራት በሽምግልና እንዲገቡ ካደረጉ በኋላ አንድ ባንድ አስረው ገድለዋቸዋል። እንዲያውም ካንዱም ሁለቴ ሽማግሌ ሂዶ ጠይቋቸው "በባርኖሶች አትምጡብኝ ለባርኖሶች ጊዜ የለኝም" በማለት

መልሰዋቸዋል። ባርኖስ ማለት "ተባይ አንበጣ ማለት ነው በትግርኛ" ይህን ማለታቸውን ከአንደበታቸው ራሴ ጠይቄ ተረድቻለሁ።

አቶ ገብሩ አሥራት ሲያትል መድረክ ስብሰባ ላይ ሚያዝያ 2 ቀን 2002 ዓም፤ወይም ሚያዝያ 10 ቀን 2010 ከላይ የተጠቀሰውን በእኔ ተጠይቀው አላልኩም አላሉም። ያሉት ነገር ቢኖር "ባርኖስ ለተባለው በወቅቱ እኔ የትግራይ አስተዳዳሪ ነበርኩኝ፤ጦርነት ነበር፤ ዛሬም ጦርነት አስ፤ጸጥታውን ለማስጠበቅ ሠርቻለሁ" ሲሉ ማሠራቸውንና መግደላቸውን አልካዱም።

ከዚህ ላይ ይህን ተመሳሳይ ታሪክ የጠቀስኩት በዘመነ መሳፍንቱ መሥራች በራስ ስሁል ሚካኤል፤ ምሕረት ተደርጎላቸው ገብተው የሚገደሉ አማሮች ነበሩ። ዛሬም ምሕረት ተደርጎላቸው ገብተው የሚገደሉት አማሮች ናቸው። አገዳደሉ ራስ ስሁል ገድለው ሰውን እንደ ፍየል ገፈው ገለባ ሞልተው ማስፈራሪያ ያደርጉታል። የዛሬው ደግሞ ተገድሉ በርሃ ይጣላል፤ለምሳሌ ራሳቸው ወያኔዎች ያወጡት የምስል ድምጽ ዋቢ ነው።

ንጋት የምስል ድምጽ የቪዲዮን ካሴት አማሮች ሐረር ተገድለው ገደል ተወርውረው አስከሬናቸው ሲወጣ ይታያል። እንዲሁም ደግሞ በዘመነ ኢሕአዴግ ዘመን በደቡብ ኢትዮጵያ የሚኖሩ አማሮች መገደላቸውን ራሳቸው አባ ዱላ ገመዳ በመጽሐፋቸው በምስል አስደግፈው ጽፈውታል።

አባ ዱላ ገመዳ የኦሮሞ ሕዝብ ትግል ከየት ወዴት? በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 148" ሕፃናትንና አሮጊቶችን እንዲሁም ነፍሰ ጡሮችን ሳይቀር ዘግናኝ በሆነ ሁኔታ አረዳቸው። ሽማግሌዎችን ገድሎ ወደ ጉድጓድ ጣላቸው" ይሉና የተገደሉትን በምስል በፎቶ አስደግፈው ገጽ 153 "አነግ በበደኖ ሕዝብ ላይ ያደረገው ኢሰብአዊ ድርጊት" ይልና የሚታየው ሕዝብ ከታች ያለው ምስል ሲያሳይ በገጽ 53-55 ያለው ምስል የሕዝብ እልቂት ይታያል።

በነገራችን ላይ አባ ዱላ ገመዳ አነግ ገደላቸው ይበሉ እንጂ አነግ ደግሞ እርሳቸው መጽሐፍ ከመጻፋቸው አስቀድሞ ክረር ያለ መግለጫ አውጥቶአል። በእርግጥ አነግ በበደኖ ወደ ትውልድ አገራቸው እንዲሄዱ ያደረኩኝ የደርግ ሠራዊት አባላትን ነው

ይላል:: የደርግ መንግሥት ሠራዊት ቢሆኑ ከበደኖ መባረር አልነበረባቸውም:: ምክንያቱም የተወለዱበት ቀበሌ ባይሆንም አገራቸው ኢትዮጵያ በመሆኑ መቀመጥ ነበረባቸው::

<u>በካልቻ ኦሮሚያ ጋዜጣ</u> ሰኔ 10 ቀን 1984 ዓም ገጽ 3 "ኦነግ የበደኖን አካባቢ ከደርግ ሠራዊት ሲያፀዳ ከተለያዩ የኢትዮጵያ ብሔር ብሔረሰቦች የተማረኩት የሠራዊቱ አባላት ያለምንም መንገላታት ወደ ትውልድ አካባቢያቸው እንዲመለሱ እንደተደረገ ራሳቸው ምስክሮች ናቸው" ይልና::

"በአጠቃላይ ኦነግ በበደኖ አካባቢ በነበረባቸው ጊዜያት ሁሉ ሰላምና መግባባት ለመኖሩ ሕዝቡ ምስክርነት እየሰጠ ኦነግ አካባቢውን በለቀቀበት ኢሕአዴግ ሠራዊት በገባበት ትርምስና ምስቅልቅል ውስጥ ለተፈጸመ ሁኔታ አንድ ወገን ብቻ ተጠያቂ ለማድረግ የተካሔደው ርብርቦሽ ሚዛናዊነቱና እውነትነቱ ምን ያህል ነው? ለሚለው ሁኔታውን የተከታተለው ሕዝብ የሚዳኘው ቢሆንም ለበደኖው የበለጠ ሚዛን በመስጠትና በማጥበቅ ተቆርቋሪነትንና ለሰብአዊ መብት ተሟጋችነትን ለማሳየት ተሞክሯል" ሲል ጽፏል::

በኦነግ መግለጫ መሠረት በበደኖ ሕዝብ ላይ ግድያ ያደረሰው ኢሕአዴግ መሆኑን ሙሉ በሙሉ ለመግለጽ ባይፈልግም ሕዝብ መገደሉን ግን አልካደም:: ኦነግ በአካባቢው ባልነበረበት ወቅትና ወራት ብዙ ሕዝብ ተገድሏል:: እንኳን በደቡብ ኢትዮጵያ ቀርቶ አዲስ አበባ ሳይቀር ሰው አልቋል:: ስዚህ ኦነግ ገደላቸው ብሎ መጮኽ ደግሞ ትክክል አይደለም::

ወያኔም የሕዝብ ደም መጣጭ ነው:: ሌላም በ2000 ዓም በደቡብ ኢትዮጵያ ክርስቲያኖች አማሮች በአንገታቸው ታርደው የተቀረጸው የምስል ድምጽ ዋቢ ነው:: ይህን ስል በዘመነ መሳፍንቱ ዘመን ሆነ ዛሬ ባለው መንግሥት የሚገደለው አማራ ብቻ ነው ማለቴ አይደለም:: እንዲያውም በወያኔ ቅድሚያ የተገደለው የትግራይ ሕዝብ ሲሆን ሌሎችም ኢትዮጵያውያን በራስ ስሁል ሚካኤል የልጅ ልጆች በወያኔዎች እየተገደሉ ናቸው:: በዚያን ዘመን ደጃዝማች ፋሲል በራስ ስሁል ሚካኤል ላይ በመሸፈታቸው እርሳቸውን ለመውጋት ራስ ስሑል ሚካኤል ከጎንደር ወደ ጎጃም ሲዘምቱ ያለቀው ሕዝብ ቁጥሩ አይታወቅም::

<u>ከአጤ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 284 "ፋሲልም የዳሞትን የአገውን ጦር ይዞ ፋጊት ከሚባለው ስፍራ ይጠባበቅ ነበርና በዚሁ ስፍራ ላይ ጦርነቱ ተዠመረ:: ብዙ ሰዓት ሁለቱም ወገኖች በኃይል ሲዋጉ ቆዩ:: ግን ከሁለቱም ወገን 10 ሺህ ሰው ከሞተ በኋላ ፋሲል ድል ሆነና በፈረስ ከጦርነቱ ቦታ አመለጠ:: ፈረሰኞችም ቢከታተሉት ለማግኘት አልቻሉም::"

"ከዚህ በኋላ ከርሱ ጦር ውስጥ የተማረኩትን በራስ ሚካኤል ትእዛዝ ገደሏቸው:: ከነዚህም ዋጩታ የሚባለው የፋሲል ተከታይ ይምሩኛል ብሎ እጁን ከሰጠ በኋላ ጭፍሮቻቸው እርሱን ገድለው ቆዳውን እንደ ከብት ገፈው እንደ ስልቻ ሰፍተው ገለባ ሞልተው ለራስ ሚካኤል አሳዩዋቸው:: የዚህ ታሪክ በብዙ የውጭ አገር ደራሲዎችና ባገራችንም ጸሐፉ ተጽፎ ይገኛል" ሲሉ ጽፈዋል::

ግርማ ኃይሌ፣ <u>የጎንደር ታሪክ ከኢትዮጵያ ታሪክ አንጻር</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 233 "ራስ ስሁል ሚካኤል የዳሞትን ገዥ ፋሲልን ለመውጋት ንጉሠ ነገሥቱን ይዞ ሄደ:: ፋሲልም የዳሞትና የአገውን ጦር ይዞ ፍጊት በምትባለው ቦታ ሲጠብቅ ጦርነት ተከፍቶ በኃይለኛ ውጊያ ገጥመው ከግራ ቀኙ ቁጥር 10ሺ የሚደርስ ሰው ካለቀ በኋላ ድል የራስ ስሑል ሚካኤል ሲሆን ፋሲል ሸሽቶ አመለጠ:: ምርኮኞቹንም ራስ ስሑል ሚካኤል በጭካኔ አስፈጇቸው:: ምሕረቱንም በመሻት የገቡትን የፋሲልን ተከታዮች ሁሉ ወታደሮቹ ኢ-ሰብአዊ በሆነ ጭካኔ እንደከብት ቆዳቸውን ገፈው በውስጡ ገለባ በመሙላት ለራስ ሚካኤል አሳዩት:: በዚህ ጭካኔ የአማራ ሳይንት ራስ ነሹና ደጃዝማች ወንድወሰን ከዱት" ሲሉ ጽፈዋል::

የዘመኑ መሳፍንቱ መነሻ ራስ ስሑል ሚካኤል ይሁን እንጂ የእርሳቸውን ሥልጣን ለመንጠቅ በተደረገው ጦርነትና እርስ በራሳቸው እኔ ልግዛ እኔ ልግዛ በመባባል ሕዝቡን ያፋጁት መሆናቸው አይዘነጋም:: ለምሳሌ በየክፍለ ሀገሩ ሳይሆን በየአውራጃው የጎበዝ አለቃ እየተነሣ የተፋጁበት ወቅት ነበር::

የኢትዮጵያ ሕዝብ በመዘነ መሳፍንቱ አገዛዝ የነበረበት ችግር ብዘረዝረው የዛሬው አንባቢ ለማመን ይቸገር ይሆናል:: ቆንጆ ልጅ የወለደ ባላገር ባካባቢው ያለው ፋንጋ በ15 ዓመቷ ቀምቶ

ይጫወትባታል። የጀግና ልጅ ከሆነች ደግሞ እድሚው ሳይሆን ሥልጣኑ ተገምግሞ ለሥልጣን መቆናጠጫ ትሰጣለች። ለዚህም ነው አጤ ቴዎድሮስ እንደነገሡ ከፍተኛ የሆነ ሕግና ደንብ ያወጡት ለምሳሌ "ማንም ሰው ሴት ልጁን ለአቅመ ሔዋን ሳትደርስ ለሹመትና ለሥልጣን ተብላ እንዳትዳር ይሁን" ሲሉ ያወጁት ወደው ሳይሆን ብልግናው ሰፍቶ በማየታቸው ነው።

ዘመነ መሳፍንቱ ለኢትዮጵያ ሕዝብ የባህል ችግር ሳይሆን ሌላም ሌላ መጥፎ ልማድ አስለምዶት ነበር። ለሥራና ለንግድ ከአንድ አውራጃ ወደ ሌላው አውራጃ መዛወር ይከለከል ነበር። ምክንያቱም መሳፍንቶች የራሳቸውን ክብር እንጂ የሕዝቡን ክብር ምን እንደሆነ አያውቁም። ጦርነት ገጥመው ከተማረከ ወይም ከሚጠሉት መሳፍንት ጋር ግንኙነት አለው ብለው ካሙኑ ያንን ግለሰብ ይገድሉታል። በኢትዮጵያ ታሪክ ብዙ ጨካኞች ኑረዋል። ብዙ ነፍሰ ገዳዮች ነበሩ ዛሬም አሉ ከጭካኔቸው ብዛት የተተኮሰ የተማረከን ሰው ገድለው ቆዳውን ገፈው ገለባ ሞልተው ማስፈራሪያ ያደርጉት ግን ራስ ስሁል ብቻ ናቸው።

<u>አሌፍ መጽሔት</u> ቁ 1 ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 17 "የቀድሞ ነገሥታትና ሹማምንት ፈሪሃ እግዚአብሔር ያደረባቸው ናቸው የተባለላቸውን ያህል ኢሰብአዊም ነበሩ። ሚካኤል ስሁል ጎጃም ውስጥ በተደረገ ጦርነት ከጠላት ወገን የተማረከ ሰው አስገድለው ቆዳውን አስገፍፈው ቆዳውን አሰፍተው ድርቆሽ ከተው ምስል ማስፈራሪያ ማድረጋቸውን ዜና ስንሰማ ወይም እንደ ተረት ሲነገረን የሚያረጋግጠው ኢሰብአዊነታቸውን ነው" ሲል ጽፎአል መጽሔቱ። ይህ መጽሔት ጎጃም ውስጥ በጦርነቱ የተማረኩት ሰዎች ተገለው ቆዳቸው ተገፎ ገለባ ሞልቶ ለማስፈራሪያ የተሰቀለ መሆኑን ሥዕል ያሳያል። ወያኔም በሽሬ ጦርነት የማረካቸውን የኢትዮጵያ ወታደሮች አስከሬናቸውን በእሳት አቃጥሏል።

መንግሥት ደምስሰው የተነሡት መሳፍንት በበኩላቸው ኃይላቸውንና የሡራዊታቸውን ብዛት እየገመቱና እየመዘኑ እኔ እገዛ እኔ እገዛ በመባባል በየጊዜው የእርስ በርስ ጦርነት እያበቀሉ ሕዝቡን ያጋጩትና ያፋጁት ጀመር። በየለቱ ቆነጃጅት እየተመለመሉ የመሳፍንቱን ፈቃደ ሥጋ እንዲፈጽሙ ተገደዱ አገሪቱ በዝሙት ረከሰች። እንዲሁም ከመሳፍንቱ ወገን የሆነ ጎጆ የተባለው የየጁ

ባላባት በየጊዜው ጦርነት እያነሣ በሚያደርገው እልቂት በጦርነቱ ተጠቅተው የሚማረኩትን ኃይሉን ለማሳየት ሲል ዓይናቸውን እያወጣ በዕንቅብ ቆልሎ ከምርኮኞቹ አንዱን ሰው ዓይኑን ሳያወጣ መሪ አድርጎ አምሳ ሰድሳውን እንደ ግመል እጅ ለእጅ እያያያዘ ወደ አገራቸው ይሰዳቸው ነበር።

የትግራይ ራሶች ባሕረ ነጋሽ ኤርትራን ጨምሮ ይገዙ ነበር። ለዚህም ነው ዛሬ ሻዕቢያዎች የትግራይን ልጆች "አጋሜ" የሚሉአቸው። በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት ቀጥቅጠው ገዝተዋቸዋል። ባሕረ ነጋሽ ኤርትራን ምን የትግራይ ልጆች ብቻ ደጃዝማች ውቤ ኃይለ ማርያም ሰሜን ሁነው እስከ 1845 ዓም ድረስ ይገዙአቸው ነበር። በትግራይ የነበሩ ራሶች ራስ ወልደ ሥላሴ፤ ደጃዝማች ሰባጋዲስ፤ ሌሎች ብዙ ደጃዝማቾች ሲኖሩ ከሰሜን የሄዱት ደጃዝማች ውቤ ኃይለ ማርያም ትግራይን ብቻ ሳይሆን ባሕረ ነጋሽ ኤርትራን ጭምር እስከ ቀይ ባሕር ያስተዳደሩ መስፍን ነበሩ።

ጎንደር ብዙ ራሶች ወይም ደግሞ ደጃዝማቾች አስተዳድረዋል። ለምሳሌ ስሜንን ይገዙ የነበሩት ራስ ገብሬ ራስ ኃይለ ማርያም የነራስ ወሌ ብጡል አያት ማለትም የእቴጌ ጣይቱ ብጡል አያት ማለት ሲሆኑ ኋላ ደጃዝማች ውቤ ተተክተዋል። ራስ ስሑል ሚካኤል፤ ትልቁ ራስ አሊ፤ራስ ወልደ ሥላሴ፤ራስ አሊጋዝ፤ራስ አስራት፤ራስ ወልደ ገብርኤል፤ራስ ጉግሣ፤ራስ ይማም፤ራስ ማርዬ፤ራስ ዶሪ፤ትንሹ ራስ አሊ፤እነዚህ ከዚህ በላይ ስማቸው የተዘረዘረው ራሶች ጎንደር ላይ ማንብ ጠባቂ አጤ አንግሠው እነሱ ፈላጭ ቆራጭ ሁነው ኑረዋል።

በነዚህ ራሶች ውስጥ ደግሞ ብዙ ደጃዝማቾችና ፊታውራሪዎች ነበሩአቸው። በጎጃም ራስ ኃይሉ፤ራስ መርድ፤ ሲሆኑ ብዙ ደጃዝማቾች በውስጣቸው ነበሩአቸው። ደጃዝማች ጎሹ ልጆቻቸው እነ ደጃዝማች ብሩ ሌሎችም ደጃዝማቾች ነበሩ። በጎጃም ሕዝብ ላይ አጤ ቴዎድሮስ ጨክነውበት ነበር። በጎጃም ሕዝብ ላይ ምን አጤ ቴዎድሮስ ብቻ አጤ ዮሐንስስ ቢሆን ቤት ሳይሆን ቤተ ክርስቲያን ሳይቀር አፍርሰውበታል።

ወሉን በብዛት የሚገዙት ጎንደር የሚቀመጡት ራሶች ሲሆኑ ባስታን ራስ ወንድ ወሰንና ሌሎችም ሲኖሩ ወደመጨረሻው አካባቢ የአጤ ተክለ ጊዮርጊስ አባት ደጃዝማች ዋግሹም ገብረ መድኅንና ሌሎች

ነበሩ:: በነገራችን ላይ በወሎ የቤት መሳፍንት ነበሩ:: ለምሳሌ ወይዘሮ ወርቂትንና ወይዘሮ መስታይትን ማንሳት ይቻላል:: በሸዋ መርዕድ አዝማች አስፋ ወሰን፡ራስ ወሰን ሰገድ፣ ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ንጉሥ ኃይለ መለኮትና ሌሎችም ደጃዝማቾችና ፊታውራሪዎች ነበሩ:: እነዚህ ከላይ ጀምሮ እስከ ንጉሥ ኃይለ መለኮት ተከታታይ መሳፍንት ነበሩ::

ሐረር ክፍለ ሀገር ግብጾች የገቡት በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት ነው:: መጀመሪያ ሐረር ከከተማው የገባው ባሻ በራኡፍ የሚመራው 1200 ዘመናዊ የታጠቀ ወታደር ሲሆን አትግባ ብሎ የተዋጋው አልነበረም:: ይኸው የቱርክ የግብጽ ጦር ኋላም እንደገና ተጠናክሮ በ1867 ዓም መግባቱ አይዘነጋም:: ግብጾች ይህን ያደረጉት ደግሞ በጉራይ ሽንፈት ከመድረሱ በፊት ዓባይን ለመከበብ ነበር ሕልማቸው::

ፕሮፌሰር ክንፌ አብርሃም <u>የአባይ ጉዳይ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 20"የግብፅ ወታደራዊ ዘመቻዎች መከፈታቸውን ማወቅ ይኖርበታል :: ለምሳሌ ሞሐመድ ዓሊ (1769-1849) የጣና ሐይቅን አካባቢ በመቆጣጠር የግብፅን ደኅንነትና ብልፅግና ለማረጋገጥ ፈልጎ ነበር:: በ1820 ሱዳንን በማሸነፍ መያዙ ግብፅ ዓባይንና የጣናን ሐይቅ ለመቆጣጠር ለነበራት ኢምፔሪያሊስታዊ የመስፋፋት ምኞት እንደመረማመጃ የሚቆጠር ነው" ሲሉ ጽፈዋል::

በዚህ ምክንያት ነበር የአጤ ቴዎድሮስ ታላቅ ወንድም ገፍትረው መደኔ ያደረሱአቸው:: ኋላም ወጣቱ ካሳ ተዋጉአቸው:: ግብጾች ላይ ድል የሆኑት የዓባይን መፍለቂያ ለመያዝ አስበው ነበር የዘመቱት:: ታዲያ በአጤ ቴዎድሮስ የተጀመረው መሠረት በአጤ ተክለ ጊዮርጊስ በኋላም በአጤ ዮሐንስ የተጨመረበት በይበልጥ በአጤ ምኒልክ ጥረት ሐረር ሙሉ በሙሉ ግብሩን ለእርሳቸው ገበረ:: ከዚህ ላይ የአጤ ምኒልክን ተግባቢነት በጥሞና ማየት መልካም ይመስለኛል:: ሐረርን ለማስገበር ሲሄዱ ቅድሚያ ጦር አልከፈቱም:: አስቀድመው የሰላምና የፍቅር ደብዳቤ ታሪካዊነቱን ጠቅሰው ከጻፉ በኋላ ነው::

ጳውሎስ ኞኞ <u>አጤ ምኒልክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 42 "ቀድሞም ቢሆን ሐረርጌ ከኢትዮጵያ ውጭ ተገዝቶ አያቅውም:: ከኢትዮጵያ

አውራጃዎች አንዱ መሆኑን አንተም በታሪክ ሰምተኸ ይሆናል:: ለአራት መቶ ዓመታት ያህል ያለማቋረጥ ግብሩን ለአያቶቼ ሲገብር ኖርዋል:: አሁንም ነገሩን በሰላምና በወዳጅነት ለመጨረስ ገብርና እንደ አባቶቻችን ወዳጅ እንሁን፥ የሚል ደብዳቤ ለአሚር አብዱላሂ ላኩለት" ቢሉ አቶ ጳውሎስ ኞኞ ጽፈዋል::

አሚር አብዱላሂም ለአጤ ምኒልክ ገብረው አገር ለፍቶና ተስማምቶ በሰላም እስካለንበት ድረስ ኑረናል:: በዚህ አካባቢ የኦጋዴ ችግር ተሰቦ ሱማሌም በተደጋጋሚ ችግር ፈጠረችበት:: በኢትዮጵያ ሕዝብ ተደቁሳ ብትመለስም የኦጋዴው ችግር ለወደፊቱም ቢሆን ጠላት በር የሚከፍትበት ቦታ መሆኑ ሊታወቅ ይገባል::

በአፋር ራስ ገዝ ውስጥ ብዙ የማዕረግ ስም ነበራቸው:: አንፋሬ ማለት ደጃዝማች ማለት ሲሆን አንዳንዴም አውሳ ይባሉ ነበር:: እንዲሁም ደግሞ አዳሎች ሡልጣን ተብለው ይጠሩ ነበር:: የሥልጣን ማዕረግ ስም ሲሆን አንዳንዴ የወሎ ራሶች ጠንክር ሲሉባቸው እየገበሩ ደከም ሲሉ ደግሞ ግብር አንከፍልም እያሉ እስከ ቀይ ባሕር አሰብን አልፈው ያስተዳድሩ ነበር::

አውሳዎች፣ አፋሮች ወደ ሸዋም ሆነ ወደ ሐረር እንዲሁ በትግሬም ቢሆን ጉልበታም ሲመጣባቸው እየገበሩ አገራቸውን ሲያስተዳድሩ ኑረዋል:: አፋሮች አልያም ሡልጣኖች ከሌሎች መሳፍንቶች የበለጠ የመሬት ስፋት ነበራቸው:: ያም ማለት የዛሬውን ጅቡቲንም በቁጥጥራቸው ስር አድርገው የሚገዙ ነበሩ:: ይህ ሁሉ ቢሆን ሱልጣኖች ኢትዮጵያን ለመውረር ከውጭ የሚመጣውን ጠላት የሚጋፈጡ ነበሩ::

በአፋሮች ሆነ በሱልጣኖች ወቅት የውጭ ወራሪ ገብቶ አላጠቃም:: በ1862 ዓም ከሱልጣን ኢብራሂም የካቶሊክ ሰላዮች አሰብ ውስጥ የከሰል መጋዘን 12 ጋሻ መሬት የገዙት ካልሆነ በቀር የደፈራቸው አልነበረም:: ይህን ሰነድ መፈረሙን ከሰሙ በኋላ የሙሲጀርን ተከታዮች ባንድቀን ሌሊት መትረዋቸው ያደሩ አገር ወዳድ ኢትዮጵያውያን አፋር ናቸው::

ዛሬ ድረስ አፋሮች ኢትዮጵያዊነታቸውን ያልተጠራጠሩ ናቸው:: ወያኔ ኢሕአዴግ" የኤርትራ ዜጎች እንጂ የኢትዮጵያ ዜጎች

አይደላችሁም" እያለ ቢወጋቸውም እነሱ ግን አሜን ብለው አልተቀበሉም:: የሚገርመው ነገር ግን ወያኔ ብቻ ሳይሆን ተቃዋሚ የሚባሉት ድርጅቶች ሳይቀር የአፋርን ሕዝብ እየረሱት የመጡ መሰለኝ::

ከላይ እንደተጠቀሰው የኢትዮጵያን አንድነት ያስደፈረው ዘመነ መሳፍንት በተለያዩ ክፍለ ሀገራት ችግር ማድረሱ ተጠቅሷል:: በአጤ ቴዎድሮስ የተጀመረው የኢትዮጵያ አንድነት መንፈስ ማለትም ከ1845-1983 ዓም ሲገፋ መኖሩ አይዘነጋም:: ለአገሪቱ ለአንድነት ሁሉም መሪዎች ማለት ይቻላል ጥረት አድርገዋል:: ኢትዮጵያ ወደ ዘመነ መሳፍንት አገዛዝ እንድትገባ ያደረጉት ከትግራይ የመጡት ራስ ስሑል ሚካኤል ሲሆኑ ከ1983 ዓም ወዲህ የነተነሡት ኃይሎች ወያኔዎች ልክ እንደ ቅድመ ዓያታቸው ኢትዮጵያን ከፋፍለው በማጥፋት ላይ ይገኛሉ::

አሁንም ዋናው የዚህ መጽሐፍ ዓላማም የአገሪቱ አንድነት ስለተደፈረ ከማንኛውም ጎሳና ከማንኛውም ሃይማኖት ሳይከልለው ልክ እንደ አጤ ቴዎድሮስ ለአንዲት ኢትዮጵያ ብሎ ወንድ እንዲነሣ ጥሪ ለማቅረብና ይህ የዘመነ መሳፍንት ሥርዓት መቅረት እንዳለበት ለማሳሰብ ተብሎ ነው ይህ መጽሐፍ የተጻፈው:: የኢትዮጵያ ሕዝብ በዘመነ መሳፍንት በጣም ተጎድቷል:: አሁንም እየተጎዳ ነው:: ይህ የሚቀጥለው ምዕራፍ ደግሞ ሊያብራራ የሚሞክረው በዘመነ መሳፍንት ወቅት አገሪቱን ለመከፋፈል ከውጭ መንግሥታት ጋር ያደረጉትን ውል ይሆናል::

ምዕራፍ 4

ዘመነ መሳፍንቱ ከውጭ መንግሥታት ጋር!

ለኢትዮጵያ አንድነት ሳይሆን ለግል ጥቅማቸው ሲሉ እነዚህ የመንደር መሳፍንት ከውጭ መንግሥታት ጋር ግንኙነት ፈጠሩ:: በኢትዮጵያ አንድነት ላይ የተመሠረተ ግንኙነት ሳይሆን ለየራሳቸው ጥቅም ብለው የተነሡ ነበሩ:: አውሮፓውያን በሃይማኖት ሰላዮቻቸው ኢትዮጵያን እያስጠኑ ለመከፋፈል ጥረት ሲያደርጉ አብዛኛዎቹ መኳንንቶች በግል ወዳጅ ለማውጣት ጥረት አድርገዋል::

የውጭ መንግሥታት ደግሞ ለራሳቸው ጥቅም ሲሉ መኳንንቶችን የሚማርክ ስጦታ ይልኩላቸዋል:: ከሚገርማችሁ ነገር ደግሞ ከአውሮፓ መንግሥታት ለመሳፍንቶች የሚልኩላቸው ሥጋጃ ምጣፍና ሽቶ አልፎ አልፎ ሽጉጥ እንጂ ሌላ አይልኩላቸውም ነበር:: ቅድሚያ ከውጭ መንግሥታት ጋር ግንኙነት ያደረጉት መሳፍንቶች መካከል የትግራዩ::

ራስ ወልደ ሥላሴ ናቸው:: እርሳቸው ከብዙ የውጭ አገር ሰዎች ጋር ግንኙነት ነበራቸው:: ነገር ግን የተዋዋሉት ሰነድ የለም:: ሌሎችም የትግራይ መሳፍንት ቢሆኑ ለሥልጣን መርጥ እንጂ በዚህ በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት ከውጭ አገር ሰዎች ጋር ግንኙነት የነበራቸው መሆኑ ደብዳቤያቸው ዋቢ ስለሆነ ግንኙነት ማድረጋቸውን እንጂ የተዋዋሉት ውል የለም::

የሸዋ መሳፍንት ከእንግሊዝና ከፈረንሳይ መንግሥታት ጋር የተዋዋሉት ውል አለ:: እንዲያውም በጥሞና ለመረመረው የሸዋው መሳፍንት ውስብስብ ውል ተዋዋሉ:: በእርግጥ አንድ የሚያስመሰግናቸው ነገር ቢኖር በኢየሩሳሌም ያለውን የዴር ሡልጣን ገዳም አስመልክቶ ያደረጉት ውይይት ሊመሰገን የሚገባ ነው:: ነገር ግን ከዚህ በፊት የአንድ ክፍለ ሀገር መስፍን ከውጭ አገር መንግሥት ጋር ተዋውሎ አያውቅም::

<u>ንቃ ጋዜጣ</u> ኅዳር 26 ቀን 1988 ዓም ገጽ 5 "በሻለቃ ደብልዩሲ ሀሪስን የተመራ ቡድን የሸዋ ንጉሥ በነበረው ሣህለ ሥላሴ ጋር የወዳጅነትና የንግድ ስምምነት እንዲዋዋል በታጁራና በአፋር አገር በኩል ወደ ኢትዮጵያ ልኮ ነበር:: ሀሪስንም የሣህለ ሥላሴ መናገሻ ከተማ ወደ ነበረችው አንኮበር መጥቶ ኢትዮጵያ ለንግድ ልታቀርባቸው የምትችለውን የንግድ ዓይነቶችና ማዕድናት (ወርቅ የዝሆን ጥርስ ዝባድ፣ቆዳ፣ሰም::"

"ውድ ሙጫ ዝንጅብል፣መዳብ የተፈጥሮ ቡና)ከማጥናቱም በላይ በኢትዮጵያም ውስጥ ተፈላጊነት ያላቸው የውጭ ሸቀጦችንም ዓይነት በዝርዝር አጥንቶአል" ሲል ጋዜጣው ጽፎአል:: ይህ ከሆነ በኋላ የሸዋ ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ሕዳር 10

ቀን 1834 ዓም የተፈራረሙትን ውል አስመልክቶ አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ አጠር ባለ መልኩ እንዲህ ሲሉ ዘግበውታል::

<u>ከዐጼ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 367 "የውሉ አሳብ" ይሉና ሲያብራሩ "ካ1-3 ያለው አንቀጽ- የሁለቱ አገሮች ነገሥታት ወይም የነገሥታቱ መልክተኞች የሚወዳጁበትንና በክብር የሚቀበሉብትን አሳብ ይገልጻል:: ካ4-13 ድረስ ያለው አንቀጽ የሁለቱ አገር ነጋዴዎች ከብትና ሌላም ሸቀጥ አንደኛው ባንደኛው አገር እየተለዋወጠ እንዲነግድ የንግዱም ቀረጥ በመቶ አምስት ሆኖ ይኸንኑ በገንዘብ ወይም በከብት ብቻ እንዲከፍልና ከዚያ ወዲያ እንደ ልቡ እየተዘዋወረ ሲነግድ የሁለቱም አገር ነገሥታት በማናቸውም እንዲደግፉትና የነጋዴዎቹን ችግር ለማቃለል የሚቻለውን እንዲያደርጉ ከባሕር አንሥቶ እስከ ማኸል ሸዋ ድረስ መንገድ እንዲከፍቱ የሚገልጽ ነው::"

"ካ14-15 ያለው አንቀጽ የሁለቱ አገር ሰዎች ለንግድ ሳይሆን ለግላቸው ባመጡት ዕቃ ቀረጥ እንዳይጠየቁ የሁለቱ አገር ሕዝቦች ከሸዋ ወደ እንግሊዝ አገር ወደ ሸዋ ቢመጡ ካውራጃ ወደአውራጃ እንደ ልባቸው እየተዘዋወሩ ሲቀመጡ ማናቸውንም በመካከላቸው ጠብና ቂም የሚፈጥረውን ነገር እያስወገዱ በፍቅር ዐይን እየተያዩ እየተደጋገፉ እንዲኖሩ የሚያስጠነቅቅና የሚያስገድድ ነው" ሲሉ ከጻፉ በኋላ የሸዋውንና የፈረንሳዩን ውል በሚመለከት ሲያትቱ ይህን ብለዋል::

"ካ1-3 ያለው አንቀጽ ስለ ሃይማኖት መቃረብ በሸዋ ላይ የሚነግሠው ጠላት በፈረንሳይ ዘንድ የተጠላ እንደሚሆን ኢየሩሳሌም በፈረንሳይ ጥላ ውስጥ የምትተዳደር በመሆኗ የሸዋ ሰዎች ኢየሩሳሌም በሄዱ ጊዜ በኢየሩሳሌም ያሉት የፈረንሳይ ሹማምቶች በመልካም እንዲጠብቋቸው እንዲሁም ፈረንሳዮች በሸዋ ሲኖሩ ከሌላው የውጭ አገር ሰው የከፍታ መብት እንዲያገኙ ያረጋግጣል:: ካ4-5 ያለው አንቀጽ የፈረንሳይ ተወላጅ በሸዋ እንደ ልቡ እየተዘዋወረ ሲነግድ ቀረጥ ከመቶ ሶስት መሆኑን ያረጋግጣል::"

"6ኛው አንቀጽ የፈረንሳይ ተወላጅ ቤትም ምድርም በሸዋ ሲገዛ የገዛውንም ቢሸጥ ቢለውጥ ችግር እንዳያገኘው ንጉሡ እንደሚጠብቀት ይናገራል:: 7ኛው አንቀጽ ስለ ውሉ ግልባጭ

መለዋወጥ ብቻ ይናገራል:: በውሉ ግርጌም እንዲሁ እንደ ተለመደው የሙሴ ሮሼ ፊርማና የንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ማኅተም ተደርጓል:: ከካፒቴን ሐሪስም ከሙሴ ሮሼም በተዋዋሉት ሰሌዳ በአርእስቱ መካከል የሦስቱ ሥላሴ በቀኝ የአንበሳ በግራ የርግብ ሥዕል አለበት" ሲሉ ጽፈዋል::

የእንግሊዝና የፈረንሳይ መንግሥታት ከንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ጋር ያደረጉት ውል ዋናው የሁለቱ SVEN RUBENSON <u>ACTA ETHIOPICA VOLUM 1</u> CORREPONDENCE AND TRETIES 1800-1854 በተባለው መጽሐፍ ገጽ 58 እና 59 መካከል ሲኖር የፈረንሳይና የንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ውል ደግሞ ከዚሁ መጽሐፍ ገጽ 82 እና 83 መካከል ይገኛል:: የዚህን ውል ሙሉ በሙሉ በአማርኛ ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ ጽፈውታል::

ብላቴ ጌታን ኅሩይ ወልደሥላሴ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ ከንግሥተ ሳባ እስከ ታላቁ የአድዋ ድል</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 77-81 የእንግሊዝንና የሸዋ መሳፍንት የተዋዋሉበትን ሙሉውን አውጥተውታል:: በተለይም የእንግሊዝ መንግሥታት ከሸዋ መሳፍንት ጋር ያደረጉትን ውል ጎንደር ደብረታቦር ላይ ከራስ አሊ አሉላ ጋርም አድርገውታል::

የሁለቱ መሳፍንት ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ያደረጉት ውል ተመሳሳይ ሲሆን ውሉ ከላይ እንደጠቀስኩት አንድ አይነት ነው:: ሸዋና ጎንደር መሳፍንት ከእንግሊዝ ሆነ ከፈረንሳይ መንግሥት ጋር የተደረገውን ውል <u>በአባሪ ቁጥር አንድ</u> ይመልከቱ::

የጎንደሩ መሳፍን እንዲሁ በ1842 ዓም ራስ አሊ አሉላ ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር የንግድና የወዳጅነት ውል ተዋዋሉ:: ራስ አሊ አሉላ፤ ቀደም ሲል የሸዋ መሳፍንት ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ሲዋዋሉ ያነሡት ጥያቄ በኢየሩሳሌም ያለው የዴር ሡልጣን ገዳም ጉዳይ አንዱ እንደነበር ኋላም ራስ አሊ አሉላ ማንሣታቸው ተጠቅሶአል::

ምንም እንኳን የእንግሊዝ መንግሥት ጀምሮት የነበረውን መነኮሳቱን መርዳት ግብጾች ለጌታቸው ለቱርክ መንግሥት አመልክተው ቱርኮች ደግሞ ለእንግሊዝ መንግሥት የሰጠው መመሪያ "ሁለተኛ

የዴር ሡልጣንን ገዳም ለኢትዮጵያውያን ይመለስ አትበሉ" ተብለው ከተነገራቸው በኋላ እንግሊዞች ቀደም ከሸዋ መሳፍንትና ኋላም ከጎንደር መሳፍንት ጋር ለመቀራረብ ያደረጉትን ውል ሲሽሩት ታይተዋል:: በዚህ በዴር ሡልጣን ገዳም ጉዳይ ጎንደር ላይ ጉባኤ ተደርጎ የተጠየቀ መሆኑን ሌላም የታሪክ መጽሐፍ ዘግቦታል::

ተፈራ ኃይለ ሥላሴ አምባሳደር <u>ኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታኒያ የዲፕሎማሲ</u> ታሪክ ከ1778-1967 ዓም በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 21 "የጎንደሩ ራስ አሊና ደጃዝማች ውቤ የይስሙላው ንጉሠ ነገሥት ማህለ ድንግል፤መሳፍንቱ መኳንንቱና የቤተክርስቲያን መሪዎች በተገኙበት ጎንደር ቤተ መንግሥት መክረው ለንግሥት ቪክቶርያ ይዘታቸው አንድ ዓይነት የሆነ ደብዳቤዎች ጽፈው በቆንስል ፕላውዴን በኩል ለመላክ ተስማሙ::"

"ሁለቱ ኃያላን ገዥዎች ለንግሥት ቪክቶርያ በጻፏቸው ሁለቱ አንድ ዓይነት ደብዳቤዎች፤የዴር ሡልጣንን ንብረት እንዲያስመልሱላቸው ይጠይቃሉ" ይሉና ይህ ደብዳቤ እንግሊዝ አገር ከደረሰ በኋላ ሁለተኛ ጊዜ በእንግሊዝ መንግሥት በኩል አቡነ ሳሙኤል ጎባት ኢትዮጵያውያንን እንዲረዳ ታዞ ሥራ መጀመሩን አስመልክቶ ሲያክሉ እንዲህ ይላሉ" ቆንስሉም ከኢየሩሳሌም ቤተ ክርስቲያን አቡነ ሳሙኤል ጎባት ጋር በመተባበር ንብረቱን ለኢትዮጵያውያን ምእመናን ለማስመለስና የኢትዮጵያን ኦርቶዶክስ ቤተክርስቲያን መብት ለማስከበር ጥሯል" ሲሉ ጽፈዋል::

እንግሊዞች ይህን የመሰለ የወዳጅነትና የቃል ማክበር ተግባር ለኢትዮጵያ መፈጸም ሲጀምሩ ግብጾች ደግሞ ለጌታቸው ለቱርክ "አቤት" አሉ:: ገዳሙን ለማስመለስ ጥረት ማድረጋቸው ካልሆነ በቀር በሌላ በኩል ለአገር አንድነት ያደረጉት ተግባር አልነበረም:: ይህን ካልኩኝ በኋላ ደግሞ የዘመነ መሳፍንትን አገዛዝና የዛሬውን አገዛዝ በጥሞና አስተውሉት::

ዘመነ መሳፍንት ለአገር አንድነት ሳይሆን ለሥልጣን ስግብግብነት የአገርን ጥቅም የሚጎዳ ውል መዋዋላቸውን ያብራራል:: የዛሬው የኢትዮጵያ መንግሥት ደግሞ ከዘመነ መሳፍንት የማይሻል የአገሩን ጥቅም አሳልፎ የሰጠ የአገር ክብር የማይሰማው ብቻ ሳይሆን አገሪቱን ያለ ባሕር በር ያስቀረ መንግሥት ነው::

አገሪቱ ለወደፊቱ ለውጭ ወራሪ የተጋለጠች ከመሆንዋም በላይ ለስምንት የውጭ አገር የሰላይና የሃይማኖት ድርጅቶች እንጃን የሰጠ መንግሥት ነው:: ይህ መንግሥት የአገር አንድነት ሊያስጠብቅ ሳይሆን የመጣው የአገርን አንድነት ሊያስደፍር የመጣ መሆኑ መታወቅ አለበት:: ይህ መንግሥት ሙሉ በሙሉ ለውጭ መንግሥታት እጁን የሰጠ በመሆኑ ለወደፊቱ አገራችንን ሊያጠፉ የተነሣ ነው:: ስለዚህ አገር ወዳድና ቅን ምሁራን ሆነ ማንኛውም ዜጋ መሬቱ እንዳይሸጥበት ጠንክሮ መከራከር ይገባዋል::

ምዕራፍ 5

የኢትዮጵያ ሕዝብ እንባ ፈስሶ አልቀረም!

<u>ትንቢተ ኤር</u> 22፤3 "ፍርድንና ጽድቅን አድርጉ፤የተበዘበዘውንም ከአስጨናቂዎች እጅ አድኑ" ይላል:: የኢትዮጵያ ሕዝብ በመዘነ መሳፍንት አዝኖ ስለነበር ደማቸውን የሚመልስ ቴዎድሮስን አወረደባቸው:: ይህን ስል ከታችም እንደምጠቅሰው አጤ ቴዎድሮስ የሰው ደም አላፈሰሱም ማለቴ ሳይሆን እርሳቸው ከመንግሣቸው በፊት የፈሰሰውን ደም ግን ተበቅለዋል::

<u>ወደ ሮሜ ሰዎች</u> 1፤18 "እውነትን በዓመፃ በሚከለክሉ ሰዎች በኃጢአተኝነታቸውና በዓመፃቸው ሁሉ ላይ የእግዚአብሔር ቁጣ ከሰማይ ይገለጣልና" ይላል:: ዘመነ መሳፍንት እግዚአብሔርንና የኢትዮጵያን ሕዝብ አስቀይሟል::

ፈርዖን እስራኤላውያንን በባርነት ቀንበር በመቅጣቱ ምክንያት ተናዳፊ እባብ እንደላከበት ቅዱስ መጽሐፍ ይነግረናል:: የዘመነ መሳፍንት ሥርዓት ደግሞ የኢትዮጵያን ሕዝብ በመቅጣቱ ምክንያት ዘመነ መሳፍንትን የሚቀጣ አጤ ቴዎድሮስን ላከባቸው:: ዘመነ መሣፍንት የኢትዮጵያን ሕዝብ ብቻ ሳይሆን ልዑል እግዚአብሔርን አስቀይሟል:: ቃልቻና ጠንቋይ በሀገሪቱ ተስፋፍቶ ነበር:: ደብተራና ጋኔን ሳቢ ሳይቀር በዝቶና ችግር እየፈጠረ ነበር::

<u>መኃ 2፡11</u> "እነሆ ክረምት አለፈ፤ዝናቡም አልፎ ሄደ፤አበቦች በምድር ላይ ተገለጡ፤የዜማም ጊዜ ደረሰ፤የቀርዩውም ቃል በምድራችን ተሰማ፤በለሱ ጎመራ ወይኖችም አበቡ መዐዛቸውንም ሰጡ" ይላል። ዘመነ መሳፍንትትን አጤ ቴዎድሮስ ቀጥቅጠው የእግዚአብሔር መንግሥት እንዲከበር አድርገዋል። ዋልጌና ሰነፍ ተቀጥቶ ገበሬው አርሶ እንዲበላ ነጋዴውም ነግዶ እንዲገባ ሕግና ሥርዓት ደነገጉ።

የኢትዮጵያ ሕዝብ በዘመነ መሳፍንቱ እጅግ ብዙ ዓመት እንባውን አፍሶአል። የአገሩ አንድነት ሲናድ አዝኗል። እግዚአብሔር ግን የፈሰሰውን እንባ አስቦ እነሆ ከዚህ የሚቀጥለውን ክፍል እንደምናነበው ልጅ ካሣ ኃይሉን የኋላው ደጃዝማች ካሣን አገርን አንድ ለማድረግ የፈሰሰውን እንባ ለመጥረግ አመጣቸው።

የኢትዮጵያ ሕዝብ እንባውን አፍሶ ለእግዚአብሔር ተናግሮአል። ለዚህም ወደፊት እንደሚነበበው ደም ያፈሰሱ መኳንንቶች የእነሱን ደም የሚያፈስ ጣለባቸው። የኢትዮጵያ ሕዝብ እምነት ያለው ሕዝብ ነው፡ በግራቀኙ አማኝ ሕዝብ ነው። በክርስትና ሃይማኖት ታሪክ ለሚመረምር ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሲወለድ የእጅ መንሻ የሰጡት ሰብአ ሰገል ኢትዮጵያውያን መሆናቸውን በተመለከተ ከዚህ በፊት ብዛት ያላቸው ኢትዮጵያውያን ጽፈዋል። እኔም ከሌሎች ኢትዮጵያውያን ታሪክ በመጥቀስ መጻፌን አስታውሳለሁ።

አማረ አፈለ ብሻው <u>ኢትዮጵያ የሰው ዘር የተገኘባት የእምነትና የሥልጣኔ ምንጭ ናት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 128 "ኢትዮጵያውያን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ እንደሚወለድ ይጠባበቁ ስለነበር መወለዱን ሲያውቁ ከርቤ፤ወርቅና ዕጣን አበርክተው ሰግደውለታል። ወደ ኢትዮጵያ ከተመለሱ ጀምሮ የዓለም ንጉሥ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ መወለዱን ለኢትዮጵያ ሕዝብ አብስረዋል" ስል ጽፌ ነበር።

ከፍ ተብሎ በተጠቀሰው መጽሐፍ ሆነ በሌሎች ባሳተምኩአቸው መጻሕፍት ታሪክ እየጠቀስኩኝ መጻፌን አስታውሳለሁ። ገና ቀደም ብሎ ኢትዮጵያውያን ጌታችን እንደሚወለድ ያውቁ ነበር። ይህንም ሀሳት እንዳንለው መዝሙረ ዳዊት 72፤9 "በፊቱም ኢትዮጵያውያን ይሰግዳሉ"ብሎ ጽፎት ይገኛል።

ገብረ ዮሐንስ ገብረ ማርያም <u>ክርስትና በኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 52 "ጌታ በቤተ ልሔም በተወለደ ጊዜ ከምሥራቅ መምጣታቸው በሐዲስ ኪዳን የተነገረላቸው ሰብአ ሰገል ከኢትዮጵያ እንደሄዱ ኢትዮጵያውያን ሊቃውንት በትውፊት አባባላቸው ይተርካሉ" ሲሉ ጽፈዋል። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በኢትዮጵያ መጥቶ አስተምሯል። ይህም በመዝሙረ ዳዊት 67፤31 "የሰላም መልዕክተኞች ከግብጽ ይመጣሉ፤ ኢትዮጵያም እጆችዋን ወደ እግዚአብሔር ትዘረጋለች" ተብሎአል።

መራሪስ ኤም አማን በላይ <u>ጉግሣ መጽሔት</u> ቅጽ 2 ቁጥር 3 መጋቢት 1993 ዓም ገጽ 17 "የማርቆስ አክስት ማለት የበርናባስና የአርስጦል እኅት ጴጥሮስን አግብታ ነበር። እንዲሁም ዜግነቱ ኢትዮጵያዊ ያቤተ እስራኤል የሌዊና የይሁዳ ነገድ የሆነ ስሙም ስምዖን የሚባል ሰው ወደ ቀሬና ወደ ቤተ መቅደስ ሊሰግድ መጥቶ ነበር። በበነጋታው ከአባቱና ከእናቱ ዘመድ ከስምዖን ጋር ማርቆስ የጌታችንን የክርስቶስን ግርፋትና ሕማማቱን እየተከተለ ተመልክቷል። እኅቱንም የአባቱን ዘመድ ኢትዮጵያዊ ስምዖን የተባለ የቀሬና ሰው የጌታን መስቀል እንዲሸከም አይሁድ ሲያስገድዱት አይቷል" ሲሉ ጽፈዋል።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የተሰቀለበትን መስቀል የተሸከመው ስምዖን ኢትዮጵያዊ ነው። ይህን እኛ ኢትዮጵያውያን ብቻ ሳንሆን ሌሎችም የውጭ አገር ሰዎች ጽፈውታል።

Mark Hyman <u>Blacks Who Died For JESUS</u> በተባለው መጽሐፋቸው page 3 " The fact the Simon traveled from the Black land of Cyrene to be with Jesus on this day explains the presence of dynamic movement. Historically" ሲሉ ጽፈዋል። ስለዚህ ስምዖን ኢትዮጵያዊ እንጅ የሌላ የአፍሪካ አገር ሰው አይደለም። ይህን ካልኩኝ በኋላ ወደ ምዕራፉ መነሻ ልመለስ።

የኢትዮጵያ ሕዝብ አማኝ በመሆኑ ለእግዚአብሔር መበደሉን ገልጿል። እነሱን የሚቀጣ ኃይለኛ ሰው እግዚአብሔር የጣለባቸው መሆናቸውን ራሳቸው የመሳፍንቱ ቁንጮ ራስ አሊ አሉላ "ይህን ሰው አንችለውም እግዚአብሔር እኛን ሊቀጣ ያመጣው ነው፤

እርስዎም ወደ አገርዎት ይመለሱ" በማለት ለንጉሥ ኃይለ መለኮት መክረዋል::

ኢትዮጵያውያን ክርስቲያኖች ብቻ ሳይሆኑ አሪታውያንና እስላሞችም ጸልየዋል ለዓለም እስልምና ሃይማኖትም ኢትዮጵያውያን ተዋግተዋል:: ለዚህም ሌላው የታሪክ መጻሕፍትን መጥቀስ ብቻ ሳይሆን ቅዱስ ቁርአን ዋቢ ነው:: ቅዱስ ቁርአን መቅድም ላይ እንዲህ ይላል::

<u>ቅዱስ ቁርአን</u> "ነቢዩ ሙሐመድም ለተከታዮቻቸው ሐበሾችን (ኢትዮጵያውያኖችን) ካልወጉዋችሁ አትውጉዋቸው ማለታቸው ይነገራል:: ንጉሡም ድርብ ምንዳ ያለው ጻድቅ ንጉሥ መኾኑ በቁርአን በ3ም 199:አንቀጽ 28.52.54.አንቀጽ ተገልጿል" ቢል ጽፏል:: በእስልምና ሃይማኖት በዓመት አንድ ቀን ለኢትዮጵያዊው የአጋሜ አውራጃ ንጉሥ አርማህ ይጸለያል:: እስልምና ሃይማኖት መሥራቹን ነቢዩ ሙሐመድን ጡት አጥብተው ያሳደጉ እሙሐዓይመን አል አሕበሽ አልያም ደግሞ በረከቱል አልአበሽ የተባሉት ኢትዮጵያዊ ናቸው::

ሐጂ ሙሐመድ ሣኒ ሐቢብ <u>እስልምና እና የታላቁ ነቢይ የሙሐመድ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 46-56 ድረስ ጽፈውታል:: ለግንዛቤ ያክል ከተጠቀሰው መጽሐፍ ገጽ 53 "የዚህ ንጉሥ ቀብር በትግራይ ጠቅላይ ግዛት በአጋሜ ቀበሌ ይገኛል:: በየዓመቱ ሙሐረም ዐሥር ቀን ላይ (ቡንሹር) መታሰቢያ ይደረግለታል" በማለት ጽፈዋል:: ይህ ማለት ኢትዮጵያ ስደተኞችን ማስተናገድ የቻለች አገር ስትሆን ከአሪትና ከክርስትና ሃይማኖት ጎን ለጎን ለእስልምና ሃይማኖት ስደተኞች ረዳት መሆንዋን የሚያብራራ ነው::

ዶ/ር ዐብዱረህማን ረአፈት አልበሻ <u>ሐያቱ ሶሓባ የነቢዩ (ሶ.ዐ.ወ)ባልደረባዎች አጭር የሕይወት ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 84 "ስደተኞቹ በሰላም መኖር የእግር እሳት የሆነባቸው የቀረይሽ ባለሥልጣኖች ወደ መካ የሚመልሱባቸውን መንገድ ያውጠነጥኑ ጀመር" ሲሉ ጽፈዋል::

የቀረይሽ ሰዎች ብዙ ወርቅ አሲዘው ወደ ኢትዮጵያ ሲልኩ የአክሱም ንጉሠ ነገሥት አጤ አድርአዝ ከ595-615 ዓም ለነገሡት ነው

ደብጻቤ የተሳከው ሲሉ ሌሎች ደግሞ ለንጉሠ ነግሥት አጤ አካለ ውድም ከ615-623 ዓም ለነገሡት ነው ነቢዩ ሙሐመድ ደብዳቤ የላኩት ሲሉ አብዛኛው የታሪክ ሰነድ የሚለው ግን ለኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ቀጥታ ሳይሆን ለአጋሜ አውራጃ ንጉሥ ለአርማህ ነው ይላሉ:: በእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች የታሪክ ትንታኔ መሠረት ንጉሥ አርማህ ሰልመዋል ይላሉ:: እኔ ግን የአጋሜ አውራጃ ንጉሥ አርማህ አልሰለሙም ነገር ግን ስደተኞችን በሥርዓት አስተናግደዋል የሚል አቋም አለኝ::

ዶ/ር አስፋወሰን አስራተ ካሳ <u>ሩሕ መጽሔት</u> ግንቦትና ሰኔ 1985 ዓም ገጽ 10 "የነቢዩ መሀመድም ትእዛዝ መፈጸም አለበት ባይ ነኝ:: በእስላሞች ዘንድ በዛን ጊዜ ኢትዮጵያ የመጀመሪያዎቹን የእስላም ስደተኞች በመቀበል በቁርአኑም እንደተጻፈው ኢትዮጵያውያንን በምንም አይነት አትንኳት ብለው ነቢዩ ሙመድ ተናግረዋል:: ስለዚህ ለማንም እስላማዊ ሰው ኢትዮጵያ ጋራ መፋቀር የመጀመሪያው በነቢዩም የተደነገገ ሕግ መሆኑን ማወቅ ስላለብን ይሂንን እንግፋበት:: የሰላማዊ የወንድማማችነት አኗኗራችንን እንቀጥልበት" ሲሉ ጽፈዋል::

በትክክል መደረግም ያለበት ይህ ነበር:: ነገር ግን ዛሬ ብዙ ችግሮች እየመጡባት ነው:: ስለዚህ ታሪክን በታሪክነቱ ተቀብለን ኅብረታችንን ማጠንከርና ለወደፊቱ ልዩነት የሚፈጥሩትን ሁኔታዎች ለማስወገድ በክርስቲያኑ በኩል ብቻ ሳይሆን መገፋት ያለበት ልክ እንደ ሊቅ ዶ/ር አሕመድ ሙን ዓይነት ወንድሞቻችን ታሪካችንን ልንከንባከበው ይገባል::

ወደነበርኩበት ልመለስና ይህ የጋራ ታሪካችን በታሪክነቱ መታየት ይኖርበታል እላለሁ:: ለክርስትናችን አውሮፓውያን ምስክር ሊሆኑ አይችሉም፤ ለእስላምናችንም የዓረብ አገር ተወላጆች ምስክር ሊሆኑ አይችሉም:: ኢትዮጵያውያን በዘርና በሃይማኖት የተለያየንበት ወቅት ፈጽሞ የለም:: ስለዚህ ለእስልምና ሃይማኖት ከዓለም በፊት ኢትዮጵያውያን የተዋደቁ መሆናቸውን ታሪክ ይመሰክራል:: ምክንያቱም በላይ ገብረ እግዚአብሔርን ኢትዮጵያውያን እስላሞች ሊክዱት አይችሉምና ነው:: በላይ ገብረ እግዚአብሔር የትግራይ ልጅ ኢትዮጵያዊ ነውና::

ሰፍዩ ረሀማን አልሙባረክፑረ ረውልደቱል አንዋር የነቢዩ መሐመድ (ሰዐወ)የሕይወት ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 133 "ለቢላል ጥሩ ድምፅ ስላለው ለቢላል አዛኑን እንዲነግረው አዘዙት:: ለቢላል ተነገረውና ቢላል አዛን አደረገ" ሲሉ ጽፈዋል:: በእስልምና ሃይማኖት ለጸሎት ተነሡ ብሎ በመጀመሪያ ጥሪ ያደረገውን ሰው እስላሞች ቢላል የሚሉት በላይ ገብረ እግዚአብሔር የተባለውን ኢትዮጵያዊ ነው:: ከዚህ በላይ ያሉትን ሆነ ከዚህ በታች ያሉትን የሃይማኖትና የታሪክ መጻሕፍት የምዘረዝራቸው የኢትዮጵያ ሕዝብ የሚያምነው አምላክ ስላለ ለማብራራት ነው::

ዶ/ር መጂድ አሊ ካን ሦስተኛው ኸሊፋ ዑስማን ዐፋን (ረ.ዐ) በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 9 "መካ ውስጥ ሕይወት በጣም አስቸጋሪ እየሆነች በመጣችበት ጊዜ ሃድረት ዑስማን)ረ.ዐ) ከሌሎች ሙስሊሞች ጋር በሐበሻ (አብሲንያ)ውስጥ በጥገኝነት መኖር" ሲሉ ሰፋ አድርገው ዘርዝረው ጽፈዋል::

አንባብያን ኢትዮጵያውያን አንድ የምንኩራበት ታሪክ አለን:: ያም በዓለም ላይ ቅድሚያ የስደተኞችን መብት ያከበረች ኢትዮጵያ በመሆንዋ ነው:: ያውም በሃይማኖት ተሰደው የመጡትን እምነታቸውን ሳትጋፋ ነጻነታቸውን አስከብረው እንዲኖሩ ያደረገች አገር በመሆንዋ ዛሬ ክርስቲያኑ ሆነ እስላሙ፣አረታዊው ሆነ የሕገ ልቦናው አማኝ ሁሉም ሊኮራበት ይችላል::

ምናልባት አንዳንድ አንባብያን ግራ እንዳይጋቡ ለማብራራት "ሕገ ልቦና"ማለት ከአሪት መግባት በፊት የኢትዮጵያ ሕዝብ ያመልከው የነበረ ሃይማኖት ሲሆን ዛሬም በጎንደር ክፍለ ሀገር በጎንደር ዙሪያ አውራጃ እና በጭልጋ አውራጃ የሚገኙት ቅማንቶች ጥቂቶች የሕገ ልቦና አማኝ ናቸው:: በሌሎችም አካባቢዎች የተለያዩ አምልኮቶች ያሉ ሲሆን ሁሉም እግዚአብሔር መኖሩን የሚያበስር ሃይማኖት ነው:: መሳፍንቶች እንኳን ለሌላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ሊያዝኑና ሊራሩ ቀርቶ ከአባታቸው ቅምጥ ሳይቀር የወለዱ ነበሩ:: ለምሳሌ የሸዋ መሳፍንት አመሠራረት እንዴት እንደሆነ ክቡር አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ከጻፉት ታሪክ ጥቅስ ልውሰድ::

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ከአጤ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 359 "ከጎንደር መጥተው በመንዝ

አውራጃ የሚቀመጡ በመዛን አውራጃ የሚቀመጡ ቤዛነ ወልዱ የሚባሉ የቅኔና የመጻሕፍት ሊቅ ነበሩ:: የርሳቸውም የሊቅነት ዝና እስከ አምኃየስ ጆሮ ደርሶ ተሰምቶ ነበርና አምኃየስ ልጃቸውን አስፋ ወሰንን ቅኔ እንዲማሩ ካራት አሽከሮች ጋር ወደ ቤዛነ ወልዱ ላኳቸው:: አስፋ ወሰን መንዝ ሄደው ከኙሁ መምህር ቅኔ ተምረው ካስመረቁ በኋላ ከመንዝ ተነሥተው ወደ አንኮበር ለመምጣት ወደራ (የጎላ ወደራ ማርያም አይደለም) ላይ ሲደርሱ ጊዜ መሸባቸውና የአምኃየስ ቁባት በሆኑት በወይዘሮ አትሞች ቤት አሳድሩኝ ብለው አደሩ::"

"በዚያም ሳሉ አስፋ ወሰን የአምኃየስ ልጅ መሆናቸውን ሴትዮዋም የአምኃየስ ቁባት መሆናቸውን ሳይገላለጡ በሌላውም ወገን የአስፋ ወሰን የወጣትነት ጊዜና የመልካቸው ቁንጅና ለወይዘሮዬቱ ደስ ስላሰኛቸው የአስፋ ወሰንን ጓደኞች እሌላ ቤት አሳድረው ወይዘሮ አትሞችና ወጣት አስፋ ወሰን ባንድነት አደሩ:: በዚህ ባንድ ሌሊት ግንኙነት ሴትዮዋ ፀንሰው በኋላ ወሰን ሰገድን ወለዱ" ሲሉ ጽፈዋል::

ክቡር አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ስህተቱን በሴትዮይቱ ለማስመሰል ሞክረዋል:: መልሰው ደግሞ አስፋ ወሰን ያወቁ መሆናቸውን አስመልክቶ ገጽ 359 "አስፋ ወሰን የሠሩትን ሥራ ስለሚያውቁትና ሴትዮዋም ያባታቸው ቁባት መሆናቸውን ስለ ሰሙ አባታቸውን ፈርተው ካንኮበር ሸሽተው እንደ መነኩሴ ቆብ ደፍተው ዳባ ደርበው ፍርኩታ ገዳም ገቡ" ሲሉ ጽፈዋል:: ያም ሆነ ይህ አስፋ ወሰን ከአባታቸው እቁባት ወሰን ሰገድን ወልደዋል:: የወሰን ሰገድ ትውልድ ከቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ድረስ ዘሩን የሚቆጥረው ትውልድ ነው:: ከአባቱ እቁባት መውለድ ብቻ ሳይሆን አልግባባ በማለታቸው አባትና ልጁም ተዋግተዋል::

የሸዋን መሳፍንት ከላይ በተጠቀሰው ጥቅስ አልፈን ከጎጃም መሳፍንት ስንደርስ ደግሞ በጣም አሳዛኝ የሆነ የግብር ሥርዓት ተጽፎ ይገኛል:: መሳፍንቶች ተደርጎ የማያውቅ ግብር ከሕዝቡ የሰበሰቡ ናቸው:: ዛሬ ይህ ይደረግ ነበር ተብሎ ሲጻፉ ለማመን የሚያስቸግር ተግባር ሲፈጸም ነበር:: ከዚህ በፊት ማንም ነገሥታት አልያም ደግሞ መሳፍንት አድርጎት አያውቅም:: ደጃዝማች ብሩ ጎሹ በጎጃም ሕዝብ ላይ ጥለውት የነበረው ግብር ይህን ይመስላል::

አለቃ ተክለ ኢየሱስ የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ በተባለው መጽሐፋቸው 98 "ደጃዝማች ብሩ ጉልበት ተሰምቶት ትዕቢት

ተጭኖት በጎጃም ላይ ዳሞትን ደርቦ ሲገዛ አባቱን ደጃች ጎሹን ልቀቅልኝ ዝም ብለህ ተቀመጥ አለና በደገሞና በማቻከል በፊጠጅኝ ሹም ሽር አደረገ። ኤልያስንና ደልማ አማኑኤልን ደበረ። የዚህ ጊዜ አባትና ልጅ ለገላጋይ አስቸገሩ። መኳንንቱም ቢጨንቃቸው እርሰዎ ይሸነፉ ጉልበቱ እንደመራው ይያዝ አሉ።"

"ደጃች ጎሹም እርሰዎ አልል። ጋሻ አንግቤም አንተ አልል። ያሰበውን ያድርግ ሰው ካልሳቀበት አለ። ከዚህ በኋላ ለጦርነት ተዘጋጁ። ያን ጊዜ የየብራጌው ፊታውራሪ ፈልፈሉ የደጃች ጎሹ መካሪ ነበረ። እንበለው ይህን ዲቃላ ክንዱን ነጥቄ አምጥቼ ሰለባ እሰጥሃለሁ አለና ፎከረ። እንጋጣ ከሚባለው ሜዳ ላይ ገጥመው ደጃች ጎሹ ድል ሆነ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህ በአባትና በልጁ መካከል የተደረገውን ጦርነት ሲሆን ደጃዝማች ብሩ ጎሹ በጎጃም ሕዝብ ላይ ያደረጉት ቀረጥ ደግሞ እንዲህ ሲሉ ይገልጹታል።

ከፍ ተብሎ ከተጠቀሰው መጽሐፍ ገጽ 118 "በደረቤ በየወረዳው 10/10 እንሥራ ጉንዳን ለምስጥ ማጥፊያ ብሎ ደሃውን አስጨንቆት ነበረ። ያንን ጊዜ ባላገር ጉንዳን በሣምባ ሥጋ እየሰበሰበ በእንስራ ውስጥ እየከተተ ወደ ሶማ አምባ ሲወስድ ጆሮውን እየነከሰ አስቸገረው። የዚህ ጊዜ በለቅሶ ሲአንጎራጉር እንዲህ አለ።
ከመከራው ሁሉ የጉንዳኑ ባሰ
የተሸካሚውን ጆሮና ትክሻ እየተናከሰ አለ።"

"ደግሞ የሴት ብልት ጠጉር ለበቅሎ መድኃኒት ይበጃል ብሎ 500 ጉንዲ ጠጉር በሚዛን አምጡ ብሎ በየወረዳው ጥሎ ደሃውን አስለቀሰው። በሚዛን ሳይመላለት ጊዜ የራሱን ጠጉር እየጨመረ ቢሰጥ እምቢ እያለ ወርቅ ተገላገለው። ያን ጊዜ የሴት ዘመድ የሌለው ተቸግሮ ነበረ" ሲሉ ጽፈዋል።

ለማጠቃለል ያህል የኢትዮጵያ ሕዝብ አማኝ በመሆኑ ከልቡ እግዚአብሔርን በጸሎት ጠይቋል። ክርስቲያኑ ሆነ እስላሙ አሬታዊው ሆነ በሕገ ልቦና አማኙ ሁሉም ሕዝቡና አገሩ በመበደሉ ምክንያት አልቅሶአል። ከ1761-1845 ዓም ለኢትዮጵያ አንድነት ብሎ የሚነሣ ሰው እንዲያመጣለት ሕዝቡ በየእምነቱ በጸሎት ጠይቋል።

አጤ ቴዎድሮስ ለአንድነት ሲነሡ ከክርስቲያን መምህር አካለ ወልድና ከእስላም ሸሀ ሁሴን ጅብሪል "ይበርቱ"በማለት አብረው የቆሙ ናቸው። ለዚህም መሳፍንቱ አገርንና ሕዝብን መበደላቸውን እግዚአብሔር አይቶ የሚቀጣ ማለባቸው። የአጤ ቴዎድሮስ መምጣትና የመሳፍንት ኃይል መድከም ዋናው ምክንያት በሕዝብ ጸሎት ቴዎድሮስ ከመጡ በኋላ እስከ ዛሬም ድረስ ደም ከመፍሰስ ያቆመ ባይሆንም ዘመነ መሳፍንት ከነበረበት ዘመን ግን የተሻለ መሆኑ ጥርጥር የለውም።

<u>የቴዎድሮስ ታሪክ ደብተራ ዘነብ</u> እንደጻፈው ሊትማን ያሳተመው ገጽ 12 "ንጉሥ በጠፋ በ71 ዘመን እግዚአብሔር ንጉሥ ቴዎድሮስን አስነሣ" ሲሉ ጽፈዋል። ተክለ ጻድቅ መኩሪያ <u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 165 "ያን ጊዜም የሸዋው ገዥ ኃይለ መለኮት ወርቂትንና ራስ ዐሊን ለመርዳት መጡ። ንጉሥ ቴዎድሮስ የኃይለ መለኮትን መምጣት በሰሙ ጊዜ አያታ ወጥተው አዋ ሜዳ ላይ ሠፈሩ። ራስ ዐሊም ከኃይለ መለኮት ጋር አንድነት ሆነው መከሩ። እንዲህ ብለው። እርስዎም ሸዋ ይመለሱ፤ ይህነን ሰው አንችለውም አሉ" ሲሉ ጽፈዋል። ከዚህ ቀጥሎ የአጤ ቴዎድሮስን አወላለድና አነሣሥ ከሞላ ጎደል ታሪካቸውን ዘርዝሬ አቅርቤአለሁ።

ክፍል ሦስት

ምዕራፍ 1

የካሣ ኃይሉ ትውልድ!

<u>ሰምጨን መጽሔት</u> መስከረም 1991 ዓም ገጽ 15
"የታጠቅ እናት ሆዷ መቻሉ
እሳት አርግዛ ዘጠኝ ወር ሙሉ"

ሲል መጽሔቱ ጽፏል። አጥንት የሚቆጥር ውሻ እንጂ ሰው አልነበረም። ደግሞም የኢትዮጵያ ታሪክ አንዱ ወዳንዱ የተደባለቀ የተዋሕደ ሕዝብ እንጂ ልዩነት ያለው ሕዝብ አይደለም። እንኳን እኛ ኢትዮጵያውያን ቀርተን ሌሎች የሰው ልጆች አፍንጫ ደፍጣጣውና ቆርጣጣው ነጩ ጥቁሩ ሁሉም የዓለም ሕዝብ ከኢትዮጵያ ወደ ሌላው ዓለም የተሰደደ መሆኑን የታሪክ ምርምሮች ያስረዳሉ። ታዲያ ምን ያደርጋል ደጎቹ አልቀው እኛ ተወልደን አንዱን ዘር ገዥ ሌላውን ዘር ተገዥ አድርገን መቁጠር በተጀመረበት ዘመን እኔም ደረስኩና ከመንታ መንገድ ላይ ቆምኩ። የቱን ልያዝ? ያነበብኩትን ወይስ የማየውን?

ሰው ተከፋፍሎ በሰፈር በጎሮ፤
እኔ አይገባኝም የሚባለው ሁሉ አምናና ዘንድሮ፤
በተለይ ምሁሩማ ሁንዋል ደንቆሮ፤
አያነጋግርም፤ ካልነገሩት ዘር ማንዘርን ቆጥሮ፤

አለቃ ኪዳነወልድ ክፍሌ <u>ሃይማኖተ አበው ቀደምት</u> ከተባለው ያልታተመ መጽሐፍ " የካሳ ኃይሉ አባት ትግሬ ነው። ስሙም ገብረ ኪዳን ነው"በማለት ጽፈዋል። የአጤ ቴዎድሮስን አባት ትግሬይ ናቸው ብለው ከእውነት የራቀ መላ ምት ጽፈዋል። ይህን በሚመለከት ክፍል 12 ምዕራፍ 8 ስለተጻፈ ከቦታው ስትደርሱ ትመለከቱታላችሁ።

Taddesse Tamrat <u>Kasa And Kasa</u> በተባለው መጽሐፍ page 117 Haylu and Attijggab decided to marry and lived near Gondar where Ksasa was born.Haylu apparently died quite early and the mother moved to Gondar "ሲሉ ጽፈዋል።

ዶ/ር ላጵሶ ጌ ድሌቦ <u>የኢትዮጵያዊነት ታሪካዊ መሠረቶችና ማሣሪያዎች</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 148 "በ1868 የዚህ ኩሩና ቆራጥ የስሜን/ፈላሻ ወገን ተወላጅ የቋራው ካሣ ቴዎድሮስ በታላቁ የመቅደላ ጦር ሜዳ እንዳደረገው ጠላት እጅ ከመውደቅ ራሳቸውን በስለት ገደሉ" ሲሉ ጽፈዋል።

እኔም ዶ/ር ላጵሶን ስልክ ደውዬ አነጋግሬአቸው ነበር። የእኔ ጥያቄ "ዶ/ር አጤ ቴዎድሮስ የስሜን ፈላሻ ወገን ተወላጅ የቋራው ካሣ ቴዎድሮስ" ብለው ከመጽሐፍዎ ላይ ጽፈዋል። ስለዚህ በየትኛው የዘር ሐረግ በኩል ነው ፈላሻ የሆኑት?"በማለት ጠይቄያቸው ነበር።

እርሳቸው ቀጭን በሆነው ድምጻቸው እንግሊዘኛ በሚበዛበት ቋንቋቸው ከዚህ የሚከተለውን መልሰውልኛል "ቅድሚያ እኛ ኢትዮጵያውያን የዓለም ሕዝቦች አባት ስንሆን የስሜን ፈላሻ ማለት ለእኔ ክርስቲያኑ ሆነ እስላሙ አለዚያም ይሁዲው ሁሉም አንድ ነው። ይህ ከሆነ አጤ ቴዎድሮስ የፈላሻ ዘር ያላቸው ለአገር ግንባታ የተነሡ ጀግና የቋራ ተወላጅ ናቸው" ሲሉ መልሰውልኛል። እንደሚገባኝ የፈላሻ ትውልድ ሊኖራቸው ይችላል ከማለት በቀር የአባታቸውን ትውልድ አስመልክቶ ቋራ መሆናቸውን አሥምረውበታል። ከላይ ከተጠቀሰው ከአለቃ ኪዳነወልድ ክፍሌ ታሪክ ጋር ሊገናኝ አይችልም።

ጸሐፌ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ <u>ታሪክ ዘዳግማዊ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 125 "ባጼ ቴዎድሮስ 15 ዓመት ባጼ ተክለ ጊዮርጊስ 3 ዓመት ባጼ ዮሐንስ 18 ዓመት የቆየችው መንግሥት ከዳዊት ከሰሎሞን ከምኒልክ ገባች" ሲሉ ጽፈዋል። የሚገርማችሁ ነገር ጸሐፌ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ አጤ ቴዎድሮስን ሆኑ አጤ ተክለ ጊዮርጊስንና አጤ ዮሐንስን የዘር ግንድ ከሰሎሞን እንደማይወለዱ በማድረግ ጽፈዋል።

ታዲያ ዛሬ ሌሎችን ቡድኖች ዘረኞች ስንል ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴን ምን ልንላቸው ነው? የአጤ ምኒልክን የዘር ሐረግ በተመለከተ እርሳቸው ባይጽፉት አለቃ ለማ የተናገሩትን ልጃቸው አቶ መንግሥቱ ለማ ሲጽፉት፤የአጤ ምኒልክ እናት አባታቸው ጎንደር ደብረታቦር አውራጃ አሞራ ገደል ሲሆኑ አንዱ ጎናቸው ወሎ መሆናቸውን ጽፈዋል። ወይዘሪት እጅጋየሁ አዲያሞ ጉራጌነትም አላቸው።

ጳውሎስ ኞኞ አጤ ምኒልክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 13 "ወይዘሮ እጅጋየሁ ውብና ከደሀ ቤተሰብ መወለዳቸውን ይገልጻሉ። የአባታቸውን ስም ግን የሚገልጽ የለም። ለማ አዲያሞ ይባላሉ። ይህን ሲተነትኑም አንዳንዶቹ ከጉራጌ አገር የተማረኩ ባርያ ናቸው ይሏቸዋል። ባርያ ማለት በገንዘብ የሚሸጥ ብቻ ሣይሆን በጦርነት የሚማረክ ሁሉ ባርያ ይባላል። ይህ ሁሉ ይቅርና ዋናው ቁም ነገር ታሪክ መሥራት እንጂ ትውልድ አይደለም" ሲሉ ከጻፉ በኋላ የወይዘሮ እጅጋየሁ አያት ከጎንደርና ከወሎ የሄዱ መሆናቸውን ዘርዝረው ጽፈዋል።

ታዲያ ይህን ታሪክ ሳይጠቅሱ ሌሎችን አርክሰው የሚጽፉ ለምድን ነው? አጤ ቴዎድሮስ የሚኮሩት በትውልድ ዘራቸው ሳይሆን በእግዚአብሔር ኃይልና በኢትዮጵያዊ ወኔ ነበር። ሆኖም ግን አጤ ቴዎድሮስ ከተለያዩ ጎሳዎች የተወለዱ የነገሥታት ዘር ያላቸው መሆናቸውን ከተለያዩ የታሪክ መጻሕፍት የለቀምኩትን ታሪክ ለቅምሻ ጀባ ልበል። አጤ ቴዎድሮስ ጎንደሬ ብቻ ሳይሆኑ ከላይ ከአጤ ልብነ ድንግል ባለቤት ከእቴጌ ሰብለ ወንጌል የትግሬ ዘር ያላቸው ሲሆን ከወሎና ከሸዋ ከጎጃምና ከኦሮሞ፤ከአማራና ከቅማንት ከተለያዩ ጎሳ የተወለዱ ናቸው።

<u>ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት ሲዊጅ ሁፌለአ</u> ካሳተሙት ገጽ 3 "አጤ ቴዎድሮስ ትውልዳቸው ያባታቸው አገር ቋራም ደምቢያም ነው። ያባታቸው ስም ኃይሉ ወልደ ጊዮርጊስ ይባላሉ" ይሉና "የእናታቸው ስምም ወይዘሮ አትጠገብ ይባላሉ። ከጎንደርም ከእንፍራዝም ከቤጌምድርም ይወለዳሉ። ከነገሥታት ወገንም ትውልድ አላቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህን መጣጥፍ የጻፉት የትግራይ ተወላጅ አባ ወልዱ ይባላሉ የሚሉ ሲኖሩ ጥቅስ ሲጠቀስ ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ ይባላሉ። ምናልባት የትግራይ ተወላጅ ናቸው ሊባል የቻለው በገጽ 10 ላይ በትግርኛ ግጥም ጽፈዋል። ለዚህም ይሆናል የትግራይ ልጅ ናቸው የሚባሉት እኔም ብሆን አባ ወልዱ የትግራይ ተወላጅ ለመሆናቸው አልጠራጠርም።

ምክንያቱም ሌሎች ደራስያን በአማርኛ አልያም በግእዝ የተገጠመን ግጥም አብራርተው ይጽፋሉ እንጂ በትግርኛ የተገጠመን ግጥም ጽፈውት አላነበብኩምና። ስማቸውን ያልጠቀሱበት ምክንያት በትሕትና ነው ልል አልችልም። አንዳንዴ ጠንከር ያለ ከደብተራ ዘነብ የተለየ ትችት የጻፉ በመሆናቸው ሊሆን ይችላል።

መሪ ራስ ኤ.ኤም አማን በላይ <u>የትናንትናዋ ኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ</u> በተባለ መጽሐፉ ገጽ "225 አጤ ቴዎድሮስ ከአጤ ልብነ ድንግል ዘር ያላቸው ናቸው" ሲሉ ጽፈዋል፤ በቅርቡ ዘመን የተነሡት ደራስያን የአጤ ቴዎድሮስን የዘር ሐረግ ፈጽሞ ሊጠቅሱ አይፈልጉም። በነገራችን ላይ አጤ ቴዎድሮስ በሕይወት በነበሩብት ወቅት ዘራቸው ተቆጥሮ የተነበበ መሆኑን ሊቅ ዶ/ር ሔንሪ ብላንክ በጆሮዋቸው የሰሙትን ጽፈዋል። ለምሳሌ ይህን የሔንሪ ብላንክን መጽሐፍ የጎንደር ክፍለ ሀገር አስተዳዳሪ የነበሩት አቶ ዳኛው ወልደ ሥላሴ ወደ አማርኛ ተርጉመውታል።

ዶ/ር ሔንሪ ብላንክ እንደጻፈው ትርጉም ዳኛው ወልደ ሥላሴ <u>የእሥራት ዘመን በአበሻ አገር</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 113" የአጤ ቴዎድሮስ የትውልድ ሐረግ ታሪክ መነበብ ጀምሮ ከአዳም እስከ ዳዊት ከዚያም ከሰሎሞን እስከ ሱስንዮስ ያለው ዝርዝር ከተነበበ በኋላ የጥቂት ቋላትም ስም ተጠቅሶ ወደ አጤ ቴዎድሮስ አባትና እናት ሲደርሱ ሁኔታው ጠንካራ ሆነ። አያሌ ዘር ቆጣሪዎች ቀርበው አጤ ቴዎድሮስ ከነገሥታቱ የሚወለዱ መሆናቸውን ከማረጋገጣቸው ሌላ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ትውልድ አጤ ዮሐንስ ያረጋገጡበትም መዝገብ ቀረበ" ሲሉ የተመለከቱትን ጽፈዋል።

<u>አባ ታጠቅ ካሳ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 21-29 "ቋራ ጌታ ንፋውዝ ያጤ ሰይፈ አርዕድ ልጅ መሃይሞቴን አግብተው ዓመተ መድኅንን ይወልዳሉ። ወይዘሮ ዓመተ መድኅን አዛዥ

እስፈሬን አግብተው እሜቴ አድራግን ይወልዳሉ እሜቴ አድራግ ፈታውራሪ ክንፈ ሩፋኤልን ፊታውራሪ ክንፈ ሩፋኤል አዛዥ አካሌን ልጅ ሴዴቅያስንም ይወልዳሉ። እሜቴ እዳይት ክንፈ ሩፋኤልን አግብተው ወይዘሮ ወለተ ገብርኤልን ይወልዳሉ።"

"ወይዘሮ ወለተ ገብርኤል ቋራ ደጃዝማች ሐላዊን አግብተው ደጃዝማች እልፍዮስን ይወልዳሉ። ደጃዝማች እልፍዮስ ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስን፣ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስ አቶ ኃይሉን፣አቶ ኃይሉ ከእንፍራዝ ተወላጅ ከወይዘሮ አትጠገብ አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ። አምባ ጫራ ተክለ ወልድ እበያን አግብቶ ወልደ መጋቢን ይወልዳል። ወልደ መጋቢ መጋቢ እንስጤን፣ መጋቢ አንጤን ሳሙኤልን፣ሳሙኤል ትሻልን ትሻል ወንድ በወሰንን አግብታ ወይዘሮ አትጠገብን ትወልዳለች። ወይዘሮ አትጠገብ ቋራ ከጌታው አቶ ኃይሉ አጤ ቴዎድሮስን ትወልዳለች"።

"ክምክም አገለሃና ወምቦርጌ ሚካኤል አባርዋ ጎጥ ዓመተ ጽዮን ሰበን ከደጃዝማች እልፍዮስ ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስን ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስ ነጭትን ነጭት ኃይሉን፣ኃይሉ አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ። ሰበን ሥርጉት፣ጎንደሬት ነሙን፣ነሙ ላእኩንና እንዝርትን ይወልዳሉ። ላእኩ ጎሹን፣ጎሹ ብሬቱን፣ብሬቱ ዳግመኛ ሥርጉትን፣ ሥርጉት ሌንሙን፣ሌንሙ አልጣሽን ይወልዳሉ። አልጣሽ አትጠገብን ትወልዳለች። አትጠገብ አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ።"

"መቄት ሊቄ ይምራ እሜቴ አባለ ድንግልን፣እሜቴ አባለ ድንግል መቀረት ከተባለው ቦታ አዝማች ዮሐንስን አግብተው ወልደ ሃይማኖትንዓምደ ሃይማኖትን ማሞን፣አውዶክስዮስን ሃይማኖታዊትን እንተ ጊዮርጊስን ወለቴን እሜቴ ዮዲትን ይወልዳሉ እሜቴ ዮዲት ደጃዝማች እልፍዮስን አግብተው ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስን ይወልዳሉ።"

"ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስ ነጭትን አግብተው ኃይሉን ይወልዳሉ። ኃይሉ ወይዘሮ አትጠገብን አግብተው አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ። እማራ ሳይንት ራስ ጎሹ እሜቴ እስቴርን አግብተው ለባሴ መስቀልን ለባሴ መስቀል ራስ ወዳጆን ራስ ወዳጆ ሌንሙን ሌንሙ ወንድ ወሰንን ወንድ በወሰን ከደብረሰን ትሻልን አግብተው ወይዘሮ

አትጠገብን ይወልዳሉ። ወይዘሮ አትጠገብ ኃይሉን አግብተው አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ"።

"ሞልጋ አፅመ ርስት ተጠምቀ መድኅንን ተክለ ጊዮርጊስን ተክለ ጊዮርጊስ ገዳይንና ጸጋ ሥላሴን ይወልዳሉ። ጸጋ ሥላሴ ለባሲትንና እስክንድራዊትን ይወልዳሉ። እስክንድራዊት ባንት ይሁንን ባንት ይሁን ወለተ ሥላሴን ወለተ ሥላሴ ነጭትን ነጭት ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስን አግብታ አቶ ኃይሉን ትወልዳለች። አቶ ኃይሉ ከእንፍራዝ ባላባት ከወይዘሮ አትጠገብ ወንድበወሰን አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ።"

"እንፍራዝ ከንቲባ ገብሩ ከወይዘሮ ወለተ ውዱሳን ቴዎድሮስን ይወልዳሉ። ከንቲባ ቴዎድሮስ ከንቲባ ጊዮርጊስን ከንቲባ ጊዮርጊስ አጋሮን አጋሮ ፊቅጦርን ወለተ እሥራኤልን ይወልዳሉ። ከንቲባ ጊዮርጊስ አቃርዮስን ይወልዳል አቃርዮስ ተክለ ዮሐንስን ተክለ ዮሐንስ ዓመተ ዮሐንስን ዓመተ ዮሐንስ ደብረሳን ኪዳነ ምሕረት ንቡረ ዕድ አፈ ክርስቶስን አግብታ ወለተ ድንግልን ትወልዳለች።"

"ወለተ ድንግል መጋቢ አንስጤን አግብታ ሳሙኤልን ትወልዳለች፤ ሳሙኤል ትሻልን ትሻል ወንድ በወሰንን አግብታ ወይዘሮ አትጠገብን ወይዘሮ አትጠገብ ጌታው አቶ ኃይሉን አግብታ አጤ ቴዎድሮስን ትወልዳለች። አጤ ሰይፈ አርዕድ፣ ገብረ ማርያምን ይንጋን፣ተክለ ሃይማኖትን ገብረ ማርያምን፣ኤላውትሮስ ኤላውትሮስ፣መክፈልቶ አዛዥ ሜላን አዛዥ ሜላ አዛዥ ሳሙኤልን፣አዛዥ ሳሙኤል ሣቀኤልን፣ሳቀኤል፤ አብልሆን አብልሆ አዝማች ስብንቴን አዝማች ስብንቴ፤ ከወይዘሮ ባዝግና ወርቅ ደጃዝማች ህላዌን ይወልዳሉ። ደጃዝማች ህላዌ እልፍዮስን፣እልፍዮስ ወልደ ጊዮርጊስን፣ወልደ ጊዮርጊስ ጌታው አቶ ኃይሉን ጌታው አቶ ኃይሉ አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ"።

"አጤ ዓምደ ጽዮን አጤ ሰይፈ አርድን አጤ ሰይፈ አርእድ ደጃዝማች ገብረ ማርያምን ደጃዝማች ገብረ ማርያም ደጃዝማች ኤላውትሮስን ደጃዝማች ኤላውትሮስ መክፈልቶን መክፈልቶ ሳሙኤልን ሳሙኤል ሳቀኤልን ሳቀኤል አብላሆን አብላሆ አዝማች ህላዌ ስብስቱን አዝማች ስብስቱ ባዝግና ወርቅን አግብተው ደጃዝማች ህላዌን ደጃዝማች ሕላዌ ደጃዝማች እልፍዮስን ደጃዝማች

እልፍዮስ ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስን ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስ ከወይዘሮ ነጭት ጌታው አቶ ኃይሉን ጌታው ኃይሉ ከእንፍራዝ ባላባት ከወይዘሮ አትጠገብ አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ። አጤ ልብነ ድንግል ወይዘሮ ተወዳድያንን ወይዘሮ ተወዳድያን አዛዥ ኩሉን አግብተው ወይዘሮ ሐመልማለ ወርቅን ወይዘሮ ሐመልማለ ወርቅ ራስ የማነ ክርስቶስን ራስ የማነ ክርስቶስ ራስ ጎሹን ራስ ጎሹ ወይዘሮ አስቴርን አግብተው ለባሴ መስቀልን ለባሴ መስቀል ራስ ወዳጆን ይወልዳሉ።"

"ራስ ወዳጆ ሌንጮን ሌንጮ ወንድ በወሰንን ወንድበወሰን ትሻልን አግብተው ወይዘሮ አትጠገብን ይወልዳሉ። ወይዘሮ አትጠገብ ቋራ ጌታው አቶ ኃይሉን አግብተው አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ። አጤ ልብነ ድንግል አቤቶ ያዕቆብን ይወልዳሉ። አቤቶ ያዕቆብ ገራም ፋሲልን፤ገራም ፋሲል አጤ ሱስንዮስን አጤ ሱስንዮስ አጤ ፋሲልን፤ አጤ ፋሲል ከወይዘሮ ዘሊሃ ወይዘሮ ሰብለ ወንጌልን ይወልዳሉ። ሰብለ ወንጌል ጎጃም ቆለላ ኪዳነ ምሕረት ደጃዝማች ድሜጥሮስን አግብተው እንስጤን ይወልዳሉ።"

"እንስጤ ዕንቁላልን፤ እንቁላል፤ ክንፈ ሩፋኤልን፤ ክንፈ ሩፋኤል፤ ወለተ ገብርኤልን፤ወለተ ገብርኤል ቋራ ደጃዝማች ዞሣዌን አግብታ ደጃዝማች እልፍዮስን፤ደጃዝማች እልፍዮስ ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስን፤ደጃዝማች ወልደ ጊዮርጊስ አቶ ኃይሉን አቶ ኃይሉ አጤ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ" ሲሉ ጽፈዋል። ከዚህ በላይ በመጠኑ የጠቀስኩት አለፍ አለፍ እያልኩ ነው።

ተክለ ጻዲቅ መኩሪያ <u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 51 "የካሣ የአባታቸው አገር ቋራ ነው። እናታቸው የጎንደር ተወላጅ ናቸው" ይሉና ገጽ 52 "ቋራን በባላባትነት የሚገዙት ደግሞ የካሣ አባት ኃይሉ ወልደ ጊዮርጊስ ናቸው" በማለት ያልፉታል። ክቡር አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ከዘር ቆጠራ ላይ አደባብሰው አለፉ። የሠነድ እጥረት ኑሮባቸው እንዳይባል ሠነዶችን የተጠቀሙባቸው መሆናቸውን ተዘርዝረው ይገኛሉ። አቶ ነጋ ጌጡ ደግሞ አጤ ቴዎድሮስ ቅማንት ናቸው ብለዋል። ለዚህ መረጃ አድርገው ያቀረቡት የአጤ ቴዎድሮስ አያት የሞቱትና የተቀበሩት በቅማንት አገር ውስጥ መሆኑን በመጥቀስ እንዲህ ይላሉ።

ነጋ ጌጡ <u>የቅማንት ሕዝብ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ውስጥ ገጽ 58 "አጤ ቴዎድሮስ በትውልዳቸው ቅማንት ናቸው የሚለውን እሉታ አጣርቶ ሃቁን ማውጣት፤በቅማንት ሕዝብ መካከል የቴዎድሮስ ወላጆችም ሆነ የራሳቸው ስም ማን ይባል እንደነበር መርምሮ ሐቁን ማግኘት፤የካሣ የአባቱ አባት ነበሩ የተባሉት የደጃዝማች ጊዮርጊስ ሥርዓተ ቀብር ተፈጸመ የተባለው በቅማንት አገር ውስጥ የሆነበትን ምሥጢር መርምሮ ይፋ ማውጣት፤ የቴዎድሮስን ባለቤት ወ/ሮ ተዋበችን ደብቆ ለማቆየት የቅማንት አገርና አይከል ኮልቦ የተባሉ ቅማንት ሰው የተመረጡበትን ምሥጢር መርምሮ ይፋ ማውጣት።"

"ቴዎድሮስ በሥልጣን ዘመናቸው ሳሉ በዙሪያቸው በጦር አዛዥነትና በሚንስትርነት ተሹመው ያገለግሏቸው የነበሩት በሙሉ ቅማንቶች ነበሩ። እንዲያውም አጤ ቴዎድሮስ እራሳቸውን ለትግል የአደራጁበት ሥፍራ ከቅማንት ሕዝብ መሀል ጭልጋ ውስጥ የሆነበትን ምሥጢር መርምሮ እንዲሁ ይፋ በማውጣት አጤ ቴዎድሮስ እውነት የእንፍራዝ የደንቢያ የአለፋ ጣቁሳና የቋራ ፊውዳል ራስ ደጃዝማች ልጅ ናቸው? ወይስ የቅማንት ልጅ ናቸው? ለሚለው ጥያቄ መልስ ለማግኘት ይቻላል" ሲሉ ጽፈዋል።

አቶ ነጋ ጌጡ ሁሉንም በጥያቄ መልክ አቀረቡት እንጂ ለአንዱም እንኳን አወንታ መልስ ሳይሰጡ አንጠልጥለው ትተውታል። በነገራችን ላይ አጤ ቴዎድሮስ ምኒስተሮች አልነበሩአቸውም። የጦር አበጋዛቸው ፊታውራሪ ገብረዬ፤የኃይለንትና የአገው ምድር ተወላጅ ናቸው። እንደ አዛውንት "ፊታውራሪ ገብርዬ የተዋናይ ታማኝ በየነ በጣም ቅርብ ዘመዱ ናቸው። ለዚህም ነው ይህ ልጅ በጥቅም እምነቱን የማይሸጥ" በማለት አጫወቱኝ።

ወደነበርኩበት ልመለስና ደጃዝማች ገልሞ ቅማንት ናቸው። ሌላው ደጃዝማች አለሜ አጤ ቴዎድሮስ ገና ትግል ሲጀምሩ ፊታውራሪ ገብርዬ ከኃይለንት፤ራስ እንግዳ ከጎጃም አገው ምድር አውራጃ፤ ደጃዝማች ገልሞ ጭልጋ ቅማንት መግባታቸው የታወቀ ሲሆን በዚህ ምክንያት አጤ ቴዎድሮስ ሙሉ በሙሉ ቅማንት ደጃዝማች ዓለሜ ቋራ፤ ናቸው ብሎ አፍን ሞልቶ መናገር አይቻልም። ቋራ በጭልጋ አውራጃ ውስጥ በመሆኑ አጤ ቴዎድሮስ ቅማንት ናቸው ማለት

አያስደፍርም። የአጤ ቴዎድሮስ አያት ቅማንት አገር በመቀበራቸው አጤ ቴዎድሮስ ቅማንት ናቸው ማለት አይደለም።

ነገር ግን የአጤ ቴዎድሮስ ቤተሰቦች ጭልጋ፣ለቋራ ቅርብ ስለሆነ ምናልባት ረጅም ዘመን በፊት የሚመጣ የዘር ግንድ ሊኖር ይችላል። ከላይ እንደተጠቀሰው በቦታ ስም ጭልጋ የሚለው ስለተጠቀሰ ዘር ሊኖር ይችላል እንጂ አቶ ነጋ ጌጡ እንዳሉት ድፍን አድርጎ ያለ ማብራሪያ ጨርሶ ቅማንት ናቸው ለማለት ለእኔ ያስቸግረኛል። አጤ ቴዎድሮስ የቅማንት ደም እንደሚኖርባቸው ብገምትም ከላይ በተጠቀሰው ዝርዝር ግን የቅርብ ዘር ሊሆን እንደማይችል አምናለሁ። ለወደፊቱ ጥሬት ያለ ታሪክ ሊያቀርቡ ካልቻሉ በቀር ይህ ጥናት በቂ አይመስለኝም። ምናልባት ኢሕአዴግን ለማስደሰት ያደረጉት ለመሆኑ በሌሎች ገጾችና ምክንያቶች መረዳት ይቻላል።

ዓለማየሁ ነሪ ሙርጋሶ የባለታሪኮች ዳግም ልደት ኽሰት 2ኛ መጽሐፍ በተባለው ገጽ በኢትዮጵያችን ታሪክ በምሳሌነት ከሚጠቀሱት ከ18ኛው እስከ 20ኛው መቶ ክፍላተ ዘመናት ለረዥም ዓመታት በንጉሠ ነገሥትነት የመሯት ቅማንቱ መይሳው ካሣ አጤ ቴዎድሮስ ን የቋራው" ሲሉ ጽፈዋል። ይህም ትክክል አይደለም። አቶ ዓለማየሁ ነሪ ሙርጋሶ ምናልባት የአቶ ነጋ ጌጡን መጽሐፍ አንብበው ከሆነ ተሳስተዋል። ለወዲፊቱ ያስተካክሉ። የአጤ ቴዎድሮስን የዘር ሐረግ አስመልክቶ ሌሎች ይህን ብቻ ሳይሆን የሚቆጥሩት ቋራ ከቀደም ጀምሮ የኢትዮጵያ መናገሻ ከተማ መርዌ ያለበት በመሆኑ ከንግሥተ ሣባ ተመዞ የሚወርድ ዘር አላቸው የሚሉም አሉ።

ቤተ መንግሥቱ ከመርዌ ወደ አክሱም ኩተዛወረ ከ982 ዓመተ ዓለም ወዲህ ትግራይ ሲቆይ ንግሥት ዮዲት በ842 ዓም ሸዋ ያስገቡት ዘር ሙሉ አድሮ ከዛጉዬ መንግሥቱን በተንኮል ያመጡት ተማሪ ተስፋ ልደት የኋላው አጤ ይኩኖ አምላክ መሆናቸው አይዘነጋም። ከአጤ ይኩኖ አምላክ ዘር የሚመጡት አጤ ሰይፈ አርዕድ የሚቆጥረው ኋላም አጤ ልብነ ድንግል ዘር ተመዞ ይወርዳል። አጤ ቴዎድሮስ ከነገሥታቱ ዘር የሚወለዱ መሆናቸውን ራሳቸው ለእንግሊዝ ንግሥት ደብዳቤ ሲጽፉ" አባቶቼ እግዚአብሔርን ቢበድሉ አገራቸውን "ለኦሮሞና) ለእስላም ሰጠባቸው እኔን ከትቢያ አሥነስቶ ዛሬ ለዚህ አድርሶኛል" እያሉ የሚጽፉት ያለ ታሪክ አይደለም።

አጤ ቴዎድሮስ ከነገሥታቱ ዘር ታሪክ ያላቸው ቢሆንም ቅሉ እርሳቸው በነገሥታቱ ግንቦች ማደርና መዋል አይፈልጉም ነበር። ምክንያቱም በእርሳቸው ግምት ነገሥታቱ ሕንጻ ከመሥራት የጦር መሣሪያ ማምረት ነበረባቸው ብለው ይነቅፏቸዋል።

በእርግጥ የአጤ ቴዎድሮስ አባባል ትክክል መሆኑን የምንረዳው በሰላም ወቅት ሳይሆን አገር ስትወረር መሣሪያ ፍለጋ አንዴ ከአንዱ አገር ሌላ ጊዜ ከሌላው አገር ለግዥና ለልመና የሚኳትኑት ገዥዎቻችን በአገራቸው የጦር መሣሪያ ማምረት የማይችሉ በመሆናቸው ነው። ታዲያ ከ1860 ዓም ወዲህ እስከ 2003 ዓም ድረስ ኢትዮጵያ ለምን መሣሪያ ማምረት አልቻለችም? በእርግጥ በርእሰ ብሔር ኮሎኔል መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ዘመን ተጀምሮ ነበር።

ካሳ ኃይሉ ከአባታቸው ከአቶ ኃይሉ ወልደ ጊዮርጊስ ከእናታቸው ከወይዘሮ አትጠገብ ወንድ ወሰን በጎንደር ክፍለ ሀገር በጭልጋ አውራጃ ዳዋ ከምትባል መንደር ጥር 6 ቀን 1811 ዓም ተወለዱ። የካቲት 16 ቀን 1811 ዓም ክርስትና ተነሡ።

የክርስትና ስማቸው ገብረ ኪዳን ሲሆን አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አምበሳ በተባለው መጽሐፉ ገጽ 19 ጳውሎስ ኞኞ አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፉ ገጽ 7 ተክለ ጻዲቅ መኩሪያ አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት በተባለው መጽሐፉ ገጽ 51 "ጥር 6 ቀን 1811 ዓም ተወለዱ በማለት ጽፈዋል።

ከነዚህ መጻሕፍት ላይ ያልጠቀስኳቸው ሌሎችም የተለያዩ መጻሕፍትና መጣጥፎች የተወለዱበት ጥር 6 ቀን 1811 ዓም አድርገው ሲጽፉ ቁጥራቸው አናሳ የሆኑ ደራስያን ደግሞ "መስከረም 10 ቀን 1810 ዓም ተወለዱ" በማለት ጽፈዋል። መስከረም 10 ቀን 1810 ዓም ተወለዱ በማለት የጻፉት ደራስያን አናሳ ናቸው። ስለዚህ እኔ በብዙኃኑ የተደገፈውን አጤ ቴዎድሮስ ጥር 6 ቀን 1811 ዓም ተወልደዋል የሚለውን ሙሉ በሙሉ ደግፌአለሁ።

ምዕራፍ 2

የካሣ ኃይሉ እድገት

ለምጩን መጽሔት መስከር 1991 ዓም ገጽ 15 "ከማለዳ ልደታቸው ጀምሮ ድል እየተቀዳጁ በሄዱበት ምሉዕ ጀግንነት በድል አድራጊነት ብቻ ሳይሆን ለዓላማቸው እስከመጨረሻው ታግለው በራሳቸው ላይ የወሰዱት ቆራጥ እርምጃ ይባስ አግንኗቸዋል" ሲል መጽሔቱ ጽፏል።

ካሣ ኃይሉ አባታቸው ስለሞቱባቸው ከእናታቸው ጋር ማደጋቸውን የተለያዩ ደራስያን ተስማምተውበታል። እድሜያቸው ለትምህርት ሲደርስ ወይዘሮ አትጠገብ ቸንክር ተክለ ሃይማኖት ትምህርት ቤት እንዲማሩ አስገብተዋቸዋል። ቸንክር ተክለ ሃይማኖት የራስ አሊ ወታደሮች የጃቴዎች ቤተ ክርስቲያኑን ሆነ ተማሪውን ሲያጠቁ ካሣ ሩቅ ሁነው ይመለከቱ ስለነበር ጥቃት አልደረሰባቸውም።

ከዚህ በኋላ በጊዜው እንደ ዩንቨርስቲ ይቆጠር ወደ ነበረው ማኅበረ ሥላሴ ገዳም በመሄድ የጀመሩትን የቄስ ትምህርት ጠንክረው ተምረዋል። በተለይ በዚህ ገዳም ሲማሩ ከገቡ በኋላ ዝንባሌያቸው ከቅስና ትምህርት ላይ ሳይሆን ከኢትዮጵያ ታሪክ ላይ ፍቅር አደረባቸው። ከገዳሙ ካሉት ከጥቂቶቹ እንጂ ከብዙኃኑ ጋር አልግባባ ብለዋል።

ምክንያቱም ወጣቱ ካሣ ብሩህ አእምሮ የነበራቸው በመሆናቸው የተነገራቸውን የማይዘነጉ ያነበቡትን የማይረሱ ከመሆናቸው በላይ ሸንበቆ ጠርቦ ቀለም አርጥቦ ቆዳ ፍቆ በብራና መጻፍ አይወዱም ነበር። ነገር ግን ሌሎች ተጨንቀውና ተጠበው የጻፉትን አንብበው እርማት ያደርጉ ነበር።

ካሳን በግል የሚያስተምሩአቸው ፈላሲ መነኩሴ የኢትዮጵያ ዳር ደንበር የተደፈረው በቱርኮች መሆኑን አስተምረዋቸል። በዚህ ወቅት የካሳ ትልቅ ወንድማቸው ደጃዝማች ክንፉ ኃይሉ ቱርኮችን ለመውጋት ሲሄዱ ወደ ማኅበረ ሥላሴ ጎራ ብለው አባቶችን

እንዲጸልዩላቸው ሊማጸኑ ሲሄዱ ካሳ አብሬ መሄድ አለብኝ ብለው ተነሡ። ወንድማቸውም ደጃዝማች ክንፉ ኃይሉ አብረዋቸው እንዲሄዱ ፈቀዱ።

ወጣቱ ካሳም ደስ ብሎአቸው ከወንድማቸው ጋር አብረው ዘመቱ። በዚህ ጦርነት ካሣ ለመጀመሪያ ጊዜያቸው ቢሆንም ከፍተኛ ጀብድ ሠሩ። አንዳንዱ ወንድም ለወንድሙ ምቀኛ ነው እንደሚባለው ደጃዝማች ክንፉ በትንሽ ወንድማቸው የጦር ስልት መደሰት ሲገባቸው ቅናት አደረባቸው።

ከገዳሪፍ ደንቢያ ሲመለሱ ስለታቸውን ለማድረስ ደጃዝማች ክንፉ ኃይሉ ወደ ማኅበረ ሥላሴ ሄዱ። ይህ እርኩስ መንፈስ ሰይጣን በአቤልና በቃየል መካከል ገብቶ እንዳስገደለው ሁሉ ደጃዝማች ክንፉ ኃይሉ ልባቸውን ያስጨከነው ሰይጣን ገፋፍቶቸውና ከገዳሙ ዘግተው የተቀመጡትን ፈላሲ መነኩሴ "ማንኛው ልጄ ነው የኔን ሥልጣን የሚይዘው" ብለው ሲጠይቁ ያገኙት መልስ ግን ተቃራኒ ሆነ። ያም "ካንተ ልጆች መካከል የአንተን ሥልጣን የሚይዝ የለም። ነገር ግን ካሣ ይወስዳል" የሚል መልስ በማግኘታቸው ከሃዘን አልፈው ተናደዱ። ይህን አስመልክቶ ከላይ ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ እንዲህ ይገልጹታል።

ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት ገጽ 4 "በኋላ አንድ መነኩሴ መጥቶ ለደጃች ክንፉ እንዲህ አሳቸው። ልጅ ካሳ ሊገዛ ነው የርስዎ ልጆች ግን አይረቡም ብሉ ነገራቸው። ከዝያ ወዲያ ደጃች ክንፉ ቀንተው ካሳን ጠሉዋቸው" ሲሉ ሰፋ አድርገው ጽፈዋል።

ባሕሩ ዘውዴ የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 እስከ 1966 በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 25" የግብጽ ተስፋፊ ሠራዊትና የኢትዮጵያ ጠረፍ ገዥዎች ደንበር ላይ መጋጨት ጀመሩ። ይህን ባዲስ ጉልበት እየገፋ የመጣውን የግብጽ ኃይል ለማገድ በወልቃይት ደጃች ውቤ በደምቢያ ደጃች ክንፉ፣ ተሰለፉ። የክንፉ ወንድም (ባባት ወገን)የሆነው ካሣ ኃይሉም (የኋላው ቴዎድሮስ)ይህንኑ የድንበር ፍልሚያ ከወረሰ በኋላ ነው ጉልበቱም እየጠነከረ አጠቃላይ አመለካከቱም እየተለወጠ የመጣው"።

"ግብጾች ከሱዳን ወደ ኢትዮጵያ ድንበር ለመስፋፋት የሚያደርጉትን ጥረት በብርቱ ይፋለሙ ከነበሩት መሳፍንት አንዱ ደጃች ክንፉ ነበር። በ1829 ከልተቡ በተባለ ሥፍራ ግብጽ ጦር ላይ ትልቅ ድል በመጎናጸፉም በኢትዮጵያውያን ዘንድ ስመ ጥር ሆኖ ነበር። የአባቱ ልጅ ለሆነው ለካሣ ግን ብዙም ፍቅር አያሳየውም ነበር። የዚህም ምክንያት ክንፉ ካሣን የልጆቹ ጣውንት አድርጎ ስላየው ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

ደጃዝማች ክንፉ ኃይሉ ማኅበረ ሥላሴ ገዳም የተነገራቸውን ሰምተው የሆዳቸውን በሆዳቸው አድርገው ማሩ ቀመስ ደንቢያ ሲደርሱ ለዘመተውና እንኳን ደና መጡ ለማለት የተሰበሰበውን ሕዝብ ግብር በማብላት ላይ ሳሉ ካሣ በወራንታ ቁርጥ ሥጋ በመያዝ ያሳልፋሉ። በዚህ ወቅት ደጃዝማች ክንፉ ሲያዩአቸው ደማቸው ፈልቶ እየቆረጡ በሚበሉበት ካራ ወረወሩባቸው። ካራው ከካሣ ላይ ሳይሆን ያረፈው ከውራንታው ሥጋ ላይ በመሆኑ አላገኛቸውም። ከዚህ በኋላ ካሣ ሁሉን ትተው ወደ ጎጃም ደጃዝማች ጎሹ ዘንድ መሄዳቸው ተዘግቧል። ደራስያን ካሣ ከደንቢያ ወደ ጎጃም መሄዳቸውን ይስማማሉ።

በተለይ አቶ ገሪማ ታፈረ፣አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ መሪራስ ኤኤም አማን በላይና ሌሎችም ደራስያን ከደንቢያ ወደ ጎጃም መሄዳቸውን አሥምረውበታል። አንዳንዶች ካሣ በመጀመሪያ ሚስት ያገቡት ጎጃም ነው። የእርሳቸው ዘር ከጎንደር፣ከትግሬ ሽሬ፣ካለው ይበልጥ ጎጃም ነው የሚሉ አሉ። ወጣቱ ካሣ ጎጃም ከደጃዝማች ጎሹ ቤት አሽከር ሁነው መግባታቸው ታውቋል። ለምሳሌ ደብተራ ዘነብ ካሣ ጎጃም ሳሉ ደጃዝማች ጎሹ ከልጃቸው ከደጃዝማች ብሩ ጋር ሲዋጉ ወጣቱ ካሣ የደጃዝማች ጎሹ አሽከር ሁነው መዋጋታቸውን እንዲህ ሲሉ ይገልጹታል።

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 5"ደጃዝማች ጎሹም አንጋጣ ላይ ከልጃቸው ከብሩ ጋር በተዋጉ ጊዜ ልጅ ካሣ 1 ሰው ማርከው 2 ጦር ነቅለው ፈረሳቸውም ቆስሎ መጡ። ለደጃች ጎሹ በፈከሩ ጊዜ ፈረስና (ጃህ ለምድ ጃሐ) ለምድ ሰጡዋቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ በኋላ ወጣቱ ካሣ በጎጃም ሳሉ ደጃዝማች ክንፉ ኃይሉ መሞታቸውን በመስማታቸው በድንገት ወደ ጎንደር ተመለሱ። በዚህ ወቅት የደጃዝማች ክንፉ ልጆች ደጃዝማች ይልማ ክንፉና ደጃዝማች ጋረድ ክንፉ፣በአባታቸው ግዛት እኔ ይገባኛል እኔ ይገባኛል በመባባል ሲጨቃጨቁ ካሣ መጡ። ምንም እንኳን ካሣ በደጃዝማች ክንፉ ጭካኔ ከአገር የተሰደዱ መሆናቸው ባይካድም እርሳቸውም የወንድማቸውን ልጆች እንዲስማሙ ለማድረግ የነበራቸው ጥረት ሳይሳካ ቀረ። በዚያም ወቅት የደጃዝማች ክንፉ ልጆች ጦርነት በመግጠማቸው ካሣም ከክንዳቸው ላይ ቆሰሉ። ከቁስላቸው ገመም እንዳሉም ወደ ቋራ ወረዱ።

ቋራ እንደደረሱ የአባታቸው ባለሚሉች እነ አቶ ቢተዋ "የጌታችን ልጅ እንኳን ደኅና መጣህ"በማለት አቀባበል አደረጉላቸው። እነ አቶ ቢተዋም የቄስ ልጅ ዛሬ ድረስ ስሟ ያልታወቀች አጭተው አጋቧቸው። ቤትም ሠርተው ሰጡአቸው። ነገር ግን ካሣ ጎጆ ቀልሶ ቤት ሠርቶ መኖሩ አላስደሰታቸውም።

ያ ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ሲማሩ በነበሩበት ወቅት ያስተማሯአቸው የኢትዮጵያ ዳር ደንበር መደፈር እንቅልፍ ይነሣቸው ጀመር። ከቤት ከማደር ይልቅ ከሽፍቶች ጋር ማደርና መማከር ሽፍቶች የሚለብሱትን መልበስና ሽፍቶችን ማጠናከር ጀመሩ። ሽፍቶች የድሃን ንብረት እንዳይበሉ ማስተማር አንዱ ተግባራቸው ሲሆን ሌላው ደግሞ ሽፍቶችን መክሮና አጠናክሮ ወደ ሱዳን እየገቡ ቱርኳን መግረፍና ነቅለው እንዲሄዱ ማድረግ ከነሱም የማረኩትን እየመጡ በንብረት መጠቀም እንደሆነ ማስልጠን ተግባራቸው ሆነ።

Donald N.Levine <u>GREATER ETHIOPIA</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 84 **"Ethiopia from the west by Egyptian forces under Muhmmad Ali.A young man named Kasa,a nephew of the chief of the frontier district raided by Muhammad Ali.s men in 1837 was roused by that event to mission to strngthen Ethiopia so it would not be vulnerable to such attacks."** ሲሉ ጽፈዋል።

አንዳንድ የውጭ ሆኑ የሀገር ተወላጆች ጸሐፊዎች "ከግብጽ ጦር ጋር ተዋጉ" እያሉ የጻፉት በዚህ ዘመን ግብጽን በበላይነት የሚያስተዳድሩት ቱርኮች ሲሆኑ ዘማቹ ወታደር የግብጽ በመሆኑ

እንጂ በዚያን ወቅት ግብጽ አቅም ኑሯት አልነበረም። በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት ከዛሬው ሱዳን ውስጥ ከደባዚን እስከ ከሰላ 42 ጊዜ የተደረገው ጦርነት ከቱርክ ጋር ነው። ወጣቱ ካሣ፣ በተደጋጋሚ ከቱርክ የማረኩትን ንብረት ሽፍቶች መሐላ አፍርሰው ለብቻቸው በመጠቀማቸው ካሣ በትንሽ ኃይል ደፍጥጠው ከሞት የተረፉት ሁለተኛ መሐላ እንዳያፈርሱ አስምለው አጠናከሩአቸው።

ከዚህ በኋላማ ከሽፍትነቱ ይልቅ ፈር የያዘ አመራር ያለው ሠራዊት እንዲሆን ለማድረግ ሆዳሙንና ቀራጩን መለየት ተግባራቸው ሆነ። በመጀመሪያ 2 ጊዜ ጦርነት በከፍተኛ ጀብድ የተዋጉትን እንደ ጦር መሪ በማድረግ አጠናክረው 3ኛ ጊዜ ቱርክን ገዳሪፍ ላይ ደብድበው ሲመለሱ የአካባቢው ሕዝብ ልጅ ካሣ ይላቸው ጀመር። በተለይም ከጉምዝ ሕዝብ ጋር ጥሩ የሆነ ግንኙነት ስለነበራቸው አንዱ ወዳጃቸውን "ጉምዝ እንዴት ነው" ሲሉት የሰጣቸው መልስ ይህን ይመስላል።

"ካሣ ጉምዝ ይወልዳል
ጫቆ ይወስዳል፣
የጫቆ ነገር ጨንቋል"
በማለት ይመልስላቸዋል። የጉምዝን ሕፃናት ሽፍቶች እየሰረቁ ባሪያ አድርገው ይሸጡአቸው ስለነበር ነው።

የካባ ሲሳይ አምባው <u>እግዚአብሔር አልረሳኝም የለመንኩትን አልነሳኝም</u> ያልታተመ
"ምኞቴ ኢትዮጵያ አገሬ ገብቼ
ደቡቡን ምሥራቅን ሰሜንን ነብኝቼ
በምዕራብ ጀምሬ መሀሉን አይቼ
የአገሬ ሕዝብ በልቶና ጠጥቶ ተደስቶ አይቼ
ይህ ነው የእኔ ጸሎት ወጥቼ ገብቼ
የኢትዮጵያ ጠላት አልሞተም ከጥንቱ
አምላክ ይብቃ በላት ይዘጋ እንደበቱ።"

"የቴዎድሮስ ዓይነት ሴቶች እንዲወልዱ፣
የኢትዮጵያን ሕዝብ እንደዚያ ሲወዱ
ሕይወቱን ሰጠላት እንዳያፍር ትውልዱ
የሰው ልጅ መሆኑ ቀደም ተዘንግቶ

ሊሸጡ አወጡት እንደከብት ተነድቶ
ሰውን እንደ እንስሳ ገበያ እያወጡ
እንኳንስ ሊያፍሩበት ወይ ሲደነግጡ
ሥራችን ነው ብለው ባርያ መለወጡ
መሳፍንት መኳንንት እንዲህ ሲቀናጡ
በቴዎድሮስ ሰይፍ ሁሉም ተቆረጡ" ሲሉ ጽፈዋል።

ባሪያ ፈንጋዩ ሽፍታ ሁሉ ፀረ ካሣ ቅስቀሳ ቢያደርግ ካሣ ግን ሳይታሰቡ እየደረሱ ይገርፉት ጀመር። እጅና እግሩ ቅድሚያ የተቆረጠው የጫቆ ሕዝብ ሲሆን ባሪያ በማድረግ የጉምዝን ልጆች እየሰረቀ ወደ ቅማንቱና ወደ አርማጭሆ ይልክ ስለነበር ሲይዙት ሁለተኛ አታድርግ ብለው ያስምሉታል። መሐላው ደግሞ በቆላው ባህል መሠረት ጠበንጃ ተጋድሞ የሚምለው ሰው "ሁለተኛ ብደግም ይህ ጠበንጃ ይግደለኝ"እያለ ጠበንጃውን ይራመዳል። ይህን መሐላ አፍርሰው ጉምዝ ሲፈነግሉ የተያዙ በጥይት እየተጨፈጨፉ ተገደሉ።

ካሣ በደም ማርከን ያመጣነውን ጥይት ከምናጠፋው የመሐላውን ቃል እንቀይረው በማለት መጥረቢያውን ከግንዱ ላይ አጋድመው ባሪያ ሲፈነግል የተያዘውን ሽፍታ "ሁለተኛ ብገኝ ይህ መጥረቢያ ይከትክተኝ"እያሉ እንዲምሉ አደረጉ። ከዚህ ወዲህ ባርያ ፈንጋይ ሽፍታ አልያዝም ካላለ በቀር ተይዞ ሲፈረድበት ጥይት ከማባከን በመጥረቢያ ከግንድ አስደግፈው ይቆርጡት ጀመር። የቆላው ሽፍታ መታረም ጀምሮ ቀራጩና ሆዳሙ ተለይቶ የቀረው መሠረታዊ የሆነውን ደንበሩን የማስጠበቁን ተግባር እንዲይዝ ከፍተኛ ቅስቀሳ ካሣ ማድረግ ጀመሩ።

ከእርሳቸው ጋር አብረው ለነበሩ እንዳይራቡ ቀደም ሲል ከቱርክ ከተማረከው ንብረት በሥርዓት እንዲያዝ ሁኖ ቀለባቸው ይዘጋጅ ጀመር። ልጅ ካሣ ሸህ እንዲረስ የተባሉም ወዳጅ ነበራቸው። ሸክ እንድሪስ ቱርኮች ከአፍሪካ ምድር መውጣት እንዳለባቸው ያምኑ የነበሩ ሲሆኑ ለካሣ እንደ ወንድምም ያዩአቸው ነበር። አንዴ በቋራ የህል ችግር ገብቶ በነበረበት ወቅት ለካሣ ሸክ እንዲርስ 200 ግመል እህል አስጭነው ላኩላቸው። ካሣም ሠራዊታቸውንና የቋራን ሕዝብ በችግር እንዳያልቅ በሥርዓት አከፋፈሉ።

በዚህ ወቅት የልጅ ካሣ ዝና ይበልጥ በቋራና በደንቢያ አልፎም ጎጃም አገው ምድር ይሰማ ጀመር:: ካሣ ሠራዊታቸው ወደ አርሶ አደሩ ቤት እንዳይገባ መደረጉ ሕዝቡ እንዳይሰቀቅ ወዶ ቀለብ እንዲሰጣቸው እንጂ እንዳይዘርፉ በማደድረግ የቋራ ሕዝብ "ልጅ ካሣን ይወዳቸው ጀመር:: በዚህ ወቅት ደጃዝማች ዓለሜ ከቋራ ደጃዝማች ገልሞ ከጭልጋ ቅማንት፥ፊታውራሪ ገብርዬ ከጋይንት! ራስ እንግዳ ከጎጃም ተራ በተራ ወደ ልጅ ካሣ ሠፈር ገቡ::

ምዕራፍ 3

ልጅ ካሣ

የልጅ ካሣ ጀግንነትና ቆራጥነት ከኅብረተሰቡ አልፎ ጎንደር ግንብ ጠባቂ ለነበሩት 3ኛው አጤ ዮሐንስ ባለቤት ለእቴጌ መነንና ለልጃቸው ለራስ አሊ አሉላ ሰላም ይነሣቸው ጀመር:: መሳፍንቶች እንደካሣ ያለ ወንድ ብቅ ሲል ወደ መንደራቸው እንዲመጣ ሺሀ መልእክተኛ ይልኩና ያስመጡታል:: ከመጣላቸው በኋላ ደግሞ ሞራሉን አድቅቀው ይለቁታል:: ይህን በማድረግ የተካኑት መሳፍንቶች ካሣን "ከማራቅ ማቅረቡ መልካም ነው የልጅ ልጃችን ተዋበች አሊን እንስጠዋለንና ይምጣ"የሚል ውሳኔ ይደርሳሉ::

መልእክተኛው ቋራ ደርሶ ልጅ ካሣ ካሉበት ገብቶ ሲመለከት ባለትዳር ናቸው:: አፌን በጠጅ ብሉ የሰላም ውይይት ብቻ አድርጎ ወደ ጎንደር ተመለሰ:: ለእቴጌ መነን "ባለትዳር በመሆኑ ሳልናገር መጣሁ ነገር ግን ሰውየው መያዝ ያለበት ቆራጥ ጀግና ነው:: የታዘብኩት ጉዳይ ቢኖር በሕዝቡ ዘንድ እንደ ንጉሥ የሚታይ የተወደደ ወጣት ነው"በማለት ሲነግራቸው እቴጌ መነን ክፉኛ ተበሳጩ "ታዲያ ምን ይሻላል" ሲሉ ሌላው ሚስቱን እንዲፈታ ማድረግና በአማችነት መያዙ አማራጭ የለውም በማለቱ ያው መልክተኛ ቋራ ተመለሰ::

መልእክተኛው ቋራ ደረሰ:: በተነገረው መሠረት ቀጥታ ለልጅ ካሣ ከመንገሩ በትላልቅ ሰዎች በተለይ በአቶ ቢተዋ በኩል እንዲነገራቸው አደረገ:: አቶ ቢተዋና ሌሎችም የጌታው ኃይሉ ወዳጆች ከቤተ መንግሥት ስንፈለግ ግድ የለም ይችን ፍታ ጎንደር ሀድና አግባ

በማለት አሳመኑአቸው:: ልጅ ካሳም የቋራ ባላባቶችንና ከመለመሉአቸው ሠራዊታቸውም በግማሹ ይዘው ወደ ጎንደር ሄዱ:: የራስ አሊ አሉላን ልጅ ወይዘሪት ተዋበችን አጋቧቸው:: ልጅ ካሣ ጎንደር የመሳፍንቶችን አሠራር ሲመለከቱ ሰንብተው ወይዘሮ ተዋበች አሊ አሉላን በመያዝ ወደ ቋራ ሄዱ::

ከጎንደር እንደተመለሱ ወዲያው ሳይውሉ ሳያድሩ 16 ሺህ ሠራዊት አሰልፈው ሱዳን ዘመቱ:: በዘመናዊ የጦር መሣሪያ የደነደነውንና በወታደራዊ ስልት የሠለጠነውን ቱርክን መሸሻ ከተቀመጠበት የልጅ ካሣ ሠራዊት ገብቶ ይነድፈው ጀመር:: በዚህ ወቅት ልጅ ካሣ ቆሰሉ:: ባለቤታቸው ወይዘሮ ተዋበች አሊ ተማረኩ:: ልጅ ካሣ ባለቤታቸው ከታሰሩበት ራሳቸው ገብተው አስወጥተው ወደ አገራቸው በድል አድራጊነት ተመለሱ::

ከጦርነቱ መልስ በደንቡ መሠረት ባለቤታቸውን ከወላጆችዋ ማገናኘት ስላለባቸውና ሱዳንም ካገኙት ምርኮ ቆንጠር አድርገው በመያዝ ጎንደር መጡ:: ሕዝብን መዝረፍ የለመዱት መሳፍንት ያልተበላ ሰው በማግኘታቸው ተደስተው ስጦታውን ተቀበሉ:: ሰንበት ብለው እቴጌ መነን "ልጅ ካሣ አንተን የሚረዳህ ሰው አብሮህ ይሄዳል"በማለት የበላይ ሹመው ሊልኩባቸው ወስነዋል:: ከዚህ በፊት ይህን ያህል ስጦታ ያመጣ መኳንንት ስላላዩ የራሳቸውን ሰው ቢልኩማ ከዚህ የበለጠ ንብረት እንደሚሰበስብ በማመን ነበር ውሳኔያቸው:: ልጅ ካሣም እሽም እምቢም ሳይሉ ሰነበቱ::

በዚህ ወቅት ልጅ ካሳ ኮሶ ታያቸውና መንገድ ከመጀመራቸው በፊት ሽረው ለመሄድ ስላሰቡ "ኮሶ ይጠጣሉ" ተብሎ ተነገራቸው:: 3ኛው አጤ ዮሐንስ መሲና ሲያዘጋጁላቸው እቴጌይቱ ልጅ ካሣን በመናቅ" ለቆለኛ ወርች ይበቀዋል"በማለት ወርች ሳኩላቸው:: ይህ የልጅ ካሣን ክብር የሚነካ በመሆኑ አኮረፉ:: ባለቤታቸው ወይዘሮ ተዋበች በነገሩ በጣም ተበሳጩ ልጅ ካሣም "ተዋበች ዛሬውኑ ወደ ቋራ እንሄዳለን" ሲሏቸው ተዋበችም "የአንተ መናቅ የእኔ መናቅ ነው አገር የለህም እንዴ?" አሉአቸው::

<u>የጎንደር ታሪክ ከኢትዮጵያ ታሪክ አንጻር</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 248 " በዘመኑ ከቤተ መንግሥት ኮሶ የተጣባው ሰው ሲኖር እንደየሰውየው የክብር ደረጃ ማዕረግ ሙሉ በሬ፤ መሲና ሳም፤ የበግ

ሙክት፣ የብልት ሥጋ፣ እየተሳከ ኮሶውን ከሻረ በኋላ ይመገባል። ሆኖም ግን ከንግሥቲቱ ቤት መብሉ መጠጡ..ሁሉ ነገር ሞልቶ እያለ መሲናም ሆነ ፍሪዳ ወይም የበግ ሙክት ሲገባቸው አንድ እግር ሥጋ መላካቸው ለእኔ ክብር ቦታ ባለመስጠታቸው ነው በማለት ልጅ ካሣ እጅግ ተቆጡ። ለባለቤታቸው ለወይዘሮ ተዋበች እናትሽ በእኔ ላይ ያደረጉትን ግፍ ትመለከቻለሽን? አሏት። እሷም በልጅ ካሣ ያደረው የቁጣ መንፈስ በተዋበች ላይ ሰርስሮ ስለገባ ካሣ ኃይሉ በወንብህ ዝናርህን ታጠቅ ስፍራ የለህም እንዴ? ብለው ሲናገሯቸው በሌሊት ፈጥነው በመውጣት ወደ ቋራ ሄዱ" ሲሉ ጽፈዋል።

ልጅ ካሣ እቴጌ መነንን ሆነ ግንብ ጠባዎቂ 3ኛው አጤ ዮሐንስንና መኳንንቱን ሳይሰናበቱ ጉዞአቸውን ወደ ቋራ አደረጉ። የባልና ሚስቱ መጥፋት በቤተ መንግሥቱ ሲሰማ እቴጌ መነን "ይህ የፍየል እረኛ ልጅ ምንኛ ቢንቀን ነው? ሳይሰናበተን ልጃችን ይዞ የሄደ" በማለት ይፎክሁ ጀመር። በዚሁ ወቅት ልጅ ካሣን ከመንገድ አንቆ ይዞ የሚያመጣ ጦር ወደ ቋራ ተላከ።

ልጅ ካሣም የመጣውን ጦር ደምስሰው ማረኩ። ከጎንደር ወደ ቋራ የሄደው ሠራዊት መደምሰሱ ወሬው ጎንደር ሲሰማ እንዴት ቢደፍረን ነው ይህን ያደረገው ይባልና ይሳቅም ጀመር። እቴጌ መነን ግን ተበሳጩ ደጃዝማች ወንድ ይራድ በዚህ ቀን "ይህን የኮሶ ሻጭ ልጅ አንገቱን አንቄ አመጣዋለሁ በማለት በብርሌ ጠጃቸውን እንደያዙ ፎከሩ። ደጃዝማች ወንድ ይራድ የአራት ደጃዝማቾች ጦር መሪ በመሆን ወደ ልጅ ካሣ ሰፈር ገሰገሱ። በሌሎች የታሪክ አጻጻፍ ደጃዝማች ወንድ ይራድ እንጅ ቀኛዝማች ወንድ ይራድ አይባሉም ደብተራ ዘነብ ግን ቀኛዝማች ይሏቸዋል። ስለዚህ ደብተራ እንዲህ ይላሉ።

ደብተራ ዘነብ <u>የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 10 "መኳንንት ብዙ ነው 1000 ነፍጥ ተማረከ። ልጅ ካሣም አራት መቶ ጋሻና 22 ነፍጠኛ ይዘው ነው የገጠሙት። ተወይዘሮ መነንም አንድ መኮንን ቀኝ አዝማች ወንድ ይራድ እንዲህ ብሎ ፎከረ። ለወይዘሮ መነን ይህን የኮሶ ሻጭ ልጅ አሁን እንደ ሙጭልጭላ አንገቱን አንቄ አመጣልሻለሁ አይዞሽ ብሎ ወይዘሮ መነን እንደ ደነገጡ አይቷልና ልጅ ካሣ ሸፈተ ባልዋቸው ጊዜ ጫቆ ከተያዙት መኳንንት አንዱ ቀኛዝማች ወንድ ይራድ ነው።"

"የኮሶ ሺያጭ ልጅ ብሉ ልጅ ካሣን የሰደበ። ልጅ ካሣም እሱን እንደ ተያዘ ባዩ ጊዜ እግዚአብሔርን አመሰገኑ። ወታደርንም ሁሉ እንዲህ አሉት። ወታደር ዛሬ ለምኘህለሁ ኮሶ የሚመገብ እንግዳ መጥቶብኛልና ብለው ብዙ ኮሶ በተሰበሰበ ጊዜ አስደቁሰው በታላቅ ጽዋ ሙሉ አድርገው ለቀኛዝማች ወንድ ይራድ እንዲህ ብለው ሰጠዎው። እናቴ ከገበያው ኮሶ ሳይሸጥላት ቀረ። እህል ታጣና ይህንን ኮሶውን ተመገቡ ባሉ ጊዜ አኩሌታው እስተፋው ልጅ ካሣ ጦራቸውን ከጭናቸው አኑረው ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

በዚህ ወቅት የልጅ ካሣ ጦር አስቀድሞ ጥሩ ጉድብ ምሽግ ይዞ ስለነበር የደጃዝማች ወንድ ይራድን ጦር ያንጥፉት ጀመር። ወዲያውኑ ደጃዝማች ወንድ ይራድ ተማረኩና ከልጅ ካሣ ፊት ቀረቡ በአፍ ይበላበታል እንጂ ግፍ አይነገርበትም እንደሚባለው ሁሉ ደጃዝማች ወንድ ይራድ ጎንደር እቴጌ መነንን ለማስደሰት የፈከሩት ፍከራ ቀድሞ ከልጅ ካሣ ሰፈር ደርሶ ኑሮ ካሣም በሚያምር የቆላ ሽክና "እንቆቆውን በጥብጡና ይስተናገድ ስጡት ይጠጣ" በማለት ግብዣ ቀረበላቸው። ደጃዝማች ወንድ ይራድ፥ የእንቆቆ ጠላ እየተጋቱም ለልጅ ካሣ ወታደሮች ምግብ እንዲፈጩ ታዘዙ። በዚያው ወቅት ልጅ ካሳ እንዲህ እያሉ መናገራቸው ተጽፏል።

"ቀጀግናውን እናት የኔ የመይሳው
ኮሶ ሻጭ ናት ብሎ የነገረህ ማነው?" አሉት ልጅ ካሳ።

ደጃዝማች ወንድ ይራድ እንደ ሴት ወፍጮ ሲፈጩ የተመለከቱ ሰዎች ከመሳቅ አልፈው አንዳንዶቹ ያለቀሱም አልታጡም። ይህን ያደረገው ጡር ነው ያሉም ነበር። ጡር ማለት መስቃ መናገር ማለት ነው። ሌሳው ደግሞ የአፍ ወለምታ በቅቤ አይታሽም እንደማለት ሲሆን ዋናው ያስገረማቸው ግን ለሁሉም ጊዜ አለው ለወንድም ወንድ አለው በማለት የተገረሙም አልጠፉም። ይህን የደጃዝማች ወንድ ይራድ መፍጨት የተመለከቱ ይህን ገጠሙ።

ደጃዝማች ወንድ ይራድ ምነው የማይኮራ
ነውር አይደለም ወይ መግባት በሴት ሥራ
ደጃዝማች ወንድ ይራድን የሚመክረው ጠፍቶ
ሲፈጭ አደረ አሉ በሴት ሥራ ገብቶ

እያሉ ገጠሙባቸው::

ስብሐት ገብረ እግዚአብሔር እነሆ ጀግና በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 27 "ወንድ ይራድ ተማረከ ወንድ መሆኑ ነው እንጂ አስቸጋሪው ወንድ ይራድ፣ መሳደብ ቀላል ነው:: ለቁርስ፣ለምሳ ለእራት ኮሶ እንቆቆ እየጠጣ ወንድ ይራድን በቁርጠትና በተቅማጥ ገደለው" ሲሉ ጽፈዋል::

ምዕራፍ 4

ካሣ ኃይሉ የኮሶ ሻጭ ልጅ አልነበሩም!

ሰዎች የወደዱት ሲታማ ደስ አይላቸውም:: ለምን? ታሪኩን በዋቢ ማቅረብና ማስረዳት እንጂ የሰፈር ልጅ ጠበቃ መሆን አያስፈልግም:: ሌባ ቢሆን የሌባ ጠበቃ መሆን አያስፈልግም:: ለምሳሌ ወንድሙ ገንዘብ ቢቀማው ቃሉን ቢከድ ወንድሜ ስለሆነ ክህደቱን አልነግርበትም የሚል ሰው የለም:: ለወንድሙ ክህዲነቱን ካልደበቀ የአገሬ የሰፈሬ ልጅ ስለሆነ ብሎ የሌላውን ሰው ስም በሀሰት ማጥፋት የታሪክ ደራሲ ሊሆን አይገባውም:: እያንዳንዳችን በተወለድንበት ክፍለ ሀገር አጭበርባሪዎች ሊኖሩ ይችላሉ::

ለእነዚህ አጭበርባሪዎች ጠበቃ ሁነን ሥራቸውን አንደብቅላቸውም:: ይህን ልልበት የቻልኩት እኔ ለአጤ ቴዎድሮስ ጠበቃ ለመሆን ሳይሆን ትክክሉን ታሪክ ለመጻፍ ስለፈለኩ ነው:: አጤ ቴዎድሮስ የኮሶ ሻጭ ልጅ አለመሆናቸውን በሚመለከት አቶ ጳውሉስ ኞኞ በጣም ለፍተዋል:: መንሥኤው የት እንደሆነ ፈልገው መልስ ሰጥተውበታል:: በሥነ መንግሥት በፖለቲካ የተወራ እንጂ በእውነት አጤ ቴዎድሮስ የኮሶ ሻጭ ልጅ ሁነው አይደለም:: ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ በሰው ደም ይታጠቡ ነበር ተብሎም ተጽፏል:: የንግሥት ዘውዲቱ በሰው ደም ይታጠቡ ነበር ተብሎ የተጻፈውን የጻፉትን ስንመለከት ውሸት ሁኖ ይገኛል::

ባቢሌ ቶላ አንድ ትውልድ ለመምተር ቀይ ሽብር በኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 9 "ኢትዮጵያውያን ግን ንግሥት ዘውዲቱ ዕድሜያቸው እንዲረዝም በሰው ደም ይታጠቡ እንደነበር" ሲሉ ጽፈዋል:: ይህ መጽሐፍ የተጻፈው በእንግሊዘኛ ቋንቋ ሁኖ ወደ

አማርኛ የተረጎሙት ወያኔ በ1983 ዓም ያሰራቸው እስካሁን ይሙቱ ይዳኑ የማይታወቁት አቶ ጸጋዮ ገብረመድኅን ወይም አበበ ደብተራው ናቸው::

በሰው ደም መታጠብን ካነሣን አይቀር ሌሎች እየሞቱ እርሳቸው አውሮፓ ቁጭ ብለው ሌሎች የሞቱበትን የሚመዝኑ ይህን መጽሐፍ የጻፉት ግለሰብ ናቸው:: መጽሐፉን የጻፉት ደራሲ የተጠቀሙበት የብዕር ስም ነው:: በድርሰት ሥርዓት መሠረት ዋቢ መጠቀም ከመጽሐፉ ባለው ስም ልህድ በማለት እንጂ ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ዕድሜያቸው እንዲረዝም ብለው በሰው ደም መታጠብ ቀርቶ አልፈው ሲሄዱ ሕፃን ሲያለቅስ ቢያዩ ሊያባብሉ የሚቆሙ ደግ ነበሩ::

ምን ይህ ብቻ ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴም ቆሪጥ የተባለ ሰይጣን ጠንቋይ ነበራቸው ተብሎ ይወራል:: ታዲያ ቆሪጥ ለምን የሚሞቱበትን ቀንና ማን ሊገድላቸው እንደተሰለፈ አልነገረም? በ1943 ዓም በነደጃዝማች ነጋሽ በዛብህና በሌሎቹም መኳንንቶች መገልብጠ መንግሥት ሲታሰብ በ1953 ዓም በነጀኔራል መንግሥቱ ንዋይ በ1959 ዓም የግድያ ሙከራ በጀኔራል ታደሰ ብሩና ኋላም በደጃዝማች ታከለ ወልደ ሐዋርያት ሲሞከርባቸው ብሎም ደርግ መስከረም 2 ቀን በ1967 ዓም ከሥልጣን ሲያወርዳቸው ለምን ቆሪጥ አልነገራቸውም? ይህን ሁሉ ስናጤን ውሸት መሆኑን እንረዳለን:: የአጤ ቴዎድሮስ እናት ኮሶ ሻጭ ናቸው በማለት በዚህ ዓይነት ታሪክ የተበላሸ መሆኑን ያስረዳል::

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ከአጤ ቴዎድሮስ እስከ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 1 "በኢትዮጵያ ምዕራብና ሰሜን የቱርክና የግብፅ መንግሥት ተስፋፍቶ ራሷንም ኢትዮጵያን በሚያሰጋበት ጊዜ በኢትዮጵያ ምዕራብ በቋራ በተለይ ሻርጌ ከሚባለው ሥፍራ ምንም እንኳ የነጋሢነት ዘር ባይኖረው ስሙ ከመግነን ጋራ ያሸናፊነት ዕድል ያለውን አንድ ሰው አሥነሥቶ ኢትዮጵያ የታፈረች ሆና እንድትኖር እግዚአብሔር ስለ ፈለገ ኃይሉ የሚባሉ የቋራ ተወላጅ::"

"ከደንቢያ ባላባት ከሚወለዱት ከእሙት አትጠገብ ልጅ ካሳን (በኋላ ቴዎድሮስ የተባሉትን) ባ1811 ዓም ወለዱ:: ሌሎች ታሪክ ጸሐፊዎች

አባታቸው እንጂ እናቲቱ ባላባትነት የላቸውም እንዲያውም በድህነት ምክንያት ኮሶ ይሸጡ ነበር ይላሉ:: ይሁን እንጂ በሁለቱም ዐይነት ቢሆን ልጅ ካሣ ባላባትነት ካላቸው ውስጥ እንደ ተወለዱ አባታቸው ስለ ሞቱ ከእናታቸው ጋራ ተቀመጡ" ሲሉ ጽፈዋል:: እርሳቸው በይላሉ ማለፋቸው የተጠራጠሩ ያስመስላቸዋል::

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፉ ገጽ 7 "ካሣ ወይም በኋለኛው ዘመን ቴዎድሮስ የተባሉት የኮሶ ሻጭ ልጅ መሆናቸውን አንዳንድ የውጭ አገር ጸሐፊዎች ጽፈዋል:: ያገራችን ታሪክ ጸሐፊዎች ይህንኑ አምነውበት ቴዎድሮስ የኮሶ ሻጭ ልጅ ናቸው እያሉ ተርከዋል:: እናቲቱ ኮሶ ለመሸጣቸው ግን ያቀረቡት ማስረጃ የለም:: እኔም አላገኘሁም:: ወይዘሮ አትጠገብ በምን ምክንያት ኮሶ ይሸጡ እንደነበር በዚያ ዘመን ኮሶ ከየዱሩ በሚሸመጠጥበት ጊዜ የኮሶው ገበያ ምን ያህል የኑሮ መግፊያ ጥቅም ይሰጣቸው እንደነበረም የሚተርክ የለም::"

"የወይዘሮ አትጠገብን የኮሶ ሻጭነት ወሬ ያባዘውና በመጽሐፍ ለዓለም ያዳረሰው እስቲቨ የተባለው ሚሲዮናዊው ሄነሪ እስተርን ነው:: እሱም የጻፈው ከሰዎች የሰማውን የሐሜት ወሬ ይዞ ነው:: ካሳን ከድሃ ቤተሰብ ልጅነት አውጥቶ ከሀብታሞች ጉያ ለመጨመር መከራከሬ ሳይሆን እውነተኛውን ወይም እውነት የሚመስለውን ታሪክ ለመከተል ብዬ ነው:: የካሣ ወይም የአጤ ቴዎድሮስ አያት ማለት የአቶ ኃይሉ አባት ወልደ ጊዮርጊስ ደጃዝማች ናቸው" ይሉና ገጽ 10 "ራሳም በ1ኛ ቮልዩም መጽሐፉ ላይ ስለዚህ እስተርን እንደጻፈው እናትየዋ ኮሶ ሻጭ መሆናቸውን ለማጣራት ሞክሬ ነበር::"

"አንድም ሰው ኮሶ ሲሸጡ አይቻለሁ የሚል የዓይን ምስክር አላገኘሁም:: ያነጋገርኳቸው ሁሉ የሚነግሩኝ የባላባት ዘር መሆናቸውን አባታቸውም መሆናቸውን ነው:: በአበሻ ውስጥ ታላላቅ ከሚባሉት ዘር መወለዳቸውን ነው ያጣራሁት:: እስተርን በንጉሡ ችሎት ቀሞ ቴዎድሮስ ሲያነጋግሩት የድፍረት ቃል እየመለሰ ጣቱን በማስጮህ በለው በለው ብለው በሽመል ሲመታ ከኪሱ የማስታወሻ ደብተሩ ወደቀች:: በዚያችም ደብተር ላይ ንጉሡ ገዳይ ናቸው የሚል ቃል በመገኘቱ ሰቃው ሁላ ተፈትሾ ታሰረ::

ከዚህ በኋላ ሲለቀቅ ያን ቂሙን ለመወጣት ያዋረደ መስሎት የኮሶ ሻጭ ልጅ ብሎ ጻፈ ብሏል በዚህ ይብቃን" ሲሉ ጽፈዋል አቶ ጳውሎስ ኞኞ የሚሰዮናዊውን እስተርን አጻጻፍ ታሪክ ትክክል አለመሆኑን ራሳም ከጻፈው መጽሐፍ መንሥኤውን ዘርዝረው ጽፈዋል:: እስተር የጻፈው ትክክል አለመሆኑን ራሳም ካጣራ የተወራው ሁላ ውሸት ነው ማለት ነው:: ስለዚህ አቶ ገሪማ ታረፈ ከመነሻው ጀምረው የኮሶ ሻጭ መንሥኤው እንዴት እንደተጀመረ አንድ ባንድ ዘግበውታል::

<u>አባ ታጠቅ ካሳ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 19-20 "ኮሶ ሻጭ ወይም የኮሶ ሻጭ ልጅ የተባለው ስም እንደምን እንደተራባ ለማስረዳትና ምክንያቱንም ከመሠረቱ ማጣራት ስለአስፈለገ ከእውነተኛ ምንጭ አትጠገብ ወንድ በወሰን በየአውራጃውና በየወረዳው የሚወለዱ ወይዘሮ መሆናቸው ከዚህ ቀጥሎ እንደተዘረዘረው የትውልድ ሐረግ ተገልጿል:: ወይዘሮ አትጠገብ ወይና ደጋ ወረዳ በአውሊድ ማርያም ሰበካ ከሚገኙት ወላጆቻቸው ጋር በመሬት ሲከራከሩ ከቆዩ በኋላ ልዩ ስሙ ኮሶ አላየ የሆነው ሰፈ መሬት የእርሳቸው ድርሻ ይሆናል::"

"ይሁን እንጂ ወይዘሮዪቱ በዕጣ የደረሳቸው መሬት ኮሶ የመላበት ስለሆነ ይህንኑ መሬት ለማልማት ሲያስመነጥሩ በመሬቱ መካከል አንድ የኮሶ ዛፍ ኮሶ ያፈራ ስለተገኘ እንደ አትክልት ቆጥረውት እንዳይቆረጥ ከልልለው ወደ ጎንደር ተመለሱ:: በሌላው ጊዜ ደግሞ ልማቱን ለማየት ከጎንደር ወደ መሬታቸው ሂደው ልማቱን ሲመለከቱ የኮሶው ዛፍ አብቦና አፍርቶ የተመለከተች ገረድ ኮሶው አፍርቷልና ለቤተሰብ የሚሆን ለቅሜ ልያዝ ትላቸዋለች"

"እርሳቸውም ከሆነ መልካም ነው ለቅመሽ ያዥ ይላሉ:: ገረድ ያፈራ ያፈራውን ለቀመችና ቋጥራ ወደ ጎንደር ይመለሳሉ:: በዚህ ጊዜ ይህን የተመለከተ የመሬት ባላንጣ ጠላት ይቀባል ጥላት እንደተባለው ሰንበቴ ከሚጠጣበት ሂዶ አያችሁ ወይዘሮ አትጠገብ በአለባበሷና በሁኔታዋ ወይዘሮ ትመስላለች:: በአንድ በኩል ደግሞ ኮሶ እያስለቀመች ጎንደር ወስዳ ትሸጣለች በማለት እያባዛ ይናገራል::"

"ከዚህ በኋላ ስም ይወጣል ከቤት ይቀበላል ጎረቤት እንደሚባለው ከዚህ ሰው ወሬ የተነሣ ኮሶ ሻጭ የሚለው ትርፍ ምላስ በቀል እንጂ ወይዘሮ አትጠገብ በጎንደር ሰፋፊ የከተማ ቦታ በገጠር ርስትና ጉልት ያላቸው ራሳቸውን ችለው የሚተዳደሩ ሴት ወይዘሮ ናቸው:: ይሁን እንጅ በግእዝ የተጻፈው የጎንደር ታሪክ ነገሥት ስለ አጤ ቴዎድሮስ ስርወ ትውልድ ሲናገር ፥ወተንሥአ ብእሲ ኃያል ቴዎድሮስ ወጥንተ ስሙ ደጃዝማች ካሣ ዘእምነገደ ሄት ወልደ አምኖን ወልደ ዳዊት ንጉሥ እያለ ከዳዊት ወገን መሆናቸውን ያትታል" ሲሉ ጽፈዋል::

Harold G.Marcus <u>A HISTORY OF ETHIOPIA</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 59 Dej.Hailu Wolde Giorgis, who governed Kwara,and woizero Attetegab, both of whom later received invented Solomonic genealogies. There was no binding church marriage and around 1820,the dejzmach chose a new consort,and Attetegab took her son to Gonder, where she eked out a living by selling koso,a powerful purgative" ሲሉ ጽፈዋል:: እኚህ ጸሐፊም የእስቴርን ወሬ ወርሰው መሆን አለበት::

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ <u>ከአጤ ልብነ ድንግል እስከ አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 374 "ይኸውም አጤ ቴዎድሮስ ሊነሡ የቀረበበት ጊዜ ዋዜማ መሆኑ ነው:: በዚህ ጊዜ ርሳቸው መዠመሪያ የራስ አሊ አሽከር ሆነው በኋላ ደግሞ ልጃቸውን ወይዘሮ ተዋበችን አግብተው ያንኑ ያሽከርነት ሥራቸውን ይቀጥላሉ" ሲሉ ጽፈዋል:: እንዲሁም ደግሞ ከዚህ በሚከተለው መጽሐፍ ላይ ደግሞ ቃሉን ደግመውታል::

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ <u>ከአጤ ቴዎድሮስ እስከ ቀዳማዊኃይለ ሥላሴ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 2 "በኋላም ሽፍትነቱን ትተው ከደጃች ጎሹና ከራስ አሊ ቤት በነበሩ ጊዜ የቤተ መንግሥት አስተዳደግና የወታደርነት ሥራ ሲለምዱ ኖሩ:: ስናር (ሱዳን ውስጥ) በሚባለው ስፍራ ከግብጾች ጋራ ጦርነት በተደረገ ጊዜ ብዙ ጀብድ ሠርተው ስለ ነበር ዝናቸው በያለበት ተሰማ" ሲሉ ጽፈዋል::

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ <u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 63 "ቴዎድሮስ በዚህ ዕድሚያቸው አካባቢ ላይ ከደጃች ክንፋም ከልጅ መኮንንም ካቶ ቢተዋም

ከደጃዝማች ጎሹም አሽከርነት ነጻ ሆነው ሥልጣን ለመያዝ ወደሚያስችላቸው ወደ ሽፍትነት እንደ ተሰማሩ" ሲሉ ጽፈዋል:: ከላይ ከራስ አሊ አሽከርነት መግባታቸውን ጠቅሰው ከታች ደግሞ ለምን ረሱት::

ደራሲ ኮራዶ ዞሊ ትርጉም ዘሪሁን ገብሬ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ ከአጤ ናእድ እስከ አልጋወራሽ</u> ራስ ተፈሪ መኮንን በተባለው መጽሐፍ ገጽ 94 "ለመሆኑ የራስ አሊ ሎሌ የነበሩት ካሣ ኃይሉ ማን ናቸው? ካሣ ኃይሉ የተወለዱት በጣም ድኻ ከሆነ ቤተሰብ ሲሆን ትውልድ ሀገራቸው ጎንደር የተወለዱበት ቦታ ልዩ ስሙ በቋራ ወረዳ ጨርጌ ተብሎ በሚጠራው ቦታ ነው:: ዘመኑም በ1820 ዓም" ሲሉ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስን በተመለከተ የውጭ አገር ደራስያን ሆኑ የአገር ልጆች ከጻፉት ሰነድ የሚያመለክተው የራስ አሊ አሽከር መሆናቸውን ከዚህ ከፍ ብሎ ከተጠቀሰው መጽሐፍ በቀር በማንም ተጠቅሶ አላነበብኩም:: ባይሆን አንዳንዶች ግብር ለራስ አሊ ወስደው ነበር የሚሉ ሰነዶች ጥቂት አሉ::

"የኮሶ ሻጭ ልጅ ናቸው" የሚለው ታሪክ በኢትዮጵያውያን ከተጻፈ መጻሕፍት ሁሳ አቶ ጳውሎስ ኞኞ የጻፉትን የሚያስንቅ አልተጻፈም:: በአጠቃላይ አቶ ጳውሎስ ኞኞ የውጭ አገር ደራስያንን በተመለከተ ማስተዋል እንዳለብን መክረውናል:: የውጭ አገር ደራስያን ብቻ ሳይሆን በእኛ ወገኖች የተጻፈውንም በጥሞና ስናነበው አንዳንድ ስህተት ስላለበት በጥንቃቄ መመርመር ያስፈልጋል:: ለምሳሌ ግርሃም ሐንኮክ የላሊበላን አብያተ ክርስቲያናት የሠሩት ነጮች ቴምፕላሮች ናቸው ይላል::

ግራሀም ሐንኮክ እንደጻፈው ጌታቸው ተሰፋዬ ጎጂ እንደተረጎመው <u>ታቦተ ጽዮንን ፍለጋ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 70 "የተሠራውም በነጮች ነው፥እነሱም የሠሩት በንጉሥ ላሊበላ ታዘው ነው" ይሉና ገጽ 237 "ቴምፕላሮች ወደ ኢትዮጵያ የመጡት በንጉሥ ላሊበላ ዘመነ መንግሥት መሆኑ ይታወሳል:: አሁን ደግሞ የማኅበራቸው መለያ የሆነውን መስቀል አክሱም ውስጥ አገኘሁ:: ተጨማሪ ተመሳሳይ የመስቀል ቅርጾችንም በካሌብ ቤተ መንግሥት ፍርስራሽ ውስጥ ልመለከት ነው" ሲሉ ጽፈዋል::

ላሊበላ ሕንጻን ነጮች ከሠሩት ለምን በፈረንሳይ አገር ቴምፕላሮች ከተመሠረቱበት አገር ይህን መሳይ ሕንጻ ሊኖር አልቻለም? ደግሞም "አሁን የማገነብራቸው መለያ የሆነውን መስቀል አክሱም ውስጥ አገኘሁ ተጨማሪ ተመሳሳይ የመስቀል ቅርጾችም በካሌብ ቤተ መንግሥት ፍርስራሽ ውስጥ ልመለከት ነው" ሲሉ ራሱን በራሱ ይቃረናል::

አጤ ካሌብ በ485 እስከ 515 የነበሩ ሲሆኑ ቴምፕላሮቹ የተመሠረቱት በ11ኛው ክፍለ ዘመን የፈረንሳይ ሊቀ ጳጳስ ያቋቋማቸው ሲሆኑ መስቀላቸው እንዴት ቀድሞ አክሱም ከአጤ ካሌብ ቤተ መንግሥት ሊገኝ ቻለ? እንግዲያውስ ከኢትዮጵያ ተሰርቆ የተወሰደ የቴምፕላሮቹ ቅርስ የኢትዮጵያ ነው:: ግራሀም ሐንኮክ በዚህ ስህተት ብቻ ሳይሆን ሌላም ስህተት ጽፈዋል::

ገጽ 22 "ከ1270 ጀምሮ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ እስከ ወደቁበት 1974 ድረስ ለስድስት መቶ ዓመታት ከአንድ ንጉሥ በስተቀር የኢትዮጵያ ነገሥታት አማሮች ነበሩ" ሲሉ ጽፈዋል:: በቅድሚያ መታወቅ ያለበት ከ1270.8 ሲቀነስ 1262 ዓም ይሆናል ከዛጉዬ ወደ ሰሎሞናዊው ሥርወ መንግሥት ያመጡት ተማሪ ተስፋ ልደት የኋላው አጤ ይኩኖ አምላክን ማነው አማራ ያደረጋቸው? ከእርሳቸው ወዲህ የነገሡት ሌሎች ቢሆኑ ማነው አማራ?

የአጤ ይኩኖ አምላክ ቅድመ አያቶች ከአክሱም ወደ መንዝ የተሰደዱት በ912 ዓም ሲሆን ሸዋ መጥተው ከከንባታ ሐድያ ከሌሎችም ጎሳዎች ጋር የተዋለዱ ናቸው:: በ1262 ዓም ከዛጉዬ ሥርዎ መንግሥት ሲያመጡ እርሳቸው የተዋለዱ በብዛት ከሌሎች ጎሳዎች ጋር ሲሆን የአጤ ልብነ ድንግል እናት እቴጌ እሌኒ የከንባታ እስላም ነበሩ::

ክርስትና ተነሥተው አጤ ልብነ ድንግልን ወለዱ:: አጤ ልብነ ድንግል ሚስታቸው ትግሬ የመቀሌ ተወላጅ እቴጌ ሰብለወንጌል ሲሆኑ ልጃቸው አጤ ገላውዴዎስና አጤ ሚናስ ሌሎችም ሸዋ ቀሩ የሚባሉት ሁላ እናታቸው ትግሬ ናቸው:: ጎንደር የገባው መንግሥት የቱ ነው አማራ? አጤ ኢዮአስ የወሎ ኦሮሞ ሌሎችስ?አጤ ምኒልክስ አማራ፤ኦሮሞ፤ጉራጌ አይደሉምን? አጤ ኃይለ ሥላሴም ትግሬ ከላይ የሚወርድ ዘር ሲኖራቸው አማራ በትንሹ የወይዘሮ

የሸመቤት እናት ንጹሕ ጉራጌ አባታቸው የወሎ ኦሮሞ በሃይማኖታቸው እስላም የነበሩ ናቸው::

አጤ ኃይለ ሥላሴ ሕይወቴና የኢትዮጵያ እርምጃ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 1" በዚሁም ዘመን የሕግ ሚስታቸውን ወይዘሮ የሸመቤትን (የእኔን እናት አገቡ" ሲሉ እርሳቸውን አባት አልባ አስቀሯቸው:: ለምን ጃንሆይ የእናታቸውን አባት ስም አልጠቀሱም? ምክንያቱም ወይዘሮ የሸመቤት አሊ የወሎ ኦሮሞ እስላም ስለነበሩ ምናልባት አፍረው ይሆናል:: ከዚያም የወይዘሮ የሺመቤት እናት ጉራጌ ናቸው:: የአባታቸውን ትውልድ ግማሹን ግማሹን ጠቀሱ:: ለምሳሌ "አባቴ ልዑል ራስ መኮንን የሸዋ ንጉሥ የሣሕለ ሥላሴ ልጅ የልዕልት ተናኘ ወርቅ ልጅ ናቸው::"

"አባታቸውም የዶባና የመንዝ ባላባት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ወልደ መለኮት ናቸው":: ሲሉ በሌላ ታሪክ ደግሞ የኦሮሞ ዘር ከንጉሥ ሣሕለ ሥላሴ ባለቤት በወይዘሮ በዛብሽ በኩል የሚወርድ ሲኖር ሌላው ዋናው ታሪክ ደግሞ ከትግራይ ሐውዜን ወልደ ጊዮርጊስ ሸዋ መጥቶ ኦሮሞ አግብቶ ጉዲሳን ይወልዷል::

ጉዲሳ ወልደ ጊዮርጊስን፤ወልደ ጊዮርጊስ ወልደ መለኮትን ይወልዳሉ ወልደ መለኮት ወልደ ሚካኤልን፤ወልደ ሚካኤል ራስ መኮንንን·ራስ መኮንን አጤ ኃይለ ሥላሴን ይወልዳሉ ይህ ነጥሮ የወጣው ታሪክ ሲሆን የውጭ አገር ደራስያን ብቻ ሳይሆኑ መንደርተኞች ደራስያንም ይህን ማስተጋባታቸው አልቀረም:: የውጭ አገር ደራስያን ብዙ ስህተት ይፈጽማሉ:: ያም በ2 ምክንያት ሲሆን የመጀመሪያው በመሰሪነት ሆን ብለው የሚፈጽሙት ተንኮል ነው:: 2ኛው ግን የአገሩን ባህልና ቋንቋ የማያውቁ በመሆናቸው ተርጉሞ የሚነግራቸው ሰው ታሪክ ጠንቅቆ ካለማወቅና ወይም አንዱን ጎሳ ጠልቶ የሚያስጠላ በመሆኑ ነው::

አውቀው የሚያጠፉት ደራሲያን ኢትዮጵያ የሚለውን ስም ቀይረው አቢሲንያ ብለው የሚጥፉ አልያ ደግሞ አበሻ ብለው የሚጽፉ ናቸው:: አቢሲንያ የሚለውን ለማስረዳት ጥረት የሚያደርጉት ቀደም አቡሳ የሚባል አጤ በመኖሩ ከርሱ ጀምሮ የመጣ ነው ይላሉ:: ይህም ውሸት ነው:: ሐበሻ የሚለውንም ለማስረዳት የሚጥሩት ቅይጥ ሕዝብ በመሆኑ ከእስራኤል ጋር የተዳቀለ በመሆኑ ነው ይላሉ:: ይህም

ውሸት ነው። ኢትዮጵያ የሚለው ስም ኢትጵስ ከተባለው አጤ ጀምሮ የሚጠራ ነው የሚሉት ሁሳ ውሸት ነው።

ኢትዮጵያ ብለው ስም ያወጡልን ግሪኮች ናቸው እያሉ የሚያሳዝኑትን ግለሰቦች ጥያቄ ልጠይቃቸው ግሪኮች መጥተው ኢትዮጵያ እስኪሏት ድረስ የኢትዮጵያ ስሟ ማን ይባል ነበር? ይህን ካልመለሱ ሀሰት ነው እንላቸዋለን። ኢትዮጵያ ብለው ስም ያወጡልን አባቶቻችን እንጂ ግሪኮች አይደሉም። ስለዚህ የአገሪቱ ስም ኢትዮጵያ እንጂ አቢሲንያም አበሻም አይደለም። አበሻ ማለት በዐረበኛ ጥቁር ባሪያ ዝቅተኛ ሕዝብ ማለት ነው። ዛሬም አበሻ የሚሉ ኢትዮጵያ የሚለውን ስም ለመሸሽ ነው። ለምን?

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 10 "የውጭ አገር ታሪክ ጸሐፊዎች ማንኛውንም ሐሜትና ወሬ እያግበሰበሱ ስለሚጽፉ እያጣሩ ማመኑ የኛ ድርሻ ይመስለኛል። ወደፊት እንደምናነበው ቴዎድሮስ ከትቢያ ላይ የተነሣሁ ነኝ እያሉ የሚናገሩት 1ኛ ለትሕትና ብለው ነው። 2ኛ ዳዊት ደጋሚ ስለነበሩ በዳዊት መዝሙር ውስጥ የእስራኤሉ ንጉሥ ዳዊት ስለራሱ ሲናገር ከትቢያና ከዓመድ ላይ የተነሣሁ ነኝ እያለ ስለጻፈ በአገራችን እምነት መሠረት ለትሕትና በዚያ መመራታቸው ነው" ሲሉ ጽፈዋል። ምክሩንማ ምን አቶ ጳውሎስ ብቻ ሊቅ (ዶ/ር)ሳኢሰም ከወቀሳ ጋር አስጠንቅቀዋል።

ዶ/ር ሳኢሲ ጌ.ደሌቦ <u>ኢትዮጵያዊነት ታሪካዊ መሠረቶችና መሣሪያዎች</u> በተባለው መጽሐፋ ገጽ 12 "አውሮፓውያን የፈጠራ ታሪካቸውን አስተማሩን የነጻ ትምህርት እድል ሰጡን። እኛም ያስተማሩንን አጠናን። ያንን ለሌሎችም ማስተማር ጀመርን። የአርኪዮሉጂ ዕውቀት እየሰፋ ሲሄድ ግን የተማርነው ትምህርት ስህተት ሆኖ ተገኘ" ሲሉ ጽፈዋል።

አንዳንድ ጥቃቅን ስህተቶች ሊፈጠሩ ይችሉ ይሆናል የዚህ ዓይነት የጎላ ስህተት መጻፍ ግን ሆን ተብሎ እንጂ ስህተት ሊባል ስለማይችል አንባቢም ስለ አንድ ታሪክ ከአንድ ቦታ ሲያገኝ ለማመሳከር ጥረት ማድረግ እንጂ ደራሲውን ስለወደደው አልያም ስለሚያውቀው እንዳለ መቀበል የለበትም። ስለዚህ አእምሮ የተፈጠረው ለማመዛዘን እንደመሆኑ መጠን ማመዛዘን ማጣራት ጥሩ ነው የሚል እምነት አለኝ።

ዘሪሁን ገብሬ ትርጉም ጸሐፊው ኮራዶ ዞላ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ</u> ካጼ ናዖድ እስከ አልጋወራሽ ተፈሪ መኮንን በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 94 "አባታቸው ገብሬ እናታቸው ኮሶ ሻጭ ነበሩ" ሲሉ ጽፈዋል። የውጭ አገር ደራስያን እንዲያውም አባታቸው ገበሬ ናቸው ብለው ጽፈዋል። ተመልከቱ ሌሎች የሀገራችን ደራስያን አንድም ኃይሉ ወልደ ጊዮርጊስን ገበሬ ነበሩ ብሎ የጻፈ ማንም የለም።

አቶ ገሪማ ታፈረ ሆኑ አቶ ጳውሎስ ኞኞ የኮሶ ሻጭ ልጅ የተባሉበትን ከመነሻው ጀምሮ ዘርዝረው ጽፈዋል። ለዚህ ምስራፍ መነሻ የሆነው ዋናው አጤ ቴዎድሮስ የኮሶ ሻጭ ልጅ አይደሉም ለማለት ነው። ከላይ የተጠቀሰው ደጃዝማች ወንድ ይራድ እቴጌ መነንን ለማስደሰት ሲሉና በጠጅ ሞቅታ "ይህን የኮሶ ሻጭ ልጅ እንደ ፍየል አንገቱን ይዤ አመጣልሻለሁ" ብለው መፎከራቸው አይዘነጋም።

ይህ የአፍ ወለምታ እርሳቸው ገና ጎንደርን ሳይለቁ ለልጅ ካሳ ደርሶ ኑሮ በሥዕል ተደግፎ ታሪኩ እንደቀረበው ወፍጮ የፈጩበት መንሥኤው ይህ ነው። የእኛ ሰው ደግሞ አንዳንዴ የጠላነውን ሰው እንዴ ጠልተነዋልና የምንታረቅ ስለማይመስለን የተወራውን ማናፈስ ተግባራችን በመሆኑ ከእኛው ሰዎች አልፎ ከውጭ አገር ሰዎች ጀሮ በመድረሱ ዛሬ ታሪክ ሁኖ በመጻፍ ላይ ነው። ነገር ግን ከላይ እንዳልኩት የተጻፈውን ጽሑፍ በጥንቃቄ ካልመረመርነው ጉድለት ሊያመጣ ይችላልና ማመዛዘን ይኖርብናል። ለዚህም ነው አቶ ጳውሎስ ኞኞ በጥንቃቄ መርምረው መልስ የጻፉልን። እኔም ካሳ ኃይሉ የኮሶ ሻጭ ልጅ አይደሉም እላለሁ።

ምዕራፍ 5

ደጃዝማች ካሳ

የደጃዝማች ወንድ ይራድ ድል መሆንና የአራት ደጃዝማች ጦር በልጅ ካሣ መማረክ ልጅ ካሳም ደጃዝማች ተብለው መጠራታቸውንና የተማረከው ሠራዊት "የያዝከውን መሣሪያ አስቀምጥና መሄድ የምትፈልግ ሀድ፤የእኔ አሽከር መሆን የምትመርጥ ካለህ ፈቅጀለሃለሁ ብለው ሲነግሩት "እንኳን ተፈቀደልን እንጂ የአንተ አሽከር እንሆናለን" ብሎ ሠራዊቱ ቀረ"ተብሎ ለእቴጌ መነን ተነገራቸው::

ይህን ወሬ ሲሰሙ ቅዠት እንጅ እውነት መስሎ አልታያቸውም:: በአገራችን ታሪክ ደጃዝማችን የማረከ ጀግና ደጃዝማች ተብሎ ይጠራል:: ልጅ ካሳ ደጃዝማች ወንድ ይራድን ከማረኩ በኋላ ደጃዝማች ካሳ ተብለው መጠራት ጀመሩ:: ልጅ ካሣ በዚህ ዓይነት ደጃዝማች ወንድ ይራድን ኮሶ አጠጥተው ወፍጮ እያስፈጩ፤ አድክመው በተቅማጥ እንዲሞት አድርገውታል::

ደብተራ ዘነብ <u>የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 3 "የአበሻ ሰዎች ሁሉ ፍርድን መልካም መሠረትን እግዚአብሔርን መፍራትን በተዉ ጊዜ በስም ክርስቲያን ተብለው በኢየሱስ ወንጌል ፈንታ አስማት ምንዝር ስካር ቧልት ጥመት ባደረጉ ጊዜ እግዚአብሔር አምላክ ቀናዒ ነውና ቴዎድሮስን አስነሣ የሚቀጣ" ሲሉ ጽፈዋል:: "ወግዱ ደጃዝማች ወንድ ይራድ ነው ለዚያ ፍየል እረኛ የሚማረከው"በማለት ቢጮሁም ታሪኩ ትክክል መሆኑ ተነገራቸው::

እቴጌ አሁንም ሌሎችን ደጃዝማቾች ሰብስበው "ይህን የፍየል እረኛ ልጅ ታሳዩኛላችሁ"በማለት ላኩ:: ይህ ሲሆን ደጃዝማች ካሣ ደግሞ ከቆላው ለቀው ወደላይ መጥተዋል የሚባለው ወሬ ሲሰማ ዝመት የተባለው ደጃዝማች ሁሉ ይንቀጠቀጥ ጀመር:: ደግሞ በሴት የታዘዙ በመሆናቸው ደጃዝማቾች እንዘምትም ማለትም አልፈለጉም:: የተሰጣቸውን ሠራዊት ሰብስበው ወደ ደንቢያ ወረዱ::

ደጃዝማች ካሣ ከበርሃ ጀምሮ አንጸው ያወጡትን ሠራዊት አዲስ ለሚገቡትና ከደጃዝማች ወንድ ይራድ ጋር የተማረኩትን በእርሳቸው ዘዴ አሠልጥነው ከጎንደር የሚመጣውን ጦር ጣቁሳ ሰቀላ ዋርካ ላይ ውጊያ ጀመሩ:: ነገር ግን ድል የደጃዝማች ካሣ ሆነ:: ይህም ወሬ ጎንደር ደረሰ:: አሁንም እቴጌ ሌላ ጦር አሰባስበው ላኩ ይህ ጦር በጣና አጠገብ ተዋጋ አሁንም ድል የደጃዝማች ካሣ ሆነ:: ይህ ወሬ መልሶ ጎንደር ገባ::

ይህ ድግግሞሽ ድል የደጃዝማች ካሣ መሆኑ ለእቴጌ መነን ፈጽሞ እውነት አልመሰላቸውም: ምክንያቱም በአንድ ወጣት ይህን ያክል ደጃዝማች ጦር ድል የሚሆን አልመሰላቸው በማለቱ ማመኑ አቃታቸው:: ከዚህ በኋላ እቴጌ መነን ሌላ መላ ታያቸው:: ራሳቸው ዘምተው ደጃዝማች ካሳን አስረው ጎንደር ለማምጣት ወሰኑ:: ግንብ ጠባቂውን 3ኛ አጤ ዮሐንስንና 7 ደጃዝማች ጦር ራሳቸው በመምራት ከጎንደር ደጃዝማች ካሣ ሰፈር ዘመቱ:: ከሰፈሩ ሲደርሱ በእርሳቸው በኩል ያለውን ሠራዊት ብዛት ተመልክተው እንደገና ደግሞ የደጃዝማች ካሣን ሠራዊት አንሶ በማየታቸው "ይህ ቀለኛ የፍየል እረኛ ልጅ የት አባቱ ሊገባ ነው ደፍሮ ከእኔ ጋር ለመዋጋት ሊመጣ ነው" እያሉ እየተመጻደቁ ሄዱ::

የእቴጌ መነን ጦርና የደጃዝማች ካሣ ጦር ገጥሞ ሲዋጋ እቴጌ መነን ከጭናቸው ላይ ቆስለው ተማረኩ:: ምንም እንኳን እቴጌ መነን የያዙት የመሳፍንት አስተዳደር ለኢትዮጵያ የተበላሸ ቢሆንም በቆራጥነታቸው ሴቶች ኢትዮጵያውያን ብቻ ሳይሆኑ ወንዶች ልንኮራባቸው ይገባል:: ምክንያቱም አልበገሬ መሆናቸውና ወንዶች ሲርበደበዱ ሴቷ ጦር ሰብስበው መዝመታቸው ጀግና ናቸው::

ወደ ነበርኩበት ልመለስና ደጃዝማች ካሣ ስለ እቴጌ መነን ወግ ሲወጋ ቀደም" ይቺን ቆፍጣጣ አንድ ቀን ባቄላ ሳላስፈጯት አልቀርም" በማለት ይፎክሩ ነበርና ተማርከው ከደጃዝማች ካሣ ፊት ሲቀርቡ ደጃዝማች ካሣ "ባቄላ አቅርቡላት ትፍጭ"በማለት ወደ ወፍጮው ጋበዟቸው:: ከእቴጌ መነን ጋር አብራ የመጣች ሠራተኛ እኔ ልፍጭ ስትል ጥፊ ቀመሰች:: በዚህ ወቅት እቴጌ መነን መቀነታቸውን ጠበቅ አድርገው መፍጨት ሲጀምሩ የደንቢያ ዘፋኝ::

"እቴጌ መነን ምነው ምን ሁነዋል?
ማስተዳደር ቀርቶ መፍጨት ጀምረዋል፤
ያን ሁሉ ደጃዝማች ያዘዘች እመቤት፤
ሁሉን ተወችና ገብታለች ወፍጮ ቤት
ጊዜው በማለቁ በመግባደዱ
እቴጌ መነንም መጅ መያዝ ለመዱ"

እያሉ ዘፈኑባቸው:: እቴጌ መነን ያመጡት የ7 ደጃዝማች ጦር ሙሉ በሙሉ በደጃዝማች ካሣ ጦር ተማረከ:: በዚህ ወቅት ልጃቸው የወይዘሮ ምንትዋብ አባት ራስ አሊ ነዋሪነታቸው ደብረ ታቦር ስለሆነ የእናታቸውን መማረክ ሰሙ:: እንደናታቸው ከልጃቸው ባል ጋር አታካሮ ከመግባት ይልቅ ነገሩን ለስለስ አድርጎ በምርኮ ያሉትን የእንጀራ አባታቸውን 3ኛው አጤ ዮሐንስንና እናታቸውን እቴጌ መነንን ለማስፈታት ድርድር ገቡ::

ደጃዝማች ካሣም የባለቤታቸውን አያት እቴጌ መነንንና ግንብ ጠባቂው 3ኛው አጤ ዮሐንስን ሌሎችንም መኳንንቶች መሄድ የፈለጉትን ሁሉ በሰላም ወደ ጎንደር ሰደዷቸው:: ይህ ከሆነ በኋላ ደጃዝማች ካሣ ከቋራ እስከ ደንቢያ የ3 ደጃዝማች ግዛት ጠቅልለው ይገዙ ጀመር:: በዚህ ወቅት ከሁሉም መሳፍንቶች የበላዩ ራስ አሊ በመሆናቸው ለጎጃሙ ደጃዝማች ጎሹ ደንቢያን ሰጡ:: ደጃዝማች ጎሹ ደንቢያ ሲመጡ ደጃዝማች ካሣ መመለስ እንዳለባቸው ላኩባቸው::

ደብተራ ዘነብ <u>የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 11 "ደጃዝማች ካሣም እንዲህ ብለው ላኩ:: እናንተ (ዋሾች ሸሹ) ትላላችሁ አሉ:: አሁንም መጣሁ እንጋጠም ባሏቸው ጊዜ እነደጃዝማች ጎሹ ዝም ብለው ሄዱ:: ወደፎገራ ላሙን ዘርፈው ሰውን ገድለው ቆራጣ ገዳሙን ሰብረው ሰውንም ሁሉ ገድለው ወደ አገራቸው ጎጃም ትሻገሩ" ሲሉ ጽፈዋል:: ከላይ በቅንፍ ያስቀመጥኩት በእኔ እምነት "እናንተ ዋሾች ሸሹ ትላላችሁ አሉ" ለማለት ፈልገው ይሆናል እኔ ግን እንዳለ ነው የገለበጥኩት::

እነደጃዝማች ጎሹ በዚህ ወቅት ኃይል ያነሳቸው ሳይሆን አይቀርም:: ወዲያው ዘርፈው ወደ አገራቸው የተሻገሩት:: ነገር ግን ብዙ ሳይቆዩ የተጠናከረ ኃይል ይዘው ተመልሰው ወደ ደንቢያ መጡ:: አሁንም

ደጃዝማች ካሣ እና ደጃዝማች ጎሹ መመለሳቸውን ሲሰሙ "እባክዎን ከእርስዎ ጋር ልዋጋ አልፈልግምና ግዛቴን ይልቀቁ"በማለት የቤተ ክርስቲያን አባቶችን ላኩባቸው:: ደጃዝማች ጎሹ "እንዴት ቢደፍር ነው ይህን መልእክት ለእኛ የሚልከው? ሴት መማረክ መስለው እንዴ ይምጣ እጁን ይቅመስ ይህ ወጠጤ" በማለት ተቀነጠነጡ አዝማሪያዊ መቅሜ ከመሐል ሁኖ እርሳቸውን ያደፋፍር ጀመር::
የወንዶች ባል ነው ደጃዝማች ጎሹ፤
እጃችሁን ስጡ ሳትበላሹ፤
ያንጃብባል እንጂ መቼ ይዋጋል ካሳ፤
ወርደህ ጥመድበት ከሽንብራው ማሳ፤

እያለ ይፈክር ጀመር:: በደጃዝማች ጎሹ ሰፈር የሚፎከረውና የሚገጠመው ግጥም ለደጃዝማች ካሣ ደረሳቸው እርሳቸውም አባቴ ናቸው በማለት በሰላም ወደመጡበት የሚሄዱ መስሎኝ እንጂ እምቢ ካሉማ የወንድ እጅ ይቀምሳሉ:: ጀግኖቼ ማጥቃት ልምድ አላቸው በማለት ወደ እራስ እንግዳ ዘወር ብለው ምን ይመስልሃል ሲሏቸው ራስ እንግዳ "እንበለው ይህን ጉራታም ከገባበት ገብተን እናስጓጉረው ይህን ቀፈታም ይሉና ቀደም ሲል ደጃዝማች ካሳ የፈከሩትን ፍከራ እንዲህ ሲሉ ደገሙላቸው::

"አምሣ ቢወለድ አምሳ ነው ጉዱ
መይሳው ካሣ ይበቃል አንዱ"
ብለው ከፈከሩ በኋላ ደጃዝማች ካሳን ተመለከቱ:: ደጃዝማች ካሳም ጦሬቻቸውን አደራጅተው "መጥቻለሁ ታጥቀው ይጠብቁኝ" ሲሉ ላኩባቸው:: ደጃዝማች ጎሹ "ይህስ ደፋር ነው መጥቻለሁ በማለት ላከብኝ ይህን ወጠጤ አይቀጡ ቅጣት እቀጣዋለሁ" አሉ:: ለደጃዝማች ጎሹ ደጃዝማች ካሳ አሽከራቸው እንደ ነበሩ ከላይ ተጠቅሶአል:: ስለሚያውቋቸው ከምንም አልቆጠሩአቸውም::

ጉራምባ ላይ ጦርነቱ ተጀመረ:: የደጃዝማች ጎሹ ኃይል ወደ ድል መቃረቡ ሲጠጋ የደጃዝማች ካሣ ጀግና ደጃዝማች ገልሞ በጉንጫቸው ጦር ሲወጋቸው ልባቸው ተሰውሮ እንደመሮጥ ሲሉ የጎጃም ጀግና አዋጊ ሴት ተመልክታ ወደ ደጃዝማች ካሳ ፊትዋን አዙራ ይህን ገጠመች::

አይሸሽም ያልከው ገልሞነ ሸሸ፤

የደንብያን ሜዳ እያበላሽ፤
ሲሉ ደጃዝማች ካሳ ከሚወዱትና ከሚኮሩበት ጆግና መካከል ደጃዝማች ገልሞ ከፈረሱ ላይ እንዳሉ ጦራቸውን ከጉንጫቸው እየነቀሉ ደም ወርሷቸው ይመለከቱ ነበርና ለጎጃሚዎ ዘፋኙ ይህን ብለው መለሱላቸው።

"አብለሽ ነው እንጂ አልተናገርሽም፤
በዙበት እንጂ ገልሞስ አልሸሸም፤
ገልሞ የፈራ ባላ፤
እርሱ ከሸሸ ማን ይቆማላ?"

ብለው ሲገጥሙ ደጃዝማች ገልሞ ከጉንጫቸው የገባውን ጦር ነቅለው ጣሉና የደጃዝማች ጎሹን ተዋጊ እያለፉ ከፈረስ ላይ እንዳሉ አባረው በጦር የወጋቸውን ለይተው ጣሉት። ከዚያ በኋላማ ማን አቁሟቸው። ደጃዝማች ገልሞ፤ የደጃዝማች ጎሹን አዋጊ ጆግና ሴት የገጠመችባቸውን ግጥም እንዲህ ሲሉ መለሱላት።

"ተይኝ አንች ሴት ደም አሰክሮኛል፤
የታጠቅ አሽከር ድሉ ጠምቶኛል፤
ያነን ያጨደው ማን ይመስልሻል፤
ወጊ እንደጌታው እንደ አባ ታጠቅ፤
ሕግ አስከባሪ ደርሶ እንደመብረቅ"ሲሉ መለሱላት።

በዚህ ወቅት የደጃዝማች ጎሹ ተዋጊ ጆግና የደጃዝማች ገልሞን አድራጎት ተመልክተው ይህን ሲሉ ገጠሙ።

"የወጋውን መታው ለይቶ
የጎሹ አልሆንም ጆግና እንዲህ ሞልቶ"

በማለት ከባልንጀሮቻቸው ተለይተው የደጃዝማች ካሣ አሽከር መሆንን መረጡ። ወዲያው ደጃዝማች ጎሹ ሞቱ። ልጃቸው ደጃዝማች ብሩ ተማረኩ። ጦራቸው እጁን ሰጠና ምርኮ በምርኮ ይሆን ጀመር። በዚህ ወቅት ከላይ ደጃዝማች ካሳን አናንቀው ግጥም ገጥመው ሲያቅራሩ የነበሩት የደጃዝማች ጎሹ አዝማሪ መቅጫ ይማረኩና ወደ ደጃዝማች ካሳ ይቀርባሉ። እርሳቸውም "ለምን ተሳደብህ" በማለት አንዴ የቃሪያ ጥፊ ሲያቀምሱአቸው የሚድኑ መስሎአቸው እንዲህ ብለው ራሳቸው ጥፋተኛ መሆናቸውን ገጠሙ።

"አወይ የእግዜር ቁጣ አወይ የአምላክ ቁጣ
አፍ ወዳጁን ያማል የሚሠራው ሲያጣ
ሽመል ይገባዋል የአዝማሪ ቀልባጣ" ሲሉ ገጥመዋል።

የደጃዝማች ጎሹ ጦር ድል መሆን ደብረታቦር ለራስ አሊ ሲነገራቸው ደነገጡ። ቢሆንም ራሳቸው ጦር ሰብስበው ሊዘምቱ ወሰኑ። ከ90 ሺህ ጦር በላይ አሰልፈው ደጃዝማች ካሣ ወዳሉበት ጎርጎራ ሲያመሩ የአሪንጎ አቦ አባውንት ጦሩን ተመልክተው እንዴት አይነት ሰው ቢሆን ነው ይህ ሁሉ ጦር ሊዘምት የቻለው በል!

ብለው ባልንጀራቸውን ሲጠይቁ ሌላው የደጃዝማች ካሣ አድናቂ ትንግርት ተናገሩ። አንተው ዝም በል በዚህ ጦር ሰልፍ አትደነቅ የሚጠቃ ጦር ነው፤ ምነው ምን ሆንክብኝ በል? ግድ የለህም በእኔ ይሁንብህ ራስ አሊ ሁለተኛ ወደዚህ አይመለሱም። ጻድቁ አቦ ያውቃሉ ቃሌ በጨርቅ ይህ ካሣ የተባለ ልጅ ኃይሉን የሰጠው እግዚአብሔር ነው! የዳዊትና የጎልያድ ጦርነት ሆኖ እንጂ እንግዲያ ያን ሁሉ ደጃዝማች ድል አድርጎ ወፍጮ ያስፈጫቸው ነበር? በእኔ ይሁንብህ የራስ አሊ ዘመን አልቋል።
ጻድቁን ስልህ! የራስ አሊ ጦር ሰልፉ እሚደነቅ
በደጃዝማች ካሣ ይመታል ድባቅ
ይህን ብለው ለባልንጀራቸው ነገሩአቸው።

<u>ስሟቸው ያልታወቀው ደራሲ</u> ገጽ 12 "ራስ አሊ የደጃዝማች ካሳ ሰዎቸው ጥቂት ሁኖ በርሳቸው ጦር ብዛት አሻግረው አዩና እንዲህ አሉ። ሠርገኛ እንዳንለው በዛ ጦረኛ እንዳንለውም አነሰ ብለው በንቀት ተናገሩ። ከዚህ በኋላ የመይሳው ልጅ ጦራቸውን በሥርዓት አሰልፈው መሀል ለመሀል ገቡና ይራኮቱ ጀመር። ወዲያው የራስ አሊ ጦር ድል ሆነ ወዲያውም ራስ አሊ በፈረስ ሁነው ሸሹና የጁ ገቡ" ሲሉ ጽፈዋል። አንድን ሰው መናቅ ጥሩ አይደለም ምክንያቱም የተናቀ ብዙ ይሠራል። ዛሬም እንኳን በዘመናችን ሰዎች ሰዎችን ሲንቁ እንመለከታለን ይህ አግባብ አይደለም። ራስ አሊ አሉላ ሌሎችም መኳንንቶች አጤ ቴዎድሮስን ንቀው ለውርደት በቅተዋል።

በተለይም በዚያ ጊዜ ዘጠና ሺህ ጦር በጣም ከፍተኛ ነው። ይህ ሁሉ ጦር ይጠቃል ብሎ ያሰበ ባይኖርም ጦርነቱ ተጀምሮ 4 ሰዓት እንኳን ሳይዋጋ ድል የደጃዝማች ካሣ ሆነና ራስ አሊም አመለጡ። ከዚያም ደራ ከተባለው ቦታ ላይ አንዱ ራስ አሊን ያዛቸው። ሸዋ ለንጉሥ ኃይለ መለኮት ሲደርሳቸው ራስ አሊን ለማስፈታት መጡና ካስለቀቁ በኋላ ሁለቱ ሲወያዩ "ንጉሥ ኃይለ መለኮት እንጠናከርና እንውጋው በማለት ሐሳብ ሲያቀርቡ ራስ አሊ እግዚአብሔር እኛን ለመቅጣት ያመጣው በመሆኑ አንችለውምና ወደመጡበት ይመለሱ" በማለት መከሩአቸው። ንጉሥ ኃይለ መለኮት የራስ አሊን ምክር ተቀብለው ተመለሱ። ራስ አሊም ዋድላ ሂደው ተቀመጡ።

አሁን ለደጃዝማች ካሣ የቀራቸው አንድ ጉልበተኛ ብቻ ነበር። እርሳቸውም ከሰሜን እስከ ምጽዋ ለብዙ ዘመን የገዙ ደጃዝማች ውቤ ኃይለማርያም ናቸው። ደጃዝማች ውቤ፣ ከዚያ በፊት ራስ አሊን ለመውጋት ደብረታቦር ዘምተው ድል አድርገው ከቤት ሲንጎማለሉ ራስ አሊ ዋድላ ሲገቡ የሐሙስ ወንዝ ጀግና አሸከራቸው ደጃዝማች አሊጋዝ እጄን ልሰጥ መጥቻለሁ በማለት ወደ ደብረታቦር ሲመጡ ትጥቅህን ፍታ ብሎ የጠየቃቸው ባለመኖሩ ደጃዝማች ውቤን ማርኮ ራስ አሊን ቢያስፈልግ ያጣቸዋል።

አንዱ ገበያ ውሎ ወደ ቤቱ የሚመለስ ፋርጤን ሌላው ከተማ ያልዋለ ፋርጤ እንደምን ዋልክ አያ ብሎ ሰላምታ ከሰጠው በኋላ ጦርነቱ ከምን ደረሰ ብሎ ሲጠይቀው "ደጃዝማች ውቤ ተማርከዋል ራስ አሊ ጠፍተዋል "ሲለው በቅጡ አድርገህ ንገረኝ እንጂ ምነው አያ ሲለው እነሱ በቅጡ ያላደረጉትን እኔ እንዴት በቅጡ አድርጌ ላውጋህ" ብሎታል።

ደጃዝማች ውቤ ቀልጣፋ ቢሆኑም በዚህ ጦርነት ወቅት አልቀናቸውምና ለመንገሥ በማሰባቸው ጳጳስ አስመጥተው ደረስጌ ማርያምን አሠርተው የሌሎችን ደጃዝማቾች መዳከም ሲጠባበቁ ሳለ ራስ አሊ ተጠቁና ተራው የእርሳቸው ሆነ። ደጃዝማች ካሣ ከዚህ ወዲህ እንደሚነግሡ ሙሉ በሙሉ ተማመኑና ሠራዊታቸውን ሰብስበው "ስሜን በሰሜን እነግርሃለሁ ያነን ቆፍጣጣ ደጃዝማች ውቤን እጃቸውን እንይዛቸዋለን"ብለው ካበረታቱ በኋላ ዘመቻ ወደ ስሜን አደረጉ።

ምዕራፍ 6

የደጃዝማች ካሣ ዘመቻ ወደሰሜን

የደጃዝማች ካሣ ጦር ወደ ሰሜን መገስገስ እንደጀመረ ለደጃዝማች ውቤ ሲነገራቸው "ተዉት ይምጣ"እያሉ ሲፎክሩ ቀደም ሲል አስመጥተዋቸው የነበሩት ጳጳስ አባ ሰላማ እኔ ልሸምግል በማለት ወደ ደጃዝማች ካሣ በፈር መንገድ ሲጀምሩ ልጆች ስብሰብ ብለው ይጫወታሉ።

በወቅቱ በኢትዮጵያ ባህል መሠረት ሟርተኛ ማለት እንደዛሬው ጋዜጠኛ ዓይነት ማለት ነው። ሟርተኛ ቃሉ የልጆች ጨዋታ ሲሆን ውሎ አድሮ ግን ወደ ጥንቆላ አስገብተውት ጠንቋይ ለማለት ሲፈልጉ ሟርተኛ ይላሉ። በቀድሞ ጊዜ ላም ጠባቂ ሕፃናት ሲጫዎቱ የሚሉትን በስላዮቻቸው ሰብስበው ይጠቀሙበት ነበር። በዚህ ወቅት ልጆች ላም ሲጠብቁ ባለ ይህን ብለዋል።

"አህያ መጣች ተጭና እንጀራ፤
የውቤ ፈረስ ገባታለች ቋራ"

እያሉ ሲዘፍኑ ሰምተው ለአቡነ ሰላማ ሲነግሯቸው ደጃዝማች ካሣን ሳያዩ ገና በልጆች ሟርታ በቃሉ ትርጉም አምነውበት ሄዱ። ደጃዝማች ካሣም ጳጳሱን በክብር ተቀብለው አነጋገሩአቸው። ጳጳሱ የደጃዝማች ካሣን ጦርና ቆራጥነት ሲመለከቱ ወደ ደጃዝማች ውቤ ሰፈር መመለስን አልፈለጉም። በዚህ ሁነው ወጣቱን ጀግና ለማንገሥ ፍላጎታቸው ሆነ። ከግብጽ የሚመጡት ጳጳሳት በእጃቸው ባርከው ካነገሡ በታሪክ እንደማይረሱ ያምናሉ። ደግሞም እኔ ያነገሥኩህ ነኝ በማለት የፈለጋቸውን የሚሠሩ ናቸው።

ይህን ቀደም ብለው ስለሚያውቁ ከደጃዝማች ካሣ ጋር የተዋሕዶ ሃይማኖትን ለማጠናከር እምነታቸው እንደሆነ ጳጳሱ ለማስረዳት ሲሞክሩ ደጃዝማች ካሣ ይበልጥ በተዋሕዶ ሃይማኖት መዳከም

የተበሳጩ መሆናቸውንና ጥሩም ተማሪ የነበሩ መሆናቸውን ሲመለከቱ ደጃዝማች ውቤን ከድተው የደጃዝማች ካሣ ደጋፊ ሆኑ።

ደጃዝማች ካሣ ለደጃዝማች ውቤ እጃቸውን እንዲሰጡ ሲልኩባቸው "ይህ ልጅ ምን ይላል እንዴት ሳልዋጋ እጄን እሰጣለሁ"አሉና ለጦርነት ይዘጋጁ ጀመር። ደጃዝማች ውቤ ከራስ ገብሬ የሚወለዱ በመሆናቸው ለእርሳቸው ይህ ቃል የሚዋጥላቸው አይደለም። በቃላቸው መሠረት ጦራቸውን ሰብስበው ደጃዝማች ካሣን ይጠባበቁ ጀመር። ጦርነቱ ተጀምሮ ብዙም ሳይቆይ ደጃዝማች ውቤ ተማርከው ከደጃዝማች ካሣ ፊት ቀረቡ።

"ከሰሜን ቀይ ባሕር የገዛው መኳንንት፤
አሉኝ ተማረከ በኩል ቀን ጦርነት"

ተብሏል። የደጃዝማች ውቤና የደጃዝማች ካሣን ጦርነት አስመልክቶ በወቅቱ የአጤ ቴዎድሮስ ዜና መዋዕል ጸሐፊዎች የጦርነቱን ታሪክ እያንዳንዳቸው አስፍረውታል። ምንም እንኳን ጦርነት መጥፎ ቢሆንም ቅሉ ታሪክ ነውና ተጽፏል መጻፍም አለበት። ታዲያ ስማቸው ያልታወቀው ጸሐፊ እንዲህ ሲሉ ገልጸውታል።

<u>ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ</u> ገጽ 13 "የመይሳው ልጅም ከአምባ ጫራ ተጉዘው ወገራ ሰፈሩ። ከዚያው ሁነውም ደጃች ውቤን በፍቅር ይግቡ ብለው ላኩ። ከዝያ በኋላ ደጃች ውቤም አልገባም ብለው ወደ ደጃች ካሣ ላኩ። ከዝያ በኋላ ደጃች ካሣ ከወገራ ወደ ሰሜን ተጓዙ፡ አባ ግሬ ውቤም በሰሜን ደረስጌ ወገን ተሰልፈው ቆይተው ተታከሉ በስከ ወዲያው ቆስለው ተማረኩ። ልጃቸውም ደጃች ጓንጓልና ደጃች ካሣ ተማረኩ።"

"ደጃች ውቤን የማረከው ሰው ወደ ደጃች ካሣ ይዞአቸው ሄደና እጅ ነሥቶ እንኳ ቀናዎ አለ። እሳቱ የመይሳው ልጅ ወዲያው ደጃች ውቤን እንዲህ ብለው ወረፍዋቸው። አንተ ቁርጥማታም ሽማግሌ በክብር ግባ ብየ ብልክብህ ምን ብለህ ሰደብከኝ አሁንም ቶሎ ነፍጤንና ገንዘቤን አግባ አልዋቸው"ይሉና ገጽ 14 "ከዚያ ወዲያ ደጃች ውቤን ድል አድርገው ወዲያው በሰሜን ደብረ ጽጌ ድል ባደረጉ በሶስተኛው ቀን በየካቲት 3 ነገሡ" ሲሉ ጽፈዋል።

አለቃ ወልደ ማርያም <u>የዳግማዊ ቴዎድሮስ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፋ ገጽ 5 "በመጋቢት በ3 ቀን ዓርብ ማታ ሁኖ አለና ደጃች ካሣ እያሳድረኝ ይሆን ቁርጥማታም አሳሳድረው ብለው ፊትውራሪውን ገጠሙት ድል አደረጉት። በኋላ ግን የደጃች ካሳ ጦር ተመልሶ ገጠመ በዚህ ጊዜ እግዚአብሔር ለደጃች ካሳ ረድቶአልና ሁሉም ድል ሆነ ደጃች ውቤም ተያዙ" ሲሉ ጽፈዋል።

አለቃ ወልደ ማርያም የመጀመሪያው ጦርት በመጋቢት ሲሉ ደብተራ ዘነብ ደግሞ በየካቲት 3 ቀን ብለዋል። በሁለቱ ደራስያን መካከል የአንድ ወር ልዩነት ሲኖር ሌሎች ደራስያን ግን የደብተራ ዘነብን ደግፈው የካቲት 3 ቀን መሆኑን ጽፈዋል።

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስን ታሪክ</u> የጻፉት ሊትማን ያሳተመው ገጽ 17" በየካቲት 3 ቀን ደጃች ካሣ ሂደው ደጃዝማች ውቤም ቦታው ቧሂት ድንኳን በተከሉ ጊዜ የእንግሊዙን ሊቀ መኳስ ዮሐንስን ደጃዝማች ካሣ በመነጽር አይተህ ንገረኝ አሉት። የሸማ ድንኳን ባየ ጊዜ ነገራቸው ደጃች ካሣም እንዲህ አሉ፡ አሳሳድረውም ያን ጊዜውንም ተነሣ አሉ። ባሳለፉትም ጊዜ እንዲህ ብለው በፍከራ ተናገሩ። እንኳን ይህን ቁርጥማታም ወሉን ወግቼ የሸዋውን ንጉሥ እይዘዋለሁ። ስሜን በስሜን እንግርሃለሁ ያልሁህ ወታደር ስሜ ቴዎድሮስ ነው አሉ።"

"አፄቀድመው ገና በንጉሥ አምሳክ በል ስሜን እነግርሃለሁ ብለው ነበርና ያን ጊዜውን እንዲህ አለ። ወታደር አይዞህ አትፍራ የውቤ ነፍጥ ቢሉህ የተለጎመው ጨርቅና ባሩድ ነው። አይነካህም አሉት። እኔ የክርስቶስ ባርያ ሁሉንም አሳይሃለሁ ወታደር ባሉት ጊዜ ስልቶ ገጠመ ከንጉሥ ቴዎድሮስ በጆሮንድ አየለ አባኘ እሸቱ ጥቂት ሰው ሞተ። ከደጃዝማች ውቤም ደጃዝማች እሸቱ ልጃቸው ደጃዝማች ማጠንቱ ብዙ መኳንንት ሞቱ። ደጃዝማች ውቤም ተያዙ። በየካቲት 5 ቀን ነገሡ። ዘውድ ጫኑ፤ ደረስጌ ማርያም ላይ በእግዚአብሔር ፈቃድ አቡነ ሰላማ ቀብተዋቸው ነገሡ። ንጉሥ ቴዎድሮስ ተባሉ" ሲሉ ጽፈዋል።

ደጃዝማች ካሳ በሰላም እጅዎን ይስጡ ብየዎት እምቢ በማለትዎ እነሆ ይህን ውርደት ተቀበሉ አሁንም ያለወትን ንብረት አስረክቡኝ በማለት ጠየቁአቸው። ደጃዝማች ውቤ ምንም የለኝም ወታደሬ

በእጁ የያዘው ካልሆነ በቀር ሌላ ንብረት የለኝም አሉ። ደጃዝማች ካሣ የደጃዝማች ውቤን ንፉግነት ሰምተው ነበርና "ደጃዝማች እንኳን ንብረትዎ እርስዎ በእጅ ስለሆኑ ቢያስረክቡኝ ይሻላል በማለት ቢጠይቁአቸው የለኝም አሉአቸው።

የደጃዝማች ካሣ ወታደር በዋሻ የተደበቀውን ንብረት ሲፈትሽ ገንዘቡን ብቻ ሳይሆን በጋን መርፌ ሞልቶ ተገኘ። ደጃዝማች ካሣ ደጃችማች ውቤን አስጠሩና "ንብረት የለኝም ብለውኝ ነበር ይህ የማነው? ሲሉ ጠየቋቸው ደጃዝማች ውቤም "ለክፉ ቀን ይሆናል ብዬ ነው" ሲሉአቸው ደጃዝማች ካሣ "ቆፍጣጣ ከዛሬ ወዲያ ምን ክፉ ቀን አለ ለክፉ ቀን ያስቀመጡትን መጠቀም ከተቻለ ምን ክፉ ቀን አለ" አሉአቸው።

የደጃዝማች ውቤ አሽከሮች ለሽምግልና ቀደም ከአቡነ ሰላማ ጋር ሁነው ቢመላለሱ የነበሩ እየፈከሩ ወደ ደጃዝማች ካሣ መጡና "እኛ ልንሸለም ይገባናል። ምክንያቱም የደጃዝማች ውቤ ጦር ድል እንዲሆን አስተዋጽኦ አድርገናል ይህን ያደረግነው እርስዎን ለመርዳት ብለን ነው" አሉ። ደጃዝማች ካሣ "እኔ ጌታውን ከከዳ አሽከር ጋር አንድነት የለኝም እሰረው ከጌታው ጋር" ሲሉ አዋረዱአቸው። ፈታውራሪ ኮከቤ እንዲያውም በደጃዝማች ካሣ የቃሪያ ጥፊ ቀመሱና ወደ እስር ቤት ተወረወሩ።

ምዕራፍ 7

ከደጃዝማችነት ወደ አጤነት

ደጃዝማች ካሣ የቀራቸው ዘውድ መጫን ሲሆን ይህን ለማድረግ የጎደላቸው ነገር ባለመኖሩ ደጃዝማች ውቤ ባሠሩት ቤተ ክርስቲያን ደረስጌ ማርያም በአቡነ ሰላማ እጅ እሁድ የካቲት 5 ቀን 1845 ዓ.ም ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስ ተብለው ጎንደር ክፍለ ሀገር ሰሜን አውራጃ ጃናሞራ ወረዳ ደረስጌ ማርያም ላይ ነገሡ። የነገሡበትን ቦታ አንድ የውጭ አገር ደራሲ አድዋ ነው በማለት ጽፏል።

ኮራዶ ዞሊ የጻፈው ትርጉም ዘሪሁን <u>ግብሬ የኢትዮጵያ ታሪክ</u> ከአጼ ናኦድ እስከ አልጋወራሽ ራስ ተፈሪ መኮንን በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 100 "ከዚህ በኋላ ደጃዝማች ካሣ ኃይሉ ጠላቶቻቸውን ሁሉ

አሸንፈው ካስገበሩ በኋላ ብዙም ሳይቆዩ ወደ አድዋ ከተማ ሄደው ከዚያ በፊት ለአንድ መቶ ዓመታት ያህል ዝናዋ ጨርሶ ጠፍቶ በነበረውና በወቅቱ ክብርዋ ተመልሶላት በነበረችው ቤተክርስቲያን ውስጥ በአቡነ ሰላማ እጅ ቴዎድሮስ 2ኛ በመባል የንጉሠ ነገሥትነት ዘውድ ጫኑ" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህን ታሪክ ከዚህ ላይ ልጠቅሰበት የፈለኩት ምክንያቱ ትክክል ባለመሆኑ ነው። አጤ ቴዎድሮስ የነገሡት ደረስጌ ማርያም እንጂ አድዋ አይደለም። ደራሲው ባለማወቅ ይሁን በሴረኝነት ባይታወቅም ተርጓሚዎች በቅንፍ ማስቀመጥ ነበረባቸው። አንባቢ የዚህ ዓይነት የታሪክ ስባራ ሲፈጠር ወዲያው ካልታረመ ውሎ ካደረ "ውሸት ሲደጋገም እውነት ይመስላል" እንደሚባለው ስለሆነ መታረም አለበት።

አጤ ቴዎድሮስ የነገሡ ደረስጌ ማርያም ላይ መሆኑን ብዙት ያሳቸው የታሪክ መጻሕፍት መደርደር ይቻላል። ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ በወቅቱ አብረው የነበሩ ናቸው። ሌሎች ሁለቱ ጸሐፊዎች ማለትም አለቃ ወልደማርያምና ደብተራ ዘነብ ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር የተገናኙት ታኅሣስ 1848 ዓም አቤቶ ምኒልክን ይዘው ከሸዋ ወደ ጎንደር ሲመጡ ነው። እነዚህ ከሸዋ የመጡ ደራስያን አጤ ቴዎድሮስ የነገሡት ሰሜን ደረስጌ ማርያም መሆኑን ጽፈዋል። ሌሎችም የታሪክ መጽሐፍት መጨመር ይቻላል።

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 138 "በደረስጌ ማርያም ዕጨጌው በግራ ጳጳሱ በቀኝ ተቀምጠው መጽሐፈ ተክሊል እየተነበበ በአቡነ ሰላማ እጅ ሥርዓተ መንግሥት ተደረገላቸው" ሲሉ ክቡር አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ ጽፈዋል።

<u>ርእሰ አድባራት ወገዳማት ጽርሐ ጽዮን ቅድስት ደረስጌ ማርያም</u> የተባለው መጣጥፍ ገጽ 2 "መሳፍንቱ በማያቋርጥ የርስ በርስ ጦርነት ምክንያት በሀገሪቱ ላይ በደረሰው ከፍተኛ የመከፋፈልና የእርስ በርስ ጦርነት በተፋፋመበት ጊዜ በዚህ ጎን ለጎን የቱርኮች፣የግብጾች፣ የሌሎችም ወረራ በሚያስጋበት ወቅት ሳይታሰቡ ካንዲት ወረዳ ከቋራ ተነሥተው ለመከፋፈሉ ደንበኛ ምክንያት የሆኑትን መሳፍንት በማሸነፍ አንደኛ የሀገር አንድነትን ሁለተኛ የማዕከላዊ መንግሥትን

ለማቋቋም አጤ ቴዎድሮስ የነገሡት በዚች በጽርሐ ጽዮን ቅድስት ደረስጌ ማርያም ነው" ሲል ጽፏል።

አቤ ጎበኛ <u>አንድ ለናቱ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 414 " ደጃዝማች ካሣ ይህን ሁሉ ድል ካደረጉ በኋላ ከዋናው ግባቸው ከመድረስ የሚያግዳቸው ምክንያት ስላልነበራቸው ደጃች ውቤ ለመናገሻነት ተጨንቀው ባሠሯት የደረስጌ ማርያም ቤተ ክርስቲያን በአቡነ ሰላማ እጅ ተቀብተው እጅግ ከፍ ባለ ግርማና ድምቀት ዘውድ ጫኑ" ሲሉ ጽፈዋል።

ጳውሎስ ኞኞ <u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 78 "ደጃዝማች ካሣ ደጃች ውቤን ድል ካደረጉ በኋላ በዚያው በየካቲት ወር 1845 ዓም አጤ ቴዎድሮስ ተብለው በደረስጌ ማርያም ቤተ ክርስቲያን በጳጳሱ በአቡነ ሰላማ እጅ ነገሡ" ሲሉ ጽፈዋል።

ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስ ዘውድ እንደጫኑ ታሪካዊ ንግግር አድርገዋል። በነገሡ ቀን የተናገሩትን ንግግር ብዛት ያላቸው ደራስያን አልጠቀሱትም። ነገር ግን ከላይ የተጠቀሰው የአቶ አቤ ጎበኛ መጽሐፍና የመሪ ራስ ኤ.ኤም አማን በላይ አስፋው አሊ ይመር መጽሐፍ ዘግቦታል።

አስፋው አሊ ይመር <u>ቁስለኛዋ አገር</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ162 ላይ አጠር አድርገው የነገሡ ቀን ያደረጉትን ንግግር ዘግበውታል። ሌላው ታሪካዊነቱ ተመሳሳይ ይሁን እንጂ የቃላት ልዩነት አድርጎ የጻፈው አቤ ጎበኛ ነው። ይህም አንድ ለእናቱ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 416-419 ተጠቅሷል። ሌላው የታሪክ መጽሐፍ የነገሡ ቀን የተናገሩትን ዘርዝር አድርጎ የጻፈው የትናንትናዋ የኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ የተባለው መጽሐፍ ነው። ለዚህም ሙሉውን ገልብጨዋለሁ።

መሪ.ራስ.ኤ. ኤም በላይ <u>የትናንትናዋ ኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 260-262 "በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ፤አንድ አምላክ በሆነ በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም አምኜ አብን ወላዲ ወልድን ተወላዲ መንፈስ ቅዱስን ሰራጺ ብዬ በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት ጸንቼ ኢትዮጵያ ሀገሬን ላገለግልና በሕዝቦችዋ ላይ የተበላሸውን አስተዳደር አስወግጄ

ትክክለኛ የሆነውን ፍርድ ልሰጥ እኔ ቴዎድሮስ ቃል ኪዳን ገብቻለሁ። ለዚህ ቃል ኪዳን ረዳቴ እግዚአብሔር መንፈስ ቅዱስ ነው። የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ!አምላክህ አምላኬ ድሌ ድልህ የአንተው የእኔ የእኔ የአንተ ክብር ነው።"

"የኢትዮጵያ አምላክ እኔን ሲያስነሣኝ በእርሱ ኃይል ክንዴን አጠንክሮ የኢትዮጵያን ጠላት ከምድረ ገጽዋ ሳጠፋውና የተስተካከለ ፍርድና ሕግ ያጣውን ሕዝቧን ሳደራጅና ስሙራ ከዳር እስከዳር አንድ ሳደርገው አምላካችን እንደላከኝ ያን ጊዜ ቴዎድሮስ መሆኔን ፈጽመህ ታውቃለህ።"

"ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግና የጥንቱን ገናና መንግሥት መልሶ ለማቋቋም በማደርገው ተጋድሎ ያገኘነው ነገም የምናገኘው ድልና ሥራ ይመሰክራል። የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ! አንተ ለአቋቋምከው መንግሥትና ለአነገሥከው ንጉሥ ተገቢውን ግብር እንድትከፍል ሕግ ይወስንብሃል። "ይህ ያቋቋምከው መንግሥት አንተን ኢትዮጵያዊውን እንዲያገለግልና እንዲጠብቅ ለመለመልከው ወታደር (ነፍጠኛ)ስንቅና ቀለቡ ሳይጓደል እንዲሰፈርለት።"

"ከዚያም ሌላ መተዳደሪያ የሚሆን አበል እንዲሰጠው እንጂ በአንተ ላይ እንዳለፈው የመሳፍንት ጭፍራ ዘረፋና ተፅዕኖ እንዳያደርስብህ ይደረጋል። የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ! ከአሁን በፊት ስትገድል ስትቀማ ቤት ስታቃጥል፤በአርአያ ሥላሴ የተፈጠረውን ወንድምህን ባርያ አድርገህ ስትሸጥና ስትገዛ የነበርክ ከአሁን በፊት ስለተሳሳትከው ምሕረት ተደርጎልሃል ወደ ቤትህና ወደ ሀገርህ በሰላም ተመልሰህ በግብርናህና በእጅ ሞያህ በእየአባትህ ተሰማርተህ እንድትኖር።"

"ስለዚህ ያለፈውን ወንጀልህን ሳላይ የሚመጣውን በማስተዋል ሙሉ ምሕረት ተደርጎልሃል። የኢትዮጵያ ሕዝብ ሆይ! ይህ አዋጅ ከተነገረህና እግዚአብሔር ያነገሠው ንጉሠ ነገሥትህ ቴዎድሮስ ከነገሠበት ጀምሮ ወደ ቤትህ ሳትመለስ በሽፍትነት ሁነህ የምትቀማና ወንድምህን እድብተህ የምትገድል ባሪያ ብለህ ሰውን የሸጥክና የገዛህ እንደ አውሬ ታድነህ ተይዘህ በአደባባይ እጅና እግርህ ፈጽሞ እንዲቆረጥና ርጎራጌ እንደማይደረግልህ እወቅ። ለተጣለብህ ቅጣት አንተ እንጂ የሚቀጣህ ንጉሕ ነው። የኢትዮጵያ

ሕዝብ ሆይ!ትናትናና ከትናንትና ወዲህ ባሪያ ብቻ ሳይሆን ለሥልጣን ለሹመት ሲባል ሴት ልጅህን ሸጠሃል::"

"በገንዘብ ቀይረሃታል አንተም አንድ ስትሆን ሁለት ሴት ይዘሃል ከእንግዲህ ግን ይህ ቃል ተስተካክሎ በሕግ እስኪጸድቅና እስኪታወጅልህ ድረስ እንድታስብበትና እንድትመርጥ ቀን ሰጥቼሃለሁ:: ነገር ግን ከዚያች ቀን ጀምሮ ባሪያ ተብሎ በግድ ከጌታው ቤት ሲያገለግል የተገኘበት ሴት ልጁ ሳትወድ ተገዳ በክርስቲያን ቤት ሁለተኛ ሚስት ሁና የተገኘችበት ወዮለት::"

"ይሄን ሕግ ልደነግግ የተበላሸውን ሥርዓት ልጠርግ ግዴታየና የመጀመሪያው ዓላማየ ነው:: ይሄንም ላደርግ የሚገባኝና የሚፈጽምልኝ ቅዱስ አምላኬ ነው አሜን ወአሜን" ብለው መናገራቸውን ጽፈዋል::

ከዚህ ጊዜ ጀምሮ አጤ ቴዎድሮስ የነበሩአቸውን ቁባቶች አሰናብተው ከእቴጌ ተዋበች አሊ ጋር በሥጋ ወደሙ ተወስነው መኖር ጀመሩ:: አንድ ወንድ በአንዲት ሴት ብቻ መኖር እንዳለበት ራሳቸው በመጀመራቸው ሌሎች መኳንንቶች ይህን ሕግ ተቀብለው የነበሩአቸውን ቁባቶች ሁሉ አሰናበቱ" ሲሉ አሳማቸውን የነገሡ ቀን የተናገሩትን ከታሪክ ሠነድ አገኘሁ ሲሉ ዘርዝረው ጽፈዋል::

ምዕራፍ 8

አጤ ቴዎድሮስ የነገሡበት ዓመት መለያየት!

አጤ ቴዎድሮስ የነገሡበትን ቀንና ዓመት አስመልክቶ የተለያዩ ዓመታት የጠቀሱ ደራስያን ብዙ ናቸው:: ይህን በማስመልከት በዛ ብሎ ዘርዘር ተደርጎ ለመጣፍ ያስፈለገበት ምክንያት አለ:: አንዳንድ ደራስያን ባለማስተዋል ይሁን በግድየለሽነት የጻፉት ትክክል ስላልሆነ አቶ ጳውሎስ ኞኞ ለማስተካከል ጥረት አድርገዋል::

በእርሳቸው ጥናት መሠረት አጤ ቴዎድሮስ የነገሡት የካቲት 5 ቀን 1845 ዓም መሆኑን የታሪክ መጻሕፍት ዋቢ ጠቅሰው ጽፈዋል:: እኔም እርሳቸው በጀመሩትና እርሳቸው ያላገኙአቸውን የታሪክ

መጻሕፍት በመንተራስ አጤ ቴዎድሮስ የካቲት 5 ቀን 1845 ዓም ነገሡ ብዬ ተቀብዬ ከዚህ በታች የተጠቀሱትን የታሪክ መጻሕፍት ዋቢ በማድረግ አቅርቤአለሁ::

<u>ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ</u> ገጽ 14 "የኢትዮጵያ መንግሥት በቀረ በ70 ዓመት ከዚህ በኋላ በነገሡት" ሲሉ ጽፈዋል:: ከ1761 ዓም እስከ 1845 ዓም ድረስ 70 ዓመት ሲቀነስ 70 ዓመት ብቻ አይሆንም:: ስለዚህ የነህ ሰው አጻጻፍ የትኛውን ዓመት መውሰድ እንዳለብን አይገልጽም:: አጤ ኢዮአስ በሻሽ ታንቀው የተገደሉት ግንቦት 8 ቀን በ1761 ዓም ነው::

ታዲያ በኢትዮጵያ ዘመነ መሳፍንት የተመሠረተው እርሳቸው ከሞቱ በኋላ ነው:: በነገራችን ጎንደር ከከተማ የማይወጡ ግንብ ጠባቂ ነገሥታት ሁሌም ነበሩ:: ደጃዝማች ካሳ የማረኳቸው 3ኛው አጤ ዮሐንስ ነበሩ:: ሥልጣኑ የመሳፍንት ነው እንጂ ዘውዱ እኮ ሁሌም ከጎንደር አልተየለም ነበር:: ስለዚህ እኚህ ደራሲ አጤ ቴዎድሮስ የነገሡበትን ቀን በእኔ እምነት በትክክል አልገለጹም::

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 12 "ንጉሥ በጠፋ በ71 ዘመን እግዚአብሔር ንጉሥ ቴዎድሮስን አስነሣ:: (የኦሮሞዎች)የጋሎች ግዛት በበጌምድር በጎጃም፤በላስታ በየጁ፤በወሎ ከዚህ ነው ያለቀው" ሲሉ ጽፈዋል::

የደብተራ ዘነብ ከላይኛው ደራሲ ጋር በአንድ ዓመት ይለይ እንጅ የትኛውን ቁጥር እንደያዙት ለእኔ ግልጽ አይደለም:: ከዚህ በታች ደግሞ አቶ ጳውሎስ ኞኞ አመሳክረው በጻፉት ላይ እኔም እርሳቸው ያላገኙአቸውን የታሪክ መጻሕፍት ጨምሬ ለማስረዳት ልሞክር ቅድሚያ ወደ አቶ ጳውሎስ ኞኞ ትንታኔ::

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋ ገጽ 78 "ደጃዝማች ካሣ ደጃች ውቤን ድል ካደረጉ በኋላ በዚያው በየካቲት ወር 1845 ዓም አጤ ቴዎድሮስ ተብለው በደረስጌ ማርያም ቤተ ክርስቲያን በጳጳሱ በአቡነ ሰላማ እጅ ተቀብተው ነገሡ፤ ቴዎድሮስ የነገሡበትን ዘመን በደብተራ ዘነብና በአለቃ ወልደ ማርያም በጻፉት ታሪክ በ1847 ዓም ነው ይላሉ:: አለቃ ተክለ ኢየሱስ ግን በ1845 ዓም ነው ብለው ጽፈዋል:: በእነዚህ መጻሕፍት የሁለት ዓመት ልዩነት አለ::"

"እንደነደብተራ ዘነበና አለቃ ወልደማርያም ዘመን አገላለጽ ከሆነ ቴዎድሮስ የነገሡት 13 ዓመት መሆኑ ነው። አለቃ ታየ አጤ ቴዎድሮስ 15 ዓመት ነገሡ ስለሚሉ የነገሡበት ዘመን ከአለቃ ተክለ ኢየሱስ ትረካ ጋር ይጋጫል። አቶ መንግሥቱ ለማ የአባታቸውን የአለቃ ለማን ትረካ በጻፉበት መጻሕፍት ትዝታ ውስጥ ቴዎድሮስ በ1845 ዓም ነግሠው በ1860 ዓም ሞቱ ይላሉ። ባላምባራስ ማኅተመ ሥላሴም በዝክረ ነገር መጽሐፋቸው በ1845 ዓም ነገሡ ይላሉ። ስለዚህ እኔም አብዛኛዎቹ በተናገሩት በ1845 ዓም ነገሡ ብያለሁ "ሲሉ አቶ ጳውሎስ ኞኞ ጽፈዋል።

እነዚህ 2 ደራሲዎች አጤ ቴዎድሮስ ሲነግሡ በአካባቢው አልነበሩም። ወደ አጤው የመጡት አጤ ቴዎድሮስ ሸዋን አስገብረው አቤቶ ምኒልክን ይዘው ሲመጡ የመጡ ናቸው። ከእነዚህ ሁለቱ ደራስያን መካከል አለቃ ዘነብ፤የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ የጣፉት አጤው ከሞቱ ከ10 ዓመት በኋላ ነው። ደብተራ ዘነበ የእንግሊዝ ወታደር እስከ ግብጽ መስዷቸው ስለነበር የጻፉትም አሌክሳንደርያ ግብጽ ሁነው ነው።

በዚህ ምክንያት ዘንግተውት ይሆናል እንጂ ደብተራ ዘነብ ሆኑ አለቃ ወልደ ማርያም አጤ ቴዎድሮስን ከመጥላት የተነሣ ታሪክ ለመቀነስ አስበው አይመስለኝም። አጤ ቴዎድሮስ የነገሡበትን ዘመን አስመልክቶ አቶ ጳውሎስ ኞኞ ሳያገኙአቸው ከቀሩት ሰነዶች እርሳቸው ካልጠቀሷቸው የታሪክ መጻሕፍት የእርሳቸውን ትረካ የሚደግፉ ሰነዶች እኔም ጅባ ልበል።

1ኛ ጸሐፌ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ <u>ታሪክ ዘዳግማዊ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 125 "ባጼ ቴዎድሮስ 15 ዓመት ባጼ ተክለ ጊዮርጊስ 3 ዓመት ባጼ ዮሐንስ 18 ዓመት የቆየችው መንግሥት ከዳዊት ከሰሎሞን ከምኒልክ ገባች" ብለዋል።

2ኛ ኀሩይ ወልደ ሥላሴ <u>ዋዜማ፤ በማግሥቱ የኢትዮጵያ</u> ነገሥታት የታሪክ በዓል ለማክበር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 51 "አጤ ቴዎድሮስ 15 ከ1845-1860" ሲሉ ጽፈዋል።

3ኛ <u>የጎንደር ታሪክ ከኢትዮጵያ ታሪክ አንጻር</u> በተባለው መጽሐፋ ገጽ 259 "የአጤ ቴዎድሮስ ዘመነ መንግሥት ከ1845-1860 ዓም" ሲሉ ጽፈዋል።

4ኛ በላይ ግደይ <u>የኢትዮጵያ ሥልጣኔ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 175 "ቴዎድሮስ ጀግና ንጉሥ ስለነበር በዚህ የተነሣ ከ1845-1860 ዓም በነበራቸው የ15 ዓመት መንግሥት ኢትዮጵያን እንደ ጥንቱ በአንድ ንጉሠ ነገሥት ሥር ተጠቃላ ለመተዳደር አበቃት" ሲሉ ጽፈዋል።

5ኛ በላይ ግደይ <u>ኢትዮጵያ ሀገሬና ትዝታዬ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 150" አጤ ቴዎድሮስ 1845-1860 ዓም በመሳፍንት አገዛዝ ተበታትና የኖረችውን ኢትዮጵያ አንድ አድርገው በአንድ ማዕከላዊ መንግሥት ለማስተዳደር በመጣራቸው ከፍተኛ አድናቆትን ያተረፉ ታላቅ መሪ ከመሆናቸው በላይ ጥቅም ሳያስቡና የድሎት ኑሮን ከምንም ሳይቆጥሩት እንደ አንድ ተራ ወታደር ከቦታ ቦታ እየተንከራተቱ በዋሻና በድንኳን እያደሩ ትውልድን የሚያኮራ ተግባር መፈጸማቸው በታሪክ የተመሰከረ ሐቅ ነው" ይሉና "አክሱም፤ጎንደር፤ ላሊበላ፤ በተባለው መጽሐፋቸውም "ለ15 ዓመት"መንገሣቸውን ጽፈዋል።

6ኛ ብርሃኑ ድንቄ <u>የኢትዮጵያ አጭር ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 55 "አጤ ቴዎድሮስ በጊዜያቸው የነበሩትን ኃይለኞች ካሸነፉ በኋላ የንጉሥ ተወላጅነት ሳያስፈልጋቸው የንጉሠ ነገሥቱን ዘውድ በኃይላቸው ብቻ ተቀዳጅተው የተከፋፈለችውን ግዛት አንድ አድረገው ኢትዮጵያን 15 ዓመት ገዙ"ሲሉ ጽፈዋል።

7ኛ መኮንን አበበ <u>አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍቸው ገጽ 60 "አጤ ቴዎድሮስ በ1845 ዓም ነገሡና በመሳፍንት የተከፋፈለች ኢትዮጵያን አንድ አድርጎ ጠንካራ ማዕከላዊ መንግሥትና የበለጸገች ኢትዮጵያን ለመፍጠር 15 ዓመት ከጣሩ በኋላ ከእንግሊዞች ጋር በተፈጠረው አለመግባባት ሽጉጣቸውን ጠጥተው አረፉ" ሲሉ ጽፈዋል።

8ኛ አለቃ ኤልያስ ነቢየልዑል <u>የኢትዮጵያ መንግሥት በወርኃ የካቲት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 3 "ጀግናው አጤ ቴዎድሮስ በ1845 ዓም የካቲት 5 ቀን በዕለተ እሑድ ሰሜን በምትገኘው

በደረስጌ ማርያም ጽርሐ ጽዮን ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ነገሡ" ሲሉ ጽፈዋል።

9ኛ ጥላሁን ብርሃን ሥላሴ ቤተ የ<u>20ኛው ክፍለ ዘመን ኢትዮጵያ አንደኛ መጽሐፍ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 7 "አጤ ቴዎድሮስ አባ ታጠቅ በ1845 ዓም ነገሡ" ሲሉ ጽፈዋል።

10ኛ መሪጌታ አእምሮ በሪሁን <u>የኢትዮጵያ ፊደል ታሪክ እና ክፍለ ዘመን</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 115 "አጤ ቴዎድሮስ 2ኛ ጎንደር ደብረታቦር 15 ዓመት 1845-1860"ሲሉ ጽፈዋል።

11ኛ ዲ.ን ዳንኤል ክብረት <u>የቤተ ክርስቲያን መረጃዎች</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 425 "ደጃዝማች ውቤ ዘመነ መሳፍንትን አክትመው ለመንገሥ ያስቡ ስለነበር ደረስጌ ማርያምን ለሥርዓተ ንግሣቸው ጭምር አዘጋጅተዋት ነበር። ይሁን እንጂ የካቲት ሦስት ቀን 1845 ዓም ከደጃዝማች ካሣ/በኋላ አጤ ቴዎድሮስ ጋር ቧሂት ላይ ባደረጉት ጦርነት ተሸነፉ3፣ አጤ ቴዎድሮስም ደጃዝማች ውቤ ባሠሯት ደብርና ባዘጋጁት አልባሳት ሥርዓተ ንግሣቸውን በደረስጌ ማርያም አከናወኑ" ሲሉ ጽፈዋል።

12ኛ አባ ዘሐቅለ ዋሊ <u>ታሪክህንና ሃይማኖትህን እወቅ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 34 "አጤ ቴዎድሮስ በ1845 ዓም ነገሡና በመሳፍንት የተከፋፈለች ኢትዮጵያን አንድ አድርጎ ጠንካራ ማዕከላዊ መንግሥትና የበለጸገች ኢትዮጵያን ለመፍጠር ለ15 ዓመት ከጣሩ በኋላ ከእንግሊዞች ጋር በተፈጠረው አለመግባባት ሽጉጣቸውን ጠጥተው አረፉ። ዘመናቸውም ከ1845-1860 ዓም ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

13ኛ ዘማሪ ዲ/ን ወንድወሰን ተገኝ <u>ጎንደር ጥንታዊ ታሪኳ</u> በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 45 "አጤ ቴዎድሮስ ቋረኛው አባ ታጠቅ 15 ዓመት 1845-1860" ሲሉ ጽፈዋል።

14ኛ ቀሲስ ከፍያለው መራሒ <u>ምንትዋብ</u> በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 26 "በኢትዮጵያ ለሰባ ሁለት ዓመት ያህል ማለት ከፍጻሜ መንግሥት ተክለ ጊዮርጊስ እስከ ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስ (1773-1845 ዓም)በኢትዮጵያ ማዕከላዊ አስተዳደር ተዳክሞ ኢትዮጵያ

በተበታተነ ሁኔታ በመሳፍንት (በባላባት)ስትመራ ከኖረች በኋላ በዘመነ መሳፍት መጨረሻ ላይ የተበታተነች ኢትዮጵያን አንድ እንዲያደርጉ የታፈረችና የተከበረች አንዲት ጠንካራ ኢትዮጵያን መልሶ ለመገንባት የኢትዮጵያ አምላክ ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስን አስነሣ"ሲሉ ጽፈዋል።

15ኛ መምህር ቡሩክ ገብረ ሊባኖስ <u>ማደስ ወይስ ማፍረስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 30 "አጤ ቴዎድሮስ 1845-1860 ፍላጎታቸው ኢትዮጵያን በቴክኖሎጂ ለማበልጸግ ስለነበር በኢትዮጵያ የነበሩትን የአውሮፓ ሚሲዮናውያንን ሁሉ ከያሉበት ለቃቅመው ከጋፋት የጦር መሣሪያ እንዲያመርቱ አድርገዋቸው ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>16ኛ ደብረታቦር ዳግማዊ ቴዎድሮስ</u> ት/ቤት የ50ኛ ዓመት በዓል መጽሔት ገጽ 7 "ደጃዝማች ካሣ የሰሜኑን ደጃች ውቤን ድል ካደረጉ በኋላ በየካቲት ወር በ1845 ዓም አጤ ቴዎድሮስ በሚል ስም በደረስጌ ማርያም ቤተ ክርስቲያን የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ሆነው በአቡነ ሰላማ እጅ ዘውድ ደፍተዋል" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>17ኛ የየካ ደብረ ሣሕል ሚካኤል የ1660 ዓመት ታሪክና</u> የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ልማት ዕቅድ በተባለው መጽሔት ገጽ 36 "አጤ ቴዎድሮስ በ1845 ዓም ነገሡና በመሳፍንት የተከፋፈለች ኢትዮጵያን አንድ አድርጎ ጠንካራ ማዕከላዊ መንግሥትና የበለጸገች ኢትዮጵያ ለመፍጠር ለ15 ዓመት ከጣሩ በኋላ ከእንግሊዞች ጋር በተፈጠረው አለመግባባት ሽጉጣቸውን ጠጥተው ዐረፉ"ሲል ጽፏል።

18ኛ ተክሌ የኋላ <u>ጀርመን ሬዲዮን</u> በ1999 ዓም የአማርኛ ቋንቋ ዘጋቢ ጋዜጠኛ "ደጃዝማች ካሳ አጤ ቴዎድሮስ የነገሡት የካቲት 5 ቀን 1845 ዓም ሲሆን" ሲሉ ጽፈዋል።

19 ልሳነ ሕዝብ መጽሔት ቅጽ 1 ቁጥር 8 መጋቢት 1996 ዓም ገጽ 25 "ባለፉት 151 ዓመታት (ከ1845-1860) ከአጤ ቴዎድሮስ እስከዛሬው የኢሕአዴግ መንግሥት 13 የሥርዓትና የመንግሥት ሥልጣን ሽግግር ተደርጓል" ሲል ጽፏል።

20ኛ ግዘሙ ሀብተየስ <u>ምኒልክ</u> መጽሔት ሐምሌ 1993 ዓም ገጽ 14 "ቴዎድሮስ 2ኛ 1845-1860 ዓም" ሲሉ ጽፈዋል::

21ኛ ብርወርቅ ታየ <u>ገናናው ጋዜጣ</u> መጋቢት 25 ቀን 1990 ዓም ገጽ 7 "በተወለዱ 50 ዓመታቸው በነገሡ 15ኛው ዓመታቸው ታሪካዊ ሥራቸው ያበቃው ካሣ ኃይሉ ቴዎድሮስ በዚህች ሀገር ላይ የገነነ ታሪክ ባለቤት ናቸው" ሲሉ ጽፈዋል::

አንባአብያን 15 ዓመት ነው የነገሡ የሚሉት ደራስያን ቁጥር ከዚህ በላይ የዘረዘርኩአቸው ናቸው:: ከዚህ በታች ያለው ደግሞ በ14 ዓመት ነግሠዋል በማለት የጻፉት ደራስያን ቁጥር በተመለከተ ልዘርዝር:: 14 ዓመት ነግሠዋል የሚሉት ደራስያን ቁጥር ብዙ አይደሉም:: ነገር ግን የታሪክ ሠነድ መኖሩን ለመግለጽ ነው::

<u>1ኛ 10ኛ ልደት መታሰቢያ ቀ.ኃ.ሥ</u> የተባለው መጽሔት ሐምሌ 16 ቀን 1994 ዓም ገጽ 16" አጤ ቴዎድሮስ ከ1846-1860 ዓም በገባር ይተዳደር የነበረው ወታደር በደመወዝ እንዲተዳደር ቋሚ እንዲሆን በማድረግ የዘመናዊውን ውትድርና ያደረጃጀት ሥርዓት መሠረት ጥለዋል" ሲል ጸሐፊው 14 ዓመት መንገሣቸውን ያሳያል::

2ኛ አምባሳደር አሐዱ ሳቡሬ <u>ኢትዮጵያ ርቪው መጽሔት</u> መስከረም 1984 ዓም ገጽ 32" አጤ ቴዎድሮስ 14 ዓመት" ሲሉ ጽፈዋል::

1ኛ ፊንታዬ ወ/ዘሊባኖስ <u>የአባ ጠቅል አጼ ኃይለ ሥላሴ ዘመነ መንግሥት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 25 "ለሰማንያ ዓመታት በኢትዮጵያ ሰፍኖ የነበረው ዘመነ መሳፍንት አገዛዝ በቆራጡ የጦር ዘዴ ስልትና የተፈጥሮ ተሰጥኦ በነበራቸው በቋረኛው መይሳው ካሣ መሪነት የጎጃሙን መስፍን ጉርአምባ ላይ የአማራውን ገዥና የአጤ ዮሐንስን ሣልሳይ እንደራሴ የነበሩትን ትንሹ ራስ አሊን አንድ ጊዜ ድል በማድረግ በ1842 ዓም ወደ ሰሜን ተጉዘው የስሜኑንና የትግሬውን ገዥ ደጃች ውቤን አሸንፈው ከማረኩ በኋላ ደረስጌ ማርያም በአቡነ ሰላማ ተቀብተው ንጉሠ ነገሥት ቴዎድሮስ ተብለው በይፋ ታውጇል" ሲሉ ጽፈዋል::

18 ዓመት ነግሠዋል በማለት አንድ ደራሲ ብቻ ጽፈዋል:: አጤ ቴዎድሮስ ወደሰሜን የዘመቱት ደጃዝማች ውቤን ድል አድርገው

የነገሡት በ1842 ዓም ከሆነ 18 ዓመት ነገሡ ማለት ይሆናል:: ነገር ግን በ1842 ዓም አልነገሡም:: በ1842 ዓም የእንግሊዝ ጉዳይ ፈጻሚ አቶ ፐላዲ ደብረታቦር ላይ ከራስ አሊ አሉላ ጋር የተዋዋሉበት ዘመን ነው::

ታሪክ ለሚጽፍ ሰው ስለአንዱ ነገር ሲጽፍ ሲደጋግም እያጠናከረለት እንደሚሄድ ግልጽ ነው:: ያም በመጀመሪያ ስለ አንድ ታሪክ የጻፈውን ራሱ በራሱ ማረም ይችላል:: ምክንያቱም እየቆዩ ሲሄድ ምርምሩ ይነጥራልና ነው:: "በዚህ ወቅት ይህን ብዬ ነበር አሁን ሳጠና ግን ይህ ሁኖ አገኘሁ"ብሎ መጻፍ የተለመደ ሲሆን በኢትዮጵያ ደራስያን ላይ መሳሳቱን እያወቀ ያነኑ እንዳለ ያለውን ሲደጋግመው ይገኛል::

ስለዚህ አንዳንዶቹ ራሳቸውን በራሳቸው ማረሙ ይቅርና ሌሎች ሲያርሟቸው እንኳን አይቀበሉም:: ሁሌም እኔ ትክክል ነኝ የሚለው ጠባይ በሥነ መንግሥት በፖለቲካ ዘንድ ብቻ ሳይሆን በሥነ ጽሑፍ በኩል በተሰለፉት ታላላቅ ደራስያንም ሲከሠት ይታያል:: ለምሳሌ ስለ አጤ ቴዎድሮስ የነገሡበትን ቀን አስመልክቶ ክቡር አቶ ተክለ ጻዲቅ መኩሪያ የጻፉትን እንመልከት::

4 ተክለ ጻዲቅ መኩሪያ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ ካጤ ቴዎድሮስ እስከ ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 39 "በተወለዱ በ50 በነገሡ በ14ኛው ዓመት በ1860 ዓም ሚያዝያ 6 ቀን አርፈው በመቅደላ መድኀኔዓለም ቤተ ክርስቲያን ተቀበሩ" ይሉና ገጽ 137-138" በየካቲት 5 ቀን 1847 ዓም ራሳቸው ደጃዝማች ውቤ እነግሣለሁ ብለው ባሠሩት" ይሉና::

ዝቅ ብለው "በይፋ ሲነግሡ 35 ወይም 36 ዓመት ሙሉ ጎልማሳ ናቸው"ይሉና በገጽ 265" አጤ ቴዎድሮስ አባትና እናታቸው ያወጡላቸውን ስም 35 ዓመት ሙሉ ሲጠሩበት የነበረው ካሣ የሚባለውን መጠሪያ ስማቸውን ለውጠው ሲነግሡ የቴዎድሮስን ስያሜ ተቀበሉት" ሲሉ ከዚህ ላይ 35 ዓመት ሲሆናቸው ካሳ የሚለውን ስም ወደ ቴዎድሮስ ሲቀይሩት 15 ዓመት መንገሣቸውን ይጠቁማሉ::

ሌላው የፈረንጆችን አቆጣጠር የያዙ ብዛት ያላቸው ደራስያን ደግሞ "በ1855-1868" ብለው የሚጽፉ ደራስያን እጅግ ብዙ ናቸው:: በብዛት ፈረንጆች ሲሆኑ ኢትዮጵያውያንም ፈረንጅ አይሳሳትም ያሉ ይመስላሉ ቁጥሩን ወደ ኢትዮጵያ ቀመር እንኳን ሳይተረጉሙ እንዳለ የፈረንጆችን ዘዬ በመያዝ (ከ1855-1868)የሚሉትን ደራስያን በተለይም ፈረንጆች የሚበዙ ቢሆኑም ኢትዮጵያውያንም የእነርሱን ድርሰት ከዚህ መጽሐፍ ላይ አልጠቀስኩም:: ብዙ ናቸው ገጽ ማጣበብ ይሆናል በሚል ብዛታቸውን አይቼ እኔ ግን አገር ቤት ኢትዮጵያውያን የጻፉትን በመያዝ መኖራቸውን አምኘ አልፌዋለሁ:: ከዚህ በታች ያሉት አንድ ደራሲ ብቻ የጻፉት ሲሆን እርሳቸውም 12 ዓመት ብቻ ነግሠዋል የሚል እምነት ያላቸው ሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኀይሌ ናቸው::

4ኛ ጌታቸው ኃይሌ <u>ኢትዮጵያን ሪጅስተር መጽሔት</u> ጥር 1996 ወይም 1988 ዓም ገጽ 52" ቴዎድሮስ ቀዳማዊ 1848 ዓም "ሲሉ ጽፈዋል:: የሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌን የዓመቱን ብቻ ሳይሆን ሌላም መልስ የሚሰጥበት ስላለ ከታች ራሱን ችሎ ምዕራፍ ተሰጥቶታል:: ስለዚህ እንኳን በሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌ በ1848 ዓም ነገሡ ባሉት አተራረክ ቀርቶ በ1846 ዓም ወይም በ1847 ዓም ነገሡ" የሚሉትን ትረካ ያፈርሰዋል::

ምክንያቱም በስሌት ሊመጣ አይችልምና ነው:: ትክክለኛው ትረካ አጤ ቴዎድሮስ የነገሡት የካቲት 5 ቀን 1845 ዓም ነው:: አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናንትም ዛሬም ነገም የተባለውን መጽሐፍ ስጽፍ ከላይ በተዘረዘሩት የኢትዮጵያውያን የታሪክ መጻሕፍት ላይ ጥናት ለማድረግ ሞክሬአለሁ:: በእኔ እምነት በሰነዶቹ መሠረት የካቲት 5 ቀን በ1845 ዓም መንገሣቸውን አምኜ ተቀብያለሁ::

ክፍል አራት

ምዕራፍ 1

የአጤ ቴዎድሮስ ሕግ አዋጅ!

<u>ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ</u> ገጽ 14 "አዋጅ አስነገሩ፤እንዲህ ብለው አራሽ እረስ፤የወንድ መነኩሴ የሴት ወይዘሮ ባለ ጉልት ባለ ርስት በእየ አባትህ ስጥቸሃለሁ፤ነጋዴም ነግድ በተቀማህበት ቦታ ደንጊያ ደርድሬህ ወደኔ ና:: ተወኝ ሌባ ተወኝ ወምበዴ ግባ እቀማለሁ እሰርቃለሁ ብትል ለአካልህ እዘንለት:: አይዞህ ድኃ አይዞህ ወታደር፤ ደስ ይበልህ በክርስቶስ ኃይል መጥቻለሁ" ሲሉ ማወጃቸውን ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስ እንደነገሡ "አባት ያለህ በየአባትህ ግባ፤አባትና ግዛት የሌለህ እኔ አባት እሆንሀለሁ፤ግዛትም እሰጥሃለሁ" በሚለው አዋጃቸው ሕገ መንግሥታዊ ሥርዓት መሠረቱ:: የሰው ልጅ በአርአያ ሥላሴ የተፈጠረ በመሆኑ ሊሸጥ አይገባውም አይሸጥም !የኢትዮጵያ ዳር ደንበር ጠረፏ በመንግሥት ወታደር ሊጠበቅ ይገባል!

የሰው ልጅ በአርአያ ሥላሴ የተፈጠረ እኩል መሆኑን ቀድመው የተረዱት አጤ ቴዎድሮስ ናቸው:: በአሜሪካ መንግሥት ጥቁር ሕዝብ እንዳይሸጥ ያወጁት ርእሰ ብሔር አብርሃም ሊንከን ሲሆኑ እንደጎርጎርዮስ አቆጣጠር ጥር 1 ቀን 1863" ጥቁሮች የአሜሪካ የጦር ኃይሎች ሙሉ አባል ሆነው ከነጮች እኩል ናቸው" ብለው አወጁ"::

አሜሪካ ጥቅምት በ1492 በጎርጎርዮስ አቆጣጠር በክርስቶፎር ኮለምቦስ ተገኝታ የአውሮፓን ሕዝብ አጠራቅማ የምትኖር አገር ስትሆን ከእንግሊዞች ሐምሌ 4 ቀን በ1774 እንደጎርጎርዮስ አቆጣጠር ነጻ ወጥታ ሰብአዊ መብት አልጠበቀችም ነበር:: ርእሰ ብሔር አብርሃም ሊንከን እስኪያውጁ ድረስ ማለት ነው:: አጤ

ቴዎድሮስ በ1845 ዓም ሲነግሡ ወደ ጎርጎርዮስ ቀመር ስንተረጉመው በ1853 ማለት ነው።

የኢትዮጵያ ዳር ደንበር ተከብሮ ብሔራዊ ወታደር ተቋቁሞ የኢትዮጵያ ቁሳቁስ መጤ ነጋዴ ዐረብና ፈረንጅ በነጻ ሳይወስደው በውል ይመሥረት ማለት አገራዊ ፍቅር የተላበሰ ሥልጡን አስተዳደር ነበር። የአገር ልማት እንዲጠነክር በአገር ጠንካራ ማዕከላዊ አስተዳደር ተመሥርቶ ድንቁርና እንዲጠፋ መጣር መልካም ራእይ መሆኑን ማንበብና መረዳት ለሚችል የሰው ልጅ ሁሉ የሚረዳው ይመስለኛል።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት በመንግሥት ደረጃ ብሔራዊ ክብር ያላት መሆንዋን ማሥመራቸው የኢትዮጵያን ታሪክ ጠንቅቀው በመረዳታቸው ነው። ይቅርታ አድርጉልኝ ዛሬ ዘመናዊ በሆነ ሃይማኖት በእኛ ቄሶች ድክመት ወደ ሌላ ሃይማኖት የተራመዳችሁ ወገኖቼ ብዙ ናችሁ። በትክክል ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤ ክርስቲያን ስሕተት የለባትም። ስህተቱ የበስማም ቄሶች እንጅ የሃይማኖቱ አይደለም። አጤ ቴዎድሮስ ይህ ሃይማኖት ይከበር ብለው በአዋጅ እንደ ቤተ ክርስቲያን ልጅነታቸው ደካማ ጎኑን የሚችሉትን ያህል አርመዋል።

ቤተ ክህነቱን እንደእርሳቸው ጠንካራ አጤና እንደ አለቃ አካለወልድ ያለ አስተማሪ ሐዋርያ ኑሮ ቢሆን ዛሬ ፕሮቴስታንት በኢትዮጵያ አይጨፍርባትም ነበር። አጤ ቴዎድሮስ ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሲያስተምር "አንድ ወንድ ላንድ ሴት" ያለውን ከልብ በማመን የነበሩአቸውን ቁባቶች አስወግደው ግንባር ቀደም" ራሳቸው በሥጋ ወደሙ ተወስነው ሌሎችን በዚህ ተግባር እንዲጠኑ ለማድረግ አዋጅ ማወጃቸው ያስመሰግናቸዋል ዳሩ ግን ጌታችን ካስተማራቸው ሐዋርያት መካከል ይሁዳ በ30 ብር እንደሸጠው ሁሉ የእኛም ቄሶች እነሱ ያላደረጉትን አጤ ቴውድሮስ በማድረጋቸው ጠላት ሆኑአቸው። ከተራ ቁጥር 1-7 ያሉት በዚያን ወቅት ለነበሩት መኳንንቶች የማይዋጥላቸው እንደ መቅሠፍት የሚፈሩአቸው ነበሩ።

"1ኛ ከአሁን በፊት የነበረ ሃይማኖት ክርስቲያን በክርስቲያንነቱ፥ እስላም በእስላምነቱ ጸንቶ እንዲቀመጥ፥ ነገር ግን ክርስቲያን

ከአንድ ሃይማኖት ወጥቶ ሌላ ሃይማኖት ተከትሎ፥እስላሙም ከእስልምና ሃይማኖት ወጥቶ ሌላ አዲስ የእስላም ሃይማኖት ሲያስተምር ቢገኝ አስተማሪውም ተማሪውም አንገቱን በሰይፍ ይቆረጣል፥ደረቱም በጦር ይወጋል።

2ኛ ክርስቲያን የሆነ ሁሉ ከአንዲት ሴት በቀር ሌላ አግብቶ ቢገኝ ሀብቱን ሁሉ እንዳለ ለመጀመሪያ ሚስቱ ጥሎ እንዲወጣና ርስትም ሆነ ሹመት እንዳይሰጠው።

3ኛ "ከጥንት የቆየው የቄስና የደብተራ መሬት የመንግሥት ይሆናል። ገበሬው መሬት ተሰጥቶት አርሶ ግብር የሚከፈለው ለመንግሥት እንጂ ለካህናት ለደብተራ አይደለም። "የሚለውን አንዳንድ ሠነድ እንዲህ ሲል መዝግቦታል "ከጥንት የቆየው የቄስና የደብተራ የመሬት ግብር እንደነበር ሆኖ ይቆያል" ይላል። ይችን ቄሶች ያስገቧት ሳትሆን አትቀርም።

4ኛ የቤተ መንግሥት ባለሥልጣኖች በዕለት ተግባራቸውና በደመወዝ እንዲሠሩ እንጅ ባርያ መግዛትና መሸጥ እንዳይፈጽሙ ሲሸጡና ሲገዙ ቢገኙ እንደነፍሰ ገዳይ በአደባባይ እንዲሰቀሉ ወይም በግዞት እንዲኖሩ።

5ኛ ማንም ሰው ሴት ልጁን ለአቅመ አዳም ሳትደርስ ለሹመትና ለሥልጣን ተብላ እንዳትዳር ይሁን። የቤት ሠራተኞች ገረድና አሽከሮች ለሥራ ከመቀጠራቸው በፊት ደመወዝ እንዲከፈላቸው በውል ማድረግ ይገባቸዋል። ከአሠሪያቸው ጋር ተጣልተው ቢወጡ በውላቸው መሠረት የሠሩበት ገንዘብ ይከፈላቸው።

6ኛ ማንኛውም የኢትዮጵያ ሕዝብ በየሞያው ተሰማርቶ መተዳደር ይገባዋል። ማንኛውም ሰው በሙያው እንዲሰለፍ ይሁን ሲባል ካህኑ አርሶ ይብላ እንጂ ሞያዬ ቅስና ስለሆነ ሕዝቡ ይቀልበኝ ሊል አይገባውም። ነገር ግን ወታደር በውትድርናው ደመወዙን መንግሥት ይከፍለዋል። ገበሬም በግብርናው፥ነጋዴም በንግዱ በየሞያው ይደር።

7ኛ ገበሬው ከጥንድ በሬ በላይ የሚያርስና ነጋዴ ከአጋሰስ ጭነት በላይ የሚነግድ ግብር እንዲከፍል፤ነገር ግን በትክሻው ተሸክሞ

የሚነገድና ቆፍሮ የሚዘራ ገበሬ ግብር ለመንግሥት ክፈል መዋጮ አውጣ ተብሎ እንዳይገደድና እንዳይከፍል ይሁን"ሲሉ አወጁ:: ይህ አዋጅ ሲተላለፍ ምድረ መኳንንትና ካህናት ደብተራ ሰነፍ የበስማም ቂስ ይንሸቀሸቅ ጀመር:: ምክንያቱም የሰው ጉልበት እየበዘበዙ የኖሩ በመሆናቸው ይህ አዋጅ ሲታወጅ ጥቅማቸው እንዳይቀር ተሰለፉባቸው::

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 192 "የቤተ መንግሥትም ወገን ሰው ሁሉ በዕለት ተግባሩና በደመወዙ እንዲያድር እንጂ ባሪያ መሸጥ ወይም መሸፈት እንዳይኖር በጠቅላላው በንገሡበት ቀን ከዚህ በፊት እንዳወጁት ገበሬው ወደ እርሻው ነጋዴም ወደ ንግዱ የቀረውም ሰው በየሥራው እንዲመለስ ባዋጅ አስታወቁ" ሲሉ ጽፈዋል::

ከዚህ በላይ የተጠቀሱትን መሠረታዊ ዓላማዎች አጤ ቴዎድሮስ በመያዝ ሲነሡ ችግር ገጠማቸው:: በዘመነ መሳፍንት ሥር የሰደደው ሌብነት እንደ ሞያ ሆኗልና ሌቦች ተሰባስበው ጃንሆይ ሁሉም በየሞያው ሠርቶ ይኑር ካሉ የኛ ሞያ ሌብነት ነውና ይፍቀዱልን አሉ::

አጤ ቴዎድሮስ ይህማ መልካም ነው ለእኔ የግል አሽከር ስለምትሆኑ ተሰባሰባችሁ ኑ:: ነገር ግን በሌብነት ያላስመሰከረ ሰው ይዛችሁ እንዳትመጡ ብለው አሰናበቱአቸው:: ሌቦችም መሰሎቻቸውን ሰብስበው መጡና መምጣታቸውን አስነገሩ:: አጤ ቴዎድሮስም ሁሉ ሌቦች መሆናቸውን በያንዳንዱ እንደበት ካዳመጡ በኋላ ከበብና በልልኝ ብለው አስፈጁአቸው::

አጤ ቴዎድሮስ እንደነገሡ "ከዚህ በፊት ሸፍተህ የነበርክ ግባ ላለፈው ጥፋትህ ምሬሃለሁ ነገር ግን ይህ አዋጅ ከታወጀበት ቀን ጀምሮ ባትገባ መድኃኔዓለም አይማረኝ ላልምርህ" ብለው ማወጃቸው አይዘነጋም:: ሌቦች ይህን የመሰለ አዋጅ መታወጁን እያወቁ እነሱ ለራሳቸው የምትስማማቻቸውን "አባት ያለህ በያባትህ ግባ አባት የሌለህ እኔ አባት እሆንሃለሁ:: ማንኛውም ኢትዮጵያዊ በየሞያው ሠርቶ ይደር" የሚለውን ይዞ በመምጣት ሌቦች ተሳሳቱ::

ምዕራፍ 2

"የያዝከውን ሃይማኖት አትቀይር"!

"ከአሁን በፊት የነበረ ሃይማኖት ክርስቲያን በክርስቲያንነቱ÷እስላም በእስላምነቱ ጸንቶ እንዲቀመጥ÷ ነገር ግን ክርስቲያን ከአንድ ሃይማኖት ወጥቶ ሌላ ሃይማኖት ተከትሎ÷ቢገኝ እስላሙም ከእስልምና ሃይማኖት ሌላ አዲስ የእስላም ሃይማኖት ሲያስተምር ቢገኝ አስተማሪውም ተማሪዉም አንገቱን በሰይፍ ይቆረጣል÷ ደረቱም በጦር ይወጋል" ሲሉ አውጀዋል:: ማንኛዉም አማኝ ከያዘው እምነት ውጭ ሌላ እምነት ሲማር ቢገኝ ተማሪዉም አስተማሪዉም ይቀጣል:: "እስላም ሆነ ክርስቲያን፣ አረታዊም ከያዘው ሃይማኖት ሌላ ለመቀየር መሞከር የለበትም ነው::

አጤው አባባላቸው ክርስቲያኑም ሆነ እስላሙ አረታዊው ተከባብሮ የኖረባት አገር ኢትዮጵያ ስለሆነች በሃይማኖት አሳበው የአገሪቱ ጠላቶች ገብተው ሕዝቡን ይለያዩታል ብለውም በማሰብ ነው:: ወይም ደግሞ ተዋሕዶና ነባሩ እስላም አገር አፍቃሪ መንግሥት አክባሪ ሁኖ የኖረውን ሕዝብ ፀረ መንግሥትና ፀረ ሕዝብ ትምህርት ያስተምሩታል ብለውም ይሆናል:: ወይም ደግሞ የውጭ ኃይሎች የራሳቸውን ሃይማኖት ሲያስተምሩ ሕዝቡን ከሕዝብ ብቻ ሳይሆን ከቤተሰቡ ጋር ሊለያዩት ይችላሉ ብለው አስበውም ይሆናል:: አልያም ደግሞ ዘመናዊው አዲስ መጤ ሃይማኖት ለአገር ግንባታ አይጠቅምም ብለው ይሆናል::

<u>The Abyssinian Difficulty</u> በተባለው መጽሐፋቸው page 31 "I can give you an assurance then that neither your people nor those of our people who profess your faith will ever be molested or tormeneted in the countries of which Divine Providence has made me master, for not only Christians,our brothers, but also Muslims and Jews can live in our countries on condition that they be. have in conformity with the laws of the country and obey the wishes of the soverign. But if there are people who want to teach another faith, I will inform you

that we have a bishop and a clergy, and that we cannot renounce the beliefs of our fathers::

የሀበሻ ጣጣ የሚለው መጽሐፍ ቀጥታ ትርጉም "መለኮታዊው ጌታ ንጉሥ ባደረገኝ አገር የእርስዎም ሆኑ የእኔ ሕዝብ እምነትዎን በመከተላቸው አይጉላሉም:: የመንፈስ ሸብር አይደርስባቸውም:: የአገሬን ሕግ ሉዐላዊነት እስካከበሩ ድረስ፤ወንድሞቻችን የሆኑት ክርስቲያኖች፤ብቻ ሳይሆኑ ሙስሊሞችና ይሁዲዎችም ችግር አይደርስባቸውም:: የራሳችን ጳጳስና ካህናት ስላሉን ሌላ እምነት እንዲያስተምሩ አንፈቅድም:: የአባቶቻችንን እምነት አንለውጥም" ማለታቸውን ጽፈዋል::ከስም አጥፊው እስተር ያጣላቸው ይኸው አቋም ነበር::

ሌላው የአጤ ቴዎድሮስ ፍራቻ በእስያ ከእስላም ሃይማኖት ላይ የተነሡት አዲስ እስላሞች ኢትዮጵያን ያስጓታል ብለውም ይሆናል:: ለምሳሌ የያዝከውን ሃይማኖት እንደያዝክ ጽና ማለት ለአንዳንድ ሰዎች ፀረ እስላም አድርገው ተመልክተውታል:: በኢትዮጵያ እስላሞች በኩል በተለይ ከ1984 ዓም ወዲህ የሚጻፉት መሥመራቸውን ለቀዋል:: በቅርቡ በእስላም ወንድሞቻችን በኩል የሚነሣው ቅስቀሳ ግን በቀላሉ የሚታለፍ አይደለም::

አባባላቸው እንኳን ሌላውን ምእመን መነኮሳቱን ሳይቀር አስልመናል" እየተባለ የሚነዛው ወሬ ገንዘብ ከዐረብ አገር ለማግኘት ተብሎ እንጂ ሳይማሩ እምነቱን ሳይረዱት ወደ እስልምና ሃይማኖት የሄዱት መነኮሳት ቅድሚያ ላደጉበት ለተማሩበት ሃይማኖት ያልሆኑ ለእስላም ሃይማኖት ሊሆኑ አይችሉም:: አጤ ቴዎድሮስ የጠሉት እምነታቸውን የሚቀያይሩትን ግለሰቦች ነበር:: ዛሬ አጤ ቴዎድሮስ ኑረው ቢሆን እነዚህ ለጥቅም ብለው ከክርስቲያንነት ወደ እስልምና የሄዱትን መነኮሳት ነን ባዮች በአዋጃቸው መሠረት ይቀጡአቸው ነበር:: እነዚህ በገንዘብ ስጦታ ከክርስትና ወደ እስልምና ሃይማኖት የሄዱት ግለሰቦች ታሪክ በፎቶ ተደግፎ ወጥቷል::

ተገኘ ብልሃቱ <u>ፍሬ አልባ በለሶች</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 34-38 ላይ ጠቅሰውታል:: ዛሬ በኢትዮጵያ ውስጥ ችግር እየሳበ ያለው በሃይማኖት ምክንያት መለያየት በመፈጠሩ ነው:: አሁን ወንድሞቻችን ከዐረብ አገር በሚደረግላቸው ልገሳ ክርስቲያኑን

ሕዝብ ለውጠው ለመጨረስ የሚደረገው ጥረት መጥፎ አዝማሚያ ላይ ደርሷል::

ስለዚህ ግራና ቀኙን እምነቶች ባንድ ለማየት የተነሡት አጤ ቴዎድሮስ ሲሆኑ፤ሌላው በደበልጥ ይሁን በሃይማኖት መለያየትን ለማጥበብ ጥረት ያደረጉት (አጤ) ልጅ ኢያሱ ሚካኤል ናቸው:: መፈክራቸውም "ሃይማኖት የግል ነው! አገር የጋራ ነው" የሚለውን የእርሳቸውን ፍልስፍና የመኳንንት ደራስያን ለአጤ ኃይለ ሥላሴ ይሰጡአቸው እንጂ መፈክሩ ግን የልጅ አጤ ኢያሱ ነበር::

<u>እግዚአብሔር ለምን ዝም አለን</u>? በተባለው መጣጥፉ በተለያዩ ክፍለ ሀገራት በእስላም ወንድሞቻችን የተሠዉትን ምእመናን በሥዕል አስደግፈው አቅርበዋል:: ዛሬ በኢትዮጵያ ውስጥ እየተደረገ ያለው ተግባር አስከፊ መሆኑንና እቅዳቸውን አስመልክቶ እኒሁ ጸሐፊ ገጽ 12-20 ጽፈዋል:: ዛሬ ያለው መንግሥት ለኢትዮጵያ ሕዝብ የሚያስብ አይደለም:: ሕዝቦቹ በሃይማኖት ምክንያት ይሁን የመሰለ የግድያ ተግባር ሲፈጸምባቸው እንኳን ሊደርስላቸው ቀርቶ በዜና ማሰራጫ ሊዘግብ አላሻውም::

የወያኔ መንግሥት አሸባሪ ያዝኩ ያላቸው ግለሰቦች በሥነ መንግሥት ፖለቲካ የተጠረጠሩትን እንጂ በሃይማኖት ምክንያት ሕዝቡን ከሕዝብ የሚያፋጁትን ሊጠይቅ አይፈልግም:: በፌደራል ፖሊስ ፀረ-ሸብር ግብረ ኃይል ተዘጋጅቶ የቀረበ የካቲት 1999 ዓም የተባለውን ሠነድ በጥሞና ተመለከትኩት:: ከላይ ከዲያቆን ናትናኤል ታምራት ጥናት ጋር የተገናኘ እንደሆነ ብዬ ሳመሳክር አይገናኝም:: ዲያቆኑ ጥቃት ያደረሱበትንና እቅድ መውጣት የጀመረበትን አስመልክቶ ከ1994 ዓም እስከ በ1999 ዓም መሆኑን ጽፈዋል::

የፌደራል ፖሊስ ፀረ-ሽብር ግብረ ኃይል የካቲት 1999 ሰነድ <u>ፀረ-ኢትዮጵያ የሽብር መረብ ሲበጣጠስ</u> በተሰኘ መጣጥፍ ላይ ሁለቱ የሚገናኙበት መሥመር የለም:: የፖሊስ መረጃ የሚጀምረው ሕዳር 1998 ዓም-1999 ባለው የተፈጸመውን የካቲት 1999 ዓም ሲገልጽ ሁሉንም "የሻዕቢያ ገፋፊነት የአነግ ተባባሪነትና የአርበኞች ግንባር አጨብጫቢነት መሆኑን እንጂ በቤተ ክርስቲያንና በምዕመናኑ ላይ የተፈጸመውን ድርጊት ለወያኔ ምንም ስላልሆነ ሳይጠቅሰው ቀርቷል::

ለዚህም ነው አንዳንድ ግለሰቦች "ክርስቲያኑ ሕዝብና እስላሙ ሕዝብ እንዲተላለቅ ወያኔ በራሱ የሚያደርገው ሴራ ነው" የሚሉት ሊመስል የሚችለው በሕዝቡ ላይ የሚደርሰው በደል ስለማይሰማው ነው:: ወደ ምዕራፉ መነሻ ልመለስና ዛሬም ነገም ከነገ ወዲያም ቢሆን ለኢትዮጵያውያን የሚበጀን የየራሳችን እምነት አክብረን መያዝ እንጂ ጊዜ አገኘን ብለው ለመጉዳት መነሣት መልካም አይሆንም:: ሕዝብ በሕዝብነቱ መከበር ሲገባው እምነቱም በዚሁ መልክ መከበር ይኖርበታል። ሰብአዊ መብት ነውና::

<u>እግዚአብሔር ለምን ዝም አለን</u>? በተባለው መጣጥፍ ገጽ 15 "የጥንቶቹ ሽማግሌ እስላሞች በሁኔታው ተደናግጠው ከዚህ ውጭ ነን በማለት ጥቆማ አካሂደው የጦር ማሠልጠኛቸውን ጠቁመዋል" ሲሉ ጽፈዋል:: የጎንደር የእስልምና ሃይማኖት አባቶቻችን መጨረሻው እንዳይበላሽ ያደረጉት ለሰላም ብለው ነው::

የኢትዮጵያ ሕዝብ ሥልጣን የናፈቃቸው ግለሰቦች የሚያነሡት ብጥብጥ ካልሆነ በቀር በሃይማኖት የተጣላበት ጊዜ የለም:: በዚህ አብሮ በመኖሩ በዓለም ዘንድ ያተረፈው ዝና ቀላል አይደለምና:: መንግሥትና የቤተ ክርስቲያኑ መሪዎች ሆኑ የቤተ መስጊዱ መሪዎች እጅ እና ጓንት ሁነው ሕዝቡን ከሕዝብ እያደባደቡ ለመኖር የተስማሙ መሆናቸው ምልክቱ በክርስቲያኖች ዘንድ በደረሰው ጥቃት ቤተ ክህነቱ አፈን በጮማና በውስኪ ብሉ ዝም ብሎአል::

ስለዚህ የግራ ቀኙ ምእመናን ከዚህ በፊት አብረን እንደነበርነው ዛሬም ነገም አብረን እንድንኖር የአጤ ቴዎድሮስ አዋጅ ለሁላችን ጠቃሚ መመሪያ መሆኑን ማስተማር ይገባናል:: ከዚህ በፊት ሱዳን አገር በስደት ስንኖር በአንድ ቤት የምንቀመጠው በሃይማኖት ተቀራርበን ሳይሆን በጸባይ ተግባብተን ነበር:: ከእኔ ጋር አብረን እንኖር የነበረው አቶ ጋሻው ሙሳ፣የተባሉ ባልንጀራዬ በሃይማኖት እስላም ናቸው:: ዛሬም ካሊፎርንያ ይኖራሉ:: ኢትዮጵያ ዘመድ ለመጠየቅ ሂደው የታዘቡትን አጫወቱኝ::

<u>አቶ ጋሻው ሙሳ</u> "እኔ በጎንደር ክፍለ ሀገር ሳድግ ከክርስቲያን ባልንጀሮቼ ጋር አብረን ስንበላ ስንጠጣ ስንጫወት እንጂ መለያየትን ሳላይ ያደኩኝ ነኝ:: በስደት አገርም ከአንተና ከሌሎች ክርስቲያኖች

ጋር በአንድ ቤት የነበርን መሆናችን አንተው ምስክር ነህ:: በዚህ በቅርቡ አገር ቤት ደርሼ መጥቻለሁ:: ያየሁትን ብነግርህ ትደነግጣለህ። ደብረ ታቦር ባልንጀሮቼ መስጊድ እንሂድ አሉኝና አብረን ሄድን:: ከስግደት በኋላ ሊሰብኩ የተነሡት በእድሜያቸው አዛውንት ናቸው:: ወደ 70 ዓመት ይሆናቸዋል:: ታዲያ ሲያስተምሩ ከነዚህ ከረከሱት ጋር አብራችሁ አትህዱ አትቅረቧቸው!እያሉ ሌላም ሌላ መነገር የማይገባው ቃላት መናገር እንደጀመሩ ትቻቸው ወጣሁ" ሲሉ አጫውተውኛል::

የአጤ ቴዎድሮስን አዋጅ በጥሞና ለመረመረው ሃይማኖትን መቀያየር አገርን መካድ ብቻ ሳይሆን ወላጅ እናትና አባትንም መካድ መሆኑንና በተለይ በዛሬው አቋም የማንነት መሠረት መሆኑን ይገልጻል። ብልጭልጭ ነገር አላፊ ነው:: ብልጭልጭ የሆነ ነገር ለማንም አይጠቅምም:: ደግሞም በሃይማኖት በኩል አንዱ አንዱን ማስገደድ ፈጽሞ አይገባም። ለዚህም ነው አጤ ቴዎድሮስ የያዝከውን ሃይማኖት አጥብቅ ያሉት። ሃይማኖት ብልጭልጭ ፋሽን አይደለም:: ስላላይደለም ነው አትለውጥ ያሉት:: ሌላውን ነገርማ እንግዲያ ለመቀየር ያደረጉት ጥረት ቀላል አይደለም።

በትምህርትና በወታደራዊ፣ዘርፍ አውራ ጎዳና ለማሠራት ሌላውንም ጥበብ አክባሪ ሲሆኑ የነበረውን ደካማ ምግባር ሲነቅፉ ሃይማኖትን ግን አጥብቅ እንጂ አትቀይር አሉ። ከዚህ ላይ አንድ ነገር ብዬ ይህን ምዕራፍ ልዝጋው:: ማለት የፈለኩት አጤ ቴዎድሮስ የሃይማኖትን ሕግ ሲያውጁ ቅድሚያ እርሳቸው በተዋሕዶ ሃይማኖት ቃል ኪዳን ገብተው በሥጋ ወደሙ ተወስነው ነው::

አባ ዓብረ ሥላሴ ጥበቡ <u>ድብቁ መለኮታዊ ጥበቃ በኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 129 "በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ከነገሡ በኋላ በሕጋዊ የኦርቶዶክስ ሥነ ሥርዓት በሥርዓተ ተክሊል ጋብቻቸውን የፈጸሙ ንጉሥ አጤ ቴዎድሮስ ናቸው። የአጤ ቴዎድሮስ አቋም ከእርሳቸው ጀምሮ በኢትዮጵያ የሚኖር ክርስቲያን በሙሉ አንድ ሴት ለአንድ ወንድ በሚል ክርስቲያናዊ መርሆ ተነሥተው ቅጥ ያጣውን የመሳፍንትና የመኳንንት አምስት ስድስት ቅምጥ ልምድ በጽኑ ተቃወሙት" ሲሉ ጽፈዋል::

ይህን በክርስቲያኖች ላይ ሲያውጁ እስላሞችን ግን እምነታቸው የሚያዝ መሆኑን በመረዳት አንድ ወንድ ለአንድ ሴት አላሉአቸውም:: እርሳቸው የፈለጉት ክርስቲያኑና እስላሙ የአንድ አገር ልጆች በመሆናችን ኅብረት ይኑረን አንድ አመለካከት ይኑረን በማለት ነው::

ምዕራፍ 3

የአጤ ቴዎድሮስ ዘመቻ ወደ ወሎ!

አጤ ቴዎድሮስ ያልገበሩትን ክፍለ ሀገራት ለማስገበር ከጎንደር ወደ ደብረ ታቦር ወታደራቸውን እንዲያቀና አደረጉ:: እርሳቸው ብዙ ሳይቆዩ ሠራዊቱን ተከታትለው ደብረታቦር ደረሱበት:: ወሎ በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት እንቱ የተባሉ መሳፍንቶች ነበሩበት ከሌሎች ክፍለ ሀገር ለየት የሚያደርገው ነገር ቢኖር እስከ 1876 ዓም ኃይላቸው የገነነ የሴት መሳፍንት ነበሩበት::

ወይዘሮ ወርቂትና ወይዘሮ መስታይትን እንደ ምሳሌ ልንጠቅስ እንችላለን:: እነዚህ የሴት መሳፍንቶች ብዙ ዘመን ከገዙ በኋላ ሴትነታቸው ታወቃቸውና በአካባቢው ያለውን ፋቅራ ሰብስበው "ዱዓ ግቡልን" አሉአቸው::

እንቱ የተባሉ ፋቅሮች ተሰበሰቡ ዱዓውን ከመጀመራቸው በፊት "አላህን የምንለምንበትን እንወቀው ይነግረን" አሉ:: የሴት መሳፍንቶችም "እኛ ሴቶች ሁነን ብዙ ተግባራት አከናውነናል:: የበለጠ እንድናከናውን በጸሎታችሁ ሴትነታችንን ወደ ወንድ ቀይሩልን" ሲሉአቸው ምድረ ፋቅራ ሁላ ጭንቀት ገባቸው:: ከመካከል አንዱ ቀልጠፍ ብሎ "እመቤቶች ይህማ ብዙ መቆ ኩንታል ጫትና ማጣፈጫ ያስፈልገዋል" አሉ ይባላል:: ስለነዚህ የሴት ጀግና መሳፍንቶች ክቡር አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ እንዲህ ይላሉ::

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 158 "ከጨጭሆ እስከ ሸዋ ድንበር የሚገዙት ወይዘሮ ወርቂት የሚባሉ ባላባት አሉ፤እርሳቸውም የይማም ፀመዴ ፀሊ እናት

ናቸው:: እኒህም ሴት ወደፊት እንግሊዞች በሚመጡበት ዘመን ብዙ ጊዜ በየምክንያቱ ከወይዘሮ መስታውት ጋር ስማቸው ተነሥቶ ይገኛል::ምሥራቅ ወሎ የወርቂት ሲሆን ምዕራቡን ወሎና የመቅደላን አካባቢ የሚገዙት ወይዘሮ መስታዋት የሚባሉ የአባ ዋጠው (ራስ ኃይለ ማርያም) እናት ናቸው:: ሁለቱም ከላይ የይማም (የደጃዝማች) ሊበን ልጆች ናቸው" ሲሉ ጽፈዋል::

በዘመነ መሳፍንቱ የታወቁ የሴት መሪዎች የነበሩበት ክፍለ ሀገር ዋናው ወሎ ነበር:: አጤ ቴዎድሮስ ገና ጨጭሆ ሲደርሱ የወሎ ጦር ገጠማቸው:: እርሳቸውም ይህን የገጠማቸውን ጦር በኃይል እየገፈተሩ ወደ መቅደላ ተራራ ሲጠጉ ጥይት ብቻ ሳይሆን እርሳቸውን የባሳቸው ከተራራው የሚወርደው ናዳ ከባድ ሆነባቸው:: ይህን ከላይ እየተወረወረ የሚመጣውን መርግ ድንጋይ ጦርነት ተቋቁመው መቅደላ አምባውን በድል አድራጊነት ለመያዝ ችለዋል:: ይህን አምባ ከያዙ በኋላ ደጃዝማች ሊበንን በአምባው ላይ ሹመው እርሳቸው ጉዞአቸውን ወደ ወሎ አደረጉ::

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አምበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 106 "የመቅደላን አምባ ሰብረው ያዙት" ይሉና "ወዲያውም ደጃች ሊበንን ሹመው ከመቅደላ ወደ ወሎ ተመለሱ" ሲሉ ጽፈዋል:: ከላይ እንደጠቀስኩት ወሎ በያንዳንዱ አውራጃ የየራሱ ታላላቅ መሳፍንት የነበሩበት ሲሆን አንዱን መስፍ ድል ሲያደርጉ ሌላው መስን ይጠብቃቼዋል:: ወሎ እጅግ ብዙ መሣፍንቶች የነበሩበት ሲሆን የአጤ ቴዎድሮስን ጦር ለመግጠም ቀደም ብሎ ዝግጅቱን ፈጽሞ ነበር:: ወሎዎች ብቻቸውን ሳይሆን ውል የተዋዋሉት ከሸዋው ንጉሥ ኃይለ መለኮት ጋርም ነበር::

"አጤ ቴዎድሮስ በጎጃም አድርገው ወደ ሸዋ የሄዱ እንደሆነ ወይዘሮ ወርቂት ወደ ሸዋ ሀደው አጤ ቴዎድሮስን ሊወጉ፤አጤ ቴዎድሮስ ወሎ የሄዱ እንደሆነ ንጉሥ ኃይለ መለኮት ጦራቸውን ይዘው ወሎ እንደሚዘምቱ" ተዋውለዋል:: በዚህ ወቅት አጤ ቴዎድሮስ ወደ ወሎ ዘመቻ ሲሄዱ ንጉሥ ኃይለ መለኮት በውላቸው መሠረት ወሎ ገስግሰዋል:: ነገር ግን በውላቸው መሠረት ንጉሥ ኃይለ መለኮት አጤ ቴዎድሮስን ለመዋጋት አልቀረቡም:: ብዙም ሳይቆዩ ከወሎ ወደ ሸዋ ተመልሰዋል:: ይህን የሸዋውን ጦር አመላለስ አስመልክቶ አቶ ጳውሎስ ኞኞ እንዲህ ሲሉ ገልጸውታል::

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 80 "የቴዎድሮስን መጠጋት የሰሙት ኃይለ መለኮትና የኦሮሞቹ ባላባቶች ባንድነት ተሰብስበው ይህን ሰው እንችለውምና እንበታተን ብለው መከሩ። በዚህ ምክር ተስማምተው ኃይለ መለኮት ወደ ሽዋ ተመለሱ። ሲመለሱም በክረምቱ ምክንያት ብዙ ከብትና ሰው አለቀባቸው" ሲሉ ጽፈዋል። በነገራችን ላይ አጤ ቴዎድሮስ ከጎንደር ወደ ወሎ ሲገሰግሱ ቅድሚያ የሰላም አዋጅ ማወጅ ብቻ ሳይሆን በግል ለመሳፍንቶች ሽማግሌ ተልከባቸው አንቀበልም ያሉ ናቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 159 "እነዚህም ባላባቶች እንዲገቡ አስቀድመው ተጠይቀው እምቢታቸውን አስታውቀዋል" ሲሉ ጽፈዋል። በሽምግልና የማይገቡ ሲሆኑ አጤ ቴዎድሮስ የመጡበት ጉዳይ ነውና ወሎን ገጠሙት። በዚህ ወቅት የወሎ መሳፍንቶች ኃይላቸውን አጠንክረው ከቦታቸው ሳይደርሱ ለማስመለስ ጥረት አደረጉ።

አጤ ቴዎድሮስ እየተከተሉ የወሎ መሳፍንቶች እየመሩ አይገቡ ገብተው ሁሉንም ድል ሲያደርጉ ከሞት የተረፉት መኳንንቶች ወደ አውሳ በረኃ ገቡ። በዚህ ወቅት በግራቀኙ አያሌ ሕዝብ ያለቀ ሲሆን በተለይ በወሎ መሳፍንት በኩል ድል ከመሆናቸው የተነሣ ብዙ ሕዝብ በአጤ ቴዎድሮስ ተገድሏል። ምክንያቱም አጤ ቴዎድሮስ ከላይ እንደተጠቀሰው አስቀድመው "የምሕረት አዋጅ እያወጁ እጃቸውን እንዲሰጡ አስነግረው አልሰማ ባሉት ላይ ከፍተኛ ቅጣት አውርደውባቸዋል።

የተማረከው ብዙው ሰው ሁለት እጁን ተቆርጦ በአንገቱ ተሸክሞ ወደ ቤቱ መሄድ ሲጀምር ተራ ይጠብቅ ከነበሩት መካከል አንዱ እጁን ከመቆረጡ በፊት ለአጤ ቴዎድሮስ ጥያቄ አለኝ፡ አለ። እርሳቸውም "አቅርቡት ይናገር" አሉ። በዚህ ሰዓት ተማራኪው ሰው "ጃንሆይ ጥፋቱ የኛ መሆኑን እናውቃለን። ነገር ግን ንጉሥና እግዚአብሔር መሐሪ ነው። ይማሩን ዋናው ደግሞ ሁለት እጃችን አይቆረጥብን። ባይሆን አንዱን ይተውልን።

ጃንሆይ ምግቡንስ ፋጡማ ታጉርሰኝ የጨነቀኝ ነገር ቢኖር እንዴት አድርጌ አሬቤን ልጠርገው ነው" ብሎ ሲናገር አጤ ቴዎድሮስ "ምናለ ቀድማችሁ ይህን ሰው አቅርባችሁት ቢሆን ኖሮ ከዛሬ ጀምሮ ሁለት እጅ አይቆረጥ" ብለው ሌሎች ተራ ይጠብቁ የነበሩት ሁሉም ተማሩ። በዚህ ተናጋሪ ሰው ምክንያት እንኳን ሁለት እጃቸውን አንድ እጃቸውንም ሳይነኩ ሙሉ ምሕረት ተደርጎላቸው ወደ ቤታቸው ገብተዋል።

ይህ ሁሉ ሕዝብ ሲማረክና ሲገደል እጃቸውን ያልሰጡት አሊ አደራ እና ሰዲቅ ዳንቃ የተባሉ የአጤ ቴዎድሮስን ጦር በአዲስ ጉልበታቸው ገብተው ያጣድፉት ጀመር። አሊ አደራ የተባሉት ሰው የአጤ ቴዎድሮስን ተዋጊ እንደመብረቅ ከመሀል እየገቡ ጣሉባቸው። በዚህ ጦርነት ከፍተኛ የሆነ ድልን አሊ አደራ ሊቀዳጁ ሲሉ አጤ ቴወድሮስ ወታደራቸው ማለቁን አይተው ነፍስ ውጭ ነፍስ ግቢ በሆነው ጦርነት መካከል በፈረስ ላይ ሁነው ከመሀል ገብተው ሽሽት ጀምሮ የነበረውን ጦራቸውን አበረታተው እጅግ ጥቂት በሆነ ጦር መክተው በመያዛቸው ከሽንፈት ወደ ድል ቀየሩት።

አሊ አደራ ድል አድርገው የነበሩት ጀግና በአጋጣሚ እርሳቸው ባሉበት በኩል አጤ ቴዎድሮስ እየገፉ በመምጣታቸው በሰላም እጃቸውን ሰጡና ድል የአጤ ቴዎድሮስ ሆነ። አጤ ቴዎድሮስ ቀደም ሲል ሱዳን ላይ ቱርክን በተዋጉበት ቀን ነበር ይህን ዓይነት ሽንፈት ደርሶባቸው የነበረ እንጂ ይህ በአሊ አደራ የገጠማቸው ጦርነት ለመጀመሪያ ጊዜያቸው መሆኑ ነው።

"በቴዎድሮስ የለም ጋሻ
ማረሲ ይሻላል በማረሻ
ማረስ ይሻላል መገበር
እጅ እግሩን ይዞ ለመኖር
አላርስም ያሉ አልነግድ
ተመለመሉ እንደግንድ"

ተብሎም ተገጥሟል። አጤ ቴዎድሮስ አሊ አደራ በሰላም ከገቡላቸው በኋላ የደከመውን ወታደራቸውን አበረታተውና አጠናክረው ሰዲቅ ዳንቃ የተባሉትን ለማስገበር ቆርቆራ ወደ ተባለው ምሽግ ገሰገሱ። በዚህ ጦርነት ላይ የአሊ አደራ ወታደሮች

ከሞት የተረፉት አብረዋቸው ዘምተዋል። ሰዲቅ ዳንቃ የተባሉት ግን መገበር ቀርቶ ለሽምግልና የተላኩትን ሰዎች ቁጭ ብለው ለማነጋገር የማይፈልጉ መሆናቸው ለአጤ ቴዎድሮስ ተነገራቸው።

አጤ ቴዎድሮስና ሰዲቅ ዳንቃ ውጊያውን ገጠሙ፤ ታዲያ ይህ የሰዲቅ ዳንቃ ጦር የአጤ ቴዎድሮስን ወታደር ያነጥፍባቸው ጀመር። ከላይ ከአሊ አደራ ጋር ካደረጉት ጦርነት በላይ ሰዲቅ ዳንቃ አጤ ቴዎድሮስን ገጠማቸው።

በዚህ ጦርነት ከፍተኛ የሆነ ሽንፈት ገጠማቸው። ቢሆንም ግን ራሳቸውን እንደገና አጠናክረው መልሶ ማጥቃት ማድረግ ጀመሩና ሰዲቅ ዳንቃ ጉድባቸውን ነቅለው አውሳ ገቡላቸው። ከዚያም አጤ ቴዎድሮስ ከሞላ ጎደል ዋና ዋና የተባሉትን መሳፍንቶች አስገብረውና እንገብርም ያሉትን በረሃ አስለቅቀው በቦታቸው ሌላ ሹም ሹመው እርሳቸው ጉዞአቸውን ወደ ሸዋ አደረጉ።

አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ወታደር የሞተባቸው ቢሆንም በኃይል ሸዋን ለማስገበር ጉዞአቸውን ጀመሩ። ከወሎ ወደ ሸዋ መንገድ ሲጀምሩ ወታደራቸው ፈርቶ ነበር። ምክንያቱም የሸዋ መሳፍንት ኃይል ከሌሎች ሁሉ ከፍ ያለ ኃይል ያለው ይሆናል ተብሎ ተፈርቶ ነበር። ወታደሩ ይፍራ እንጂ አጤ ቴዎድሮስ ግን ሁሌም ድል አደርጋለሁ ብለው ስለሚያስቡ ምታ ነጋሪት ክተት ሠራዊት ብለው ጉዞ ጀመሩ።

ምዕራፍ 4

የአጤ ቴዎድሮስ ዘመቻ ከወሎ ወደ ሸዋ!

መንግሥቴ ደስታ አምባሳደር ግርማዊት እቴጌ ጣይቱ ብጡል ብርሃን ዘኢትዮጵያ 1832-1910 በተባለው መጽሐፍ ገጽ 17 "ቴዎድሮስም ኃይለ መለኮትን ለማስገበር ወደሸዋ ዘመቱ። በሕመም በድንጋጤም ሊሆን ይችላል ኃይለ መለኮት ወዲያውኑ ሲሞቱ የ12 ዓመቱን የኃይለ መለኮትን ልጅ ምኒልክን አስረው ወደ ቤተመንግሥታቸው ተመለሱ" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ የተወለዱ ለኢትዮጵያ የተሠዉ ንጉሠ ነገሥት ናቸው በተባለው መጣጥፍ ገጽ 3 "ወደ ወሎ ዘምተው ወሎን ድል አድርገው ወደ ሸዋ መጓዛቸውን ለንጉሥ ኃይለ መለኮት ሲነገራቸው በድንጋጤ ታመው ተጉለት ላይ ሀረፉ" ሲሉ ጽፈዋል።

መይሳው ካሣ መጣብህ ቢሉት
ምድረ መሳፍንት ገባበት ቁርጠት።
ሱሪህ አረንጓዴ ጎራዴህ ባለወርቅ
አምሮብሃል ካሣ አንተ ብቻ ታጠቅ
በያይነቱ ነበር የሸዋ ፈረስ
አንድ ጥርኝ ሆነ ቢዘልቅ ቴዎድሮስ
ከቋራ እስከ ወሎ እስከ ሸዋ ድረስ
በወንድ ወንድ አለበት እሬ ተው ተመለስ
ሰባቱ ደጃዝማች ስምንተኛው ካሣ
ምርት አደረጋቸው ወቅቷቸው ተነሣ"

ተብሎም ተገጥሟል። ይህ ግጥም ብቻም ሳይሆን የቤተ ክርስቲያን መምህራን ሁላ ግጥም ገጥመው አጤ ቴዎድሮስን አመስግነዋል።
መይሳው ዳዊት ሰበ አስምአ ምጽአተ
ኃይለ መለኮት ናባል በኃበ ሀሰወ ሞተ

የቅኔው ትርጉም
"ቴዎድሮስ ዳዊት መጣብህ ሲሉት ኃይለ
ሚለኮት ናባል ባለበት ድርቅ አለ"።

ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ የንጉሥ ኃይለ መለኮትን አሟሟትና የአጤ ቴዎድሮስን የሸዋን ጦርነት አስመልክቶ በአጭር ዘግተውታል። "በዚህ መጋቢያና በዚህ ስንቅ ባመቱ ሸዋን ከፈተበት። የሸዋውን ንጉሥ ልጅ ምኒልክን ይዞ ሄደ" ብለዋል። የሚገርመው ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ የጻፉት ነው።

ብላቴ ጌታ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ ዋዜማ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 51 "አጤ ቴዎድሮስን የመሰለ ጨካኝ ንጉሥ ሁለተኛ እንዳያነግሥባት ኢትዮጵያ እጆችዋን ወደ እግዚአብሔር ዘርግታ ትማጸናለች" ብለው ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስን "አንተ"እያሉ ሲጽፉ አጤ ዮሐንስንና አጤ ምኒልክን አንቱ ይላሉ። በነገራችን ላይ

አጤ ቴዎድሮስ ወደ ሸዋ እንደሚዘምቱ ታምረ ማርያም የተባለው መጽሐፍ አዲሱ በ1988 ዓም እትም የጻሉት መጽሐፍ ላይ ተጽፎ ይገኛል::

ተስፋ ገብረ ሥላሴ ተአምረ ማርያም በተባለው መጽሐፍ "ማህለ ማርያም (ምኒልክ)ከተወለደ አሥራ አንድ ዓመት በሆነው ጊዜ የሸዋው ንጉሥ አባቱ ኃይለ መለኮት ሞተና ደብረ በግዕ ተቀበረ:: በዚህም ጊዜ አስቀድሞ እንደተነገረው በጎንደር ቋራ ከምትባል ቦታ ኃይለኛና ቁጡ የሆነ ካሣ (ቴዎድሮስ) የሚባል ተነሣና ነገሠ::

በዚያም ከጎንደር ወደ ሸዋ ሄደና እመቤታችን አስቀድሞ ለማህለ ሥላሴ እንደ ነገረችው ማህለ ማርያምን (ምኒልክ) ወደ ጎንደር ወስዶ በእስር አስቀመጠው" ሲሉ ጽፈዋል:: ንጉሥ ኃይለ መለኮት በብሽቀት አልያም ደግሞ በብስጭት ወይም ደግሞ በድንጋጤ መሞታቸው ዛሬ ጥላቻን ማስከተሉ አልቀረም:: በድንጋጤ መሞት በእርሳቸው አልተጀመረም ሌሎች የኢትዮጵያ ነገሥታት ብዙዎች በዚህ አይነት አጣዳፊ ጭንቀት አልቀዋል::

እንኳን ጦር መጣ ተብሎ ቀርቶ ለብዙ ዓመታት የሚወዱትን ቤተሰብ የናፈቀ ሰው በድንገት ሲያየው የሚታመምና የሚሞት ብዙ ነው:: በአክሱም ዘመነ መንግሥት አጤ ዋከና 222 ዓም ላይ የነገሡት በ2 ቀናቸው ጭንቀት ገድሏቸዋል:: በ772 ዓም ላይ የነገሡት አጤ አይዞር 2 ሰዓት ብቻ ነግሠው ጭንቀት ገድሏቸዋል:: ንጉሥ ኃይለ መለኮት አሟሟታቸው በብስጭት ሊሆን ይችላል:: የአጤ ቴዎድሮስን ማንነት ከሌሎች መሳፍንት ውድቀት ተምረዋልና:: የአጤ ቴዎድሮስን ክንድ የቀመሱት ራስ አሊ አሉሳ፤ ከእግዚአብሔር የተላከ ነው በማለት መናገራቸው ተዘግቧል::

ደብተራ ዘነብ የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን እንዳሳተመው ገጽ 17 "በሐምሌ ንጉሥ ቴዎድሮስ ወደ ጎራ ወጥተው ተመልሰው ቆቃ ሠፈሩ:: ከቆላው ስለክረምቱ ያነግዜም የሸዋው ገዥ ኃይለ መለኮት ወርቂትን እራስ አሊን ለመርዳት መጡ:: ንጉሥ ቴዎድሮስም የኃይለ መለኮትን መምጣት (በሰውም ጊዜ)" ምናልባት (በሰሙ) ጊዜ ለማለት ፈልገው እንደሆነ ቅንፍ የኔነው:: "እያታ ወጥተው አዋሜዳ ላይ ሰፈሩ:: እራስ አሊም ኃይለ መለኮት አሮሞዎች አንድነት ሁነው መከሩ:: እንዲህ ብለው እርስዎ ከአገርዎ ሸዋ ይመለሱ ይሆንን

ሰው አንችለውም አሉ:: ኃይለ መለኮትም ተመለሱ:: ብዙ ሰው ውሀ ወሰደባቸው ከወሎ ጀምሮ እስከ ሸዋ ዳርቻ እየታመመ ያለቀው ፈረስ ቁጥር የለውም::"

"ኃይለ መለኮት ብርቱ እመም ታመሙ" ይሉና ገጽ 19 "ንጉሥ ቴዎድሮስ ወደ ደብረ ብርሃን በሄዱ ጊዜ ኃይለ መለኮት የሸዋው ጌታ ደብረ ብርሃንን የአንኮበርንም ቤታቸውን አቃጥለው ሸሹ ታመው ነበር" ይሉና ሲያክሉ ገጽ 20 "በሬሳ ወንዝ 4ት መድፍ 300 የሚሆኑ ነፍጥ ኃይለ መለኮት ከባሕር ጥለውት ተገኘ:: ዋኝቶ ሳወጣ ሁሉ ፈረስ ሰጡት" ሲሉ ጽፈዋል:: እንደ ደብተራ ዘነብ አተራረክ ንጉሥ ኃይለ መለኮት ብዙ ቀን የታመሙ አይመስሉም::

"ወሎ ሂደው ከራስ አሊ ጋር ያደረጉት ውይይት ራስ አሊ "ከአገርዎ ሸዋ ይመለሱ ይሆን ሰው አንችለውም" የሚለውን የራስ አሊን ምክር ሰምተው ወደ ግዛታቸው ተመልሰው ቤታቸውን ማቃጠልና የጦር መሣሪያውን ባሕር መጣል የመሰለውን ለሚመለከት በሽታው የሰነበተባቸው አይመስሉም:: በድንጋጤ ያረፉትም ደረሱ ሲባል ነው::

አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አምበሳ የተባለው መጽሐፍ ገጽ 106 "አጤ ቴዎድሮስ በዚሁ ዓመት ጥቅምት 10 ቀን ከሸዋውና ከወሎው ድንበር ግሼ አደሩ:: ጥዋት ላይ የግሼው መኮንን ሀብተ ማርያም ተያዙ፤ ከዚያም ተጉዘው መንዝ ምድር ፍርኩታ በደረሱ ጊዜ የኤፍራታው መኮንን አቶ በድሉ ለንጉሡ ነገሥቱ ገቡላቸው:: ወይዘሮ ዘመነ ወርቅም የሸዋው ንጉሥ የማህለ ሥላሴ እናት ገቡላቸው:: እንዲሁም በመንዝ ላይ ሳሉ የሸዋ ሰው ለመተያያ ያመጣውን በግ ወታደር ስለቀማው ለንጉሡ ጮኸ:: የቀሙትም አሥራ ሦስት ወታደሮች ተይዘው እጅ እጃቸውን ተቆረጡ:: ጉዞአቸውን በመቀጠል ጉሮ ሥላሴ በደረሱ ጊዜ እነ አቶ ሀብቱ አህሳቸውን ቤታቸውንም አቃጠሉ፤ ጥቂትም ተዋጉ::"

"በዚህም ግጭት ከንጉሥ ወገን ከደጃዝማች ገለታ በቀር ጥቂቶች ወታደሮች ሲሞቱ ከሼዎች ወገን እነአቶ ሀብተ ማርያምና ጥቂትም ሰዎች ሞቱ:: አጤ ቴዎድሮስ ጉር ሥላሴ የተደረገውን ግጭት ከተመለከቱና የንጉሥ ኃይለ መለኮትን ሹማምንት አመክኩት

ከአመዛዘኑ በኋላ ያሳንዳች ሥጋት ንጉሥ ኃይለ መለኮትን ለማደን ወደ ደብረ ብርሃን ገሠገሡ::"

"ንጉሥ ኃይለ መለኮትም በሕመም ላይ ከመሆናቸውም ይልቅ የአጤ ቴዎድሮስ አመጣጥ የማጥቃት ደወሉን ለድፍን ሸዋ ስለሚያሰማ በአካባቢያቸው አብሮአቸው የሚመክት ጽኑ ሠራዊት ስለአስፈለጋቸው ይህ እስኪሆን ድረስ በደብረ ብርሃንና በአንኮበር፣ የነበረውን ቤተ መንግሥታቸውን አቃጥለው ሸሹ"::

"አጤ ቴዎድሮስ ንጉሥ ኃይለ መለኮትን በመከታተል ቡሎ ወርቄ ከገበያው በደረሱ ጊዜ የሚጠብቀኝ ጦር ይኖራል በማለት ስለተጠራጠሩ ሰልፋቸውን አጠንክረው ቢመለከቱ የሚከራከራቸው ባላንጣ በማጣታቸው ፈረሳቸውን እንደልቡ እንዲጋልብ ፈቀዱለት:: ከጥቂት ጊዜ በኋላ ከንጉሥ ኃይለ መለኮት ሠራዊት መካከል አቶ በዛብህ በአንድ በኩል ዘልቆ ገጥሞ ጥቂት ሰዎች ገድሎና አቁስሎ አመለጠ:: ቢሆንም አጤ ቴዎድሮስ ንጉሥ ኃይለ መለኮትን ከማሳደድ የሚያግዳቸው አልተገኘም ነበር::"

"አጤ ቴዎድሮስ ንጉሥ ኃይለ መለኮትን ለማደን ከላይ ከታች በሚሉብት ወራት (ጋላ)ኦሮሞ አገሩን የሚጠብቅ ጦር አልተደረገለትም በማለት አማራውን አገር ለመውረር ከቶ መምጣቱን በመስማታቸው ሰልፋቸውን አዙረው አንድ (ጋላ) ኦሮሞ እንዳያመልጥህ ብለው እግረኛውንና ፈረሰኛውን ለቀቁበት:: በዚህም ውጊያ ከደብረ ብርሃን እስከ አንጎለላ የነበረውን (ጋላ) ኦሮሞ አንድም ሳያመልጥ አስደበደቡት:: የሰውም ሬሳ እንደቅጠል ተነጠፈ"::

"አጤ ቴዎድሮስ የንጉሥ ኃይለ መለኮትን ዕረፍት በመስማታቸው ጓዙን ቁንዲ እምባ አድርገው ወደ ደብረ በግዕ ገሠገሡ:: ወዲያውም የፍትሐት ጸሎት አልቆ የወረደ መቃብሩ ሥነ ሥርዓት በሚፈጸምበት ሰዓት ደረሱ:: የሆነ ሁኖ የኀዘን ተካፋይነታቸውን በሁኔታቸው አሳይተዋል:: አጤ ቴዎድሮስ ወደ ደብረ በግዕ በወረዱ ጊዜ ጓዛቸውን ቁንዲ ከንጉሥ ወሰን ሰገድ ከተማ ትተው ሄደው ነበርና ተመልሰው መጥተው ጠምቄ በሠፈሩ ጊዜ ነፍጠኛ ገባላቸው:: የንጉሥ ኃይለ መለኮት ሹማምንቶች በበኩላቸው አቤቶ ምኒልክን ይዘው ወደምንጃር ሸሹ::"

"አጤ ቴዎድሮስ ከቁንዲ ተነሥተው መገዘዝ በደረሱ ጊዜ ራስ እንግዳን ቢትወደድ ብሩን፣ቢትወደድ ውቤን ወደ በረከት አዘመቱአቸው:: ወዲያውም በረከት እንደደረሱ ሕዳር 30 ቀን ከምኒልክ ጋር ጦርነት ገጥመው ኃይለኛ ውጊያ ከሆነ በኋላ ምኒልክ ድል ሆነው ሸሹ:: በጦርነቱም መካከል ከምኒልክ ወገን አቶ ሸሽጉና ጥቂት ሰዎች ጭምር ሲሞቱ አቶ በዛብህና አቶ አንዳርጋቸው ተማረኩ:: እነራስ እንግዳ በኩራ አራት የመቶ አለቆችና እንዲሁም ብዙ ወታደር ሞቱ:: የበረከት ጦርነት እንደተደረገ የንጉሥ ኃይለ መለኮት ሹማምንት የኃይላቸውን ሚዛን ከአወዳደሩ በኋላ መክረው ምኒልክን ይዘው ለንጉሠ ነገሥቱ ገብተው ተገዥነታቸውን አረጋገጡ" ሲሉ ጽፈዋል::

ክቡር አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ <u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 168 "የንጉሥ ኃይለ መለኮትን ሞት ለማረጋገጥ በነአቶ በድሉ መሪነት ከአታክልት በቶራ መስክና በጠለላ በኩል ቁልቁል ወርደው ደብረ በግዕ ደረሱና *መቃብሩን አስቆፍረው የኃይለ መለኮትን ሬሳ አዩ" ሲሉ ጽፈዋል::* በነገራችን ላይ ከሁሉም ደራስያን በፊት በእድሜም በወቅቱ የነበሩት ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ ግን ይህን ብለው አልጻፉም::

<u>ታሪክ ዘመን ዳግማዊ ምኒልክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 46 "ንጉሥ ኃይለ መለኮት በነገሡ በ8 ዓመት በጥቅምት 30 ቀን ሀርብ ሌሊት ዐረፉ፤ በነጋው ቅዳሜ የጎዳር መባቻ ደብረ በግዕ ተቀበሩ" ሲሉ ጽፈዋል:: በትክክል አጤ ቴዎድሮስ የንጉሥ ኃይለ መለኮትን ሬሳ *አስቆፍረው አይተው ቢሆን ኑሮ ለምን የመጀመሪያው በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ጥላቻ የነበራቸው ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ፣ አልጻፉትም ነበር? ይህ በውነቱ ለወደፊቱ መታረም ያለበት መሆኑን ሳስገነዝብ እወዳለሁ:: የክቡር አቶ ተክለ ጻድቅን አባባል አንድም የሚደግፍ የታሪክ ሰነድ ሳላገኝ ቀርቻለሁ::*

አለቃ ዘነብ <u>የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን</u> ያሳተመው ገጽ 18_"ኃይለ መለኮት ሙተው በተቀበሩ ጊዜ ንጉሥ ቴዎድሮስ ደረሱ:: ሞትዎን በሰሙ ጊዜ እጅግ አዘኑ" ሲሉ ጽፈዋል::

አለቃ ተክለ ኢየሱስ የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ110 "አጤ ቴዎድሮስ ይገጥመኛል ብሎ ሠራዊቱን አሰልፎ ሲጠብቅ ተመሃል የኃይለ መለኮት ሞት ወሬ መጣለት:: አጤ ቴዎድሮስም የኃይለ መለኮትን ሞት አላምን ብሉ እንደተሰለፈ ግፍኑን ሄደ:: ቶራ ከሚባል ሥፍራ በደረሰ ጊዜ የሚቀበርበትን ጠይቆ በሰላይ ጥቂት ሰው ሆኖ ደብረ በግዕ ወረደ:: ሠራዊቱን ከደጋው ላይ አስፍሮ ተወው:: ኃይለ መለኮትም መቃብር ሲወርድ ባየ ጊዜ አጤ ቴዎድሮስ አዘነ" ሲሉ ነው የጻፉት::

አስፋው አሊ ይመር ቁስለኛዋ አገር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 166 "ንጉሥ ኃይለ መለኮት ወዳለበት እስከሬን በደብረ በግዕ ሕንፃ ሞዓ ደብር በ1848 ዓም በክብር ካስቀበረ በኋላ የንጉሥ ኃይለ መለኮትን ልጅ አቤቶ ምኒልክን ከእናቱ ከወይዘሮ እጅጋየሁ ለማና ከአያቱ ከወይዘሮ በዛብሽ ጋር ወደጎንደር ይዟቸው ሄደ" ሲሉ ጽፈዋል:: አስፋው አሊ ይመር ሁሉንም "አንተ" ብለው የጻፉ ናቸው::

አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 107 "አጤ ቴዎድሮስ የንጉሥ ኃይለ መለኮትን ዕረፍት በመስማታቸው ኀዙን ቁንዲ አምባ አድርገው ወደ ደብረ በግዕ ገሠገሡ:: ወዲያውም ጸሎተ ፍትሐቱ አልቆ የወረደ መቃብሩ ሥነ ሥርዓት በሚፈጸምበት ሰዓት ደረሱ:: የሆነ ሁኖ የኀዘን ተካፋይነታቸውን በሁኔታቸው አሳይተዋል" ሲሉ ጽፈዋል::

አቶ ጳውሎስ ኞኞ ሆኑ ሌሎች የታሪክ ጸሐፊዎች "አጤ ቴዎድሮስ የንጉሥ ኃይለ መለኮትን ሬሳ ከተቀበረ አስወጥተው አዩ" ብሉ የጻፈ የለም:: ለወደፊቱ ይህ ዓይነት አተራረክ ቢቀንስ መልካም ይመስለኛል:: ወደ ነበርኩበት ልመለስና አጤ ቴዎድሮስ አቤቶ ምኒልክን ተከታትለው ጠርነት መግጠማቸው አይዘነጋም::

አቤቶ ምኒልክን ስል እርሳቸው ጠሩን መሩ ለማለት ሳይሆን የአባታቸው መኳንንቶች ናቸው የሚዋጉት:: የእነሱ ኃይል ደክሞ የአጤ ቴዎድሮስ ኃይል አይሎ በማየታቸው እጃቸውን ሰጥተው ገቡ:: በዚህ ወቅት ሸዋን አስተዳድር ብለው አቶ በዛብህን ሹመው ሕዝቡን አረጋግተው ወደ ጎንደር መንገድ ጀመሩ::

ምዕራፍ 5

የአጤ ቴዎድሮስ ራእይ ለኢትዮጵያ

አጤ ቴዎድሮስ በልጅነታቸው ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ሲያድጉ ታላቋን ኢትዮጵያ በታሪክ ስማቸው ያልታወቀው መነኩሴ አስተምረዋቸዋል:: ከትልቅ ወንድማቸው ከደጃዝማች ክንፉ ኃይሉ ጋር ሁነው በእርሳቸው ላይ ምን እንዳደረጉ ከላይ የተጠቀሰ ሲሆን ጎጃም ከደጃዝማች ጎሹ ቤት አሽከር በነበሩበት ወቅት ሌላው ዜጋ ቀርቶ በጥቅም አባትና ልጁ ማለት ደጃዝማች ጎሹና ልጃቸው ደጃዝማች ብሩ ሲዋጉ ወጣቱ ካሣ ከደጃዝማች ጎሹ ጋር ሁነው የዘመቱ ናቸው::

ከዚህ መልስም ወደ ሱዳን እየዘለቁ ከቱርኮች ጋር በተዋጉ ጊዜ ዝናቸው ጎንደርና ደብረታቦር ደርሶ ለጋብቻ ታጭተው ጎንደር መጥተው ሳለ ከእቴጌ መነን የደረሰባቸውን ውርደት ተመልክተዋል ይህ የዘመነ መሳፍንቱን መጥፎ ተግባር ከሽንኮፉ ሙልጭ አድርገው ጥለው አዲስ ተስፋ አዲስ ሕልም ለኢትዮጵያ ይዘው ተነሡ::

ዶ/ር ላጵሶ ጌ ድሌቦ የኢትዮጵያ ረጅም የሕዝብና የመንግሥት ታሪክ በተባለው መጽሐፍቸው ገጽ 261 "የኢትዮጵያን በሐውርታዊ ኅብረተሰብ በአንድ ማዕከላዊ የአጤ መንግሥት ሥርዓት ለማደራጀት ከሁሉ በፊት
1ኛ ብሔራዊ የፖለቲካ ማዕከል አመራር፤
2 ብሔራዊ የጦር ድርጅት፤
3 ብቃት ያለው ብሔራዊ የኢኮኖሚ መሠረትና መዛሪያ ሃብት በአንድነት የተያያዙ ቅድመ ሁኔታዎች ነበሩ:: የተጠቀሱት ቅድመ ሁኔታዎች እንደተጠበቀ ሁነው የኢትዮጵያ ከባድ የአገር ግንምባታ ፖለቲካና ተግባር በ1850ቹ በአጤ ቴዎድሮስ አመለካከት ለዘመናዊ የኢትዮጵያ አገር ግንምባታ"

"1 የአካባቢ ሥርዓቶችና የጦር አበጋዞች በማዕከላዊ የመንግሥት ቁጥጥር ሥር!
2 በንጉሥ የሚመራ አዲስ ብሔራዊ የጦር ድርጅት፤

3 የአጤው መንግሥት የሥልጣን ምዕክልና፤
4 የኢትዮጵያ ታሪካዊ ጠረፎች ከውጭ ኃይሎች ተጽዕኖ ነጻ መሆን፤
5 የባሕር ንግድ መፍጠር፤
6 ከአውሮፓ መንግሥታት ጋር ሉዓላዊ ግንኙነት መፍጠር፤
7 በአገር ዘመናዊ የመገናኛ የንግድ የትምህርት የሳይንስ የቴክኖሎጅና የኢንዱስትሪ ሥራዎች ዕድገትና መስፋፋት በመጀመሪያ የሚጠቀሱ መሠረታዊ የፖሊሲና የተግባር እርምጃዎች ናቸው" ሲሉ ዓላማቸውን ዘርዘር አድርገው ጽፈዋል።

ዶ/ር ላጲሶ ጌ ዲሌቦ ታህሳስ 26 ቀን 2003 ዓም በስልክ አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ጠይቄአቸው ነበር። የእኔ ጥያቄ ከላይ ከተነበበው የተለየ ሊነግሩኝ የሚፈልጉት ታሪክ ካለ ይንገሩኝ በማለት ስጠይቃቸው ከዚህ በታች የተጻፈውን መልሰውልኛል "አጤ ቴዎድሮስ በዘመናቸው የፈጸሙት ተግባር ሊደነቅ ይገባዋል። የጎንደርን ሕዝብ አስተባብረው ከውጭ ተጽዕኖ ነጻ የሆነ አሠራር እንዲለመድ በር የከፈቱ ናቸው።"

"ባይበዛም አጤ ተክለ ጊዮርጊስ ይህን የወሉን ሕዝብ አስተባብረው የአጼ ቴዎድሮስን ዓላማ ተከትለዋል። አጤ ዮሐንስ የትግራይን ሕዝብ አስተባብረው የኢትዮጵያ አንድነት ከውጭ ነጻ የሆነ ፖሊሲ ተከትለዋል አጤ ምኒልክ የሸዋን ሕዝብና የደቡብ ኢትዮጵያን ሕዝብ ኦሮሞውንና ሀዲያውን፤ከምባታውንና አደሬውን፤ ቆቱውንና ጉራጌውን...ሌላውን ሕዝብ አስተባብረው የኢትዮጵያ አንድነት ከውጭ ነፃ የሆነ ፖሊሲያቸውን አጠናክረው በመነሣት የአጤ ቴዎድሮስን ዓላማ ተከትለዋል። ትሰማኛለህ ልናገር?" አሉኝ። እኔም እየሰማሁ ነው ዶክተር ይንገሩኝ ከኮምፒውተሩ ላይ እየጻፍኩት ስለሆነ እስከጠይቅ ድረስ ይንገሩኝ" አልኳቸውና እርሣቸው "ጎሽ እኬ" አሉኝና መናገር ጀመሩ።

"አጤ ቴዎድሮስ የጀመሩት ኢትዮጵያን የማሳደግ ዓላማ በአጤ ምኒልክ ባለቤት በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን በተወለደችው እቴጌ ጣይቱ ብጡል አዲስ አበባ ለኢትዮጵያ ማዕከል ሁና እንድትመሠረት አደረጉ። ዛሬ የኢትዮጵያውያን ማዕከል ብቻ ሳትሆን ለአፍሪካውያን ሁሉ ማዕከል መሆንዋን እናንተ በውጭ አገር ያላችሁ እንደአንተ ያለ ታሪክ ለመጻፍ የተነሣውን ትውልድ አፍርታለች። አጤ ቴዎድሮስ የተጋፈጡት ኢምፔርያሊዝምን ነው።

እንግሊዞች ለዜጎቻቸው ብለው ሳይሆን ጦር ወደ ኢትዮጵያ ያዘመቱት አጤ ቴዎድሮስ በወታደራዊ ፖሊሲ አነዳደፋቸው ለወደፊቱ በማስፈራታቸው ነው።"

"ቴዎድሮስ ፀረ ኢምፔርያሊዝምን የተዋጉ ኢትዮጵያውያን ሪፐብሊክ እንድትሆን የጣሩ ጀግና ናቸው። የተማሪው ማኅበር ሆነ ሌላው የኢትዮጵያ ሕዝብ የጣረው የእርሳቸውን ዓላማ ከግቡ ለማድረስ ብሎ ነው። ዛሬ አጤ ቴዎድሮስ የሉም። ነገር ግን ለኢትዮጵያ አንድነት የተገበሩት ተግባር ሕያው ሁኖ የሚኖር በመሆኑ አልሞቱም አሉ። አጤ ኃይለ ሥላሴ ከላይ ጀምሮ የተዘረዘሩት ነገሥታት የገነቡትን የኢትዮጵያን አንድነት መመሥረትና የውጭ ፖሊሲ ተቀብለው ዛሬ ከደረስችበት ደረጃ ኢትዮጵያን አድርሰዋል። ለዚህ ነው አጤ ቴዎድሮስ አልሞቱም የምልህ ትሰማኛለህ ልናገር" አሉኝ። ካርዱ አለቀ መልሼ ልደውል አልኩኝና ደወልኩኝ አሁንም በደስታ ያስተምሩኝ ጀመር።

"ኢትዮጵያ የሰው ልጅ የተገኘባት አገር መሆንዋ በታሪክ ብቻ ሳይሆን በአርኪሎጅስት ምርምር የተገኘ ውጤት ነው። እኛ ኢትዮጵያውያን ቀደም ሲል በዳማታውያን ሥርዎ መንግሥት ጀምሮ ያደግን የሃይማኖት መፍለቂያዎች ነን። ይህን አንድነታችን አጠንክረን ሪፐብሊካችንን መጠበቅ ይገባናል። በዘመነ መሳፍንት የጠፋው ጥፋት እንዳይመጣብን ጥረት ማድረግ አለብን። ከላይ እንዳልኩህ አጤ ቴዎድሮስን በወቅቱ የነበሩ አጤዎች ለሥልጣን ሲሉ ወግተዋቸዋል። ነገር ግን እርሳቸው የተነሡብትን ዓላማ ከግቡ አድርሰዋል። ይህን ያደረጉት በጠላትነት ሳይሆን ለሥልጣን ሲሉ መሆኑን መገንዘብ አለብን"።

እያሉ በመናገር ላይ ሳሉ አልሰማኝ ማለት ጀመሩ። እኔ ስናገር ለእርሳቸው የማይሰማ መሆኑን በመገንዘባቸው "አልሰማኝ አለ እስኪ ልጄን ልጥራት" አሉና መጥራት ጀመሩ። ነገር ግን ልጃቸውም እርሳቸው ችግሩ ከእርሳቸው መስሏቸው ነው እንጂ ሌላ የስልክ ችግር አልመሰላቸውም ነበር። ነገር ግን ችግሩ ስልኩ በሌሎች የተጠለፈ ሳይሆን አይቀርም። አንዳንዴ ድምጽ ጨርሶ እልም ይልና መልሶ ደግሞ ንፋስ ይለቅበታል። ይህን የመሰለ ጨዋታ ጀምረን ሳንጨርሰው ዘጋን።

ምዕራፍ 6

የአጤ ቴዎድሮስ የውጭ ግንኙነት

አጤ ቴዎድሮስ ወሎንና ሸዋን አስገብረው ወደ ጎንደር እንደተመለሱ የውጭ ግንኙነት አልያም ደግሞ በዘመኑ ቋንቋ "የውጭ ፖሊሲ"ነደፉ:: ይህ በእርሳቸው የተነደፈው የውጭ ግንኙነት ለአንድ አገር ክብር መሆኑን ቀደም ሲል የማኅበረ ሥላሴ ገዳም መነኩሴ የኢትዮጵያን ታሪክ ብቻ ሳይሆን የዓለምን ታሪክና ሕግ አስተምረዋቸዋል::

ያም ቅድሚያ ዳር ደንበር መከበርና ከውጭ መንግሥታት ጋር እቻ ሳቻ መግባባቱን የድርድር አልያም ደግሞ በዘመኑ ቋንቋ "ዲፕሎማሲ"ሥርዓት በኢትዮጵያ የተበላሸ መሆኑን ጥሩ አድርገው አስተምረዋቸዋል::

በተለይም ቤል ዮሐንስና ፕላውዴን የተባሉት እንግሊዛውያን ከላይ ከተጠቀሱት መነኩሴ በተጨማሪ የዓለምን ሕግ አስጠንተዋቸዋል:: በተለይም ጉዳይ ፈጻሚ ፕላውዴን ለአጤ ቴዎድሮስ እንደ አንድ ወታደር ከመዝመት በላይ አሽከርና የቅርብ አማካሪ ነበሩ:: እነዚህ ሁለቱ እንግሊዛውያን ለአጤ ቴዎድሮስ ትልቅ አማካሪ ከመሆናቸው በላይ ለአጤ ቴዎድሮስ ታላቅ ሰዎች ነበሩ:: አሟሟታቸውን አስመልክቶ በወቅቱ አብረው የነበሩት ደራሲ እንዲህ ይገልጹታል::

<u>ስማቸው ያልታወቀው</u> ደራሲ ገጽ 22 "ባሻ ብላውደን ወታደሮቻቸውን ይዘው በጎንደር መንገድ ሲጓዙ ዋሉና በነገታው ጎንደር ሊገቡ ቸኩለው ነበርና ከበቅሎ ወርደው በፈረስ ተቀመጡና ጋሻ ጃግሬያቸው በበቅሎ ሁኖ እርሳቸው ፈረሱን ቀስ ብየ እሄዳለሁ እየመሰላቸው ይጓዙ ጀመር:: ጎንደር በቶሎ ስለ መግባት ያስባሉ እንጂ የሚቆያቸውን ነገር አላሰቡም ነበር::"

"ሰዎቻቸውም ደክመው እንደርሳለን እያሉ ቢከተሉ የማይደርሱ ሆኑ ባሻ ብላውዴንም ቀሀ ከጎንደር አጠገብ ከዝያ መልካም ወንዝ

ከፈረሴ ወርጄ ሰዎቼ ሲመጡ በአጀብ ጎንደር እገባለሁ እያሉ እየጋለቡ ሲሄዱ ሳሉ ቀሀ ከወንዙ ሊጠጉ ጥቂት ስትቀራቸው የጋረድ ሰዎች በቀኝና በግራ ፈሰሱባቸው::"

"አባ ነፍሶ ብለው ፈክረው ወደ ጋሻ ጃግሬ ጠበንጃ ሊቀበሉ ዘወር ሲሉ የጋረድ ሰዎች በሩምታ ተኮሱባቸው:: ጋሻ ጃግሬውም በበቅሉ እየጋለበ ፍኒጥ ፍኒጥ ቢል ሳይደርስባቸው ቀረ የሕልም ሩጫና በቅሎ መጋለብ አንድ ነው ካሰብኸው አያደርስም እና:: ባሻ ፕላደውን አንድ ሰው ሳይገድሉ ያንጊዜው ወደቁና በስከወዲያ ሞቱ:: ሰዎቻቸውም ተማረኩ ጠበንጃቸው ሳይተኮስ ከጋሻ ጃግሬው እጅ የጋረድ ወታደሮች ወሰዱት" ሲሉ ጽፈዋል::

ስማቸው ያልታወቀው ደራሲ ከላይ የተነበበውን ሲጽፉ ሌሎች ደግሞ ቆስለው ሳይሞቱ ስለነበር አጤ ቴዎድሮስ አንድ ሺህ ብር ከፍለው አስለቅቀዋቸው ነበር:: ነገር ግን ቁስሉ በርትቶባቸው ስለነበር ጎንደር ገብተው ሞቱ ይላሉ:: የማዕረግ ስማቸውን ደግሞ "ባሻ" ይሏቸዋል:: ሌላም ሌላ ብዙ ውስብስብና አስቸጋሪ የሆነ ታሪክ ተጽፎ ይገኛል:: ያም ሆነ ይህ የቤል ዮሐንስን አሟሟትና የጉዳይ ፈጻሚ ፕላውዴንን ደም ምለሳ አስመልክቶ ከላይ

ስማቸው የተገለጸው ደራሲ ገጽ 24 "ክንቶ ጋረድ አጤ ቴዎድሮስን ገድየ እሞታለሁ ብሎ ማኸል ለማኸል በፈረስ ጩሬውን እየሰበቀ አንድ ጀግና ፈረሰኛ አስከትሎ ንጉሥ ወደ አሉብቱ ደረሰ እንደ ሕብድ በፊቱ ያለ ሁሉ እየሸሸ ንጉሥ ጦር ሲወረውር ሲቃጣ ሊቀ መኳስ ዮሐንስ የማነን ጌታ ብለው ጋረድን ደረቱን በጠበንጃ ሰነጠቁት እና ወደቀ::

ያ የጋረድ ጀግና ደግሞ የማነን ጌታ አለና በፈረስ መጥቶ ሊቀ መኳስ ዮሐንስን በጦር ካይናቸው ወግቶ ገደላቸው:: አጤ ቴዎድሮስ ደግሞ ያ ሊቀ መኳስ ዮሐንስን የወጋ ጀግና የማንን ሎሌ ገድለህ ልትሄድ ብለው በጠበንጃ ገደሉት" ሲሉ ጽፈዋል::

ከጋረድ ጋር የተገኘው ሁሉም መቀጣቱን አስመልክቶ አጤ ቴዎድሮስ ለእንግሊዝ መንግሥት የጻፉት ደብዳቤ ዋቢ ነው "የገንዛ ወገኖቼን አንድም ሳይቀር ፈጀኋቸው" ሲሉ ጽፈዋል:: አጤ ቴዎድሮስ ይህን ያደረጉት የውጭ ግንኙነታቸውን ለማጠንከርና

በአገራቸው ያለውን ጸጥታ ለማስከበር አቻ ለአቻ ወዳጅነት በመፈለጋቸው ነው።

ዶ/ር ታደሰ ወልደ ጊዮርጊስ የምዕራባውያን ሥልጣኔና ኢትዮጵያውያን በአሜሪካ ማኅበራዊና ሥነ ልቡናዊ ትንተና በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 93 "የአጤ ቴዎድሮስ ፍልስፍና በኢትዮጵያ ታሪክ ከፍተኛ ቦታ ያለው ነው። አጤ ቴዎድሮስ የሥልጣኔ መሠረቱንና ውሉን ለመያዝ እንጂ ሙሉ በሙሉ በውጭ ኃይል ሥር መውደቅ እንዳይደለ በተግባር አሳይተዋል" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ከውጭ መንግሥታት ጋር ግንኙነት ሲያደርጉ የነበሩት ለአገር ግንባታ እንጂ የዛሬዎቹ ባለሥልጣኖች እንደሚያደርጉት የአገርን ክብር ለማስደፈር አልነበረም።

ሜ/ጄኔራል ነጋ ተገኝ የኢትዮጵያውያን የረጅም ዘመናት ትግልና የዘመናዊ ሠራዊት አመሠራረት 1855-1974 በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 14 "አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ለማሠልጠንና በአጭር ጊዜ ውስጥ ለማስተባበርና አንድ ለማድረግ የተጣደፉት ዋናው ምክንያት።"

"በአንድ በኩል በመዘኑ ኢንዱስትሪ የሠለጠኑ አውሮፓውያን እስያንና አፍሪቃን በቅኝ ገዥነት በመቀራመት ላይ ስለነበሩና እንዲሁም ቱርኮች (ኦቶማን ኤምፓየር) ሰሜን አፍሪካን በተለይ የዓባይ ወንዝ ድርጎኛ የሆነችው ግብፅንና ሱዳንን በቁጥጥራቸው ሥር ካደረጉ በኋላ በቀይ ባሕር በተለይ በኢትዮጵያ ድንበሮች ብቅ ጥልቅ ይሉ በነበረበት ወቅት ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

የውጭ ግንኙነት ዓላማ ለአንድ አገር አቻ ላቻ የጥቅም ወዳጅነት የሚመሠረት ሲሆን የባሕርና የየብስ ንግድን ሌላም ዳር ደንበርን ማስጠበቅ ይጨምራል። ዳር ደንበር ለማስጠበቅ የአገር ውስጥ ፀጥታን ለማስጠበቅ አቅም ያለው አገር ራሱ የጦር መሣሪያ ያመርታል። አቅም የሌለው መንግሥት ደግሞ በገንዘቡ የሚገዛው ማንነቱን ለማስከበር አስቦ ነው።

ናደው ከበደ ሙዳይ መጽሔት ጥቅምት-ሕዳር 1986 ዓም ገጽ 20 "ከምዕራባውያን ጥበብን በመቅሰም አቅደው የተነሡ የመጀመሪያው ንጉሥ ዳግማዊ ቴዎድሮስ መሆናቸውን በተለያዩ የታሪክ መጻሕፍት ተጠቅሷል። እርግጥ ቴዎድሮስ የፈለጉት እደጥበብ በጦር መሣሪያ ጥይት ላይ ያተኮረ መሆኑ አይዘነጋም። ይህም ፍላጎታቸው ራሱን የቻለ ምክንያት ነበረው። ቴዎድሮስ የውስጥ ተቃዋሚዎቻቸውን ለማንበርከክና የውጭ መሪዎችን ለመቋቋም መሣሪያ ያስፈልጋቸው እንደነበር አያጠራጥርም።"

"እኒያ ከጊዜያቸው ቀድመው አገራቸውና ሕዝባቸው ሳይዘጋጁ አንዷት ኢትዮጵያን ለመመሥረት የጦር መሣሪያ እደጥበብን በዘዴ ሳይሆን በኃይል ወደአገራቸው ለማስገባት የሞከሩት ቴዎድሮስ የራሳቸው እቅድ መሰናክል ሁኖ ጥሏቸዋል።"

"የቴዎድሮስ ዓላማ በውጭ ወረራና በአገር ውስጥ የወገን ጠላቶቻቸው ደባ ከተጨናገፈ በኋላ አገራችንን ከሥልጣኔ ጎዳና ያስተዋወቋት ዳግማዊ ምኒልክ መሆናቸው አሌ ሊባል የማይችል ሀቅ ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

የውጭ ግንኙነት ለአንድ አገር መንግሥት ዋና ቁልፍ ነው። የምጣኔ ሀብት እርዳታ ሆነ የምክር አገልግሎት የጦር መሣሪያ እርዳታ ሌላም ሌላ ግንኙነት የሚደረገው ቅድሚያ ራሱን አደራጅቶ አንቱ መባል አለበት። በሀገሩ ውስጥ ፀጥታ ማስከበርና አውደልዳይ ወሙኔን ማጥፋት ትውልዱን በአዲስ ሥርዓት ኮትኩቶ አንጾ ማሳደግ ከሌላው አገር ጋር የሚያገናኝ ቋንቋ ማስተማርና ሌላም ሌላ ጉዳይ ይመለከታል።

አጤ ቴዎድሮስ ከእርሳቸው በፊት የነበሩት ነገሥታት ያልፈጸሙትን እርሳቸው ብዙ ተግባራት ጀምረው ነበር። ከውጭ አገር ጋር የሚያስተረጉሙ ሦስት ቋንቋ የሚናገሩ ለምሳሌ 1ኛ ዐረብኛ፣2ኛ እንግሊዘኛ፣3ኛ ፈረንሳይኛ የሚያስተረጉሙ ባለሞያዎች ነበሩአቸው አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ተግባር አከናውነዋል።

ምዕራፍ 7

ወታደር ደመወዝተኛ ሆነ!

የኢትዮጵያ ሕግ አስከባሪ አልያም ዘበኛ ወይም ደግሞ ወታደር እንበለው ደመወዝ መከፈል የተጀመረው በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ሳይሆን ቀደም ብሎ ይከፈል ነበር። ንጉሠ ነገሥት ቀዳማዊ ሰባታህ ለወታደሮቹ ደመወዝ ይከፍሉ ነበር። ቀዳማዊ ንጉሠ ነገሥት አጤ ሰባታህ የነገሡት ከክርስቶስ ልደት በፊት በ2800 ዓመተ ዓለም እንደሆነ ይገመታል።

ዳግማዊ ንጉሠ ነገሥት ሰባታህ የነገሡበት በ2545 ዓመተ ዓለም ነው። ነገር ግን የሰላም አስጠባቂ አልያም ደግሞ የሕዝብ ዘበኞች ደመወዝ መክፈል የጀመሩት ቀዳማዊው እንጂ ዳግማዊው ሰባታህ አይደሉም። ለዚህ ብዙ የታሪክ ሠነድ ዋቢ መጥቀስ ይቻላል። ይህን በሁለቱ ሰባታህ በኩል ያለውን ክርክር እንለፈውና የሕግ አስከባሪ ወታደር ደመወዝ መክፈል የጀመሩት ቀዳማዊ ንጉሠ ነገሥት አጤ ሰባታህ ናቸው።

አእምሮ ንጉሤ <u>ጥንታዊ የኢትዮጵያ የሰላም ጥበቃ ታሪክ ከቅራት ዘመናዊ ፖሊስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 7 "ንጉሠ ነገሥት ሰባታህ ሐሳቡን ከተቀበለ በኋላ በዚህ ወርና ቀን ወደ ማታ እኔ ኤባል ስመ መንግሥቴ ሰባታህ እጅግ ገናናነቴንና ለሕዝብ አሳቢነቴን ዓለም እንዲያውቀው የማስተዳድረው የኢትዮጵያ ኩሽ ሕዝብ ንብረቱ እንዳይባክን ሲሠራ ውሎ ሌሊት ለጥበቃ እንዳይዞር ሕጉን የሚያስከብርለትና ንብረቱ እንዳይባክን ሆነ የቀን ውሎ ሌሊት ለጥበቃ እንዳይዞር ሕጉን የሚያስከብሩለትና የሌሊቱንም ሆነ የቀኑን ክረከሬ ወንበዴ የሚይዝለት የሚያስከብርለትና የሌሊቱንም ጠባቂ የሚስማማ ሠራዊት አቋቋምኩ፤ ስሙም መሪ ፈረሰኛ አገር ጠባቂ እንዲባል አዝዣለሁ።"

"ሕዝብ ሆይ! ከእንግዲህ ወዲህ ፈረሰኛ አገር ጠባቂ ሠራዊት በቀር ገበሬው ሕዝብ ማረስና ለመንግሥት የሚገባውን ከምርቱ ከአሥር

አንድ በቀር ሌላ የሚፈልግበት የለም። አሶራውያንና ፍልስጤሞች ፓለስታይኖች የሚያደርጉትን የድንበር ማለፍ የሚቋቋመው ይኸው መሪ ፈረሰኛ አገር ጠባቂ ሠራዊት ነው። የሕዝቡን ፀጥታና መብት የሚያስከብረውም ይኸው ሠራዊት ነው። እንዳለፈው ጊዜ ለሰላም ጥበቃም ሆነ ለጦርነት አይወጣም" የሚል አዋጅ አወጣ" ሲሉ።

ከዚህ ወዲህ ደግሞ በዛጉዌ ነገሥታት ዘመን ለሕግ አስከባሪ ወታደር ደመወዝ መከፈል ተጀምሮ እንደነበር አንዳንድ የታሪክ መጻሕፍት ዘግበዋል። ከመሐል ላይ ደግሞ ቀርቶ ነበር። በጎንደር ዘመነ መንግሥት በተለይ በአጤ በካፋ ዘመን ይህ የሕግ አስከባሪ አልያም ደግሞ የከተማ ጸጥታ ጠባቂ ወይም ደግሞ የከተማ ዘበኛ ሠራዊት የተመሠረተ መሆኑ ብቻ ሳይሆን በትክክል ደመወዝተኛ ሁኖ እንደነበር ታሪክ የዘገበው ሲሆን የኢትዮጵያ ድቀት የመጣው በዘመነ መሳፍንቱ ሲሆን ይህን ብልሹ አስተዳደር ደምስሰው የኢትዮጵያን አንድነት መሠረት ከጣሉ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ ለወታደር ደመወዝ መክፈል ጀምረው ነበር። ከዚህ ከፍ ብሎ የተጠቀሰው መጽሐፍ በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ለወታደሩ የሚከፈለውን ደመወዝ መዝግቦታል።

<u>የኢትዮጵያ ጥበቃ ታሪክ ከቅራት ዘመናዊ ፖሊስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 138 "በውሳኔው መሠረት ለቢትወደዶች ለራሶችና ለደጃዝማቾች አርባ አርባ ብር ለመታደሮችና ለአምሳ አለቆች ስምንት ስምንት ብር ለሰላም ዘበኞች አለቃ አርባ ብር ለሳም ዘበኛ ወታደር አምሳ አለቆች ለወህኒ የሰላም ዘበኞችና አምሳ አለቆች ስምንት ብር ለወህኒ አሣገሮች አርባ አርባ ብር ደመወዝ ተመድቦላቸው ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ታሪኩ ከላይ ያለው ሁኖ ከአጤ ቴዎድሮስ ሲደርስ ይኸው ወታደር ደመወዝተኛ ሆነ። ከአጤ ቴዎድሮስ ወዲህ ምናልባት በአጤ ተክለ ጊዮርጊስና በአጤ ዮሐንስ ብሎም በአጤ ምኒልክ አልያም ደግሞ በአጤ ልጅ ኢያሱ ዘመን ለወታደር ደመወዝ መክፈል ቀንሶ ይሆናል እንጂ በምንም ይሁን በምን ለአገር ጠባቂ ኃይል ክፍያው አልቆመበትም።

የአውሮፓውያንና የቱርክን ኃይል ለመቋቋም አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ ወታደር መሰብሰብ ከዚያም ደግሞ ለወታደራቸው ደመወዝ

መክፈል ይህም ብቻ አይደለም። መሣሪያም ማምረት አስፈላጊ መሆኑን ከተረዱት በኋላ ነው ለአንዲት ኢትዮጵያ አለኝታ ለመሆን የተነሡ። ቆርጠው የተነሡት ቀደም ብሎ ሲሆን ዋናው ግን ደግሞ ወታደር ደመወዝ መክፈል ብሎም ደግሞ የጦር መሣሪያ ከአገር ውስጥ ማምረት ዋናው ዓላማቸው ነበር። በተለይም ከልጅነት ጀምረው የቱርክን ኃይል ያዩት በመሣሪያ ብልጫና በወታደራዊ ሥነ ሥርዓት የታነጸ በመሆኑ እርሳቸውም ይህን ሲያደርጉ ኢትዮጵያ ስትከበር ታየቻቸው።

ታደሰ ቴሌ ሳልቫኖ <u>የአናብስት ምድር</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 15"አጤ ቴዎድሮስ ወታደራዊ ስለነበሩና ወታደራዊ ውጥኖቻቸውም ከኃያሏ የቱርክ መንግሥት ጋር ያጋፋኛል ብለው ራሳቸውን ስላሳመኑ፤ወታደሩና ባላገሩ መካከል በምግብና በተመሳሳይ ፍላጎቶች የተነሣ የነበረውን አለመፈቃቀዶች ለማስቀረት ለወታደር ቋሚ ደመወዝ መክፈል ጀምረው ነበር።"

"ጦሩ በሚንቀሳቀስበት ወቅት የሚያጋጥመውን የምግብ ችግር ለመቆጣጠር የእህል ጎተራ ሲያቋቁሙ ቱርኮች ምጽዋን ዘግተው ስለነበር ንጉሡ የሚያስፈልጋቸውን የጦር መሣሪያና ጥይት ለማግኘት ስለተቸገሩ ራስን በሀገር የማስታጠቅ ጥረት አደረጉ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህ ሁሉ የተደረገው እንግዲህ ጎንደር ደብረታቦር ጋፋት ላይ ነበር።

<u>መይሣው ጋዜጣ</u> ሚያዝያ 16 ቀን 1992 ዓም ገጽ 3 "በዘመኑ አብዮት የመራ ሠራዊትን በቋሚ ደመወዝና ማሰረግ የመራ፤ባርነትን የከለከለ፤የመጀመሪያውን የመንገድ ሥራ ያስጀመረ፤አብሮ እየቆፈረም የሠራ ባሕር ኃይል የማቋቋም ዓላማውን በጣና ሐይል ላይ ታንኳ በማሠራት ያሳየ፤ኢትዮጵያ ራሷን ከጠላቶቿ ሁሉ ለመከላከል ጠንካራና የተደራጀ የተማከለ ዘመናዊ የጦር መሣሪያ ያለው በዲሲፕሊን የሚመራ ሠራዊት።"

"እንደሚያስፈልጋት አምኖ ተግባራዊ ለማድረግ ቀን ከሌት የጣረ የማሰነ፤የተንከራተተ ታክስና ግብር ለአገርና ለመንግሥት አስፈላጊ መሆኑን አምኖ የደነገገ ግን ደግሞ መሃይምነትና ድንቁርና በፈነጨባቸው እንቅፋቶች ተግባሩ የተሰናከለ ከድሀው ሕዝብ መካከል መጥቶ እግዚአብሔር ጉልበቱን ብርታቱንና ፅናቱን ሰጥቶት

ጠላቶቹን ሁሉ በጦር ሜዳ ገጥሞ እየረታና እያሸነፈ ስሙና ታሪኩን ለዝንታለም የተከለ። ወታደሩን በደመወዝ የቀጠረ መሪ ቴዎድሮስ ነበር" ሲል ጋዜጣው ጽፏል።

ቀደም ሲል የነበረው የመንግሥት ወታደር ከአርሶ አደሩ ቤት ገብቶ ያገኘውን በልቶ ነበር የሚኖረው እንጂ ደመወዝ አልነበረውም። በዚህ ምክንያት የኢትዮጵያ ሕዝብ ተማርሮ ኑሮአል። ምክንያቱም ከቤቱ ሊያድር የመጣው ወታደር "በቂ ምግብ አላበሉኝም" ብሎ መክሰስ ይችል ነበር። መንግሥት "ወታደሬን ያልቀለብክ እኔን በመናቅ ነው"ብሎ አርሶ አደሩን ያሰቃየው ነበር።

አንዳንዱማ ምግብ ብቻ ሳይሆን ሚስትህንም ስጠኝ የሚል ባለጌ ነበር። በዚህ ምክንያት የኢትዮጵያ ሕዝብ የመንግሥትን ወታደር "ተሠሪ" ይለዋል። ይህ ተሠሪ ሕዝቡን ያሰቃየ መሆኑን አጤ ቴዎድሮስ ስለተረዱ ገና ሳይነግሡ ልጅ ካሳ ሲባሉ ጀምሮ ሰዎቻቸው ከሰው ቤት ገብተው አይበሉም ነበር።

"ቸር ተመኝ ቸር እንድታገኝ"የሚባለው በእርሳቸው ደርሶ ሲነግሡ ዓላማቸውን በተግባር ለማዋል ሲሉ ቅድሚያ በቤተ ክሕነቱ ተይዞ የነበረው መሬት የመንግሥት መሆኑን አወጁ። አከታትለውም ሕዝቡ ለመንግሥት ግብር ይክፈል እንጂ ወታደር ከቤቱ አይገባበትም ብለው ሲያውጁ በተሠሪ ላይ ጥላቻ የነበረው ሕዝብ አዋጁን በደስታ ተቀብለ።

•
Richard Pankhurst <u>STATE & LAND IN ETHIOPIAN HISTORY</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 93 **Tewodros endeavoured at the same time to establish a regular paid army on modern lines, and soon after his coronation in 1855,introduced payments for his troops, obliging them to pay the peasantry for whatever food they required This great reform** ትርጉም።

"በተመሳሳይ ጊዜ አጤ ቴዎድሮስ ደመወዝ የሚከፍለው ዘመናዊ መደበኛ ሠራዊት ለማቋቋም በ1855 ዘውድ እንደጫኑ ወዲያው ለወታደሮቻቸው ክፍያ በመፈጸም ከገበሬው ለሚሰበሰበት ማንኛውንም ምግብ እንዲሰበስቡ በማስገደድ ይሄንን ትልቅ ማሻሻል አደረጉ" ሲሉ ጽፈዋል።

የቀድሞ ባሕር ኃይል መለዮ ለባሾችና ሲቪል ሠራተኞች የኅብረት ሥራና መረዳጃ ማኅበር የኢትዮጵያ የባሕር ጠረፏና ባሕር ኃይሏ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 97 "አጤ ቴዎድሮስ በመጀመሪያ የወሰዱት እርምጃ ወደ 60 ሺህ የሚጠጉ በመንግሥት ደንብና ወጭ የሚተዳደሩ በንጉሡ ወይም በጦር አበጋዛቸው እዝ ሥር የሚውሉ ቋሚ ጦር ማቋቋም ነበር:: ቀጥሎ የዚህን ጦርና ማዕከላዊ መንግሥት ወጪውን የሚሸፍን የገቢ ምንጭ ለመፍጠር ከሕዝቡ ከአርሶ አደሩና ከቤተ ክርስቲያን መሬት በመውሰድ ለማዕከላዊ መንግሥት የሚሰበሰብ ግብርና አስራት ተደነገገ" ሲሉ ጽፈዋል::

ምዕራፍ 8

የጋፋት እንዱስትሪና በጣና ባሕር መርከብ ሥራ!

ስለ አጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ለማወቅ ሲጀመር ቅድሚያ የምትነሣው ጋፋት ናት:: ጋፋት የምትገኘው ጎንደር ክፍለ ሀገር ደብረታቦር አውራጃ ፋርጣ ወረዳ ለደብረ ታቦር ከተማ ቢበዛ 5 ኪሎ ሜትር (ጋሻ) ይርቅ ይሆናል:: ባሁኑ ወቅት የደብረ ታቦር ከተማ ባሕር ዛፍ እየሰፋ ሂዶ ሳይጠጋት አይቀርም::

በኢትዮጵያ ታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ ዘመናዊ ኢንዱስትሪ ሥልጣኔ ጮራ የፈነጠቀበት ጋፋት፣የምትገኘው ደብረታቦር ከተማ በሰሜን በኩል ነው:: ይህ ቦታ በስማቸው የሚጠሩባት ነገደ ጋፋት የእጅ ሥራ አዋቂዎች ሸማኔዎችና ቀጥቃጮች ከረጅም ጊዜ ጀምሮ በሰላምኮ አካባቢ ይኖሩ ነበር:: ጋፋት በኢትዮጵያ ታሪክ ሠፊ ምዕራፍ የሚሰጠውና ሊሰጠውም የሚገባው በተለያዩ ምክንያቶች ነው::

አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ለማሰልጠንና ዘመናዊ ለማድረግ የነበራቸውን ሕልም እውን ለማድረግ ባቀዱት መሠረት ማንበብና መጻፍ እንዲሁም የቴክኒክ እውቀት የሚሰጥበት የዘመኑ የኢንዱስትሪ ማዕከል ትምህርት ቤት የተጀመረበት አጤ ቴዎድሮስ ከአውሮፓ አገሮች የጦር መሣሪያ በስጦታ ወይም በሽያጭ ከማግኘት ይልቅ መሣሪያዎቹን በአገራቸው ማሠራቱ ከጥገኝነት እንደ

ሚያድናቸውና የፖለቲካ ነጻነታቸውን እንደ ሚያስከብርላቸው ስለተገነዘቡ በወቅቱ ኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩትን አውሮፓውያንን አሰባስበው አንድ ላይ በማስቀመጥ መድፍ፣አዳፍኔ፣የመድፍ ቀለሀና መሳተቻ ጋራ ያሠሯቸው ጋፋት ላይ ነው:: በ1850ዎቹ ዓመታት ለመጀመሪያ ጊዜ በኢትዮጵያ አስደናቂ የሆኑ የአውራ ጎዳና መንገድ አውታሮች ተዘርግተዋል::

ፍቅሬ አቦስጥ፤ የደብረ ታቦር ዳግማዊ ቴዎድሮስ ት/ቤት 50ኛ ዓመት በዓል በተባለው መጽሔት
ገጽ 10 "ትንሿ ኮረብታ የታጠቅ ባድማ
የጠቢባን መንደር የታሪክ አውድማ
ጋፋት የትላንቷን ንገሪን እንስማ
መሪና ተመሪን አፈርና ሠሪን ዘመን አጣምሯቸው
በአንድ ይኖሩ ነበር ጋፋት ላይ ቤት ሠርተው::
ጥበብ በጨለማ ጥበብ በጥቁር ዓለም
አጎንቁሉ ነበር የአገር ልጅን ሲያድም
ዳሩ ምን ያደርጋል ማጥፋት አይቻግርም
ውጥን በትካዜ የነመዩ መንደር
ጥበብ በዚህች አገር ተጀምሮ ይቅር" ሲሉ ጽፈዋል::

የጋፋት ሠራተኞችና ወታደሮች አንዳንድ የበሰሉ ካህናት "የተቀደሰ ሥራ ነው ተባበሩ" እያሉ ይሰብኩም ነበር:: የሕዝብ ኃይል ተጨምሮበት የሞገድ ፍጭት ሰበቃ ከብርሃን ሳንቃ መንጭቆ እንዲፈነጠር የብርሃን መብረቅ በድንገት ደመናን ሰንጥቆ የትውልድ የዘመን ድንቅ የጦር መሣሪያ ማምረቻ ሲሠራ አጤ ቴዎድሮስ ተደሰቱ:: አጤ ቴዎድሮስ ሕልማቸው ከምዕራባውያን ጥበብን ለመቅሰም አቅደው የተነሡ የመጀመሪያ ናቸው:: እርግጥ እርሳቸው በተለይ ያተኮሩበት ሀገራቸው የተቸገረችበትን ጉልበት ያጣችበትን የጦር መሣሪያ የማምረት ፍላጎት ከአእምሮአቸው ተቀርጾ ገና ደጃዝማች ሲባሉ ሳለ ጀምሮ ያልሙት ነበረ::

ደብተራራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሲትማን ያሳተመው ገጽ 11"ደጃዝማች ካሣም ጣቁሳ ሰው ድባ ላይ የእንጨት መድፍ አስፈልፍለው በላይ በላይ ብረት (ጠምጥመው) ብረት ገጥመው የብረት አፈር አድርገው ለጉመው ደግመው ባሩድ በሸክላ አድርገው ምድሩን ጎፍረው የሚዋጋቸው ጦር ከሚሰፍርበት ውስጥ ቀብረው

በረጃጅም ቀርቅሃ ባሩዱን (ቀረ ጠንቅ)አድርገው ውስጥ ለውስጥ ከምሽጋቸው ድረስ አመጡት ለመተኮስ እንዲመች ያነ ጊዜም ከደጃች ካሣ አንድ ሰው ተያዘ ያደረጋችሁት ጥበብ ምንድር ነው ንገረን ያለበለዚያ እናርድሃለን ባሉት ጊዜ ይህን ሁሉ ምሥጢር ተናገረ" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 እስከ 1966</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 34"የግብጽን መድፍ አይበገሬነት በተከታዮቹ መሥዕዋትነት ከተገነዘበ በኋላ ግንድ ፈልፍሎ ባሩድ በመቅበር ከሩቅ የሚፈነዳ መድፍ ለመሥራት ሞከረ። ይህንንም ሥራ ሳይ ለማዋል እየተዘጋጀ እያለ ከወታደሮቹ አንዱ በጠላት እጅ ወድቆ ሲመረመር ሥቃይ ቢበዛበት ምሥጢሩን ስላወጣ የዚህ የመጀመሪያ ሙከራ ውጤት ሳይታወቅ ቀረ። በኋላም ቴዎድሮስ የውጭ መንግሥታትን ያለመታከት ይወተውት የነበረው መሣሪያ ስጡኝ በማለት ሳይሆን ለኢትዮጵያውያን መሣሪያውን የመሥራት ጥበብ የሚያስተምሩ ጠቢባን ላኩልኝ እያለ ነበር" ሲሉ ሊቀ ጠበብት ባሕሩ ዘውዴ ከግንድ አስፈልፍለው ለማሠራት ያደረጉትን ጥረት ጽፈውታል።

አንዳንዴ ዛሬ ላለን ኢትዮጵያውያን የኢትዮጵያ ሕዝብ ከሌሎች ዓለም ይልቅ ሠልጥኖ የነበረ በጀግንነትም አንቱ ተብሎ የነበረ የባሕር ኃይል ከፍተኛ ጀብድ ይሠራ እንደነበረ ሀብታም አገር እንደነበረች፣ በሃይማኖት ከሕገ አበው እስከ ሕገ ኦሪት ከሕገ ኦሪት እስከ ሕገ ወንጌል ብሎም ሕገ ቁራን ሲጀመር ጀምሮ።

ኢትዮጵያውያን ምሁሮቿ ከፍተኛ የሆኑ ታላላቅ ሰዎች ነበሩባት ብዬ ከባልንጀሮቼ ጋር ስንወያይና በተለያዩ መጣጥፎችና የስዕል ድምጽ ቴሌቪዥን በዘመናዊ ጭንቅላታቸው በተሰረቀው ምሁራን የሚነገረውን ንግግር ስመለከትና የታሪክ መጻሕፍትን ሳነብ ከማን ጋር መተማመን እንደምችል ግራ ይገባኛል። ዛሬ ያለው ትውልድ የሚያምነው "ኢትዮጵያ ከዚህ በላይ የጠቀስኳቸውን ዕውቀቶች ከነበሯት ለምን ትንሽ ጭላንጭል ቢጤ የላትም" እያሉ ይከራከሩኛል።

በእርግጥ አባባላቸው ትክክል ነው ትውልዱ የሚያምነው በዓይን የሚታየውን በእጅ የሚዳሰሰውን ስለ ሆነ አልፈርድም። በመጀመሪያ ኢትዮጵያን ሊወሩ የመጡት ሕንዶች በ1985 ዓመተ ዓለም ንጉስ

ራማ የሚባል ገዥያቸው በኢትዮጵያዊው ንጉሠ ነገሥት አጤ ጺኦሪ ዘመን የዘመቱ ሲሆን ኢትዮጵያዊው ንጉሥ ሲሞት ወራሪው ራማም ሙቶ ቀርቷል። ግብጽም ኢትዮጵያን ልትወር መጥታ ተሸንፋ ስትመለስ የኢትዮጵያ መንግሥት ግብጽን ተከትሎ በመያዝ ለ400 ዓመታት ገዝታለች። ይህን ታሪክ አውሮፓውያን መግዛቷን ባይክዱም የገዛችበትን ዓመት ግን ዝቅ ለማድረግ ሞክረዋል።

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ ኑብያ-አክሱም-ዛጉዬ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 118"40 ዓመት" ይሉና ዝቅ ብለው "61 ዓመት" ይሉና "75 ዓመት" የመጨረሻው ደራሲ ያለውን ሲዘግቡ" 293 ዓመት" ኢትዮጵያያውያን ግብጽን ማስተዳደራቸውን አውሮፓውያን የተለያዩ ደራስያን ከላይ የተዘገበውን ቁጥር በመስጠት ጽፈዋል።

ሁሉም ኢትዮጵያ ግብጽን በቅኝ ግዛት የያዘች መሆንዋን ይስማማሉ። ስለዚህ ኢትዮጵያውያንንም ከግብጽ አባሮ ያስወጣ የፋርስ ሥርዎ መንግሥት ሲሆን ኢትዮጵያውያን ከዛሬው የሱዳንና የግብጽ ደንበር ላይ ወራሪውን መልሰዋል። የግሪክ አሌክሳንደር ግብጽን ወሮ ኢትዮጵያን ለማንበርከክ አስቦ ሳይሳካለት መቅረቱ እንዲያውም ለስለላ ኢትዮጵያ መጥቶ መታሰሩን የታሪክ መጻሕፍት ዋቢ ናቸው።

ጳውሎስ ኞኞ <u>የኢትዮጵያና የኢጣሊያ ጦርነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 7 "አሌክሳንደር ዝቶ እንደተነሣው ከግብጽ ጀምሮ እስከ ሕንድ ድረስ አስገበረ። በመሐል ግን ኢትዮጵያ ከገባሪዎች ተነጥላ ቀረች። አሌክሳንደር ስለ ኢትዮጵያውያን ጀግንነት ሰምቶ ነበርና ከኢትዮጵያውያን ጋር ጦርነት ለመግጠም ፈራ። ስለኢትዮጵያውያን የሚነገረው ጀግንነትም እውነት ስላመሰለው ራሱ አሌክሳንደር ኢትዮጵያ ውስጥ ገብቶ ለመሰለል ተነሣ።"

"ክሮኒክልስ ኦፍ ጆን ቢሾፕ ኦፍ ኒኩ በሚባለው መጽሐፍ ላይ እንደሚተርከው አሌክሳንደር ከምርጥ የጦር አለቆቹ ጋር ሁኖ ሁሉም ተራ ሰው መስለው ለመሰለል ወደ ኢትዮጵያ ገቡ። ኢትዮጵያዊቷ ንግሥት ህንደኬም አሌክሳንደር ተራ ሰው መስሎ ወደ ኢትዮጵያ ለመሰለል መግባቱን ሰማች።"

“ንግሥቲቱ እነኚያን እንግዳ ተራ ሰዎች ወደ ቤተ መንግሥትዋ አስጠርታ እንዲህ አለች። ዓለምን አንቀጥቅጠህ የገዛህ ታላቁ እስክንድር ሆይ ዛሬ በሴት እጅ ተይዘሃል ስትለው ንጉሡ በመታወቁ ደንግጦ ጥበቧን አደነቀ። የኢትዮጵያን ወታደር ብዛትና የሰላዮቿን ጥበብ አድንቆ ንግሥት ሆይ የተነገረኝ ሁሉ እውነት ነው። ይህ በጦር የማይፈታ ሕዝብ ነውና እኔና አንቺ ተጋብተን ዓለምን እንግዛ አላት” ሲሉ ግሪኮች የጻፉትን አቶ ጳውሎስ ኞኞ ወደ አማርኛ ተርጉመው ጽፈዋል።

የግሪክን ኃይል ከግብጽ ያስወጣው የሮማውያን ኃይል ቢሆንም እንዲሁ ኢትዮጵያን ሊወር ሲመጣ አባቶቻችን ቀጥተው መልሰውታል። የሮማውያንን ኃይል ከግብጽ ያስወጣው መሀመዳውያን ነበሩ። እየዋሉና እያደሩ ግብጽን በቁጥጥራቸው ሥር አድርገው የዓባይን ጥቅም ከተረዱ በኋላ በቀጥታ ሳይሆን በተዘዋዋሪ ሲያደሟት ቆይተዋል። ሌሎች አገሮች ለማደግ ሲጀምሩ ቅድሚያ የሚወሩት ግብጽን ሲሆን ግብጽን ከያዙ በኋላ የሚታያቸው ኢትዮጵያን ማንበርከክ ነበር።

ይህም ከቀድሞ ጀምሮ ተያይዞ የመጣው የዓባይን ወንዝ ለመያዝ ኋላ ደግሞ ቀይ ባሕርን ለመንጠቅ ነበር። ታዲያ ኢትዮጵያ ይህን ሁሉ የመጣባትን ጦር የምትመልሰው ኋላ ቀር በሆነ መሣሪያ ነበር። ከውስጥ በሚነሣው የሥልጣን ሽኩቻ እየታገዙ ቱርኮች ለኢትዮጵያ ጥፋት አስተዋጽኦ አድርገዋል። በ18ኛው ክፍለ ዘመን ኢትዮጵያ በዘመነ መሳፍንት ተከፋፍላ በመኖርዋ ጠላቶች ዳር በዳር እንደጉንዳን ከበው ያዋክቧት ጀመር። በዚህ ወቅት በ19ኛው ክፍለ ዘመን ግማሽ ላይ አጤ ቴዎድሮስ ከልጅነታቸው ጀምረው በተደጋጋሚ ቱርክን ይደበድቡ ነበር።

በተለይ የቆሰሉ ጊዜ የተማረከውን የጦር መሣሪያ በጥሞና ካስተዋሉ በኋላ ኢትዮጵያ የጦር መሣሪያ ካልሠራች በቀር ከወረራ አትድንም ብለው በማቀድ በሀገራቸው የጦር መሣሪያ ለማምረት ጥረት አድርገዋል። ጥረታቸው ግቡን ሊመታ ችሎ ነበር ነገር ግን “ነቅናቂ ሳለ ማን ጥሩ ይጠጣል” እንደሚባለው ይህ የበስማም ቂስና ለሥልጣን እንጂ ለአገር እድገት ፍላጎት የሌላቸው መኳንንቶች ከውጭ ኃይሎች ጋር ተባብረው ጥረታቸውን አከሸፉት።

ለእንግሊዝ መንግሥት የጻፉት ደብዳቤ መሣሪያ የሚሠራ ጥበበኛን እንዲልኩላቸው እንጂ እነሱ የሠሩትን ጠበንጃ እንዲሸጡላቸው አልጠየቁም! አጤ ቴዎድሮስ በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉት ብረታብረት የሚሠሩትን አሪታውያን ብረት ቀጥቃጮችን ወሎና ጎንደር፤ጎጃምና ሸዋ ሞረቴ፤ ደንቢያ ደብረታቦር ጋፋት ላይ እንዲሰበሰቡ በማድረግ ተፈላስፈው መድፍ እንዲሠሩ አድርገዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ከዛሬ 152 ዓመት በፊት ጀምረው ኢትዮጵያ የጦር መሣሪያ ታምርት ብለው ጣሩ። ከዚያ ወዲህ የተፈጠሩት ነገሥታት በዘረኝነት መደባደብ እንጂ የራሳችን መሣሪያ ይኑረን ብሎ የተነሣ መሪ ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ብቻ ናቸው። ይህ ደግሞ በታሪክ ሊካድ የማይችል ሐቅ ነው። እርሳቸው ዓለም አቀፍ ጥላቻ እያለባቸው ከአገር ውስጥ በዘረኞችና በሴረኞች እየተደበደቡ አገሪቱ መሣሪያ እንዲኖራት ራሷን እንድታስጠብቅ ለማድረግ ታጥቀው ተነሡ። እንዲያውም አንዳንዶች መቀለጃ አደረጉአቸው።

ዮሐንስ ሙሉጌታ አጥፍቶ መጥፋት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 151 “የጦረኝነት ስሜቱ ከፍተኛ የሆነውና ግዙፍ የጦር ሠራዊት ያቋቋመው መሪ ደግሞ ታላቅ ግምጃ ቤት መፈለጉ የታወቀ ነው። በኢትዮጵያ የአርበኞች ታሪክ ውስጥ ቴዎድሮስን ማንሣት በመንግሥቱም በተቃዋሚውም በኩል ፋሽን ሆኖ ነበርና።”

“በአጤ ቴዎድሮስ ጋፋት የመድፍ ሥራ ስያሜ ስድስት መቶ ሚሊዮን ብር በሆነ ወጭ ፋብሪካ ሊቋቋም ቻለ። በተመሳሳይ ሁኔታ ከአምቦ 12 ሜትር ርቀት ላይ ባለው ሥፍራ ልዩ ልዩ ዓይነት የጦር መሣሪያ ከጥይት እስከ መድፍ ድረስ የሚያመርት ታላቅ ፋብሪካ ሆርሜት በሚል ስያሜ ተቋቁሞ በሰኔ 1982 ብቻ ከ3500 ሠራተኞች በላይ ቀጥሮ ሥራ እንዲጀምር ተወሰነ።”

ይሉና “የፕሬዚዳንቱ የዘወትር ሕልም መጨናገፍ ስለሌለበት በኮሪያ ባለሙያዎችና በኢትዮጵያውያን መሐንዲሶች አማካኝነት ሲሠራ የነበረው የሆርማት ኮንስትራክሽን ሥራ አልቆ በየካቲት 1983 በሥውር የምረቃው በዓል ተካሄደ። ብዙ የተወራለትና ለብዙዎች አገሮችም የጦር መሣሪያ ሊያቀርብ ይችላል ተብሎ የተገመተው ፋብሪካ ሳይንቀሳቀስ ጦርነቱ ሌላ መልክ እየያዘ መጣ። ኢሕአዴግ

ወደ ሆርማት ቀጥሎም ወደ አዲስ አበባ ተጠጋ የተረቱ መጨረሻ ሆነ" ሲሉ ጽፈዋል።

ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም አገር ጥለው ወጥተዋል መሣሪያው ተሠርቶ ቢሆን በ1990 ዓም ከሻዕቢያ ጋር ጦርነት ሲጀመር ከተለያዩ አገሮች ሩጫ ባልተደረገም ነበር። ወያኔዎች እንኳን አዲስ መሣሪያ ሊሠሩ ቀርቶ ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በግዥና በልመና ያከማቹትን መሣሪያ ሻዕቢያ የወሰደውን ወስዶ የተረፈውን ሲያቃጥለው ዝም ነው ያሉት።

እስግድ ገ/ሥላሴ ወ/ሚካኤል _ጋሀዲ_ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 168 "ህወሓት ኢሕአዴግ እነዛ በሕዝባዊ ግምባር የተፈጸሙትን አሻጥሮችን በቅሎ ቤት የነበረውን የትጥቅ መጋዘን ማቃጠልና ሌሎች አደጋዎችን አሣምሮ ያውቃቸዋል" ሲሉ ጽፈዋል። ደርግ ማለትም ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም አገርን ለማዳን ለፍተዋል ሴረኞች በእርሳቸው እያመካኙ አገሪቱን ገድለዋል። ዛሬ ደርግን አመስግኖ መጻፍ ከሰይጣን አይለይም። ደርግ ሁሌም ሲሰደብ ሲወቀስ እንጂ ይህን ተግባር ተግብሯል ተብሎ በተለይም በምሁራን አይነገርም።

ሆዳሞችና መኳንንቱ የሚመኙት ጦርነት
ሥልጣን የናፈቃቸው ግለሰቦች የዘሩት ዘረኝነት
የበስማም ቂሶች አሾክሿኪነት
መቼ ይሆን አንድ ኢትዮጵያ ብሉ ጀግና የሚነሣበት?

ነገ ጎረቤቶቻችን እንደ ልማዳቸው ሊወሩን ቢመጡ እንዴት አድርገን ነው ልንመልሳቸው የምንችለው? ጎበዝ ከውሻ ጎብረት መማር ያቃተን ሴረኞች ጀግና ገዳይ ሁነናል። እንደ ትናንቱ ጋፋት፣ሆርማት ኩባንያንም አዘጉት ታሪክ ብቻ ይዘን ቀረን። አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያን ታሪክ ጠንቅቀው ከማወቃቸው የተነሣ ከቱርክ ጋር ተደጋጋሚ ጦርነቶች በማድረጋቸው ኢትዮጵያ ዳር ደንበሯን ልታስጠብቅ የምትችለው በራሷ መሣሪያ ማምረት ስትችል ነው በማለት ነበር ጋፋትን የጀመሩት።

የውጭ ኃይሎች ቀይ ባሕርን ነጥቀዋል እስብንም እንዳናገኝ ለማድረግ አፋሮችን ወያኔ ኢሕአዴግና ሻዕቢያ በማጥፋት ላይ ናቸው

ዓባይና አጋዴ የሚያመጣውን ጠንቅ ጠንቅቀን አለመረዳታችን ያሳዝነኛል። ወታደራዊ ልምድ ያላቸው የኢትዮጵያን ታሪክ ጠንቅቀው የተረዱ ሻለቃ ዳዊት ወልደ ጊዮርጊስ መዘንጋት እንደሌለብን አስጠንቅቀዋል።

ዳዊት ወ/ጊዮርጊስ _ክህደት በደም መሬት_ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 46 "የኢትዮጵያን ምድር የውጭና የመከላከያ ፖሊሲን የሚወስኑት ሦስት ዐበይት ጉዳዮች፤ ቀይ ባሕር፣ዓባይና አጋዴን ናቸው። በሰሜን ምሥራቅ በቀይ ባሕር በኩል ቀይ ባሕርን የዐረብ ባሕር ለማድረግና አክራሪ እስልምናን ለማስፋፋት የሚደረግ ግፊት ነው። በሰሜን ምዕራብ ሱዳንና ግብጽ የዐባይን ውሃና ምንጩን ለመቆጣጠር የሚያካሂዱት ትግል አለ።"

"በምስራቅ በኩል ሱማሊኛ ተናጋሪ የሆነውን ሕዝብ በአንድ ሀገር ውስጥ ለማጠቃለል ባለው የመስፋፋት ፖሊሲ ላይ የተመሠረተው ትግል ሌላው የፈተና ግንባር ነው" ይሉና ገጽ 61 "የመጀመሪያው የሶማሊያ ሕገ መንግሥት በሰኔ ወር 1961 ሲወጣ አንቀጽ 6 በንዑስ አንቀጽ 4 ላይ በኢትዮጵያ፣በጅቡቲና በኬንያ የሚኖሩት የሶማሊኛ ቋንቋ ተናጋሪ ሕዝቦች ከሶማሊያ ጋር ወደፊት የሚዋሐዱበት ሁኔታ የሶማሊያ መንግሥት መከተል እንደሚገባው በመደንገጉ በኢትዮጵያና በሶማሊያ መካከል ለሚቀጥሉት ዓመታት ሰላም እንዲጠፋ ያደረገ ዋናው የሶማሊያ መንግሥት የተስፋፊነት ፖሊሲ ሆነ" ሲሉ ጽፈዋል።

ሻምበል ተስፋ ደስታ _የጦር ሀቅድና ብልሀት_ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 88 "ዘመቻ ሁልጊዜ ያልታሰበና አዲስ ኑሮ የሚፈጥር በመሆኑ በሀገሩ ላይ ወደፊት ይደርሳል ተብሎ የሚታሰበው ሁሉ ገና በሰላም ሰዓት ተጠንቶ አስፈላጊው ቁሳቁስ ሊታሰብበት ይገባል" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ የፈሩት አውሮፓውያን ፊታቸውን ወደ አፍሪካ ማዞራቸው የአፍሪካን ሕዝብ ሃይማኖት እናስተምር ብለው መነሣታቸው አፍሪካ ኢትዮጵያ የጦር መሣሪያ ካላመረተች ራስዋን መጠበቅ እንደማትችል ገና ልጅ ካሣ ሲባሉ ሳለ ጀምሮ ተረድተዋል። የእርሳቸውን ውጥን ሌሎች ነገሥታት አገሪቱን አንድ ለማድረግ እንደተነሡት ሁሉ የጦር መሣሪያ መሥራት አለብን ብለው ጅምሩን

አጠንክረውት ቢሆን ኑሮ ዛሬ ማንም የኩታራ መሪ ኢትዮጵያን አይደፍራትም ነበር::

Richard Pankurst A SOCIAL HISTORY OF ETHIOPIA በተባለው መጽሐፍ ገጽ 323 "Gafat was manufacture of cannon,which was the most remarkable technological event of the reign.Tewodros, whose power base lay in the north-west of Ethiopia,where it was extremely difficult to import cannon,was deeply conscious of the need to manufacture such weapons in the country. He seized the opportunity of attempting to do so in 1861 when a French metal-caster called Jacquin declared his willingness to make a mortar if assisted by the other craftsmen at Gafat" ሲሉ ጽፈዋል::

እንደገና ከዚሁ መጽሐፍ ሲያብራሩ ገጽ 322 foundry at Gafat, which desrves an honurable place in the history of Ethiopian technology, made use, according to waldmeier, of three feet high furnaces, which were operated with the help of traditional skin bellows worked by hand,and from cega and the of 700 degrees centigrade"::

ትርጉም የኢትዮጵያ ማህበራዊ ታሪክ ሪቻርድ ፓንክረስት "በጋፋት የመድፍ መፈብረክ የአጤ ቴዎድሮስ ዘመነ መንግሥት እጅግ በጣም አስደናቂ የቴክኖሎጂ ኩነት ነበር:: የሥልጣን መሠረታቸው ሰሜን ምዕራብ የነበረው አጤ ቴዎድሮስ መድፍ ከውጭ አገር የማስገባት የከፋ ችግር ነበረባቸው::

በኢትዮጵያ ውስጥ እንዲህ ያለውን የጦር መሣሪያ መፈብረክ ስለሚያስገኘው ጥቅም ቴዎድሮስ ጥልቅ ንቃት ነበራቸው:: እ.አ.አ. 1861 ዓም ፈረንሳዊው ብረት አቅላጭ ካኩዌን በሌሎቹ የእደ ጥበብ ሠራተኞች ከታገዘ አዳፍኔ ለመሥራት ፈቃደኛነቱን ሲገልጽ አጤ ቴዎድሮስ በእድሉ ተጠቀሙ::" 2ኛ " የጋፋት የብረት ማቅለጫ በኢትዮጵያ የቴክኖሎጂ ታሪክ ተገቢውን ስፍራ ሊሰጠው ይገባል ዋልድሜር እንደጻፈው ሦስት ጫማ ከፍታ የነበራቸው ምድጃዎች በባህላዊ የቆዳ ወናፍ በእጅ እየተገፋ እስከ 700 ሴንት ግሬድ ይግል ነበር::"

አበባው ይግዛው የዛሬይቱ ኢትዮጵያ ጋዜጣ ጥር 25 ቀን 1965 ዓም "አጤ ቴዎድሮስን ለሞት ያበቃቸው የጥበብ ፍቅር እንደሆነ ግልጽ ነው" ሲሉ ጽፈው ነበር:: የዛሬው ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው የአጤ ቴዎድሮስ ብረታብረት ፋብሪካ በሚል ርእስ ከቦታው ተገኝተው የሀገር ሽማግሌዎችን እነብላታ አግማሴ መኮንንን አነጋግረው ዘርዝር ያለ ሰፊ ዘገባ ጽፈው ነበር:: ክፍል አንድ "መግቢያ" ላይ ገልጸውታል::

Darrell Bates The Abyssinian Difficulty በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 31 two years later when emperor gave them a place of their own at Gaffat, near his own new headquartters at Debra Tabor, whre they could at last build themselves proper houses, a worshop, and a school.ትርጉም "ከሁለት ዓመታት በኋላ አጤ ቴዎድሮስ በጋፋት ጠቅላይ ሠፈራቸው በነበረው በደብረታቦር አጠገብ የራሳቸውን ቦታ ሰጡአቸው:: እዚያም ተስማሚ መኖሪያ ቤቶች የሥራ ክፍሎችና ትምህርት ቤቶችን ገነቡ::

ጋፋት የአጤ ቴዎድሮስ መድፍ የተሠራበት ቀደም ሲል ጋፋት የሚባለው ነሳ ይኖርበት የነበረ ከመሆኑም በላይ ከዚህ ቦታ ጥበብ ይሠራ ነበር:: ለምሳሌ ሸክላ፣ማጭድና መጥረቢያ የቆዳ ሥራ ይሠራበት ነበር:: ዛሬ ከባሕር ዳር ጎንደር ስትሄዱ ወረታ ገቢያውን ሞልቶት የምታዩት የተለያዩ የቆዳ ሻንጣና አገልግል ሌላም ሌላ የጋፋት ውጤት ነው::

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ታላቅ ራእይ ነበራቸው:: የዛሬ 154 ዓመት የጦር መሣሪያ ሊሠራ የተነሣ ከእርሳቸው በመቀጠል ማንም አልነበረም:: ከዚያ ወዲህም ደግሞ ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ብቻ ናቸው:: እርሳቸው እንዲያውም በ1981 ዓም ግንቦት 8 ቀን መገልበጠ መንግሥት እንዲደረግባቸው በራሻ ጄኔራሎችና በሰላዩ ድርጅታቸው አማካኝነት የተጠነሰሰ ሴራ የጦር መሣሪያ ለመሥራት በማቀዳቸው ምክንያት ነው:: ለዚህም ነበር ቅጽ ሁለት የተባለውን መጽሐፍ ማንበብ ይጠቅማል::

ሊቀ ጠበብት ሮቢንሰን ስለ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ጽፈዋል:: ብዙም በንፋስ ድምጽ በራዲዮን ተናግረዋል:: እርሳቸው በጀርመን ሬዲዮ

እንዲህ ይላሉ "የዘመናዊቷ ኢትዮጵያ አባት አጤ ቴዎድሮስ ናቸው። የኢትዮጵያ አባትነታቸውን ስለ ግዛት አንድነቷ ጥንካሬ እና ተራማጅነት ያላቸውን ራእይ በግልጽ አሳይተዋል። በኢትዮጵያ ታሪክ የመጀመሪያው ንጉሠ ነገሥት ናቸው ብዬ አምናለሁ።"

"በጊዜው በ19ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የመጀመሪያ አጋማሽ የውጭ ኃይሎች ተጽዕኖቸውን በአፍሪካ የጦር መሣሪያ ባለቤትነት ወሳኝ መኾኑ በግልጽ የታወቀበት የአፍሪካ ቅኝ ገዥዎችም ይህንኑ የተረዱበት ወቅት ነበር። ይህን የዲፕሎማሲ ጥበብ እና የጦር መሣሪያ ሀብት ሚና ጠንቅቀው ከተረዱት ንጉሠ ነገሥታት መካከል አጤ ቴዎድሮስ አንዱ ናቸው ብዬ አምናለሁ" ብለዋል።

ናደው ከበደ <u>ሙዳይ መጽሔት</u> ጥቅምት-ሕዳር 1986 ዓም ገጽ 20 "ከምዕራባውያን ጥበብን ለመቅሰም አቅደው የተነሡት የመጀመሪያው ንጉሥ ዳግማዊ አጤ ቴዎድሮስ መሆናቸውን በተለያዩ የታሪክ መጻሕፍት ተጠቅሷል። እርግጥ ቴዎድሮስ የፈለጉት ዕደ ጥበብ በጦር መሣሪያና ጥይት ላይ ያተኮረ መሆኑ አይካድም። ይህም ፍላጎታቸው ራሱን የቻለ ምክንያት ነበረው።"

"አጤ ቴዎድሮስ የውስጥ ተቃዋሚዎቻቸውን ለማንበርከክና የውጭ መሪዎችን ለመቋቋም መሣሪያ ያስፈልጋቸው እንደነበር አያጠራጥርም። እኒያ ከጊዜያቸው ቀድመው አገራቸውና ሕዝቦቻቸው ሳይዘጋጁ አንዲት ኢትዮጵያን ለመመሥረት የጦር መሣሪያ እደ ጥበብን በዘዴ ሳይሆን በኃይል ወደአገራቸው ለማስገባት የሞከሩት ቴዎድሮስ የራሳቸው እቅድ መሰናክል ሆኖ ጥሏቸዋል" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ካሰቡት ለመድረስ የኢትዮጵያ ሕዝብ በአንድ አስተዳደር መተዳደር አለበት ማለት ብቻ ሳይሆን ለብዙ መቶ ዓመታት ቀጥቃጭ ተብሎ ይናቅና ይሰደብ የነበረውን ክፍል ከፍ አድርገው በማየት በልማት ተግባር እንዲሰለፉ አድርገዋል።

<u>አዲስ ነገር ጋዜጣ</u> ቅዳሜ መጋቢት 13 ቀን 2000 ዓም ገጽ 17 "አጤ ቴዎድሮስ ባለ እጆችን መናቅ እንዲቀር ባለ እጆቹ ለአጤ ቴዎድሮስ ሠረገላ የሠሩላቸው ሲሆን ነፍጣቸው ሲበላሽም ይጠግኑላቸው ነበር። የውኃ ወፍጮም በአቅራቢያው ተክለው ነበር። ባለ እጆቹ ይሠሩበት

የነበረው ወርክ ሾፕ በደብረታቦር አቅራቢያ በጋፋት እስከ አሁን አለ። ሚሲዮናውያኑ በአንድነት ትምህርት ቤት ከፍተው ነበር።"

"አጤ ቴዎድሮስ በአገራቸው የሚናቁትን ዘመናዊነት ለማየት የሚያስችሉ ተቋሞች ማኅበራዊ መሠረቶች ብሔራዊ አስተዳደር የከተማ ምሥረታ እና የመሳሰሉት አልነበሩም! አይታወቁምም ነበር። የፊውዳል መደቡ ያልደረጀ እና አገሪቱ የሚያስፈልጋትን የውጭ ርዳታ ያላገኘች ነበረች" ሲል ጽፎአል።

ዮሐንስ መሸሻ <u>ኢትዮጵያ አስተዳደር እና ፖለቲካዊ ሂደት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 37 "አጤ ቴዎድሮስ በሀገሬ ውስጥ መድፍና ጠመንጃ የሚሠራበት ቤት ለማቆም በጋፋት ጀምሬአለሁና የዚህን ጥበብ የሚያውቁ በርከት ያሉ ሰዎች ከነመሣሪያቸው የእንግሊዝ መንግሥት ካላከልኝ እስረኞቹን አልለቅም በማለታቸው ከመዋረድ ይልቅ ሕይወታቸውን አሳልፈው የሰጡት በጦር መሣሪያ ፍለጋ መንሥኤ ጭምር ነበር።"

"ቦምብ የሚሉት መድፍ በኢትዮጵያ ታይቶ የማይታወቅ ታላቅነቱም ሰው እየገባ የሚወጣበት ይህንን አሠርተው ይዘው ነው። ቦታውም ደብረታቦር አጠገብ ጋፋት ይባላል። ሠሪዎቹም ከፈረንጅ አገር እነ ዋልትማየር ነበሩ ይላል አለቃ ወልደ ማርያም" ሲሉ ጽፈዋል።

በጋፋት የተሠራው ከዚህ በላይ ያለውን ጥቅሶች አንብበናል። ከዚህ በታች የምናየው ደግሞ አጤ ቴዎድሮስ በጣና ኃይቅ ላይ መርከብ ለመሥራት የጀመሩ ጀግናም ናቸውን ነው።

ፍሥሐ ይሁን <u>መጽሐፈ ቡዳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 47 "ጋፋት በተባለች ከደብረታቦር አራት ኪሎ ሜትር ያህል እርቃ ከምትገኝ አንዲት ጎጥ መንደር ውስጥ ሰፍረው ሥራቸውን እንዲጀምሩ አዘዙአቸው። በዚህም ቦታ የአውሮፓውያን ዓይነት ቤት ሠርተው የብረታ ብረት መቀጥቀጫ ቤት አሰናዱ።"

"አጤ ቴዎድሮስ እነዚህን አውሮፓውያን በበለጠ ለመያዝ እንዲያመቻቸውና ከአበሻ አገርም ለመውጣት እንዲያግታቸው ለማድረግ አስበው ሚስት እንዲያገቡ ሲያዟቸው ሁሉም በደስታ አገቡ። ይህችም ትንሽ የአውሮፓውያን ከተማ በለጸገች። አጤ

ቴዎድሮስ የተገባረዕድን ሥራ እንደጀመሩት ቀጣዩ መንግሥት ቢገፋበት ኖሮ ይህጊዜ ባለጅ ቀጥቃጩ ሁሉ በጥበብ ሰልጥኖ ጥበብ ይሠራ ነበር።"

"እንብቤአለሁ ብዙ መጻሕፍት
የሚያስደንቀኝ ትልቅ ታምራት
ታሪክ አሳገኘሁ እንደ ቴዎድሮስ
የሳቸውን ታሪክ ሳስብ ሳስታውስ
የሚያስቡት ሁሉ ለሀገር እድገት
ኢትዮጵያ እንድትሆን የጥበብ ባለቤት" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>የእሥራት ዘመን በሐበሻ አገር</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 116 "አጤ ቴዎድሮስ በጣና ባሕር ላይ የሚንሳፈፍ ጀልባዎችን ለማሠራት ያላቸው እምነትና ፍላጎት የጸና ስለነበር ሌሎች እንዲረዱላቸው ሲሉ ራሳቸው ወርደው መርከብ መሥራት ጀመሩ። ሰፊ ወለል ያለውና በከባድ መንኮራኩር የሚንቀሳቀስ ጀልባ ሠሩ። እንዲያውም ፓድል ስቲመር ፈልፍለው ሠርተው ነበር። ዳሩ ግን የሉኮማቲቭ ክፍል ሳይሠራ ቀረ።"

"ጀልባዋ ብዙ ጊዜ ከባሕሩ ውስጥ እናያት ነበር። ጀልባዋን የሚያንቀሳቅሰው ሁለቱ መንኮራኩር በጣም ትልቅ ስለነበር ወደ ውኃው ውስጥ ጠልቆ እንዲገባ ለማድረግ በመቶ የሚቆጠር ሰው ያስፈልገው ነበር። በዚሁ ጀልባ ሥራ መንፈሳቸው በጣም ተመስጦ ስለነበረ ጊዜያቸውን በሙሉ ለዚህ ተግባር ሰላዋሉት ከሠፈራቸው አራት ማይልስ እርቆ ከሚገኝ ሥፍራ ላይ ኃይለኛ ጠላት ተነሥቶ ሳይሰሙ ቆይተዋል" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>የኢትዮጵያ የባሕር ጠረፉና ባሕር ኃይሏ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 99 "የጀልባው ግንባታ ሆነ የጀልባ ሥልጠናው ለተዋጊው ኃይል የተሰጠው በድብቅና በስውር ነበር"ሲሉ ጽፈዋል።

ከላይ በሊቅ ዶ/ር ብላንክ አጻጻፍ የመርከብ ሥራው ሲሠራ ያዩ መሆናቸውን ሲሆን ኢትዮጵያውያን ከጻፉት ላይ ደግሞ "በድብቅና በስውር ነበር" ይሉና" አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ አንግበውት የተነሡበትን ትልቅ ዓላማ ለመተግበር የወሰዷቸው የአገር መሻሻል እርምጃዎች ተራው ሕዝብ ወዶ ቢቀበልም የዘመኑ የቀበሌ

መሣፍንት ባላባቶችና ቤተ ክህነት ስላልተቀበሉት ራሳቸው ከድተው ሕዝቡንና ወታደሩንም በማስከዳት ጀግናውና ቆራጡ ቴዎድሮስ የእንግሊዝን ከፍተኛና ዘመናዊ ጦር ከጥቂት ታማኝ ወታደሮቻቸው ጋር ብቻቸውን እንዲቋቋሙ ፈረደባቸው።

አንዳንዴ ደግሞ ከመሬት ላይ ሁነው ድርጊቱን በተመስጦ ያያሉ። ጀልባዎቹ በገመድ የታሠረ የጦር ውርወራ ያለበት ሲሆን አንደኛው ኃይል አጥቅቶ ከጀልባው ላይ የተጫነውን ቁሳቁስ መውሰድ ዋናው ተግባር ሲሆን ልክ እንደ ፈረስ ጉግስ አይነት ጀልባውን ከጀልባው አስጠግቶ አንዱ ካንዱ ጀልባ ያሉትን በትግል አጥቅቶ ንብረቱን መዝረፍ እንዴት እንደሚቻል ጥናቱን ራሳቸው እተየመለከቱ ተፈጸመ። ጀልባ ቀዛፊዎች የተሰጣቸውን የሥራ ድርሻ ተለማመዱ። ይህም ትሪት በጣና ባሕር ላይ ተፈጽሟል።

ከዚህ ላይ የምንረዳው እውነታ ቢኖር መርከብ ጀልባ መሥራቱን ነው። አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያን አንድነት ለማስጠበቅ ወታደር ማብዛት ብቻ ሳይሆን የተጠናከረ የባሕር ኃይል እንዲኖራቸው ወሰኑ። ይህን የመርከብ ሥራ በጥንቃቄ አስበውበታል። ለምሳሌ በትድሚያ ስለ ጣና ሐይቅ ሁለንተናዊ ጥናት ማስደረግ ብቻ ሳይሆን የዓባይን ወራጅን ወንዝ ሳይቀር የማዕበሉን የጉዞ አቅጣጫ ጥናት አከናወኑ።

በጣና ሐይቅ ዙሪያ የሚገኙትን በርካታ ጀልባዎች እንዲሰበሰቡ ትእዛዝ ሰጡ። የኀብረተሰቡ የሆኑት ጀልባዎችም በእርሳቸው ትእዛዝ መሠረት ሰብስቡ ተከናወነ። ጀልባዎቹንም ለባሕር ውጊያ የተዘጋጁ አደረጉ። ለዚህ ሙከራቸው በነዚህ ጀልባዎች ላይ ወታደሮቻቸውን በሁሊት ቡድን ከፍለው እርስ በርሳቸው እንዳይጎዳዱ ሁነው የውጊያ ልምምድ እንዲያደርጉ አደረጉ።

አሠግድ <u>ዘጋቢ ጋዜጣ</u> 1ኛ ዓመት ቁጥር 42 ታኅሳስ 11 ቀን 1990 ዓም ገጽ 7" ከአሥገራሚው የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ውስጥ አንደኛው ክፍል ባሕር ላይ የሚንሣፈፍ መርከብ ለምሥራት እራሳቸው በሥራው ላይ ያበረከቱት ተግባራዊ እንቅስቃሴ ነው። እማኙ ታሪክ መዝጋቢ በዚሁ ጉዳይ ላይ አሥገራሚውን ሁኔታ እንዲህ ሲል ገልጾታል።"

"አጤ ቴዎድሮስ በጣና ባሕር ላይ የሚንሣፈፍ ጀልባዎችን ለመሥራት ያላቸው እምነትና ፍላጎት የጸና ስለነበረ የሌሎችን እርዳታ ለማግኘት እንዲረዳቸው ሲሉ ራሣቸው ወርደው መርከብ በመንኮራኩር የሚንቀሣቀሥ ጀልባ ሠሩ" ሲሉ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስ ጀግና ነበሩ የምንለው ይህን የመሰለ ሥራ በመሥራታቸው ነው:: ዛሬ ላለን ትውልዶች አጤ ቴዎድሮስ በጣና ደሴት ላይ መርከብ ለመሥራት ጀምረው ነበር ብለን ስንጽፍ ሕልም እንጅ እውነት አይመስላቸውም:: ይህን ታሪክ በሥዕል አስደግፈው ፍሥሐ ይሁን አጤ ቴዎድሮስ ሚሠሩ የሚያሳይ ምስል ከመጽሐፋቸው ላይ አቅርበዋል::

<u>መጽሐፈ ቡዳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 47 "አጤ ቴዎድሮስ በጣና ላይ የሚንሳፈፍ ጀልባዎች ለመሥራት ያላቸው እምነትና ፍላጎት ገና የጸና ስለነበር የሌሎቹን እርዳታ ለማግኘት እንዲረዱላቸው ሲሉ እራሳቸው ወርደው መርከብ መሥራት ጀመሩ" ሲሉና 46 አጤ ቴዎድሮስ መዶሻ በጃቸው ይዘው የጀልበዋን ጠርዝ ጨብጠው የተሣለው ምሥል ያሳያል::

ከዚያም ረዘም ያለ ግጥም ገጽ 55::
"ዋእቃ መጓጓዣ መርከብ ያስፈልጋል
የወታደር ድጋፍ ይሆናል የጦር ኃይል
በመርከብ እንዲሆን ምፅዋ ጉዟችን
ወደፊት አይቀርም እንሠረዋለን
አሁን ለሙከራ በጣና ባሕራችን
ጀልባ ለመሥራት ጀመረኩ ሥራውን
ሰረፍት ሳይኖረኝ ይገፍ መዶሻዬን
ከረዳቶቼ ጋር ሰብስቤ ባለጁን
ጦርነት ከሌለ ያልቃል በቅርብ ቀን
ሁሉንም ለመሥራት ጊዜ ሰላም ሲኖር
ምኞት ትርጉም የለውም ከተበፋ በሥተቀር"
ብለው አጤ ቴዎድሮስ ተናገሩ ሲሉ ጽፈዋል::

ምዕራፍ 9

"የኢትዮጵያ ባል የኢየሩሳሌም ውሽማ"!

በኢትዮጵያ ባህል መሠረት ብዙ ባህላዊ ጨዋታዎች አሉ:: የውሃ ዋና ጨዋታ ዋሽንት መንፋት፣ገና መጫወትና ትግል መግጠም ምክቶሽ፣ ጃሎ ብሎ ወኔ ቀስቅሶ ማስፈከርና መፎከር፣ አልያም ደግሞ ግጥም መግጠምና በገና መደርደር ባህላዊ ጨዋታዎች ናቸው:: ታዲያ አጤ ቴዎድሮስ በገና መደርደር ይወዱ ነበር:: በተለይ እሑድ ማታ የሚያስሙት በገና እየደረደሩ ስለ ኢየሩሳሌም ያስቡ ነበር:: የኢየሩሳሌም በቱርክ መያዝ ያበሳጫቸው ስለነበር በበገና ድርደራው እንዲህ ይሉ ነበር::

"እሱም ጌታ አይደለ እኔም የእርሱ ሎሌ
የኢየሩሳሌም ሰው ካልጫኝ በርሙሌ"
በማለት ስሜታቸውን በበገናው ያሰሙ ነበር:: ይህን የእርሳቸውን ድርደራ ዛሬ ድረስ ዜማው ሳይለወጥ በተለይም የሃይማኖት ዘማርያን ይዘምሩታል:: ይህ እርሳቸው የሚያሰሙት የነበረውን በገና ድርደራ በአርባ ጾም በብዛት የምናደምጠው ሲሆን የተወሰኑ ግጥሞች እስከ ዜማቸው የእርሳቸው ናቸው::

አበጋዝ የምሩ <u>መይሣው</u> ጋዜጣ መስከረም 16 ቀን 1992 ዓም ገጽ 3" ባሕር ተሻግሮ ኢየሩሳሌምን ነጻ ሊያወጣ ሲመኝ ቱርክን የማንበርከክ ትጥቁን ሲያበጃጅ" ሲሉ ጽፈዋል:: መይሳው ቴዎድሮስ በበገና ድርደራው እንጸቀረበት ሁሉ ሐሣባቸውን በተግባር ለማዋል ማሠብ የጀመሩት ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የተወለደበትና የተሰቀለበት ቅድስት አገር በቱርክ መያዙ አሳሰቦአቸው ነው::

የአውሮፓውያን ካህናት በተለይም የፈረንሳይ፣ክርስቲያኖች ግንባር ቀደም ሁነው በ12ኛው ክፍለ ዘመን ኢየሩሳሌምን ነጻ ለማውጣት ከፍተኛ ትግል አድርገው ነበር:: ነገር ግን ያ ሁሉ ሕዝብ አልቆ ተጠቅተው ተመልሰዋል:: በዚህ ዘመን የተደረገውን ታሪክ አጤ ቴዎድሮስ ገና ወጣት ሳሉ ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ሳሉ ሰማቸው

ባልታወቀው መንኩሴ መማራቸው አልቀረም:: ስለዚህም ነው ተናደው እርሳቸው ነጻ ሊያወጡ ያሰቡት::

<u>የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተክርስቲያን ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 76-77 "ምንም እንኳ ሐሳባቸው ከግቡ ሳይደርስ ቢሞቱ አጤ ቴዎድሮስ የቱርክን እስላም ከኢየሩሳሌም ለማስወጣት የማያወላውል ሐሳብ ነበራቸው:: በኢየሩሳሌም የኢትዮጵያ ገዳማት ይዞታ የነበሩትን ሁሉ የቱርክ መንግሥት ለሌሎች አብያተ ክርስቲያናት በመስጠቱ ተናደው ስለነበር የጦር መሣሪያ ከእንግሊዝ መንግሥት ጠይቀው በቱርክ ላይ ለመዝመት ቁርጥ ሐሣብ ነበራቸው::"

"ይህንንም ሐሳባቸውን ለመፈጸም በዘመናቸው የእንግሊዝ ንግሥት ለነበሩት ለቪክቶርያ መልእክት ልከው ነበር:: ነገር ግን አጤ ቴዎድሮስ የክርስቲያን ንግሥት ስለሆነች ትረዳኛለች ብለው ለቪክቶሪያ ቢጽፉላትም የእንግሊዝ መንግሥት ከቱርክ ጋር የጦር ቃል ኪዳን ስለነበራቸው ጥያቄአቸው መልስ አላገኘም:: በዚህም የተነሣ አጤ ቴዎድሮስ ከእንግሊዞች ጋር ተጣሉ:: በኢትዮጵያ ታሪክ እንደምናውቀው ከሞትም ያደረሳቸው የዚሁ ጠንቅ ነው" ሲሉ ጽፈዋል::

ገድለኛው ዘለቀ <u>ምኒልክ መጽሔት</u> ቅጽ 1 ቁጥር 7 ጥቅምት 1992 ዓም ገጽ 27 "አጤ ቴዎድሮስ ከቱርክ አገዛዝ ኢየሩሳሌምን ነጻ የማውጣት ዕቅድ እንደነበራቸው በተደጋጋሚ በፍክራ ይገልጹ እንደነበር" ሲሉ ጽፈዋል:: የኢትዮጵያ ባል የኢየሩሳሌም ውሽማ ማለታቸው በውጭ ኃይሎች ያስጠላቸው ዋናው ነው:: ኢየሩሳሌም ለኢትዮጵያውያን ቅድስት አገር ናት!በተለይ ለመሪዎች እንደ አጤ ቴዎድሮስ ላሉ የተዋሕዶ ሃይማኖት አፍቃሪ ለሆኑት ማለቴ ነው:: በአጤ ቴዎድሮስ እምነት ኢትዮጵያን አንድ አድርገው ኢየሩሳሌምን ከቱርክ ነጻ ለማውጣት ነበር ሕልማቸው::

በእርሳቸው እምነት ከጠንከሩ ቱርክን ከኢየሩሳሌም ማስወጣት ይቻላል የሚል ምኞት ነበራቸው በዚህ ምክንያት ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የተወለደበትን ከቱርክ ነጣ ለማውጣት ታግለዋል:: እንዲያውም አጤ ቴዎድሮስን ከሚገርማቸው አንዱ አውሮፓውያን ክርስቲያን ሁነው ከእስላሞች ጋር ተባብረው ክርስቲያኖችን

መደብደባቸው ያናድዳቸው ነበር:: ለምሳሌ አጤ ቴዎድሮስ ያሠሩትን መድፍ አስያየም ብንመለከት ታሪካዊነቱን ያረጋግጣል::

<u>አደራ</u> መጽሔት ቅጽ 1 ቁጥር 1 1985 ዓም ገጽ 23 "በ1854-1855 ዓም ላይ በሩሲያ መካከል የክርሚያን ጦርነት ክርስቲያኖቹ መንግሥታት እንግሊዝና ፈረንሳይ፣ጣሊያን ለጥቅም ሲሉ ከእስላም ከቱርክ ጋር በማበር ክርስቲያኗን የሩሲያ ከተማን ሴባስቶፖሉን በማስደብደባቸው ምክንያት እንዴት ለጥቅም ሲሉ ክርስቲያኗን አገር አስደበደቡ ብለው ይቆጩ ስለነበር ያሠሩትን መድፍ ሴባስቶፖሉ ብለው ሰየሙት" ሲል ጽፎአል::

አጤ ቴዎድሮስ ኢየሩሳሌም ከቱርክ ነጻ እንድትወጣ ሕልም ነበራቸው:: ይህ ጠንካራ ሕልማቸው እንዳይፈታ ቤተ ክህነቱን በበላይነት የሚመሩት አቡነ ሰላማ ለግብጹ ከሊፋ መልእክት መላካቸው አልቀረም:: ግብጾች የኢትዮጵያን የበላይነት አይወዱምና ፍርሃት አደረባቸው:: አጤ ቴዎድሮስ ኢየሩሳሌምን ከቱርክ ለማስለቀቅ የነበራቸው ሕልም ሳይፈታ ቢቀርም ሕልማቸው ግን እርሳቸው ከሞቱ 12 ዓመት በኋላ በሎንዶን የሚኖሩ የአሪት አማኞች ተቀበሉት:: ለዚህም እነዚህ ሁለት መጻሕፍት አስተዋጽኦ አድርገዋል::

Acton Roger The <u>Abyssinian Expedition</u>, የተባለውና <u>The Abyssinian Difficulty</u> መጽሐፍ በ1860 ዓም መጨረሻ ላይ ሎንዶን ታተሙ:: ከዚህ በኋላ አውሮፓ ነዋሪ ከነበሩት መካከል ጋዜጠኛውና ተዋናዩ ቴወዶር ሕርዜል የተባለው የጽዮናውያንን ድርጅት እንዲመሠረት ቅስቀሳ ማድረግ ጀመረ:: ብዙም ሳይቆይ የእንግሊዝ ምክር ቤት የተቋቋመውን ጽዮናውያን ድርጅት ተቀበሉት:: ቀስ በቀስ የአሪት አማኞች ወደ እስራኤል መግባት ጀመሩ:: ብዙም ሳይቆይ ልክ የአክሱም ጽዮን በምትከበርበት ኅዳር 21 ቀን 1940 ዓም የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት እስራኤል የምትባል አገር መሆንዋን አወቀ::

ለዚህ ለኢየሩሳሌም ነጻ መውጣት ቅድሚያ የታገሉት በሀገር ደረጃ ኢትዮጵያ ስትሆን በመሪ ደረጃ አጤ ቴዎድሮስ ናቸው:: አሁን የአጤ ቴዎድሮስ ሕልማቸው ተፈታ፤ ያም ጊዜው ሲደርስ የቴዎድሮስ ልጆች ዛሬ በእስራኤል ከአንድ መቶ ሺህ በላይ ይገኛሉ::

ምንም እንኳን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ አልተወለደም ብለው የሚያምኑ ቢሆኑም ቤተ እስራኤላውያን ኢትዮጵያውያን የአጤ ቴዎድሮስን ሕልም ለመፍታት በእስራኤል ውስጥ ችግርን ተቋቁመው ከፍተኛ ማዕረግ የደረሱ ናቸው።

ዘኢትዮጵያን ጁውሽ ኦፍ እስራኤል) የሚለውን መጽሐፍ ሳነብ የአጤ ቴዎድሮስ ምኞት ተፈጸመ አልኩ። ብዙ መቶ ሺህ ኢትዮጵያውያን በምንኖርበት አሜሪካን አገር ስንቶቻችን ነን በኢትዮጵያ ታሪክና ቅርሳቅስ የምንኮራው? ቤተ እስራኤላውያን በኢትዮጵያዊነታቸውና በቅርሳቅርሷ ኮርተው ልጆቻቸውን የሚያስተምሩአቸው በግእዝ ፊደል በአማርኛ ጭምር ነው። ሌላም ገጠመኝ ላውጋችሁ።

የካቲት 20 ቀን 2000 ዓም ሲያትል ከአንድ ሱቅ መጽሐፍ ልገዛ ቆሜ ሳለ ሹርባ የተሠራ ወጣት ገባ። የአማርኛ እጥረት አለበት ባለሱቋ ከዚህ በፊት አይቼህ አላውቅም እንግዳ ትመስላለህ ሲሉ ጠየቁት። ወጣቱ ከእስራኤል የመጣ መሆኑንና እስራኤል ሳለ ወታደር አገልግሎት የጨረሰ መሆኑን ከነገረን በኋላ ባለሱቋ ታዲያ ከእስራኤል ከመጣህ ይህን ሹርባ እንዴት ልትሠራ ቻልክ ሲሉ ጠየቁት። ወጣቱም ከተደረደሩት የታሪክ መጽሐፍ መዘዝ አድርጎ የአጤ ቴዎድሮስን ሥዕል እያሳየን "እኛ የቴዎድሮስ ልጆች ነን! ሹርባ መሥራት የብልግና ሳይሆን የጀግና ምልክት ነው" አለን።

ኢትዮጵያ ውስጥ ያለው መንግሥት የኦሮሞ ሕዝብ በላቲን ይማር ብሎ ሕግ አጽድቆአል ከአገር ውጭ ያሉት ደግሞ በተለይ ቤተ እስራኤላውያን ለልጆቻቸው የግእዝን ቅርስ እንዳይረሱ በማስተማር ላይ ናቸው። ይህም ከሆነ የአጤ ቴዎድሮስን ሕልም ለመፍታት እስራኤልን ለመጠበቅና የኢትዮጵያንም አንድነት ለማስጠበቅ ከፍተኛውን ሚና የሚጫወቱ ለወደፊቱ ለኢትዮጵያም አለኝታ ናቸው ማለት ነው።

በእስራኤል አገር ጀግኖች ኢትዮጵያውያን ወታደር ሁነው መልካም ዝና ያተረፉ መኖራቸው ከፍ ተብሎ ከተጠቀሰው መጽሐፍ ለናሙና ያህል አለፍ አለፍ እያልኩ ከብዙ ሥዕሎች ትንሾችን መርጬ ለአንባብያን አስቀምጫለሁ። አጤ ቴዎድሮስ እስራኤልን ከቱርክ ነጻ

ለማውጣት የነበራቸው ምኞት በዓለም ላሉ ቱርኮች ወይም ደጋፊዮዎቻቸው አስፈሪ ነበር።

"ታጠቅ ብሎ ፈረስ ካሳ ብሎ ስም
ዓርብ ዓርብ ይሸበራል ኢየሩሳሌም"

የሚለው ስንኝ ዐረቦች ዓርብ ቀን ሲሰበሰቡ አጤ ቴዎድሮስ ኢየሩሳሌምን አስለቅቃለሁ እያሉ ይፈክራሉ ተብሎ ይነገራቸው ስለነበር ነው። ለዚህም ነው የግብጹ ከሊፋ ጳጳሱን ወደ ኢትዮጵያ የላከው ታዲያ ምሥጢሩ ሳይገባው የአገሬ ደብተራና ይህ የበሰማም ቁስ ሁላ ፀረ አጤ ቴዎድሮስ ቅስቀሳ ያደርግ ጀመር። ቄሶች ገዝግዘው ገዝግዘው ጠልተው አስጠልተው የተነሡበትን ዓላማ ግብ እንዳይመታ አደረጉ።

LEN LYONS The <u>Ethiopian Jews 0f Israel</u> በተባለው መጽሐፍ page 102 "about 200 Ethiopian officers in the Israel Defense Forces. in past years, Ethiopian soldiers have been promoted to higher rank and admitted to the eliet fighting units because of their bravery and. combat skills.

ትርጉም "በእስራኤል የመከላከያ ኃይሎች ወደ ሁለት መቶ የሚጠጉ መኮንኖች አሉ። ባለፉት ዓመታት በትውልድ ኢትዮጵያውያን የሆኑ የእስራኤል ወታደሮች ወደ ከፍተኛ ማዕረግ በማደግ በጀግንነታቸው በውጊያ ክህሎታቸው የምርጥ ተዋጊዎች ክፍል አባል ሁነዋል።"

"ኢትዮጵያውያን በእስራኤል ውስጥ ከፍተኛ ጆብድ የሠሩ ናቸው። ምክንያቱም እነሱ ሃይማኖቱን ይቀበሉት እንጅ በደማቸው ኢትዮጵያዊ ናቸው። ከዚሁ መጽሐፍ ውስጥ አቶ አዲሱ የኢትዮጵያ ይሁዲዎች አጠቃላይ ድርጅት በእስራኤል ዋና አላፊ መጽሐፉን ያዘጋጁትን ጠይቀዋቸው ሲመልሱ Adissu Mesele page 170 "There are 3,000 university students. There is a big motivation to integrate,"ሲሉ መልሰዋል። ከዚሁ መጽሐፍ የተለያዩ ሞያ ያላቸውን ኢትዮጵያውያን በምስል አስደግፈው ጽፈዋል።

ለምሳሌ ሕፃናት የግእዝን ፊደል የአማርኛውን ቋንቋ ከጊብሩ ቋንቋ ጋር ጎን ለጎን ሲማሩ ያሳያል። ወታደሮችን፣እንዲሁም ሠዓልያንንና

ባሕላዊ ቅሳቁስ የሚያዘጋጁትን ብሉም ቤተ እስራኤላውያን ኢትዮጵያውያን በጋብቻ የተቀላቀሉ መሆናቸውን ሕፃናቱንና ሬዲዮ ጣብያ ያላቸውን እንዲሁም ኳስ ተጨዋቹን ሌሎችንም በተለይም ካህናቱንና የኢትዮጵያውያንን ማኅበራት አስመልክቶ ሰፋ ያለ ማብራሪያ መጽሐፉ ይሰጣል:: ይህን ካልኩኝ በኋላ በእስራኤል አገር ያለው ዴር ሡልጣን ገዳም በቤተ እስራኤላውያን ክንድ ላይ የወደቀ መሆኑ ለማሳሰብ እወዳለሁ::

የእስራኤል መንግሥት የዓረቡን ዓለም በተለይ የግብጽን ጠባይ የሚመረምርበት በዴር ሡልጣን ገዳም ዙሪያ መሆኑ አይዘነጋም:: ስለዚህ ይህን ገዳም ደግሞ ባላቸው ተሰሚነት ኢትዮጵያውያን ይሁዲዎች ባለጉዳዮች ናቸው:: አንድ መገንዘብ ያለባቸው ታሪክ ቢኖር ደግሞ ይህ ገዳም የኢትዮጵያውያን የተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ምእመናን ርስት ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያ ይሁዲዎችና የኢትዮጵያ እስላሞችም ቅርሱ የክርስቲያኖች ነው ብለው ዝም ሊሉት አይገባም::

በተለይም የዚህ ገዳም ጉዳይ እስራኤል አገር በሚኖሩ ዘራቸው ኢትዮጵያዊ በሆኑት ትከሻ ላይ የወደቀ ነው:: ደግሜ የምለው ዋናው የታሪክ ቅርሳችን የሁላችን መሆኑን ተረዱ እላለሁ:: ታሪክ ሕያው ሁኖ ይኖራል! ለዚህም የዴር ሡልጣን ገዳም በእጃችሁ ያለ መሆኑን አሳስባለሁ:: ይህ ቦታ ከንግሥተ ነገሥታት ሳባ ጀምሮ የኢትዮጵያውያን ርስት ነው::

የኢትዮጵያ ቋንቋዎች ጥናትና ምርምር ማዕከል ያሳተመው <u>ክብረ ነገሥት</u> የተባለው መጽሐፍ ገጽ 13 "አንድ ስሙ ታምሪን የተባለ አስተዋይ የነጋዴዎች አለቃ ነበር:: አምስት መቶ ሃያ ግመሎችንም ይጭን ነበር:: ሰባ ሦስት ያህል መርከቦች ነበሩት:: ያን ጊዜ ንጉሥ ሰሎሞን የእግዚአብሔርን ቤተ ይሠራ ዘንድ ወደደ:: ነጋዴዎችም መጥተው ከእሱ ወርቅና ብር እንዲቀበሉና እሱም ከእነሱ ለሥራው የሚያሻውን እንዲቀበል"ሲል ጽፏል::

በዚህ ሰዓት ከሌሎች ነጋዴዎች ተለይተው ታምሪን ዴር ሡልጣን ላይ ዐረፉ:: እርሳቸውም የንጉሥ ሰሎሞንን ጥበብ ተመልክተው ወደ ኢትዮጵያ እንደተመለሱ ለንግሥተ ነገሥታት ሳባ በመንገራቸው ንግሥተ ነገሥት ሳባም ወደ ኢየሩሳሌም ሲሄዱ ከዚሁ ዴር ሡልጣን

ገዳም ከተሠራበት ቦታ ላይ ሰፍረውበታል:: ኋላም ልጃቸው ቀዳማዊ ምኒልክ እና ወንድማቸው ዛገ አባታቸውን ሊጠይቁ ሲሄዱ አብረዋቸው የመጡት መኳንንቶችም ከዚሁ ከዛሬው ዴር ሥልጣን ገዳም ከተሠራበት ቦታ ላይ ለ4 ዓመታት ሰፍረውበታል::

የኦሪት እምነት በኢትዮጵያ ከተሰበከ ጀምሮ በያመቱ ኢትዮጵያውያን ወደ ቅድስት አገር ሲሄዱ የሚያርፉበት ከዚሁ ዴር ሡልጣን ዛሬ ገዳም ከተሠራበት ቦታ ላይ ሲሆን ከጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ልደት ወዲህ በተለይም በ34 ዓም ግንቦት 8 ቀን በቅዱስ ጴጥሮስ ትምህርት የተማረኩት ግማሾች ኢትዮጵያውያን ከዚህ ቦታ ላይ አርፈውበታል:: ከነዚህም አንዱ በሐዋ ሥራ 8 ተጽፎ የምናገኘው ባኮስ ጃንደረባው ያረፉበት ከዚሁ ቦታ ላይ መሆኑ አይዘነጋም:: ስለዚህ ይህ ዴር ሥልጣን ገዳም ከነጋድራስ ታምሪን ጀምሮ ኢትዮጵያውያን ያፈሩበት ነበር::

መኮንን ዘውዴ <u>ኢትዮጵያ እና ኢየሩሳሌም</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 1 "ዴር ሡልጣን ገዳም የሚገኝበት ቦታ ንግሥት ማክዳ ለመጀመሪያ ጊዜ በቅድስት ሀገር በኢየሩሳሌም ለኢትዮጵያ የታሪክ የባለመብት ርስት የመሠረተችው ከ4490 ዓመተ ዓለም ጀምሮ መሆኑን የታሪክ ማኅደር ያስረዳል::"

"ይህ የታሪካዊ ይዞታ የቃል ኪዳን መሸጋገሪያ በመሆን ብዙዎችን ኢትዮጵያውያንን ከዓለም ክርስቲያኖች ጋር እያገናኘ የቆየ፤ በበለጠ ሲያገናኝ የኖረና የሚኖር ታላቅ መሠረት ስለሆነ በተለይ ኢትዮጵያውያን የንግሥቲቱን ታሪካዊ ምግባር ሲመሰክሩ ኖረዋል፤ ይኖራሉ" ሲሉ ጽፈዋል::

ስለዚህ በእስራኤል አገር ያላችሁ ኢትዮጵያውያን የኦሪትን ሃይማኖት ብቻ ሳይሆን የምትቀበሉት ታሪኩንም ጭምር መሆን አለበት:: ያ ማለት ደግሞ ዴር ሡልጣን ገዳም የናንተም ርስት በመሆኑ ግብፆችና የዓረብ ተስፋፊዎች ከኢትዮጵያውያን ቀምተው ሊወስዱ እየጣሩ ናቸው:: ታዲያ እናንተ እያላችሁ እንዴት ከኢትዮጵያውያን እጅ ሊወሰድ ይችላል::

አጤ ቴዎድሮስ ኢየሩሳሌምን ከቱርክ ቅኝ ግዛት ለማላቀቅ የነበራቸው ምኞት ሳይሳካ ቢቀርም የእርሳቸው ልጆች እነሆ

ታግላችሁ የእርሳቸውን ሕልም እንዲፈታ ስታደርጉ አንድ የቀረ መኖሩን አትርሱ:: እርሱም የዴር ሡልጣን ገዳም ጉዳይ መሆኑን አትዘንጉ:: ግብጾች በሀገራቸው ያሉትን ክርስቲያኖች መብት እያሳጡና እያስጨነቁ ናቸው:: ነገር ግን የዴር ሡልጣን ገዳም ጉዳይ ሲነሣ እስላሞች ከክርስቲያኖች በልጠው ሲጮኹ ይሰማሉ? በዚህ በዴር ሡልጣን ገዳም ዙሪያ በሚነሣው ጭቅጭቅ ዝም ማለታችሁ ለታሪካችሁ የማታስቡ ናችሁ ብሎ ትውልድ እንዳይንቃችሁ አስቡበት::

የኦሪት አማኞች ከሌሎች ኢትዮጵያውያን ጋር የምትለዩበት አዲስ ኪዳንን አለመቀበላችሁ ብቻ እንጂ በሌላው ታሪክ ከማንኛውም ኢትዮጵያዊ ጋር ዘራችሁ አንድ ነው:: ቅድሚያ በዚህ መተማመን ይኖርብናል:: የኢትዮጵያውያን አይሁድ ከማንኛውም ክርስቲያን ሆነ እስላም ሃይማኖት አማኞች ጋር በዘርና በታሪክ አንድ መሆናችን ታሪክ ምስክር ነው:: ምናልባት በዚህ ጉዳይ ላይ ራሱን ችሎ መጽሐፍ ቢጻፍበት መልካም ይመስለኛል:: እኔ የሰነድ እጦት ባይኖርብኝም ቅሉ የጊዜና የቁሳቁስ እጥረት ግን ሊያራምደኝ አልቻለም::

አጤ ቴዎድሮስ ኢየሩሳሌምን ከቱርክ ነፃ ለማውጣት የነበራቸው እምነት ክርስቲያን በመሆናቸው ብቻ ሳይሆን በታሪክ ግንኙነታችን በማመናቸው ነው:: ምናልባት ቤተ እስራኤላውያን "ተንቀናል፤ ተሰድበናል" የሚል ሮሮ እንዳላችሁ አውቃለሁ:: ነገር ግን በእናንተ በአይሁድ አማኝነታችሁ ብቻ ሳይሆን ያለው ጥላቻው በሌላው ሕዝብ እርስ በርሱ የሚናናቅ መሆኑን አትረሱትም::

ለምሳሌ ዲቃላ ከሆነ የሚባለውን አትዘንጉትም:: ሌላው ቀርቶ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ያለውን "የኮሶ ሻጭ ልጅ ናቸው" በማለትና በሌላው ኅብረ ተሰብ ውስጥ ያለውን የንቃተ ሕሊና ዝምማሚችሁ ማየት ያለባችሁ ይመስለኛል:: በዘር ከኢትዮጵያውያን ጋር አንድነታችሁን እናንተ ብትፍቁት ታሪክና መልካችሁ ግን ግልጽ ሁኖ ሲያሳይ ይኖራል:: ለማንኛውም አንድ የታሪክ ሰነድ ጠቅሼ ይህን ምዕራፍ ብዘጋው መልካም ይመስለኛል::

በሪሁን ከበደ <u>የዋልድባ ገዳም ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 184 "በኦሪት ሕግ ፈንታ የወንጌል ሕግ ሲተካ አንዳንዶቹ ወንጌልን

እንቀበልም፤ኦሪትን አንለቅም ብለው ሲለዩ ቤተ እሥራኤል ተባሉ:: ከወንጌል በፊት የሁላችንም አባቶች ቤተ እሥራኤል ነው ይባሉ የነበሩ የሰሜኑ በተለይም በጎንደር በትግራይ በወሎና በጎጃም በሸዋ የሚኖረው የአማራው ሕዝብ ይልቁንም ጎጃም ከታናሽ ወለተ እሥራኤል ሸዋ ከአቤቶ ያዕቆብ ተወላጅ የሆነው ሁሉ ከእሥራኤል የማይወለድ የለም::"

"አሁን የአሉት ፈላሾች ቤተ እሥራኤል የተባለውን መጠሪያ የአገኙት የአባታቸውን የኦሪትን ሃይማኖት ይዘው በመቅረታቸው ነው እንጂ ከኛ አባቶች የተለየ የእሥራኤል ትውልድ ኑሮአቸው አይደለም:: እነዚህ አሁን የአሉት ቤተ እሥራኤሎች ወይም ፈላሾች በደም ጥልቀት በሥጋ ልደት የማይለዩን ወንድሞቻችንና እኅቶቻችን ናቸው" ሲሉ ጽፈዋል:: ከአለባበስ ጀምሮ እስከ አበላል አልፎም ክርስትና ሃይማኖት እኛ ብንቀበልም በብዛት ከኦሪት ሃይማኖት ጋር የተቆራኘን መሆናችን ብዙዎቹ የረሱት ይመስላሉ:: በእርግጥ ብዙዎቹ ያውቃሉ አይክዱም::

SHMUEL AVRAHAM <u>MY ESCAPE FROM ETHIOPIA</u> በተባለው መጽሐፋቸው page 6 Even today;s Ethiopian Christians acept the fact that Judaism was once the official relion of the land precisely because of those strong Jewish root;s Ethiopian Christan practices are stll more Jewish than the practices of other Christian sects. ሲሉ ጽፈዋል::

አንድነታችን ሃይማኖታችን በዚህ መልክ መግለጽና ማቀራረብ ሲቻል ኢየሩሳሌም ያሉ የአይሁድ ቄስ ኢትዮጵያዊ ሲሰብኩ "እባካችሁ ወደ ኢትዮጵያ ሂዳችሁ ክርስቲያኖችን እያመጣችሁ ኢየሩሳሌምን አታርክሱ"ሲሉ ተናገሩ:: ይህ ንግግር ትክክል አይደለም:: የኢትዮጵያ ሕዝብ ክርስቲያን ቢሆንም የእሥራኤል አምላክ ብሎ እንጂ የኢትዮጵያ አምላክ አይልም::

ዶ/ር ምክረ ሥላሴ ገብረ አማኑኤል <u>በኢትዮጵያ የመጀመሪያው የመጽሐፍ ቅዱስ</u> ትርጉም በግእዝ ቋንቋ በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 12 "ኢትዮጵያ ከእሥራኤል ጋር የነበሯት እነዚህ የበዙ የቅርብ ግንኙነቶች በተለይም በሃይማኖትና በባህል መስክ ከጥንት ጀምሮ እስከ ዛሬ ድረስ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንና በመላው

የኢትዮጵያ ኅብረተሰብ የአኗኗር ሥርዓት ውስጥ ሥር ሰደው በኖሩ የአይሁድ ወይም አይሁድ መሰል ልማዶች ሊረጋገጡ ይችላሉ:: እነዚህም ልማዶች እንደ ቅዳሜ አከባበር በምግብ አጠቃቀም ረገድ ንጹሕ ባልሆን እንስሳት መካከል ያለው ልዩነትን ሥርታዊ ንጹሕና እና የግዝረት ሥርዓቶች ናቸው" ሲሉ ጽፈዋል::

ስለዚህ አንድነታችን ለመበጠስ አትሞክሩ:: ይሁዳውያን በዓለም ላይ ያሉት የነበረባቸውን ችግር ከእኛ ከኢትዮጵያውያን ጋር ስናወዳድረው በኢትጵያ የነበሩት ዛሬም ያሉት ሰላም ኗሪ ናቸው ማለት ይቻላል። የሮማ ቤተ ክርስቲያንና አውሮፓውያን በኢትዮጵያ ከነበሩት ክርስቲያኖች በላይ ጨክነውባቸው ነበር::

ለምሳሌ እንግሊዝ አገር በ1290 ዓም ሕግ አይሁዳዊ በእንግሊዝ ምድር እንዳይኖር ከልክላ ነበር:: ይህ ሕግ 200 ዓመታት በላይ ጸንቶ በመቆየት የእንግሊዝ ፀረ ይሁዳ አቋም አንፀባርቃለች:: እንግሊዝ ብቻ ሳትሆን በሌሎች አውሮፓ አገሮች በራሽያ የአይሁድ ሕዝብ የነበረበት ግፍ በሌሎችም አውሮፓ አገሮች የነበረውን ታሪክ ስንመረምና አሁን ትናትና በጀርመን የደረሰባቸውን የጥፋት ዘመቻ ታሪክ አምጥተን ከኢትዮጵያ ጋር ስናወዳድር ቀሎ እናገኘዋለን::

እንዲያውም ኢትዮጵያውያን ሰሜን ተራራ ተጠግተው የራሳቸው ንጉሥ አንግሠው ይተዳደሩ የነበሩ ናቸው:: ንጉሥ መሆን ብቻ ሳይሆን ለ42 ዓመታት ንግሥት ዮዴት ኢትዮጵያን መርተዋል:: መጥፎውን ብቻ ሳይሆን ደጉንም ማንሳቱ መልካም ይመስለኛል:: ስለዚህ እናንተ የኦሪት አማኞች ሆናችሁ በግቢ ወደ ኢየሩሳሌም የሚሄዱት ክርስቲያኖች በእግዚአብሔር ትእዛዝ የተወሰነ ነው::

<u>ኢሳ 11፥10</u> "በዚያም ቀን እንዲህ ይሆናል፤የቀረውን የሕዝቡን ቅሬታ ከአሦርና ከግብፅ፤ከጳትሮስና ከኢትዮጵያ፤ከኤላምና ከሰናዖር፤ ከሐማትም ደሴቶች ይመልስ ዘንድ ጌታ እንደገና እጁን ይገልጣል:: ለአሕዛብም ምልክትን ያቆማል:: ከእሥራኤልም የተጣሉትን ይሰበስባል:: ከይሁዳም የተበተኑትን ከአራቱ የምድር ማዕዘኖች ያከማቻል" ብሎ በጻፈው መሠረት ኢትዮጵያውያን ሆኑ ሌሎች አይሁድ ወደ እሥራኤል መሰባሰባቸው የአምላክ ትእዛዝ ነው:: ስለዚህ በዘር አንድ ከሆን በታሪክም አንድ ነንና በሚያለያየን ነገር ብቻ ሳይሆን በሚያገናኘን ነገር ላይ ተግባብተን ታሪካችን እንጠብቅ ዘንድ አሳስባለሁ::

ምዕራፍ 10

አዳሪ ትምህርት ቤት ጅመራ!

<u>የአጤ ቴዎድሮስ</u> ደብዳቤ ለአባ ሳሙኤል "ዛቲ መልእክት ዘተፈነወት እምሥዪመ እግዚአብሔር ንጉሠ ነገሥት ቴዎድሮስ ትብጻሕ ኃበ ጳጳስ እንግሊዝ ዘኢየሩሳሌም ሳሙኤል ጉባ:: እጅጉን እንዴት አለህ:: ከክራፍን ከመርጢን ፍባጥ የሰደድህልኝ ወረቀት ደረሰኝ፥ እኔን በመጠየቅህ ደስ አለኝ:: እነዚኽን ግን ቢኖሩ ጠብቅልኝ ቢመጡም ጠብቀህ ስደድልኝ ያልኸኝን ሰዎች እንሄዳለን ቢሉኝ በፍቅር ተቀብዬ በፍቅር ሰደድኋቸው::"

"ሠራተኞችን ግን እስድልሃለሁ በማለትህ ደስ ብሎኛልና ስደድልኝ:: ነገር ግን የሀገራችንን ነገር ታውቀው አለህ የነበርህበት ነው:: እርስ በእርሱ እንኳ ከሦስት ተከፍሎ ነበር:: አሁን በእግዚአብሔር ኃይል አንድ አድርጌዋለሁና ሃይማኖት የሚከፋፍሉ ቀሳውስት አይምጡብኝ:: ፍቅራችን እንዳይጎድል:: ከዚህ ቀደም አባ ያዕቆብ የሚሉት እንደ ግና ክርስትና አንሥቶ ዲቁና ቅስና ሰጥቶ ብዙ ሀገር አፋልሶ ነበር::"

"በእግዚአብሔር ኃይል አስለቅቄ ሰደድሁት:: ሌላ ግን ቢመጣ በፍቅር ተቀብዬ በፍቅር እሰዳለሁ የሚኖረውንም ደስ እሰኘቼ አኖረው አለሁ:: ከሠራተኞች ግን አንዱ በእሳት መዘወር የሚያርስ ከነመዘወሩ ይዞልኝ ይምጣ አለ ሲሉ ሰምቼአለሁ አንተም ጠይቀኝ እኔም አስጠይቅሃለሁ:: ለእግዚአብሔር ደስ ይበለው ብዬ ባርያ አይሸጥ ብዬ 3 ዓመት አዋጅ ነግሬ ከልክዬው አለሁ" ሲሉ አጤ ቴዎድሮስ ለአቡነ ሳሙኤል ደብዳቤ ጽፈው ነበር::

ደብዳቤው የሚያመለክተው "ሠራተኞችን ግን እሰድልሃለሁ በማለትህ ደስ ብሎኛልና ስደድልኝ" የሚለው አጤ ቴዎድሮስ የጥበብ ሰዎችን ለማግኘት የነበራቸውን ጥረት ከዚህ ደብዳቤያቸው መረዳት ይቻላል:: አስተማሪ እንዲልኩላቸው መማጸናቸው የግል ጥቅም ሳይሆን ለአገራቸው ለኢትዮጵያ ሕዝብ ጥቅም እንዲሆን አስበው ስለ ነበር ነው::

ካልተማሩ አያውቁ
ካላወቁ አይራቀቁ
መማር አበባ ነው
ማስተማር ፍሬ ነው።

"ማስተማር ፍሬ ነው" የሚለውን መፈክር በመያዝ እንደነገሡ ጀምሮ ኢትዮጵያውያንን አንብቦ መረዳትና ጽፎ ማስረዳት እንዲቻል አንዳንድ መልካም አሳቢ ደብተራዎችን በመሰብሰብ ቅድሚያ በጋፋት አዳሪ ትምህርት ቤት ከፈቱ። በዚህ ትምህርት ቤት ከጎንደርና ከትግሬ ከወሎና ከጎጃም የተወሰኑ ልጆች በአዳሪ ተማሪነት ጀምረው መልካም ውጤት ማስመዝገባቸው አይዘነጋም። ከዚህ ትምህርት ቤት ቅድሚያ ከጀመሩት ተማሪዎች መካከል ኋላ በአጤ ምኒልክ ዘመን የኢየሩሳሌምን ገዳም ጭቅጭቅ ለመፍታት ዴር ሡልጣን ገዳምን በተመለከተ ለመደራደር ለድፕሎማሲ ሥራ ቱርክ ከሄዱት መካከል ደጃዝማች መሸሻ ወርቄ አንዱ ናቸው።

ደጃዝማች መሸሻ ወርቄ ሕንድ አገር ተምረው የተመለሱ ናቸው። ደጃዝማች መሼሻ ወርቄ ብዙ ቋንቋ አዋቂ በመሆናቸው 4ኛው አጤ ዮሐንስ ለራስ ዳርጌ በጻፉት ደብዳቤ "የዓለምን ቋንቋ አውቆ የሰይጣንን ቋንቋ ለማወቅ ጥረት የሚያደርገው ፆ በጌምድሬ ደጃዝማች መሼሻ ወርቄ በሕይዎት እያለ እኔ በመንግሥቴ አልኖርም" ሲሉ በ1881 ዓም ጽፈዋል። ደጃዝማች መሼሻ ወርቄ በ4ኛው አጤ ዮሐንስ የተጠሉት የተማሩ በመሆናቸው እንጂ አጤ ዮሐንስን የበደሉአቸው ኑሮ አይደለም።

ወደ ነበርኩበት ልመለስና አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያን አንድነት ለመመሥረት ሲጥሩ የተማረ የሰው ኃይል እንደሚያስፈልጋቸው ተረድተዋል። ለዚህም የተማረ ኃይል ለአገር እድገት ጠቃሚ መሆኑን ተረዱ። ቅድሚያ በአገራቸው ውስጥ ልጃቸውንና የመኳንንት ልጆችን ሰብስበው በአንድ እንዲማሩ አድርገዋል። ይህን የቤተ መንግሥት አስተዳደር እና ሥርዓት እንዲማሩ ከተደረጉት መካከል 3ቱ ኢትዮጵያን መርተዋል።

3ኛው አጤ ተክለ ጊዮርጊስ፤4ኛው አጤ ዮሐንስና 2ኛው አጤ ምኒልክ አጤ ቴዎድሮስ በአንድ ላይ ከሌሎች የመኳንንት ልጆችና

ከልጃቸው ከራስ መሸሻ፤ ከደጃዝማች ጥሶ ጎበዜና ኋላ በአጤ ምኒልክ ዘመን ልዑል ራስ መንገሻ አትኬም ቅድሚያ በአጤ ቴዎድሮስ ከቤተ መንግሥታቸውና ኋላም ማኀበረ ሥላሴ ገዳም ያስተማሩአቸው መሆኑን ታሪክ ዘግቦታል።

<u>አደራ መጽሔት</u> ቅጽ 1 ቁጥር 1/1985 ዓም ገጽ11 "በኢትዮጵያ የመጀመሪያውን አዳሪ ትምህርት ቤት በጋፋት ከፍቶ ማስተማሩን ቀጠለ። ይህንንም ንባብ፣ጽሕፈት፣ሂሣብና፣ጅኦግራፊና ታሪክ የሚማሩ ጥቂት ተማሪዎች ነበሩበት። ማንኛውም ነገር ፈጥነው በመረዳት ችሎታቸው በጣም ይደነቅ ነበር በማለት ዋልድሚዬር በራሱ አባባል ገልጾታል" ሲሉ መጽሔቱ ጽፏል።

አጤ ቴዎድሮስ ለትምህርት ከፍተኛ ፍቅር ስለነበራቸው ኢትዮጵያውያን እንዲማሩ ይፈልጉ ነበር። ለዚህም የትምህርትን ጥቅም ከአጤ ቴዎድሮስ የተማሩት አጤ ምኒልክ ለኢትዮጵያውያን መብራት ሁነዋል። ዛሬ አንዳንድ ተምረው ያልተመራመሩ አጤ ምኒልክን ቢሳደቡም ታሪክ ግን ለኢትዮጵያውያን የታገሉ መሆናቸውን ነው የሚመሰክረው። ለዚህም እርሳቸው በልጅነታቸው የተማሩት ትምህርት ነው የረዳቸው።

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 144 "በዚህ ቤት ሙሉ ወርቅ ብትሰጠኝ ጥቅሙ ምንድነው? እምመኘው ጥበብን ነው። ቅጣት የማበዛው አገሬ በሥርዓት እንድትተዳደር ለማድረግ ነው" ብለው መናገራቸውን አቶ ጳውሎስ ኞኞ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ሥርዓትና ትምህርት ለማስተማር ጥረት ሲያደርጉ ምድረ መሳፍንት እንቅፋት ቢሆኑባቸውም ጅምራቸው ተስፋፍቶ ብዙ ልጆች አውሮፓ ሊማሩ ወጥተው ነበር። በእርሳቸው ዘመን ኢየሩሳሌምና አውሮፓ ሕደው የተማሩ ብዙ ኢትዮጵያውያን ነበሩ። በእርሳቸው ዘመን ለትምህርት ወጥተው ተምረው የተመለሱት ግን ደጃዝማች መሸሻ ወርቄና እስከአሁን ድረስ ስሙ ያልታወቀው ጀርመን ሀዶ ፍልስፍና ተምሮ የመጣው ናቸው ሊያዩት ያልፈለጉት የተማረው ፍልስፍና በመሆኑ ነው።

ደጃዝማች መሸሻ ወርቄም አጤ ቴዎድሮስ የፈለጉትን ተምረው ባለመምጣታቸው መልካም አቀባበል አልተደረገላቸውም። ለዚህም

ነው አጤ ምኒልክ ከመቅደላ ሲያመልጡ አብረው ሸዋ ሄዱ። ሌሎች ከላይ እንደተጠቀሰው በጋፋት የተማሩ ውጭ አገር ሐደዋል። በእርሳቸው ዘመን ውጭ የወጡ በአጤ ምኒልክ ዘመን ወደ አገራቸው ከተመለሱት መካከል ከንቲባ ገብሩ አንዱ ናቸው።

ከንቲባ ገብሩ ኢትዮጵያ አሜሪካ ጋር በጉዳይ ፈጻሚነት መጀመሪያ ብላቴን ጌታ ሕሩይ ወልደ ሥላሴ ሲመጡ አስተርጓሚ ሁነው መምጣታቸውን ልጃቸው ኮሎኔል ዳዊት ገብሩ ጽፈዋል። እኚህ በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ውጭ የወጡ ከንቲባ ገብሩ የጎንደር ከንቲባም ነበሩ። በነገራችን ላይ የከንቲባ ገብሩ ልጃቸው ወይዘሮ ስንዱ ገብሩ የመጀመሪያ ሴት የምክር ቤት አባል የነበሩ ሲሆን ልጃቸው የወያኔ ኢሕአዴግ አምባሳደር በዋሽንግተን ዲሲ የነበሩት ሊቅ ዶ/ር ሳሙኤል ናቸው። ደጃዝማች መሸሻ ወርቄ በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ውጭ አገር ወጥተው ተምረው የተመለሱ ናቸው።

አማከለ ገበየሁ <u>ቅድስት አገር</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 269 "ደጃዝማች መሼሻ ወርቄ በ1895 በዳግማዊ አጤ ምኒልክ ተልከው ከቱርክ ባለ ሥልጣን አብደል ሐሚድ ጋር በመነጋገር የዴር ሡልጣንን ገዳም ቁልፍ ለማስመለስ ብዙ የደከሙ ባለውለታችን ናቸው" ሲሉ ጽፈዋል። የኢትዮጵያ መንግሥት ወጭውን መድቦ አዳሪ ትምህርት ቤት ከፍቶ ወጣቱ ይማር ያሉ አጤ ቴዎድሮስ ነበሩ። ከእርሳቸው በፊት የነበረው የአብነት ትምህርት ቤት መምህራን ያለ ደመወዝ እየተራቡ ያስተምሩ ነበር።

ሕዝቡ እስላም ክርስቲያን ሳይል ከትምህርት ቤት የዋሉትን ተማሪዎች ማታ ራታቸውን ለማግኘት ደበሎ ደርበው አኮፋዳ በክንዳቸው አንጠልጥለው ረጃጅም ዘንጎች ይዘው መንደር ለመንደር "በእንተ ስማ ለማርያም ስለ እመብርሃን ብለው" እያሉ ለምነው ያገኙትን ቁራሽ ይዘው ወደ ማደሪያቸው ይሄዱ ነበር።

እንግዲህ ይህን ትምህርት ቤት አዳሪ ትምህርት ቤት ብለን ከጠራነው የመንግሥት ትምህርት ቤት ሳይሆን የሕዝብ ትምህርት ቤት ማለት ነው። አጤ ቴዎድሮስ ያን ያህል ጦርነት እየወረደባቸው ወጣቱን ለማስተማር ከፍተኛ የሆነ ጥረት አድርገዋል። ኢትዮጵያውያን አንዳንድ መልካም አሳቢ ደብተራዎች ብቻ ሳይሆን

ከውጭ አገር ለስለላ የመጡ ፈረንጆች ሳይቀሩ እንዳስተማሩ አይዘነጋም።

ኮሎኔል ዳዊት ገብሩ <u>ከንቲባ ገብሩ ደስታ የኢትዮጵያ ቅርስ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 28-30 የሚያትቱ ኢትዮጵያውያን ተማሪዎች ውጭ አገር ሂደው የተማሩ መሆናቸውን ገጽ 29 "በሺህ ስምንት መቶ አምሣዎቹ ዓመታት በስዊስ አገር ይማሩ የነበሩ ኢትዮጵያውያን ገብሩ ደስታ፤ ሚካኤል አረጋዊ፥ ኃይሉ ወሰን፤ እንግዳሸት ሺምፐር፥ስንበቱ ዳንኤል፤አረጋኚ ማህሉ እና ሠመረ ዳንኤል"ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ ደብረ ታቦር የንባብ ትምህርት እንዲማሩ ካደረጉ በኋላ ወደ ውጭ አገር ተምረው እንዲመጡ ልከዋቸዋል። አቶ ጳውሎስ ኞኞ አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፋቸው ሲገልጡ ጀርመን ሂዶ ፍልስፍና ተምሮ በመምጣቱ አጤ ቴዎድሮስ ምን ተምሮ እንደመጣ ሲጠይቁት "ፍልስፍና" በማለቱ ተቆጥተው ከአካባቢያቸው እንዲርቅ አድርገውታል በማለት" ጽፈዋል።

እነዚህ ተማሪዎች ሚካኤል አረጋዊ የደንቢያ አራት አማኝ የነበሩ ሲሆን ኋላ የሚሲዮን ሃይማኖት ተቀብለው ሲኖሩ አውሮፓ ከጀርመን ወደ ስውዲን ሲሄዱ ባቡር አምልጦአቸው ከባቡር ጣቢያው ከዘበኛው ጋር ሲያድሩ ባንድ ቀን አስተምሮ ክርስትና ሃይማኖት እንዲያምን ያደረገ ሲሆን በንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ዘመን መጽሐፍ ቅዱስ ወደ አማርኛ ሲተረጎም አንዱ ተርጓሚ እንደነበሩ ታሪክ አይረሳቸውም።

ገብሩ ደስታ ኋላ ከንቲባ ገብሩ የተባሉት የወይዘሮ ስንዱ ገብሩ አባት አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያውያን አውሮፓ ሂደው ተምረው እንዲመለሱ የሚፈልጉት የቀለም ትምህርት ሳይሆን ብረታብረት መሥራት ተምረው እንዲመጡ ይመኙ ነበር። አንጥረኛው ብልሃተኛው በዝቶ መድፍ ተሠርቶላቸው ኢየሩሳሌምን ከቱርክ ነጻ አውጥተው የኢትዮጵያን ዳር ደንበር አስጠብቀው ነበር ሕልማቸው። በጥምና ስትመለከቱት የአጤ ቴዎድሮስ ምኞት እንኳን በዚያን ጊዜ ዛሬም ብረታብረት ተምሮ ወደ አገሩ የተመለሰ የለም።

ምዕራፍ 11

የባህል ልብስና የቁንጅና ውድድር ሥነ ጽሑፍ!

ተፈራ ኃይለ ሥላሴ፤ኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታንያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 27 "ግማሽ አካል ብቻ የሚሸፍነውን የኢትዮጵያን የአለባበስ ባህል፤በእጁ ጠባብና በሱሪ እንዲተካ አድርገዋል" ሲሉ የእንግሊዝ ቆንስል ፕላውዴ ለአገራቸው መንግሥት የጻፉትን ደብዳቤ ጉዳይ ፈጻሚ (አምባሳደር) ተፈራ ኃይለ ሥላሴ ወደ አማርኛ ተርጉመው ጽፈውታል፡፡

ከዚህ በፊት ስለ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ መጻሕፍትን ሳነብ "ግማሽ አካል ብቻ የሚሸፍነውን የኢትዮጵያን የአለባበስ ባህል በእጁ ጠባብና በሱሪ እንዲተካ አድርገዋል" የሚለውን ፈጽሞ አንብቤ አላውቅም፡፡

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያውያን ከአለባበስ ጀምሮ ዛሬ በዓለም ላይ የሚያደንቀውን የተለያዩ የእስፖርት ውድድሮች ማድረጋቸው ተገልጧል። ከዚህ ላይ ሌላ አንድ አስቂኝ ተግባር ተፈጸመ፡፡ ያም አጤ ቴዎድሮስ ከመኳንንቶቻቸው ጋር ጉድብ ለመሥራት በቁፋሮ ላይ ሳሉ አንድ ወታደር ያመልጠውና ሌሎች መሳቅ ጀመሩ፡፡

አጤ ቴዎድሮስ ግን የሚወዱት ወታደር ስላመለጠው እንዳያፍር ብለው "እርሱ ጠንክሮ በመሥራት ላይ ሳለ ያመለጠው ከአቅሙ በላይ በመሥራቱ ስለሆነ ሽልማት ይገባዋል ብለው" ሸልመውታል፡፡

አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 134 "በጎንደር ከተማ አቅራቢያ ቀሃ ወንዝ አጠገብ አጤ ሰቀላ ከተባለው ኮረብታ ላይ አጤ ቴዎድሮስ የቁንጅና ውድድር እንዲደረግ አዘዙ። የምርጫው ወይም የቁንጅና ውድድሩ ሊቃነ መናብርት ኢትዮጵያዊው ፊታውራሪ ገብርዬና እንግሊዛዊው ጆን (ዮሐንስ) ቤል ነበሩ፡፡ ራሳቸው አጤ ቴዎድሮስ ባሉበት የቁንጅናው ውድድር ተካሄደ፡፡"

"1ኛ ጣይቱ ይልማ ሆነች፡፡ ጣይቱ ይልማ ለውድድር የቀረበችው ከሰቀልት ወረዳ ከመቋሚያ ማርያም ሲሆን የደጃዝማች ይልማ አሰፋ ልጅ ናት፡፡"

"2ኛ የወጣችው ወይዘሮ ተዋበች የተባለች ናት። ተዋበች እስላም ስትሆን ባልዋም መሐመድ ኩርማን ይባል ነበር፡፡ ተዋበች 2ኛ ለመውጣት የቻለችው በጠጉርዋ ማማር በቁንዳላዋ አወራረድና በሹርባዋ አረዛዘም ነበር" ሲሉ ጽፈዋል፡፡

የጎንደር ታሪክ ከኢትዮጵያ ታሪክ አንጻር በተባለው መጽሐፍ ገጽ 264 "የሴቶች ቁንጅና ውድድር እንዳደረጉ" ሲሉ ጽፈዋል፡፡ በኢትዮጵያ የሰውነት ማጠንከሪያ (እስፖርት)ከጥንት ጀምሮ ያለ ሲሆን ብዛት ያላቸውን የሰውነት ማጠንከሪያ ነገሥታቱ መመልከት ብቻ ሳይሆን ይጫወቱአቸው ነበር፡፡

በተለይ የፈረስ ጉግስና ዋና ገበጣን መኳንንቱ ይጫወቱአቸው እንደነበር የታሪክ ሰነድ ምስክር ሲሆን ምክቶሽና ገና ጨዋታን፤ ንጥቂያንና ትግልን ሌሎችንም አዝናኝ ጨዋታዎች ታላላቅ ሰዎች እየተመለከቱ ወጣቶቹ ይጫወቱ ነበር፡፡ ዘመናዊው ደራስያን አቤ ልጅ ኢያሱን ከሚነቅፉበት አንዱ ፈረስ ግልቢያ ያዘወትራሉ እያሉ ነው፡፡ ሌሎችንም የሰውነት ማጠንከሪያ ዛሬ በአውሮፓ የሚደረገው ውድድር በኢትዮጵያ የነበረ ነው። በተለይ ነጻ ትግል የሚባለው ጨዋታ ዛሬ የአውሮፓ የሰውነት ማጠንከሪያ ተደርጎ የሚወሰደው ብህገሬ ላም ጠባቂው የሚጫወታቸው ጨዋታዎች ነበር፡፡

ዛሬ በአሜሪካ (ቤዝ ቦል)ተብሎ የሚጠራው ግፊያ የሚበዛበት ጨዋታ ከኢትዮጵያ ዘላን ላም ጠባቂዎች ተኮርጆ የመጣ ነው፡፡ ላም ጠባቂው ማታ ከብቱን ከበረቱ ካስገባ በኋላ ራቱን በልቶ ዳኛው በቡድን በቡድን ለይቶ ያሰልፋቸዋል፡፡ ከዚያም የጋለውን ደንጊያ በእርጥብ የእንጨት ልላጭ ይዞ ይወረውረዋል፡፡ ሁሉም የጋለው ደንጊያ ወደ ሄደበት እየሮጠ ይሄዳል። ደንጊያውን ያገኘው ሰው የሚፈልግ መስሎ ሩጦ ለዳኛው ያስረክባል፡፡

ከነቁበት ግን ይይዙታል ሌላው ሲያነሣ አንዱ እጁን ሲበላ ሲጥለው ያኛው ሲቀበል ሲታገሉ አንዱ ቡድን አጥቅቶ ለዳኛው ያስረክባል ይህ ጨዋታ በሌሎች አገር የሌለ በኢትዮጵያ ብቻ ያለ ነው፡፡ ይህ

ጸሐፊ ይህን ጨዋታ በጎንደር ክፍለ ሀገር ጎንደር ዙሪያ አውራጃ ታች አርማጭሆ ተመልክቶአል። በኢትዮጵያ የተለያዩ የሰውነት ማጠንከሪያ የአካል ማጎልመሻ ጨዋታዎች ብዙ ናቸው። ሌላው ቀርቶ በአብነት ትምህርት ቤት ውስጥ እንኳን የተለያዩ ጨዋታ ይጨወት እንደነበር የአብነት ተማሪ የነበሩት እንዲህ ሲሉ ገልጸዋል።

መንግሥቱ ለማ <u>መጽሐፈ ትዝታ ዘአለቃ ለማ ኃይሉ ወልደ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 21 "ስድስት ሰዓት ሲሆን ይወጡና የተደላደለ ቦታ አለ እዚያ ላይ ሁነው ተማሪውን ትግል ያታግላሉ መምህሩ እንዲማር ትግል ገና ጨዋታም አለ ኳስም አለ። ሰዓት አላቸው ወርደው ያጫውታሉ" ሲሉ አለቃ ለማ መናገራቸውን ጽፈዋል።

በዘመናችንም መምህር ጌጡ ተሰማ፤ በጳጉሜ ተማሪዎቻቸውን ውኃ ዋና ያስተምሩ እንደነበር ተማሪያቸው ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው ነግረውኛል።

ኢትዮጵያ ውስጥ ብዛት ያላቸው የሰውነት ማጠንከሪያ ውድድሮች ይካሂዱ ነበር። በአጤ ቴዎድሮስ ዘመንም የተለያዩ የሰውነት ማጠንከሪያ የአካል መገንቢያ የአእምሮ ማንቂያ እስፖርቶች ይካሄዱ ነበር። ይህ በአደባባይ ሕዝብ እየተመለከተ ዳኞች ተመድበው የሚያጫውቱበት ሲሆን ከሚገርመው ነገር ውድድሩ ሴቶች ዛሬ በሰከንድ በቅጽበት እንደምንለው እየሮጡ ክሩን ከመርፌው ማስገባት ውድድር ነበር።

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ቀጭን ፈትሎ ጋቢ፤ኩታ ሌላም ሌላ ልብስ ለሚሠሩ ሁሉ እርሳቸው ለማጠናከር ሲሉ ይሸልሙ ነበር። እርሳቸው የተመለከቱት በልማት መልክ ሴቶችን ማጠናከሪያ በማድረግ ነበር። አንዷ መልከ ጥፉ ጥሩ ኩታ ፈትላ ለአጤ ቴዎድሮስ በመስጠቷ ተሸለመች። መልከ ጥፉዋ መሸለሟ ጉድ ተባለና መልከ ቀናዋ "ይች ጉዳጉድ በአጤ ቴዎድሮስ ከተሸለመች እኔይቱ ልጅትማ ብዙ ልሸለም እችላለሁ ብላ" ወደ አጤ ቴዎድሮስ ቀረበች።

አጤ ቴዎድሮስ "የኔ እናት ሙያሽ የታለ? ሲሉአት መልካም ጥርሶቿን ገልጣ ልትማርከ ስትፈልግ አጤ ቴዎድሮስ "ታዲያ ይህን መልክና ቁንጅና ይዘሽው ሰነፍ ከሆንሽ መችም አልሠራችበት ንላ

ቀኝ እጄን ቁረጥልኝ" ብለው አስቆረጧት። የዚችን ሴትዮ ተግባር አስመልክቶ መጋቤ አእላፍ መከብብ አጥናው፤ በግጥም መጽሐፋቸው እንዲህ ሲሉ ገልጠውታል።

መጋቤ አእላፍ መከብብ አጥናው <u>ሁለ-ገብ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 69-70 "ተከብራ ስትኖር በውበቷ ኮርታ
ሙሽራም በመምሰል የምትለብሰው ኩታ
የጌጣ ጌጥ ብዛት የሸቶው ጋጋታ
ልብ የሚያስከበልል ራስ የሚመታ
በአጤ ቴዎድሮስ ቤተ መንግሥት ገብታ
እጅ መንሣት ፈለገች መልካም ከበሬታ።"

"ታዲያ ቴዎድሮስ አደገኛ ፍጥረት
ለማወቅ ፈልገው ምን ሙያ እንዳላት
ለዚያ ሁሉ ውበት ዋጋ ባለመስጠት
በዐይነት ወጥ መሥራት መፍተል ወይስ ስፌት
ምን ሥራ ታውቂያለሽ?ብለው ሲጠይቋት
መልስ አላገኙችም ጭራሽ ግራ ገባት
ጥያቄው ቀጥሎ ሲደጋገምባት
አማራጭ ብታጣ ትምክህት ሙያ መስሏት
ዕድሜ ለገረዶች የአባት የእናቴ ሀብት
ለአራዊት ይተርፋል እንኳን ለሰው ፍጥረት
እያለች ስትፎክር ንግግሯ ሳያልቅ
,ወደ ቁጣ አመራ የቴዎድሮስ ሳቅ።"

"ሌላውስ ይቅርና አሉ ቴዎድሮስ
በአቴክሮት እያዩ የጣትዋን መለስለስ
ሌላውስ ይቅርና ይኸው የለበስሽው
አይምሰልሽ አንች ፈትለሽ ያሠራሽው
ታዲያ የሴሎቹ ትጉሆች መታጫ
ለመሆን አይችልም የሰነፍ ማጌጫ
ያምሻል?ንገሪኝ ምን በሽታ አለብሽ?
እንጃ አይመስለኝም ሙሉ ጤነኛ ነሽ።"

"ሁለት እጆች አሉሽ ምን ያደርግልሻል
ለምግብ ከሆነ አንዱ ይበቃሻል

ንግሥ ቁረጥላት እንዱን ጎምደህ ጣለው
ለማይሠራ ሰነፍ መቀጣጫው ይህ ነው
ብለው ትእዛዝ ሰጡ በሥራ ላይ ዋለ
አንድ እጇ ተጎምዶ ተቆምጦ ተጣለ" ሲሉ ጽፈዋል።

ይቺ ሰነፍ ሴት ተቅለብልባ ባትሄድ ኑሮ አንድ እጇን አጥታ አትመለስም ነበር። ይህ ሰነፍ ካልሠራ አይብላ ያሉ ይመስላል አጤ ቴዎድሮስ፣ አንዴ ደግሞ የዋና ውድድር ሁኖ የአጠቃውን ሲሸልሙ የተመለከተ፣ ወታደር ዋና ሳያውቅ ዋና ከሚያውቀው ወታደር ጋር ይገባል።

አጤ ቴዎድሮስ ሲመለከቱት ዋና እንደማይችል ገብቶአቸው አንዱን ወታደር ይጠሩና "አጥልመህ ልቀቀው" ብለው አዘዙት። ያም ወታደር እንደታዘዘው አጥልሞ ሲለቀው ውሃ ሞልቶበት እየሳበ አውጥቶ ከመሬት ሲጥለው ሆዱ ቅምጫና አክሎ የጠጣውን ውሃ እየረገጡ አፈሰሱለት። ነፍሱን ሲያውቅ አጤ ቴዎድሮስ አስቀረቡና "ወጡ እንውጣ አቅምህን እወቅ" ሲሉ ለቀውታል። የሴቶችን ቁንጅና ውድድር በተመለከተ አቶ ገሪማ ታፈረ የዘገቡትን።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 87 "የንጉሠ ነገሥቱ ሽራ ድንኳን ተተከለ። ከጧቱ ከ3 ሰዓት ጀምሮ በዓሉ ወደሚከበርበት ሜዳ የከተማውና የገጠሩ ሕዝብ ይጎርፍ ጀመር። 4 ሰዓት ሲሆን ምርጥ መሣሪያ የያዙ ወታደሮችና አጋፋሪዎች ሰልፈኛውን ለማስተናበር ጸጥታውን ለማስከበር በበዓሉ ሜዳ ተሰማሩ። ከጥቂት ደቂቃ በኋላ ፊታውራሪ ገብርዬ በሠራዊቱ ታጅቦ ሰንደቅ ዓላማ እያውለበለበ አጤ ሰቀላ ደረሰና የዙፋኑን አቀማመጥ ተመለከተ።"

"እንዲሁም ከጥቂት ጊዜ በኋላ ንጉሠ ነገሥቱ በፈረሶች በሚሳብ ሠረገላ ተቀምጠው ሊቀ መኳስ ዮሐንስ ቤል ባሠለጠናቸው ወታደሮች እየታጀቡ መጥተው በዙፋናቸው ላይ እንደተቀመጡ እምቢልታና መለከቱ፣ተብላላ ነጋሪት አጅብር፣አጅብር ውጋው ውጋው እያለ ይጎሰም ጀመር! ዘፋኞች ይዘፍናሉ። አዝማሪዎች ይዘምራሉ፥ ወታደሮች ይጨፍራሉ፥ በዚህ ዓይነት ይዞታ ተድላ ደስታ ሆኖ ሲደባለቅ በመካከሉ ለውድድሩ የታጩት ወይዛዝርት

ጥልፍ ቀሚሳቸውን እያንሰረተቱ፥ ተቀብተው ተኩለው፥ ወደተዘጋጀላቸው ቦታ ያልፋሉ።"

"ቀጥሎም ምርጫው በሚፈጸምበት ጎል እየገቡ ውበታቸውና ደም ግባታቸው የላሕዮ ገጻቸው አወራረድ የጸጉራቸው ስሬት፥ የቁንጻላቸው ርዝመት፥ሽንጣቸው ዳሌና ተረከዛቸው እየተመረመረ የምርጫው ሥነ ሥርዓት ይጀምራል በመካከሉ በሰቀልት ወረዳ ከመቋሚያ ማርያም የመጣችው ትውልዷ ከመቄት አዝማች ወገን የሆነ የደጃዝማች ይልማ እሰፋ ልጅ ጣይቱ ይልማ አንደኛ ስትሆን እንዲሁም በጎንደር አዲስ ዓለም የመጣችው የመሐመድ ኩርማን ሚስት የሸኸ መሐመድ ጌታ ልጅ ተዋበች የተባለችው እስላሚቱ በጠጉሯ ማማር በቁንዳላዋ አወራረድና መርዘም ሁለተኛነትን አግታለች።"

"ከዚህ በኋላ ዮሐንስ ቤልና ፊታውራሪ ገብርዬ የምርጫውን ውጤት ለንጉሠ ነገሥቱ ለመንገር ወደ ዙፋን ይቀርባሉ። ወዲያውም ጣይቱ ይልማ አንደኛ ተዋበች መሐመድ ጌታ ሁለተኛ መሆናቸውን ከገለጹ በኋላ ተመራጮች ከዙፋን ፊት በመቅረብ እጅ እየነሡ ሽልማታቸውን ተቀብለው የበዓሉ ፍጻሜ ሆኖ በ7 ሰዓት እንደተለመደው ለመሳፍንት ለሊቃውንት ለመኳንንትና ለካህናት የምሳ ግብዣ ተደረገ" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ለባህል ልብስና ለቁንጅና ውድድር ብሎም ለሥነ ጽሑፍ ትልቅ አስተዋጽኦ አድርገዋል። ለምሳሌ ሥነ ቃል ማለት ራሱ ሀብት ነው። ሥነ ቃል ባለብዙ ሐረግ ነው። ሥነ ቃል ስለ ኀዘን ስለ ደስታ ስለ ሽለላ፣ስለ ሥነ ጽሑፍ፣ስለ ግጥም ስለ ፍልስፍና፣ስለ ጀግንነትና ቀረርቶ ስለ ፍከራ ስለ መዝሙር ብዙ ትርጉም አለው።

ሥነ ቃል የአንድ ማኅበረሰብ ለዘመናት ባህል የአስተሳሰብ የእምነት ፍልስፍና ወግ ታሪክ ወዘተ መግለጫ ቅርስ ሲሆን በተለይም ደግሞ መረጃን በጽሑፍ ማስተላለፍ በማይቻልበት ጊዜ በመረጃነትና በመልእክት ምንጭነት ከፍተኛ አገልግሎት ሲሰጥ የነበረ የኢትዮጵያ ሀብት ሥነ ቃል ባህላዊ ስኬት የነበረ ነው።

ሥነ ቃል በትረካ አልያም ደግሞ በግጥም ስሜትን ማስተላለፍ ይቻላል። ለምሳሌ በዛሬው ወቅት የተረሳው አንዱ ሥነ ቃል

"እንቆቅልሽ"ነው። እንቆቅልሽ በጣም ከባድ የሥነ ቃል አንዱና መሠረታዊ ታሪክን የሚዳስስ ነው። በመጽሐፍ ቅዱስ በዜና መዋዕልና በነገሥት ላይ ተጠቅሶ የምናገኘው "ንግሥተ አዜብ ንጉሥ ሰሎሞንን በእንቆቅልሽ ልትፈትነው ሄደች" የሚለው ይሆናል።

ለዚህም ነው ንጉሥ ሰሎምን የእስራኤል ንጉሥ እንጂ የዓለም ንጉሥ አለመሆኑን በእንቆቅልሽ የተረዳችው። እንቆቅልሽ እንዲሁ በሥነ ቃል የነበረ የኢትዮጵያ ሀብት ነበር። ዛሬ ግን ተረስቷል ጠፍቷል። ምንም እንኳን ይህ መጽሐፍ የሚያወራው ሌላ ቢሆንም ስለ እንቆቅልሽ እንዳይረሳ ሁለት መጠይቆች ልጠይቃችሁ ፍቿን ክፍል 13 ምዕራፍ 1 ከመጨረሻው ላይ ጽፌዋለሁ።

1ኛ እንቆቅልሽ--ድሃ የሚጥላት ሀብታም በኪሱ የሚይዛትን እወቅልኝ?
2ኛ እንቆቅልሽ--ከድሃ ቤት ተሎ የምትገኝ ከሀብታም ቤት ተሎ የማትገኝ እወቅልኝ?

እንባብያን ሥነ ቃል እንቆቅልሽም ነው። ሥለ ሥነ ቃል ይህን ካልኩኝ በኋላ ደግሞ ወደ ምዕራፉ መነሻ ልመለስ። አጤ ቴዎድሮስ በዚህ በሥነ ቃል የፈጸሙአቸውን ተግባራት ዘርዝር አድርጎ መግለጽ አስፈላጊ ይመስለኛል። ለዚህም በዘመኑ ከነበሩት የተለየ በጦታ በሥነቃል የታወቁ ናቸው። በሥነ ግጥም በመጀመሪያ ደንቢያ ላይ ከደጃዝማች ጎሹ ጋር በነበረው ጦርነት ላይ ደጃዝማች ገልሞ በጦር ሲወጉና ደሙ አስክሯቸው ሲውረገረጉ የተመለከቱ የደጃዝማች ጎሹ አዋጊ እንዲህ ሲሉ ገጠሙ።

"አይሸሽም ያልከው ገልሞከ ሸሼ
የደንቢያን ሜዳ እያበላሼ"

ብለው በሥነ ቃል ግጥም ሲያሰሙ ደጃዝማች ካሣ አጤ ቴዎድሮስ በጦርነቱ ሰዓት በሥነ ቃል በግጥም እንዲህ ሲሉ መለሱ።

"አብለሽ ነው እንጂ አልተናገርሽም
በዙበት እንጂ ገልሞስ አልሸሸም"

ብለው መልሰዋል። ሥነ ቃል ለኀዘንም እንዲሁ ይውላል። በዚህ ሥነ ቃል አጤ ቴዎድሮስ ተጠቅመውበታል። ረዳታቸውና መካሪያቸው ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች በማረፋቸው ምክንያት ኀዘናቸው ከባድ

ነበር። አስክሬን ሳይቀብሩ ሽፍታ ለማደን አገር ለአገር ሲዞሩ ቆይተው ከቀበሩ በኋላ እንዲህ ብለው ገጥመዋል።

"ብዙ ሥራ አዋቂ ትናንት ተቀበረች፤
መድኃኒቱን ምሳ ታበላኝ ነበረች፤
እስኪ ጠይቁልኝ እርቃ ሳትሄድ፤
እቴጌ ተዋበች ሚስት ናት ወይ ገረድ" አሉ።

በማለት ገጥመዋል። እንዲሁም ጀግንነትን አስመልክቶ ፈጣን በሥነ ቃል ግጥም ይመልሱ ነበር። ለምሳሌ ትግራይ ከተሻገሩ ይሞታሉ እያሉ የትግራይ ሽፍቶች ያስወሩ ስለነበር ተከዜ ደርሰው በጎሽ ዋንጫ ውሃውን ከጠጡ በኋላ እንዲህ የሚል በሥነ ቃል ግጥም አዝማሪ አብተውን አስጠርተው ገጥመዋል።

"ተከዜን ሲሻገር ይሞታል እያሉ
መጽሐፉ ታጠበ ያባይ ጠንቋይ ሁሉ
ወርሒን ስንደግመው እንግዲህ ምን ይሉ

በማለት ገጥመዋል። ወርሒን ማለት ትግራይ ውስጥ ያለ ወንዝ መሆኑን ገሪማ ታፈረ አባ ታጠቅ ካሣ ከተባለው መጽሐፋቸው ላይ ገልጸዋል። እንዲሁም በጦርነት ሰዓት አንድ ቄስ የመነኩሴ ቆብ ደፍቶ "በለው የዚህን ንጉሥ ጦር"እያለ ሲያዋጋ ተማረከና ከእርሳቸው ቀርቦ ሲወሸክት ተመልክተው እንዳትዋሽ አሉት። ቄሱ ሐልዋሽም ካለ በኋላ ከፍርሀቱ የመጣ አመለጠውና ልብሱ መበስበሱን ከተመለከቱ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ሲሉ በሥነ ቃል ግጥም ገጠሙበት።

"አልዋሽም ያልከው ምነው ቄሱ ዋሸህ
ልብስህን ተመልከት እንዴ ተበላሸተህ"
ብለውታል።

አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ ቸንከር ተክለ ሃይማኖት ኋላም ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ያደጉ በመሆናቸው ጥሩ የሥነ ቃል እውቀት ነበራቸው። ሥነ ቃል ሥነ ጽሑፍን ይወልዳል። ሥነ ጽሑፍ ደግሞ ለታሪክ ዋናው መሠረት ነው።

አጤ ቴዎድሮስ በሥነ ቃል የበለጸጉ በመሆናቸው ለሥነ ጽሑፍም አስተዋጽኦ አድርገዋል። ቀን ተሌት የሚያደርጉትን ተከታትለው እንዲጽፉ ሰዎችን አዘጋጅተዋል ለዚህም ነው ዛሬ "እገሌ የጻፈው"እያልን ለምርምር የምንጠቀምበት ሥነ ጽሑፍ እንዲዳብር ስላደረጉ ነው። ትምህርት ቤት መክፈቱ የሥነ ጽሑፍ እድገት እንዲበለግጽ ጥረዋል።

በኢትዮጵያ ፊደላት በውጭ አገር የተጻፉትን መጻሕፍት ወደ ሀገራቸው እንዲገቡ አስደርገዋል። ይህን ታሪክ በተከታታይ በሩሕ መጽሔት ከታሪካችን በተሰኘው ዓምድ ላይ ከፈለ ማሞ "የኅትመት ኢንዱስትሪ ታሪክ በኢትዮጵያ ከመርሐ ጥበብ ምሥረታ እስከ ውርሶ ዘመቻ"በሚል ደጋግመው ታሪክ ጠቅሰው ለንባብ አብቅተዋል። ረጅሙን ታሪክ ተወት አድርጌ ከአጤ ቴዎድሮስ ላይ ሲደርሱ የጠቀሱትን አጠር በማድረግ ጥቅስ ልውሰድ።

ከፈለ ማሞ <u>ሩሕ መጽሔት</u> 1986 ዓም ገጽ 31 "በ19ኛው ምዕት ዓመት መግቢያ ላይ ሁለት ሌሎች ለኅትመት ኢንዱስትሪ መስፋፋት አስተዋጽዖ የሚያደርጉ ክስተቶች ነበሩ። ለሥልጣኔ እንኳሉ ክፍት የነበረውና ከዘመኑ ሰዎች በምዕተ ዓመት ቀድሞ አሳቢ የነበረው የቋራው ቴዎድሮስ ሊወለድ ሁለት ዓመት ሲቀረው ከ1818-1820 ባለው ጊዜ አባ አብርሃ በተባሉ ኢትዮጵያዊ ሊቅ የተተረጎመው የተሟላ መጽሐፍ ቅዱስ በኢትዮጵያ ፊደላት በአማርኛ ቋንቋ ታተመ። ያስተረጎመው በካይሮ የፈረንሳይ ቆንስል ነበር።"

"ቆንስሉ ያንን ክቡር ትርጉም ለእንግሊዝ የባሕር ማዶ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ሸጠው። የተባለው ድርጅት ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ እያተመ መሸጥን ቀጠለ። ሁለተኛ ሥልጣኔ አገራቸው እንዲገባ ሌት ተቀን አሳቢና ዓላሚ የነበሩት ቴዎድሮስ ለአገሩ መሪነት በበቁበት ዕድሜ በሚሲዮናውያን አማካይነት የመጽሐፍ ቅዱስን በአማርኛ መታተም ስለተረዱ በብዛት ወደ ኢትዮጵያ እንዲገባና በመነኮሳትና በካህናት ሳይቀር እንዲነበብ መፍቀድ ብቻ ሳይሆን አተጋጉ"።

"አጤ ቴዎድሮስ የገጠማቸው የሥልጣኔ እንቅፋት ለቁጥር የሚያታክትና እርሳቸውንም የሩቅ አሳቢ ቅርብ አዳሪ

ቢያደርጋቸውም በሕይወት እስካሉ ድረስ ያላለሙት በዓይን ሕሊና ያልነደፉት ጅምር አልነበረም።"

"በተለይ ርእሰ ጉዳያችንን በሚመለከት በመቅደላ ላይ የከፈቱት የመጀመሪያ ቤተ መጻሕፍት በኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ ውስጥ ኢንፎርሜሽን ወይንም እውቀት አብሪ ዜና የማከማቸት፣ የመጠቀም ለትውልድ የማስለታተፍና በአንድ ሥፍራ የማማከልን ተግባራት በበኩርነት የመሠረቱ መሪ ያደርጋቸዋል።"

"ከዚህም በቀር ንጉሠ ነገሥቱ የጋራ መግባቢያ ቋንቋ የሌላቸው ሕዝቦች እንደባቢሎን ግንብ ሕዝቦች እየተናገሩ የማይግባቡ ሕዝቦች እንዳይሆኑ በማወቅ በዘመኑ ሊጻፍ የበቃውንና የሚጻፉበት ፊደላትም የነበሩትን አማርኛን የመንግሥት ሥራ ማካሄጃ የጋራ መግባቢያና የሥነ ጽሑፍ ቋንቋ ሆኖ እንዲዳብር የሞከሩ ንጉሠ ነገሥት ናቸው።"

"አጤ ቴዎድሮስ አዋጅ አውጥተው አማርኛ የጽሑፍ ቋንቋ ይሁን ብለው ሳያስነግሩ ግዕዝን ተክቶ የሥራ ጽሑፍ ቋንቋ እንዲሆን ለማብቃት በማሰባቸው በጸሐፊ ትእዛዛቸው በደብተራ ዘነብ የተዘጋጀውን የራሳቸውን ታሪክ በአማርኛ እንዲጻፍ አደረጉ።"

"ቴዎድሮስ የአካባቢውን ግፊትና ተፅዕኖ በመቋቋም በውጭ አገር በኢትዮጵያ ፊደላትና ቋንቋ የተጻፈ መጽሐፍ ቅዱስና ሌሎችም መንፈሳዊ መጻሕፍት ኢትዮጵያ እንዲገቡና እንዲነበቡ ያደረጉትን ለሕዝባቸው አንድ የሥልጣኔ ፍንጭ እንደሚያስገኝላቸው ስለተገነዘቡ ነበር። ይህንንም ግንዛቤያቸውን እ.ኤ.አ.በ1856 ዓም ማርቲን ፍላድ የተባለው ሚሲዮናዊ 300 የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ አምጥቶ ሲያስረክባቸው ከሰጡት መግለጫቻው እንረዳለን።"

"መጽሐፍ ቅዱስ የሰጡንና አሁን መንደሩ ባለመጽሐፍ ቅዱስ እንዲሆን ሲሉ ደስታቸውንና ባለውለታነታቸውን ገልጸዋል። ስለዚህም ቴዎድሮስ በውጭ አገር በኢትዮጵያ ፊደላትና ቋንቋ የተዘጋጁ መጻሕፍት ወደአገራቸው እንዲገቡ የመግባቢያ የሥነ ጽሑፍና የመንግሥት ሥራ ማካሄጃ ቋንቋ እንዲደረጅ አርአያ በመሆን እውቀት ተወራራሽ ባህልና ሥነ ጥበባት በአንድ" ይቀጥላል ሲሉ ጽፈዋል።

ክፍል አምስት

ምዕራፍ 1

እቴጌ ተዋበችና እቴጌ ጥሩወርቅ!

<u>መጽሐፈ ምሳሌ</u> ም÷12 ቁ÷4 "ልባም ሴት ለባልዋ ዘውድ ናት"ይላል። ልባም ሴት ለባልዋ ዘውድ ናት የተባለው ትክክል ነው። የአበው አነጋገር ደግሞ "የውጭ ቀጋ የባል አልጋ" አልያም ደግሞ የቤት አልጋ የውጭ ቀጋ" ይላሉ።

አንዳንድ ሴቶች ለተመልካች ክፉ ሲሆኑ ለባላቸው ደግሞ እጅግ መልካም ናቸው። ከተፈጥሮአቸው ባለቤታቸውን የሚያከብሩ ሴቶች ባለቤታቸው ሰነፍ ቢሆን እንኳን እየመከሩ ጀግና ያደርጉታል። የአበው አባባል "ሴት የላከው ጅብ አይፈራም" ይላሉ። ይህን የሚያደርጉ ሴቶች ልባሞች ናቸው። ልባም ሴቶች ባላቸውን ብቻም ሳይሆን ለአገራቸው ጥቅም የሚጥሩ ናቸው። የአጤ ቴዎድሮስ ባለቤት እቴጌ ተዋበች አሊ ለባለቤታቸው መኩሪያና አለኝታ ነበሩ።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 45 "ተዋበች ተመልክተው" መጥቶልኻል ታጠቅ የሚል ድምፅ አሰሙ። በዚህ ጊዜ አባ ታጠቅ ብለው ፎከሩና ወደሰልፋቸው አለፉ" ሲሉ ጽፈዋል። እቴጌ ተዋበች "ታጠቅ" ስላሉአቸው ልጅ ካሳም "አባ ታጠቅ" በማለታቸው የአጤ ቴዎድሮስ የፈረስ ስም ሆነ። በመጀመሪያ የሚፎክሩት" መይሳው" ካሳ እያሉ ነበር እቴጌ ተዋበች በደጃዝማች ወንድ ይራድ የሚመራው ጦር ካጠገባቸው ደርሰ በማየታቸው "ታጠቅ" ስላሉ ፈረሳቸው ሁኖ ይጠሩበታል። እድለ መልካም ሴቶች ለባሎቻቸው ዘውድ ናቸው።

በኢትዮጵያ የሥነ መንግሥት ፖለቲካ አስተዳደር ከባሎቻቸውና ከልጆቻቸው ጋር ሁነው አገር የመሩና ያስተባበሩ ብዛት ያላቸው እናቶቻችን ነበሩ ዛሬም ባይበዙም ከባልንጀሮቻቸው ጋር ሁነው

ለአገር አንድነት የሚታገሉ አሉ። ለምሳሌ ዳኛ ብርቱካን ሜደቅሳን መጥቀስ ይቻላል።

ቀደም ሲል ከንግሥተ ነገሥታት ሳባ በፊት ጀምሮ የኢትዮጵያ ሴቶች አገር በመምራት ደረጃ ቁጥራቸው ብዙ ነበሩ። በ1013 ዓመተ ዓለም የነገሡት ንግሥተ ነገሥታት ሳባ ከሕገ አበው መምህራን ሲነገር የመጣው "የዓለም መድኃኒት በኢየሩሳሌም ይወለዳል"ሲባል ይሰሙ ስለነበር ነጋድራስ ታምሪን 73 የንግድ መርከብ በላይ የነበረው ነጋዴ በቻይናና በህንድ ኑሮ በኢየሩሳሌም ሲመጣ የንጉሥ ሰሎሞንን ጥበብ በማየቱ ለንግሥተ ነገሥታት ሳባ ያበስራል እርሳቸውም የዓለም መድኃኒት የተወለደ መስሏቸው ወደ ኢየሩሳሌም በብዙ ንጉሦችና ንግሥቶች ታጅበው ሄዱ።

ብልህነታቸውም በእንቆቅልሽ ፈተኑት እርሱም የዓለም መድኃኒት አለመሆኑን ነገራቸው እርሳቸውም ሆኑ የአዘቦ ንግሥት ሳሆዬ ከእርሱ አርግዘው ተመለሱ። ንግሥተ ነገሥታት ሳባ ቀዳማዊ ምኒልክን ንግሥት ሳሆዬ ዛገን ወለዱ። በዚህ ምክንያት ኦሪት ወደ ኢትዮጵያ እንዲገባ ሆነ። እንዲሁም ከክርስቶስ ልደት በኋላ የንግሥት ሕንደኬ በጅሮንድ ባኮስ ወይም ጃንደረባው ኢየሩሳሌም በሐዋርያው ፊልጶስ ተጠምቆ የመጣው የንብረት ሹም ነበር።

ኋላም ሐዋርያው ማቴዎስን አስተናግደው ክርስትና የተነሡት ንግሥት ሕንደኬም ሆኑ ሌሎችም ብዛት ያላቸው ጀግኖች አገር ለማስተዳደርና ሃይማኖት ለማስፋፋት ጥረት አድርገዋል። በ330 ዓም ላይ በኢትዮጵያ ክርስትና ሃይማኖት የመንግሥት ሃይማኖት ሁኖ እንዲታወጅ ካደረጉት መካከል ልጆቻቸውን በመርዳት አብረው የቆሙት የአጤ አብርሃ ወአጽብሃ እናት እቴጌ ሶፍያ÷ ናቸው።

ምንም እንኳን የክርስቲያኑን መዋቅር ይደምስሱ እንጂ ንግሥት ዮዲት ጉዲዎን አንዷ ጀግና ሲሆኑ በ1515 ዓም ጀምረው በኢትዮጵያ ሊፈነዳ ያለውን የሃይማኖት ጦርነት ለመቅጨት ከውጭ ኃይሎች ጋር ግንኙነት ሲያደርጉ የነበሩት እስላም ሃይማኖት አማኝ ኋላ ክርስትና የተነሡት የሃዲያ ተወላጅ እቴጌ እሌኒ ናቸው።

አጤ ልብነ ድንግል በንዝህላልነት ሲንዛላዘሉ እናታቸው ብዙ ጥረት አድርገዋል። ኋላም ላይ አጤ ልብነ ድንግል ሲሞቱ ሚስታቸው

ትግሬዋ የመቀሌ ተወላጅ እቴጌ ሰብለ ወንጌል ልጃቸውን አጤ ገላውዴስን ለመርዳት የመጡትን ፖርቱጋሎች በማጠናከር ከፍተኛ ጀብድ የሠሩ ሲሆን በሌላው አንጻር የአጤ ግራኝ አህመድ ባለቤት እቴጌ ድል ወንበራ ጀግና ሴት ነበሩ።

በተለይም ራሱን ችሎ ስለ ሁለቱ እቴጌዎች ጥናት ቢደረግ በድርድር ወይም በፈረንጅ ቋንቋ በዲፕሎማሲ ተግባብተው ልጆቻቸውን እንዴት በእየጃቸው እንዳስገቡ ያስመሰግናቸዋል። ለምሳሌ አጤ አህመድ ግራኝ የማረኩትን ክርስቲያን ለዐረብ ባርያ ይሸጡ ስለነበር የአጤ ልብነ ድንግል ልጅ አቤቶ ሚናስ የኋላው አጤ ሚናስ፣ አቡዘቢብ ለባርነት ተሸጡ።

በአንጻሩ የአጤ ግራኝ አህመድ ልጅ ወገራ በአጤ ገላውዴዎስ እጅ ወደቁ። በዚህ ሰዓት ሁለቱ እቴጌዎች ተላልከው ልጆቻቸውን ተመላልሰዋል። በጎንደር ከተማ ራሱን ችሎ የሚገበኝ ቀስቋም ቤተ ክርስቲያንን ያሠሩት እቴጌ ምንትዋብ የንጉሠ ነገሥት አጤ በካፋ ባለቤት ሲሆኑ ባላቸው ሲሞቱ ከልጃቸው ከአጤ ኢያሱ ጋር ሁነው የኢትዮጵያን መንግሥት ሲመሩ ቆይተዋል።

ኋላም ልጃቸው አጤ ኢያሱ በካፋ ሲሞቱ ከልጃቸው ልጅ ከአጤ ኢዮአስ ጋር ሁነው የአገር መምራቱን ተግባር ተረክበው ሲያስተዳድሩ ኑረዋል። በዚህ ወቅት የአጤ ኢዮአስ እናት እቴጌ ቤርሳቤህ "ዛሬስ የአገር የማስተዳደሩ ተግባር ለእርስዎ ሳይሆን ለእኔ ይገባል ብለው" አማታቸውን ከሥራው አስወግደው እርሳቸው ከወሎ ኦሮሞዎች ቤተሰቦቻቸው ብዙ ጦር አስመጥተው መንግሥት መምራት ጀምረው ነበር።

ምንም እንኳን የዘመነ መሳፍንቱ አስተዳደር ይሁን እንጂ የትንሹ ራስ አሊ እናት እቴጌ መነን ጀግና መሆናቸውን የሚያሳየው ደጃዝማች ካሣን ለመግጠም ራሳቸው ጦር መርተው የሄዱ ናቸው። የልጃቸው ልጅ የአጤ ቴዎድሮስ ሚስት እቴጌ ተዋበች አሊም ለልጅ ካሣ አንድ የብልት ሥጋ አያታቸው እቴጌ መነን በመላካቸው በመበሳጨት ሲያንቃቁአቸው እንዲህ ብለው ነበር።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 43 "የትግሉ ተካፋይ የሆነችውና የሚወዷት ሚስታቸው ወይዘሮ ተዋበች

በሁኔታው ከርሳቸው ይልቅ አጥብቃ ስለተቆጣች ልክ ካሣ ወደተኛበት ክፍል ገብታ ከአጠገባቸው ቆም ብላ እንዲህ እያለች ታንቃቃቸው ጀመር። ሲሆን መጥኑ ተግበስብሶ በተቀበሉን ነበር? በቀርስ ድልብ ፍሪዳ ቀሚስ ለብሶ ሥጋው በመልከኛ ጠጁ በገንቦኛ በተላከልን ነበር? እንዴት እንደምን ብንናቅ ነው አንድ ብልት ሥጋ የተላከልን ከአለች በኋላ በተጨማሪ ጀግኖችን እወዳቸዋለሁ፥ አከብራቸውአለሁ ፥ፈሪዎችን ግን እንቃቸዋለሁ አብሬአቸው ለመኖርም አልፈቅድም፥ የሚል ኃይለ ቃል ታሰማ ጀመር" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ከካህናቱ ጋር አታካሮ ከገቡ በኋላ ቀሳውስቱ እርሳቸውን ለመጣል ያልተቆጠበ ጥረት አደረጉ። ከሥልጣን ለመጣል ብቻ ሳይሆን አጤውን ለመግደል ሞክረዋል። ካህናቱ አጤ ቴዎድሮስ ሥጋ ወደሙ ለመቀበል ሲቀርቡ መርዝ ጠቅቅለው ሊያቆርቧቸው ሲሉ ነቁባቸውና "በመጀመሪያ አንተ ቁረብና እኔን አቁርበኝ" ብለው ሲያፈጡበት ራሱ ቀምሶ ፍግም ብሏል።

አንድ ወዳጄ በግእዝ የተጻፈ መጽሐፍ ያላቸው "ስሜን አትጥቀስ ካህናቱ በሕይዎት እያለሁ ከኅብረተሰቡ ጋር እንድኖር አያደርጉኝም። ታሪኩን ግን እየተረጎምኩኝ እነግርሃለሁ" ሲሉ ቃል አስገብተውኛል። እኔም ትክክለኛ ስማቸውን አልገልጽም። እርሳቸው በዚህ ስም ተጠቀም ሲሉ በሰጡኝ ስም አሰግድ ድሌ እያልኩኝ እጽፋለሁ። እኔ የሰማሁትን ታሪክ ቄሶችን ፈርቼ ሳልጽፈው አልቀርም።

አቶ አሰግድ ድሌ <u>በግእዝ የተጻፈ መጽሐፍ</u> ያላቸው "አጤ ቴዎድሮስ ከካህናቱ ጋር እየተካረሩ ስለመጡ እነሱም አልተኙላቸውም። አጤው ከቦታ ቦታ ሲንከራተቱ ደብረታቦር ላይ ካህናቱ እቴጌ ተዋበች ሲቆርቡ መርዝ አቅምሰዋቸው በዚሁ ምክንያት ታመው ሞቱ" ሲሉ ነግረውኛል። አጤ ቴዎድሮስ የአገራቸው ፍቅር እያንገበገባቸው ባለበት ወቅት ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች አሊ ነሐሴ 13 ቀን 1850 ዓም ሞቱ። ከፍቅራቸው ብዛት የተነሣ አስከሬን ይዘው እስከ ጥቅምት 11 ቀን 1851 ዓም አልቀበሩአቸውም ነበር። ሬሳ ተሸክመው አገር ለአገር ሸፍታ ለማደን ይዞሩ ነበር። መቅበራቸው አልቀረምና ከቀበሩ በኋላ ይህን ሲሉ አንጎራጎሩ።

"ብዙ ሥራ አዋቂ ትናንት ተቀበረች፣
መድኃኒቱን ምሳ ታበላኝ ነበረች፤
እስኪ ጠይቁልኝ እርቃ ሳትሄድ፤
እቴጌ ተዋበች ሚስት ናት ወይ ገረድ" አሉ::

አጤ ቴዎድሮስ ተበሳጭተው ሲመጡ ቁጣቸውን አብርደው ለሚቀጥለው ቀን በሰላም ወደ ሥራቸው እንዲሄዱ ያደርጓቸው ነበር:: መልካም ሴት ለባሏ ዘውድ ናት፤ የሚባለው ልክ እንደ እቴጌ ተዋበች ማለት ነው:: ይህ አባባል ትክክለኛ መሆኑ አጤ ቴዎድሮስ ላይ የደረሰው ሁለት ዓይነት ጠባይን መመልከት ይቻላል:: ምናልባት እቴጌ ተዋበች ኑረው ቢሆን ኑሮ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ጠቃሚ ተግባር ለኢትዮጵያ ይፈጽሙ ነበር:: እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ የደጃዝማች ውቤ ኃይለ ማርያም ልጅ ናቸው::

እቴጌ ጥሩወርቅ፤ በእድሜ ልጅ ቢሆኑም አባታቸውን ከእስር ቤት ለመጠየቅ ወደ አጤ ቴዎድሮስ መጥተው ተዋወቁ:: አጤ ቴዎድሮስ፤ እቴጌ ጥሩወርቅን፤ ሲመለከቱአቸው ደስ ስላሉአቸው በቤተ ክርሥቲያን ሥርዓት በሥጋ ወደሙ አገቡአቸው:: ታዲያ እቴጌ ጥሩወርቅ አጤ ቴዎድሮስን አያከብሩአቸውም ነበር:: ከውጭ ውለው ሲገቡ እንኳን እንደ እቴጌ ተዋበች የሚበላና የሚጠጣ ማቅረቡ ቀርቶ ቀና ብለው አይመለከቱአቸውም ነበር:: እቴጌ ጥሩወርቅ ዳዊት ደጋሚ በመሆናቸው አጤ ቴዎድሮስ ውለው ሲገቡ ዳዊታቸውን አንሥተው መድገም ይጀምራሉ:: በዚህ ሰዓት አጤ ቴዎድሮስ ይበሳጫሉ::

<u>መጽሐፈ ምሳሌ</u> ም/9 ቁ 13 "ሰነፍ ሴት ሁከተኛ ናት፤አሳብ የላትም አንዳችም አታውቅም" ይልና እንዲሁም ደግሞ 12 ቁ÷4 "አሳፋሪ ሴት ግን በአጥንቱ ውስጥ እንደ ቅንቅን ናት" ይልና ደግሞ 21 ቁ÷9 ከጠበኛ ሴት ጋር በአንድ ቤት ከመቀመጥ በውጭ በቤት ማዕዘን ላይ መቀመጥ ይሻላል" ይላል:: ስለ እውነቱ ይህ ምዕራፍ ስለ እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ብቻ ሳይሆን ዛሬ ድረስ በትዳር ላሉ ይሆን መጽሐፍ ለሚያነቡ ሁሉ ራሳቸውን እንዲመረምሩ:: ይህን ስል ወንዶች መጥፎዎች የለነም ለማለት ሳይሆን ባለቤታቸውን አክብረው የሚያስከብሩ ሴቶች ቁጥራቸው ትንሽ ይመስለኛል::

በጣም የሚገርመኝ ጉዳይ ቢኖር በዚህ በአሜሪካ አገር ብዙዎቻችን ትዳሩ አልሠምርልን የሚለው እንደ እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ተጨቃጫቂ ሴቶች በገዙተው ሊሆን ይችላል:: ችሎታቸው ትዕግሥትና ምክር ከበዛበት ሌላው ቀርቶ ሲሰኛው ወንድ እንኳን ሳይቀር ሁሉን ነገር ጠብ እርግፍ አድርጎ በባለቤቱ ቁጥጥር ውስጥ ይገባል:: ደግሞም እንደ ወንድ የዋህ ፍጡር የለም:: ነገር ግን ጥንቁቅ ሴት ካልሆነች ሲገባ ሲወጣ ከጨቀጨቀችው ያልነበረውን ዓመል አውጥቶ ለእሱም ለቤተሰቡም ሰላም አይኖረውም::

ሻለቃ ግርማ ይልማ፤ <u>ሐዋርያ ጋዜጣ</u> ቅጽ 7 ቁ 11 ሰኔ 1994 ዓም ገጽ 17 "እቴጌ ተዋበች ከሞቱ በኋላ ሁለተኛው ጋብቻቸው የተዋጣለት አልነበረም" ሲሉ ጽፈዋል:: እቴጌ ጥሩወቅር ውቤ በጣም አስቸጋሪ ሴት ነበሩ:: አንዳንዴስ እንዲያውም ከካህናቱ ጋር ስለ ባለቤታቸው የሚያወጉ ነበሩ:: በእርግጥ ማንኛውም ሰው ከሚቀርበው ጋር በቤቱም ሆነ በማንኛውም መወያየቱ ግልጥ ሲሆን እርሳቸው ግን አልፈው ተርፈው ከሰው ፊት እንኳን ሳይቀር ይገለፍጧቸው ነበር::

አጤ ቴዎድሮስ አንዴ ጎጃም ደጃዝማች ተድላ ጓሉን ለመያዝ ቀን ከሌት ሲለፉ ሰንብተው ይመጣሉ:: በሌላ ግዜ ደግሞ ጎንደር ወልቃይት ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜን ለማደን ይሄዳሉ እንዲሁም ወሎ ደጃዝማች አሕመድ በሽርን ለማደን ይዘምታሉ ብሎም ትግራይ ደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤልን አባረው ለመድፋት ይሄዳሉ:: እንግሊዞች በንቀት ስላዩአቸው ከውጭ አገር መንግሥት ጋር ጠብ ገጥመዋል:: ባለቤታቸው እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ከቤት ያሉ አንዷ የሆድ ሕመም ናቸው:: በዚህ ወቅት አጤ ቴዎድሮስ ብሶታቸውን ለማን ይነግሩታል:: ጭንቅ ብሎአቸው እንቅልፍ አጥተው አድረው ጥዋቱ ሥራ ሲገቡ ጭንቅላታቸው ሰላም ስለሌላቸው ይጨክናሉ::

በውጭ ውላችሁ ርቧችሁ ምሳችሁን ለመብላት እየገሰገሳችሁ ስትመጡ ከቤት በታች ካለው አቀበት ስትደርሱ አቀበቱን በማየት ትደክማላችሁ:: ምክንያቱም ረኃብ ውሎባችሁ ደረስን ብላችሁ ቤታችሁን በአሻጋሪ እየተመለከታችሁ አቀበት ሲያጋጥማችሁ ጉድ ነው:: ይህ አባባል ውጭ አገር ያላችሁትን አይመለከትም:: ምክንያቱም መኪና አለና ነው::

በገጠሪቱ ኢትዮጵያ አባባል ከውጭ ውላችሁ ተርባችሁ ከቤት ለመድረስ እየሮጣችሁ ስትመጡ ከጓሮ ስትደርሱ ትንዝ የሚላችሁ ጭቅጭቅ ከሆነ ራባችሁ ትቶአችሁ ይሄዳል:: አንጀታችሁ እጥፍ ብሎ ጭቅጭቅ ፈርታችሁ ጓሮ ለጓሮ ስትዞሩ ታመሻላችሁ:: እውን እንዳይሆን ሕልም ያድርግላችሁ:: ደግነቱ አሁን በምግብ ቤት በልቶ ለምኝታ ይመጣል:: ይህ ደግሞ ያለው በከተማው እንጂ በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ወንዶች ይህን እድል አያገኙትም::

አጤ ቴዎድሮስ የገጠማቸው ይህ ዓይነት ችግር ነበር:: እርሳቸው በእቴጌ ተዋበች የለመዱት ከቤት ሲገቡ ቀን የዋሉበትን ጭቅጭቅ የሚረሱበት ደስታ እንጂ ሌላ ጭቅጭቅ የለባቸውም ነበር:: እቴጌ ጥሩወርቅ ግን ካልተጨቃጨቁ ምግብ የማያቀርቡ ነበሩ::

አጤ ቴዎድሮስ የጨከኑበት ምክንያት የሚወዱአቸው ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች ዓሊ ከሞቱ በኋላ እቴጌ ጥሩወርቅን ከአገቡ ወዲህ ነው:: እኒህ እቴጌ ጥሩወርቅ ጠባያቸው አስቸጋሪና አናዳጅ ሆኑባቸው:: እንኳን አሜሪካና አውሮፓ ኢትዮጵያ ያላችሁም ብትሆኑ ርእሰ ብሔር ክሊንተን ከወይዘሪት ሞኒካ ጋር መማገጣቸውን በተመለከተ በዓለም ጋዜጠኞችና ቀላጆች ተውኔት መጫወቻ ሁነው ነበር:: በዚህ ወቅት ወይዘሮ ሔላሪ ክሊንተን ስለ ባለቤታቸው ምንም ዓይነት ቅይምታ ሳያሳዩ ቀርተዋል:: በዚህ ምክንያት ርእሰ ብሔሩን የሚጠሉ ሰዎች ያሉ ቢሉም ከሥልጣናቸው ሳይወርዱ ቀናቸውን ጨርሰው ለቀዋል::

በዚህ ወቅት ባለቤታቸው ከሕዝብ መገናኛውና ከሪፓፐሊካኑ ጋር ቁመው ቢሆን ኑሮ ርእሰ ብሔሩ የቀራቸውን ዓመት አይጨርሱም ነበር:: ይህ ሁሉ የሚሆነው ወይዘሮ ሔለሪ ወይም (ፈርስት ሌዲ) አስተዋይ በመሆናቸው ነው:: አንባብያን ልብ በሉ በተለይ ትዳር ያላችሁ ሁሉ ከሥራ ውላችሁ ከቤት ስትገቡ በትዳራችሁ ውስጥ ያለው መልካም ገጽታ ከሆነ እናንተም ቀን ተበሳጭታችሁ ብትውሉ እንኳን ከቤት ስትገቡ የሚጠብቃችሁ ጉምጉምታ የዓይን ግልምጫ ከሆነ እንቅልፍ ሳትተኙ ታድሩና ጧዋት ሥራ ስትገቡ ምን ዓይነት ስሜት እንዳላችሁ በራሳችሁ ታዘቡ:: ወደ ገጠሪቱ ኢትዮጵያ የአበው ንግግር ልውሰዳችሁና "ከቤቱ በታች አቀበት ያለበት ሰውና ተጨቃጫቂ ሚስት ያለው ሰው አንድ ናቸው" ይላሉ::

ምዕራፍ 2

አጤ ቴዎድሮስ የጨከኑበት ምክንያት!

"ይሉኛል ይልኛል ጨካኝ
ሀሳቤን ሳያውቁ ምክሬን ሳይሰሙኝ"
ይሉ ነበር:: አጤ ቴዎድሮስ በገና ሲደረድሩ::

አጤ ቴዎድሮስ ከመጨከናቸው በፊት የምሕረት አዋጅ ያወጣሉ:: ከዚያም ምሕረት ማድረጋቸውን ያስነግራሉ:: የተናቀውንና የተጠላውን ሥራ ራሳቸው ከሕዝቡ ጋር ሁነው ይሠራሉ:: ዶማና መጥረቢያ ይዘው መንገድ ሲሠሩ ይውላሉ::

የወጣውን አዋጅ ቅድሚያ ራሳቸው ተግባራዊ ያደርጋሉ:: ከዚያም ወታደሩና የመንግሥት ሠራተኛው ተግባራዊ እንዲያደርግ ያዛሉ:: ለምሳሌ ቁባቶቻቸውን ትተው ከእቴጌ ተዋበች ጋር በሥጋ ወደሙ እንደተወሰኑት ዓይነት ማንኛውንም ራሳቸው ቅድሚያ ያደርጋሉ:: ሌላው ቀርቶ መንገድ ሥራ ሳይቀር እርሳቸው ተሰልፈው ሠርተዋል::

ኢትዮጵያና ዕድሏ የተባለው መጽሐፍ ገጽ 120 "የብረታ ብረት ሥራ፣የእጅ ሙያ ሁሉ በኢትዮጵያ ልምድ እንደነውር ይቆጠር ስለነበር ቴዎድሮስ ያንን መጥፎ ልምድ ሰብረው እራሳቸው እንደ አንድ ወዛደር ዶማና መዶሻ ይዘው ሙሉ ቀን ከሕዝቡ ጋር በመቆፈርና በመቀጥቀጥ የመጀመሪያውን ዘመናዊ መንገድ በኢትዮጵያ ያሠሩ እሳቸው ናቸው::"

"ከዚያ በፊት በኢትዮጵያ የመንገድ ሥራ አልተለመደም ነበር በማለት አገር ጎብኚ የነበሩት አቶ ኤሚል ዮንቮ የተሰኙት ፈረንሳዊ ሲመሰክሩ የቴዎድሮስ እስረኛ የነበሩት ዶ/ር (አቶ) ሄንሪ ደግሞ ቴዎድሮስ ራሳቸው ከሕዝቡ ጋር ሆነው ጀንበር ወጥታ እስክትጠልቅ ድረስ ድንጋይ በመሸከም መሬት በመደልደል ይሠሩ ስለነበሩ ሕዝቡም ምግብና መጠጥ ሳያምረው ሙሉ ቀን ሲሠራ ይውል ነበር

ብለው ጽፈዋል” ሲሉ ኮሎኔል አስራት ቦጋለ ጽፈዋል። ይህን ተግባር እርሳቸው ሲፈጽሙ መሳፍንትና ካህናት ሕዝቡን አስተባብረው ተግባራቸውን ሲያጥላሉት አጤ ቴዎድሮስ ተበሳጩ።

አንባብያን እንድትረዱልኝ የምፈልገው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስን ከወቀሳ ለማዳን ብዬ አይደለም ይህን እያልኩኝ የምጽፈው። ደግሞም አንድን ሰው የምንተቸው በወቅቱና በዘመኑ ሥርዓት ተመሥርተን መሆን ይኖርበታል። ይህ ከሆነ አጤ ቴዎድሮስ ያን ያህል ያንገበገባቸው ምክንያት አገራቸው ኢትዮጵያ ከነበራት ታላቅነት ወርዳ በማየታቸው ምክንያት አስቆጭቷቸው ነው።

ደግሞም የእርሳቸውን ቁጭትና ብስጭት ከተወሰኑ ባልንጀሮቻቸው በቀር የተረዳላቸው ባለማግኘታቸው ተሰምቷቸዋል። አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያን ታሪክ በማወቃቸው ምክንያት የአገሪቱን አንድነት ለመታደግ ጥረት ሲያደርጉ የቀረቧቸው የተወሰኑ ናቸው።

1ኛ የቤተ ክህነቱ ሰዎች ከአፍራሽ ጋር አብረው በመቆማቸው።
2ኛ ያወጡትን ሕግ በሥራ ላይ ለማዋል ሲሉ።
3ኛ መኳንንቶች የእርሳቸውን ዓላማ ባለመቀበላቸው።
4ኛ የውጭ ኃይሎች ኢትዮጵያን በመናቃቸው።
5ኛ ከአገራቸው ውስጥ የሚሠራ የጦር መሣሪያ ባለመኖሩ።
6ኛ የአገራቸውን ታሪክ እርሳቸው ብቻ አውቀው በመገኘታቸው።
7ኛ መካሪና ረዳት ባለቤታቸው ስለሞቱባቸው።
8ኛ ወታደሩ እየከዳ በማስቸገሩ
9ኛ ዓላማቸው በመጨናገፉ።
10ኛ እርሶ አደሩ በወሬኛ የቤተ ክህነት ሰዎች ሴራ በመስማማቱ፤
11ኛ 2ኛ ባለቤታቸው ሰላም ስለነሷቸው።
12ኛ መሳፍንቶች አገር እየሸጡባቸው፡ ሌላም ሌላ...ችግሮች ነበሩ።

አጤ ቴዎድሮስ አገር ለማበልጸግ ከዚህ በላይ በተጠቀሰው ዓላማን ከግቡ ለማድረስ ታጥቀዉ ሲነሡ የተባበራቸው በጣም ትንሽ ሰው ነር ማለት ይቻላል። በወታደር በኩል ፊታውራሪ ገብርዬና በሃይማኖት አባቶች በኩል መምህር አካለ ወልድና ሸህ ሁሴን ጅብሪል ሌሎችም ተባባሪ ቢሆኑም ይህ የበስማም ቄስ ተብትቦ ተብትቦ ከመኳንንቱ ጋር አብሮ ተባብሮ ተነሣባቸው።

በዚህም ምክንያት የተጀመረው የልማትና የብልጽግና ጅምራ ጨንግፎ ቀረ። ለአጤ ቴዎድሮስ ጭካኔ መሠረቱ የመሳፍንቱና የካህናቱ አድመኝነት በዋናነት የሚጠቀስ ጉዳይ ነው። አጤ ቴዎድሮስ አስቀድመው ከመንግሣቸው በፊት ሆነ ከነገሡ በኋላ “ተወኝ ሽፍታ? ተወኝ ቀማኛ? ግባ”እያሉ አውጀው ነበር። ነገር ግን ሰሚ አልነበራቸውም እንኳን የወጣውን አዋጅ ሊያከብሩ ቀርቶ እንዲያውም ውንብድናው ባሰባቸው።

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 26 “የንጉሡን መምጣት በሰማ ጊዜ አገው ተዋግቶ ዋግሹም ገብረ መድኅንን ቢትወደድ ብሩን አባ ጫኅን ከነባርያቸው ያዙዋቸው። ንጉሡ ገና ሳይደርሱ ብዙ ሰው ተያዘ ንጉሥ ቴዎድሮስ ስንቱን መኳንንት አሰረው ስለ መድኃኔዓለም ብለው ማሩት” ሲሉ ጽፈዋል።

Reidulfk.Molvaer <u>Black Lions</u> page 151 modern spirit of nationalism was created by Tewodros,አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ዘመናዊ ለማድረግ ታጥቀው የተነሡ ነበሩ። ታዲያ ምን ያደርጋል ተባባሪ በማጣታቸው ሳይሳካ ሲቀር ብስጭቱና የአገር ፍቅሩ ብቻቸውን ሲያቃጥላቸው ያድርና ጥዋት የከዳቸውን ሲያገኙት ጨከኑበት።

ሌላው ቀርቶ በሃይማኖት ሳይቀር ቀይረዋል እያሉ መነኮሳቱ ያሚቸው ጀመር። አምቶም አልቀረም ከፊታቸው ቀርበው ሃይማኖታቸውን መቀየራቸውን ደፍረው ነገሯቸው። ታዲያ አጤ ቴዎድሮስን ያህል ሃይማኖቱን የሚያከብር “ሃይማኖትህን ቀይረሃል” ተብሎ ሲነገረው እንዴት አይበሳጭና አይጨክን።

አለቃ ወልደ ማርያም <u>የቴዎድሮስ</u> መጣጥፍ ገጽ 48 “አባ ገብረ ሚካኤል የትግሬ ሰው ከካህናቱ ጋራ ነበሩና ጃንሆይ በእስክንድርያ ሃይማኖት ይጽኑልን አሉ። ንጉሡም ከእስክንድርያ ሌላ የማነን ይገፉአለሁ ቢሉ የፈረንጅ ሃይማኖት ይዘዋል ይሉናል አሉም” ይሉና ገጽ 50 “ከዚህ በኋላ ካህናቱ ሲፈርዱ ንጉሥን ያማ ይቀጣ ባሉ ጊዜ አባ ገብረ ሚካኤል የፈረንጅን ሃይማኖት ይዘዋል ብለው ተናግረዋልና ከንጉሡ ግረፈው የሚል ቃል ሲወጣ ዙሪያውን ቆሞ የነበረው ወታደር የአንገት ማተብ ሳይቀር ተገፈው ራስ ቢሠውርን የመቅደላ ጠባቂ ነበሩና አስጠርተው ይህን መነኩሴ አስረህ አኑረው

ራብ ይግደለው ሲሉ ተቀብለው አሰረው መቅደላ ገቡ በማግሥቱ ዓርብ አምጡ ብለው መነኩሴውን ፈትተው ሰደዱ" ሲሉ ጽፈዋል። የዚህ ዓይነት አሚኪሳ ሞለቶባቸው ነው የጨከኑት።

<u>ኢትዮጵያ ዕድሏ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 121 "ጥረታቸው ሁሉ ሙሉ ለሙሉ ተግባራዊ ያልሆነበርን ምክንያት አንድ አቶ ቴዎፍሎስ ዋልድ ማዩር የተሰኘ የስዊስ ተወላጅ ሚሲዮናዊ ባቀረቡት ገለጻ ÷ ቴዎድሮስ እንደገለጹት ይሉና የሥራ ጓደኞቻቸው ያልሰለጠኑ ያልተማሩ ደደቦች እንደ እህያ የታወሩ ስለሆኑ ችሎታ ያላቸው የውጭ አገር የእደጥበብ ባለሙያዎች እንዲላኩላቸው ለአውሮፓ መንግሥታት ጥያቄ አቅርበው ነበር ብለዋል÷ ጥያቄያቸው መልስ ባለማግኘቱ ተቆጥተው በውጭ አገር ዜጎች ላይ የወሰዱት እርምጃ የውጭ ፖለቲካቸውን አበላሸባቸው።"

"እሳቸውም ፈረንጆቹን እንዲጠሉ ካደረጋቸው ነገር አንዱ አቶ እስተርን የተባለ እንግሊዛዊ ሚሲዮናዊ በአውሮፓ አቆጣጠር በ1862 ዓም ሉንደን ባሳተመው መጽሐፍ ቴዎድሮስን በማናናቅ የቴዎድሮስ እናት መንገድ ላይ ተቀምጣ ኮሶ ትሸጥ ስለነበር የቴዎድሮስን ስሙ ልጅ ኮሶ ነበረ። ልጅ ኮሶ ማለትም ትል የሚያጠፋ መድኃኒት ማለት ነው ብሎ ከጻፈ በኋላ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሶ በመግባቱ አቶ እስተርን ተይዞ ከተገረፈ በኋላ የሞት ፍርድ ተፈርዶበት ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ምዕራፍ 3

አጤ ቴዎድሮስ ሕግ በጣሱት ላይ ጨክነዋል!

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ባሳተመው ገጽ 26 "በግንቦት ገረገራ ላይ ዋግሹም ገብረመድኅን ቢትወደድ ብሩ አባጫት ተጎጃም ተያዙ። ደግሞ እሰኔ ደረስን ጎለም ወልደሚካኤልን ማሩ ሰሎሞንን ደግሞ 4 ሰዎች እነዚህን ዘጠኝ ረጅም ግራር ከሚባለው ሰቀሉአዋቸው እጅ እግራቸውን ቆርጠው በፍትሐ ነገሥት በፍርድ ዋግሹም ገብረመድኅን ንጉሡ ከራስ አሊ በተዋጉ ጊዜ ቆስለው ነበር። ከራስ ጋር ሁነው ሳሉ ንጉሥም አይዞዎ ብለው መቶ ነፍጥ ሰጥተው አገራቸውን አገውን ሹመው ሰደዋቸው ከሸዋ በተመለሱ ጊዜ ነው

አገራቸውን የሰደዱአቸው ከዚያ ከዱ። እግዚአብሔርም ከዳታቸውን አይቶ ከንጉሡ እጅ ጣላቸው ከረጅም ግራር ሰቀሉአቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

ደጃዝማች ዋግሹም ገብረ መድኅን ማለት የአጤ ተክለ ጊዮርጊስ አባት ናቸው። ቅድሚያ ከራስ አሊ ጋር ሁነው አጤ ቴዎድሮስን ወግተው ቆስለው ተማርከው ነበር። ከዚያም ግዛታቸው ተፈቅዶላቸው ተሸልመው ከተመለሱ በኋላ ሸፈቱና ሲማረኩ ተገደሉ። ከፍ ብሎ በተጠቀሰው መጽሐፍ በተለያዩ ገጾች ላይ ገና ደጃዝማች ሳሉ ጀምሮ ቃል ያፈረሰውንና የወጣውን አዋጅ የጣሰውን መግደላቸውን እየደጋገሙ ጽፈዋል።

<u>ስማቸው ያልታወቀ የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት</u> ደራሲ በ55 ገጽ መጣጥፋቸው ውስጥ ገጽ 14-15-25-ማወጃቸውን ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ አዋጅ ማወጃቸውንና እርሳቸው ቃል ለመጠበቅ ሲሞክሩ ሕዝቡ ሊሰማ ቀርቶ እንዲያውም ለሌብነት ተደራጅቶ መጣ። አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያ አንድነት ምልክት የሆነውን ዘውድ ጭነው አንዲት ኢትዮጵያ አንድ አመራር ብለው ገበሬ በግብርናው ነጋዴም በንግዱ÷ሁሉም እንደ ችሎታው በየሞያው ተሰማርቶ በሰላም ይኑር ብለው አወጁ። በዘመነ መሳፍንት ሥር የሰደደው ሌብነት ሞያ ሆኗልና እንዲያውም ሌቦች ተሰባስበው መጥተው ጃንሆይ ሁሉም በየሞያው ሠርቶ ይኑር ካሉ የኛ ሞያ ሌብነት ነውና ይፍቀዱልን ብለው አመለከቱ።

አጤ ቴዎድሮስ በኋላ የሚያደርጉትን እናንተማ ለግል አሽከርነት የምትጠቅሙኝ ናችሁ እናንተ ብቻ አትበቁም ሂዱና እንደናንተ የመሰሉትን ሰብስባችሁ ተመልሳችሁ ኑ። ግን በሌብነት ሞያ ያላስመሰከረ ከሆነ ይዛችሁ እንዳትመጡ ብለው መለሷቸው። ሌቦቹ መሰሎቻቸውን ሰብስበው ወደ አጤ ቴዎድሮስ ቀርበው ይኸው መጥተናል ሜዳውን ሞልተውታል ብለው አመለከቱ። አጤ ቴዎድሮስም በል ፍጅልኝ ብለው አስፈጇቸው። አቶ ገሪማ ታፈረ ጥፋቱ የሕዝብ ነው ብለዋል።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 169 "በአጤ ቴዎድሮስ ዘመነ መንግሥት የተፈጸመው የወንጀለኞች ቅጣት ሲመዛዘን ጥፋቱ የሕዝቡ እንደነበር የአፈጻጸሙ ዝርዝር ሁኔታ

ያስረዳል። በታሪኩ አቀራረብ እንደተገለጸው አገሌ የአካል ቅጣት ተፈጸመበት ወይም ታሠረ፣ተገረፈ ሲባል ከኃጢአት ንጹሕ ነበርኩ ወይም ጥፋት ሳይገኝብኝ ነው የተቀጣሁ ከኃጢአት ንጹሕ ነኝ ሲል እንደ ጲላጦስ እጁን የታጠበ አይታይበትም ብቻ የተቀጡት አማፅያን ጥፋታቸውን አምነው ምሕረት ጠያቂዎች ሁነው ተገኝተዋል። እንግዲህ ከዚህ ላይ ጥፋቱ የሕዝቡ እንደነበር ማገመዛዘንና መመራመር የሕሊና ዳኝነት አስፈልጎታል" ይሉና።

170 "አጤ ቴዎድሮስ ከእያንዳንዱ የኢትዮጵያ ዜጋ ላይ የሚፈልጉት ገጸ በረከት ታማኝነትንና ተገዥነትን ብቻ እንጅ በሌላው በኩል መብቱ ተጠብቆለት ሀብቱ ተጠብቆ የኑሮ ደረጃውን በሥራ ኃይል እያጠነከረ ወደ አዲስ ሕይወት እንዲመራላቸው በበለጠ ይመኙለት እንደነበር የተጀመረው የሥራ ውጥንና ንድፍ ምስክርነቱን አሳይቷል" ሲሉ ጽፈዋል። ከዚህ ከፍ ብሎ የተነበበው ጥቅስ የሚያመለክተው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ የገደሉት በፍርድ ነው እያሉ ነው። የእኔ እምነት ሕዝቡ ለብዙ ዘመናት ሕግ አልባ የሽፍቶች ኃይል በዝቶ በመኖሩ የእርሳቸውን ሕግ ሊያከብርላቸው ባለመቻሉና ሌላው ደግሞ የካህናቱ ቀስቃሽነት በሕዝቡ መሀል ገብቶ አጣልቷቸዋል።

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 243 "ነገር ግን አጤ ቴዎድሮስ ዘመኑ መሳፍንትትን በማስወገድ የባርያ አገዛዝን ሲሽሩ፣የካህናትን ቁጥር ሲወስኑ መሬት የመንግሥት ነው ብለው በዚያ ባለጉልተኛ በሰፈነበት ዘመን ማወጃቸው የሚያስመሰግን ሲሆን ከአካባቢው የተነሣባቸው ተቃውሞ በጎ ሐሣባቸውን ከፍጻሜ ለማድረስ አላስቻላቸውም። ስለዚህ ሐሣባቸውን አልቀበልም ባለው ወገን ላይ ቁርጠኛ እርምጃ ለመውሰድ አስገድዷቸዋል" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ ሰውን እንደከብት ይሸጥ የነበረ ምድረ መኳንንትና ካህናት ጥቅማቸው በመነካቱ ምክንያት በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ተነሡ። እርሳቸውም ተደጋግሞ እንደተገለጸው ያወጡትን አዋጅ ለመተግበር ስለፈለጉ ሕጉን የጣሱትን ፍትሐ ነገሥት እየተነበበ በጥፋታቸው ቅጣታቸውን ተቀብለዋል።

አታ`ሽልቲ ሐጎስ <u>ሐቅ ሐቂን ለሕፃናት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 115 "ስለ አጤ ቴዎድሮስ ጭካኔ የሚቀርቡት መላምቶች በሙሉ መሠረት የሌላቸው ምክንያቶች ናቸው። ይህ ሁሉ መላምት መምጣትና እንደ ምክንያት መመርመር የሚችለው አጤ ቴዎድሮስ ከመጀመሪያው አነሣሣቸው በርኅራኄአቸው የሚታወቁ ቢሆኑ እንደ ምክንያት ሊቀርብ ይችል ነበር። ጭካኔ የጀመሩት የሆን የሚያስጨክን ገጥሞአቸው ከዛ በሁዋላ የተዳበላቸው ሳይሆን አንድ ብለው ሽፍትነት ሲጀምሩ ጨካኝነታቸው ጎልቶ ይታይ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

አዎ ልክ ነው አጤ ቴዎድሮስ ጨክነዋል ብዙ ሰው ገድለዋል። እጅ እግሩን ቆርጠዋል! ብዙም ሰው ቤት ውስጥ ዘግተው በእሳት አቃጥለዋል። እኔ አጤ ቴዎድሮስ መጨከናቸውን ደብቄ አላውቅም። ነገር ግን ብዙ ኢትዮጵያውያን አጤ ቴዎድሮስ ጨካኝ ናቸው ይላሉ እንጂ የጨከኑበትን ምክንያት ዘርዝረው አያቀርቡም።

አጤ ቴዎድሮስ ለምን ሰውን እጅና እግሩን ቆረጡ? ለምን ቤት ዘግተው በእሳት አቃጠሉ?ለምን ጨከኑ ብሎ የሚጠይቅ የለም ማለት ይቻላል። ብዙ ሰዎች ሲጽፉ እያለሁ መልካም ተግባራቸውን ሳይገልጡ የሚያተኩሩ ከተገደሉት ላይ ነው።

አንዳንድ ግለሰቦች አንድን መንግሥት ሲጠሉት የሠራውን ሁሉ ይክዳሉ። ይህ ሊሆን አይችልም በአጤ ኃይለ ሥላሴ ዘመን ሥልጣን የነበራቸው ግለሰብ ከ200 ገጽ በላይ ክፋታቸውን ሲዘረዝሩ መልካም ሥራቸው 2 ገጽ ብቻ ሁኖ ሳነበው ገረመኝ። ይህን ታሪክ ለመለወጥ የታሪክ ትክክለኝነትን የሚመረምር አብዮት መነሣት ያለበት ይመስለኛል። የአንድን ግለሰብ ታሪክ በታሪክነቱ መልካም ተግባሩ በመልካምነቱ መጥፎው ተግባሩ በመጥፎውነቱ እውነቱን ይዞ ከተቀመጠ ጥሩ ይሆናል። የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ በ2 ተከፍሎ ይጻፋል።

1ኛ መልካም ተግባራቸውን ደብቆ መጥፎ ተግባራቸውን አብዝቶ የሚጽፈው ኃይል አጤ ቴዎድሮስ በሕይወት ሳሉ ጀምሮ ያለ ሲሆን ዛሬ ያነን በመያዝ ትውልዱን ለማሳሳት ጥረት እየተደረገ ነው።

2ኛው ትክክለኛውን ታሪክ የሚገመግሙ መጥፎ ተግባራቸውን መጥፎ ብሎ መልካም ተግባራቸውን መልካም ብሎ እውነቱን መጻፍ ነው። በእኔ እምነት አጤ ቴዎድሮስ ለአገር አንድነት ሲሉ ጨክነዋል አዎ ሰው ገድለዋል! ነገር ግን የተገደሉት ሰዎች በምን ምክንያት ነው። እኔ ካነበብኳቸው የተለያዩ መጽሐፍትና መጣጥፍ በአፍም ከሚነገረው ታሪክ በመነሣት አጤ ቴዎድሮስ ከበርሃ ዘመን ጀምረው የሚከዳቸውን ሲገድሉና እጅ እግሩን ሲቆርጡ መቆየታቸው አይዘነጋም።

ይህን ማድረጋቸው ትክክል ናቸው ለማለት ሳይሆን ከላይ የተዘረዘሩትን አገር ለመገንባት ያወጡትን እቅድ ከውጭ ኃይሎች ጋር አገር ውስጥ ከነበሩ መኳንንት መሳፍንት ሽፍቶች ጋር ተመሣጥረው የወጉአቸውን ምሕረት አድርገውላቸው ከተለቀቁ በኋላ 2ኛ ሲያዙ ተገለዋል። ለምሳሌ በጎጃም ደጃዝማች ተድላ ጓሉን ሲያሳድዱ ሳለ የተማረኩት ምሕረት ተደርጎላቸው ተለቀው ነበር ነገር ግን በሌላ ጊዜ ሲያዙ ራሳቸው ሞት ይገባናል ብለው በመናገራቸው ተገደሉ።

ደብተራ ዘነብ <u>የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 25"ወደ ተልባ ውሃ ባቀኑ ጊዜ ተባራሪው ሽፍታ ሲዋጋ ተያዘ።ቀድሞ ከማሩዋቸው 20 የሚሆኑ ተያዙ። ምሬያችሁ ወጋችሁኝ (በኋላቸው) ባሏቸው ጊዜ ሞት ይገባናል ብለው ፈረዱ። አስደበደቡዋቸው ሞቱ" ሲሉ ጽፈዋል። በዚህ ወቅት የዐይን ምስክሩ ያዩትን ጽፈዋል። እንዲሁም በወሎ አንዱ ከደጃዝማች በሽር ጋር ሁነው የወጓቸውን ማረኩና ምሕረት አድርገው ለቀቋቸው። በሌላው ቀን እነዚያ ምሕረት የተደረገላቸው በመያዛቸው እጅ እግራቸውን ተቆረጡ።

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 173-174 " አንኮበር ላይ (ጎረቤላ) ከአፋፉ ሆነው ለዚህ ንጉሥ ለቴዎድሮስ ዕንጨት የሰበረ ውሃ የቀዳ ሣር ያጨደ የተከተለውም ውጉዝ ይሁን። ይህ ቃል የአቡነ ሰላማና የዕጨጌ ወልደ ማርያም ነው እያሉ ገዘቱ። በዚህ ጊዜ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ሠንጋ ታርዶ ግብር ሊበላ ሲል ግማሹ ወደ ግብር ተጠርቶ የቀረው ቀለብ እንዲያመጣ ወደ ሐራምባ ሂድ የተባለ ጊዜ እግዞእ!እግዚእ! እያለ በመጮህ እምቢታውን ሲያሰማ ቴዎድሮስ ወደ ጫፍ ወርደው ጠበንጃና ጦራቸውን እንደያዙ ከፈረሳቸው ላይ ወጥተው።"

"የኔ የሆንክ ብለው ታማኙንና ታዛዡን ከለዩ በኋላ በቁጣና በብስጭት ከሠራዊታቸው ውስጥ በጠበንጃ ሰደፍ የሙቱት ጦር ወርውረው ጠበንጃ ተኩሰው የሳቱት እንዳለና በዚህም የትርምስ ጊዜ ግማሹ ሲሙታ የቀረውም ሲሸሽ በመካከሉ አቡነ ሰላማና ዕጨጌ ወልደ ማርያም እንደ ገላገሉ ከዚያም ንጉሡ እንደ ተበሳጩ ወደ ቆራ መስክ መውጣታቸውን ያመለክታል።"

"እነዚህን በጳጳሱና በዕጨጌው ስም ሲገዝቱ የነበሩት ወይም በዚህ የግዝት ሀድማ የተገኙት ንጉሡ ቆራ መስክ ከወጡ በኋላ በሰላይ ተይዘው ቀርበው በአደባባይ የተፈረደባቸውን ዐርባ ስምንቱን ሰዎች በጥይትና በጎራዴ እያስሙቱ አስገደሉአቸው" ሲሉ ጽፈዋል። በአቡነ ሰላማ እና በዕጨጌው ስም ውግዘት ያደረጉት ካህናት ወታደር መስለው ከተቀላቀሉ በኋላ ነው። በዚህ ምክንያት ውግዘቱን የፈራው ሕዝብ እነሱን ተከትሎ በመንቀሳቀሱ 48 ሰዎች ተገለዋል። በዚህ ጊዜ። "አጤ ቴዎድሮስ እጅግ ተዋረዱ
የሸዋን መኳንንት እጅ ነሥተው ሔዱ"

በማለት ተገጥሟል። ዛሬ ድረስ በተለይም በአንዳንድ አካባቢ ይህ ግጥም ተደጋግሞ ሲገጠም ይሰማል። አጤ ቴዎድሮስ ያወጡትን ሕግ ባልጠበቁት ላይ መጨከናቸው አይዘነጋም። አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ሰው ገድለዋል። ብዙም ሰው ቤት በግተው በሣት አቃጥለዋል። ብዙም ሰው እጅና እግር እየተቆረጠ ተጥሏል።

በዚህ ምንም ጥያቄ የለውም። የምለው አጤው ለምን ገደሉ? ሲባል ቅድሚያ የምሕረት አዋጅ ካወጁ በኋላ ሲሆን ሌላው ደግሞ ከጦርነት መካከል ተማርከው የተለቀቁ ሁለተኛ ሲያዙ የተገደሉ መሆናቸው በብዙት የተመዘገበ ሲሆን ጎንደርን ከደብተራው ጋር ተጣልተው ሕዝቡ በማስቸገሩ ከተማውን ማቃጠላቸውና የጎንደርን ቤተ ክርስቲያን ደወል ሰብስበው መድፍ ሊያሠሩበት መውሰዳቸው አይዘነጋም።
የአጤ ቴዎድሮስን መግደል ትክክል መሆኑን አቶ ገሪማ ታፈረ በሕግ የሆነ መሆኑን ቅጣቱ በአግባብ የተፈጸመ ነው። በሚል የጻፉትን ጥቅስ ከምወስድ እንጻለ ሙሉውን በአባሪነት ባስቀምጠው መልካም ይሆናል። ገሪማ ታፈረ አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ ገጽ 168-171 <u>አባሪ ቁጥር 2 ይመልከቱ</u>።

ምዕራፍ 4

የአጤ ቴዎድሮስ የማይዛባ ፍርድ

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 25 "በየካቲት ከጋይንት ተሠሪ አግብተው ሳለ ወታደር ባሳገሩን ገደለው የሞተበት ሰው ከንጉሡ መጥቶ ጮኸ። ንጉሥ ቴዎድሮስ ወታደሩን ሁሳ አፍርሳታ አውጣ አሉት። ወታደርም አልገደልነም አሳየነም ብሎ በተገዘተ ጊዜ ለንጉሥ ቴዎድሮስ ይህ ነገር ጭንቅ ሆነ። አስበውም ኋላ እንዲህ አሉ፤ ወታደር ብላ ባሳገር፤ያልሁ እኔ ነኝና ደመኛህ እኔን ግደል ባሉት ጊዜ ባለደሙም እኔ ንጉሥ መግደል አልችልም አለ። ንጉሡም ብዙ ብር ሰጥተው ሰደዱት" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>የኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታንያ የዲፐሎማቲክ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 26 "የድሃ ገበሬዎችን አቤቱታ እራሳቸው ይሰማሉ፣ጉቦ መቀበልና መስጠት ከልክለዋል" ይሉና" ቋንቋቸው ግልጽ፣ ማመናታት የሚባል ነገር የማያውቁ አማካሪና አማሳጅ የማይቀበሉ" ናቸው ሲሉ ቆንስል ፐላውዴን ለአገራቸው መንግሥት ጽፈው ነበር። አጤ ቴዎድሮስ ትክክለኛ ፍርድ ፈርደው ነበር ብዬ ከመጻፌ በፊት ብዙ የኢትዮጵያ ነገሥታት አስደናቂ ፍርድ ፈርደው ነበር። ከዚያ በፊት ግን አስቸጋሪ ፍርድ አጋጥሞት በብልሃት የተወጣው የእስራኤል ንጉሥ ሰሎሞን ነበር። ያም አንዷ ይህ ልጅ የኔ ነው ብላ ከሰሰች። ወላጅ እናቱም ልጁ የኔ ነው ብላ ትቀርባለች ንጉሥ ሰሎሞን ይቸገራል።

በዚህ ወቅት ሰሎሞን ልፈርድ ነኝ ሲል ከሳሽና ተከሳሽ ፍረድ አሉት። ንጉሥ ሰሎሞን "ልጁ ይገደልና ለሁለት ይከፈል" አለ። ወላጅ እናቱ "አልፈልግም ልጁን ትውሰደው አለች። ልጇ ያልሆነው ሴት ደግሞ ይከፈልና ድርሻዬን ልውሰድ አለች። በዚህ ወቅት ንጉሥ ሰሎሞን ልጁን ትውሰደው ያለችው ትክክለኛ እናት መሆንዋን በመረዳት ለእርሷ ይሰጥ በማለት ፈረደላት። እንደዚህ አይነት ብዛት ያላቸው ፍርዶች በኢትዮጵያውያን ነገሥታት ዘንድ ተፈርደዋል።

በአጤ ፋሲል ዘመን ክርስቲያንና እስላም ተካሰው ከመጡ ፍርዱን የሚያዩ ራሳቸው አጤው ብቻ ነበሩ። በዚህ ወቅት እስላም ነጋዴ ክርስቲያን ቀጥሮ ሲያስነግድ ክርስቲያኑ በአላፊነት የተሰጠውን ንብረት ተዘረፍኩ ብሎ ይደብቀዋል። እስላሙ ንብረቱ እንዳልተዘረፈ ስላወቀ በሕግ ለመጠየቅ ይነሣል። አጤው ሁኔታውን ካዳመጡ በኋላ ከሳሽና ተከሳሽ እርሳቸው በሚያዘጋጁላቸው ቤት እንዲያድሩ ወሰኑና ጧዋት ፍርዱን እንደሚፈርዱ ተናግረው ችሎቱን ዘጉ። ከሳሽና ተከሳሽ በተዘጋጀላቸው ቤት ገብተው እንዲያድሩ ዘበኞች ይነገራቸዋል።

ሁለቱም ምኝታ ከመግባታቸው በፊት ሰላዮች ገብተው የሚሉትን እንዲያዳምጡ ድምፃቸው እንዳይሰማ ተነገራቸው። ከሳሹ "አላህ ለፍቼ ያመጣሁት ንብረት በመሆኑ ያለአግባብ እንዳይወሰድብኝ ንጉሠ ነገሥቱ እንዲፈርዱልኝ እርዳኝ" እያለ ይጸልያል። ተከሳሹ ደግሞ "ሴባ ረዳቱ ጊዮርጊስ ንጉሠ ነገሥቱ ለእኔ ከፈረዱ ግማሹ የአንተ ነው" እያለ ይጸልያል። ጧዋት አጤ ፋሲል ችሎት ሲቀመጡ ከሳሽና ተከሳሽ ግራና ቀኝ ቆሙ። ምስክር የሆኑት ሁለቱ ሰላዮች በያደሩበት የሰሙትን ለአጤው ተናገሩ ፍርዱም ለባለንብረቱ ለእስላሙ ተሰጥቶ ክርስቲያኑ ወኅኒ ቤት ወረደ።

ንጉሠ ነገሥት አጤ ዮሐንስ የከፋው ሰው አቤት የሚልበት ከአደባባዩ ደወል ይተክላሉ። ከዚህ አደባባይ የከፋው ሰው ሁሉ ያለ ገደብ ያን ደወል ደውሎ ችግሩን ለአጤው ያስረዳ ነበር። የበዓል ቀን ቢሆንም ደወሉ ከተደወለ ችግረኛውን ለማዳመጥ ጊዜ ይሰጣሉ። ታዲያ የአንድ ነጋዴ አህያ ወገቡ የተገጠበ፣ ኑሮ በአካባቢው ካለው አባራ ሲንከባለል ቆይቶ ያንን ደወል የተሰቀለበትን ሰንሰለት ሲነካው ደወሉ ይጮኻል። ንጉሠ ነገሥት አጤ ዮሐንስ ዘበኞች ሲልኩ ሰው የለም። አጤው ለምን ደወሉ ጮኸ? ብለው ሲጠይቁ ዘበኞች ሰው ሳይሆን ያለው አህያ ነው ሲሉ መለሱላቸው።

አጤው አህያውም ፍጡር ነው አምጡት ሲሉ አዘዙ። አህያው መጥቶ ሲመለከቱት ወገቡ ገግባ ነው። ባለቤቱን ጠርተው ይህ አህያ እስኪድን ድረስ ሌላ አህያ ወስደህ ሥራ ይህ አህያ ሲድን ትወስዳለህ ብለው ለውጥ ሰጥተው አህያው ተቀልቦ ሲድን ወደ ባለቤቱ ተመልሶአል። በዚህና በሌላውም ተግባራቸው "ጻድቁ ዮሐንስ"ይባላሉ።

በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት እንዲሁ የትግራይ ተወላጅ ራስ ወልደ ሥላሴ ልጃቸው የአንድ የድሃ ልጅ ገድሎአል:: ዳኞች የትልቅ ሰው ልጅ ሊፈርዱበት ስላልፈለጉ ከሳሽቱን "ጥፋተኛው ልጅሽ ነው" አሏት:: ስለዚህ የሟች እናት ጥዋት ጥዋት ራስ ወልደ ሥላሴ ከቤተ ክርስቲያን አርፍደው ወደ ቤት ሲገቡ ስታለቅስ ይመለከታሉ:: አንድ ቀን ለምን እንደምታለቅስ ጠርተው ሲጠይቋት ልጃቸው የእርሷን ልጅ የገደለው መሆኑን ተናገረች:: ራስም በፍርድ መታየት አለበት ሲሉ ዳኞች የሞተው ልጅሽ ነው ጥፋተኛ ብለውኛል ብላ ተናገረች:: ራስ የፈረዱትን ዳኞች ጠርተው ሲጠይቁ ነገሩአቸው::

ራስ የሟችን እናት የአንች ልጅ አንዴ ሙቶአል የእኔ ልጅ ቢሞት ልጅሽ አይመለስም ስለዚህ ገንዘብ ልስጥሽና እንታረቅ ሲሏት የልጄን ደም አልበላም አለቻቸው:: ከዚያም በቤተ ክርስቲያን አባቶች ቢያስጠይቋት አሻፈረኝ አለች:: ራስ ወደ ቤታቸው ጠሯትና ልጃቸውንም እርሷንም ጥሩ ምግብ አብልተው ሲያበቁ በእግራችን እንሀድ ብለው ወደ ተራራ ተጓዙ:: እልም ካለው ገደል ሲደርሱ ልጃቸውን ሳሙትና ወደ ገደል ገፍተው ጣሉት ሴቲቱንም ሂጂ ልጅሽን ታገኚዋለሽ አሉአት:: የፍርድ ጉዳይ ሲነሣ ፍርድ እንዳይጓደል ሲሉ ራስ ወልደ ሥላሴ ልጃቸውን ገደል ሰደዋል::

ለምሳሌ በኢትዮጵያ ታሪክ ሰው የገደለ ሰው እስኪፈረድበት ጊዜ ድረስ የሟች ወንድም ከገዳዩ ጋር ተቆራኝቶ ይታሰር ነበር:: አንዳንዴ የሟች ወንድም ከወንድሙ ገዳይ ጋር ተቆራኝቶ ባለበት ወቅት በበሽታ ይሁን በሌላ ምክንያት ሲሞት ሌላው ወንድም ተተክቶ ይቆራኝ ነበር:: ይህ "ሕግ ተቀይሮ ገዳዩን መንግሥት ይጠብቅ የሟች ቤተሰቦች በፍርድ ቤት ቀጠሮ ቀን መምጣትና ፍርዱን መከታተል ይገባቸዋል" ብለው:: "አጤ" ልጅ ኢያሱ ሚካኤል አወጁ:: ይህን ነባር ሕግ ብቻ ሳይሆን ሌላም ሕግ እንዲሁ የቀየሩ ናቸው::

ለምሳሌ በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ገበሬው ክምሩን የሚወቃው ቅድሚያ ሹማምቶች ከፈቀዱለት በኋላ ነበር:: ታዲያ አንዳንዴ ሹማምቱ አይሄዱለትም ለአርሶ አደሩ:: ጥሩ ድግስ ካልበሉ ብዙ እህል ክፈሉ ማለታቸው ብቻ ሳይሆን ከአውድማ የማይመጡ እየሆኑ አርሶ አደሩ በመቸገሩ ይህ ኅብረተሰቡን ያስቸገረ መሆኑን ተረድተው "ይህ ሕግ

ገበሬውን የጎዳ በመሆኑ ይህን ያህል ማድጋ ክፈል ይባል"ብለው የደነገጉ (አጤ) ልጅ ኢያሱ ናቸው::

ልዑል ራስ እምሩ ኃይለ ሥላሴ ካየሁት ከማስታውሰው በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 73" ንጉሥ ሚካኤል በሰንበለት ባለመታሰራቸውና እዚያው እግቢም በመሆናቸው ሰው ስላልወደደና ማንጎራጎርም ስለጀመረ በሰንበለት ከቀኛዝማች ወልደሥላሴ ከራስ መኮንን ወንድም ጋር ተቆራኝተው ከግቢው ወጥተው ወደኛው ወደሐረርጌዎች ሰፈር ሄደው በኛ ሰው ዘበኝነት ተጠበቁ" ይሉና አጤ ልጅ ኢያሱ ሲያዙ የሆነውን ሲመዘግቡ ገጽ 112 "ከዚያ በኋላ ልጅ ኢያሱ የሰማኑው ደጃዝማች ወልደሥላሴ የሚባለዉ ያልጋወራሽ አጎት ተቆራኝቷቸው በሐረር ሠራዊትና በሸዋውም በነደጃች ወሰኔ ክፍል ባለው ጦር ዘበኝነት ከደሴ አስተላልፈዋቸውና አስቀድመዋቸው ዶባ እሚባለው አንባ እንዲቆዩ አድርገው አዘዙ" ሲሉ ጽፈዋል:: እኔ ልጅ ኢያሱን አጤ እያልኩኝ የምጽፋቸው ኢትዮጵያን 3 ዓመት አስተዳድረዋል::

ለኢትዮጵያ ሕዝብ አይጠቅምም ብለው ያስተውት ሕግ እርሳቸውን ባይተዋቸውም አዋጁ ግን በሥራ ላይ ውሏል:: የዚህ ምዕራፍ መነሻ ወደሆነው ልመለስና አጤ ቴዎድሮስ ጎጃም ጦርነት ላይ የአንድ ትልቅ ቤተሰብ ያልቃል:: ከሞት የተረፉት ወይዘሮ ምንትዋብ አባታቸውና ወንድሞቻቸው ባለቤታቸው ሁሉም ስላለቁባቸው በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ከፍተኛ የሆነ ጥላቻ አደረባቸው:: ወይዘሮ ምንትዋብ በየልቅሶውና በየቤተ ክርስቲያኑ አጤ ቴዎድሮስን ከዚህ ዝቅ ብሉ የተጠቀሰውን ግጥም እየገጠሙ ይሰድቧቸው ጀመር:: የአጤው ሰላዮች ክብራቸውን የነካ ሰው አመጣን ብለው ወደ ፍርድ አደባባይ አቀረቡአቸው::

"ጠጅም እንዳያምረኝ ቀደም ጠጥቻለሁ፤
ሥጋም እንዳይርበኝ ቋንጣ ሰቅያለሁ፤
ቢሻኝ ከወንድሜ ካባቴ እበላለሁ፤
ይህን ስትነግሩት ያንራል ሳመሉ፤
ማናትም ቢሳችሁ ምንትዋብ ናት በሉ::
ሺህ ብረት ከኋላው ሺህ ብረት ከፊቱ፤
ይህን ሳታይ ሄደች ከሶ ሻጭ እናቱ፤
አንድ እግር በርበሬ መንቀል አቅቷችሁ፤
አቃጥሉ ለብልቦ አንድዶ ይፍጃችሁ"

በማለት ይሳደቡ የነበሩት ወይዘሮ ምንትዋብ ተከሰሱና ከአጤ ቴዎድሮስ ችሎት ቀረቡ። ወይዘሮ ምንትዋብን ማንነት አጤ ቴዎድሮስ ጠይቀው ካወቁ በኋላ "ቤተሰቦችዋን ገድየባት ልታመሰግነኝ ኑሯል? ከዛሬ ጀምሮ የፈለገችውን ትበል አትንኳት የምትበላውና የምትጠጣው ስጧት አይጓደልባት" ሲሉ ፈቀዱላት። ወይዘሮ ምንትዋብ እስከ ዕለተ ሞታቸው አብራ ሳትለይ ትሰድባቸው ነበር። አንድ ቀን አጤ ቴዎድሮስን እቴጌ ጥሩወርቅ አበሳጭተዋቸው ከቤት ሲወጡ ወይዘሮ ምንትዋብ የተለመደውን ስድባቸውን ሲጀምሩ አጤ ቴዎድሮስ ቁጢት ብለው "ምንትዋብ ለአንቺ ስል ልሙትልሽ"ሲሏቸው ወይዘሮ ምንትዋብ ቀበል አድርገው "ጃንሆይ አያስኅምጁኝ" ሲሉ መለሱላቸው።

"ክርስቲያን የሆነ ሁሉ ከአንዲት ሴት ሌላ አግብቶ ቢገኝ ሀብቱን ሁሉ እንዳለ ለመጀመሪያ ሚስቱ ጥሎ እንዲወጣና ርስትም ሆነ ሹመት እንዳይሰጠው" በሚለው አንቀጽ ሥር ማንም ሰው ቁባት ማስቀመጥ መባለግ የተከለከለ መሆኑን የሚያውቅ ተማሪ ነበር። ታዲያ ከትምህርት በኋላ ለልመና መንደር ሲሄድ አንድ ጠብደል የሰው ሚስት እንደሚያባልግ ሰምቷል። ይህ ተማሪ ሆነ ብሎ በአኮፋዳው ተልባ ይዞ መሄድ ከጀመረ ውሎ አድሯል።

ታዲያ አንድ ቀን ያ ባለጌ ሰው ሲገባ ተማሪው ሲደርስ እኩል ይሆናሉ። ተማሪው ቁራሽ ቢሰጠው ቁራሹን አልፈልግም ነገር ግን ይችን ተልባ ይቁሉልኝ ሲል ሴትዮይቱን ለመናት። ሴቲቱም ተልባውን ተቀብላ መቁላት ስትጀምር ተሜ ተንደርድሮ ከቤት ሲገባ ተካ ዘሎ ማጀት ገባ። ሴትዮይቱም ተሜ ለምን ገባህ ስትለው ተልባው ሲቆላ መከደን የለበትም ብዬ ስላልነገርኩዎት ነው። ስለዚህ አይክደኑብኝ ሲላት ያለ ክዳን ተልባ ሲቆላ ተፈናጥሮ ያልቃል።

ክብረት ምጣዱ የተረፈችውን ተልባ ሰጥታ ሂድ ብትለው ተሜ ተልባዬን መልቀም አለብኝ ብሎ እግሮቹን ዘርግቶ ወረንጠውን ይዞ ቁጭ አለ። ተካ ማጀት ገብቶ መውጫ ቀዳዳ ሲፈልግ ሴትዮይቱ ብትለፈልፍ ተሜ የሆዱን በሆዱ አድርጎ አደብ ይግዙ ብሎ መልቀሙን ትቶት ቁጭ ይላል። አባወራው ከሥራ ውሎ ከቤት ሲገባ ተሜ ቁጭ ብሏል። አባወራው "ምነው ተሜ" ሲለው ተሜ "ከማጀት ያለውን ድመት ለማሰር የሚረዳኝ እየጠበኩ ስለሆነ ይህን

የመንደር ድመት አስረን ወደ አጤ ቴዎድሮስ እንውሰደው" አለ። በተሜ ምክር ለሁለት ይይዙና ወደ አጤ ቴዎድሮስ ወሰዱት።

አጤ ቴዎድሮስ ችሎት ሲቀመጡ ከሳሹ ተማሪ ሁኖ ቁጭ ይላል። ይመሰክርበትና ተካ "ብልቱ ይቆረጥ" ተብሎ ተፈረደበት። አጤ ቴዎድሮስ " ወንድ ነው ባይሆን ያቀፈበት ቀኝ እጁ እንዲቆረጥ ቤቱን ንብረቱን ለሚስቱ አስረክቦ አካባቢውን ለቆ እንዲሄድ" ሲሉ ፈረዱበት። ያች ሴት ተማሪውን ትክ ብላ ታይና ደሟ ፈልቶ ተሜ ለናትህ አይበልህ ስትለው ተሜ ለአባቴ እሆናለሁ። ሴቲቱ ገደል ግባ ስትለው ተሜ ሜዳ ሜዳውን እሄዳለሁ። ሴቲቱ ይነቅህ ስትለው ተማሪው ፍትፍት እበላለሁ ብሎ አበሸቃት።

ፍርዱ በተካም ብቻ አልቀረም አጤ ቴዎድሮስ ወደ ሴቲቱ ዞወር ብለው "ይህን ብልግና ስለፈጸምሽ ያለ ምንም ንብረት ከቤት እንድትዎጪ አካባቢውን እንዳትበክዪ ትለቂያለሽ" ካሏት በኋላ ግምኛ ስታለቅስ ባሏን ጠሩና "ምን ታስባለህ ሲሉት ባል "ልጆቼን በእንጀራ እናት ማሳደግ አልፈልግም ባይሆን እንዳትደግም ጃንሆይ ያስፈራሩልኝ አላቸው። አጤ ቴዎድሮስ ጠሯትና ፍርዱ ተስማማሽን ሲሏት ጃንሆይ ጥፋቴ በመሆኑ አይለምደኝም ልጆቼን ሳሳድግ ሁለተኛ በዚህ ዓይነት ብልግና ብገኝ መላ አካላቴን ቆራርጠው ይግሉት ከዛሬ ጀምሮ ሚስቱ ሳልሆን ገረዱ ሁኜ ልጆቼን ሳሳድግ ብላ አለቀሰች። አጤ ቴዎድሮስ የንፍስ አባታቸውን አስጠርተው ንስሐ እንዲሰጡ አድርገው ወደ ቤቷ መልሰዋታል። ያ ተማሪ በአጤ ቴዎድሮስ ተሸልሟል። ከዚህ ወዲህ ጨለማ ለብሶ የሚሰርቅ ተካ ሁላ ፈርቶ ኑሯል።

"የአጤ ቴዎድሮስ ሕግ ጠብደል አትፈራም፤
የመንደር አውራ ቀልዶ አልቀረም"

ሲሉ ተመልካቾች ገጥመዋል ቀደም ሲል ግብጾች የኢትዮጵያን ሕዝብ ሠርቶ እንዳይበላ በዓላቱን አብዝተው አርሶ አደሩ በሥራ ቀን ቁጭ ብሎ እንዲውል የበዓላት ጋጋታ ማብዛታቸው አይዘነጋም። የወር በዓል የሚባለው ቀለል ያለ ሥራ ይሠራበታል። በተለይ ድሃ አርሶ አደሮች በሥራ ቀን ከሀብታም ሲያርሱ ይሰነብቱና በወር በዓል በሬ ተሰጥቶአቸው ያርሳሉ።

በዚህ ቀን ይህ የበስማም ቄስ "ውጉዝ ከመአርዮስ" እያለ ከጠመደበት በሮችን ያስፈተዋል። እምቢ አልፈታም ሲል ደግሞ መስቀል እያሳልሙት ልጅ ቢወልድ ክርስትና አያነሡለት ድሀውን ብጥብጥ አድርገውታል። ነገር ግን ሀብታሙ ሦስትና ሁለት ሚስት ያለውን ቃል አይተነፍሱበትም። ይህ በዚህ ባለበት ወቅት አንድ አርሶ አደር ድሃ ከሀብታም ሲያርስ ሰንብቶ በጊዮርጊስ ቀን በሬዎች ተፈቅደውለት እያረሰ ሳለ አንድ የበስማም ቄስ ይሄድና "ዛሬ ጊዮርጊስ ስለሆነ ማረስ አትችልም። ካልፈታህ ውጉዝ ከመአርዮስ" ይለዋል።

አርሶ አደሩ ያለበትን ችግር ቢያስረዳው ይህ የበስማም ቄስ አልሰማ ይላል። ይህ አርሶ አደር ይህን የበስማም ቄስ በጅራፍ ያጣድፈውና "አንዱን በሬ ፈቶ ቄሱን ከአንድ በሬው ጋር ጠምዶ ሲያርሰው ይውላል። ቄሱ ደከም ሲል ተንጠራርቶ በጅራፍ ያቀምሰዋል። ማታ ፈቶ ይለቀዋል። ካህኑም አጤ ቴዎድሮስ ደብረታቦር ነበሩና ሂዶ "ንጉሡ ንገሥቱና አባ ሰላማ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት ትጠንክር ቅባት ሃይማኖት ትድከም ብለው ያወጁትን ሃይማኖት ጥሶ በማግኘቴ ብገዝተው እንደበሬ ጠምዶ ሲያርሰኝ ዋለ"። ብሉ አርሶ አደሩን ከሰሱ። አጤ ቴዎድሮስ ወታደር አስልከው ያንን አርሶ አደር አስመጡት። እንደቀረበም "የሰው ልጅ እንደበሬ ጠምደህ ማረስህ ብቻ ሳይሆን በአዋጅ የወጣውን ሃይማኖት ሽረሃል። ለዚህ ምን መልስ አለህ?" ሲሉ ጠየቁት።

አርሶ አደሩ "የመጣሁት ከአሪንጎ አቦ ነው። የደብራችን በዓል አቦንና ቅድስት ማርያም ቅዱስ ሚካኤልንና ባለ እግዚአብሔርን እንደ ሰንበት አከብራለሁ። በዚህ ላይ እኔ ድሃ ስሆን ልጆች አሉኝ። በሬ ካላቸው ወገኖች በሥራ ቀን ሳርስላቸው እውላለሁ። በወር በዓል ቀን በሬዎችን ይሰጡኛል እንዲህ እያደረኩ እያረስኩ ነው ልጆቼን የማሳድጋቸው። በዚህ በጊዮርጊስ ቀን እያረስኩ ሳለ ቄሱ መጥቶ ፍታ ሲለኝ ያለብኝን ችግር ባስረዳው ከመስማት ይልቅ ውጉዝ ከመአርዮስ እያለ ከበሬው ግንባር ቀድሞ በመቆሙ ጃንሆይ ጥሩ አድርጌ ገርፌ ደከም ያለውን በሬ ፈትቼ ቄሱን ጠምጄ ሳርሰው ውያለሁ። ብታሰርም አይቆጨኝም ለልጆቼ ምግብ ዘሬን ዘርቻለሁ" በማለት የእምነት ቃሉን ተናገረ።

የአጤ ቴዎድሮስ ፍርድ በሥራ ቀን አርሰህ ለሌሎች ጉልበትህን ደክመህ በወር በዓል በሬ አግኝተህ ስታርስ መዋልህ ሃይማኖትህን አልካድህም። ብቻ ቄሱን እንደበሬ ጠምደህ ማረስህ ስህተት ቢሆንም ያደረከውን ሳትክድ በመናገርህ መልካም አድርገሃል።" ይሉና ካህኑንም ያንን የተለመደውን መጽሐፍ ቅዱስ በስንት ይከፈላል፤ ብሉይ ኪዳንን፤ማነው የጻፈው? ሐዲስ ኪዳንን ማን ነው የጻፈው! ብለው ጥያቄ ቢያቀርቡለት አንድም የማያውቅ በመሆኑ እንደገና "አንተ ሳይገባህ ሰዎች ሠርተው እንዳይበሉ ለማድረግ በመነሣትህ አንተ ገበሬ ና ይህን ቄስ 20 ጅራፍ ግረፍልኝ" ብለው አስገረፉት።

አጤ ቴዎድሮስ መለኮታዊውን ትእዛዝ የመጽሐፍ ቅዱስ ሕግ "አንድ ወንድ ላንዲት ሴት" የሚለውን በማጠንከር ብዙ የሠሩ በመሆናቸው መኳንንቱ አልተደሰቱም። ቀደም ሲል በቅዳሴ ሰዓት እንደዛሬ ተሰጥዎ የሚቀበል ምእመን አልነበረም። የማያነበው ይበዛ ስለነበር ሆዱ ቅንባ ቅንጣ የሚያክለው መኳንንት ሰብሰብ ብሎ ይቆምና አድር ባይ ደብተራውን ዳዊት እንዲያነቡላቸው ያደርጉ ነበር። ዳዊት ሲነበብ ለመስማት ሲያነብና ሲተረጉም ጩኸቱ የቅዳሴውን ፍሬ ቃል በጥሞና የሚያዳምጥ ምእመን ይረብሽ ነበር። ይህን አይተው አጤ ቴዎድሮስ በቅዳሴ ወቅት የግላቸውን ዳዊት እንዳያነቡ ዳዊታቸውን የሚደግሙ ጥዋት ቀደም ብለው ቤተ ክርስቲያን በመሄድ ከቅዳሴ በፊት አልያም ደግሞ ቅዳሴ ከተወጣ በኋላ እንዲደግሙ አዘዙ። ለዚህ ዋና ተባባሪያቸው መምህር አካለወልድ አንዱና ዋና ነበሩ።

የአለቃ አካለ ወልድ ተማሪ የነበሩት የትግራይ ተወላጅ አለቃ ገብረ መድኅን በተለያዩ ክፍለ ሀገራት እየተዘዋወሩ ይህን የአጤ ቴዎድሮስን ዓላማ አስፋፉት። ኋላም በንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ዘመነ መንግሥት ከፍ ብሎ እነሆ ዛሬ ተራው ምእመን በቅዳሴ ወቅት ሌላ የጸሎት መጽሐፍ መድገም ትቶ የቅዳሴውን ተሰጥኦ ይቀበላል። በተለይ ሴቶች በከፍተኛ ፍጥነት አድገት አሳይተዋል። ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስ የጀመሩት ጅምር እስካሁን በተግባር ያልዋለው የጦር መሣሪያ ባገር ቤት ለመሥራት አለመጀመሩ ብቻ ነው። በነገራችን ላይ በርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ጥረት መሣሪያ ለማምረት ተጀምሮ እንደነበር ይታወሳል። አጤ ቴዎድሮስ በፍርድ ወቅት ብዙ ጠንካራ የሆኑ ፍርዶች መፍረዳቸው ታሪክ ጠቅሶ መጻፍ ይቻላል።

አንዴ አንድ ነጋዴ ካደረበት አሆችን ሲጭን አንዱን ከረጢት ይረሰዋል:: ይህ ከረጢት 3 መቶ ብር ሲሆን አንድ መንገደኛ አግኝቶ ይወስደዋል። ያ ነጋዴ ብሩ መጥፋቱ ትዝ ሲለው ቤተ ክርስቲያን ሂዶ 300 ብር ስለጠፋኝ ሳገኝልኝ ሰው አንድ መቶ ብር እሰጠዋለሁ" ብሎ ይናገራል:: ገንዘቡን ያገኘው ሰው ፈሪሃ እግዚአብሔር የነበረው በመሆኑ "እኔ ነኝ ያገኘሁት" ብሎ ሲወስድለት ያ ነጋዴ "የጠፋኝ አንድ ሺህ ብር ነው" ብሎ ከአጤ ቴዎድሮስ ክሶ ይወስደዋል::

አጤ ቴዎድሮስ ከሳሹን ከሰሙ በኋላ "ቤተ ክርስቲያን ጠፋኝ ብለህ የለፈፍከው ስንት ብለህ ነው" ብለው ሲጠይቁት ነጋዴው፣ "ቅድሚያ ገንዘቤን ያገኘውን ሰው ለማወቅ ስል 300 ብር ብዬ ነው" ብሎ ሲነግራቸው:: አጤ ቴዎድሮስ ፍርድ ሲሰጡ "ወንድሜ አንተ የጠፋህ አንድ ሺህ ብር ስለሆነ ያንተን ገንዘብ ያገኘው ሰው እስኪመጣ ድረስ ጠብቅ፣ አንተም ሐቀኛ ሰው ያገኘኸውን 300 ብር ይዘህ ወደ ቤትህ ሂድ" ብለው ፈረዱ::

<u>ምኒልክ መጽሔት</u> ቅጽ 1 ቁጥር 7 ጥቅምት 1992 ዓም ገጽ 40 "አጤ ቴዎድሮስ ተዚያ ሁሉ ለጋስነታቸው ለዚህ ሸፋጭ ነጋዴ ሺህ ብር እንዲያ ጠፍቶኛል ሲል አንድ 40 ጅራፍ እንደልማዳቸው ሳይረግቡት መስደዳቸው ጉድ አደረጉ" ሲል ጽፏል::

ለነገሩ ጅራፍ መቅመስስ ነበረበት:: መጽሔቱ የፈረደው ትክክል ነበር:: አጤ ሌላም ፍርድ ፈርደዋል:: አንዲት ድሃ ሴት አንድ በጣም የሚያምር ወይፈን ነበራት:: ታዲያ ጎረቤቶቿን "እባካችሁ ቀጥቅጡልኝ" ብላ ብትለምናቸው የእነሱ ላሞች አውራ እንዲሆንላቸው ስለፈለጉ "ነገ ዛሬ" እያሉ እንቢ ብለዋት ሳለ ይህ ወይፈን በጣም ትልቅ አውራ ይሆንና አንዴ በተራራ ላይ ከብቱ ተሰማርቶ ሣር በሚበላበት ወግቶ ብዙ ከብት ገደል አስገባቸው:: በዚህ ወቅት እነዚህ የላሞቻቸው አውራ እንዲሆን ነገ ዛሬ እያሉ እምቢ ያሉት አርሶ አደሮች ሂደው ከአጤ ቴዎድሮስ ሴቷን ከሰሱ::

አጤ ቴዎድሮስ ተከሳሿን ሴት አቅርበው "ተናካሽ ውሻህን ተቆጣ በሬህን እሰር" የሚል ሕግ መኖሩን እያወቅሽ ለምን አውራ በሬሽን አልጠበቅሽም" ብለው ጠየቋት:: እርሷም ቀደም እኔ ዛሬ የከሰሱኝን

ጎረቤቶቼን እባካችሁ አዳብሩልኝ በማለት ለምኛቸው ነበር:: ነገር ግን እነሱ የላሞቻቸው አውራ እንዲሆንላቸው ስለፈለጉ እምቢ አሉኝ:: ታዲያ የላሞቻቸው አውራ ሲሆን ለምን አልከሰሱኝም" ስትላቸው አጤ ቴዎድሮስ" የአውራሽን ጥጆች ታውቂያቸዋለሽን" ብለው ቢጠይቋት "አውቃቸዋለሁ" ብላ መለሰችላቸው:: እርሳቸውም "በይ ከከብቶቻቸው መሐል ገብተሽ የአንችን አውራ የመሰሉትን እየመረጥሽ ውሰጅ" ብለው ፈረዱላት:: አተርፍ ባይ አጉዳይ ሁነው ሌሎች ከሰሩ::

አንድ ድሃ ሰው ብዙ ልጆች አሉት:: በዚህ ወቅት ባለቤቱ ትሞትበታለች:: ታዲያ ይህ ሰው ያለው አንድ በሬ ነው:: በዚህ ወቅት የነፍስ አባቱ "የባለቤትህን ተስካር አውጣ"ብሎ ደጋግሞ ይመክረዋል:: ያ ድሃ ሰው ደግሞ ልጆቼን በምን ላሳድጋቸው ብሎ ቢማፀን ቄሱ አልሰማ ይላል:: ይህ ድሀ ሰው ሲጨንቀው ወደ አጤ ቴዎድሮስ ይሄድና የሆነውን ሁሉ ዘርዝሮ ነገራቸው:: በዚህ ወቅት እርሳቸው ይህን ቄስ አስጠርተው በል "ለዚህ ድሃ ሰው እስር ማድጋ እህል ሁለት በሬ ቅቤም ሆነ እህል ስጠውና የባለቤቱን ተስካር ያውጣ" ብለው አዘዙት::

ይህ ቄስም ምርጫ ስለሌለው የድሃውን ሰው ሚስት ተስካር በራሱ ገንዘብ እንዲያወጣ አድርገውታል:: አንድ ሌባ ሲሰርቅ ይሰማና ባለቤቱ ሊይዘው ሲሞክር ሩጦ አመለጠው:: ነገር ግን "በቴዎድሮስ አምላክ ቁም" ሲለው ይቆማል:: ቀሞ ሲገኝ ሌባውን በጦር ወግቶ ይጥለዋል:: ያ የተወጋ ሰው ወጊውን ካጤ ቴዎድሮስ ፊት በሕግ አቀረበው:: ከሳሹ ሌላው ሰው ማለት ነው::

<u>ምኒልክ መጽሔት</u> ቅጽ 1 ቁጥር 7 ጥቅምት 1992 ዓም ገጽ 40 "እግዚአብሔር ያሳይዎ ጃንሆይ!አለ:: አጤ ቴዎድሮስ ግን ይሄን ሁሉ ነገር ዝም ብለው አድምጠው በመጨረሻ በጨለማ ተሰው በረት ገብቶ ከብት የሚወስድ ጅብ እንጂ ሰው አይደለም:: አሁን ጅብ ለምን ወጋ ብለህ ነው መክሰስህ? አበጀ እንኳን ወጋህ!አሉና ተቆጡት:: ወዲያውም ወጊውን ዘወር አሉና ነገሩን የዋጡለት አስመስለው አንተስ ከሳሽ የተናገረው ሁሉ የእውነት ነውን? ብለው እየሳቁ ጠየቁት::"

"ተከሳሹ በዚህ ጊዜ አድራጎቱ የተወደደለት መስሎት አዎን እርግጥ ነው ብሎ መለሰ። አጤ ቴዎድሮስ አዎንታን በሰሙ ጊዜ በዚያ ሁሉ ሰው መሃል ካሣ የመይሳው ልጅ ብለው ፎክሩና አያችሁ በኔ ስም እራዊት ጅብ ሳይቀር ሲገዛና ሲዳኝ የሌት ሌባ ጅብናአውሬ ነው። ይሄው አውሬ በቴዎድሮስ አምላክ ሲባል ቀጥ ብሎ ቆመ፣ ብለው ለመኳንንቱ ሁሉ አሰሙ።"

"ቀጥለው ግን ተከሳሹን ተበረትህ ምን ያህል ከብት አለህ? አሉና ጠየቁት። እሱም ተጥ፯ውም ተምኑም ብዬ አምስት መቶ ያህል የቁም ከብት አለኝ አለ። ስንት ልጆች አሉህሳ? አሉት። ምሽቴ መካን ናትና ልጅ የለኝም ብሎ መለሰ። እንዲህ ተሆነ መልካም አንተ በቴዎድሮስ አምላክ ቁም ብትለው ታመለጠህ ወዲያ ተዳኝቶ እሱ ሌባው ቢ.ቆምልህ አንተ ሳትዳኝ ወግተህ ጣልኸው፤እንዲህ ተሆነ እኔን የኔን ስም ነው እንጂ የወጋህ እሱን አይደለም፤ ስለዚህ ከሳሽህ እኔ ነኝና መኳንንቱ ይፍረዱን፤ፍርድ ቢ.ሰጥህ ዳን፤ቢ.ነሳህ ተቀጣ፤ ብለው ንጉሡ ራሳቸው ከሰሱት። መኳንንቱም ሊ.ቃውንቱም አንድ ሆነው እንዲህ ብለው ፈረዱበት። በሩጫ ተፈታትነው በጉልበት ተሞካክረው አባራሪው ከተባራሪው ለመድረስ ሰንፎ ባይሆንለት ባምላኩ ብሎ ያመለጠውን ከሰሰ። እኔም ተከሰሰኝ ለሥርዓት እንጂ ለመወጋት አላሰበኝም ብሎ ተዳኝቶ ቆመለት።"

"እሱ ከሳሹ ግን ሥርዓቱን ትቶ ወደ ጉልበቱ ተመልሰ ወጋውና ጣለው። ይሄን ታደረገ ቀኝና ግራ ተካሰ ቁሞ ተዳኛ ፊት ተሙግት መሃል አንዱን አንዱ መግደል ያለ ነውና አደባባይ ወጥቶ ተዛፍ ላይ ይሰቀል በቃ ብለው ፈረዱበት። አጤ ቴዎድሮስ ግን ብቅል ይመስል እሱን ተመስቀል ይልቅ በሱ ንብረት ያ የተወጋው ይግባበት።"

"ወጊውም እስር ቤት ገብቶ በጅቦ (የእግር ብረት) ይታሰርና ዕድሜው ይፍታው። ምሽቱ ግን በሱ አበሳ አትወረስምና ጣማ ገንዘቧን (የደከመችበትን ገንዘብ) ተወራሹ ጋር ተካፍላ ትሂድ ብለው ፈረዱ" ሲሉ ጽፈዋል። በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ብዙ ፍርድ ተፈርዶአል። ሁሉንም ፍርድ ከዚህ ምዕራፍ ላይ ማስቀመጥ ባይቻልም ለወደፊቱ ሌላው ትውልድና ጸሐፊ ሁሉንም ሰብስብ አድርጎ ራሱን የቻለ መጽሐፍ እንደሚያወጣው ተስፋ አለኝ።

ምዕራፍ 5

የአጤ ቴዎድሮስ ደግነት

ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ያሳተመው ገጽ 13 "ደጃች ብሩም ተያዙ በግንቦት 19 ቀን ነፍጥ ሳይተኰስ ጦርም ሳይወረውር ደጃች ብሩም ድንጋይ ተሸክመው ወደቁ። ደጃዝማች ካሣም ደንጋው ይነሣለት አሉ። ደጃች ብሩን ሸማ አስነጥፈው አስቀመጡአቸው። ደጃዝማች ካሣ እንዲህ ብለው ጠየቋቸው፣ አሁን እኔን ይዘውኝ ቢሆን (ምድን) ምንድን ባደረጉኝ አሉአቸው። ደጃች ብሩም እንዲህ አሉ። እርስዎን ብይዝዎ ለማየት አላደርስዎም ነበር። (አስገድለዋል)አስገድልዎት ነበር እንጂ አሉ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህን ታሪክ አቶ ገሪማ ታፈረም ጽፈውታል።

አባ ታጠቅ ካሳ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 50 "ደጃዝማች ካሣ ተማራኪ.ውን ብሩ ጎሹን አሁን ድሉ የርስዎ ቢሆንና እኔን ቢማርኩኝ ምን ባደረጉኝ ነበር አሉዋቸው። ደጃዝማች ብሩ ሲመልሱ እርሰዎን ብይዝ ኖሮ ለማየትም አላደርሰዎም አስገድልዎት ነበር አሉ። ደጃዝማች ካሣም እንዴት አድርጎ ለጠላቴ አሳልፎ ይሰጠኛል ብለው እግዚአብሔርን አመሰገኑ" ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ በላይ የተነበበው ጥቅስ በሁለቱም በኩል ያለው እውነታ ግልጽ ነው። ደጃዝማች ብሩ በትክክል ደጃዝማች ካሣን ቢማርኩ ኑሮ የሚያደርጉትን የሆዳቸውን ተናገሩ። ደጃዝማች ካሣ ደግሞ ይህን የመሰለ መልስ ሲሰሙ ሳይበሳጩ መቅረታቸው ደግነታቸውን የሚገልጽ ነው። ደብተራ ዘነብ ከጻፉት የሚያስረዳው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ ከጦርነት ላይ የማረኩአቸውን ሰዎች መልቀቃቸውን ነው። ከደብተራ ዘነብ አተራረክ ጋር የሚመስል ቆንስል ፕላውዴ ለአገሩ መንግሥት የጻፈው ደብዳቤ የደብተራን ዘገባ አጠናካሪ ነው።

የኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታኒያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 26 "የተሸነፉ ጠላቶችን አካል ማጉደል ከልክለዋል። ሊጋስነታቸው በኢትዮጵያ ታሪክ ወደር የሌለው ነው። ድል

ሲያደርጉ መሐሪ መሆናቸውን ከአንደበታቸውና ከተግባራቸው በጥንቃቄ ተመልክቻለሁ" ይሉና

ገጽ 27 "ከመጠን በላይ ለጋስና ከማናቸውም ፍቅረ ንዋይ የጸዱ ናቸው:: ለወታደሮቻቸው የጦር መሣሪያ እንደማግኘት የሚያስደስታቸው አንዳችም ነገር የለም:: እስከ ዛሬ ድረስ ድል ያደረጓቸውን ሁሉ ከመማረካቸውም በላይ እንደ ጠላት ሳይሆን እንደ ወዳጅ ያዩአቸዋል:: የእምነታቸው ጽኑነት የሚደንቅ ነው" ሲሉ ጽፈዋል::

ነጋ ወልደ ሥላሴ <u>ባለታሪክ ኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 175 "ቴዎድሮስ በዚህ በነገሡበት ወቅት ታላቅ ዝናን አግኝተው ነበሩ:: ቂም የማይይዙ ይቅር ባይ በተለይም ያሸነፏቸውን ጠላቶቻቸውን መሐሪ ጽኑ የሃይማኖት እማኒነት የሠፈረባቸው ንጉሥ ነበሩ:: የዕውቀትና የትምህርት ፍቅር ያደረባቸውና አብረዋቸው ከነበሩ ሰዎች ሁሉ በማናቸውም ረገድ የላቁና ለአስተዳደርም ልዩ ተሰጥዎ የነበራቸው በመሆናቸው ሰዎች የሚያደንቋቸውና የሚከተሏቸው ነበሩ:: እንዲሁም ልዩ ቁመና የነበራቸው ሲራመዱም እንደ ደቦል አንበሳ የንጉሥ አረማመድ የሚራመዱ ማናቸውም ዓይነት ድካም የማይበግራቸው ሰው ነበሩ" ሲሉ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስ ማታ ማታ አንዳንዴ ብቻቸውን በሌላ ጊዜ ደግሞ አንድ ወይም ሁለት ወታደር አስከትለው ሰፈር ለሰፈር ይገቡና የሚባለውን ሲሰሙ ያመሻሉ::

<u>ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፈው</u> ገጽ 17 "አንድ ቀን የሚያምኑትን ዘበኛ ይዘው አልባሌ መስለው አዳፋ ጋቢ መሳይ ለበሱና ከጨለመ በኋላ በሰፈሩ ይዞሩ ጀመር:: በየጎጆውም እየተጠጉ ያዳምጡ ነበር:: እኩሉ ያልተኛ እኩሉም ተኝቶ ከዝያ ወድያ ካንድ ወታደር ጎጆ ተጠግተው ቢያዳምጡ ባልና ምሽት በግብረ ሥጋ ሲጣሉ ሰሙ:: ወንድ ይለምናል ሴቲቱም አይሆንም ትላለች::"

"ከዝያ ወድያ ወንድየው በማርያም እያለ ቢለምን በጻድቃን፣በቅዱሳን እያለ ቢቀባጥር እምቢ አለችውና በይ በቴዎድሮስ ሞት እንድትሰጭኝ አላት:: እሷዋም ቴዎድሮስ ከሚሞት ጎንደር አይታረስም አለችና ሰጠችው" ሲሉ ጽፈዋል::

ጥቅሱን ሙሉ በሙሉ ሳይሆን ሳሳጥረውና ጥዋት ባልና ሚስቱ ተጠርተው ከአጤው ሲቀርቡ ጥፋት አጥፍተናል ብለው ሲፈሩ ሽልማት ተሸልመዋል:: አንዴ ደግሞ ጎጃም ደጃዝማች ተድላ ጓሉን ለማደን ዘምተው ሳለ ማታ ብቻቸውን ያደረጉት ይህን ነው::

<u>ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን</u> ታሪክ የጻፉት ገጽ 18 "አጤ ቴዎድሮስ ብቻቸውን አንድ ወታደር መስለው አዳፋ ልብስ ለብሰው ሆኑራቸው ሽርቤው እንደ ተንጨበረረ ጨሬያቸው በትከሻቸው እንዳደረጉ ከአንዲት ባላገር ሴት ቤት ገቡና እንዴት ዋልሽ አልዋት እሷም እግዜር ይመስገን እንዴት ውልሃል አለቻቸው::"

"መልሰው እባክሽ ርቦኛልና እንጀራ ስጭኝ አልዋት:: እሷም የማነህ ወታደር አለቻቸው፣የተድላ ጓሉ እንጂ የማን ብለሽኝ አልዋት ይህን ተነጋገሩና እንጀራ በርጎ አቀረበችላቸው፡ ውሃም አስታጠበችና መብላት ሲጀምሩ ተቀመጠች:: ከዝያ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ብለው ጠየቁዋት፤ ያ እብድ ንጉሥ ወዴት ደረሰ ይባላል ወሬውን አልሰማችሁም?"

"አልዋት እርስዋም መለሰችና እብዶችስ የተድላ ጓሉ ወታደሮች ናችሁ እንጅ የተቀባ ንጉሥ እብድ አይባልም አለችና መልሳም አሁን ሸዋ ሂዶ ብትሰሙ አገር ስለማጥፋት ደስ ብሏችኋል ያእብድ የምትሉት ንጉሥ ቢዘልቅባችሁ ደግሞ ድምባችሁን አጥፍታችሁ ከአምባ ለመሸሽግ ነው አለቻቸው" ሲሉ ጽፈዋል::

እርሳቸው የተቆጡ መስለው የቀረበውን ምግብ ሳይበሉት ወደ ሠራዊታቸው ተመለሱ:: ጥዋት ያች ሴት ተጠርታ ተጠየቀች የሆነውን ሁሉ ተናገረች የአካባቢው ቤት በእሳት ሲለበለብ የእርሷ ቤት ሳይበላባትና ሳይዘረፍባት ቀርቶ ሌላም መጠወሪያ ተቀብላለች::

አንዴ አጤ ቴዎድሮስ መንገድ ሲሄዱ ብዙ ልጆች የነበሩአቸው ገበሬ አገኙ:: ስንት ልጅ አለህ ሲሉት 10 አላቸው እርሳቸውም በየዓመቱ ነው የምትወልደው ሲሉት አርሶ አደሩ" ጃንሆይ መንታ መንታ እየሆኑ ነው የተወለዱት አላቸው እርሳቸውም ታዲያ በሬ አለህን ሲሉት የለኝም ቆፍሬ ነው የማሳድጋቸው ሲላቸው ሁለት በሬ ሰጡት:: ይህን ሁለት በሬ መቀበል የሰማ የ16 ልጆች አባት አርሶ

አደር እየተከተለ ይመጣና ጃንሆይ 16 ልጆች አሉኝ በሬ የለኝም ሲሳቸው አራት በሬዎች ሰጡት። ባመቱ በዚያ ሰፈር ሲያልፉ ሁለት በሬ የተቀበለው ገበሬ ጓሮው ጎተራ በጎተራ ሁኖ በሬዎች ከስተው ውሻው ወፍሮ ልጆች አለምልመው ተመለከቱ።

16 ልጅ የነበረው 4 በሬ የተቀበለው ገበሬ በሬዎች ወፍረው ውሻዎች ከስተው ልጆቹ አመድ ወርሷቸው ተመለከቱና "በል አንተ ይዞ ሟች እነዚህን በሬዎች ለዚህ ለሚያርሰው አስረክብ አንተ በእርሱ ታዘዝና እደር። ልጆችህ ከሚራቡ ይህ ጠንካራው ገበሬ አርሶ ያብላቸው ምናልባት ያንተ ልጆች ከዚህ ገበሬ ጥንክርና ሊማሩ ይችሉ ይሆናል" በማለት ቀምተው ለጠንካራው ገበሬ ሰጥተውታል። አጤ ቴዎድሮስ ደፋር ልበ ሙሉ ጀግና ሴት ሆነ ወንድ ይወዳሉ። ትክ ብለው ሲመለከቱት ትክ ብሎ የሚያያቸው ሰው ይወዳሉ። አንገቱን የሚደፋ ወይም የማይከራከራቸው ዝም የሚላቸው ሰው አይወዱም ነበር።

በተፈጥሮአቸው አጤ ቴዎድሮስ አስከሬን ካዩ ከበቅሎ ወርደው አስከሬኑ ወደሚሄድበት ቤተ ክርስቲያን ሂደው አስከሬኑ ግብአተመሬት እስኪሆን ቆመው ይቆያሉ። ለቤተሰቦችም አጽናንተው ይሄዳሉ። ሌላው እርሳቸው ከሚያከብሩት ታላቁ ሙሽራ ሲሆን በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ሙሽራ ሲሄድ ሚዜው ብዙ ነው። ጥሩንባ እየተነፋ ጃሎ እየተባለ ይኬዳል።

ታዲያ በአንዱ ወቅት ዲያቆን ተድሮ ሚዜዎቹ ዲያቆናትና ወጣት ካህናት ስለሚሆኑ ከብዛታቸው የተነሣ ልብሳቸው ነጭ የጠመጠሙት ሻሻቸው ተራራ መስሎ ሲመጡ ያዩአቸውና አጤ ቴዎድሮስ እንደልማዳቸው ከበቅሎ ወርደው አለፉ አሉ። ሲመለከቱአቸው ንድድ አላቸውና "ሁላችሁ ቄሶችና ዲያቆናት ናችሁ ብለው ሲጠይቁ ሁሉም የሚመስገኑ መሰሏቸው አዎ ጃንሆይ" አሉ።

አጤ ቴዎድሮስ ቀበል አድርገው "መጽሐፍ ቅዱስ በስንት ይከፈላል"ብለው ሲጠይቁ። እንኳን ከጠላ ጋር የዋለ የበስማም ቄስ በውሃ ቀንም ይህን ጥያቄ መመለስ አይችልምና መፋጠጥ ጀመረ። ለካ ሙሽራው ልበ ሙሉ ጎበዝ ተማሪ ኑሮ "እኔ ልመልስ ይፈቀድልኝ" ሲል ጠየቃቸው።

አጤ ቴዎድሮስም መልስ ሲሉት ጃንሆይ መጽሐፍ ቅዱስ በሁለት የሚከፈል ሲሆን እያንዳንዱ በምን እንደሚለይ አስረዳቸው። አጤ ቴዎድሮስ መልሱ ስላስደሰታቸው "ይህ ነው የአካልዬ ልጅ" ብለው ከዚህ በፊት ለማንም አድርገውት የማያውቁትን ለዚህ ዲያቆን ሙሽራ በቅሎአቸውን ሰጥተውታል።

አጤ ቴዎድሮስ አንዴ አልባሌ ልብስ ለብሰው ከወታደሮቻቸው መካከል ገብተው የሚሉትን ሁሉ ማዳመጥ ጀመሩ። ታዲያ አንድ ወታደር ምርር ብሎ ሲያማቸው ይሰሙና ወደ ድንኳናቸው ተመለሱ። ጥዋት አንድ አገልግል ባዶውን ሌላው አገልግል ብር ሞልቶ እንዲቀመጥ አደረጉ። የሁለቱም አገልግል አንድ አይነት ነው። ታዲያ ከሠራዊቱ መካከል ያንን ወታደር ወደ እሳቸው አስመጡትና እንዲህ አሉት። "ትናትና ምርር ብለህ ማማትህን አውቃለሁ።"

"አሁን ከፊትህ ሁለት አገልግል ተቀምጧል አንዱ ባዶ ነው፤ ሁለተኛው አገልግል ሙሉ ብር ይዞአል። ብር የያዘውን አገልግል ካነሳህ እግዚአብሔር ሰጥቶሃልና ትወስዳለህ። ባዶውን አገልግል ካነሳህ ግን በድልህ እዘን ስለዚህ ምረጥ" አሉት። ያ ወታደርም ቀሞ ሁለቱ አገልግሎች በጽሞና ከተመለከተ በኋላ "ይህን መርጫለሁ" ይላል። እርሳቸውም በሉ ክፈቱት ሲሉ አዘዙ። ነገር ግን ወታደሩ የመረጠው ባዶውን ነበር።

አጤ ቴዎድሮስ ሁለተኛውን አገልግል እንዲከፈት አደረጉ። "እኔ እግዚአብሔር በሚያውቀው ሰጥቼህ ነበር፤ ነገር ግን እግዚአብሔር አልፈቀደልህምና ሁለተኛ እንዳታማኝ" ብለው አሰናበቱት። የዚህን የአገልግል ታሪክ ብዙ ደራስያን ጽፈውታል።

ክፍል ስድስት

ምዕራፍ 1

የግብፁ ፓትርያርክ መታሰር!

አክሊሉ ታደሰ ክህነትና ካህን በቤቱ በእስራ ምእት 2000 ዓም በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 41 "የግብጹም ፓትርያርክ የቤተ ክርስቲያን ገንዘብ ለመሰብሰብ ወደ ኢትዮጵያ መጥቶ ሳለ በቱርክና በኢትዮጵያ መካከል በነበረው ፖለቲካ ነክ በሆነ ነገር እየገባ ስለ አስቸገራቸው ፥አንተ የክርስቲያን መሪ ስትሆን እኔን ክርስቲያኑን ንጉሥ መርዳት ነበረብህ እንጂ ከዚህ ውስጥ ምን አገባህ፥ ብለው ተቆጥተው የኢትዮጵያንና የግብፅን ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት አሰሯቸው:: እንዲህ ያለው ውርደት በግብፃውያን ላይ ሲወርድ የመጀመሪያ ጊዜ ነው" ሲሉ ጽፈዋል::

የዚህ ክፍል መጀመሪያ ምዕራፍ ያደረኩት የግብጽ ፓትርያርክ የታሰሩበት ምክንያት የሚል ሲሆን አንዳንድ ሰነድ ደግሞ አጤ ቴዎድሮስ ሱዳንን ልቀቁልኝ ብለው በመጠየቃቸው ምክንያት ለሽምግልና ነው የመጡ ተብሏል::

የኔሰው አስረስ ትቤ አክሱም መኑ አንተ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 302 "አጤ ቴዎድሮስ ሰናርን ካርቱምን ልቀቅ ያባቶቼ መንግሥት ነበረ፤አለዚያስ ሰፊ ሜዳ ይዘህ ቆየኝ ብለው ልከው ነበረ:: የምስር ንጉሥ ፈርቶ አስታራቂ የምስርን ጳጳስ ወይም በትረክ አባ ዳውድን ወደ ንጉሥ ቴዎድሮስ ሰደደ"ሲሉ ጽፈዋል::

አለቃ የኔሰው አስረስ "አባ ዳውድ ያሉአቸው አቡነ ቄርሎስን ሲሆን ጳጳስ ከመሆናቸው በፊት ስማቸው ዳውድ ይባሉ ስለነበር ነው:: አለቃ የነሴው አስረስ የታወቁ የአንድ ሊቀ ጠበብት አባት ናቸው:: ሊቀ ጠበብቱ በአባትነት ባይቀበሉና ቢክዱም የታወቀ መሆኑን ቀደሰ ዓለማየሁ ሞገስ ጽፈዋል::

(ቀደሰ) ዓለማየሁ ሞገስ ምኒልክ መጽሔት ቅጽ 1 ቁጥር 15 ሐምሌ 1992 ዓም ገጽ 23 አሳምረው አቅርበውታል:: ሊቀ ጠበብቱም "ትክክል አይደለም" በማለት እስከዛሬ ድረስ መልስ አልሰጡም:: ወደ ነበርኩበት ልመለስና የግብጹ ፓትርያርክ ወደ ኢትዮጵያ የመጡት ለሽምግልና ነበር:: ለሽምግልና መምጣታቸው የጦር መሣሪያም እንዳይሥሩ ለማድረግና ለሌላም መሆኑ አይዘነጋም:: ከዚህ ዝቅ ብሎ ታሪክ እየጠቀስኩኝ ለማስረዳት እሞክራለሁ:: ወደ ነበርኩበት ልመለስና የእኛን ካህናት ያበሳጯቸው እነዚህ ዲዳ ከግብጽ በገንዘብ ተገዝተው የሚመጡት ጳጳሳት ናቸው::

ሊቀ ሊቃውንት ተግባሩ አዳነ ንጉሥ አዕላፍ ሰገድ ከ2 ሺህ ዓመት የታሪክ ማስታወሻዎች ጋር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 99 "አጤ ቴዎድሮስ 2ኛ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ተብለው ነገሡ:: ከነገሡም በኋላ መሳፍንቱ በጎጥ፤በወንዝ፤በጎሳ፤በነገድ፤ በሃይማኖት፤ከፋፍለው ለድህነት እና ለሁከት ለውጭ ተስፋፊዎች የዳረጓትን ቅድስት ሀገር ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግ በመጣራቸው እና ቴክኖሎጂ እንዲስፋፋ በማወጃቸው በተጨማሪም የግብፅ ቱርኮችን የውጭ አገር ተስፋፊዎችን ለማቆም ያደረጉት ታላቅ ጥረት ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::

ግብጻውያን ጳጳሳት ከ330 ዓም ወዲህ ስለ ኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ጳጳስ የውሸት ሰነድ በማቅረብ ሲመሩ ኑረዋል:: ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ካገኘሁት ሰነድ የተረዳሁት እውነታ ቢኖር ሕዳር 29 ቀን በ325 ዓም ከተረቀቀው ሕግ ውስጥ "ኒቅያ 42 የኢትዮጵያ ሰዎች ከዐዋቂዎቻቸው ወገን በራሳቸው ፈቃድ ሊቀ ጳጳሳትን ለራሳቸው አይሹሙ:: ጳጳሳቸው ከእስክንድርያው በዓለ መንበር በታች ነውና::

ከሊቀ ጳጳስ በታች የሆነውን ሊቀ ጳጳስ ከእርሱ ወገን ሲሾምላቸው የሚገባውም እርሱ ነው":: የሚለው በሕዳር 29 ቀን 325 ዓም ከዛሬው ቱርክ ኒቅያ ተብላ ከምትጠራ ቦታ ላይ የተጻፈ አስመስለው ግብጾች በ330 ዓም ሰደተኛው አባ ሰላማ ተብለው የሚከበሩት አንዳንዴ የግሪክ ተወላጅ ናቸው የሚሉ ሌሎች ደግሞ የሶሪያ ተወላጅ የሚያደርጓቸው ግለሰብ ከግብጾች ተረቆ የተሰጣቸውን ጽሑፍ ተቀብለው ወደ ኢትዮጵያ ይዘውት መጥተዋል::

የኢትዮጵያ ልጆች ቋቋስና እንዳይሾሙ የተከለከለው በ318 አባቶች ነው ተብሎ አባቶቻችን የተቀበሉትን ታሪክ እኛም ትክክል መስሎን

በታሪክ ሰነድነቱ የኒቅያን አባቶች ስንክቅፍ መቆየታችን አይዘነጋም:: በመሠረቱ ይህ ክፍ ተብሎ የተጠቀሰው ቀኖና በኒቅያ ጉባኤ አለመወሰኑ ታውቋል::

NICENE AND POST-NICEAN FATHERS. <u>THE SEVEN ECUMENICAL COUNCILS</u> በተባለው መጽሐፍ page 8 "The Canons of the 318 Holy Fathers Assembled in the City of NICE, IN Bithynia ትርጉም የኒቅያ እና የድኅረ ኒቅያ አባቶች ሰባቱ የኢኩሚካል ጉባኤዎች "የ318ቱ ቅዱሳን አባቶች ሕግጋት በቢታንያ የኒቅያ ከተማ ስብሰባ" ይላል:: እነዚህ 318 አባቶች ኢትዮጵያ በግብጽ ውስጥ ሁና ትተዳደር ብለው አልወሰኑም:: ቃሉም ከዚህ የሚከተለው ነው::

PAGE 15 "The Bishop of Alexandria shall have jurisdiction over Egypt,Libya,and Pentapolis.As also the Roman bishop over those subject to Rome. so, too the Bishop of Antioch and the rest over those who are under them, If any by a bishop contrary to the judgment of the Metropolitan,let him be no bishop.Provided it be in accordance with the canons by the suffrage of the majrity, if three object,their objection shall be of no force." ሲል የተጻፈውን ማንበብ ችለናል::

አባ ገብረ ሥላሴ ጥበቡ <u>ሕግን ጥሶ ሕጋዊ መሆን ይቻላልን?</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 55 "የእስክንድርያ መንበር በኢትዮጵያ ሀገረ ስብከት ላይ የሥልጣን የበላይነት እንዲኖረው ከየትኛውም የጥንት የቀኖና መጽሐፍ ላይ አይገኝም:: ሆኖም ግን ግብፃውያን በራሳቸው የሐሰት ቀኖና ቀምረው የኢትዮጵያን ቤተ ክርስቲያን በአባትነት ሳይሆን በገዥ የበላይነት ለ1600 ዓመታት ሲገዙ ኖረዋል" ሲሉ ጽፈዋል::

ንጉሠ ነገሥት አጤ ሀርቤ ከኢትዮጵያውያን መካከል ለማሾም ባደረጉት ጥረት በግብጾች መወገዛቸውን የሀሰት ሰነድ ሚያዝያ ወር የሚነበበው ስንክሳር ታሪኩን ጽፎት ይገኛል:: ይህ መጽሐፈ ስንክሳር የተባለው እስከ ግትልትሉ ለኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን አስረክበዋት ነበር:: የሚገርመው ነገር ቢኖር እነሱ በሀገራቸው ከእስላሙ ጋር ተስማምተው እየኖሩ በኢትዮጵያ ያሉት ክርስቲያኖች ከእስላሙ ጋር ተስማምተው እንዳይኖሩ መጥፎ ዘርም ዘርተዋል::

ሊቀ መዘምራን ላእከ ማርያም ወልደ ኢየሱስ ትርጉም መጽሐፈ <u>ስንክሳር</u> ዘወርኃ መጋቢት "የእስላም ወገን የሆነ ስሙ ግራኝ የሚባል ተነሥቶ አብያተ ክርስቲያናትን አጠፋ:: ከንጉሥ ልብነ ድንግል ጋር ጦርነት ገጠመ ንጉሡም ወግቶ መመለስ ቢሳነው አርበኞች ሠራዊትን እስከሚሰበስብ ከእርሱ ሸሽ በስደትም እያለ በድንገት ታሞ ሞተ" ይላል:: ይህ መጽሐፍ የሃይማኖት ድርሳን ሁኖ በመጋቢት ወር ይነበባል::

ተመልከቱ ይህ ከላይ የጠቀስኩት ጥቅስ የታሪክ መጽሐፍ እንጂ የገድል መጽሐፍ ሊሆን አይችልም:: ከዚሁ መጽሐፍ ነው ንጉሠ ነገሥት ቅዱስ ሀርቤ ኢትዮጵያውያን ከልጆችዋ መካከል ጵጵስና መሾም አለባቸው ብለው በመጠየቃቸው ምክንያት የግብጽ ፓትርያርክ ተቆጥቶ የውግዘቱ ደብዳቤ ኢትዮጵያ ሲደርስ በሀገሪቱ ቸነፈር ችግር ሆነ ብሎ የጻፈው::

አባቶቻችን አዋልድ መጻሕፍትን በጥሞና በሊቃውንት ጉባኤ ማስመርመር አለባቸው የምለው ለዚህም ነው:: ንጉሠ ነገሥት ቅዱስ ሀርቤ ለቤተ ክርስቲያን ብዙ ሠርተዋል:: ይህም ታሪክ ነው ማንም ያላደረገውን እርሳቸው ተጋድለዋል::

ዶ/ር አያሌው ሲሳይ <u>የአገው ሕዝቦችና የዛጉዌ ሥርወ መንግሥት ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 136 "ጳጳስ ሚካኤል ከኢትዮጵያውያን መምህራን በመምረጥ በሥራቸው ጳጳሳት ማድረጋቸውን ትተው ቆሞስ እያሉ ሰባት ኤጲስ ቆጶሳትን ይሹሙልህ ብለውታል::"

"በዚህም መሠረት አባ አብርሃም፣አባ ኤዎስጣቴዎስ፣አባዘፈረ ዲዮስቆሮስ፣አባ አርከ ማርያም፣አባ ብንያም፣አባ ተክሥተ ብርሃን እና አባ ዘመደ ፊልጶስ የተባሉ ሰባት መምህራን በቆሞስነት ተሹመው ኢትዮጵያን ተከፋፍለው እንዲያስተዳድሩ ተደርጓል:: በማይቶ ደግሞ የኤጲስ ቆጶስነት ማዕረግ ጳጳስ አባ ሚካኤል በንጉሡ ሀርቤ ልመና ስለጨመሩላቸው ቀሳውስትን እና ዲያቆናትን መሾም ችለዋል" ሲሉ

ምዕራፍ 11

የባህል ልብስና የቁንጅና ውድድር ሥነ ጽሑፍ!

ተፈራ ኃይለ ሥላሴ፤ኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታንያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 27 "ግማሽ አካል ብቻ የሚሸፍነውን የኢትዮጵያን የአለባበስ ባህል፤በእጇ ጠባብና በሱሪ እንዲተካ አድርገዋል" ሲሉ የእንግሊዝ ቆንስል ፕላውዲ ለአገራቸው መንግሥት የጻፉትን ደብዳቤ ጉዳይ ፈጻሚ (አምባሳደር) ተፈራ ኃይለ ሥላሴ ወደ አማርኛ ተርጉመው ጽፈውታል።

ከዚህ በፊት ስለ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ መጻሕፍትን ሳነብ "ግማሽ አካል ብቻ የሚሸፍነውን የኢትዮጵያን የአለባበስ ባህል በእጇ ጠባብና በሱሪ እንዲተካ አድርገዋል" የሚለውን ፈጽሞ አንብቤ አላውቅም።

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያውያን ከአለባበስ ጀምሮ ዛሬ በዓለም ላይ የሚያደንቀውን የተለያዩ የእስፖርት ውድድሮች ማድረጋቸው ተገልጧል። ከዚህ ላይ ሌላ አንድ አስቂኝ ተግባር ተፈጸመ። ያም አጤ ቴዎድሮስ ከመኳንንቶቻቸው ጋር ጉድብ ለመሥራት በቁፋሮ ላይ ሳሉ አንድ ወታደር ያመልጠውና ሌሎች መሳቅ ጀመሩ።

አጤ ቴዎድሮስ ግን የሚወዱት ወታደር ስላመለጠው እንዳያፍር ብለው "እርሱ ጠንክሮ በመሥራት ላይ ሳለ ያመለጠው ከአቅሙ በላይ በመሥራቱ ስለሆነ ሽልማት ይገባዋል ብለው" ሸልመውታል።

አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 134 "በጎንደር ከተማ አቅራቢያ ቀሃ ወንዝ አጠገብ አጤ ሰቀላ ከተባለው ኮረብታ ላይ አጤ ቴዎድሮስ የቁንጅና ውድድር እንዲደረግ አዘዙ። የምርጫው ወይም የቁንጅና ውድድሩ ሊቃነ መናብርት ኢትዮጵያዊው ፊታውራሪ ገብርዬና እንግሊዛዊው ጆን (ዮሐንስ) ቤል ነበሩ። ራሳቸው አጤ ቴዎድሮስ ባሉበት የቁንጅናው ውድድር ተካሄደ።"

"1ኛ ጣይቱ ይልማ ሆነች። ጣይቱ ይልማ ለውድድር የቀረበችው ከሰቀልት ወረዳ ከመቋሚያ ማርያም ሲሆን የደጃዝማች ይልማ አስፋ ልጅ ናት።"

"2ኛ የወጣችው ወይዘሮ ተዋበች የተባለች ናት። ተዋበች እስላም ስትሆን ባልዋም መሐመድ ኩርማን ይባል ነበር። ተዋበች 2ኛ ለመውጣት የቻለችው በጠጉርዋ ማማር በቁንዳላዋ አወራረድና በሹርባዋ አረዛዘም ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

የጎንደር ታሪክ ከኢትዮጵያ ታሪክ አንጻር በተባለው መጽሐፍ ገጽ 264 "የሴቶች ቁንጅና ውድድር እንዳደረጉ" ሲሉ ጽፈዋል። በኢትዮጵያ የሰውነት ማጠንከሪያ (እስፖርት)ከጥንት ጀምሮ ያለ ሲሆን ብዛት ያላቸውን የሰውነት ማጠንከሪያ ነገሥታቱ መመልከት ብቻ ሳይሆን ይጫወቱአቸው ነበር።

በተለይ የፈረስ ጉግስና ዋና ገበጣን መኳንንቱ ይጫወቱአቸው እንደነበር የታሪክ ሰነድ ምስክር ሲሆን ምክቶሽና ገና ጨዋታን፤ ንጥቂያንና ትግልን ሌሎችንም አዝናኝ ጨዋታዎች ታላላቅ ሰዎች እየተመለከቱ ወጣቶቹ ይጫወቱ ነበር። ዘመናዊው ደራስያን አጤ ልጅ ኢያሱን ከሚነቅፉበት አንዱ ፈረስ ግልቢያ ያዘወትራሉ እያሉ ነው። ሌሎችንም የሰውነት ማጠንከሪያ ዛሬ በአውሮፓ የሚደረገው ውድድር በኢትዮጵያ የነበረ ነው። በተለይ ነጻ ትግል የሚባለው ጨዋታ ዛሬ የአውሮፓ የሰውነት ማጠንከሪያ ተደርጎ የሚወሰደው ብሀገሬ ላም ጠባቂው የሚጫወታቸው ጨዋታዎች ነበር።

ዛሬ በአሜሪካ (ቤዝ ቦል)ተብሎ የሚጠራው ግፊያ የሚበዛበት ጨዋታ ከኢትዮጵያ ዘሳን ላም ጠባቂዎች ተኮርጆ የመጣ ነው። ላም ጠባቂው ማታ ከብቱን ከበረቱ ካስገባ በኋላ ራቱን በልቶ ዳኛው በቡድን በቡድን ለይቶ ያሰልፋቸዋል። ከዚያም የጋለውን ደንጊያ በእርጥብ የእንጨት ልላጭ ይዞ ይወረውረዋል። ሁሉም የጋለው ደንጊያ ወደ ሄደበት እየሮጠ ይሄዳል። ደንጊያውን ያገኘው ሰው የሚፈልግ መስሎ ሩጦ ለዳኛው ያስረክባል።

ከነቁበት ግን ይይዙታል ሌላው ሲያነሣ አንዱ እጁን ሲበላ ሲጥለው ያኛው ሲቀበል ሲታገሉ አንዱ ቡድን አጥቅቶ ለዳኛው ያስረክባል ይህ ጨዋታ በሌሎች አገር የሌለ በኢትዮጵያ ብቻ ያለ ነው። ይህ

ጸሐፊ ይህን ጨዋታ በጎንደር ክፍለ ሀገር ጎንደር ዙሪያ አውራጃ ታች አርማጭሆ ተመልክቶአል። በኢትዮጵያ የተለያዩ የሰውነት ማጠንከሪያ የአካል ማጎልመሻ ጨዋታዎች ብዙ ናቸው። ሌላው ቀርቶ በአብነት ትምህርት ቤት ውስጥ እንኳን የተለያዩ ጨዋታ ይጨወት እንደነበር የአብነት ተማሪ የነበሩት እንዲህ ሲሉ ገልጸዋል።

መንግሥቱ ለማ <u>መጽሐፈ ትዝታ ዘአለቃ ለማ ኃይሉ ወልደ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 21 "ስድስት ሰዓት ሲሆን ይወጡና የተደላደለ ቦታ አለ እዚያ ላይ ሁነው ተማሪውን ትግል ያታግላሉ መምህሩ እንዲማር ትግል ገና ጨዋታም አለ ኳስም አለ። ሰዓት አላቸው ወርደው ያጫውታሉ" ሲሉ አለቃ ለማ መናገራቸውን ጽፈዋል።

በዘመናችንም መምህር ጌጡ ተሰማ፤ በጳጉሜ ተማሪዎቻቸውን ውኃ ዋና ያስተምሩ እንደነበር ተማሪያቸው ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው ነግረውኛል።

ኢትዮጵያ ውስጥ ብዛት ያላቸው የሰውነት ማጠንከሪያ ውድድሮች ይካሄዱ ነበር። በአጤ ቴዎድሮስ ዘመንም የተለያዩ የሰውነት ማጠንከሪያ የአካል መግንቢያ የአእምሮ ማንቂያ እስፖርቶች ይካሄዱ ነበር። ይህ በአደባባይ ሕዝብ እየተመለከተ ዳኞች ተመድበው የሚያጫውቱበት ሲሆን ከሚገርመው ነገር ውድድሩ ሴቶች ዛሬ በሰከንድ በቅጽበት እንደምንለው እየሮጡ ክሩን ከመርፌው ማስገባት ውድድር ነበር።

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ቀጭን ፈትሎ ጋቢ፤ኩታ ሌላም ሌላ ልብስ ለሚሠሩ ሁሉ እርሳቸው ለማጠናከር ሲሉ ይሸልሙ ነበር። እርሳቸው የተመለከቱት በልማት መልክ ሴቶችን ማጠናከሪያ በማድረግ ነበር። አንዷ መልከ ጥፉ ጥሩ ኩታ ፈትላ ለአጤ ቴዎድሮስ በመስጠቷ ተሸለመች። መልከ ጥፉዋ መሸለሟ ጉድ ተባለና መልከ ቀናዋ "ይች ጉዳጉድ በአጤ ቴዎድሮስ ከተሸለመች እኔይቱ ልጅትማ ብዙ ልሸለም እችላለሁ ብላ" ወደ አጤ ቴዎድሮስ ቀረበች።

አጤ ቴዎድሮስ "የኔ እንተ ሙያሽ የታለ? ሲሉአት መልካም ጥርሶቿን ገልጣ ልትማርክ ስትፈልግ አጤ ቴዎድሮስ "ታዲያ ይህን መልክና ቁንጅና ይዘሽው ሰነፍ ከሆንሽ መቸም አልሠራችበት ንሳ

ቀኝ እጇን ቁረጥልኝ" ብለው አስቆረጧት። የዚችን ሴትዮ ተግባር አስመልክቶ መጋቤ እእላፍ መክብብ አጥናው፤ በግጥም መጽሐፋቸው እንዲህ ሲሉ ገልጠውታል።

መጋቤ እእላፍ መክብብ አጥናው <u>ሁለ-ገብ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 69-70 "ተከብሬ ስትኖር በውበቷ ኮርታ
ሙሽራም በመምሰል የምትለብሰው ኩታ
የጌጣ ጌጥ ብዛት የሸቶው ጋጋታ
ልብ የሚያስከብልል ራስ የሚመታ
በአጤ ቴዎድሮስ ቤተ መንግሥት ገብታ
እጅ መንሣት ፈለገች መልካም ከበሬታ።"

"ታዲያ ቴዎድሮስ አደገኛ ፍጥረት
ለማወቅ ፈልገው ምን ሙያ እንዳላት
ለዚያ ሁሉ ውበት ዋጋ ባለመስጠት
በዐይነት ወጥ መሥራት መፍተል ወይስ ስፌት
ምን ሥራ ታውቂያለሽ?ብለው ሲጠይቋት
መልስ አላገኙችም ጭራሽ ግራ ገባት
ጥያቄው ቀጥሎ ሲደጋገምባት
አማራጭ ብታጣ ትምክህት ሙያ መስሏት
ሰድሜ ለገረዶች የአባት የእናቴ ሀብት
ለአራዊት ይተርፋል እንኳን ለሰው ፍጥረት
እያለች ስትፎክር ንግግሯ ሳያልቅ
,ወደ ቁጣ አመራ የቴዎድሮስ ሳቅ።"

"ሌላውስ ይቅርና አሉ ቴዎድሮስ
በአትኩሮት እያዩ የጣትዋን መለስለስ
ሌላውስ ይቅርና ይኸው የለበስሽው
አይምሰልሽ አንች ፈትለሽ ያሠራሽው
ታዲያ የሌሎቹ ትጉሆች መታጫ
ለመሆን አይችልም የሰነፍ ማጌጫ
ያምሻል?ንገሪኝ ምን በሽታ አለብሽ?
እንጃ አይመስለኝም ሙሉ ጤነኛ ነሽ።"

"ሁለት እጆች አሉሽ ምን ያደርግልሻል
ለምግብ ከሆነ አንዱ ይበቃሻል

ንግሥ ቁረጥላት አንዱን ጎምደህ ጣለው
ለማይሠራ ሰነፍ መቀጣጫው ይህ ነው
ብለው ትእዛዝ ሰጡ በሥራ ላይ ዋለ
አንድ እጁ ተጎምዶ ተቆርጦ ተጣለ" ሲሉ ጽፈዋል።

ይቺ ሰነፍ ሴት ተቅለብልባ ባትሄድ ኑሮ አንድ እጇን አጥታ አትመለስም ነበር። ይህ ሰነፍ ካልሠራ አይብላ ያሉ ይመስላል አጤ ቴዎድሮስ፣ አንዴ ደግሞ የዋና ውድድር ሁኖ የአጠቃውን ሲሸልሙ የተመለከተ፣ ወታደር ዋና ሳያውቅ ዋና ከሚያውቀው ወታደር ጋር ይገባል።

አጤ ቴዎድሮስ ሲመለከቱት ዋና እንደማይችል ገብቶአቸው አንዱን ወታደር ይጠሩና "አጥልመህ ልቀቀው" ብለው አዘዙት። ያም ወታደር እንደታዘዘው አጥልሞ ሲለቀው ውሃ ሞልቶበት እየሳበ አውጥቶ ከመሬት ሲጥለው ሆዱ ቅምጫና አክሎ የጠጣውን ውሃ እየረገጡ አፈሰሱለት። ነፍሱን ሲያውቅ አጤ ቴዎድሮስ አስቀረቡና "ወጡ እንውጣ አቅምህን እወቅ" ሲሉ ለቀውታል። የሴቶችን ቁንጅና ውድድር በተመለከተ አቶ ገሪማ ታፈረ የዘገቡትን።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 87 "የንጉሠ ነገሥቱ ሽራ ድንኳን ተተከለ። ከጧቱ ከ3 ሰዓት ጀምሮ በዓሉ ወደሚከበርበት ሜዳ የከተማውና የገጠሩ ሕዝብ ይጎርፍ ጀመር። 4 ሰዓት ሲሆን ምርጥ መሣሪያ የያዙ ወታደሮችና አጋፋሪዎች ሰልፈኛውን ለማስተናበር ጸጥታውን ለማስከበር በበዓሉ ሜዳ ተሰማሩ። ከጥቂት ደቂቃ በኋላ ፊታውራሪ ገብርዬ በሠራዊቱ ታጅበ ሰንደቅ ዓላማ እያውለበለበ አጤ ሰቀላ ደረሰና የዙፋኑን አቀማመጥ ተመለከተ።"

"እንዲሁም ከጥቂት ጊዜ በኋላ ንጉሠ ነገሥቱ በፈረሶች በሚሳብ ሠረገላ ተቀምጠው ሊቀ መኳስ ዮሐንስ ቤል ባሠለጠናቸው ወታደሮች እየታጀቡ መጥተው በዙፋናቸው ላይ እንደተቀመጡ እምቢልታና መለከቱ፣ተብላላ ነጋሪት አጅብር፣አጅብር ውጋው ውጋው እያለ ይጎሰም ጀመር! ዘፋኞች ይዘፍናሉ። አዝማሪዎች ይዘምራሉ፣ ወታደሮች ይጨፍራሉ፣ በዚህ ዓይነት ይዞታ ተድላ ደስታ ሆኖ ሲደባለቅ በመካከሉ ለውድድሩ የታጩት ወይዛዝርት

ጥልፍ ቀሚሳቸውን እያንሰረተቱ፣ ተቀብተው ተኩለው፣ ወደተዘጋጀላቸው ቦታ ያልፋሉ።"

"ቀጥሎም ምርጫው በሚፈጸምበት ጎል እየገቡ ውበታቸውና ደም ግባታቸው የላሕየ ገጻቸው አወራረድ የጸጉራቸው ስሬት፣ የቁንዳላቸው ርዝመት፣ሽንጣቸው ዳሌና ተረከዛቸው እየተመረመረ የምርጫው ሥነ ሥርዓት ይጀምራል በመካከሉ በስቀልት ወረዳ ከመቋሚያ ማርያም የመጣችው ትውልዷ ከመቄት አዝማች ወገን የሆነ የደጃዝማች ይልማ አሰፋ ልጅ ጣይቱ ይልማ አንደኛ ስትሆን እንዲሁም በጎንደር አዲስ ዓለም የመጣችው የመሐመድ ኩርማን ሚስት የሸኽ መሐመድ ጌታ ልጅ ተዋበች የተባለችው እስላሚቱ በጠጉሯ ማማር በቁንዳላዋ አወራረድና መርዘም ሁለተኛነትን አግታለች።"

"ከዚህ በኋላ ዮሐንስ ቤልና ፊታውራሪ ገብርዬ የምርጫውን ውጤት ለንጉሠ ነገሥቱ ለመንገር ወደ ዙፋን ይቀርባሉ። ወዲያውም ጣይቱ ይልማ አንደኛ ተዋበች መሐመድ ጌታ ሁለተኛ መሆናቸውን ከገለጹ በኋላ ተመራጮች ከዙፋን ፊት በመቅረብ እጅ እየነሡ ሽልማታቸውን ተቀብለው የበዓሉ ፍጻሜ ሆኖ በ7 ሰዓት እንደተለመደው ለመሳፍንት ለሊቃውንት ለመኳንንትና ለካህናት የምሳ ግብዣ ተደረገ" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ለባህል ልብስና ለቁንጅና ውድድር ብሎም ለሥነ ጽሑፍ ትልቅ አስተዋጽኦ አድርገዋል። ለምሳሌ ሥነ ቃል ማለት ራሱ ሀብት ነው። ሥነ ቃል ባለብዙ ሐረግ ነው። ሥነ ቃል ስለ ኀዘን ስለ ደስታ ስለ ሽለላ፣ስለ ሥነ ጽሑፍ፣ስለ ግጥም ስለ ፍልስፍና፣ስለ ጀግንነትና ቀረርቶ ስለ ፍከራ ስለ መዝሙር ብዙ ትርጉም አለው።

ሥነ ቃል የአንድ ማኅበረሰብ ለዘመናት ባህል የአስተሳሰብ የእምነት ፍልስፍና ወግ ታሪክ ወዘተ መግለጫ ቅርስ ሲሆን በተለይም ደግሞ መረጃን በጽሑፍ ማስተላለፍ በማይቻልበት ጊዜ በመረጃነትና በመልእክት ምንጭነት ከፍተኛ አገልግሎት ሲሰጥ የነበረ የኢትዮጵያ ሀብት ሥነ ቃል ባህላዊ ስኬት የነበረ ነው።

ሥነ ቃል በትረካ አልያም ደግሞ በግጥም ስሜትን ማስተላለፍ ይቻላል። ለምሳሌ በዛሬው ወቅት የተረሳው አንዱ ሥነ ቃል

“እንቆቅልሽ”ነው:: እንቆቅልሽ በጣም ከባድ የሥነ ቃል አንዱና መሠረታዊ ታሪክን የሚዳስስ ነው:: በመጽሐፍ ቅዱስ በዜና መዋዕልና በነገሥት ላይ ተጠቅሶ የምናገኘው “ንግሥተ አዜብ ንጉሥ ሰሎሞንን በእንቆቅልሽ ልትፈትነው ሄደች” የሚለው ይሆናል::

ለዚህም ነው ንጉሥ ሰሎምን የእስራኤል ንጉሥ እንጂ የዓለም ንጉሥ አለመሆኑን በእንቆቅልሽ የተረዳችው:: እንቆቅልሽ እንዲሁ በሥነ ቃል የነበረ የኢትዮጵያ ሀብት ነበር:: ዛሬ ግን ተረስቷል ጠፍቷል:: ምንም እንኳን ይህ መጽሐፍ የሚያወራው ሌላ ቢሆንም ስለ እንቆቅልሽ እንዳይረሳ ሁለት መጠይቆች ልጠይቃችሁ ፍቿን ክፍል 13 ምዕራፍ 1 ከመጨረሻው ላይ ጽፌዋለሁ::

1ኛ እንቆቅልሽ--ድሃ የሚጥላት ሀብታም በኪሱ የሚይዛትን እወቅልኝ?
2ኛ እንቆቅልሽ--ከድሃ ቤት ተሎ የምትገኝ ከሀብታም ቤት ተሎ የማትገኝ እወቅልኝ?

አንባቢያን ሥነ ቃል እንቆቅልሽም ነው:: ሥለ ሥነ ቃል ይህን ካልኩኝ በኋላ ደግሞ ወደ ምዕራፉ መነሻ ልመለስ:: አጤ ቴዎድሮስ በዚህ በሥነ ቃል የፈጸሙአቸውን ተግባራት ዘርዘር አድርጎ መግለጽ አስፈላጊ ይመስለኛል:: ለዚህም በዘመኑ ከነበሩት የተለየ ስጦታ በሥነቃል የታወቁ ናቸው:: በሥነ ግጥም በመጀመሪያ ደንቢያ ላይ ከደጃዝማች ጎሹ ጋር በነበረው ጦርነት ላይ ደጃዝማች ገልሞ በጦር ሲወጉና ደሙ አስከሬቸው ሲውረገረጉ የተመለከቱ የደጃዝማች ጎሹ አዋጊ እንዲህ ሲሉ ገጠሙ::

“አይሸሽም ያልከው ገልሞከ ሸሼ
የደንቢያን ሜዳ እያበላሼ”

ብለው በሥነ ቃል ግጥም ሲያሰሙ ደጃዝማች ካሣ አጤ ቴዎድሮስ በጦርነቱ ሰዓት በሥነ ቃል በግጥም እንዲህ ሲሉ መለሱ::

“አብለሽ ነው እንጂ አልተናገርሽም
በዙበት እንጂ ገልሞስ አልሸሸም”

ብለው መልሰዋል:: ሥነ ቃል ለኀዘንም እንዲሁ ይውላል:: በዚህ ሥነ ቃል አጤ ቴዎድሮስ ተጠቅመውበታል:: ረዳታቸውና መካሪያቸው ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች በማረፋቸው ምክንያት ኀዘናቸው ከባድ

ነበር:: አስክሬን ሳይቀብሩ ሽፍታ ለማደን አገር ለአገር ሲዞሩ ቆይተው ከቀበሩ በኋላ እንዲህ ብለው ገጥመዋል::

“ብዙ ሥራ አዋቂ ትናንት ተቀበረች፤
መድኃኒቱን ምሳ ታበላኝ ነበረች፤
እስኪ ጠይቁልኝ እርቃ ሳትሄድ፤
እቴጌ ተዋበች ሚስት ናት ወይ ገረድ” አሉ::

በማለት ገጥመዋል:: እንዲሁም ጀግንነትን አስመልክቶ ፈጣን በሥነ ቃል ግጥም ይመልሱ ነበር:: ለምሳሌ ትግራይ ከተሻገሩ ይሞታሉ እያሉ የትግራይ ሽፍቶች ያስወሩ ስለነበር ተከዜ ደርሰው በጎሽ ዋንጫ ውሃውን ከጠጡ በኋላ እንዲህ የሚል በሥነ ቃል ግጥም አዝማሪ አብተውን አስጠርተው ገጥመዋል::

“ተከዜን ሲሻገር ይሞታል እያሉ
መጽሐፉ ታጠበ ያባይ ጠንቋይ ሁሉ
ወርሒን ስንደግመው እንግዲህ ምን ይሉ

በማለት ገጥመዋል:: ወርሒን ማለት ትግራይ ውስጥ ያለ ወንዝ መሆኑን ገሪማ ታፈረ አባ ታጠቅ ካሣ ከተባለው መጽሐፋቸው ላይ ገልጸዋል:: እንዲሁም በጦርነት ሰዓት አንድ ቄስ የመነኩሴ ቆብ ደፍቶ “በለው የዚህን ንጉሥ ጦር”እያለ ሲያዋጋ ተማረከና ከእርሳቸው ቀርቦ ሲወሸክት ተመልክተው እንዳትዋሽ አሉት:: ቄሱ ሕልዋሽም ካለ በኋላ ከፍርሀቱ የመጣ አመለጠውና ልብሱ መበስበሱን ከተመለከቱ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ሲሉ በሥነ ቃል ግጥም ገጠሙበት::

“አልዋሽም ያልከው ምነው ቄሱ ዋሸህ
ልብስህን ተመልከት እንዳ ተበላሸተህ”
ብለውታል::

አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ ቸንከር ተክለ ሃይማኖት ኋላም ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ያደጉ በመሆናቸው ጥሩ የሥነ ቃል እውቀት ነበራቸው:: ሥነ ቃል ሥነ ጽሑፍን ይወልዳል:: ሥነ ጽሑፍ ደግሞ ለታሪክ ዋናው መሠረት ነው::

አጤ ቴዎድሮስ በሥነ ቃል የበለጸጉ በመሆናቸው ለሥነ ጽሑፍም አስተዋጽኦ አድርገዋል። ቀን ተሌት የሚያደርጉትን ተከታትለው እንዲጽፉ ሰዎችን አዘጋጅተዋል ለዚህም ነው ዛሬ "እንጊ የጻፈው"እያልን ለምርምር የምንጠቀምበት ሥነ ጽሑፍ እንዲዳብር ስላደረጉ ነው። ትምህርት ቤት መከፈቱ የሥነ ጽሑፍ እድገት እንዲበለግጽ ጥረዋል።

በኢትዮጵያ ፊደላት በውጭ አገር የተጻፉትን መጻሕፍት ወደ ሀገራቸው እንዲገቡ አስደርገዋል። ይህን ታሪክ በተከታታይ በሩሕ መጽሔት ከታሪካችን በተሰኘው ዓምድ ላይ ከፈለ ማሞ "የኅትመት ኢንዱስትሪ ታሪክ በኢትዮጵያ ከመርሐ ጥበብ ምሥረታ እስከ ውርሰ ዘመቻ"በሚል ደጋግመው ታሪክ ጠቅሰው ለንባብ አብቅተዋል። ረጅሙን ታሪክ ተወት አድርጌ ከአጤ ቴዎድሮስ ላይ ሲደርሱ የጠቀሱትን አጠር በማድረግ ጥቅስ ልውሰድ።

ከፈለ ማሞ <u>ሩሕ መጽሔት</u> 1986 ዓም ገጽ 31 "በ19ኛው ምዕት ዓመት መግቢያ ላይ ሁለት ሌሎች ለኅትመት ኢንዱስትሪ መስፋፋት አስተዋጽዖ የሚያደርጉ ክስተቶች ነበሩ። ለሥልጣኔ አንጎሉ ክፍት የነበረውና ከዘመኑ ሰዎች በምዕተ ዓመት ቀድሞ አሳቢ የነበረው የቋራው ቴዎድሮስ ሊወለድ ሁለት ዓመት ሲቀረው ከ1818-1820 ባለው ጊዜ አባ አብርሃ በተባሉ ኢትዮጵያዊ ሊቅ የተተረጎመው የተሟላ መጽሐፍ ቅዱስ በኢትዮጵያ ፊደላት በአማርኛ ቋንቋ ታተመ። ያስተረጎመው በካይሮ የፈረንሳይ ቆንስል ነበር።"

"ቆንስሉ ያንን ክቡር ትርጉም ለእንግሊዝ የባሕር ማዶ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር ሸጠው። የተባለው ድርጅት ከዚያን ጊዜ ጀምሮ የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ እያተመ መሸጥን ቀጠለ። ሁለተኛ ሥልጣኔ አገራቸው እንዲገባ ሌት ተቀን አሳቢና ዓላሚ የነበሩት ቴዎድሮስ ለአገሩ መሪነት በበቁበት ዕድሜ በሚሲዮናውያን አማካይነት የመጽሐፍ ቅዱስን በአማርኛ መታተም ስለተረዱ በብዛት ወደ ኢትዮጵያ እንዲገባና በመነኮሳትና በካህናት ሳይቀር እንዲነበብ መፍቀድ ብቻ ሳይሆን አተጋጉ"።

"አጤ ቴዎድሮስ የገጠማቸው የሥልጣኔ እንቅፋት ለቁጥር የሚያታክትና እርሳቸውንም የሩቅ አሳቢ ቅርብ አዳሪ

ቢያደርጋቸውም በሕይወት እስካሉ ድረስ ያሳለሙት በዓይን ሒሲና ያልነደፉት ጅምር አልነበረም።"

"በተለይ ርእሰ ጉዳያችንን በሚመለከት በመቅደላ ላይ የከፈቱት የመጀመሪያ ቤተ መጻሕፍት በኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ ውስጥ ኢንፎርሜሽን ወይንም እውቀት አብሮ ዜና የማከማቸት፣ የመጠቀም ለትውልድ የማስለታተፍና በአንድ ሥፍራ የማማከልን ተግባራት በበኩርነት የመሠረቱ መሪ ያደርጋቸዋል።"

"ከዚህም በቀር ንጉሠ ነገሥቱ የጋራ መግባቢያ ቋንቋ የሌላቸው ሕዝቦች እንደባቢሎን ግንብ ሕዝቦች እየተናገሩ የማይግባቡ ሕዝቦች እንዳይሆኑ በማወቅ በዘመኑ ሲጻፍ የበቃውንና የሚጻፋበት ፊደላትም የነበሩትን አማርኛን የመንግሥት ሥራ ማካሄጃ የጋራ መግባቢያና የሥነ ጽሑፍ ቋንቋ ሆኖ እንዲዳብር የሞከሩ ንጉሠ ነገሥት ናቸው።"

"አጤ ቴዎድሮስ አዋጅ አውጥተው አማርኛ የጽሑፍ ቋንቋ ይሁን ብለው ሳያስነግሩ ግዕዝን ተክቶ የሥራ ጽሑፍ ቋንቋ እንዲሆን ለማብቃት በማሰባቸው በጸሐፊ ትእዛዛቸው በደብተራ ዘነብ የተዘጋጀውን የራሳቸውን ታሪክ በአማርኛ እንዲጻፍ አደረጉ።"

"ቴዎድሮስ የአካባቢውን ግፊትና ተፅዕኖ በመቋቋም በውጭ አገር በኢትዮጵያ ፊደላትና ቋንቋ የተጻፈ መጽሐፍ ቅዱስና ሌሎችም መንፈሳዊ መጻሕፍት ኢትዮጵያ እንዲገቡና እንዲነበቡ ያደረጉትኮ ለሕዝባቸው አንድ የሥልጣኔ ፍንጭ እንደሚያስገኝላቸው ስለተገነዘቡ ነበር። ይህንንም ግንዛቤያቸውን እ.ኤ.አ.በ1856 ዓም ማርቲን ፍላድ የተባለው ሚሲዮናዊ 300 የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ አምጥቶ ሲያስረክባቸው ከሰጡት መግለጫቸው እንረዳለን።"

"መጽሐፍ ቅዱስ የሰጡንና አሁን መንደሩ ባለመጽሐፍ ቅዱስ እንዲሆን ሲሉ ደስታቸውንና ባለውለታነታቸውን ገልጸዋል። ስለዚህም ቴዎድሮስ በውጭ አገር በኢትዮጵያ ፊደላትና ቋንቋ የተዘጋጁ መጻሕፍት ወደአገራቸው እንዲገቡ የመግባቢያ የሥነ ጽሑፍና የመንግሥት ሥራ ማካሄጃ ቋንቋ እንዲደረጅ አርአያ በመሆን እውቀት ተወራራሽ ባህልና ሥነ ጥበባት በአንድ" ይቀጥላል ሲሉ ጽፈዋል።

ክፍል አምስት

ምዕራፍ 1

እቴጌ ተዋበችና እቴጌ ጥሩወርቅ!

<u>መጽሐፈ ምሳሌ</u> ም፥12 ቁ፥4 "ልባም ሴት ለባልዋ ዘውድ ናት"ይላል። ልባም ሴት ለባልዋ ዘውድ ናት የተባለው ትክክል ነው። የአበው አነጋገር ደግሞ "የውጭ ቀጋ የባል አልጋ" አልያም ደግሞ የቤት አልጋ የውጭ ቀጋ" ይላሉ።

አንዳንድ ሴቶች ለተመልካች ክፉ ሲሆኑ ለባላቸው ደግሞ እጅግ መልካም ናቸው። ከተፈጥሮአቸው ባለቤታቸውን የሚያከብሩ ሴቶች ባለቤታቸው ሰነፍ ቢሆን እንኳን እየመከሩ ጀግና ያደርጉታል። የአበው አባባል "ሴት የላከው ጅብ አይፈራም" ይላሉ። ይህን የሚያደርጉ ሴቶች ልባሞች ናቸው። ልባም ሴቶች ባላቸውን ብቻም ሳይሆን ለአገራቸው ጥቅም የሚጥሩ ናቸው። የአጤ ቴዎድሮስ ባለቤት እቴጌ ተዋበች አሊ ለባለቤታቸው መኩሪያና አለኝታ ነበሩ።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 45 "ተዋበች ተመልክተው" መጥቶልኻል ታጠቅ የሚል ድምፅ አሰሙ። በዚህ ጊዜ አባ ታጠቅ ብለው ፎከሩና ወደሰልፋቸው አለፉ" ሲሉ ጽፈዋል። እቴጌ ተዋበች "ታጠቅ" ስላሉአቸው ልጅ ካሳም "አባ ታጠቅ" በማለታቸው የአጤ ቴዎድሮስ የፈረስ ስም ሆነ። በመጀመሪያ የሚፈክሩት" መይሳው" ካሳ እያሉ ነበር እቴጌ ተዋበች በደጃዝማች ወንድ ይራድ የሚመራው ጦር ካጠገባቸው ደርሶ በማየታቸው "ታጠቅ" ስላሉ ፈረሳቸው ሁኖ ይጠሩበታል። እድለ መልካም ሴቶች ለባሎቻቸው ዘውድ ናቸው።

በኢትዮጵያ የሥነ መንግሥት ፖለቲካ አስተዳደር ከባሎቻቸውና ከልጆቻቸው ጋር ሁነው አገር የመሩና ያስተባበሩ ብዙት ያሏቸው እናቶቻችን ነበሩ ዛሬም ባይበዙም ከባልንጀሮቻቸው ጋር ሁነው

ለአገር አንድነት የሚታገሉ አሉ። ለምሳሌ ዳኛ ብርቱካን ሜደቅሳን መጥቀስ ይቻላል።

ቀደም ሲል ከንግሥተ ነገሥታት ሳባ በፊት ጀምሮ የኢትዮጵያ ሴቶች አገር በመምራት ደረጃ ቁጥራቸው ብዙ ነበሩ። በ1013 ዓመተ ዓለም የነገሡት ንግሥተ ነገሥታት ሳባ ከሕገ አበው መምህራን ሲነገር የመጣው "የዓለም መድኃኒት በኢየሩሳሌም ይወለዳል"ሲባል ይሰሙ ስለነበር ነጋድራስ ታምሪን 73 የንግድ መርከብ በላይ የነበረው ነጋዴ በቻይናና በህንድ ኑሮ በኢየሩሳሌም ሲመጣ የንጉሥ ሰሎሞንን ጥበብ በማየቱ ለንግሥተ ነገሥታት ሳባ ያበስራል እርሳቸውም የዓለም መድኃኒት የተወለደ መስሏቸው ወደ ኢየሩሳሌም በብዙ ንጉሦችና ንግሥቶች ታጅበው ሄዱ።

ብልህነታቸውም በእንቆቅልሽ ፈተኑት እርሱም የዓለም መድኃኒት አለመሆኑን ነገራቸው እርሳቸውም ሆኑ የአዘዘ ንግሥት ሳሆዬ ከእርሱ አርግዘው ተመለሱ። ንግሥተ ነገሥታት ሳባ ቀዳማዊ ምኒልክን ንግሥት ሳሆዬ ዛገን ወለዱ። በዚህ ምክንያት ኦሪት ወደ ኢትዮጵያ እንዲገባ ሆነ። እንዲሁም ከክርስቶስ ልደት በኋላ የንግሥት ሕንደኬ በጅሮንድ ባኮስ ወይም ጃንደረባው ኢየሩሳሌም በሐዋርያው ፊልጶስ ተጠምቆ የመጣው የንብረት ሹም ነበር።

ኋላም ሐዋርያው ማቴዎስን አስተናግደው ክርስትና የተነሡት ንግሥት ሕንደኬም ሆኑ ሌሎችም ብዛት ያላቸው ጀግኖች አገር ለማስተዳደርና ሃይማኖት ለማስፋፋት ጥረት አድርገዋል። በ330 ዓም ላይ በኢትዮጵያ ክርስትና ሃይማኖት የመንግሥት ሃይማኖት ሁኖ እንዲታወጅ ካደረጉት መካከል ልጆቻቸውን በመርዳት አብረው የቆሙት የአጤ አብርሃ ወአጽብሃ እናት እቴጌ ሶፍያ፥ ናቸው።

ምንም እንኳን የክርስቲያኑን መዋቅር ይደምስሱ እንጂ ንግሥት ዮዲት ጉዲትን አንዷ ጀግና ሲሆኑ በ1515 ዓም ጀምረው በኢትዮጵያ ሊፈነዳ ያለውን የሃይማኖት ጦርነት ለመቅጨት ከውጭ ኃይሎች ጋር ግንኙነት ሲያደርጉ የነበሩት እስላም ሃይማኖት አማኝ ኋላ ክርስትና የተነሡት የሃዲያ ተወላጅ እቴጌ እሌኒ ናቸው።

አጤ ልብነ ድንግል በንዝህላልነት ሲንዘላዘሉ እናታቸው ብዙ ጥረት አድርገዋል። ኋላም ላይ አጤ ልብነ ድንግል ሲሞቱ ሚስታቸው

ትግሬዋ የመቀሌ ተወላጅ እቴጌ ሰብለ ወንጌል ልጃቸውን አጤ ገላውዴስን ለመርዳት የመጡትን ፖርቱጋሎች በማጠናከር ከፍተኛ ጀብድ የሠሩ ሲሆኑ በሌላው አንጻር የአጤ ግራኝ አህመድ ባለቤት እቴጌ ድል ወንበራ ጀግና ሴት ነበሩ።

በተለይም ራሱን ችሎ ስለ ሁለቱ እቴጌዎች ጥናት ቢደረግ በድርድር ወይም በፈረንጅ ቋንቋ በዲፕሎማሲ ተግባብተው ልጆቻቸውን እንዴት በእየጃቸው እንዳስገቡ ያስመሰግናቸዋል። ለምሳሌ አጤ አህመድ ግራኝ የማረኩትን ክርስቲያን ለዐረብ ባርያ ይሸጡ ስለነበር የአጤ ልብነ ድንግል ልጅ አቤቶ ሚናስ የኋላው አጤ ሚናስ፤ አቡዘቢብ ለባርነት ተሸጡ።

በአንጻሩ የአጤ ግራኝ አህመድ ልጅ ወገራ በአጤ ገላውዴዎስ እጅ ወደቁ። በዚህ ሰዓት ሁለቱ እቴጌዎች ተሳልከው ልጆቻቸውን ተመላልሰዋል። በጎንደር ከተማ ራሱን ችሎ የሚገበኝ ቁስቋም ቤተ ክርስቲያንን ያሠሩት እቴጌ ምንትዋብ የንጉሠ ነገሥት አጤ በካፋ ባለቤት ሲሆኑ ባላቸው ሲሞቱ ከልጃቸው ከአጤ ኢያሱ ጋር ሁነው የኢትዮጵያን መንግሥት ሲመሩ ቆይተዋል።

ኋላም ልጃቸው አጤ ኢያሱ በካፋ ሲሞቱ ከልጃቸው ልጅ ከአጤ ኢዮአስ ጋር ሁነው የአገር መምራቱን ተግባር ተረክበው ሲያስተዳድሩ ኑረዋል። በዚህ ወቅት የአጤ ኢዮአስ እናት እቴጌ ቤርሳቤህ "ዛሬስ የአገር የማስተዳደሩ ተግባር ለእርስዎ ሳይሆን ለእኔ ይገባል ብለው" አማታቸውን ከሥራው አስወግደው እርሳቸው ከወሎ ኦሮሞዎች ቤተሰቦቻቸው ብዙ ጦር አስመጥተው መንግሥት መምራት ጀምረው ነበር።

ምንም እንኳን የዘመነ መሳፍንቱ አስተዳደር ይሁን እንጂ የትንሹ ራስ አሊ እናት እቴጌ መነን ጀግና መሆናቸውን የሚያሳየው ደጃዝማች ካሣን ለመግጠም ራሳቸው ጦር መርተው የሄዱ ናቸው። የልጃቸው ልጅ የአጤ ቴዎድሮስ ሚስት እቴጌ ተዋበች አሊም ለልጅ ካሣ አንድ የብልት ሥጋ አያታቸው እቴጌ መነን በመላካቸው በመበሳጨት ሲያንቃቁአቸው እንዲህ ብለው ነበር።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 43 "የትግሉ ተካፋይ የሆነችውና የሚወዷት ሚስታቸው ወይዘሮ ተዋበች በሁኔታው ከርሳቸው ይልቅ አጥብቃ ስለተቆጣች ልክ ካሣ ወደተኛበት ክፍል ገብታ ከአጠገባቸው ቆም ብላ እንዲህ እያለች ታንቃቃቸው ጀመር። ሲሆን መጥኑ ተግበስብሶ በተቀበሉን ነበር? በቀርስ ድልብ ፍሪዳ ቀሚስ ለብሶ ሥጋው በመልክኛ ጠጁ በግንቦኛ በተላከልን ነበር? እንዴት እንደምን ብንናቅ ነው አንድ ብልት ሥጋ የተላከልን ከአለች በኋላ በተጨማሪ ጀግኖችን እወዳቸዋለሁ፥ አከብራቸውአለሁ ፥ፈሪዎችን ግን እንቃቸዋለሁ አብሬአቸው ለመኖርም አልፈቅድም፥ የሚል ኃይለ ቃል ታሰማ ጀመር" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ከካህናቱ ጋር አታካሮ ከገቡ በኋላ ቀሳውስቱ እርሳቸውን ለመጣል ያልተቆጠበ ጥረት አደረጉ። ከሥልጣን ለመጣል ብቻ ሳይሆን አጤውን ለመግደል ሞክረዋል። ካህናቱ አጤ ቴዎድሮስ ሥጋ ወደሙ ለመቀበል ሲቀርቡ መርዝ ጠቅቅለው ሊያቆርቧቸው ሲሉ ነቁባቸውና "በመጀመሪያ አንተ ቁረብና እኔን አቁርበኝ" ብለው ሲያፈጡበት ራሱ ቀምሶ ፍግም ብሏል።

አንድ ወዳጄ በግእዝ የተጻፈ መጽሐፍ ያላቸው "ስሜን አትጥቀስ ካህናቱ በሕይዎት እያለሁ ከኅብረተሰቡ ጋር እንድኖር አያደርጉኝም። ታሪኩን ግን እየተረጎምኩኝ እነግርሃለሁ" ሲሉ ቃል አስገብተውኛል። እኔም ትክክለኛ ስማቸውን አልገልጽም። እርሳቸው በዚህ ስም ተጠቀም ሲሉ በሰጡኝ ስም አሰግድ ድሌ እያልኩኝ እጽፋለሁ። እኔ የሰማሁትን ታሪክ ቁሶችን ፈርቼ ሳልጽፈው አልቀርም።

አቶ አሰግድ ድሌ <u>በግእዝ የተጻፈ መጽሐፍ</u> ያላቸው "አጤ ቴዎድሮስ ከካህናቱ ጋር እየተካረሩ ስለመጡ እነሱም አልተኙላቸውም። አጤው ከቦታ ቦታ ሲንከራተቱ ደብረታቦር ላይ ካህናቱ እቴጌ ተዋበች ሲቆርቡ መርዝ አቅምሰዋቸው በዚሁ ምክንያት ታመው ሞቱ" ሲሉ ነግረውኛል። አጤ ቴዎድሮስ የአገራቸው ፍቅር እያንገበገባቸው ባለበት ወቅት ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች አሊ ነሐሴ 13 ቀን 1850 ዓም ሞቱ። ከፍቅራቸው ብዛት የተነሣ አስከሬን ይዘው እስከ ጥቅምት 11 ቀን 1851 ዓም አልቀበሩአቸውም ነበር። ሬሳ ተሸክመው አገር ለአገር ሽፍታ ለማደን ይዞሩ ነበር። መቅበራቸው አልቀረምና ከቀበሩ በኋላ ይህን ሲሉ አንጎራጎሩ።

"ብዙ ሥራ አዋቂ ትናንት ተቀበረች፣
መድኃኒቱን ምሳ ታበላኝ ነበረች፤
እስኪ ጠይቁልኝ እርቃ ሳትሄድ፣
እቴጌ ተዋበች ሚስት ናት ወይ ገረድ" አሉ።

አጤ ቴዎድሮስ ተበሳጭተው ሲመጡ ቁጣቸውን አብርደው ለሚቀጥለው ቀን በሰላም ወደ ሥራቸው እንዲሄዱ ያደርጓቸው ነበር። መልካም ሴት ለባሏ ዘውድ ናት፤ የሚባለው ልክ እንደ እቴጌ ተዋበች ማለት ነው። ይህ አባባል ትክክለኛ መሆኑ አጤ ቴዎድሮስ ላይ የደረሰው ሁለት ዓይነት ጠባይን መመልከት ይቻላል። ምናልባት እቴጌ ተዋበች ኑረው ቢሆን ኑሮ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ጠቃሚ ተግባር ለኢትዮጵያ ይፈጽሙ ነበር። እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ የደጃዝማች ውቤ ኃይለ ማርያም ልጅ ናቸው።

እቴጌ ጥሩወርቅ፣ በእድሜ ልጅ ቢሆኑም አባታቸውን ከእስር ቤት ለመጠየቅ ወደ አጤ ቴዎድሮስ መጥተው ተዋወቁ። አጤ ቴዎድሮስ፣ እቴጌ ጥሩወርቅን፣ ሲመለከቱአቸው ደስ ስላሉአቸው በቤተ ክርስቲያን ሥርዓት በሥጋ ወደሙ አገቡአቸው። ታዲያ እቴጌ ጥሩወርቅ አጤ ቴዎድሮስን እያከብሩአቸውም ነበር። ከውጭ ውለው ሲገቡ እንኳን እንደ እቴጌ ተዋበች የሚበላና የሚጠጣ ማቅረቡ ቀርቶ ቀና ብለው አይመለከቱአቸውም ነበር። እቴጌ ጥሩወርቅ ዳዊት ደጋሚ በመሆናቸው አጤ ቴዎድሮስ ውለው ሲገቡ ዳዊታቸውን አንሥተው መድገም ይጀምራሉ። በዚህ ሰዓት አጤ ቴዎድሮስ ይበሳጫሉ።

<u>መጽሐፈ ምሳሌ</u> ም/9 ቁ 13 "ሰነፍ ሴት ሁከተኛ ናት፤አሳብ የላትም አንዳችም አታውቅም" ይልና እንዲሁም ደግሞ 12 ቁ÷4 "አሳፋሪ ሴት ግን በአጥንቱ ውስጥ እንደ ቅንቅን ናት" ይልና ደግሞ 21 ቁ÷9 ከጠበኛ ሴት ጋር በአንድ ቤት ከመቀመጥ በውጭ በቤት ማዕዘን ላይ መቀመጥ ይሻላል" ይላል። ስለ እውነቱ ይህ ምዕራፍ ስለ እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ብቻ ሳይሆን ዛሬ ድረስ በትዳር ላሉ ይህን መጽሐፍ ለሚያነቡ ሁሉ ራሳቸውን እንዲመረምሩ። ይህን ስል ወንዶች መጥፎዎች የለነም ለማለት ሳይሆን ባለቤታቸውን አክብረው የሚያስከብሩ ሴቶች ቁጥራቸው ትንሽ ይመስለኛል።

በጣም የሚገርመኝ ጉዳይ ቢኖር በዚህ በአሜሪካ አገር ብዙዎቻችን ትዳሩ አልሠምርልን የሚለው እንደ እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ተጨቃጫቂ ሴቶች በገዙተው ሊሆን ይችላል። ችሎታቸው ትዕግሥትና ምክር ከበዛበት ሌላው ቀርቶ ሲሰኛው ወንድ እንኳን ሳይቀር ሁሉን ነገር ጠብ እርግፍ አድርጎ በባለቤቱ ቁጥጥር ውስጥ ይገባል። ደግሞም እንደ ወንድ የዋህ ፍጡር የለም። ነገር ግን ጥንቁቅ ሴት ካልሆነች ሲገባ ሲወጣ ከጨቀጨቀችው ያልነበረውን ባመል አውጥቶ ለእሱም ለቤተሰቡም ሰላም አይኖረውም።

ሻለቃ ግርማ ይልማ፣ <u>ሐዋርያ ጋዜጣ</u> ቅጽ 7 ቁ 11 ሰኔ 1994 ዓም ገጽ 17 "እቴጌ ተዋበች ከሞቱ በኋላ ሁለተኛው ጋብቻቸው የተዋጣለት አልነበረም" ሲሉ ጽፈዋል። እቴጌ ጥሩወቅር ውቤ በጣም አስቸጋሪ ሴት ነበሩ። አንዳንዶቹ እንዲያውም ከካህናቱ ጋር ስለ ባለቤታቸው የሚያወጉ ነበሩ። በእርግጥ ማንኛውም ሰው ከሚቀርበው ጋር በቤቱም ሆነ በማንኛውም መወያየቱ ግልጥ ሲሆን እርሳቸው ግን አልፈው ተርፈው ከሰው ፊት እንኳን ሳይቀር ይገለፍጧቸው ነበር።

አጤ ቴዎድሮስ አንዴ ጎጃም ደጃዝማች ተድላ ጓሉን ለመያዝ ቀን ከሌት ሲለፉ ሰንብተው ይመጣሉ። በሌላ ግዜ ደግሞ ጎንደር ወልቃይት ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜን ለማደን ይሄዳሉ እንዲሁም ወሎ ደጃዝማች አሕመድ በሽርን ለማደን ይዘምታሉ ብሎም ትግራይ ደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤልን አባረው ለመድፋት ይሄዳሉ። እንግሊዞች በንቀት ስላዩአቸው ከውጭ አገር መንግሥት ጋር ጠብ ገጥመዋል። ባለቤታቸው እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ከቤት ያሉ አንዴ የሆድ ሕመም ናቸው። በዚህ ወቅት አጤ ቴዎድሮስ ብሶታቸውን ለማን ይነግሩታል። ጭንቅ ብሎአቸው እንቅልፍ አጥተው አድረው ጥዋቱ ሥራ ሲገቡ ጭንቅላታቸው ሰላም ስለለላቸው ይጨክናሉ።

በውጭ ውላችሁ ርቧችሁ ምሳችሁን ለመብላት እየገሰገሳችሁ ስትመጡ ከቤት በታች ካለው አቀበት ስትደርሱ አቀበቱን በማየት ትደክማላችሁ። ምክንያቱም ረኃብ ውሎባችሁ ደረስን ብላችሁ ቤታችሁን በአሻጋሪ እየተመለከታችሁ አቀበት ሲያጋጥማችሁ ጉድ ነው። ይህ አባባል ውጭ አገር ያላችሁትን አይመለከትም። ምክንያቱም መኪና አለና ነው።

በገጠሪቱ ኢትዮጵያ አባባል ከውጭ ውላችሁ ተርባችሁ ከቤት ለመድረስ እየሮጣችሁ ስትመጡ ከጓሮ ስትደርሱ ትዝ የሚላችሁ ጭቅጭቅ ከሆነ ራባችሁ ትቶአችሁ ይሄዳል:: አንጀታችሁ እጥፍ ብሎ ጭቅጭቅ ፈርታችሁ ጓሮ ለጓሮ ስትዞሩ ታመሻላችሁ:: እውን እንዳይሆን ሕልም ያድርግላችሁ:: ደግነቱ አሁን በምግብ ቤት በልቶ ለምኝታ ይመጣል:: ይህ ደግሞ ያለው በከተማው እንጂ በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ወንዶች ይህን እድል አያገኙትም::

አጤ ቴዎድሮስ የገጠማቸው ይህ ዓይነት ችግር ነበር:: እርሳቸው በእቴጌ ተዋበች የለመዱት ከቤት ሲገቡ ቀን የዋሉበትን ጭቅጭቅ የሚረሱበት ደስታ እንጂ ሌላ ጭቅጭቅ የለባቸውም ነበር:: እቴጌ ጥሩወርቅ ግን ካልተጨቃጨቁ ምግብ የማያቀርቡ ነበሩ::

አጤ ቴዎድሮስ የጨከኑበት ምክንያት የሚወዱአቸው ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች ዓሊ ከሞቱ በኋላ እቴጌ ጥሩወርቅን ከአገቡ ወዲህ ነው:: እኒህ እቴጌ ጥሩወርቅ ጠባያቸው አስቸጋሪና አናዳጅ ሆኑባቸው:: እንኳን አሜሪካና አውሮፓ ኢትዮጵያ ያላችሁም ብትሆኑ ርእሰ ብሔር ክሊንተን ከወይዘሪት ሞኒካ ጋር መማገጣቸውን በተመለከተ በዓለም ጋዜጠኞችና ቀላጆች ተውኔት መጫወቻ ሁነው ነበር:: በዚህ ወቅት ወይዘሮ ሒላሪ ክሊንተን ስለ ባለቤታቸው ምንም ዓይነት ቅይምታ ሳያሳዩ ቀርተዋል:: በዚህ ምክንያት ርእሰ ብሔሩን የሚጠሉ ሰዎች ያሉ ቢሉም ከሥልጣናቸው ሳይወርዱ ቀናቸውን ጨርሰው ለቀዋል::

በዚህ ወቅት ባለቤታቸው ከሕዝብ መገናኛውና ከሪፓፐሊካኑ ጋር ቁመው ቢሆን ኑሮ ርእሰ ብሔሩ የቀራቸውን ዓመት አይጨርሱም ነበር:: ይህ ሁሉ የሚሆነው ወይዘሮ ሒለሪ ወይም (ፈርስት ሌዲ) አስተዋይ በመሆናቸው ነው:: አንባብያን ልብ በሉ በተለይ ትዳር ያላችሁ ሁሉ ከሥራ ውላችሁ ከቤት ስትገቡ በትዳራችሁ ውስጥ ያለው መልካም ገጽታ ከሆነ እናንተም ቀን ተበሳጭታችሁ ብትውሉ እንኳን ከቤት ስትገቡ የሚጠብቃችሁ ጉምጉምታ የዓይን ግልምጫ ከሆነ እንቅልፍ ሳትተኙ ታድሩና ጧዋት ሥራ ስትገቡ ምን ዓይነት ስሜት እንዳላችሁ በራሳችሁ ታዘቡ:: ወደ ገጠሪቱ ኢትዮጵያ የአበው ንግግር ልውሰዳችሁና "ከቤቱ በታች አቀበት ያለበት ሰውና ተጨቃጫቂ ሚስት ያለው ሰው አንድ ናቸው" ይላሉ::

ምዕራፍ 2

አጤ ቴዎድሮስ የጨከኑበት ምክንያት!

"ይሉኛል ይልኛል ጨካኝ
ሀሳቤን ሳያውቁ ምክሬን ሳይሰሙኝ"
ይሉ ነበር:: አጤ ቴዎድሮስ በገና ሲደረድሩ::

አጤ ቴዎድሮስ ከመጨከናቸው በፊት የምሕረት አዋጅ ያወጣሉ:: ከዚያም ምሕረት ማድረጋቸውን ያስነግራሉ:: የተናቀውንና የተጠላውን ሥራ ራሳቸው ከሕዝቡ ጋር ሁነው ይሠራሉ:: ዶማና መጥረቢያ ይዘው መንገድ ሲሠሩ ይውላሉ::

የወጣውን አዋጅ ቅድሚያ ራሳቸው ተግባራዊ ያደርጋሉ:: ከዚያም ወታደሩና የመንግሥት ሠራተኛው ተግባራዊ እንዲያደርግ ያዛሉ:: ለምሳሌ ቁባቶቻቸውን ትተው ከእቴጌ ተዋበች ጋር በሥጋ ወደሙ እንደተወሰኑት ዓይነት ማንኛውንም ራሳቸው ቅድሚያ ያደርጋሉ:: ሌላው ቀርቶ መንገድ ሥራ ሳይቀር እርሳቸው ተሰልፈው ሠርተዋል::

<u>ኢትዮጵያና ዕድሏ</u> የተባለው መጽሐፍ ገጽ 120 "የብረታ ብረት ሥራ፤የእጅ ሙያ ሁሉ በኢትዮጵያ ልምድ እንደነውር ይቆጠር ስለነበር ቴዎድሮስ ያንን መጥፎ ልምድ ሰብረው እራሳቸው እንደ አንድ ወዛደር ዶማና መዶሻ ይዘው ሙሉ ቀን ከሕዝቡ ጋር በመቆፈርና በመቀጥቀጥ የመጀመሪያውን ዘመናዊ መንገድ በኢትዮጵያ ያሠሩ እሳቸው ናቸው::"

"ከዚያ በፊት በኢትዮጵያ የመንገድ ሥራ አልተለመደም ነበር በማለት አገር ጎብኚ የነበሩት አቶ ኤሚል ዮንቮ የተሰኙት ፈረንሳዊ ሲመሰክሩ የቴዎድሮስ እስረኛ የነበሩት ዶ/ር (አቶ) ሄንሪ ደግሞ ቴዎድሮስ ራሳቸው ከሕዝቡ ጋር ሆነው ጀንበር ወጥታ እስክትጠልቅ ድረስ ድንጋይ በመሸከም መሬት በመደልደል ይሠሩ ስለነበሩ ሕዝቡም ምግብና መጠጥ ሳያምረው ሙሉ ቀን ሲሠራ ይውል ነበር

ብለው ጽፈዋል" ሲሉ ኮሎኔል አስራት ቦጋለ ጽፈዋል። ይህን ተግባር እርሳቸው ሲፈጽሙ መሳፍንትና ካህናት ሕዝቡን አስተባብረው ተግባራቸውን ሲያጥላሉት አጤ ቴዎድሮስ ተበሳጩ።

አንባብያን እንድትረዱልኝ የምፈልገው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስን ከወቀሳ ለማዳን ብዬ አይደለም ይህን እያልኩኝ የምጽፈው። ደግሞም አንድን ሰው የምንተቸው በወቅቱና በዘመኑ ሥርዓት ተመሥርተን መሆን ይኖርበታል። ይህ ከሆነ አጤ ቴዎድሮስ ያን ያህል ያንገበገባቸው ምክንያት አገራቸው ኢትዮጵያ ከነበራት ታላቅነት ወርዳ በማየታቸው ምክንያት አስቆጭቷቸው ነው።

ደግሞም የእርሳቸውን ቁጭትና ብስጭት ከተወሰኑ ባልንጀሮቻቸው በቀር የተረዳላቸው ባለማግኘታቸው ተሰምቷቸዋል። አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያን ታሪክ በማወቃቸው ምክንያት የአገሪቱን አንድነት ለመታደግ ጥረት ሲያደርጉ የቀረቧቸው የተወሰኑ ናቸው።

1ኛ የቤተ ክህነቱ ሰዎች ከአፍራሽ ጋር አብረው በመቆማቸው።
2ኛ ያወጡትን ሕግ በሥራ ላይ ለማዋል ሲሉ።
3ኛ መኳንንቶች የእርሳቸውን ዓላማ ባለመቀበላቸው።
4ኛ የውጭ ኃይሎች ኢትዮጵያን በመናቃቸው።
5ኛ ከአገራቸው ውስጥ የሚሠራ የጦር መሣሪያ ባለመኖሩ።
6ኛ የአገራቸውን ታሪክ እርሳቸው ብቻ አውቀው በመገኘታቸው።
7ኛ መካሪና ረዳት ባለቤታቸው ስለሞቱባቸው።
8ኛ ወታደሩ እየከዳ በማስቸገሩ
9ኛ ዓላማቸው በመጨናገፉ።
10ኛ እርሶ አደሩ በወሬኛ የቤተ ክህነት ሰዎች ሴራ በመስማማቱ፤
11ኛ 2ኛ ባለቤታቸው ሰላም ስለነሷቸው።
12ኛ መሳፍንቶች አገር እየሸጡባቸው፡ ሌላም ሌላ...ችግሮች ነበሩ።

አጤ ቴዎድሮስ አገር ለማበልጸግ ከዚህ በላይ በተጠቀሰው ዓላማን ከግቡ ለማድረስ ታጥቀዉ ሲነሡ የተባበራቸው በጣም ትንሽ ሰው ነር ማለት ይቻላል። በወታደር በኩል ፊታውራሪ ገብርዬና በሃይማኖት አባቶች በኩል መምህር አካለ ወልድና ሸህ ሁሴን ጅብሪል ሌሎችም ተባባሪ ቢሆኑም ይህ የበለማም ቄስ ተብትቦ ተብትቦ ከመኳንንቱ ጋር አብሮ ተባብሮ ተነሣባቸው።

በዚህም ምክንያት የተጀመረው የልማትና የብልጽግና ጅመራ ጨንገፎ ቀረ። ለአጤ ቴዎድሮስ ጭካኔ መሠረቱ የመሳፍንቱና የካህናቱ አድመኝነት በዋናነት የሚጠቀስ ጉዳይ ነው። አጤ ቴዎድሮስ አስቀድመው ከመንገሣቸው በፊት ሆነ ከነገሡ በኋላ "ተወኝ ሽፍታ? ተወኝ ቀማኛ? ግባ"እያሉ አውጀው ነበር። ነገር ግን ሰሚ አልነበራቸውም እንኳን የወጣውን አዋጅ ሊያከብሩ ቀርቶ እንዲያውም ውንብድናው ባሰባቸው።

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 26 "የንጉሡን መምጣት በሰማ ጊዜ አገው ተዋግቶ ዋግሹም ገብረ መድኅንን ቢትወደድ ብሩን አባ ጫኅን ከነባርያቸው ያዙዋቸው። ንጉሡ ገና ሳይደርሱ ብዙ ሰው ተያዘ ንጉሥ ቴዎድሮስ ስንቱን መኳንንት አሰረው ስለ መድኃኔዓለም ብለው ማሩት" ሲሉ ጽፈዋል።

Reidulfk.Molvaer <u>Black Lions</u> page 151 modern spirit of nationalism was created by Tewodros,አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ዘመናዊ ለማድረግ ታጥቀው የተነሡ ነበሩ። ታዲያ ምን ያደርጋል ተባባሪ በማጣታቸው ሳይሳካ ሲቀር ብስጭቱና የአገር ፍቅሩ ብቻቸውን ሲያቃጥላቸው ያድርና ጥዋት የከዳቸውን ሲያገኙት ጨከኑበት።

ሌላው ቀርቶ በሃይማኖት ሳይቀር ቀይረዋል እያሉ መነኮሳቱ ያሟቸው ጀመር። አምቶም አልቀረም ከፊታቸው ቀርበው ሃይማኖታቸውን መቀየራቸውን ደፍረው ነገሯቸው። ታዲያ አጤ ቴዎድሮስን ያህል ሃይማኖቱን የሚያከብር "ሃይማኖትህን ቀይርሃል" ተብሎ ሲነገረው እንዴት አይበሳጭና አይጨክን።

አለቃ ወልደ ማርያም <u>የቴዎድሮስ</u> መጣጥፍ ገጽ 48 "አባ ገብረ ሚካኤል የትግሬ ሰው ከካህናቱ ጋራ ነበሩና ጃንሆይ በእስክንድርያ ሃይማኖት ይጽኑልን አሉ። ንጉሡም ከእስክንድርያ ሌላ የማነን ይገቢአለሁ ቢሉ የፈረንጅ ሃይማኖት ይዘዋል ይሉናል አሉም" ይሉና ገጽ 50 "ከዚህ በኋላ ካህናቱ ሲፈርዱ ንጉሥን ያማ ይቀጣ ባሉ ጊዜ አባ ገብረ ሚካኤል የፈረንጅን ሃይማኖት ይዘዋል ብለው ተናግረዋልና ከንጉሡ ግረፈው የሚል ቃል ሲወጣ ዙሪያውን ቆሞ የነበረው ወታደር የአንገት ማተብ ሳይቀር ተገፈው ራስ ቢሠውርን የመቅደላ ጠባቂ ነበሩና አስጠርተው ይህን መነኩሴ አስረህ አኑረው

ራብ ይግደለው ሲሉ ተቀብለው አስረው መቅደላ ገቡ በማግሥቱ ዓርብ አምጡ ብለው መነኩሴውን ፈትተው ሰደዱ" ሲሉ ጽፈዋል። የዚህ ዓይነት አሚኪላ ሞለቶባቸው ነው የጨከኑት።

<u>ኢትዮጵያ ዕድሏ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 121 "ጥረታቸው ሁሉ ሙሉ ለሙሉ ተግባራዊ ያልሆነበርን ምክንያት አንድ አቶ ቴዎፍሎስ ዋልድ ማዩር የተሰኘ የሱዊስ ተወላጅ ሚሲዮናዊ ባቀረቡት ገለጻ ፥ ቴዎድሮስ እንደገለጹት ይሉና የሥራ ጓደኞቻቸው ያልሰለጠኑ ያልተማሩ ደደቦች እንደ እህያ የታወሩ ስለሆኑ ችሎታ ያላቸው የውጭ አገር የእደጥበብ ባለሙያዎች እንዲላኩላቸው ለአውሮፓ መንግሥታት ጥያቄ አቅርበው ነበር ብለዋል፥ ጥያቄያቸው መልስ ባለማግኘቱ ተቆጥተው በውጭ አገር ዜጎች ላይ የወሰዱት እርምጃ የውጭ ፖለቲካቸውን አበላሸባቸው።"

"እሳቸውም ፈረንጆቹን እንዲጠሉ ካደረጋቸው ነገር አንዱ አቶ እስተርን የተባለ እንግሊዛዊ ሚሲዮናዊ በአውሮፓ አቆጣጠር በ1862 ዓም ሎንደን ባሳተመው መጽሐፍ ቴዎድሮስን በማናናቅ የቴዎድሮስ እናት መንገድ ላይ ተቀምጣ ኮሶ ትሸጥ ስለነበር የቴዎድሮስን ስሙ ልጅ ኮሶ ነበረ። ልጅ ኮሶ ማለትም ትል የሚያጠፋ መድኀኒት ማለት ነው ብሎ ከጻፈ በኋላ ወደ ኢትዮጵያ ተመልሶ በመግባቱ አቶ እስተርን ተይዞ ከተገረፈ በኋላ የሞት ፍርድ ተፈርዶበት ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ምዕራፍ 3

አጤ ቴዎድሮስ ሕግ በጣሱት ላይ ጨክነዋል!

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ባሳተመው ገጽ 26 "በግንቦት ገረገራ ላይ ዋግሹም ገብረመድኅን ቢትወደድ ብሩ አባጫኑ ተኀኜም ተያዙ። ደግሞ እሰኔ ደረስን ኀለም ወልደሚካኤልን ማሩ ሰሎሞንን ደግሞ 4 ሰዎች እነዚህን ዘጠኝ ረጅም ግራር ከሚባለው ሰቀሉአዋቸው እጅ እግራቸውን ቆርጠው በፍትሐ ነገሥት በፍርድ ዋግሹም ገብረመድኅን ንጉሡ ከራስ አሊ በተዋጉ ጊዜ ቆስለው ነበር። ከራስ ጋር ሁነው ሳሉ ንጉሥም አይዞዎ ብለው መቶ ነፍጥ ሰጥተው አገራቸውን አገሙን ሹመው ሰደዋቸው ከሸዋ በተመለሱ ጊዜ ነው

አገራቸውን የሰደዱአቸው ከዚያ ከዱ። እግዚአብሔርም ክዳታቸውን አይቶ ከንጉሡ እጅ ጣላቸው ከረጅም ግራር ሰቀሉአቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

ደጃዝማች ዋግሹም ገብረ መድኅን ማለት የአጤ ተክለ ጊዮርጊስ አባት ናቸው። ቅድሚያ ከራስ አሊ ጋር ሁነው አጤ ቴዎድሮስን ወግተው ቆስለው ተማርከው ነበር። ከዚያም ግዛታቸው ተፈቅዶላቸው ተሸልመው ከተመለሱ በኋላ ሸፈቱና ሲማረኩ ተገደሉ። ከፍ ብሎ በተጠቀሰው መጽሐፍ በተለያዩ ገጾች ላይ ገና ደጃዝማች ሳሉ ጀምሮ ቃል ያፈረሰውንና የወጣውን አዋጅ የጣሰውን መግደላቸውን እየደጋገሙ ጽፈዋል።

<u>ስማቸው ያልታወቀ የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት</u> ደራሲ በ55 ገጽ መጣጥፋቸው ውስጥ ገጽ 14-15-25-ማወጃቸውን ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ አዋጅ ማወጃቸውንና እርሳቸው ቃል ለመጠበቅ ሲሞክሩ ሕዝቡ ሊሰማ ቀርቶ እንዲያውም ለሌብነት ተደራጅቶ መጣ። አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያ አንድነት ምልክት የሆነውን ዘውድ ጭነው አንዲት ኢትዮጵያ አንድ አመራር ብለው ገበሬ በግብርናው ነጋዴም በንግዱ፥ሁሉም እንደ ችሎታው በየሞያው ተሰማርቶ በሰላም ይኑር ብለው አወጁ። በዘመነ መሳፍንት ሥር የሰደደው ሌብነት ሞያ ሆኗልና እንዲያውም ሌቦች ተሰባስበው መጥተው ጃንሆይ ሁሉም በየሞያው ሠርቶ ይኑር ካሉ የኛ ሞያ ሌብነት ነውና ይፍቀዱልን ብለው አመለከቱ።

አጤ ቴዎድሮስ በኋላ የሚያደርጉትን እናንተማ ለግል አሽከርነት የምትጠቅሙኝ ናችሁ እናንተ ብቻ አትበቁም ሂዱና እንደናንተ የመሰሉትን ሰብስባችሁ ተመልሳችሁ ኑ። ግን በሌብነት ሞያ ያላስመሰከረ ከሆነ ይዛችሁ እንዳትመጡ ብለው መለሷቸው። ሌቦቹ መሰሎቻቸውን ሰብስበው ወደ አጤ ቴዎድሮስ ቀርበው ይኸው መጥተናል ሜዳውን ሞልተውታል ብለው አመለከቱ። አጤ ቴዎድሮስም በል ፍጀልኝ ብለው አስፈጇቸው። አቶ ገሪማ ታፈረ ጥፋቱ የሕዝብ ነው ብለዋል።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 169 "በአጤ ቴዎድሮስ ዘመነ መንግሥት የተፈጸመው የወንጀለኞች ቅጣት ሲመዛዘን ጥፋቱ የሕዝቡ እንደነበር የአፈጻጸሙ ዝርዝር ሁኔታ

ያስረዳል፡፡ በታሪኩ አቀራረብ እንደተገለጸው አገሌ የአካል ቅጣት ተፈጸመበት ወይም ታሠረ፣ተገረፈ ሲባል ከኃጢአት ንጹሕ ነበርኩ ወይም ጥፋት ሳይገኝብኝ ነው የተቀጣሁ ከኃጢአት ንጹሕ ነኝ ሲል እንደ ጲላጦስ እጁን የታጠበ አይታይበትም ብቻ የተቀጡት አማፅያን ጥፋታቸውን አምነው ምሕረት ጠያቂዎች ሁነው ተገኝተዋል፡፡ እንግዲህ ከዚህ ላይ ጥፋቱ የሕዝቡ እንደነበር ማገመዛዘንና መመራመር የሕሊና ዳኝነት አስፈልጎታል" ይሉና፡፡

170 "አጤ ቴዎድሮስ ከእያንዳንዱ የኢትዮጵያ ዜጋ ላይ የሚፈልጉት ገጸ በረከት ታማኝነትንና ተገዥነትን ብቻ እንጅ በሌላው በኩል መብቱ ተጠብቆለት ሀብቱ ተጠብቆ የኑሮ ደረጃውን በሥራ ኃይል እያጠነከረ ወደ አዲስ ሕይወት እንዲመራላቸው በበለጠ ይመኙለት እንደነበር የተጀመረው የሥራ ውጥንና ንድፍ ምስክርነቱን አሳይቷል" ሲሉ ጽፈዋል፡፡ ከዚህ ከፍ ብሎ የተነበበው ጥቅስ የሚያመለክተው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ የገደሉት በፍርድ ነው እያሉ ነው፡፡ የእኔ እምነት ሕዝቡ ለብዙ ዘመናት ሕግ አልባ የሽፍቶች ኃይል በዝቶ በመኖሩ የእርሳቸውን ሕግ ሊያከብርላቸው ባለመቻሉና ሌላው ደግሞ የካህናቱ ቀስቃሽነት በሕዝቡ መሀል ገብቶ አጣልቷቸዋል፡፡

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 243 "ነገር ግን አጤ ቴዎድሮስ ዘመነ መሳፍንትን በማስወገድ የባርያ አገዛዝን ሲሸሩ፤የካህናትን ቁጥር ሲወስኑ መሬት የመንግሥት ነው ብለው በዚያ ባለጉልተኛ በሰፈነበት ዘመን ማወጃቸው የሚያስመሰግን ሲሆን ከአካባቢው የተነሣባቸው ተቃውሞ በጎ ሐሣባቸውን ከፍጻሜ ለማድረስ አላስቻላቸውም፡፡ ስለዚህ ሐሣባቸውን አልቀበልም ባለው ወገን ላይ ቁርጠኛ እርምጃ ለመውሰድ አስገድዷቸዋል" ሲሉ ጽፈዋል፡፡

ይህ ሰውን እንደከብት ይሸጥ የነበረ ምድረ መኳንንትና ካህናት ጥቅማቸው በመነካቱ ምክንያት በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ተነሡ፡፡ እርሳቸውም ተደጋግሞ እንደተገለጸው ያወጡትን አዋጅ ለመተግበር ስለፈለጉ ሕጉን የጣሱትን ፍትሐ ነገሥት እየተነበበ በጥፋታቸው ቅጣታቸውን ተቀብለዋል፡፡

አታ'ሽልቲ ሐጎስ <u>ሐቅ ሐቁን ለሕፃናት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 115 "ስለ አጤ ቴዎድሮስ ጭካኔ የሚቀርቡት መላምቶች በሙሉ መሠረት የሌላቸው ምክንያቶች ናቸው፡፡ ይህ ሁሉ መላምት መምጣትና እንደ ምክንያት መመርመር የሚችለው አጤ ቴዎድሮስ ከመጀመሪያው አነሣሣቸው በርኅራኄአቸው የሚታወቁ ቢሆኑ እንደ ምክንያት ሊቀርብ ይችል ነበር፡፡ ጭካኔ የጀመሩት የሆነ የሚያስጨክን ገጥሞአቸው ከዛ በሁዋላ የተጻበላቸው ሳይሆን አንድ ብለው ሽፍትነት ሲጀምሩ ጨካኝነታቸው ጎልቶ ይታይ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል፡፡

አዎ ልክ ነው አጤ ቴዎድሮስ ጨክነዋል ብዙ ሰው ገድለዋል፡፡ እጅ እግሩን ቆርጠዋል! ብዙም ሰው ቤት ውስጥ ዘግተው በእሳት አቃጥለዋል፡፡ እኔ አጤ ቴዎድሮስ መጨከናቸውን ደብቄ አላውቅም፡፡ ነገር ግን ብዙ ኢትዮጵያውያን አጤ ቴዎድሮስ ጨካኝ ናቸው ይላሉ እንጂ የጨከኑበትን ምክንያት ዘርዝረው አያቀርቡም፡፡

አጤ ቴዎድሮስ ለምን ሰውን እጅና እግሩን ቆረጡ? ለምን ቤት ዘግተው በእሳት አቃጠሉ?ለምን ጨከኑ ብሎ የሚጠይቅ የለም ማለት ይቻላል፡፡ ብዙ ሰዎች ሲጽፉ እያለሁ መልካም ተግባራቸውን ሳይገልጡ የሚያተኩሩ ከተገደሉት ላይ ነው፡፡

አንዳንድ ግለሰቦች አንድን መንግሥት ሲጠሉት የሠራውን ሁሉ ይክዳሉ፡፡ ይህ ሊሆን አይችልም በአጤ ኃይለ ሥላሴ ዘመን ሥልጣን የነበራቸው ግለሰብ ከ200 ገጽ በላይ ክፋታቸውን ሲዘረዝሩ መልካም ሥራቸው 2 ገጽ ብቻ ሁኖ ሳነበው ገረመኝ፡፡ ይህን ታሪክ ለመለወጥ የታሪክ ትክክለኝነትን የሚመረምር አብዮት መነሣት ያስበት ይመስለኛል፡፡ የአንድን ግለሰብ ታሪክ በታሪክነቱ መልካም ተግባሩ በመልካምነቱ መጥፎው ተግባሩ በመጥፎውነቱ እውነቱን ይዞ ከተቀመጠ ጥሩ ይሆናል፡፡ የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ በ2 ተከፍሎ ይጻፋል፡፡

1ኛ መልካም ተግባራቸውን ደብቆ መጥፎ ተግባራቸውን አብዝቶ የሚጽፈው ኃይል አጤ ቴዎድሮስ በሕይወት ሳሉ ጀምሮ ያለ ሲሆን ዛሬ ያነን በመያዝ ትውልዱን ለማሳሳት ጥረት እየተደረገ ነው፡፡

2ኛው ትክክለኛውን ታሪክ የሚገመግሙ መጥፎ ተግባራቸውን መጥፎ ብሎ መልካም ተግባራቸውን መልካም ብሎ እውነቱን መጻፍ ነው። በእኔ እምነት አጤ ቴዎድሮስ ለአገር አንድነት ሲሉ ጨክነዋል አዎ ሰው ገድለዋል! ነገር ግን የተገደሉት ሰዎች በምን ምክንያት ነው። እኔ ካነበብኳቸው የተለያዩ መጽሐፍትና መጣጥፍ በአፍም ከሚነገረው ታሪክ በመነሣት አጤ ቴዎድሮስ ከበርሃ ዘመን ጀምረው የሚከዷቸውን ሲገድሉና እጅ እግሩን ሲቆርጡ መቆየታቸው አይዘነጋም።

ይህን ማድረጋቸው ትክክል ናቸው ለማለት ሳይሆን ከላይ የተዘረዘሩትን አገር ለመገንባት ያወጡትን እቅድ ከውጭ ኃይሎች ጋር አገር ውስጥ ከነበሩ መኳንንት መሳፍንት ሽፍቶች ጋር ተመሣጥረው የወጉአቸውን ምሕረት አድርገውላቸው ከተለቀቁ በኋላ 2ኛ ሲያዙ ተገለዋል። ለምሳሌ በጎጃም ደጃዝማች ተድላ ጓሉን ሲያሳድዱ ሳለ የተማረኩት ምሕረት ተደርጎላቸው ተለቀው ነበር ነገር ግን በሌላ ጊዜ ሲያዙ ራሳቸው ሞት ይገባናል ብለው በመናገራቸው ተገደሉ።

ደብተራ ዘነብ <u>የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 25"ወደ ተልባ ውሃ ባቀኑ ጊዜ ተባራሪው ሽፍታ ሲዋጋ ተያዘ።ቀድሞ ከማሩዋቸው 20 የሚሆኑ ተያዙ። ምሬያችሁ ወጋችሁኝ (በኋላቸው) ባሏቸው ጊዜ ሞት ይገባናል ብለው ፈረዱ። አስደበደቡዋቸው ሞቱ" ሲሉ ጽፈዋል። በዚህ ወቅት የዐይን ምስክሩ ያዩትን ጽፈዋል። እንዲሁም በወሎ አንዴ ከደጃዝማች በሽር ጋር ሁነው የወጓቸውን ማረኩና ምሕረት አድርገው ለቀቋቸው። በሌላው ቀን እነዚያ ምሕረት የተደረገላቸው በመያዛቸው እጅ እግራቸውን ተቆረጡ።

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 173-174 " አንኮበር ላይ (ጎረቤላ) ከአፋፉ ሆነው ለዚህ ንጉሥ ለቴዎድሮስ ዕንጨት የሰበረ ውሃ የቀዳ ሣር ያጨደ የተከተለውም ሙጉዝ ይሁን። ይህ ቃል የአቡን ሰላማና የዕጨጌ ወልደ ማርያም ነው እያሉ ገዘቱ። በዚህ ጊዜ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ሠንጋ ታርዶ ግብር ሊበላ ሲል ግማሹ ወደ ግብር ተጠርቶ የቀረው ቀለብ እንዲያመጣ ወደ ሐራምቦ ሂድ የተባለ ጊዜ እግዞእ!እግዚእ! እያለ በመጮህ እምቢታውን ሲያሰማ ቴዎድሮስ ወደ ጫፍ ወርደው ጠበንጃና ጦራቸውን እንደያዙ ከፈረሳቸው ላይ ወጥተው።"

"የኔ የሆንክ ብለው ታማኙንና ታዛዡን ከለዩ በኋላ በቁጣና በብስጭት ከሠራዊታቸው ውስጥ በጠበንጃ ሰደፍ የመቱት ጦር ወርውረው ጠበንጃ ተኩሰው የሳቱት እንዳለና በዚህም የትርምስ ጊዜ ግማሹ ሲመታ የቀረውም ሲሸሽ በመካከሉ አቡነ ሰላማና ዕጨጌ ወልደ ማርያም እንደ ገላገሉ ከዚያም ንጉሡ እንደ ተበሳጩ ወደ ቆራ መስክ መውጣታቸውን ያመለክታል።"

"እነዚህን በጳጳሱና በዕጨጌው ስም ሲገዝቱ የነበሩት ወይም በዚህ የግዝት ሀድማ የተገኙት ንጉሡ ቆራ መስክ ከወጡ በኋላ በሰላይ ተይዘው ቀርበው በአደባባይ የተፈረደባቸውን ፀርባ ስምንቱን ሰዎች በጥይትና በጎራዴ እያስመቱ አስገደሉአቸው" ሲሉ ጽፈዋል። በአቡን ሰላማ እና በዕጨጌው ስም ውግዘት ያደረጉት ካህናት ወታደር መስለው ከተቀላቀሉ በኋላ ነው። በዚህ ምክንያት ውግዘቱን የፈራው ሕዝብ እነሱን ተከትሎ በመንቀሳቀሱ 48 ሰዎች ተገለዋል። በዚህ ጊዜ። "አጤ ቴዎድሮስ እጅግ ተዋረዱ
የሸዋን መኳንንት እጅ ነሥተው ሔዱ"

በማለት ተገጥሟል። ዛሬ ድረስ በተለይም በአንዳንድ አካባቢ ይህ ግጥም ተደጋግሞ ሲገጠም ይሰማል። አጤ ቴዎድሮስ ያወጡትን ሕግ ባልጠበቁት ላይ መጨከናቸው አይዘነጋም። አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ሰው ገድለዋል። ብዙም ሰው ቤት ዘግተው በሣት አቃጥለዋል። ብዙም ሰው እጅና እግር እየተቆረጠ ተጥሏል።

በዚህ ምንም ጥያቄ የለውም። የምለው አጤው ለምን ገደሉ? ሲባል ቅድሚያ የምሕረት አዋጅ ካወጁ በኋላ ሲሆን ሌላው ደግሞ ከጦርነት መካከል ተማርከው የተለቀቁ ሁለተኛ ሲያዙ የተገደሉ መሆናቸው በብዛት የተመዘገበ ሲሆን ጎንደርን ከደብተራው ጋር ተጣልተው ሕዝቡ በማስቸገሩ ከተማውን ማቃጠላቸውና የጎንደርን ቤተ ክርስቲያን ደወል ሰብስበው መድፍ ሊያሠሩበት መውሰዳቸው አይዘነጋም።
የአጤ ቴዎድሮስን መግደል ትክክል መሆኑን አቶ ገሪማ ታፈረ በሕግ የሆነ መሆኑን ቅጣቱ በአግባብ የተፈጸመ ነው። በሚል የጻፉትን ጥቅስ ከምወስድ እንዳለ ሙሉውን በአባሪነት ባስቀምጠው መልካም ይሆናል። ገሪማ ታፈረ አባ ታጠቅ ካሣ የጻፉው አንበሳ ገጽ 168-171 <u>አባሪ ቁጥር 2 ይመልከቱ</u>።

ምዕራፍ 4

የአጤ ቴዎድሮስ የማይዛባ ፍርድ

<u>ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ</u> ሊትማን ያሳተመው ገጽ 25 "በየካቲት ከኃይንት ተሠሪ አግብተው ሳለ ወታደር ባላገሩን ገደለው የሞተበት ሰው ከንጉሡ መጥቶ ጮኸ። ንጉሥ ቴዎድሮስ ወታደሩን ሁሉ አፍርሳታ አውጣ አሉት። ወታደርም አልገደልነም አላየነም ብሎ በተገዘተ ጊዜ ለንጉሥ ቴዎድሮስ ይህ ነገር ጭንቅ ሆነ። አስበውም ኋላ እንዲህ አሉ፤ ወታደር ብላ ባላገር፤ያልሁ እኔ ነኝና ደመኛህ እኔን ግደል ባሉት ጊዜ ባለደሙም እኔ ንጉሥ መግደል አልችልም አለ። ንጉሡም ብዙ ብር ሰጥተው ሰደዱት" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>የኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታንያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 26 "የድሃ ገበሬዎችን አቤቱታ እራሳቸው ይሰማሉ፥ጉቦ መቀበልና መስጠት ከልክለዋል" ይሉና" ቋንቋቸው ግልጽ፥ ማመናታት የሚባል ነገር የማያውቁ አማካሪና አማላጅ የማይቀበሉ" ናቸው ሲሉ ቆንስል ፕላውዴን ለአገራቸው መንግሥት ጽፈው ነበር። አጤ ቴዎድሮስ ትክክለኛ ፍርድ ፈርደው ነበር ብዬ ከመጻፌ በፊት ብዙ የኢትዮጵያ ነገሥታት አስደናቂ ፍርድ ፈርደው ነበር። ከዚያ በፊት ግን አስቸጋሪ ፍርድ አጋጥሞት በብልሃት የተወጣው የእስራኤል ንጉሥ ሰሎሞን ነበር። ያም አንዷ ይህ ልጅ የኔ ነው ብላ ከሰሰች። ወላጅ እናቱም ልጁ የኔ ነው ብላ ትቀርባለች ንጉሥ ሰሎሞን ይቸገራል።

በዚህ ወቅት ሰሎሞን ልፈርድ ነኝ ሲል ከሳሽና ተከሳሽ ፍረድ አሉት። ንጉሥ ሰሎሞን "ልጁ ይገደልና ለሁለት ይከፈል" አለ። ወላጅ እናቱ "አልፈልግም ልጁን ትውሰደው አለች። ልጁ ያልሆነው ሴት ደግሞ ይከፈልና ድርሻዬን ልውሰድ አለች። በዚህ ወቅት ንጉሥ ሰሎሞን ልጁን ትውሰደው ያለችው ትክክለኛ እናት መሆንዋን በመረዳት ለእርሷ ይሰጥ በማለት ፈረደላት። እንደዚህ አይነት ብዛት ያላቸው ፍርዶች በኢትዮጵያውያን ነገሥታት ዘንድ ተፈርደዋል።

በአጤ ፋሲል ዘመን ክርስቲያንና እስላም ተካሰው ከመጡ ፍርዱን የሚያዩ ራሳቸው አጤው ብቻ ነበሩ። በዚህ ወቅት እስላም ነጋዴ ክርስቲያን ቀጥሮ ሲያስነግድ ክርስቲያኑ በአላፊነት የተሰጠውን ንብረት ተዘረፍኩ ብሎ ይደብቀዋል። እስላሙ ንብረቱ እንዳልተዘረፈ ስላወቀ በሕግ ለመጠየቅ ይነሣል። አጤው ሁኔታውን ካዳመጡ በኋላ ከሳሽና ተከሳሽ እርሳቸው በሚያዘጋጁላቸው ቤት እንዲያድሩ ወሰኑና ጧዋት ፍርዱን እንደሚፈርዱ ተናግረው ችሎቱን ዘጉ። ከሳሽና ተከሳሽ በተዘጋጀላቸው ቤት ገብተው እንዲያድሩ ዘበኞች ይነገራቸዋል።

ሁለቱም ምኝታ ከመግባታቸው በፊት ሰላዮች ገብተው የሚሉትን እንዲያዳምጡ ድምፃቸው እንዳይሰማ ተነገራቸው። ከሳሹ "አላህ ለፍቼ ያመጣሁት ንብረት በመሆኑ ያለአግባብ እንዳይወሰድብኝ ንጉሠ ነገሥቱ እንዲፈርዱልኝ እርዳኝ" እያለ ይጸልያል። ተከሳሹ ደግሞ "ሊባ ረዳቱ ጊዮርጊስ ንጉሠ ነገሥቱ ለእኔ ከፈረዱ ግማሹ የአንተ ነው" እያለ ይጸልያል። ጧዋት አጤ ፋሲል ችሎት ሲቀመጡ ከሳሽና ተከሳሽ ግራና ቀኝ ቆሙ። ምስክር የሆኑት ሁለቱ ሰላዮች በያደሩበት የሰሙትን ለአጤው ተናገሩ ፍርዱም ለባለንብረቱ ለእስላሙ ተሰጥቶ ክርስቲያኑ ወኅኒ ቤት ወረደ።

ንጉሠ ነገሥት አጤ ዮሐንስ የከፋው ሰው አቤት የሚልበት ከአደባባዩ ደወል ይተክላሉ። ከዚህ አደባባይ የከፋው ሰው ሁሉ ያለ ገደብ ያን ደወል ደውሎ ችግሩን ለአጤው ያስረዳ ነበር። የበዓል ቀን ቢሆንም ደወሉ ከተደወለ ችግረኛውን ለማዳመጥ ጊዜ ይሰጣሉ። ታዲያ የአንድ ነጋዴ አህያ ወገቡ የተገጠበ፣ ኑሮ በአካባቢው ካለው አባሪ ሲንከባለል ቆይቶ ያንን ደወል የተሰቀለበትን ሰንሰለት ሲነካው ደወሉ ይጮኻል። ንጉሠ ነገሥት አጤ ዮሐንስ ዘበኞች ሲልኩ ሰው የለም። አጤው ለምን ደወሉ ጮኸ? ብለው ሲጠይቁ ዘበኞች ሰው ሳይሆን ያለው አህያ ነው ሲሉ መለሱላቸው።

አጤው አህያውም ፍጡር ነው አምጡት ሲሉ አዘዙ። አህያው መጥቶ ሲመለከቱት ወገቡ ገጣባ ነው። ባለቤቱን ጠርተው ይህ አህያ እስኪድን ድረስ ሌላ አህያ ወስደህ ሥራ ይህ አህያ ሲድን ትወስዳለህ ብለው ለውጥ ሰጥተው አህያው ተቀልቦ ሲድን ወደ ባለቤቱ ተመልሶአል። በዚህና በሌላውም ተግባራቸው "ጻድቁ ዮሐንስ"ይባላሉ።

በዘመኑ መሳፍንቱ ወቅት እንዲሁ የትግራይ ተወላጅ ራስ ወልደ ሥላሴ ልጃቸው የአንድ የድሃ ልጅ ገድሎአል:: ዳኞች የትልቅ ሰው ልጅ ሊፈርዱበት ስላልፈለጉ ከሳሽቱን "ጥፋተኛው ልጅሽ ነው" አሏት:: ስለዚህ የሟች እናት ጥዋት ጥዋት ራስ ወልደ ሥላሴ ከቤተ ክርስቲያን አርፍደው ወደ ቤት ሲገቡ ስታለቅስ ይመለከታሉ:: አንድ ቀን ለምን እንደምታለቅስ ጠርተው ሲጠይቋት ልጃቸው የእርሷን ልጅ የገደለው መሆኑን ተናገረች:: ራስም በፍርድ መታየት አለበት ሲሉ ዳኞች የሞተው ልጅሽ ነው ጥፋተኛ ብለውኛል ብላ ተናገረች:: ራስ የፈረዱትን ዳኞች ጠርተው ሲጠይቁ ነገሩአቸው::

ራስ የሟችን እናት የአንች ልጅ አንዴ ሙቶአል የእኔ ልጅ ቢሞት ልጅሽ አይመለስም ስለዚህ ገንዘብ ልስጥሽና እንታረቅ ሲሏት የልጄን ደም አልበላም አለቻቸው:: ከዚያም በቤተ ክርስቲያን አባቶች ቢያስጠይቋት አሻፈረኝ አለች:: ራስ ወደ ቤታቸው ጠሯትና ልጃቸውንም እርሷንም ጥሩ ምግብ አብልተው ሲያበቁ በእግራችን እንሀድ ብለው ወደ ተራራ ተጓዙ:: እልም ካለው ገደል ሲደርሱ ልጃቸውን ሳሙትና ወደ ገደል ገፍተው ጣሉት ሴቲቱንም ሂጂ ልጅሽን ታገኚዋለሽ አሉአት:: የፍርድ ጉዳይ ሲነሣ ፍርድ እንዳይጓደል ሲሉ ራስ ወልደ ሥላሴ ልጃቸውን ገደል ሰደዋል::

ለምሳሌ በኢትዮጵያ ታሪክ ሰው የገደለ ሰው እስኪፈረድበት ጊዜ ድረስ የሟች ወንድም ከገዳዩ ጋር ተቆራኝቶ ይታሰር ነበር:: አንዳንዴ የሟች ወንድም ከወንድሙ ገዳይ ጋር ተቆራኝቶ ባለበት ወቅት በበሽታ ይሁን በሌላ ምክንያት ሲሞት ሌላው ወንድም ተተክቶ ይቆራኝ ነበር:: ይህ "ሕግ ተቀይሮ ገዳዩን መንግሥት ይጠብቅ የሟች ቤተሰቦች በፍርድ ቤት ቀጠሮ ቀን መምጣትና ፍርዱን መከታተል ይገባቸዋል" ብለው:: "አጤ" ልጅ ኢያሱ ሚካኤል አወጁ:: ይህን ነባር ሕግ ብቻ ሳይሆን ሌላም ሕግ እንዲሁ የቀየሩ ናቸው::

ለምሳሌ በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ገበሬው ከምሩን የሚወቃው ቅድሚያ ሹማምቶች ከፈቀዱለት በኋላ ነበር:: ታዲያ አንዳንዴ ሹማምቱ አይሄዱለትም ለአርሶ አደሩ:: ጥሩ ድግስ ካልበሉ ብዙ እህል ክፈሉ ማለታቸው ብቻ ሳይሆን ከአውድማ የማይመጡ እየሆኑ አርሶ አደሩ በመቸገሩ ይህ ኅብረተሰቡን ያስቸገረ መሆኑን ተረድተው "ይህ ሕግ

ገበሬውን የጎዳ በመሆኑ ይህን ያህል ማድጋ ክፈል ይባል"ብለው የደነገጉ (አጤ) ልጅ ኢያሱ ናቸው::

ልዑል ራስ እምሩ ኃይለ ሥላሴ ካየሁት ከማስታውሰው በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 73" ንጉሥ ሚካኤል በሰንበት ባለመታሰራቸውና እዚያው እግቢም በመሆናቸው ሰው ስላልወደደና ማንጎራጎርም ስለጀመረ በሰንበት ከቀኛዝማች ወልደሥላሴ ከራስ መኮንን ወንድም ጋር ተቆራኝተው ከግቢው ወጥተው ወደኛው ወደሐረርጌዎች ሰፈር ሄደው በኛ ሰው ዘበኝነት ተጠበቁ" ይሉና አጤ ልጅ ኢያሱ ሲያዙ የሆነውን ሲመዘግቡ ገጽ 112 "ከዚያ በኋላ ልጅ ኢያሱ የሰማነው ደጃዝማች ወልደሥላሴ የሚባለዉ ያልጋወራሽ አጎት ተቆራኝቷቸው በሐረር ሡራዊትና በሸዋውም በነደጃች ወሰኔ ክፍል ባለው ጦር ዘበኝነት ከደሴ አስተላልፈዋቸውና አስቀድመዋቸው ዶባ እሚባለው አንባ እንዲቆዩ አድርገው አዘዙ" ሲሉ ጽፈዋል:: እኔ ልጅ ኢያሱን አጤ እያልኩኝ የምጽፋቸው ኢትዮጵያን 3 ዓመት አስተዳድረዋል::

ለኢትዮጵያ ሕዝብ አይጠቅምም ብለው ያስተውት ሕግ እርሳቸውን ባይተዋቸውም አዋጁ ግን በሥራ ላይ ውሏል:: የዚህ ምዕራፍ መነሻ ወደሆነው ልመለስና አጤ ቴዎድሮስ ጎጃም ጦርነት ላይ የአንድ ትልቅ ቤተሰብ ያልቃል:: ከሞት የተረፉት ወይዘሮ ምንትዋብ አባታቸውና ወንድሞቻቸው ባለቤታቸው ሁሉም ስላለቁባቸው በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ከፍተኛ የሆነ ጥላቻ አደረባቸው:: ወይዘሮ ምንትዋብ በየልቅሶውና በየቤተ ክርስቲያኑ አጤ ቴዎድሮስን ከዚህ ዝቅ ብሎ የተጠቀሰውን ግጥም እየገጠሙ ይሰድቧቸው ጀመር:: የአጤው ሰላዮች ክብራቸውን የነካ ሰው አመጣን ብለው ወደ ፍርድ አደባባይ አቀረቡአቸው::

"ጠጅም እንዳያምረኝ ቀደም ጠጥቻለሁ፤
ሥጋም እንዳይርበኝ ቋንጣ ሰቅያለሁ፤
ቢሻኝ ከወንድሜ ካባቴ እበላለሁ፤
ይህን ስትነግሩት ያጓራል ሳመሉ፤
ማናትም ቢላችሁ ምንትዋብ ናት በሉ::
ሺህ ብረት ከኋላው ሺህ ብረት ከፊቱ፤
ይህን ሳታይ ሄደች ኮሶ ሻጭ እናቱ፤
አንድ እግር በርበሬ መንቀል አቅቷችሁ፤
አቃጥሉ ለብልቦ አንድዶ ይፍጃችሁ"

በማለት ይሳደቡ የነበሩት ወይዘሮ ምንትዋብ ተከሰሱና ከአጤ ቴዎድሮስ ችሎት ቀረቡ። ወይዘሮ ምንትዋብን ማንነት አጤ ቴዎድሮስ ጠይቀው ካወቁ በኋላ "ቤተሰቦችዋን ገድየባት ልታመሰግነኝ ኑሯል? ከዛሬ ጀምሮ የፈለገችውን ትበል አትንኳት የምትበላውና የምትጠጣው ስጧት አይጓደልባት" ሲሉ ፈቀዱላት። ወይዘሮ ምንትዋብ እስከ ዕለተ ሞታቸው አብራ ሳትለይ ትሰድባቸው ነበር። አንድ ቀን አጤ ቴዎድሮስን እቴጌ ጥሩወርቅ አበሳጭተዋቸው ከቤት ሲወጡ ወይዘሮ ምንትዋብ የተለመደውን ስድባቸውን ሲጀምሩ አጤ ቴዎድሮስ ቆጧት ብለው "ምንትዋብ ለአንች ስል ልሙትልሽ"ሲሏቸው ወይዘሮ ምንትዋብ ቀበል አድርገው "ጃንሆይ አያስጎምጁኝ" ሲሉ መለሱላቸው።

"ክርስቲያን የሆነ ሁሉ ከአንዲት ሴት ሌላ አግብቶ ቢገኝ ሀብቱን ሁሉ እንዳለ ለመጀመሪያ ሚስቱ ጥሎ እንዲወጣና ርስትም ሆነ ሹመት እንዳይሰጠው" በሚለው አንቀጽ ሥር ማንም ሰው ቁባት ማስቀመጥ መባለግ የተከለከለ መሆኑን የሚያውቅ ተማሪ ነበር። ታዲያ ከትምህርት በኋላ ለልመና መንደር ሲሄድ አንድ ጠብደል የሰው ሚስት እንደሚያባልግ ሰምቷል። ይህ ተማሪ ሆነ ብሎ በአኮፋዳው ተልባ ይዞ መሄድ ከጀመረ ውሎ አድሯል።

ታዲያ አንድ ቀን ያ ባለጌ ሰው ሲገባ ተማሪው ሲደርስ እኩል ይሆናሉ። ተማሪው ቁራሽ ቢሰጠው ቁራሹን አልፈልግም ነገር ግን ይችን ተልባ ይቁሉልኝ ሲል ሴትዮይቱን ለመናት። ሴቲቱም ተልባውን ተቀብላ መቁላት ስትጀምር ተሜ ተንደርድሮ ከቤት ሲገባ ተካ ዘሎ ማጀት ገባ። ሴትዮይቱም ተሜ ለምን ገባህ ስትለው ተልባው ሲቆላ መከደን የለበትም ብዬ ስላልነገርኩዎት ነው። ስለዚህ አይክደኑብኝ ሲላት ያለ ክዳን ተልባ ሲቆላ ተፈናጥሮ ያልቃል።

ክብረት ምጣዱ የተረፈችውን ተልባ ሰጥታ ሂድ ብትለው ተሜ ተልባዬን መልቀም አለብኝ ብሎ እግሮቹን ዘርግቶ ወረንጦውን ይዞ ቁጭ አለ። ተካ ማጀት ገብቶ መውጫ ቀዳዳ ሲፈልግ ሴትዮይቱ ብትለፈልፍ ተሜ የሆዱን በሆዱ አድርጎ አደብ ይግዙ ብሎ መልቀሙን ትቶት ቁጭ ይላል። አባወራው ከሥራ ውሎ ከቤት ሲገባ ተሜ ቁጭ ብሏል። አባወራው "ምነው ተሜ" ሲለው ተሜ "ከማጀት ያለውን ድመት ለማሰር የሚረዳኝ እየጠበኩ ስለሆነ ይህን

የመንደር ድመት አስረን ወደ አጤ ቴዎድሮስ እንውሰደው" አለ። በተሜ ምክር ለሁለት ይይዙና ወደ አጤ ቴዎድሮስ ወሰዱት።

አጤ ቴዎድሮስ ችሎት ሲቀመጡ ከሳሹ ተማሪ ሁኖ ቁጭ ይላል። ይመስክርበትና ተካ "ብልቱ ይቆረጥ" ተብሎ ተፈረደበት። አጤ ቴዎድሮስ " ወንድ ነው ባይሆን ያቀፈበት ቀኝ እጁ እንዲቆረጥ ቤቱን ንብረቱን ለሚስቱ አስረክቦ አካባቢውን ለቆ እንዲሄድ" ሲሉ ፈረዱበት። ያች ሴት ተማሪውን ትክ ብላ ታይና ደግ ፈልቶ ተሜ ለናትህ አይበልህ ስትለው ተሜ ለአባቴ እሆናለሁ። ሴቲቱ ገደል ግባ ስትለው ተሜ ሜዳ ሜዳውን እሄዳለሁ። ሴቲቱ ይነቅህ ስትለው ተማሪው ፍትፍት እበላለሁ ብሎ አበሸቃት።

ፍርዱ በተካም ብቻ አልቀረም አጤ ቴዎድሮስ ወደ ሴቲቱ ዘወር ብለው "ይህን ብልግና ስለፈጸምሽ ያለ ምንም ንብረት ከቤት እንድትወጪ አካባቢውን እንዳትበክዪ ትለቂያለሽ" ካሏት በኋላ ግምኛ ስታለቅስ ባሏን ጠሩና "ምን ታስባለህ ሲሉት ባል "ልጆቼን በእንጀራ እናት ማሳደግ አልፈልግም ባይሆን እንዳትደግም ጃንሆይ ያስፈራሩልኝ አላቸው። አጤ ቴዎድሮስ ጠሯትና ፍርዱ ተስማማሽን ሲሏት ጃንሆይ ጥፋቴ በመሆኑ አይለምደኝም ልጆቼን ላሳድግ ሁለተኛ በዚህ ዓይነት ብልግና ብገኝ መላ አካላቴን ቆራርጠው ይጣሉት ከዛሬ ጀምሮ ሚስቱ ሳልሆን ገረዱ ሁኜ ልጆቼን ላሳድግ ብላ አለቀሰች። አጤ ቴዎድሮስ የነፍስ አባታቸውን አስጠርተው ንስሐ እንዲሰጡ አድርገው ወደ ቤቷ መልሰዋታል። ያ ተማሪ በአጤ ቴዎድሮስ ተሸልሟል። ከዚህ ወዲህ ጨለማ ለብሶ የሚሰርቅ ተካ ሁላ ፈርቶ ኑሯል።

"የአጤ ቴዎድሮስ ሕግ ጠብደል አትፈራም፤
የመንደር አውራ ቀልዶ አልቀረም"

ሲሉ ተመልካቾች ገጥመዋል ቀደም ሲል ግብጾች የኢትዮጵያን ሕዝብ ሠርቶ እንዳይበላ በዓላቱን አብዝተው አርሶ አደሩ በሥራ ቀን ቁጭ ብሎ እንዲውል የበዓላት ጋጋታ ማብዛታቸው አይዘነጋም። የወር በዓል የሚባለው ቀለል ያለ ሥራ ይሠራበታል። በተለይ ድሃ አርሶ አደሮች በሥራ ቀን ከሀብታም ሲያርሱ ይሰነብቱና በወር በዓል በሬ ተሰጥቶአቸው ያርሳሉ።

በዚህ ቀን ይህ የበስማም ቄስ "ውጉዝ ከመአርዮስ" እያለ ከጠመደበት በሮችን ያስፈተዋል። እምቢ አልፈታም ሲል ደግሞ መስቀል አያሳልሙት ልጅ ቢወልድ ክርስትና አያነሡለት ድህውን ብጥብጥ አድርገውታል። ነገር ግን ሀብታሙ ሦስትና ሁለት ሚስት ያለውን ቃል አይተነፍሱበትም። ይህ በዚህ ባለበት ወቅት አንድ አርሶ አደር ድሃ ከሀብታም ሲያርስ ሰንብቶ በጊዮርጊስ ቀን በሬዎች ተፈቅደውለት እያረሰ ሳለ አንድ የበስማም ቄስ ይሄድና "ዛሬ ጊዮርጊስ ስለሆነ ማረስ አትችልም። ካልፈታህ ውጉዝ ከመአርዮስ" ይለዋል።

አርሶ አደሩ ያለበትን ችግር ቢያስረዳው ይህ የበስማም ቄስ አልሰማ ይላል። ይህ አርሶ አደር ይህን የበስማም ቄስ በጅራፍ ያጣድፈውና "አንዱን በሬ ፈቶ ቄሱን ከአንድ በሬው ጋር ጠምዶ ሲያርሰው ይውላል። ቄሱ ደክም ሲል ተንጠራርቶ በጅራፍ ያቀምሰዋል። ማታ ፈቶ ይለቀዋል። ከሀኑም አጤ ቴዎድሮስ ደብረታቦር ነበሩና ሂዶ "ንጉሠ ነገሥቱና አባ ሰላማ አርቶዶክስ ተዋሕዶ ሃይማኖት ትጠንክር ቅባት ሃይማኖት ትድከም ብለው ያወጁትን ሃይማኖት ጥሶ በማግኘቴ ብገዝተው እንደበሬ ጠምዶ ሲያርሰኝ ዋለ"። ብሉ አርሶ አደሩን ከሰሱ። አጤ ቴዎድሮስ ወታደር አስልከው ያንን አርሶ አደር አስመጡት። እንደቀረበም "የሰው ልጅ እንደበሬ ጠምደህ ማረስህ ብቻ ሳይሆን በአዋጅ የወጣውን ሃይማኖት ሽረሃል። ለዚህ ምን መልስ አለህ?" ሲሉ ጠየቁት።

አርሶ አደሩ "የመጣሁት ከአሪንጎ አቦ ነው። የደብራችን በዓል አቦንና ቅድስት ማርያም ቅዱስ ሚካኤልንና ባለ እግዚአብሔርን እንደ ሰንበት አከብራለሁ። በዚህ ላይ እኔ ድሃ ስሆን ልጆች አሉኝ። በሬ ካላቸው ወገኖች በሥራ ቀን ሳርስላቸው እውላለሁ። በወር በዓል ቀን በሬዎችን ይሰጡኛል እንዲህ እያደረኩ እያረስኩ ነው ልጆቼን የማሳድጋቸው። በዚህ በጊዮርጊስ ቀን እያረስኩ ሳለ ቄሱ መጥቶ ፍታ ሲለኝ ያለብኝን ችግር ባስረዳው ከመስማት ይልቅ ውጉዝ ከመአርዮስ እያለ ከበሬው ግንባር ቀድሞ በመቆሙ ጃንሆይ ጥሩ አድርጌ ገርፌ ደከም ያለውን በሬ ፈትቼ ቄሱን ጠምጄ ሳርሰው ውያለሁ። ብታሰርም አይቆጨኝም ለልጆቼ ምግብ ዘሬን ዘርቻለሁ" በማለት የእምነት ቃሉን ተናገረ።

የአጤ ቴዎድሮስ ፍርድ በሥራ ቀን አርሰህ ለሌሎች ጉልበትህን ደክመህ በወር በዓል በሬ አግኝተህ ስታርስ መዋልህ ሃይማኖትህን አልካድህም። ብቻ ቄሱን እንደበሬ ጠምደህ ማረስህ ስህተት ቢሆንም ያደረከውን ሳትክድ በመናገርህ መልካም አድርገሃል።" ይሉና ካህኑንም ያንን የተለመደውን መጽሐፍ ቅዱስ በበንት ይከፈላል፤ ብሉይ ኪዳንን፤ማነው የጻፈው? ሐዲስ ኪዳንን ማን ነው የጻፈው! ብለው ጥያቄ ቢያቀርቡለት አንድም የማያውቅ በመሆኑ እንደገና "አንተ ሳይገባህ ሰዎች ሠርተው እንዳይበሉ ለማድረግ በመነሣትህ አንተ ገበሬ ና ይህን ቄስ 20 ጅራፍ ግረፍልኝ" ብለው አስገረፉት።

አጤ ቴዎድሮስ መለኮታዊውን ትእዛዝ የመጽሐፍ ቅዱስ ሕግ "አንድ ወንድ ሳንዲት ሴት" የሚለውን በማጠንከር ብዙ የሠሩ በመሆናቸው መኳንንቱ አልተደሰቱም። ቀደም ሲል በቅዳሴ ሰዓት እንደዛሬ ተሰጥዎ የሚቀበል ምእመን አልነበረም። የማያነበው ይበዛ ስለነበር ሆዱ ቅንባ ቅንጣ የሚያክለው መኳንንት ሰብስብ ብሎ ይቆምና አድር ባይ ደብተራውን ዳዊት እንዲያነቡላቸው ያደርጉ ነበር። ዳዊት ሲነበብ ለመስማት ሲያነብና ሲተረጉም ጩኸቱ የቅዳሴውን ፍሬ ቃል በጥሞና የሚያዳምጥ ምእመን ይረብሽ ነበር። ይህን አይተው አጤ ቴዎድሮስ በቅዳሴ ወቅት የግላቸውን ዳዊት እንዳያነቡ ዳዊታቸውን የሚደግሙ ጥዋት ቀደም ብለው ቤተ ክርስቲያን በመሄድ ከቅዳሴ በፊት አልያም ደግሞ ቅዳሴ ከተወጣ በኋላ እንዲደግሙ አዘዙ። ለዚህ ዋና ተባባሪያቸው መምህር አካለወልድ አንዱና ዋና ነበሩ።

የአለቃ አካለ ወልድ ተማሪ የነበሩት የትግራይ ተወላጅ አለቃ ገብረ መድኅን በተለያዩ ክፍለ ሀገራት እየተዘዋወሩ ይህን የአጤ ቴዎድሮስን ዓላማ አስፋፉት። ኋላም በንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ዘመነ መንግሥት ከፍ ብሎ እነሆ ዛሬ ተራው ምእመን በቅዳሴ ወቅት ሌላ የጸሎት መጽሐፍ መድገም ትቶ የቅዳሴውን ተሰጥኦ ይቀበላል። በተለይ ሴቶች በከፍተኛ ፍጥነት እድገት አሳይተዋል። ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስ የጀመሩት ጅምር እስካሁን በተግባር ያልዋለው የጦር መሣሪያ ባገር ቤት ለመሥራት አለመጀመሩ ብቻ ነው። በነገራችን ላይ በርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ጥረት መሣሪያ ለማምረት ተጀምሮ እንደነበር ይታወሳል። አጤ ቴዎድሮስ በፍርድ ወቅት ብዙ ጠንካራ የሆኑ ፍርዶች መፍረዳቸው ታሪክ ጠቅሶ መጻፍ ይቻላል።

አንዴ አንድ ነጋዴ ካደረበት አሆዮችን ሲጭን አንዱን ከረጢት ይረሰዋል:: ይህ ከረጢት 3 መቶ ብር ሲሆን አንድ መንገደኛ አግኝቶ ይወስደዋል። ያ ነጋዴ ብሩ መጥፋቱ ትዝ ሲለው ቤተ ክርስቲያን ሂዶ 300 ብር ስለጠፋኝ ላገኘልኝ ሰው አንድ መቶ ብር እሰጠዋለሁ" ብሎ ይናገራል:: ገንዘቡን ያገኘው ሰው ፈሪሃ እግዚአብሔር የነበረው በመሆኑ "እኔ ነኝ ያገኘሁት" ብሎ ሲወስድለት ያ ነጋዴ "የጠፋኝ አንድ ሽህ ብር ነው" ብሎ ከአጤ ቴዎድሮስ ከሶ ይወስደዋል::

አጤ ቴዎድሮስ ከሳሹን ከሰሙ በኋላ "ቤተ ክርስቲያን ጠፋኝ ብለህ የለፈፍከው ስንት ብለህ ነው" ብለው ሲጠይቁት ነጋዴው፣ "ቅድሚያ ገንዘቤን ያገኘውን ሰው ለማወቅ ስል 300 ብር ብዬ ነው" ብሎ ሲነግራቸው:: አጤ ቴዎድሮስ ፍርድ ሲሰጡ "ወንድሜ አንተ የጠፋህ አንድ ሽህ ብር ስለሆነ ያንተን ገንዘብ ያገኘው ሰው እስኪመጣ ድረስ ጠብቅ፣ አንተም ሐቀኛ ሰው ያገኘኸውን 300 ብር ይዘህ ወደ ቤትህ ሂድ" ብለው ፈረዱ::

<u>ምኒልክ መጽሔት</u> ቅጽ 1 ቁጥር 7 ጥቅምት 1992 ዓም ገጽ 40 "አጤ ቴዎድሮስ ተዚያ ሁሉ ለጋስነታቸው ለዚህ ሸፋጭ ነጋዴ ሺህ ብር እንዲያ ጠፍቶኛል ሲል አንድ 40 ጅራፍ እንደልማዳቸው ሳይረግቡት መስደዳቸው ጉድ አደረጉ" ሲል ጽፏል::

ለነገሩ ጅራፍ መቅመስስ ነበረበት:: መጽሔቱ የፈረደው ትክክል ነበር:: አጤ ሌላም ፍርድ ፈርደዋል። አንዲት ድሃ ሴት አንድ በጣም የሚያምር ወይፈን ነበራት:: ታዲያ ጎረቤቶቿን "እባካችሁ ቀጥቅጡልኝ" ብላ ብትለምናቸው የእነሱ ላሞች አውራ እንዲሆንላቸው ስለፈለጉ "ነገ ዛሬ" እያሉ እንቢ ብለዋት ሳለ ይህ ወይፈን በጣም ትልቅ አውራ ይሆንና አንዴ በተራራ ላይ ከብቱ ተሰማርቶ ሣር በሚበላበት ወግቶ ብዙ ከብት ገደል አስገባቸው:: በዚህ ወቅት እነዚህ የላሞቻቸው አውራ እንዲሆን ነገ ዛሬ እያሉ እምቢ ያሉት እርሶ አደሮች ሂደው ከአጤ ቴዎድሮስ ሴቷን ከሰሱ::

አጤ ቴዎድሮስ ተከሳሿን ሴት አቅርበው "ተናካሽ ውሻህን ተዋጊ በሬህን እሰር" የሚል ሕግ መኖሩን እያወቅሽ ለምን አውራ በሬሽን አልጠበቅሽም" ብለው ጠየቋት:: እርሷም ቀደም እኔ ዛሬ የከሰሱኝን

ጎረቤቶቼን እባካችሁ አዳብሩልኝ በማለት ለምኛቸው ነበር:: ነገር ግን እነሱ የላሞቻቸው አውራ እንዲሆንላቸው ስለፈለጉ እምቢ አሉኝ:: ታዲያ የላሞቻቸው አውራ ሲሆን ለምን አልከሰሱኝም" ስትላቸው አጤ ቴዎድሮስ" የአውራሽን ጥጆች ታውቂያቸዋለሽን" ብለው ቢጠይቋት "አውቃቸዋለሁ" ብላ መለሰችላቸው:: እርሳቸውም "በይ ከከብቶቻቸው መሐል ገብተሽ የአንችን አውራ የመሰሉትን እየመረጥሽ ውሰጅ" ብለው ፈረዱላት:: እተርፍ ባይ አጉዳይ ሁነው ሌሎች ከሰሩ::

አንድ ድሃ ሰው ብዙ ልጆች አሉት:: በዚህ ወቅት ባለቤቱ ትሞትበታለች:: ታዲያ ይህ ሰው ያለው አንድ በሬ ነው:: በዚህ ወቅት የነፍስ አባቱ "የባለቤትህን ተስካር አውጣ"ብሎ ደጋግሞ ይመክረዋል። ያ ድሃ ሰው ደግሞ ልጆቼን በምን ላሳድጋቸው ብሎ ቢማፀን ቄሱ አልሰማ ይላል:: ይህ ድሀ ሰው ሲጨንቀው ወደ አጤ ቴዎድሮስ ይሄድና የሆነውን ሁሉ ዘርዝሮ ነገራቸው:: በዚህ ወቅት እርሳቸው ይህን ቄስ አስጠርተው በል "ለዚህ ድሃ ሰው እስር ማድጋ እህል ሁለት በሬ ቅቤም ሆነ እህል ስጠውና የባለቤቱን ተስካር ያውጣ" ብለው አዘዙት::

ይህ ቄስም ምርጫ ስለሌለው የድሃውን ሰው ሚስት ተስካር በራሱ ገንዘብ እንዲያወጣ አድርገውታል። አንድ ሌባ ሲሰርቅ ይሰማና ባለቤቱ ሲይዘው ሲሞክር ሩጦ አመለጠው:: ነገር ግን "በቴዎድሮስ አምላክ ቁም" ሲለው ይቆማል። ቀሞ ሲገኝ ሌባውን በጦር ወግቶ ይጥለዋል። ያ የተወጋ ሰው ወጊውን ካጤ ቴዎድሮስ ፊት በሕግ አቀረበው:: ከሳሹ ሌላው ሰው ማለት ነው::

<u>ምኒልክ መጽሔት</u> ቅጽ 1 ቁጥር 7 ጥቅምት 1992 ዓም ገጽ 40 "እግዚአብሔር ያሳይዎ ጃንሆይ!አለ:: አጤ ቴዎድሮስ ግን ይሄን ሁሉ ነገር ዝም ብለው አድምጠው በመጨረሻ በጨለማ ተሰው በረት ገብቶ ከብት የሚወሰድ ጅብ እንጂ ሰው አይደለም። አሁን ጅብ ለምን ወጋ ብለህ ነው መክሰስህ? አበጀ እንኳን ወጋህ!አሉና ተቆጡት:: ወዲያውም ወጊውን ዘወር አሉና ነገሩን የዋጡለት አስመስለው አንተስ ከሳሽ የተናገረው ሁሉ የእውነት ነውን? ብለው እየሳቁ ጠየቁት::"

"ተከሳሹ በዚህ ጊዜ አድራጎቱ የተወደደለት መስሎት አዎን እርግጥ ነው ብሎ መለሰ። አጤ ቴዎድሮስ አዎንታን በሰሙ ጊዜ በዚያ ሁሉ ሰው መሃል ካሣ የመይሳው ልጅ ብለው ፎከሩና አያችሁ በኔ ስም አራዊት ጅብ ሳይቀር ሲገዛና ሲዳኝ የሌት ሌባ ጅብናአውሬ ነው። ይሄው አውሬ በቴዎድሮስ አምላክ ሲባል ቀጥ ብሎ ቆመ፡ ብለው ለመኳንንቱ ሁሉ አሰሙ።"

"ቀጥለው ግን ተከሳሹን ተበረትህ ምን ያህል ከብት አለህ? አሉና ጠየቁት። እሱም ተጥጃውም ተምኑም ብዬ አምስት መቶ ያህል የቁም ከብት አለኝ አለ። ስንት ልጆች አሉህሳ? አሉት። ምሽቴ መካን ናትና ልጅ የለኝም ብሎ መለሰ። እንዲህ ተሆነ መልካም አንተ በቴዎድሮስ አምላክ ቁም ብትለው ታመለጠህ ወዲያ ተዳኝቶ እሱ ሌባው ቢቆምልህ አንተ ሳትዳኝ ወግተህ ጣልኸው፤እንዲህ ተሆነ እኔን የኔን ስም ነው እንጂ የወጋህ እሱን አይደለም፤ ስለዚህ ከሳሽህ እኔ ነኝና መኳንንቱ ይፍረዱን፤ፍርድ ቢሰጥህ ዳን፤ቢነሳህ ተቀጣ፤ ብለው ንጉሡ ራሳቸው ከሰሱት። መኳንንቱም ሊቃውንቱም አንድ ሆነው እንዲህ ብለው ፈረዱበት። በሩጫ ተፈታትነው በጉልበት ተሞካክረው አባራሪው ከተባራሪው ለመድረስ ሰንፎ ባይሆንለት ባምላኩ ብሎ ያመለጠውን ከሰሰ። እኔም ተከሰሰኝ ለሥርዓት እንጂ ለመወጋት አላስበኝም ብሎ ተዳኝቶ ቆመለት።"

"እሱ ከሳሹ ግን ሥርዓቱን ትቶ ወደ ጉልበቱ ተመልሶ ወጋውና ጣለው። ይሄን ታደረገ ቀኝና ግራ ተካሶ ቁሞ ተዳኛ ፊት ተሙግት መሃል አንዱን አንዱ መግደል ያለ ነውና አደባባይ ወጥቶ ተዛፍ ላይ ይሰቀል በቃ ብለው ፈረዱበት። አጤ ቴዎድሮስ ግን ብቅል ይመስል እሱን ተመሰቀል ይልቅ በሱ ንብረት ያ የተወጋው ይግባበት።"

"ወጊውም እስር ቤት ገብቶ በጅቦ (የእግር ብረት) ይታሰርና ዕድሜው ይፍታው። ምሽቱ ግን በሱ አበሳ አትወረስምና ጣማ ገንዘቧን (የደከመችበትን ገንዘብ) ተወራሹ ጋር ተካፍላ ትሂድ ብለው ፈረዱ" ሲሉ ጽፈዋል። በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ብዙ ፍርድ ተፈርዶአል። ሁሉንም ፍርድ ከዚህ ምዕራፍ ላይ ማስቀመጥ ባይቻልም ለወደፊቱ ሌላው ትውልድና ጸሐፊ ሁሉንም ሰብስብ አድርጎ ራሱን የቻለ መጽሐፍ እንደሚያወጣው ተስፋ አለኝ።

ምዕራፍ 5

የአጤ ቴዎድሮስ ደግነት

ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ያሳተመው ገጽ 13 "ደጃች ብሩም ተያዙ በግንቦት 19 ቀን ነፍጥ ሳይተኩስ ጦርም ሳይወረውር ደጃች ብሩም ድንጋይ ተሸክመው ወደቁ። ደጃዝማች ካሣም ደንጋው ይነሣለት አሉ። ደጃች ብሩን ሸማ አስነጥፈው አስቀመጡአቸው። ደጃዝማች ካሣ እንዲህ ብለው ጠየቋቸው፤ አሁን እኔን ይዘውኝ ቢሆን (ምድን) ምንድን ባደረጉኝ አሉአቸው። ደጃች ብሩም እንዲህ አሉ። እርስዎን ብይዝዎ ለማየት አላደርስዎም ነበር። (አስገድለዋል)አስገድልዎት ነበር እንጂ አሉ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህን ታሪክ አቶ ገሪማ ታፈረም ጽፈውታል።

አባ ታጠቅ ካሳ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 50 "ደጃዝማች ካሣ ተማራኪውን ብሩ ጎሹን አሁን ድሉ የርስዎ ቢሆንና እኔን ቢማርኩኝ ምን ባደረጉኝ ነበር አሉዋቸው። ደጃዝማች ብሩ ሲመልሱ እርስዎን ብይዝ ኖሮ ለማየትም አላደርስዎም አስገድልዎት ነበር አሉ። ደጃዝማች ካሣም እንዴት አድርጎ ለጠላቴ አሳልፎ ይሰጠኛል ብለው እግዚአብሔርን አመሰገኑ" ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ በላይ የተነበበው ጥቅስ በሁለቱም በኩል ያለው እውነታ ግልጽ ነው። ደጃዝማች ብሩ በትክክል ደጃዝማች ካሣን ቢማርኩ ኑሮ የሚያደርጉትን የሆዳቸውን ተናገሩ። ደጃዝማች ካሣ ደግሞ ይህን የመሰለ መልስ ሲሰሙ ሳይበሳጩ መቅረታቸው ደግነታቸውን የሚገልጽ ነው። ደብተራ ዘነብ ከጻፉት የሚያስረዳው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ ከጦርነት ላይ የማረኩአቸውን ሰዎች መልቀቃቸውን ነው። ከደብተራ ዘነብ አተራረክ ጋር የሚመስል ቆንስል ፕላውዴ ለአገሩ መንግሥት የጻፈው ደብዳቤ የደብተራን ዘገባ አጠናካሪ ነው።

የኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታኒያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 26 "የተሸነፉ ጠላቶችን አካል ማጉደል ከልክለዋል። ሊጋስነታቸው በኢትዮጵያ ታሪክ ወደር የሌለው ነው። ድል

ሲያደርጉ መሐሪ መሆናቸውን ከአንደበታቸውና ከተግባራቸው በጥንቃቄ ተመልክቻለሁ" ይሉና

ገጽ 27 "ከመጠን በላይ ለጋስና ከማናቸውም ፍቅረ ንዋይ የጸዱ ናቸው። ለወታደሮቻቸው የጦር መሣሪያ እንደማግኘት የሚያስደስታቸው አንዳችም ነገር የለም። እስከ ዛሬ ድረስ ድል ያደረጓቸውን ሁሉ ከመማረካቸውም በላይ እንደ ጠላት ሳይሆን እንደ ወዳጅ ያዩአቸዋል። የእምነታቸው ጽኑነት የሚደንቅ ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

ነጋ ወልደ ሥላሴ <u>ባለታሪክ ኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 175 "ቴዎድሮስ በዚህ በነገሡበት ወቅት ታላቅ ዝናን አግኝተው ነበሩ። ቂም የማይይዙ ይቅር ባይ በተለይም ያሸነፏቸውን ጠላቶቻቸውን መሐሪ ጽኑ የሃይማኖት እማኒነት የሠፈረባቸው ንጉሥ ነበሩ። የዕውቀትና የትምህርት ፍቅር ያደረባቸውና አብረዋቸው ከነበሩ ሰዎች ሁሉ በማናቸውም ረገድ የላቁና ለአስተዳደርም ልዩ ተሰጥዎ የነበራቸው በመሆናቸው ሰዎች የሚያደንቋቸውና የሚከተሏቸው ነበሩ። እንዲሁም ልዩ ቁመና የነበራቸው ሲራመዱም እንደ ደቦል አንበሳ የንጉሥ አረማመድ የሚራመዱ ማናቸውም ዓይነት ድካም የማይበግራቸው ሰው ነበሩ" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ማታ ማታ አንዳንዴ ብቻቸውን በሌላ ጊዜ ደግሞ አንድ ወይም ሁለት ወታደር አስከትለው ሰፈር ለሰፈር ይገቡና የሚባለውን ሲሰሙ ያመሻሉ።

<u>ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፈው</u> ገጽ 17 "አንድ ቀን የሚያምኑትን ዘበኛ ይዘው አልባሌ መስለው አዳፋ ጋቢ መሳይ ለበሱና ከጨለመ በኋላ በሰፈሩ ይዞሩ ጀመር። በየጎጆውም እየተጠጉ ያዳምጡ ነበር። እኩሉ ያልተኛ እኩሉም ተኝቶ ከዝያ ወድያ ካንድ ወታደር ጎጆ ተጠግተው ቢያዳምጡ ባልና ምሽት በግብረ ሥጋ ሲጣሉ ሰሙ። ወንድ ይለምናል ሴቲቱም አይሆንም ትላለች።"

"ከዝያ ወድያ ወንድየው በማርያም እያለ ቢለምን በጻድቃን፤በቅዱሳን እያለ ቢቀባጥር እምቢ አለችውና በይ በቴዎድሮስ ሞት እንድትሰጭኝ አላት። እሷዋም ቴዎድሮስ ከሚሞት ጎንደር አይታረስም አለችና ሰጠችው" ሲሉ ጽፈዋል።

ጥቅሱን ሙሉ በሙሉ ሳይሆን ሳሳጥረውና ጥዋት ባልና ሚስቱ ተጠርተው ከአጤው ሲቀርቡ ጥፋት አጥፍተናል ብለው ሲፈሩ ሽልማት ተሸልመዋል። እንዲ ደግሞ ጎጃም ደጃዝማች ተድላ ጓሉን ለማደን ዘምተው ሳለ ማታ ብቻቸውን ያደረጉት ይህን ነው።

<u>ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን</u> ታሪክ የጻፉት ገጽ 18 "አጤ ቴዎድሮስ ብቻቸውን አንድ ወታደር መስለው አዳፋ ልብስ ለብሰው ሆኑራቸው ሽርቤው እንደ ተንጨበረረ ጨሬያቸው በትከሻቸው እንዳደረጉ ከአንዲት ባላገር ሴት ቤት ገቡና እንዴት ዋልሽ አልዋት እሷም እግዜር ይመስገን እንዴት ውልሃል አለቻቸው።"

"መልሰው እባክሽ ርቦኛልና እንጀራ ስጭኝ አልዋት። እሷም የማነህ ወታደር አለቻቸው፤የተድላ ጓሉ እንጂ የማን ብለሽኝ አልዋት ይህን ተነጋገሩና እንጀራ በርጎ አቀረበችላቸው፡ ውሃም አስታጠበችና መብላት ሲጀምሩ ተቀመጠች። ከዝያ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ እንዲህ ብለው ጠየቁዋት፤ ያ እብድ ንጉሥ ወዴት ደረሰ ይባላል ወሬውን አልሰማችሁም?"

"አልዋት እርስዋም መለሰችና እብዶችስ የተድላ ጓሉ ወታደሮች ናችሁ እንጅ የተቀባ ንጉሥ እብድ አይባልም አለችና መልሳም አሁን ሽዋ ሂዶ ብትሰሙ አገር ስለማጥፋት ደስ ብሏችኋል ያእብድ የምትሉት ንጉሥ ቢዘልቅባችሁ ደግሞ ድምባችሁን አጥፍታችሁ ከአምባ ለመሸሽግ ነው አለቻቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

እርሳቸው የተቆጡ መስለው የቀረበውን ምግብ ሳይበሉት ወደ ሠራዊታቸው ተመለሱ። ጥዋት ያች ሴት ተጠርታ ተጠየቀች የሆነውን ሁሉ ተናገረች የአካባቢው ቤት በእሳት ሲለበለብ የእርሷ ቤት ሳይበላባትና ሳይዘረፍባት ቀርቶ ሌላም መጠወሪያ ተቀብላለች።

አንዴ አጤ ቴዎድሮስ መንገድ ሲሄዱ ብዙ ልጆች የነበሩአቸው ገበሬ አገኙ። ስንት ልጅ አለህ ሲሉት 10 አላቸው እርሳቸውም በየዓመቱ ነው የምትወልደው ሲሉት አርሶ አደሩ" ጃንሆይ መንታ መንታ እየሆኑ ነው የተወለዱት አላቸው እርሳቸውም ታዲያ በሬ አለህን ሲሉት የለኝም ቆፍሬ ነው የማሳድጋቸው ሲላቸው ሁለት በሬ ሰጡት። ይህን ሁለት በሬ መቀበል የሰማ የ16 ልጆች አባት አርሶ

አደር እየተከተለ ይመጣና ጃንሆይ 16 ልጆች አሉኝ በሬ የለኝም ሲሳቸው አራት በሬዎች ሰጡት። ባመቱ በዚያ ሰፈር ሲያልፉ ሁለት በሬ የተቀበለው ገበሬ ጓሮው ጎተራ በጎተራ ሁኖ በሬዎች ከስተው ውሻው ወፍሮ ልጆች አለምልመው ተመለከቱ።

16 ልጅ የነበረው 4 በሬ የተቀበለው ገበሬ በሬዎች ወፍረው ውሻዎች ከስተው ልጆቹ አመድ ወርሷቸው ተመለከቱና "በል አንተ ይዞ ሟች እነዚህን በሬዎች ለዚህ ለሚያርሰው አስረክብ አንተ በእርሱ ታዘዝና እደር። ልጆችህ ከሚራቡ ይህ ጠንካራው ገበሬ እርሶ ያብሳቸው ምናልባት ያንተ ልጆች ከዚህ ገበሬ ጥንክርና ሊማሩ ይችሉ ይሆናል" በማለት ቀምተው ለጠንካራው ገበሬ ሰጥተውታል። አጤ ቴዎድሮስ ደፋር ልበ ሙሉ ጀግና ሴት ሆነ ወንድ ይወዳሉ። ትክ ብለው ሲመለከቱት ትክ ብሎ የሚያያቸው ሰው ይወዳሉ። እንገቱን የሚደፋ ወይም የማይከራከራቸው ዝም የሚላቸው ሰው አይወዱም ነበር።

በተፈጥሮአቸው አጤ ቴዎድሮስ አስከሬን ካዩ ከበቅሎ ወርደው አስከሬኑ ወደሚሄድበት ቤተ ክርስቲያን ሂደው አስከሬኑ ግብአተመሬት እስኪሆን ቆመው ይቆያሉ። ለቤተሰቦችም አጽናንተው ይሄዳሉ። ሌላው እርሳቸው ከሚያከብሩት ታላቁ ሙሽራ ሲሆን በገጠሪቱ ኢትዮጵያ ሙሽራ ሲሄድ ሚዜው ብዙ ነው። ጥሩንባ እየተነፋ ጃሎ እየተባለ ይኬዳል።

ታዲያ በአንዱ ወቅት ዲያቆን ተድሮ ሚዜዎቹ ዲያቆናትና ወጣት ካህናት ስለሚሆኑ ከብዛታቸው የተነሣ ልብሳቸው ነጭ የጠመጠሙት ሻሻቸው ተራራ መስሎ ሲመጡ ያዩአቸውና አጤ ቴዎድሮስ እንደልማዳቸው ከበቅሎ ወርደው አለፉ አሉ። ሲመለከቱአቸው ንድድ አላቸውና "ሁላችሁ ቄሶችና ዲያቆናት ናችሁ ብለው ሲጠይቁ ሁሉም የሚመስገኑ መስሏቸው አዎ ጃንሆይ" አሉ።

አጤ ቴዎድሮስ ቀበል አድርገው "መጽሐፍ ቅዱስ በስንት ይከፈላል"ብለው ሲጠይቁ። እንኳን ከጠላ ጋር የዋለ የበስማም ቄስ በውሃ ቀንም ይህን ጥያቄ መመለስ አይችልምና መፋጠጥ ጀመረ። ለካ ሙሽራው ልበ ሙሉ ጎበዝ ተማሪ ኑሮ "እኔ ልመልስ ይፈቀድልኝ" ሲል ጠየቃቸው።

አጤ ቴዎድሮስም መልስ ሲሉት ጃንሆይ መጽሐፍ ቅዱስ በሁለት የሚከፈል ሲሆን እያንዳንዱ በምን እንደሚለይ አስረዳቸው። አጤ ቴዎድሮስ መልሱ ስላስደሰታቸው "ይህ ነው የአካልዬ ልጅ" ብለው ከዚህ በፊት ለማንም አድርገውት የማያውቁትን ለዚህ ዲያቆን ሙሽራ በቅሎአቸውን ሰጥተውታል።

አጤ ቴዎድሮስ አንዴ አልባሌ ልብስ ለብሰው ከወታደሮቻቸው መካከል ገብተው የሚሉትን ሁሉ ማዳመጥ ጀመሩ። ታዲያ አንድ ወታደር ምርር ብሎ ሲያማቸው ይሰሙና ወደ ድንኳናቸው ተመለሱ። ጥዋት አንድ አገልግል ባዶውን ሌላው አገልግል ብር ሞልቶ እንዲቀመጥ አደረጉ። የሁለቱም አገልግል አንድ አይነት ነው። ታዲያ ከሠራዊቱ መካከል ያንን ወታደር ወደ እሳቸው አስመጡትና እንዲህ አሉት። "ትናትና ምርር ብለህ ማማትህን አውቃለሁ።"

"አሁን ከፊትህ ሁለት አገልግል ተቀምጧል አንዱ ባዶ ነው፤ ሁለተኛው አገልግል ሙሉ ብር ይዞአል። ብር የያዘውን አገልግል ካነሳህ እግዚአብሔር ሰጥቶሃልና ትወስዳለህ። ባዶውን አገልግል ካነሳህ ግን በድልህ እዘን ስለዚህ ምረጥ" አሉት። ያ ወታደርም ቀሞ ሁለቱ አገልግሎች በጽሞና ከተመለከተ በኋላ "ይህን መርጫለሁ" ይላል። እርሳቸውም በሉ ክፈቱት ሲሉ አዘዙ። ነገር ግን ወታደሩ የመረጠው ባዶውን ነበር።

አጤ ቴዎድሮስ ሁለተኛውን አገልግል እንዲከፈት አደረጉ። "እኔ እግዚአብሔር በሚያውቀው ሰጥቼህ ነበር፤ ነገር ግን እግዚአብሔር አልፈቀደልህምና ሁለተኛ እንዳታማኝ" ብለው አሰናበቱት። የዚህን የአገልግል ታሪክ ብዙ ደራስያን ጽፈውታል።

ክፍል ስድስት

ምዕራፍ 1

የግብፁ ፓትርያርክ መታሰር!

አክሊሉ ታደሰ <u>ክህነትና ካህን በቤቱ በእስራ ምእት 2000 ዓም</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 41 "የግብጹም ፓትርያርክ የቤተ ክርስቲያን ገንዘብ ለመሰብሰብ ወደ ኢትዮጵያ መጥቶ ሳለ በቱርክና በኢትዮጵያ መካከል በነበረው ፖለቲካ ነክ በሆነ ነገር እየገባ ስለ አስቸገራቸው ፥አንተ የክርስቲያን መሪ ስትሆን እኔን ክርስቲያኑን ንጉሥ መርዳት ነበረብህ እንጂ ከዚህ ውስጥ ምን አገባህ፥ ብለው ተቆጥተው የኢትዮጵያንና የግብፅን ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት አሰሯቸው:: እንዲህ ያለው ውርደት በግብፃውያን ላይ ሲወርድ የመጀመሪያ ጊዜ ነው" ሲሉ ጽፈዋል::

የዚህ ክፍል መጀመሪያ ምዕራፍ ያደረኩት የግብጽ ፓትርያርክ የታሰሩበት ምክንያት የሚል ሲሆን አንዳንድ ሰነድ ደግሞ አጤ ቴዎድሮስ ሱዳንን ልቀቁልኝ ብለው በመጠየቃቸው ምክንያት ለሽምግልና ነው የመጡ ተብሏል::

የኔሰው አስረስ <u>ትቤ አክሱም መኑ አንተ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 302 "አጤ ቴዎድሮስ ሰናርን ካርቱምን ልቀቅ ያባቶቼ መንግሥት ነበረ፤እለዚያስ ሰፌ ሜዳ ይዘህ ቆየኝ ብለው ልከው ነበረ:: የምስር ንጉሥ ፈርቶ አስታራቂ የምስርን ጳጳስ ወይም በትረክ አባ ዳውድን ወደ ንጉሥ ቴዎድሮስ ሰደደ"ሲሉ ጽፈዋል::

እሊቃ የኔሰው አስረስ "አባ ዳውድ ያሉአቸው አቡነ ቄርሎስን ሲሆን ጳጳስ ከመሆናቸው በፊት ስማቸው ዳውድ ይባሉ ስለነበር ነው:: እሊቃ የኔሴው አስረስ የታወቁ የአንድ ሊቀ ጠበብት አባት ናቸው:: ሊቀ ጠበብቱ በአባትነት ባይቀበሉና ቢክዱም የታወቀ መሆኑን ቀደሰ ዓለማየሁ ሞገስ ጽፈዋል::

(ቀደሰ) ዓለማየሁ ሞገስ <u>ምኒልክ መጽሔት</u> ቅጽ 1 ቁጥር 15 ሐምሌ 1992 ዓም ገጽ 23 አሳምረው አቅርበውታል:: ሊቀ ጠበብቱም "ትክክል አይደለም" በማለት እስከዛሬ ድረስ መልስ አልሰጡም:: ወደ ነበርኩበት ልመለስና የግብጹ ፓትርያርክ ወደ ኢትዮጵያ የመጡት ለሽምግልና ነበር:: ለሽምግልና መምጣታቸው የጦር መሣሪያም እንዳይሠሩ ለማድረግና ለሌላም መሆኑ አይዘነጋም:: ከዚህ ዝቅ ብሎ ታሪክ እየጠቀስኩኝ ለማስረዳት እሞክራለሁ:: ወደ ነበርኩበት ልመለስና የእኛን ካህናት ያበላሿቸው እነዚህ ዲዳ ከግብጽ በገንዘብ ተገዝተው የሚመጡት ጳጳሳት ናቸው::

ሊቀ ሊቃውንት ተግባሩ አዳነ <u>ንጉሥ አዕላፍ ሰገድ</u> ከ2 ሺህ ዓመት የታሪክ ማስታወሻዎች ጋር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 99 "አጤ ቴዎድሮስ 2ኛ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ ተብለው ነገሡ:: ከነገሡም በኋላ መሳፍንቱ በጎጥ፤በወንዝ፤በጎሳ፤በነገድ፤ በሃይማኖት፤ከፋፍለው ለድህነት እና ለሁከት ለውጭ ተስፋፊዎች የዳረጓትን ቅድስት ሀገር ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግ በመጣራቸው እና ቴክኖሎጂ እንዲስፋፋ በማወጃቸው በተጨማሪም የግብፅ ቱርኮችን የውጭ አገር ተስፋፊዎችን ለማቆም ያደረጉት ታላቅ ጥረት ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::

ግብጻውያን ጳጳሳት ከ330 ዓም ወዲህ ስለ ኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ጳጳስ የውሸት ሰነድ በማቅረብ ሲመሩ ኑረዋል:: ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ካገኘሁት ሰነድ የተረዳሁት እውነታ ቢኖር ሕዳር 29 ቀን በ325 ዓም ከተረቀቀው ሕግ ውስጥ "ኒቅያ 42 የኢትዮጵያ ሰዎች ከፀዋቂዎቻቸው ወገን በራሳቸው ፈቃድ ሊቀ ጳጳሳትን ለራሳቸው አይሹሙ:: ጳጳሳቸው ከእስክንድርያው በዓለ መንበር በታች ነውና::

ከሊቀ ጳጳስ በታች የሆነውን ሊቀ ጳጳስ ከእርሱ ወገን ሲሾምላቸው የሚገባውም እርሱ ነው":: የሚለው በሕዳር 29 ቀን 325 ዓም ከዛሬው ቱርክ ኒቅያ ተብላ ከምትጠራ ቦታ ላይ የተጻፈ አስመስለው ግብጾች በ330 ዓም ስደተኛው አባ ሰላማ ተብለው የሚከበሩት አንዳንዴ የግሪክ ተወላጅ ናቸው የሚሉ ሌሎች ደግሞ የሶሪያ ተወላጅ የሚያደርጓቸው ግለሰብ ከግብጾች ተረቆ የተሰጣቸውን ጽሑፍ ተቀብለው ወደ ኢትዮጵያ ይዘውት መጥተዋል::

የኢትዮጵያ ልጆች ጵጵስና እንዳይሾሙ የተከለከለው በ318 አባቶች ነው ተብሎ አባቶቻችን የተቀበሉትን ታሪክ እኛም ትክክል መስሎን

በታሪክ ሰነድነቱ የኒቅያን አባቶች ስንነቅፍ መቆየታችን አይዘነጋም:: በመሠረቱ ይህ ከፍ ተብሎ የተጠቀሰው ቀኖና በኒቅያ ጉባኤ አለመወሰኑ ታውቋል::

NICENE AND POST-NICEAN FATHERS. <u>THE SEVEN ECUMENICAL COUNCILS</u> በተባለው መጽሐፍ **page 8 "The Canons of the 318 Holy Fathers Assembled in the City of NICE, IN Bithynia** ትርጉም የኒቅያ እና የድኅረ ኒቅያ አባቶች ሰባቱ የኢኩሜኒካል ጉባኤዎች "የ318ቱ ቅዱሳን አባቶች ሕግጋት በቢታንያ የኒቅያ ከተማ ስብሰባ" ይላል:: እነዚህ 318 አባቶች ኢትዮጵያ በግብጽ ውስጥ ሁና ትተዳደር ብለው አልወሰኑም:: ቃሉም ከዚህ የሚከተለው ነው::

PAGE 15 "The Bishop of Alexandria shall have jurisdiction over Egypt,Libya,and Pentapolis.As also the Roman bishop over those subject to Rome. so, too the Bishop of Antioch and the rest over those who are under them, If any by a bishop contrary to the judgment of the Metropolitan,let him be no bishop.Provided it be in accordance with the canons by the suffrage of the majrity, if three object,their objection shall be of no force." ሲል የተጻፈውን ማንበብ ችለናል::

አባ ገብረ ሥላሴ ጥበቡ <u>ሕግን ጥሶ ሕጋዊ መሆን ይቻላልን?</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 55 "የእስክንድርያ መንበር በኢትዮጵያ ሀገረ ስብከት ላይ የሥልጣን የበላይነት እንዲኖረው ከየትኛውም የጥንት የቀኖና መጽሐፍ ላይ አይገኝም:: ሆኖም ግን ግብፃውያን በራሳቸው የሐሰት ቀኖና ቀምረው የኢትዮጵያን ቤተ ክርስቲያን በአባትነት ሳይሆን በገዥ የበላይነት ለ1600 ዓመታት ሲገዙ ኖረዋል" ሲሉ ጽፈዋል::

ንጉሠ ነገሥት አጤ ሀርቤ ከኢትዮጵያውያን መካከል ለማሾም ባደረጉት ጥረት በግብጾች መወገዛቸውን የሀሰት ሰነድ ሚያዝያ ወር የሚነበበው ስንክሳር ታሪኩን ጽፎት ይገኛል:: ይህ መጽሐፈ ስንክሳር የተባለው እስከ ግትልትሉ ለኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን አስረክበዋት ነበር:: የሚገርመው ነገር ቢኖር እነሱ በሀገራቸው ከእስላሙ ጋር

ተስማምተው እየኖሩ በኢትዮጵያ ያሉት ክርስቲያኖች ከእስላሙ ጋር ተስማምተው እንዳይኖሩ መጥፎ ዘርም ዘርተዋል::

ሊቀ መዘምራን ሳእከ ማርያም ወልደ ኢየሱስ ትርጉም መጽሐፈ <u>ስንክሳር</u> ዘወርኃ መጋቢት "የእስላም ወገን የሆነ ስሙ ግራኝ የሚባል ተነሥቶ አብያተ ክርስቲያናትን አጠፋ:: ከንጉሥ ልብነ ድንግል ጋር ጦርነት ገጠመ ንጉሡም ወግቶ መመለስ ቢሳነው አርበኞች ሠራዊትን እስከሚሰበስብ ከእርሱ ሸሸ በስደትም እያለ በድንገት ታሞ ሞተ" ይላል:: ይህ መጽሐፍ የሃይማኖት ድርሳን ሁኖ በመጋቢት ወር ይነበባል::

ተመልከቱ ይህ ከላይ የጠቀስኩት ጥቅስ የታሪክ መጽሐፍ እንጂ የገድል መጽሐፍ ሊሆን አይችልም:: ከዚሁ መጽሐፍ ነው ንጉሠ ነገሥት ቅዱስ ሀርቤ ኢትዮጵያውያን ከልጆችዋ መካከል ጳጳስና መሾም አለባቸው ብለው በመጠየቃቸው ምክንያት የግብጽ ፓትርያርክ ተቆጥቶ የውግዘቱ ደብዳቤ ኢትዮጵያ ሲደርስ በሀገሪቱ ቸነፈር ችግር ሆነ ብሎ የጻፈው::

አባቶቻችን አዋልድ መጻሕፍትን በጥሞና በሊቃውንት ጉባኤ ማስመርመር አለባቸው የምለው ለዚህም ነው:: ንጉሠ ነገሥት ቅዱስ ሀርቤ ለቤተ ክርስቲያን ብዙ ሠርተዋል:: ይህም ታሪክ ነው ማንም ያላደረገውን እርሳቸው ተጋድለዋል::

ዶ/ር አያሌው ሲሳይ <u>የአገው ሕዝቦችና የዛጉዌ ሥርወ መንግሥት ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 136 "ጳጳስ ሚካኤል ከኢትዮጵያውያን መምህራን በመምረጥ በሥራቸው ጳጳሳት ማድረጋቸውን ትተው ቆሞስ እያሉ ሰባት ኤጲስ ቆጶሳትን ይሹሙልህ ብለውታል::"

"በዚህም መሠረት አባ አብርሃም፤አባ ኤዎስጣቴዎስ፤አባዘፈረ ዲዮስቆሮስ፤አባ አርከ ማርያም፤አባ ብንያም፤አባ ተክሥተ ብርሃን እና አባ ዘመደ ፊልጶስ የተባሉ ሰባት መምህራን በቆሞስነት ተሹመው ኢትዮጵያን ተከፋፍለው እንዲያስተዳድሩ ተደርጓል:: ዘግይቶ ደግሞ የኤጲስ ቆጶስነት ማዕረግ ጳጳስ አባ ሚካኤል በንጉሡ ሀርቤ ልመና ስለጨመሩላቸው ቀሳውስትን እና ዲያቆናትን መሾም ችለዋል" ሲሉ

ጽፈዋል። ከዚህ ወዲህ በኢትዮጵያ የተነሡት ነገሥታት ከግብፃውያን እጅ ለመላቀቅ ብዙ ጥረት አድርገዋል።

ቀዳማዊ ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ጻድቁ ለቤተ ክርስቲያን የታገሉ ናቸው። እርሳቸው 12 ኤጲስ ቆጶሳትን ሹመዋል። ግብጾች ይህን ሲሰሙ ያለ ምንም ጉቦና ደጅ ጥናት ራሳቸው ጳጳስ ሹመው ላኩ። በዚህ ሰዓት ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ቀዳማዊ ለግብጻዊው መንበራቸውን አስረክበው ወንጌል ለማስተማር ተሰማሩ።

ከዚህ ወዲሀ በተለያዩ ወቅት ግብጾች ክርስቲያኑን የኢትዮጵያን ሕዝብ ከመርዳት ይልቅ ለትውልድ አገራቸው በማድላት ኢትዮጵያን ሲያደክሙ ቆይተዋል። አጤ ቴዎድሮስ ቱርኮችን ከኢየሩሳሌም ለማስወጣት በሚያደርጉት ፍክራ የጦር መሣሪያ በኢትዮጵያ እንዲመረት የኢትዮጵያ ዳር ደንበር እንዲጠበቅ የሚያደርጉትን ተግባር ለማጨናገፍ የግብጹ ጳጳስ ወደ ኢትዮጵያ መጥተው ታሰሩ።

አጤ ቴዎድሮስ ጳጳሳቱን አስረው ዝም። አላሉም ሊቃውንቱን ጠርተው በነገሩ እንዲመክሩበት አድርገዋል። ግን ጉባዔው መደረጉንና የጉባኤውም አሳብ ምን እንደነበረ ከዚህ በሚከተለው ቅኔ ለመረዳት ይቻላል። ሁለት ወንድማማቾች ባሉበት ያልተሠራ ተሠራ ያልተደረገ ተደረገ ለነፍሱ ሥራ ብልሃተኛ የሆነው ቴዎድሮስ ጽዮን ሃይማኖትን ማደርያው እንድትሆን መርጧታልና ካለ በኋላ የሁለተኛዋ ኒቅያ መልካም ወይም ምሳሌ እንዲሀ ከሆነ ጉባኤውንም ደብረታቦር ብሎ ከሰየማት ቁስጥንጥንያ ምንድናት ብሎ ቁስጥንጥያስ ኢትዮጵያ ናት ኒቅያም ደብረ ታቦር ናት፥" በማለት ቅኔውን ዘግቶታል።

ይሀ ቅኔ በደብረታቦር የሊቃውንት ጉባኤ መደረጉን ከማስረዳቱም በላይ ጉባኤውንም በኒቅያና በቁስጥንጥንያ ከተደረገው ጉባኤ በማወዳደር የራሱን አክብሯል በቅኔው መጀመሪያ ሁለቱ ጳጳሳት ባሉበት ከዚህ በፊት ያልተደረገ ነገር መደረጉን ተናግሯል። የጉባኤውም ምክንያት አጤ ቴዎድሮስ መሆናቸውን ገልጿል" ቅኔው ሥላሴ ቅኔ ሲሆን

ተገበረ ዘኢተገብረ፤ክልኤቱ አኃው ኀበ ሀለዉ፤

እስመ ለሃይማኖት ጽዮንማኀደሮ ከመትኩኖ ኃሪያ
ቴዎድሮስ ለተግባረ ነፍሱ ዘኮነ ኬንያ፤
አመኒ ደብረታቦር ለጉባዔሁ ሰመያ፤
ምንት ይእቲ ቁስጥንጥንያ፤
ቁስጥንጥንያሰ ኮነት ኢትዮጵያ፤
ወኒቅያ ደብረ ታቦር ነያ። ይላል።

ቅኔውንም የተቀኙት የሞጣው ዓራት ዓይና ጎሹ ናቸው ይባላል። ዓራት ዓይና የተባሉት በሊቅነታቸው እንጂ ዓይነስውር ነበሩ። በማለት የነገሩኝ ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው ናቸው። ከአብነት መምህራን ሊቆች መካከል አንዳንዶቹ ዓይነ ስውሮች ነበሩ። በጊዜያችንም አለቃ አያሌው ታምሩ ዓይነ ስውር ነበሩ። ወደ ተነሣሁበት ምዕራፍ ልመለስ።

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 176 "አጤ ቴዎድሮስን ከውጭ መንግሥታት ጋር በማበር እጅግ ያበሳጩአቸው የነበሩት የካቶሊክና የፕሮቴስታንት እምነት ተከታዮች ብቻ አልነበሩም። የኦርቶዶክስ እምነት ተከታዮች ደግሞ አገርዎን ይልቀቁ በሚለው አሳብ ከሁሉ የበለጠ ያሳዝኑዋቸውና ያበሳጩአቸው ነበር።"

"የፈረንሳይ መንግሥት ለደጃዝማች ንጉሤ እርዳታ ሰጥቶ አገር ለመቀበል ከመስማማቱ በፊት ሌላ ውጥን ነበረው። የአሌክሳንደርያው የኦርቶዶክስ ፓትርያርክ የሆኑት አቡነ ቄርሎስ ወደ ሃይማኖት ልጆቻቸው ወደ ኢትዮጵያ ሄደው መሄድም ባይችሉ መልእክተኛ ልከው የኢትዮጵያው ግብጻዊ ጳጳስ አቡነ ሰላማንና ቴዎድሮስን መክረው የካቶሊክ ሚሲዮናውያን በኢትዮጵያ ውስጥ እንደፈለጉ እንዲሰብኩ እንዲያስደርጉ ጠየቁ።" "

"አቡነ ቄርሎስም እ.ኤ.አ. ኦክቶበር 2 ቀን 1852 በተጻፈ ደብዳቤ አቡነ ሰላማ የካቶሊክ ሚሲዮናውያንን እንዳይቃወሙ አዘዙዋቸው። ይህን የአማላጅነት ምክንያት ያገኙት አቡነ ቄርሎስ እንደ ጁሴፕ ሁሉ አሳቸውም ለአገራቸው ለግብፅ ማሰብ ወይም ነገሩን ማዞር ጀመሩ። ቴዎድሮስ ከመንገሣቸው አንድ ዓመት ያህል ቀደም ብሎ መሐመድ ሰይድ ፓሻ የግብጽ ገዥ ሲሆን በሱዳን በኩል ያለው ሁኔታ ተለወጠ። መሐመድ ሰይድ ፓሻ በሱዳን በኩል ከኢትዮጵያ ጋር ያለውን ወሰን አልፎ ሰናር በጎስ መንሳ ሐልሐል ሐባብና ሌሎችም

የግብፅ ግዛት ናቸው ብሉ አወጀ፡፡ ይህንንም ለማስፈፀም በወሰን ላይ ከኢትዮጵያ ጋር ብዙ ጦርነቶች ተደርገው ኢትዮጵያውያን እያሸነፉ የግብጽን ጦር መልሰዋል”፡፡

“የኦርቶዶክሱ ፓትርያርክ ግብጻዊው አቡነ ቄርሎስ በፈረንሳይ በኩል ለእማላጅነት ሲመረጡ ይህን የወሰን ጉዳይ በሰላም ለማስጨረስ መንገድ ለማዘጋጀት እንደሚሹ ለመሐመድ ሰይድ ፓሻ አመለከቱ፡፡ ሰይድ ፓሻም ለፈረንሳይ አማላጅነት አስመስለው ይህን ጉዳይ ለማስፈጸም ወደ ኢትዮጵያ እንዲሄዱ ጠየቃቸው፡፡ እሳቸውም ጥያቄውን በደስታ ተቀብለው በታኅሣስ ወር 1849 ዓም ወደ ኢትዮጵያ መጡ፡፡ ምናልባት የማያውቁ አንባቢዎች ቢኖሩ በዚያ ጊዜም ሆነ ከዚያ በፊት ለኢትዮጵያ ጳጳስ የሚመጣላት ከግብጽ አገር ግብጻዊ የሆነ ሰው በፓትርያርኩ እየተሾመ ነበር፡፡ ስለዚህ የፓትርያርኩ የአቡነ ቄርሎስ ወደ ኢትዮጵያ መምጣት በኢትዮጵያ ሕዝብ ዘንድ ከፍተኛ ክበሬታ ነበራቸው፡፡”

“አቡነ ቄርሎስ እንደመጡ አጤ ቴዎድሮስና ሕዝቡ ታላቅ አቀባበል አደረጉላቸው፡፡ ከአቀባበሉም ሥነ ሥርዓት በኋላ አቡነ ቄርሎስ ከግብጽ ገዥ ከመሐመድ ሰይድ ፓሻ ለአጤ ቴዎድሮስ የተላከውን ደብዳቤ አቀረቡ፡፡ የመጡበትም ምክንያት በኢትዮጵያና በግብፅ መካከል የጠበቀ ወዳጅነት ለመመሥረት እንደሆነ በማስታወቃቸው ቴዎድሮስ በጣም ተደሰቱ፡፡ ይህንንም የሁለቱን አገር ወዳጅነት ቴዎድሮስ በጣም እንደሚፈልጉት ገልጸው ለሰይድ ፓሻ የሚላከውን የወዳጅነት ደብዳቤ መልስ እንደሚጽፉ ገለጹላቸው፡፡ አቡነ ቄርሎስ ለሰይድ ፓሻ የሚላከውን የወዳጅነት ደብዳቤ ቀደም ብለን ታሪካቸውን ካነበብነው ከግብፃዊው የኢትዮጵያ ጳጳስ ጋራ ለማዘጋጀት ቢፈቀድላቸው ለማዘጋጀት ፈቃደኛ መሆናቸውን ለቴዎድሮስ ገለጡ”፡፡

“አጤ ቴዎድሮስም ጉዳዩን በቅን ልቦና ተመልክተው በቴዎድሮስ ስም የሚላከውን ደብዳቤ እንዲያዘጋጁ ፈቀዱላቸው፡፡ በሁለቱ ጳጳሳት የተረቀቀው ደብዳቤ ለአጤ ቴዎድሮስ ቀረበ፡፡ አጤ ቴዎድሮስም የደብዳቤውን ረቂቅ ቃሉን ሰምተው ጉዳዩን በጉባኤ ለማስፈቀድ መኳንንቱንና ሕዝቡ እንዲሰበሰብ አዘዙ፡፡ መኳንንቱና ሕዝቡ በተሰበሰበበት ጉባኤ ለሰይድ ፓሻ የተጻፈው ደብዳቤ ተነበበ፡፡ ደብዳቤው ባጭሩ የሚለው ÷ጥበበኞች እንዲላኩላቸው በሦስት

የቱርክ መኮንኖች የሚመሩ የግብጽ ወታደሮች በኢትዮጵያ ያሉት የእንግሊዝና የጀርመን ዜጎችም እንዲወጡ የሚልና ወሰኑንም በሰላም በፓሻው አስተሳሰብ ለመጨረስ ፈቃደኛ መሆናቸውን የሚገልጽ ነበር፡፡ ይህም አስተሳሰብ ኢትዮጵያ ባዶዋን ሆና ከውስጥ የቱርክና የግብጽ ወታደሮች ገብተው ማንኛውንም የኃይል ሥራ ለመሥራት እንዲችሉ የታሰበ ነበር፡፡”

“አጤ ቴዎድሮስ ደብዳቤውን ካስነበቡ በኋላ ፓትርያርኩ በቃል የነገሩአቸውን ጭምር ለተሰበሰበው ሕዝብ ነግረው የእግዚአብሔርን መንገድ ማስተማር ትታችሁ ለገዥያችሁ ለሰይድ ፓሻ አሽከር ከሆናችሁ እኔም በአገሬ ገዥያችሁ ነኝና በመንገዴ አስራችኋለሁ ብለው ፓትርያርኩንም ጳጳሱንም አብረው አሰሩአቸው፡፡ የዚያን ዘመን ኢትዮጵያውያን ታሪክ ጸሐፊዎች የቤተ ክህነት ሰዎች በመሆናቸው ከአቡነ ቄርሎስና ከአቡነ ሰላማ መታሰር ላይ ሲደርሱ የታሰሩብት ምክንያት ብዙ ነው እያሉ ያልፉታል፡፡ አንዳንዶችም ቴዎድሮስ ስላበዱ ነው ይላሉ፡፡ ቴዎድሮስ ግን እንደዚያ የሚያደርጋቸው የአገር ፍቅር እንጂ እብደት አልነበረም” ሲሉ ጽፈዋል፡፡ ሌላው አባ ገብረ ሥላሴ ጥበቡ ደግሞ የግብጾችን ሴራ አስመልክቶ እንዲህ ይላሉ፡፡

አባ ገብረ ሥላሴ ጥበቡ ድብቁ መለኮታዊ ጥበቃ በኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 130 “ፓትርያርኩ መንፈሳዊ ልጆቼን እኅበኛለሁ ብለው ከግብጽ ወደ ኢትዮጵያ አባታዊ ጉብኝት ለማድረግ ቢነሡና ፈቃድም ሲሰጣቸው በግብፅ ለሚገኘው ለመንበረ ፓትርያርኩ የማርቆስ ቤተ ክርስቲያን ማሠሪያ ገንዘብ ለማግኘት ነበር፡፡ ነገር ግን እውተኛ ተልእኳቸው ይህ ሳይሆን ቀይ ባሕርን አካለው ለያዙት ለቱርኮች ምልጃ ነበር የመጡት፡፡”

“ይህ የአንዲት ቤተ ክርስቲያን ፓትርያርክ ለእስላም አማላጅ ሆኖ መምጣት አጤ ቴዎድሮስን አናደደና ፓትርያርኩ ወደ እስር ቤት እንዲገቡ ተደረገ፡፡ የፓትርያርኩ እስራት በሰላማዊ ድርድር ቢቋጭም ለኢትዮጵያ የተመደቡት ጳጳስ ግን ሕዝቡ ለአጤ ቴዎድሮስ እንዳይገዛ ፓትርያርኩን አስረዋል በማለት መቀስቀሻ አደረጉበት፡፡ ይህ የቤተ ክርስቲያን አድማ ለዘመናዊት ኢትዮጵያ ግንባታ አርቆ ያሰበውን የቴዎድሮስን ራእይ እንዲቀጭ ዙሪያውን

ከተበተበው ከመሳፍንት አድማ ጋር ተዳምሮ ትልቅ አስተዋፅኦ አድርጓል" ሲሉ ጽፈዋል።

1ኛው አጤ ቴዎድሮስ ያወጡት ሕጎችና ራእይ ለቱርክ መንግሥትና በተለይ ለግብጽ ከሊፎች እጅግ አሳሳቢ ሁኖባቸው ሳለ እነዚህ ሴረኞች የግብጽን ፓትርያርክ አቡነ ቄርሎስን ኢትዮጵያ ሂደው አጤ ቴዎድሮስን ሐሳብ እንዲያኮላሹ።

2ኛው ቱርኮች ከኢየሩሳሌም ይልቀቁ ማለት አይገባም፤የሚለውን ኢትዮጵያ መጥተው "ቱርኮች የእስማኤል ልጆች ናቸው። ከእስራኤልም ሊወጡ አይችሉም"ብለው ተናገሩ አጤ ቴዎድሮስ ተበሳጭተው እኔ የክርስቲያን አባት ነህ ብዬ እንጂ የቱርክ መልክተኛ መሆንህን መቼ አውቄ? ያዝና እሰርልኝ ይህን የድሃ ልጅ ብለው ግራ ቀኙን ጳጳሳት አሰሩአቸው። ከዚህ ላይ አጤ ቴዎድሮስ የተናገሩት "ይህን የድሃ ልጅ" ያሉት የግብጽ ክርስቲያኖች በአገራቸው ድሃ ናቸው። እንዲያውም በካይሮ አካባቢ ሥራቸው ጥራጊ መጥረግ ብቻ ነው። ስማቸው "ዛባሌን" ይባላሉ። ነገር ግን ስደቱ አጠንክሮአቸው ከአገር የወጡት የተማሩና ከራሳቸው አልፈው ግብጽ ያሉትን ወገኖቻቸውን የሚረዱ ናቸው። ጥራጊ ጠራጊ መሆናቸውን አስመልክቶ ታሪክ ልጥቀስ።

ዴቪድ ሳምብ ትርጉም ነቢዩ ኢያሱ <u>አረቦች እና እሥራኤል</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 63 "ዛባሌን ትርጉሙ ጥራጊ ሰብሳቢ ማለት ነው። ኦርቶዶክስ ክርስቲያኖች ናቸው። የግብጽ ስድስት ሚሊዮን ክርስቲያኖች በዐረቡ ዓለም ከፍተኛውን ቁጥር የያዙ ሲሆን ከደቡብ ግብጽ ወደ ካይሮ የሄዱት። በመጨረሻውም የመካከለኛው ዘመን ዓለም ጥራጊ ሠፈሩ፤መሄጃ አጥተው እዚያው ቀሩ።

ከቤተክርስቲያኑ በቀር በመንደሩ ሌላ ምንም የለም። ስምንት መቶ ዓመት እስከሆነው የካይሮ አስደናቂ ምሽግ ድረስ ካሉት የተያያዙ መኖሪያ ቤቶች በስተቀር ትምህርት ቤት የለም" ሲሉ ጽፈዋል። ይህን ድህነታቸውን አጤ ቴዎድሮስ ያውቁ ስለነበር ነው "ይህን የድሃ ልጅ ያዝና እሰርልኝ" ያሉት። እኒህ ፓትርያርክ በመታሰራቸው ምክንያት አንዳንድ የበስማም ቄሶችና ደብተሮች በአጤ ቴዎድሮስ ላይ "ጳጳሱን አሰሩ" ብለው እንደ ጠላት ተነሡባቸው።

ምዕራፍ 2

አጤ ቴዎድሮስና አቡነ ሰላማ

ከግብጽ የመጡትን ፓትርያርክ ከእስራት ተፈተው የቤተ ክርስቲያን ማሠሪያ ገንዘብ ወርቅ ተቀብለው በሰላም ከሄዱ በኋላ አቡነ ሰላማ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ከፍተኛ ዘመቻ ጀመሩ። ለዚህ ዘመቻቸው ደግሞ ተባባሪያቸው የእኛው ኢትዮጵያውያን ካህናትና መነኩሳት፤ ደብተራ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ማጥላላት ጀመሩ። መኳንንቱም በድብቅ ወደ አቡነ ሰላማ መሳሳክና የአጤ ቴዎድሮስን መንግሥት ለማፍረስ አብረው መዶለት ተግባራቸው ሆነ።

አጤ ቴዎድሮስ ተበሳጭተው ሰው ሲገድሉ ጳጳሱ ዝም ይላሉ። አጤ ቴዎድሮስ "ምነው ለምን አይገዝቱኝም" ሲሉአቸው መልስ አይመልሱላቸውም። አጤ ቴዎድሮስ ላይ ቅስቀሳ ሲያደርጉ በመገኘታቸው መቅደላ አቡነ ሰላማን አሰሩአቸው። ከዚያም ከእስር ላይ ሁነው ጦር ለማዘጋጀትና ከፈረንጆች ጋር ለማምለጥ መዶለታቸውን አስመልክቶ ሊቀ ዶ/ር ብላክ ጽፎአል።

<u>የእሥራት ዘመን በአበሻ አገር</u> መጽሐፍ ገጽ 174 "ኀበዜ ከብዙ ጊዜ
* ጀምሮ ከአቡኑና ከራሳም ጋር ግንኙነት ስለነበራቸው የ1859 ክረምት ከመግባቱ በፊት መቅደላን ለመያዝ መምጣቴ ነው ሲሉ ለአቡኑ መልእክትና ጥቂት መቶ ብር ልከው አቡኑን በሚቻላቸው ሁሉ እንዲረዷቸው ስለጠየቁ አቡኑም አምባውን ለመያዝ ከመጡ በሚቻላቸው ሁሉ እንደሚረዷቸው ሙሉ ተስፋ ሰጥተው ላኩባቸው" ይሉና "አቡኑ አምባውን ለመያዝ የነበራቸው እቅድ ወዳያውኑ የሚተማመኑባቸውን ሰዎች መርጠው መሣሪያ ለእኛ ሊልኩልንና እኛም በአሽከሮቻችን ርዳታ የታሰርንበትን እግረ ሙቅ ፈትተን ለምናምናቸው አሽከሮቻችን የጦር መሣሪያ አድለን መደራጀታችንን ለአቡኑ ስናስታውቃቸው የክህነት ልብሳቸውን ለብሰውና።"

"መስቀላቸውን ይዘው 200 በሚሆኑ ቀሳውስትና ደብተራዎች ታጅበው ሊወጡና በግልጽ አጤ ቴዎድሮስንና የሚከተሉአቸውን ሁሉ

አውግዘውና ገዝተው አሁንም ሠራዊቱ ታማኝነቱን ለቴዎድሮስ እንዳያደርግ ለመስበክ ሲሆን እኛም ከፖርቱጋሎቹና ከታማኞቻችን ጋር ቁጥራቸው 65 ስለሚሆን አቡኑም አምሳ የሚሆኑ የታመኑ ተከታዮች ስለማያጡ ሁለት መቶ የሚሆኑ ቀሳውስትና ደብተራዎች ጭምር በማሰለፍ ሁኔታውን ግራ አጋብተን ከወዲያም በኩል የሚንቀሳቀስ ሰው ቢኖር ያለምሕረት ለመምታትና ካስፈለገም በመጀመሪያው በር ቀሳውስቱን አሰልፈን የውጩን በር እኛ የኀበዜ ሠራዊት ደርሶ አምባውን እስከ ያዘ ድረስ ለመከላከል ነበረ" ሲሉ ጽፈዋል::

ይህ ወጥቶ የነበረው እቅድ በአቡነ ሰላማ እና በደጃዝማች ዋግሹም ጎበዜ ገብረ መድኅን እና በአውሮፓውያን ሰዎች ነበር:: ሁኔታው ግን ሳይፈጸም ቀርቷል:: ይህ ከሆነ በኋላ ደግሞ አጤ ምኒልክ ከመቅደላ እንዳመለጡ መጥተው እንዲያወጡአቸው ልከውባቸዋል:: አጤ ምኒልክም ለመንገሥ ጳጳስ አስፈላጊ መሆኑን ያውቃሉና እንኳን ተጠይቀው ቀርቶ ጠይቀውም መምጣት ነበረባቸው:: ከሸዋ ወሎ መቅደላ መጡና ሲያጣሩ ቀድመው አቡነ ሰላማ አርፈው በመድረሳቸው ወደ መጡበት ሸዋ ተመልሰዋል:: ዛሬ እነ ደጃዝማች ዘውዴና የሕወሓት ደራስያን "አጤ ምኒልክ እንግሊዞችን መርተው መጥተዋል" የሚሉት አቡነ ሰላማን ለመውሰድ መምጣታቸውን ባለመረዳት ነው::

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 130 "አጤ ቴዎድሮስ ጳጳሱን አቡነ ሰላማን ተጣልቶት መቅደላ አምባ አግብቶ የቁም እስር አድርጎት አዝኖ ተቀምጦ ነበር:: አቡነ ሰላማ ግን እባክህ አውጣኝ ታደገኝ ብሎ ሸዋ ከአቤቶ ምኒልክ ዘንድ ላከ:: አቤቶ ምኒልክም አቡነ ሰላማን ከመቅደላ ሊአወጣ ብልሃት ሲፈልግ ከመሀል አቡነ ሰላማ ግልሳዊ ታሞ በ1860 ዓም በዘመነ ዮሐንስ ጥቅምት 15 ቀን ዓርብ በ9 ሰዓት ሞተ" ሲሉ ጽፈዋል::

ይህን ታሪክ ሌሎችም ደራስያን ይስማሙበታል:: እንግዲህ አቡነ ሰላማ የአጤ ቴዎድሮስን ዓላማ ካፈረሱት አንዱ ናቸው:: አባቶቻችን ሲተርቱ "ሲጠባ የለመደ ጥጃ ሲይዙት ያጓጉራል" እንደሚባለው ስንፍና የለመዱ ካህናትና ደብተራ የነዚህን የኢትዮጵያን ምቀኞች ጳጳሳት ምክር እየሰማ አጤ ቴዎድሮስን ማናደድና ማስቸገር ተግባራቸው ሆነ::"

"እንዲያውም ይህን አስመልክቶ በወቅቱ ታዋቂ የነበሩት መምህር አካለ ወልድ "ይብላኝ ለደብተራ፤ይብላኝ ለወልደ ማርያም "በማለት ተቀኝተውበታል:: ይህ ደብተራና የበስማም ቄስ ዛሬም ድረስ ግብራችን ቀነሰ ብሎ ሲያሽሟጥጥ ይውላል:: ሳይገባው የግብጽ አሽከር ሁኖአል:: ለዚህስ የዛሬው ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስም አንዱ ናቸው:: ሎስ አንጀለስ ሳሉ አባ ሽኖዳ ሲመጡ እርሳቸው የሚያከብሯቸውን ምእመናን አስከትለው የአሽከርነት አቀባበል አድርገውላቸዋል:: ዛሬ ደግሞ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ ከሆኑ ወዲህ ዴር ሡልጣን ገዳምን ሊያስረክቡ እየተነጋገሩ ናቸው ይባላል:: አይ የደብተራ ልጅ ዛሬም ከክህደት አልተመለሱም::

የኢትዮጵያን ቤተ ክርስቲያን ከግብጾች ለማላቀቅ ቀድሚያ የተነሡት የዛጉዌ ነገሥታት በተለይ ንጉሠ ነገሥት አጤ ሀርቤ ሲሆኑ ወዲያው ደግሞ በ1261 ዓም ላይ አጤ ይኩኖ አምላክ ቀዳማዊ ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለ ሃይማኖትን ጻድቁ ጳጳስ እንዲሾሙ አድርገዋል:: ከዚያም በኋላ እርሳቸው ንቡራነ ዕዶችን ሹመዋል::

ኋላም አጤ ቴዎድሮስ በማሰራቸው ምክንያት ኢትዮጵያውያን ከግብጻውያኑ ለመላቀቅ ጥረት ማድረግ ተጀመረ:: አጤ ተክለ ጊዮርጊስ ግንቦት 10 ቀን 1860 ዓም ሲነግሡ በገዳም አበምኔት ተቀብተው ነገሡ:: አጤ ዮሐንስ የተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አፍቃሪ ከመሆናቸው የተነሣ ኢትዮጵያውያን ጳጳሳት እንዲሾምላቸው በመጠየቃቸው ምክንያት 4 ጳጳሳት ተላከላቸው::

አጤ ምኒልክ በሃይማኖት በኩል ብዙም የጎላ ተግባር አልፈጸሙም:: የልጅ ልጃቸው አጤ ልጅ ኢያሱ ሕፃን ከመሆናቸው የመጣ ጳጳሳትን አስመልክቶ የጣሩት አልነበረም:: ነገር ግን ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ 5 ኢትዮጵያውያን ጳጳሳት እንዲሾሙ አድርገዋል:: ከነዚህም የበላይ ሊቀ ጳጳስ ሁነው የመጡት ግብጻዊው ሊቀ ጳጳስ ጣልያን አገራችንን ስትወር ኢትዮጵያን ትተው ወደ አገራቸው ሄዱት ናቸው:: ኢትዮጵያውያን ተወላጆች አቡነ ጴጥሮስና አቡነ ሚካኤል ከአርበኛው ጋር ሁነው ሲታገሉ ቢገደሉም ሌሎች ግን ከጣሊያን ውስጥ በነበሩ መኳንንቶች ርዳታ ቤተ ክርስቲያንን ምእመናንን ለማገልገል አቡነ አብርሃምን ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት አድርገው መረጡ::

አባ መልከ ጼዴቅ ሊቀ ጳጳስ <u>የቋሚ ምስክርነት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 79 "ጠላት ጣልያን ኢትዮጵያን በወረረ ጊዜ ብዙ ችግር ፈጥሮባቸው ነበር፤ማለት 2ቱን ገደላቸው አንደኛውን አጋዛቸው:: አቡነ አብርሃም ብቻ እግዚአብሔር አድኗቸው በክብር እንዲገኙ ስላደረጋቸው ጣሊያን የኢትዮጵያ ሊቀ ጳጳስ እንዲሆኑና ጳጳሳት እንዲሾሙ አድርጓል:: ስለዚህም ብዙ ኢትዮጵያውያን ጳጳሳት ሹመዋል:: እርሳቸው በክብር ሲያርፉ አቡነ ዮሐንስ ሊቀ ጳጳስ ሁነው አሁንም እርሳቸው ብዙ ጳጳሳት ሹመው መሥራት ሲጀምሩ ጣሊያን ድል ሆነና" ሲሉ ጽፈዋል::

በ1933 ዓም ኢትዮጵያ ከወራሪ ነጻ ስትወጣ ኢትዮጵያውያን ግብጻውያንን ማየት አይፈልጉም ነበር:: በዚህ ምክንያት በተደረገው ድርድር ቀደም ሲል ተሹመው የመጡት ግብፃዊ አቡን እስኪሞቱ ድረስ መጠበቅ እንዳለብን ተስማሙ:: አቡነ ቄርሎስ በዕድሜ መግፋት ዐረፉ:: ከዚያም በኋላ ኢትዮጵያዊው ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ባስልዮስ የኢትዮጵያ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሁነው ተሾሙ:: እርሳቸው ሲያርፉ አቡነ ቴዎፍሎስ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ ሁነው ተሾሙ:: እርሳቸውን ጳጳሳቱ ከደርግ ጋር ተመሣጥረው እንዲታሰሩና እንዲገደሉ አደረጉ:: ከዚያም ገዳማዊው አባ መላኩ በደርግ መንግሥት አቡነ ተክለ ሃይማኖት ተብለው ተሾሙ::

እርሳቸው ሲያርፉ አቡነ መርቆሬዎስ ተሾሙ:: የደርግ መንግሥት ሲወድቅ ከደርግ ጋር አብሮ የሠራው ሁሉ እንዲወድቅ በመደረጉ ከቦታው እንዲነሡ ብዙ ውስብስብ ሴራ ተካሀዶ ከሥልጣናቸው ተነሡ:: እርሳቸው አዲስ አበባ እያሉ አቡነ ጳውሎስ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ ሁነው ተሾሙ:: የሚገርመው ነገር ደግሞ እበላ ባይ ደራሲ መጽሐፍ ጽፈው "አቡነ መርቆሬዎስ መንጋቸውን በትነው ተሰደዱ" ይላሉ::

ብፁዕ ወጣየት አቡነ ጳውሎስ ሐምሌ 5 ቀን 1984 ዓም ሲሾሙ ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ መርቆሬዎስ አዲስ አበባ ነበሩ:: ከዚህ በኋላ ነው በአቶ ክንፈ ገብረመድኅንና በአቶ አባይ ፀሐይ፤ውትወታ በጥር 1985 ዓም ትተው የተሰደዱ:: በሌሎች ፀሐፊዎችም ብፁዕ ወጣየት አቡነ ጳውሎስን ለማስደሰት ሲሉ ብዙ ተጽፏል፡ብዙም ተተርኳል፤በምስል ድምጽ በንባብ ተቀንባብሮ ዲቪዲ ተሰራጭቷል::

ጸሐፊ ተወልደ ገ/ጊዮርጊስ <u>ሰማዕት ዘእንበል ደም</u> የተባለ የምስል ድምጽ ክር በ2000 ዓም ውጥቷል:: ይህ የምስል ቅንብር የዲቪዲ ክር የሚያሳየው ታሪክ ቢኖር ብፁዕ ወጣየት አቡነ ጳውሎስን ለውርደት የሚዳርግ ነው:: ምክንያቱም ብዙ ስህተት አለበት:: ስህተቱ "ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት በ1967 ዓም መጨረሻ ላይ ወደ ኢትዮጵ እንዲመጡ ጠሩአቸው:: አባ ገብረ መድኅንም የዶክትሬት ዲግሪ ትምህርታቸውን አቋርጠው ጥሪውን ተቀብለው ወደ ኢትዮጵያ መጡ" ይላል:: ሌላም ሌላ ብዙ ስህተት አለበት:: ብፁዕ ወጣየት አቡነ ጳውሎስ ከ1967 ዓም በፊት አዲስ አበባ ገብተው ሥራ መያዛቸውን ደግሞ የሕይወት ታሪካቸው መጽሐፍ ያብራራል::

<u>ዜና መዋዕል ዘብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ቀዳማዊ</u> ከተባለው መጽሐፍ ገጽ 60 "በአባ ገብረ መድኅን ገብረ ዮሐንስ ሥራ ከፍተኛ እምነት የሚጥሉት ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሉስ ፓትርያርክ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ መጀመሪያ መስከረም 6 ቀን 1967 ዓም የኮሚሽኑ ዋና ጸሐፊ አድርገው ሲመድቧቸው በጥቂት ጊዜ ውስጥ ለኮሚሽኑ ባሳዩት እንቅስቃሴና መረጋጋት አከታትለው የኮሚሽኑ ተ/ሥራ አስኪያጅ አድርገው በራሳቸው ፊርማ መድበው ሾመዋቸዋል" ይላል:: የሚጽፉት ከልባቸው ስላላይደል ለእበላ የተሰለፉ በመሆኑ ግድም አይሰጡትም::

• <u>የብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ ቀዳማዊ አጭር የሕይወት ታሪክ</u> የተባለች መጣጥፍ ገጽ 23 "በ1967 ዓም ቅዱስነታቸው ከአገር አቀፍና ዓለም አቀፍ እውቅናቸውና አገልግሎታቸው የተነሣ ከሌሎች ሁለት አባቶች ጋር ለጵጵስና ተመርጠው በሁለተኛው የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ፓትርያርክ በብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስ አንብሮተ እድ ጵጵስና ተሹመዋል" ይላል::

እርሳቸው ጵጵስና የተሾሙት መስከረም 16 ቀን 1968 ዓም ሲሆን ደርግ ያስራቸው መስከረም 28 ቀን 1968 ዓም ነው:: ደራስያኑ ዝም ብለው ቅዱስ ቢያደርጓቸውም ታሪክና የባህታዊ ፈቃደ ሥላሴ ደም እኮ በእስጢፋኖስ ቤተ ክርስቲያን አልደረቀም:: ይህ ብቻም አይደለም በ2001 ዓም ጳጳሳትን አስደብድበዋል:: ቤተ ክህነትን

አዋርደዋል። በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ብቻ ሳይሆን በእንት አብያተ ክርስቲያን ያልተፈጸመ በደል ፈጽመዋል።

በሐምሌ 2002 ዓም ሐውልታቸው በቤተ ክርስቲያን ግቢ ተሠርቶ እንዲተከል ሁኖአል። በሀገራችን ኢትዮጵያ ምን ዓይነት አባት ነው ሐውልት የሚሠራለት? ኢትዮጵያ በፋሽስት በተወረረች ጊዜ ለሃይማኖታቸው ሲሉ ሰማዕት የሆኑ ብፁዕ አቡነ ጴጥሮስ ለእርሳቸው ሐውልት ተሠርቷል። የተሠራው ሐውልት ተመተው ከወደቁበት ቦታ ላይ ሲሆን ሌላው ሰማዕት አቡነ ሚካኤል ጎሬ ላይ በተገደሉበት ቦታ ላይ ሊሠራ ተብሎ እስካሁን አልተሠራም።

እንዲሁም ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ባስልዮስ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ በደብረ ጽጌ ሃይማኖት ካረፉ በኋላ ተሠርቷል። ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ በባዶ እግራቸው እየሄዱ ለቤተ ክርስቲያን አስተዋጽኦ ያደረጉ አባት ካረፉ በኋላ በቅድሥት ሥላሴ ቤተ ክርስቲያን ከተቀበሩበት ቦታ ላይ ሐውልት ተሠርቷል። እኚህ አባት ለቤተ ክርስቲያን አልሠሩም እንዳይሉ ብፁዕ ወጣየት አቡነ ጳውሎስ ቡራኬ የሰጡበት መጽሐፍ እንዲህ ይነበባል።

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከልደተ ክርስቶስ እስከ 2000 ዓም በተባለው መጽሐፍ ገጽ 26 "የወላይታ ሐዋርያ የነበሩት አባ መልአኩ ወልደ ሚካኤል ሰኔ 30 ቀን 1968 ዓም በኢትዮጵያ ምእመናንና ካህናት ተመርጠው ሐምሌ 11 ቀን 1968 ዓም እሑድ በመንበረ ፀባዖት ቅድሥት ሥላሴ ካቴድራል የኤጲስ ቆጶስነት ሥርዓተ ሢመት ተፈጽሞላቸው ብፁዕ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ተባሉ።"

"ነሐሴ 23 ቀን 1968 ዓም እሑድ የኢትዮጵያ ሦስተኛ ፓትርያርክ ሆነው ተሾሙ" ካለ በኋላ የብፁዕ አቡነ ጳውሎስን ተግባር ደርድሮ ሲጨርስ መልሶ በገጽ 27 ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ሦስተኛው የኢትዮጵያ ፓትርያርክ ሆነው ከተሾሙ በኋላ በተከታታይ 28 ኤጲስ ቆጶሳትንና ሊቃነ ጳጳሳትን ሾመዋል። የቤተ ክርስቲያቱን ሐዋርያት በመላ ኢትዮጵያ በዓመት ሁለት ጊዜ እየላኩና እያዘመቱ የሰበካ ጉባኤ የሰብከተ ወንጌል፤የሰንበት ት/ቤት ብሔራዊውንና መንፈሳዊውን የአብነት ት/ቤት እንዲጠናከር፤ልማት

እንዲለማ፤የካህናት ማሠልጠኛዎች እንዲደራጁ ከሁሉም የበለጠ ጥረት አድርገው ተሳክቶላቸዋል" ሲል ጽፎአል። ሐውልት የተሠራላቸው አባቶች ቅድሚያ እነሱ በሕይወት እያሉ አይደለም።

እንዲሁም በደርግ የተገደሉት ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ ባሠሩት ጎፋ ገብርኤል ቤተ ክርስቲያን ሐውልት ተሠርቷል። ብፁዕ ወጣየት አቡነ ጳውሎስ ግን እርሳቸው እያሉ ቆመው የመረቁት ሐውልት ተሠራ። ከእርሳቸው ጋር የከበቡ ሁሉም ወደ ጥፋት እንዲያዘነብሉ ከመገፋፋት በቀር "ትክክል አይደሉም" ብሎ በቆራጥነት የተነሣ ጳጳስ የለም። ለአንዱ ጋዜጣ አንድ ሲል በብር ሲያጅሉት "ይደልዎ" ይላል።

ሐውልቱ መሠራቱ ሕገ ቤተ ክርስቲያን አይፈቅድም ብለው ሁሉም አባቶች አብረው አልቆሙም። ቢቆሙ ኑሮ ሕዝበ ክርስቲያኑ አብሮአቸው ይቆም ነበር። ነገር ግን ጳጳሳቱ ሁሉም ገንዘብ ካገኘን ምን ችግረን ብለዋል። በሲኖዶስ ምስላቸውና ጣዖቱ ሊነሣ ከተሰማሙ በኋላ እነሆ ዛሬ ድረስ አልተነሣም። ምክንያቱም እያንዳንዱ ጳጳሳት ጠቀም ያለ ብር ለየብቻ ተሰጥቶአቸዋል። ዛሬ በአዲስ አበባ ጳጳስ ሆን ማለት ገንዘብ ጫኑ ማለት ነው። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ጳጳሳት አባታቸውን የበሉ ናቸው። ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስን አስበልተዋልና።

ተገኘ ብልሐቱ ፍሬ አልባ በለሶች በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 51 "ጳጳሳት የተወሰኑት ራሳቸው አቡነ ቴዎፍሎስ የሾሟቸው ናቸው። በዚህም መምህሩን ካስገደለው ከይሁዳ ጋር ይመሳሰላሉ፤ይሁዳ ከካህናት አለቆች ክርስቶስን ለማስያዝ ገንዘብ ከተቀበለ በኋላ የነበረውን ሐሳቡን ከዚያችም ሰዓት ጀምሮ አሳልፎ ለመስጠት ምቹ ጊዜ ይሻ ነበር በማለት ወንጌላዊው መዝግቧል ማቴ26፤16 ይሁዳ የገንዘብ ፍቅር በልቡ ስላደረበት።"

"ገንዘቡን ተቀብሎ ምቹ ጊዜ ፈልጎ መምህሩን ለገዳዮቹ አሳልፎ ሰጠ እነዚህም የሹመት ፍቅር በልቦናቸው ስላደረ ባይሳካላቸው የቆዩ በመሆኑ ምቹ ጊዜ ሲያገኙ አባታቸውንና መምህራቸውን ለገዳይ የደርግ መንግሥት አሳልፈው ሰጡ አሁን እነዚህ ከይሁዳ የሚለዩበት ምን ነገር አለ? እነዚህ ሰዎች ክርስቶስን ቢያገኙት አይገድሉትም

ብሎ ማሰብ ይቻላልን? እኔ በበኩሌ አይገድሉትም ብሎ ማሰብ ሞኝነት ነው የሚመስለኝ::"

በፍትሐ ነገሥት ሹመትን መፈለግ ሰይጣናዊት በሽታ ናት ተብሎ እንደተጻፈው በዚች ሰይጣናዊት በሽታ ስለተጠመዱ ክርስቶስንም ቢያገኙት አይተውትም ነፍሰ ገዳዮች የሰይጣን ልጆች ሆኑ ደግሞ ጌታችን ልክ እንደነዚህ ያሉ ነፍሰ ገዳዮች ሊገድሉት እንደሚፈልጉ ባወቀ ጊዜ እናንተ ከአባታችሁ ከዲያብሎስ ናችሁ የአባታችሁንም ምኞት ልታደርጉ ትወዳላችሁ እርሱ ከመጀመሪያ ነፍሰ ገዳይ ነበረ ብሎ የነዚህን የሰይጣን ልጅነት አስቀድመው በነበሩት ነፍሰ ገዳዮች ሥራ ተናግሮታል።

ዮሐ 8፤44 እና እነዚህ አስቀድመው ባይገድሉትና በነዚህ ጊዜ እዚህ ቢገኝ ኑሮ እነዚህ ይገድሉት ነበር:: ጌታ እንዳለውም የሚሾፍራቸው ሰይጣን ስለሆነ እርሱ እንደሆነ በየዘመኑ ሥራ ማሠራት ያውቅበታል። በነዚያ አድሮ ጌታን አስገደለ በነዚህ አድሮ ደግሞ አቡነ ቴዎፍሎስን አስገደለ በአቡነ ቴዎፍሎስ ቦታ ጌታ ቢገኝ አያስገድሉትም ብሎ ማሰብ ሞኝነት ይሆናል" ሲሉ ጽፈዋል።

ቃለ አብ <u>ይድረስ ለአባ ጳውሎስ ቄሣር</u> በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 7 "ግብዙ ንጉሥ ናቡከደነፆር በንዋያ ቅድሳቱ ላይ ከሚከበርባቸውና እርሱን ጨምሮ ዓለሙን ሁሉ ፈጥሮ ከሚገዛው ከኃያሉ አምላክ ከልዑል እግዚአብሔር ይልቅ በዙሪያው ሆነው ጠጅ እየቀዱ፤ጮማ እየጎረዱ ንጉሥ ሆይ!ሺህ ዓመት ንገሥ በሚለው የማታለያ ነጠላ ዜማቸው መዋቲ መሆኑን እንዲረሳ::"

"እያደነዘዙ ክርሳቸውን የሚሞሉ ሆዳም ተከታዮቹንና አብረውት በኃጢአት የሚወድቁ ዕቁባቶቹን ለማስደሰት ሲል ቅዱስ እግዚአብሔር በቅድስና ይገለገልባቸው ዘንድ የመረጣቸውንና ያከበራቸውን ንዋያተ ቅድሳት የጠጅ መጠጫ፤የስው መሳገጫ በማድረጉ ምክንያት በፍትሐ አምላክ ዘመንህ ተቆረጠ፤በመድሎተ አምላክ ተመዝነህ ከገለባ ይልቅ ቀልለህ ተገኘህ፤ክብርህም ለሌላ አልፎ ተሰጠ፤እንደተባለ ቅዱስ መጽሐፍ ይናገራል::"

"አሁንም በዘመናችን በክርስቶስና ደሙን ባፈሰሰባቸው ንጹሑን አምላክ በትሕትና በማገልገል ፈንታ ድሆች ለጽድቅ ብለው

ከራሳቸውና ከልጆቻቸው ጉሮሮ እየነጠቁ ለቤተ ክርስቲያን በሚመጸውቱት የእንባ ገንዘብ ብዙ ሚሊዮን ብር የሚያወጣ ጥይት የማይበሳው መኪና መግዛትዎ (ማስገዛትዎ) ሥዕልዎን በውድ ዋጋ አሠርተው በአብያተ ክርስቲያኑ ማስቆምዎ አንሶ ክርስቶስ በደሙ ዋጅቶ ለቅድስና ተግባር በመረጣትና ባከበራት በተቀደሰችው የእግዚአብሔር አደባባይ ቄሣራዊ ሐውልትዎን በማቆምዎና እግዚአብሔር በደሙ በቀደሳቸው ካህናት ንዋየ ቅድሳት ተጠቅመው ይህንኑ ቄሣራዊ ሐውልት መመረቅዎ ለአሕዛቡ ንጉሥ ለናቡከደነፆር የተላለፈው ማኔ፤ቴቄል፤ፋሬስ የሚለው መልእክት ይመለከተዎታል" ሲሉ ጽፈዋል።

ቀሲስ አስተርአየ ጽጌ <u>ኢትዮጵያ በሦስት ፍካሬዎች</u> በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 8 "አሳፋሪና አሳዛኝ ክስተት የሚያሳየው ሃይማኖቱን ጠብቀው ለማስጠበቅ በቦታው ላይ የተሰየሙት ጳጳሳት ዓለም በግልጽ የሚያውቀውን ይኸን ያክል ትልቅ በኦርቶዶክስና በሮማ ካቶሊክ መካከል ያለ ልዩነት አለማወቃቸውና ለማወቅም ሆነ ለመታረምም አለመሞከራቸው ነው። ቤተ ክርስቲያናችን እምነቱን ለማስተማርና ለማሳየት ከምትጠቀምባቸው የተለያዩ መንገዶች መካከል ሥዕላዊ መግለጫ አንዱና ዋነኛ ቦታን ይይዛል።"

"ከነዚህም አንዱ ጳጳሳት ሲሰየሙ የሚሰጣቸው አርዌ ብርት የሚባለው ብረት ነው:: እብረቱ ጫፍ ላይ የሚናደፉ እባቦች በመካከላቸው ወደ ተሰቀለው ክርስቶስ አፋቸውን ከፍተው ጥርሳቸውን አግጥጠው ምላሳቸውን ጎልጉለው ይታያሉ።"

"በስተጀርባቸው ያለውን ነገረ መለኮቱን ያልተረዳ በሊቃውንቱ እግር ሥር ተቀርጾ በምናኔው ስርጾ ያላደገ፤ጳጳስ ከሆነ፤በሚጨብጠው አርዌ ብርት ላይ የተቀመጡትን እባቦች ሰይጣን መጠቀሚያ ሰረገላው ሊያደርጋቸው ይችላል ይሉ ነበር። ዛሬ በዘመናችን ያሉት ፓትርያርክና አርዌ ብርቱን ከጨበጡት በዛ ያሉት ይህን መስለው ተገኙ። አቡነ ጳውሎስ ቤተ ክርስቲያኒቱ ውስጥ ሆነው አሁን በዘመናቸው ለሚካሄደው የፖለቲካ መዋቅር መግሪያ የሆኑ ናቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

አንባብያን አቡኔ ቴዎድሮስና አቡነ ጳውሎስ ምን አገናኛቸው ትሉ ይሆናል። ትክክል ነው። ነገር ግን የአቡነ ሰላማን ግብጻዊ ተንኮል

ዛሬም እኛ አባቶች ያልተዉት መሆናቸውን ለመግለጽ ስለፈለኩኝ ነው:: ሌላው ይቅርና በግፍ የተሰደዱት ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ መርቆሬዎስ አይዞዎት የሚሳቸው ያጡ መሆናቸውን የሚያውቅ ይኖር ይሆን? ምነው ዛሬስ በሃይማኖት አባቶች በዛ? ከማን ግብረ ገብነትን አይተን እኛ ምእመናን ግብረገብ እንሁን?

ጳጳሳቱ አባታቸውን የሚበሉ? በ1968 ዓም ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ቴዎፍሎስን ያስበሉ ጳጳሳትና ካሀናት ተስማምተው ነው እኮ? በ1983 ዓም መጨረሻ ጀምሮ ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ መርቆሬዎስን እንዲባረሩ ያስደረጉ ጳጳሳቱ አይደሉም? ታዲያ ከማንኛው አባት ትሕትና ተምረን እኛ ልጆቻቸው ትሑት እንሁን? ለዚህ ነበር አጤ ቴዎድሮስን የመሰለ ጀግና የሚያስፈልገው ምነው ዘንድሮ የሚመጡ በሆነ! ስንቱን አባ ሰላማ ዓይነት መቅደላ አስሮ ያስቀምጠው ነበር?

<u>ምንኩስና በኢትዮጵያ ዛሬና ትናንት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 99 "ትልቁ ጥፋታቸው በአበው መንገድ እንዳልተጓዙ እያወቁ፤በስህተት ጎዳና እየተራመዱና ራሳቸውን አታለው ሌላውን እያሳሳቱ እንደሚገኙ በውስጣቸው እያመኑ፤ኃጢአታቸውን ንስሐ ገብተው ለማስወገድ አለመሞከራቸው ነው" ሲሉ ጽፈዋል::

መነኩሴ ሲለወጥ ጳጳስ የሆኑት ሁሉ ተሳስተው ሌላው ሕዝብ እንዲሳሳት ያደረጉ እነዚህ ጳጳሳት ናቸው:: የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ቀደም በግብጽ ጳጳሳት ዛሬ ደግሞ በግብር ልጆቻቸው እየታመሰች ትገኛለች::

በተለይ በስደቱ ዓለም ኢትዮጵያውያን ተካሰው ፍርድ ቤት መሄድ የጀመሩ በጳጳሳት ምክንያት ነው:: ኢትዮጵያውያን የምንታወቀው በሀቀኝነትና በጀግንነት መሆኑን ብዙት ያላቸው የታሪክ መጻሕፍት ያትታሉ:: በዚህ በ21ኛው ክፍለ ዘመን ደግሞ የምንታወቅ ተካስን ፍርድ ቤት በመሄዳችን ነው:: ለዚህም ግንባር ቀደሙ በ1980 ዓም ሎስ አንጀለስ በቤተ ክርስቲያን ተከሰው የቀረቡ የዛሬው ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ ናቸው::

ዶ/ር ጌታቸው መካሻ <u>ፍኖተ ተዋሕዶ</u> መስከረም 1 ቀን 1999 ዓም ገጽ 31 "ጳኛው (ጥቁር ነበር) በእውነቱ በጣም ጨዋ ሰው ነበር:: እናም ወቀሰን:: እናንተ ኢትዮጵያውያን ለሁላችን አርአያ መሆን

ሲገባችሁ እንዴት እርስ በርስ ትካሰሳላችሁ ብሎ በጣም ወቀሰን" ሲሉ ጽፈዋል:: ለዚህ በታሪክ የመጀመሪያው በውጭ አገር ተከስው ፍርድ ቤት የቀረቡት ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ ናቸው:: መከሰሳቸውን የጦቢያ መጽሔት አዘጋጅ ጋር ባደረጉት ቃለ ምልልስ ነሐሴ ላይ መልሰውለታል::

ብ.አ.ጳውሎስ <u>ጦቢያ መጽሔት</u> ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 6 "ውጭ አገር በነበሩበት ወቅት ክስ ነበረበዎት?" ብሎ ለጠየቃቸው ጥያቄ የሰጡት መልስ "በጠበቃዬ ነፃ መሆኔን ተነግሮኛል" ሲሉ መልሰዋል::

ስለዚህ ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ በታሪክ የመጀመሪያ ተከሳሽ ጳጳስ ናቸው:: ያውም በውጭ አገር? ይህን ልጆቻቸው ያውቁ ይሆን?አገር ቤት ገብተው ቅዱስ የሆነውን ማዕረግ በኃይል ከያዙት በኋላ ደግሞ ባሕታዊ ፈቃደ ሥላሴ ከእግራቸው ሥር ሲወድቁና ሌሎች ጠንካራ የቤተ ክርስቲያን ልጆች በስደቱ ዓለም በእርሳቸው ምክንያት ተሰደው መንከራተታቸው ለ3ኛው ሽህ መግብያ ታሪክ ዘግቦት ይገኛል::

አቡነ ሰላማ አጤ ቴዎድሮስን ቢያስቸግሯቸው መቅደላ አሰሯቸው:: ይህን ያደረጉት ጳጳሱ የኢትዮጵያን አንድነት እንዳይከበር በመጣራቸው ምክንያት ነበር:: የግብር ልጆቻቸውን ካህናቱንና ደብተራውን አንድ ባንድ ቀጥተዋቸዋል:: ዛሬም የአጤ ቴዎድሮስን ዓይነት ቅጣት ሳይሆን ሻል ባለ መልኩ የሚቀጣቸው ካልተገኘ የኢትዮጵያ አንድነትና ቅድስት ቤተ ክርስቲያን ሊከበሩ አይችሉም:: እጅግ በጣም አስቸግረዋል:: የአቡነ ሰላማ የግብር ልጆች ጠንካራ መሪ ካልያዛቸው በቀር አስቸጋሪዎች ናቸው::

አንባብያን ከዚህ ከፍ ብሎ በጠቀስኩት ምዕራፍ ጥፋቱን እየዘረዘርኩኝ የጻፍኩበት መሆኑ አይዘነጋም:: ነገር ግን በቤተ ክርስቲያን ኢትዮጵያውያን ከተሾሙ ጀምሮ ብዙ ለውጦች ታይተዋል:: ይህን ደግሞ ልናሠምርበት ይገባል:: ከዚህ ምዕራፍ ላይ ይህን አድርገዋል ብዬ ደህናውን ሥራቸውን ባልገልጸውም ቅሉ ከጥፋቱ ጋር ልማቱ አንድ ባይሆንም ብዙ የተሠሩ ሥራዎች መኖራቸውን አሳጣሁትም::

ምዕራፍ 3

ቤተ ክህነትና አጤ ቴዎድሮስ!

“ክርስቲያን የሆነ ሁሉ ከአንዲት ሴት በቀር ሌላ አግብቶ ቢገኝ ሀብቱን እንዳለ ለመጀመሪያ ሚስቱ ጥሎ እንዲወጣና ርስትም ሆነ ሹመት እንዳይሰጠው”የሚለውን ሕግ አጤ ቴዎድሮስ ከማወጃቸው ይልቅ ቤተ ክርስቲያን ማስተማር ነበረባት:: በእርግጥ በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ካለው ጀምረን ስንቆጥር ቤተ ክህነቱ ለ1500 ዓመታት ከግብፅ ተገዝተው የሚመጡት ጳጳሳት አሳሠራ እያሉ መኖራቸው ጠፍቶኝ ሳይሆን የእኛ አባቶችም አስትዋጽኦ ማድረጋቸው ሊደበቅ አይገባም::

ግብጾች በኢትዮጵያ ይመረታል:: ታዲያ አበሳሉ አስቸጋሪ ነው:: ግብጦ ቅድሚያ ተቆልቶ ክረምት ቅጠል ለብሶ ደንጊያ በበላዩ ተደርድሮበት ከወራጅ ውሃ ላይ ለሦስት ቀን ያህል ከቆየ በኋላ መርዙ ይለቃል:: ይህን ሲበሉት ለሆድ መድኃኒት ነው:: መርዙ ሳይለቅ ግብጦ አገኘሁ ብሎ ትንሽ ቢበላ እስከ መሞት ያደርሳል:: ግብፆችን ለኢትዮጵያ እንደ ግብጦ መርዛቸው ከፍተኛ ጠንቅ ነው::

አጤ ቴዎድሮስ በቤተ ክርስቲያን ውስጥ አስተዳደራዊ ለውጥ ለማምጣት ካሳቸው ፍላጎት የተነሣ አገልጋይ ካህናት 5 ብቻ እንዲሆኑ የቤተ ክርስቲያን የመሬት ይዞታ እንዲቀነስ ማድረጋቸው ከካህናቱ ጋር እንዲጣሉ ምክንያት ሆኗል:: ኢትዮጵያን ሊያስተዳድሩ የሚነሡ ሁሉ ቅድሚያ ሃይማኖታቸውን ማስጠበቅ ይወዱ ነበር:: ይህ ሊሆንበት የቻለው አገሪቱ ስትመሠረት ጀምሮ ሃይማኖት ስለነበራት ነው::

1ኛ ሕገ ልቡና ከ982 ዓመተ ዓለም ወዲህ ሕገ ኦሪትን ከክርስቶስ ልደት ጀምሮ ሕገ ወንጌልን ተቀብላ የነበረች አገር ስትሆን በ330 ዓም የመንግሥት ሃይማኖት ክርስትና ሲሆን ከዚያም እስልምናን እንዲያውም የነቢዩ ሙሐመድን ቤተሰቦች ያስተናገደች ቅዱስ ቁራንንም በኀን የተቀበለች አገር ናት::

የአሪት አማኝ ንግሥት ዮዲት ከ842 ዓም እስከ 882 ዓም ለ40 ዓመት ገዝተዋል:: ከ1517 ዓም ጀምረው የተዋጉት በ1519 ዓም ግራኝ አህመድ አጤ ልብነ ድንግልን ከወጉ በኋላ ለ15 ዓመት በኢትዮጵያ እስልምና የመንግሥት ሃይማኖት እንዲሆን ጥረዋል:: አጤ ሱስንዮስ ከ1607-1623 ዓም ሲነግሡ ራሳቸው ካቶሊክ ሁነው የኢትዮጵያ ሕዝብ ካቶሊክ እንዲሆን አውጀዋል::

የኢትዮጵያ ሕዝብ ግን የካቶሊክን ሃይማኖት አንቀበልም በማለቱ ምክንያት ብዙ ደም ፈሷል:: ይህ ሁሉ ሲሆን ቤተ ክህነቱን ወደ ሥልጣን ወንበር የተቆናጠጠው ሁሉ መጠቀሚያ ሲያደርገው ኑሮአል:: እንኳን ቀደም ዛሬም ቢሆን ቤተ ክህነቱን ሆነ ቤተ መስጊዱን የራሳቸው አድርገው ምእመናኑን የሚደፈጥጡ ጥቅመኞችን የሚሾሙ የመንግሥት ወንበር ላይ ቁጢጥ የሚሉ ናቸው:: አጤ ቴዎድሮስ ግን ከሌሎች ሁሉ ልይት ያሉ ነበሩ:: ቀደም በኢትዮጵያ ብዙ ስህተት ይፈጸም ነበር::

1ኛ የሰው ልጅ እንደ እቃ ሲሸጥ ቤት ክርስቲያኗ ተቃውሞ አለማሰማቷ!
2ኛ ቤተ ክርስቲያኗን ደፍሮ ተሳስታለች የሚል አለመኖሩ!
3ኛ ካህናቱ በወንጌል ተምሮ ማስተማር ተግባር አለመጠንከራቸው!
4ኛ ከ24 ካህናት በላይ ላንድ ቤተ ክርስቲያን ሲተራመስ መዋሉ!
5ኛ ቤተ ክርስቲያኒቱ የሕዝቡን መሬት በቁጥጥሯ ሥር ማዋሏ!
6ኛ ዓለማዊ ባለሥልጣኖች ብዙ ሚስት ሲኖራቸው ቤተ ክርስቲያን አለመገሰጿ!
7ኛ በክርስቲያኑ ሕዝብ ላይ ጥንቆላ በዝቶ እያዩ አለማስተማራቸው! ሌላም::

ከዚህ ከፍ ተብሎ የተጠቀሱትን ሁኔታዎች አጤ ቴዎድሮስ በጥሞና ተመለከቱ፤ ራሳቸው የነበሩአቸውን ቁባቶች አሰናበቱና ከእቴጌ ተዋቡች አሊ ጋር ሥጋ ወደሙ ተቀበሉ:: ከዚህ በኋላ ከእርሳቸው ጋር የነበሩት መኳንንቶች እርሳቸውን መከተል ጀመሩ::

24 ካህናት ሁኖ ሲንገዋለል ይውል የነበረውን በ2 ቄስና በ3 ዲያቆን እንዲቀደስ፤ መሬት የመንግሥት እንጂ የቤተ ክርስቲያን አይሆንም ብለው አዋጅ ሲያወጡ ይህ የበስማም ቄስ ሁላ ይንጫጫ ጀመር::

“ድግ ደግሳይ ወገቡን ሰባቂ”ሠርቶ ይብላ በማለት ሲነሡበት ይህ ደብተራ ሁላ ተሰብስቦ ሌላ መላ አመጣ:: ምናልባት መነኮሳቱ ቢያናግሯቸው ይተዉ ይሆናል በማለት ጢማቸውን ያንገሯገጉ

ፊታቸው ሉሚ የሚመስል መነኮሳትን አስመጥተው "ጃንሆን ትክክል አይደሉም" ብለው ሳይጨርሱ አጤ ቴዎድሮስ" ጌታችን አንድ ወንድ ላንድ ሴት ብሎ አስተማረ እንጂ መንኩሱ ብሎ የት ላይ አስተምሯል።

"ሰንፍ ሠርተህ ብላ ይህን መደበቂያ አድርገህ ልትኖር አሰበህ እንጂ መጽሐፍ ቅዱስ ሚስት አታግባ አይልም። ሚስትህን አክብርና ተከባብረህ ኑር አንድ ወንድ ባንዲት ሴት ኑር ይላል እንጂ? እንግዲያ የሰው ልጅ እንደከብት ሲሸጥ ለምን አታስተምሩም ነበር? ሌላው ይቅር ፋቅራና ጠንቋይ ተስፋፍቶ ዝሙት በዝቶ አንድ ወጭማዳ ሁለትና ሦስት ሴት ሲያስቀምጥ ይህ ሃይማኖታችን አይፈቅድም ብላችሁ ለምን አላስተማራችሁም?

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እንደዚህ ስትረክስ ማጽዳት የእናንተ ሥራ አልነበረምን? ዛሬ ጥቅማችሁ ሲነካ እኔን ልትመክሩ መምጣታችሁ እግዚአብሔርን አትፈሩም" ብለው ከፍና ዝቅ አድርገው ሲመለከቱአቸው መነኮሳቱ ደንግጠው ተመለሱ። ከዚህ በኋላ ተበደልን ባዮች ካህናቶች ከተለያዩ አካባቢ ተሰብስበው ጉባኤ ይደረግልን አጤ በደሉን ሲሉ ጠየቁ አጤ ቴዎድሮስም ፈቀዱላቸውና በጉባኤ ክርክር ይነታረኩ ጀመር።

አበበ ኃይለ መለኮት የአድዋ ድልና የኢትዮጵያ ጀግኖች ውለታ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 12 "እስከ አጼ ቴዎድሮስ ንግሥና ድረስ በኢትዮጵያ ውስጥ የተጠናከረ ማዕከላዊ መንግሥት ባለመኖሩና እኝህም መሪ ቢሆኑ ባካሄዱት የአንድነት ዘመቻ የተጠቀሙበት ስልት በጊዜው ተንሰራፍቶ የነበረውን የፊውዳል ባላባቶች ጥቅምና በተለይ የቤተ ክርስቲያን ሲሶ መንግሥት የሚለውን የሚሸረሽር ስለነበር በዚህ ትልቅ ተቃውሞ ይደርስባቸው ስለነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ከላይ እንደተጠቀሰው አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ለማሠልጠን ጥረት ሲያደርጉ ይህ የበሰማም ቄስ የማይገባው ደብተራ የኢትዮጵያ ሕዝብ አርሶ እንዳይበላ ወሩን በባላት ሞልቶ ሕዝቡን በረኀብና በስንፍና ተቀፍድዶ እንዲቀር ለማድረግ ከግብጽ የመጣውን የሴራ በዓላት መደርደር ጀመሩ። ለምሳሌ ግብጽ ውስጥ ሕዝባቸው

የማይሠራው ዓርብ፣የእስላሞች በዓል ሲሆን እነሱ ግን እሁድ እንዲሠሩ ይገደዳሉ።

ተገዝተው የሚመጡት ጳጳሳት ይህን ሥርዓት በአገራቸው መኖሩን እያወቁ ኢትዮጵያ ሲመጡ ግን የኢትዮጵያ አርሶ አደር እንዳያርስ ብለው ይህን የኛውን ቄስ ይነግሩታል። ከግብጽ የሚመጡ ጳጳሳት የኢትዮጵያ ሕዝብ ሠርቶ ከበላና ከጠጣ ፊቱን ወደ አባይ ወንዝ አዙሮ ይሠራና ወደ ግብፅ የሚሄደው ውኃ እንዳይቀንስ ብለው ነው። ታዲያ እነሱ በመሰሪ ተግባር ታጥቀው ሲነሡ የእኛዎቹ በወር በዓል ቀን ሲያርምና ሲያርስ የታየ አርሶ አደር ቢሞት አይፈታ ልጅ ቢወልድ ክርስትና አይነሣለት "ውጉዝ ከመአርዮስ" ብለው ይቀፈድዱታል።

ውግዘት ሠርቶ ለሚበላው ሕዝብ ሳይሆን በሃይማኖት ምክንያት ተወግዞ የሚለይ መናፍቅ ነው። ይህ ቀደም ለአርሶ አደሩ ያሸክሙት የነበረው ዛሬ ጳጳሳቱ እርስ በርሳቸው ተወጋግዘው ይገኛሉ። ለምሳሌ ቀደም ሲል የነበሩት የበሰማም ቄሶች የሚያደርጉትን የዛሬዎቹ ጳጳሳት በሐማብ ያልተግባባቸውን ጳጳስ ማውገዝ ተጀምሯል።

ይህ ተግባር ቀደም ጀምሮ የመጣ በመሆኑ የዛሬዎቹስ ከቀድሞዎቹ ደግሞ የባሱ ናቸው። የቀድሞዎቹ የሚያወግዙት የጠሉትን ብቻ ነበር የዛሬዎቹ ደግሞ የጠሉትን ብቻ ሳይሆን ተራውን ምእመን ጭምር ማውገዝ ተጀምሯል። አንድ ሰው ሊወገዝ የሚገባው በሃይማኖት ክህደት ሲያሳይ ለዚህም በጉባኤ ቀርቦ ተመክሮ አልመለስ ሲል ብቻ ነው።

ከሕጋዊው ቅዱስ ሲኖዶስ ለሕገ ወጡ የወያኔ ሲኖዶስ የተሰጠ መልስ የማይገለጥ የተከደነ የለም በተባለው መጽሐፍ ገጽ 172 "እውነተኛ የሃይማኖት ሰዎች አንድን የሃይማኖት ሰው ሲያወግዙ የሚወገዘው ሰው አስተምህሮው እንዴት እንደሆነ በጉባኤ ተጠይቆ በትክክል የሃይማኖት ሕፀፅ ከተገኘበትና እንደነ አርዮስ ተመክሮ አልመለስም ሲል ብቻ ነው" ይላል መጽሐፉ።

ትክክለኛ አውጋዥ በዚህ መሠረት እንጂ የሚያወግዘው የግብጽ አጳጳሳት በተንኮል የመከሩትን ምክር በመያዝ የቤተ ክርስቲያንን ልጆች ማባረሩ አግባብ አይደለም። ዛሬ እንደሚያደርጉት ሁሉ

ቀደምም አጤ ቴዎድሮስን አሳሠራቸው ያሉ እነዚህ የቤተ ክህነት ሰዎች ነበሩ::

<u>አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ የተወለዱ ለኢትዮጵያ</u> የተሠዉ ንጉሠ ነገሥት ናቸው በተባለው መጣጥፍ ገጽ 16 "አጤ ቴዎድሮስ ንጉሠ ነገሥት ተብለው በመላ ኢትዮጵያ ከነገሡ በኋላ አስተዳደር ሲጀምሩ መቸም ሥልጣን ለያዘው ሁሉ ማንም የማይቀድማቸው አንዳንድ የቤተ ክህነት ሰዎችና ከያኒዎች አቀባበልና የደስታ ርችት አቅርበውላቸው ነበር:: በመሀሉ አጤ ቴዎድሮስ ይህ ሁሉ ሊቃውንት ቀሳውስት፤ደብተራ፤ዲያቆናት በምን ይተዳደራሉ ብለው ቢጠይቁ ይህ የሚታየው ደብተራ ሁሉ::"

"በያንዳንዱ ደብር 100፤150፤200፡300 ተሠርቶ ሁሉም ቀዳሽና አወዳሽ ሆኖ ነው የሚኖረው የሚተዳደረውም በገጠሩ አገር በሚኖረው አራሽ ሕዝብ ሪም የተባለ አበል አውድማ ከጣለው አራሽ ገበሬ እህል እየተከፈለው እየተቀበሉ ነው የሚተዳደር ተብሎ ከተነገራቸው በኋላ ጉዳዩን በጥሞና አጥንተው ፍትሐ ነገሥት ተመልክተው ያልሠራ አይብላ በሚለው መሠረት::"

"ከዛሬ ጀምሮ ለአንድ ደብር 2 ቄሶችና 3 ዲያቆኖች ይበቃሉ ሌላው ግን በየሀገርህ ገብተህ የምትችለውን ሥራ እየሠራህ ኑር ብለው አዋጅ በማስነገራቸው "ሲጠባ የለመደ ጥጃ ሲይዙት ይንጉራል" እንደሚባለው ገበሬው ያረሰውንና ያመረተውን ምርት ሁሉ ከተማ እያስመጣ ሲበላ ሲጠጣ የነበረው ሁሉ ጥቅሙ ስለተነካበት ተቃወማቸው" ሲሉ ጽፈዋል::

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 88-89 "የቀሳውስቱ አፈ ጉባኤ (ተናጋሪ) አራት ወር በጎንደር ተቀምጠው አርማጭሆን፤ ጠገዴን፤ወልቃይትን ሰሜን ትግራይን ይብሉ:: አራት ወር በአረንጎ ተቀምጠው በጌምድርን፤ላስታን የጁን ወረሂመኑን ወሎን ሸዋን ይብሉ:: አራት ወር ደባባ ላይ ተቀምጠው ሜጫን አገውን፤ዳሞትን ጎጃምን፤ይብሉ:: እንደ ጥንቱ እንደ ነገሥታቱ ይሁን አሏቸው:: ይህን አባባል ስንመለከተው ንጉሡ ከቀሳውስቱ ራስ ላይ ተነሥተው ባላገሩ ራስ ላይ እንዲሰፍሩ የሚጠይቅ ነው::"

"አጤ ቴዎድሮስም ለቀሳውስቱ ጥያቄ ሲመልሱ በሴት አጠራር እየተናገሩ እኔ ብቻዬን ብሆንልሽ ጊዜ እንደ አጤ ኢዮአስ በሻሽ አንቀሽ ልትገድሊኝ ነው? አሉና በፍትሐ ነገሥት እንዲወሰን አዘዙ:: ፍትሐ ነገሥቱ በቀሳውስት የተዘጋጀ የሕግ መጽሐፍ በመሆኑ ለቀሳውስት ያደላልና የፍትሐ ነገሥቱን ውሳኔ ለቀሳውስት ሆነ:: ይህን የሰሙት ቴዎድሮስ አንድሽ አንባቢ አንድሽ ተርጓሚ ብለው ተቆጥተው የወደዳችሁትን በአልጋው አስቀምጡበት" ብለዋል::

በዚህ ምክንያት ከቤተ ክህነቱ ጋር ከፍተኛ ውጥረት ገቡ:: አጤ ቴዎድሮስ የሚሉትን የመሬት ሥሪት የማይቀበሉ ሆኑ:: ካህናቱም ልማዳችን ተሻረብን በማለት አልተኙላቸውም ቅድሚያ መኳንንቱ ሲሸፍቱ ማበረታታት ብቻ ሳይሆን "ቴዎድሮስን የተከተልክ ተወግዘሃል" በማለትም ወታደራቸው እንዲርቅ ከፍተኛ የሆነ ሴራ አሴሩባቸው::

ምዕራፍ 4

አጤ ቴዎድሮስና ደብተራ፤

<u>ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት</u> ገጽ 25 "አጤ ቴዎድሮስ ደብተራ አይወዱም ነበርና ደብተራን ሲሰድቡ ድጉን በራሱ ላይ እየታጠቀ አይዋጋ አይገብር ከከተማ ሁኖ የሰው ምሽትና ጋለሞታ እየመለመለ ነው ኑሮው ይሉት ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 119 "ይልቁንም ደብተራ በንጉሡ ፊት የተጠላ ሆነ:: ይሰድበው ጀመረ:: ስድቡም አረግራጊ፤አቴና ወጊ፤ራሱን ታጣቂ፤መገቡን ሰባቂ ይለው ነበረ" ሲሉ ጽፈዋል:: ደብተራ ማለት ምን ማለት እንደሆነ በገባኝ መሠረት ላብራራ:: ቀደም በአሪት ደብተራ ማለት ቤተ መቅደስ የሚያገለግሉትን ይመለከታል::"

"ከክርስትና በኋላ ግን ደብተራ አይባሉም:: በኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ሥርዓት መሠረት "ደብተራ" ማለት ደግሞ ሁለት ትርጉም ያለው ይመስለኛል:: አንደኛው ካህኑ በትዳር ላይ እያለ

ሚስቱ ብታርፍበት ካልመነኮሰ ቅስና ማዕረጉን ስለማይጠቀምበት ከውጭ ሁኖ ቤተ ክርስቲያንን ስለሚያገለግል "ደብተራ" ይባላል።

ሌላው ደግሞ መንፈሳዊ ትምህርት በመማር የገፉ ውለው አድረው ምርምራቸውን የሚቀጥሉ ከመንፈሳዊ ይልቅ ወደ እርኩስ መንፈስ የሚጠጉ ደብተራ ይባላሉ። እነዚህ ደብተሮች በጣም የተማሩ ስለሆኑ "እንደርብ" የሚባል ድግምትና እንዲሁም ቅጠል በጥሰው መቀመም የሚችሉ ናቸው። ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስ እነዚህን በሁለተኛ ደረጃ የተመዘገቡትን ደብተሮች አይወዱአቸም ነበር።

እኔ እንኳን የቆሎ ተማሪው ደብተራ ያየሁት ተንኮል ቀላል አይደለም። በ1966 ዓም ሚያዝያ መጨረሻ ላይ ከባሕር ዳር ወደ ጎንደር ከአንድ የቆሎ ተማሪ ጋር አብሬ ስሄድ ሳለ ጉድ አይቻለሁ። ከመጽሐፍ ላይ ቀርቶ በወግ እንኳን ለማውጋት ይከብደኛል። ያየሁትን በ1979 ዓም የከተብኩት ይህን ይመስላል።

አማረ አፈለ ብሻው <u>እኔ ከጆሮዬና ከዓይኔ ጋር</u> በተባለው መጽሐፌ ገጽ 120 "አይቸውና የቆሎ ተማሪው ወደ ቆላድባ ጉዞአቸውን ሲያደርጉ ለልመና መንደር ገቡ። በጣም የምታምር ሴት እንጀራ ልትሰጣቸው ወጣች። የቆሎ ተማሪው እንዴት እንዳፈዘዛት አይቸው ሳይገባው በረኛ አድርጎት እርሱ ሴቲቱን ተኝቶአት ወጣ"ስል በዓይኔ ያየሁትን ጽፌዋለሁ።

ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስ ብቻ ሳይሆኑ ሌሎቻችን የተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አማኞች የሆንን ይህን የደብተራ ተግባር አጥብቀን እንጠለዋለን። ከፍ ተብሎ ከተጠቀሰው መጽሐፍ ላይ ያልጠቀስኩት ተማሪ ሁኜ እየተማርኩኝ በነበረ ሰዓት ብዙ ጉድ አይቻለሁ።

የአባቴ የነፍስ አባት ዛሬ ድረስ ያሉ ቄስ ይርዳው ባይለኝ የሚባሉ። ጎረቤቶቻቸው ቀን ቤት እየገቡ እንጀራ ስለሚሰርቁአቸው አንድ ቀን ከሞሰቡ ላይ በድግምት እባብ አስቀምጠውበት ሄዱ። መስረቅ የለመዱ ጎረቤት እንደለመዱት ሞሰብ ሊከፍቱ ሲሞክሩ እባብ በማየታቸው መስረቁን አቆሙ። ሌላ ደግሞ አለቃ ቀለመወርቅ የተባሉ ደብተራ በ1964 ዓም የግራሪያን እሕል በረዶ እንዳይመታው ኀላፊነት ይወስዳሉ። ላይ ጊሩ ከተባለው ተራራ ላይ ሁነው ራቁታቸውን ሲቀባጥሩ በዓይኔ ተመልክቻለሁ። በረዶው እርሳቸው

ከሚጠብቁት አልፎ ወርዶ እህሉን አጥፍቶታል። ይህ የልጅነት ጭንቅላቴ ዛሬ ፈጽሞ አይረሳኝም።

ይትባረክ ግደይ <u>የቅኔ ቤት ባህልና የሕይወቴ ገጠመኝ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 8" ዕፀዋት ከጥቅማቸው ሌላ ለጠላትም እንደ ማደንዘዣና መቀጣጫም ሆነው የድሮ ሊቃውንት ይጠቀሙባቸዋል። ለምሳሌ እንደ እንደርቢ የሚሠራው ከዕፀዋት የተቀመመ ነው። ጥላ ወጊ የሚባልም አለ እሱም አንዳንድ ዕፅ በአስማት ለሰባት ቀናት ያህል ተደግሞ በጠላት ጥላ ዙሪያ ሲያዞሩት ሰውየው ወዲያውኑ ይወድቃል። ወይም ይታመማል ብሉም ይሞታል" ሲሉ ጽፈዋል።

ይገርማል ይህን የሚያደርጉ ደብተሮችን ነው አጤ ቴዎድሮስ የጠሉአቸው። አጤ ቴዎድሮስ የደብተራውን ሴራ ያወቁት ጎጃም ከደጃዝማች ጎሹ ቤት ሳሉ በዓይናቸው ያዩት ታሪክ ነበር። ይህም ታሪክ ደብተራው የአባወራ ሚስት አፍቅሮ ሌሊት በድግምት ወደ ቤቱ ወስዶ የፈለገውን ከጨረሰ በኋላ ደግሞ ወደ ቤቷ ይመልሳታል። በዚህ ወቅት አንድ ቀን የአውሬውን ሳይደግም እያብከነከነ ሲወስዳት ጅቡ በላት።

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 96 "አለቃ አርአያ የሚባል አስማተኛ ደልማ አማኑኤል ላይ ነበረ። የውላ ከሚባል አገር ላይ የጎልማሳ ሚሽት ውሽምነት ለምዶ በአምጽኦ ብእሲት ማታ ማታ ያመላልሳት ነበረ። አንድ ቀንም የጅብ ሳይደግምባት ቀርቶ በምሽት ስትሄድ ሳሲ ከሚባል አገር ላይ ስትደርስ አውሬ በላት። እናትና አባትዋ ባሉዋም ደምበጫ ሄደው ለደጃዝማች ጎሹ ጮሁ። ደጃች ጎሹም ተጮሆብሃልና መጥተህ መልስ ብሉ ላከበት።"

"አለቃ አርአያም በአስማቱ ኮርቶ አልመጣ አለ። ደጃች ጎሹም አስማቱ ቢአድነው እየዋለሁ ብሎ እጁን የሚይዝ ጭፍራ ሰደደ። ይሄን ነገር አለቃ አርአያ በሰማ ጊዜ በቤቱ አጥር ዙሪያ ዕፀ መሠውር መድፍኑ ፀር ደገመና ረጨው። እኔ አርአያ አልተማርኩማ ብሎ ፎከረ። የዚህ ጊዜ ወታደር አለቃ አርአያን ሊይዝ በመጣ ጊዜ ቤቱን ለማየት ተሳነው። ቤቱን አሳዩን እያለ ያገኘውን ሁሉ ባሳገር ሁሉ ሲደበድብ አምሽቶ አጥቶት እየተደነቀ ተመለሰ። ከነቤቱ ተሰውሮ ጠፋን ብሎ ለደጃች ጎሹ ተናገረ።"

"ደጃች ጎሹም እዚያው እየተወዳጃችሁ ነው እንጂ ቤቱ ተሠውሮ አይደለም ብሎ እሄዳለሁ ጫኑ አለ። መኳንንቱም ያዋርደናል አይሆንም ባይሆን ታማኝ ሰው ሄዶ ይያዘው አሉ። ደጃች ጎሹም አይሆንም ሰው አላምንም ብሎ ተነሣ።"

"አማሬ ኢየሱስ ከሚባል አገር ሲደርሱ አለቃ አርአያ ሰምቶ የእግረ መልስ ደገመ። ቀንደ መለከቱና ነጋሪቱ እንዳይጮህ ድምፅ የሚዘጋ አስማት ደገመ። የዚህ ጊዜ የነጋሪቱና የመለከቱ ድምፅ ሲዘጋ ሠራዊቱ ደነገጠ። አይሆንም እንመለስ ሌላ ቀን በድንገት አዘናግተን ሌሊት እንይዘዋለን ብሎ መኳንንቱ ደጃች ጎሹን ተቆጡ። ከዚያ ወዲህ ባትከና ወደ በኸራ ተመለሰ። በሌላ ቀን አዘንግቶ ድንገት በሌሊት አስይዞ ገርፎ ዋሚት ዋሻ አሠረው" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ደብተራ ሊጠሉበት የቻሉት ከላይ የተጠቀሰውን አለቃ አርአያን ለመያዝ ከሄዱት ወታደሮች አንዱ ሳይሆኑ እንዳልቀሩ አንዳንዶች ይናገራሉ። በዚህ ምክንያት ሳይሆን አይቀርም አጤ ቴዎድሮስ ደብተራን የጠሉት። ኋላም ከነገሡ ወዲህ ደብተራ ፈጽሞ አይወዱም ነበር። ከቄስ የበለጠ ግብር እንዲከፍል ያደርጉት ነበር። በዚህ ምክንያት ሳይሆን አይቀርም ደብተሮች አጤ ቴዎድሮስን የጠሉአቸው። የመምህር አካለ ወልድን የሕይዎት ታሪክ የጻፈው ደራሲ የደብተራውን ስም ጠቅሰው አብራርተዋል።

የመምህር አካለ ወልድ <u>የሕይወት ታሪክ እና ቅኔዎቻቸው</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 31 "አጤ ቴዎድሮስ ጭከናቸው ይነገራል እንጂ ዕውቀታቸውና ፍርዳቸው እጅግ አይነገርም። ነገር ግን ወልደ ሚካኤል የሚባል ደብተራ በተንኮሉ አእምሮአቸውን ሳይለውጠውና ሳያጠፋው እጅግ የሚያስደንቅ ፍርድ ይፈርዱ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ ደብተራ ሁሉ የአጤ ቴዎድሮስ ዓላማ እንዳይሳካ ያደረጉ ተንኮለኞች ናቸው። አይሠሩ አያሠሩ አንዱን ካንዱ ሲያጣሉ የሚውሉ ነበሩ። እነዚህ ደብተሮች ለአጤ ቴዎድሮስ ዓላማ አለመሳካት ዋናዎቹ ተንኮለኞች ሕዝቡ ከእርሳቸው እንዲርቅ ያደረጉ ናቸው። ዛሬም እንኳን ኢትዮጵያ ውስጥ ያሉት ይቅርና አንዳንድ በስደቱ ዓለም የሚያመሳቅሉ መኖራቸው አይዘነጋም።

ምዕራፍ 5

አጤ ቴዎድሮስና መነኮሳትና ካህናት

ካሕሳይ ገ/እግዚአብሔር <u>ምንኩስና በኢትዮጵያ ዛሬና ትናትና</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 91 "የሐሳውያኑን መነኮሳት ተንኮል የተረዱት አጤ ቴዎድሮስ ብቻ ነበሩ!የእነዚህ ሐሳውያን መነኮሳት ባሕታውያን ሰለባ ከሆኑት መካከል አጤ ዮሐንስ ይገኙበታል። አጤ ዮሐንስ ወደ መተማ ዘምተው እንዲሞቱ ምክንያት የሆኑት በአጤ ምኒልክ የተላኩ የቀበሮ ባሕታውያን ነበሩ" ሲሉ ጽፈዋል።

ካህኑ የጌታን ሥጋና ደም አስመልክቶ በቅዳሴ ጊዜ እንዲህ ይላሉ" ንጹሕ የሆነ ከቁርባኑ ይቀበል! ንጹሕ ያልሆነ ግን አይቀበል! ለሰይጣንና ለመላክተኞቹ በተዘጋጀ በመለኮት እሳት እንዳይቃጠል! በልቡናው ቂምን የያዘ ልዩ አሳብና ዝሙትም ያለበት ቢኖር አይቅረብ! እጄን ከአፍአዊ እድፍ ንጹሕ እንዳደረግሁ! እንደዚሁም ከሁላችሁ ደም ንጹሕ ነኝ ደፍራችሁ ወደ ክርሥቶስ ሥጋና ደም ብትቀርቡ ከርሱ ለመቀበላችሁ መተላለፍ የለብኝም። ኀጢአታችሁ በራሳችሁ ይመለሳል እንጂ በንጽሕና ሁናችሁ ባትቀርቡ እኔ ከበደላችሁ ንጹሕ ነኝ" ብለው መነኮሳቱ ይናገራሉ።

ቃሉ መባልም ያለበት መሆኑን ከእኛ ይልቅ መነኮሳቱ ያውቃሉ ነገር ግን "ቂምን የያዘ" የሚለውን ቃል ራሳቸው ተናግረው ምዕመናኑን "አሜን" አስብለው ቂም በዝቶ የሚታይባቸው በመነኮሳቱ መሆኑ ነው። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ "ቀኛችሁን ሲመቱአችሁ ግራችሁን"ስጡአቸው አለ እንጂ ቂም ይዛችሁ ኑሩ ብሎ አላስተማረም። መነኮሳት ቃሉን ለምእመናን ያስተምራሉ።

አጤ ቴዎድሮስ መነኩሴ አይወዱም ነበር። ምክንያታቸው ሰነፍ በመሆናቸው ብቻ ሳይሆን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የባረከውን ጋብቻ ሽረዋል ብለው ይነቅፏቸው ነበር። ከቄስና ከመነኩሴ ቄስን ይመርጣሉ። በነገራችን ላይ መነኩሴ ሁሉም አንድ ናቸው ማለት አይደለም ብዙ ጥሩ መነኮሳት ቀደሞም ነበሩ ዛሬም ደግሞ አሉ።

በእርግጥ የቀድሞዎችን የሠሩትን ታሪክ አንብበን ተግባራቸውን ልንረዳላቸው እንችላለን የአሁኖቹ ግን እንዲያው እግዚአብሔር ይቅር ይበላቸው:: ከቀድሞዎቹ መነኮሳት አንድ ሰው ጠቅሼ ልለፍ::

አሳታሚ ማኅበረ ቅዱሳን <u>አባ ጊዮርጊስ ዘጋሥጫ መጽሐፈ ምስጢር</u> ገጽ 74“ እግዚአብሔር እንደ አዳምና ሔዋን እንደጠየቃቸው እባብን በደሏን ሳይጠይቅ እርግማንን አስቀደመ:: ምክንያቱም የኃጢአት መሠረት ከእባብ እንደ መጣ ያውቃልና እንደገና እግዚአብሔር ሰይጣንን ተቃወመው” ሲሉ ጽፈዋል::

ከዚህ በላይ የተጠቀሰችው ጥቅስ ጥልቅ መንፈሳዊ ትርጉም አላት:: የዚህ አይነት ጥልቅ ትምህርት የሚያስተምሩትን መነኮሳት አጤ ቴዎድሮስ አልጠሉአቸውም:: አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጫን አጤ ቴዎድሮስ ያደንቋቸው ነበር ይባላል:: ምናልባት ይህን መጽሐፈ ምስጢር የተባለውን መጽሐፍ ሳያነቡት አይቀሩም:: ከዚህ መጽሐፍ ላይ በ14ኛ ክፍለ ዘመን ከአንድ የውጭ አገር ሰው ጋር መከራከራቸውን መጽሐፉ ይገልጻል:: ረትተው ሰደውታል ይባላል:: በዚህ ምክንያት ሳይሆን አይቀርም አጤ ቴዎድሮስ የተማረ የሚፈልጉት ልክ እንደሳቸው መጤዎችን አሳምኖ የሚልክላቸው::

አጤ ቴዎድሮስ “ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በቃና ዘገሊላ ያከበረውን ጋብቻ ንቆ ቆብ አግብቶ ወንጌልን አይሰብክ:: አገር ለአገር እየዞረ አይሠራ አያሠራ ግብር አይከፍል ግራ የገባው ምንኩስናን የሰነፍ ዋሻ አደረገው” በማለት ይቆጩ ነበር:: ለነገሩ መነኮሳት ክርስትና ሲጀመር አልነበሩም:: ከመጽሐፍ ቅዱስ ላይም ጳጳሳት የሚሆኑት ባለትዳር መሆናቸው ግልጽ ነው::

ለምሳሌ ወደ ጢሞቴዎስ 3፡1“ማንም ኤጲስ ቆጶስነትን ቢፈልግ መልካምን ሥራ ይመኛል፤የሚለው ቃል የታመነ ነው:: እንግዲህ ኤጲስ ቆጶስ እንዲህ ሊሆን ይገባዋል፤የማይነቀፍ የአንዲት ሚስት ባል፤ልከኛ ራሱን የሚገዛ፤እንደሚገባው የሚሠራ፤እንግዳ ተቀባይ፤ ለማስተማር የሚበቃ፤የማይሰክር፤የማይጨቃጨቅ ነገር ግን ገር የሆነ የማይከራከር ገንዘብን የማይወድ፤ልጆቹን በጭምትነት ሁሉ እየገዛ የራሱን ቤት በመልካም የሚያስተዳድር፤ ሰው ግን የራሱን ቤት እንዲያስተዳድር ባያውቅ የእግዚአብሔርን ቤተ ክርስቲያን እንዴት ይጠብቃታል?”የሚለውን የተረዱ ነበሩ::

ቀደም ክርስትና ከተስፋፋ በኋላም ጳጳሳት እንኳን ባለትዳሮች ነበሩ:: ለምሳሌ አንድ ካህንና አንድ መነኩሴ ሲያስተምሩ ልዩነት አላቸው:: ምክንያቱም የተማረ ካህን ከሆነ ትምህርቱ ዓለማዊና መንፈሳዊ አቀላቅሎ ስለሚሆን በተለይም ዛሬ ላለነው ትውልዶች የቄሱ ትምህርት ይበልጥ ጥቅም አለው:: ነገር ግን ካህናቱ ደግሞ በብዛት የተማሩ አይደሉም:: ያም ሆኖ ይህ የጳጳሳትና የመነኮሳት ሕግ የወጣው ቆይቶ ነው:: በተለይም ስለመነኮሳት ደግሞ ማር ይስሐቅ የተባለው መጽሐፍ የመነኩሴን ተግባር ጥሩ አድርጎ ያብራራል:: በማር ይስሐቅ መጽሐፍ መሠረት የዛሬው መነኩሴ ሁሉ ዜሮ በዜሮ ይወጣል:: በዚህ ምክንያት ነበር አጤ ቴዎድሮስ መነኮሳቱን አጥብቀው የሚጠሉአቸው:: እንኳን በሳቸው ዘመን ቀርቶ የዛሬዎቹ መነኮሳት ተንኮላቸው አይጣል ነው::

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 103 “ሁለት መነኮሳት ተጣልተው ሲሰዳደቡ ያየና የሰማ ወታደር ሁለቱንም ይዞ ወደ ንጉሠ ነገሥቱ አቀረባቸው፤ወታደሩም በሁለቱ መነኮሳት በኩል በተናማው ጠብ ያየውን ትግልና የሰማውን ስድብ እየዘረዘረ ለንጉሠ ነገሥቱ አስረዳ፤ንጉሡም የሰሙት ነገር ሁሉ ፍሬ ቢስ መሆኑን ከሰሙና ከተረዱ በኋላ መነኩሴ ምንኛ ጠገብሽ ድግሺን ከራስሽ እየጠመጠምሽ አትዘምች፤አትዋጊ አታርሽ፤አትነግጂ፤እንዲያው ዝም ብለሽ አገር ለአገር እየዞርሽ እየበላሽ ጠግበሽ ሰውን አላሳርፍ ካልሽ በሉ አሁን ሁለታችሁም ልብሳችሁን ጣሉና ትግል ግጠሙ ሲሉአቸው::”

“ሁለቱም ልብሳቸውን ጥለው ቀሚሳቸውን ብቻ ለብሰው ከንጉሡ ፊት ቋግል ገጠሙና አንዱ በላይ በታች ሳይሆኑ አህያ ውድቂያ እንደሚባለው ግድም ለግድም ተወዳደቁና ይጎፈጫጩሩ ጀመር:: በዚህ ጊዜ ንጉሡ እየሳቁ የታባሽ መነኩሴ መላስ ብቻ ተሸክመሽ በሉ አንሡአቸው አሉ:: ከእንግዲህ እርስ በርሳችሁ ስትደባደቡ ብትገኙ እገርፋችኋለሁ ብለው አሰናበቱአቸው” ሲሉ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስ አሁን ኑረው ቢሆን ስንት መነኩሴ ጉዱ ይወጣ ነበር? በተለይም ይህን ተምትሜና ከምክሜ ቁስና መነኩሴ ጥሩ አድርገው ይቀጡት ነበር:: በነዚህ መነኮሳት እናት ቤተ ክርስቲያን ጠፋች:: መነኮሳት እነሱ በፈለጉት መንገድ ካልሄደላቸው የጠሉትን አጤ ሆነ

ግሰሰብ የሚያስጠሉበት ኃይል አላቸው:: ይህን ስለተረዱ ነው መጨረሻ አጤ ቴዎድሮስ "ታግዬ ያልጣልኩት የካህናትን ጠብ ነው" ያሉት:: እግዚአብሔር ይቅር ይበለኝ እንጂ እኔም የእናንተን ተንኮል አስመልክቶ ደጋግሜ በመጻፌ መኮነኔ አይቀረም::

የራሴ አልበቃ ብሎኝ በእናንተ ምክንያት ጭማሬ ማግኘቴ ግልጽ ይመስለኛል:: አጤ ቴዎድሮስ ከዚህ በላይ እንደተጠቀሰው መነኮሳትን ይዘልፏቸው ነበር:: ምክንያቱም መጽሐፍ ቅዱስን ጠንቅቀው የማይችሉ በመሆናቸው ነበር:: መጽሐፍ ቅዱስን ጠንቅቆ የሚያውቅ መምህር ይወዳሉ:: የማይወዱት ሰነፉን ነው:: ለዚህም ነበር መምህር አካለ ወልድን አቀላምጠው አካልዬ" ይሏቸው የነበር::

ቀሲስ አስተርአየ ጽጌ <u>ጠልሰም በዲሲ ደፍተራ</u> በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 30 "የአጤ ቴዎድሮስም ውሳኔ የሚታለፍ አይደለም:: መንፈሱ የላሸቀውን የኔ ቢጤ ሰርጎ ገብ የከተማ ቄስ ገስጸውና አስተካክለው ለመመለስ ከገዳማቸው ብቅ የሚሉትን የእንጦስን ሥርዓት ለሚከተሉ ከፍተኛ ክብር እየሰጡ፣ጠልሰመኞችን ራስ ታጣቂ ወገብ ሰባቂ፣አቴና ወቂ፤እያሉ ከየደብሩ አስወጡልኝ ይሉ ነበር:: የፀሐይ ቆብ ደፍቶ መነኩሴ መስሎ ከገዳሙ እየለቀቀ ከተማ ገብቶ የቅንጦቱን ኑሮ በመጀመር የሚአምታታውን ደግሞ ኩፌት ደፊ ጢም ከፍካፊ፣ቀሚስ አንዘርፋፊ ሁሉ ከፊቴ አጥፉልኝ ይሉ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::

ይህ ከዚህ በላይ የተጠቀሰው በብዛት ባጤ ቴዎድሮስ ዘመን የነበረውን ታሪክ ዳሰስ ካደረኩኝ በኋላ ወደ ቅርቡ ዘመን መነኩሴ ልመልሳችሁ:: መነኮሳት ቀደም ባጤ ቴዎድሮስ ዘመን ይረብሹ የነበሩ ዛሬም ከመረበሽ አልተቆጠቡም:: በሞቴ አንዱን መነኩሴ ቀርባችሁ ጸባዩንና የምንኩስና ልብሱን በጥሞና ብታጠኑት ይገርማችኋል:: እኔ መቸም ለወደፊቱ መስቀል አናሳልምህም እንዳይሉኝ እንጂ ተግባራቸውን ተረድቻለሁ::

<u>ምንኩስና በኢትዮጵያ ዛሬና ትናትና</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 89 "በኢትዮጵያ ምንኩስና ሥርዓት በየጊዜው ከሚከሰቱ እንቅፋቶች አንዱ ሐሰተኛ መነኮሳት (የቀበሮ ባሕታውያን) የሚፈጥሩት ችግር ነው:: እነዚህ ሐሰተኞች በስምና በአለባበስ መነኮሳት መስለው በገቢር

ግን አንዱን ከአንዱ እያምታቱ የግል ጥቅማቸውን ሲያሳድዱ የሚኖሩ ናቸው::"

"እነዚህ አስመሳዮች በቁጥር አነስተኛ ቢሆኑም መንግሥትንና ሕዝብን ነገሥታቱንና ባለሥልጣናትን ቤተ ክርስቲያንና መንግሥትን በማጋጨት ከፍተኛ ችግር ሲፈጥሩ ኖረዋል:: እነዚህ መነኮሳት ሽፍን የሚንቀሳቀሱበት ደበሎና ብጫ ለባሾች ከጥንት ጀምሮ አሁን እስካለንበት 21ኛው ክፍለ ዘመን ድረስ በችግር ፈጣሪነታቸው በርካታ ጉዳቶችን ፈጽመዋል"ሲሉ ጽፈዋል::

በተለይ የቅርቡ መነኩሴማ የጥቅም ሰዎች አይደሉም እንዴ? እነሱ አንድ ነገር ለማግኘት ሲፈልጉ ከቻሉ በቀጥታ ካልቻሉ በተዘዋዋሪ ፀሐይ ሳትገባ ይወስዳሉ:: ከእነሱ ያለ ነገር ቢኖር ደግሞ መሬት ክፍ ቢል ሰማይ ዝቅ ቢል አይሰጡም:: ኧረ እግዚኦ ያሰኛል:: መጽሐፍ ቅዱስ እያስተማሩ ትሕትናን እየሰበኩ በእነሱ በኩል ግን አይታወቅም:: ከሚገርመው ነገር ደግሞ ማስመሰል ይችላሉ:: ከምእመናን ፊት ሰላም ያላቸው ይመስላሉ:: አብረው እየቀደሱና ሥጋ ወደሙ እየፈተቱ እነሱ እኛን እያስተማሩ አይስማሙ በአዲስ አበባ እንዲያውም በፎቶ ተደግፎ የወጣው መጽሐፍ የሚለው ለገንዘብ ብለው መስቀላቸውን ለእስላሞች ማስረከባቸው ተጽፎአል::

<u>ፍሬ አልባ በለሶች</u> የተባለው መጽሐፍ ገጽ 35 የሚታየው ምስል ፎቶ ክርስቲያንነትን ሲያጥላሉና ክርስትናን ክደው እስልምና ሲቀበሉ ገጽ 36 ከሰለሙ በኋላ በደስታ ከሙስሊሞች ጋር ከተቃቀፉ በኋላ ዝቅ ብሎ ያለው ፎቶ ደግሞ ከሰለሙ በኋላ የእጃቸውንና የአንገታቸውን መስቀል ለሙስሊሞች ሲያስረክቡ ገጽ 37 የእስላም ቆባቸውን ከደፉ በኋላ ዝቅ ብሉ ያለው ፎቶ ደግሞ ሲሰግዱ ያሳያል:: ገጽ 38 ሙሉ የሙስሊም መለያ ልብስ ለብሰው ዝቅ ብሎ የሚታየው ፎቶ ደግሞ ሙስሊሞች ከመነኮሳቱ አንገት የተረከቡትን መስቀል ወድቆ ይታያል ይህን ያደረጉት ሆዳም መነኮሳት ናቸው::

ከዚሁ ፍሬ አልባ በለሶች ከተባለው መጽሐፍ ገጽ 40 "በአንድ ወቅት በነበርኩበት ክፍለ ሀገር አንድ መነኩሴ ቤተ ክርስቲያን ግቢ ውስጥ ማደሪያ ስጡኝ ብሎ እንግድነት ጠየቀ:: በጠየቀው መሠረትም በቤተ ክርስቲያን ግቢ ውስጥ ቤት ተሰጥቶት ተቀምጦ እያለ የቤተ ክርስቲያን ትምህርት የተማረ ስለሆነ ቅዳሴ ልቀድስ ብሎ ጠየቀ

በጠየቀውም ጥያቄ ተፈቅዶለት እየቀደሰ ምእመናን እናቶች በአገልግሎት ላይ ስላዩት ፍትፍት በሳህን እያመጡ እየቀለቡት ለተወሰነ ሳምንታት ከቆየ በኋላ አንድ ቀን በአንድ ትልቅ ሆቴል ገብቶ የምንኩስና ልብሱን እንደለበሰ ከሴተኛ አዳሪ ጋር አልጋ ቤት ገብቶ ይተኛል።

"በዚህን ጊዜ የሆቴሉ ባለቤት ቤተ ክርስቲያን ውስጥ ሲቀድስ አይተውት ስለነበር ከሌሎች ክርስቲያኖች ጋር በመተባበር ለፖሊስ ጠቁመው ወደ ፖሊስ ጣቢያ ሄዶ ይታሠራል። በበነጋው ቀደም ብሎ ግንኙነት ያላቸው ኑሮ የሙስሊም መሪዎች ዋስ ሆነው ያስፈቱትና መስጊዳቸው ወስደው የቤተ ክርስቲያን ቅዳሴ ስለተማረ ጥሩ ድምጽ ስለነበረው አዛን (የስልምና የፀሎት ጥሪ) የሚሮሁላቸው ያደርጉታል ትንሽ እንደቆየም አዲስ አበባ ይመጣና እንደገና መነኩሴ ነኝ ብሎ በአዲስ አበባ አድባራት ሲዘዋወር አዲስ አበባ በመጣሁበት ጊዜ አገኘሁት አንዳንዶቹ እንደሚሉት ደግሞ በቀዳሽነት ተቀጥሮ ሲሠራ ነበር ብለውኛል" ሲሉ ጽፈዋል።

ታዲያ ይህ እየተደረገ ባለበት ወቅት አጤ ቴዎድሮስ ቢገኙ ኑሮ ስንቱን በእምነቱ ሳይሆን የፀሐይ ቆብ አድርጎ የሚታየውን አስመሳይ መነኩሴ ሁላ ይገርፉት ነበር? እንባብያን የኢትዮጵያ ቀጥተኛ (ኦርቶዶክስ)ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ምንም አይነት እንከን የለባትም። ሃይማኖቷ ጥሪት ያለች መጽሐፍ ቅዱስን በእምነት የተቀበለች መሆንዋ አይካድም።

መነኮሳት ሲሳሳቱ ብታዩ አኩርፋችሁ እናት ቤተ ክርስቲያንን እንዳትርቁ። ዋናው ጥንቃቄ መደረግ ያለበት ከዚህ ላይ ነው። ለዚህም ነው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ እንዲህ ሲል አስተምሮአል። ማቴ 23፥1 "በዚያን ጊዜ ኢየሱስ ለሕዝቡና ለደቀ መዛሙርቱ እንዲህ ብሎ ነገራቸው፤ጻፎችና ፈሪሳውያን በሙሴ ወንበር ተቀምጠዋል።

ስለዚህ ያዘዙአችሁን ሁሉ አድርጉ፤ጠብቁትም ነገር ግን እየተናገሩ አያደርጉትምና እንደ ሥራቸው አታድርጉ። ከባድና አስቸጋሪ ሸክም ተብትበው በሰው ትከሻ ይጭናሉ፤እነርሱ ግን በጣታቸው ሊነኩት አይወዱም። ለሰውም እንዲታዩ ሥራቸውን ሁሉ ያደርጋሉ፡ስለዚህ አሸንክታባቸውን ያሰፋሉ፤ዘርፍንም ያስረዝማሉ በምሳም የከበሬታ

ስፍራ በምኩራብም የከበሬታ ወንበር በገበያም ሰላምታና-መምህር ሆይ!መምህር ሆይ ተብለው እንዲጠሩ ይወዳሉ" ሲል ተናግሮአል። ማቴ 21፥13 "ቤቴ የጸሎት ቤት ትባላለች ተብሎ ተጽፎአል፤ እናንተ ግን የወንበዴዎች ዋሻ አደረጋችሁት" ብሎአቸዋል።

ኮሎኔል አስራት ቦጋለ <u>ኢትዮጵያ ዕድሏ</u> 1ኛ መጽሐፍ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 121 "ቁርባን በሚቀበሉበት ጊዜ በቁርባን አስመስለው መርዝ ሊያቀምሷቸው በነበሩ ካህናት ላይ ጥላቻ ስላደረባቸው በየምክንያቱ ብዙ ካህናትን በጭካኔ በመቅጣታቸው የቤተክህነቱን ተቃውሞ አስከተለባቸው" ሲሉ ጽፈዋል። የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ካህናት በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ጨክነውባቸው ነበር ለአጤ ቴዎድሮስ በግልጽ ወታደር ሁነው ከተዋጋቸው ይበልጥ ባለቤታቸውን እንዲያጡ ያደረጓቸው ካህናቱ ናቸው።

አቶ አሰግድ ድሌ በግዕዝ የተጻፈ መጽሐፍ ያላቸው ወዳጄ "ካህናቱ የአጤ ቴዎድሮስን ዓላማ ባያሰናክሉ ኑሮ ኢትዮጵያ እድገት ታመጣ ነበር። ከእርሳቸው በኋላ የነገሡትን ነገሥታት እንዲሁ ተግባራቸው እንዲቀየር አድርገዋል። 4ኛው አጤ ዮሐንስ ባለቤታቸው የአፋር ተወላጅ እስላም ሲሆኑ ቅድሚያ አስተምረው አጥምቀው ነበር ያገቧቸው። ኋላ ካህናቱ የወሉን እስላም ሳያስተምሩ ይጠመቁ ብለው ስለወተወቷቸው አጤ ዮሐንስ የእስላም አገሩ መካ የጠጣ አገሩ ሜካ ክርስትና ካልተቀበልክ ብለው በመነሣታቸው ምክንያት ለጎንደር በድርቡሽ መቃጠል ምክንያት ካህናት ናቸው" ብለውኛል።

ስብሐት ገብረ እግዚአብሔር <u>እፎይታ መጽሔት</u> ሐምሌ 1991 ዓም ገጽ 35 "መይሳው ካሳ ክርስቲያን ነው፡አልፎ አልፎ ሁኔታዎች እንዲጨክን ቢያስገድዱትም አንድ ሰንበት ጧት ሥጋ ወደሙን ሊቀበል ሊያጎርሱት ሊያጠጡት ሲሉ ውቃቢው ነገረው። ሆረና ቄሶቹን ያን ለሱ አቅደውት የነበረውን ኅብስትና ወይን እነሱ እንዲቀምሱት አስገደዳቸው። እዚያው ቀረቡና ሞቱ። መይሳው ስንቃቸውን አብልቶ አጠጥቶ ወደ መንግሥተ ሰማያት ሸኛቸው" ሲሉ ጽፈዋል።

ከላይ እንደጠቀስኩት እኔ የሰማሁትን ከመጻፍ አልቆጠብም። ያነበብኩትንም እንዲሁ ጥቅስ ከመውሰድ አልተውምና ካህናቱና አጤ ቴዎድሮስ የተጣሉት በጥቅምና በእድገት ምክንያት አልግባባ

በማለታቸው ነው። አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ለማሳደግ በነበራቸው ፍላጎት ሲሆን ካህናቱ ደግሞ በጥቅማቸው ስለመጡባቸው አጤ ቴዎድሮስን ጨክነው ሊገድሉአቸው ተነሡ።

ታንጎ <u>መይሣው ጋዜጣ</u> ህዳር 12 ቀን 1992 ዓም ገጽ 4 "ሥጋወደሙ አስመስለው የዝሆን ሃሞት ሊአጠጧቸው ሲሉ አጤ ቴዎድሮስ ክርስቶስ ለራሱ ተቀብሉ ነው ያቀበለው በሉ ራሳችሁ መጀመሪያ ተቀበሉ አሏቸው። ቄሶቹ ሃሞቱን ጠጥተው ሞቱ። ካሣ በዚህ ተናዶ አዚያ ያሉትን ካህናት ቤተልሔም ውስጥ ዘግቶባቸው ሄደ። እሳት ተነግ (በትርምሱ ይሁን ወይም እነሱው ይታዘንልናል ብለው ያቃጠሉት አይታወቅም) እየገሰገሰ መጥቶ አሽከር ለንጉሡ ይናገራል ታዲያ ምን ይደረግ? ይላል ካሣ፤እናውጣቸው፤ እግዚአብሔር ወርዶ ሲፈርድ አትፍረድ ነው የምትለው? አለ ካሣ ካህናቱ በቃጠሉው ሞቱ" ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ ላይ አጤ ቴዎድሮስ በነበሩ ሰዓት ጀምሮ የነበሩ ደራስያን "ካህናቱ መርዝ ሊሰጡአቸው ሲሉ ነቁባቸው" ብለው አልጻፉም። በእኔ ግምት ስሜን አትናገር እንዳሉኝ ወዳጄ ቄሶችን ፈርተው እንጂ በትክክል ካህናቱ አጤ ቴዎድሮስን ለማስገደል መሞከራቸው ግልጽ ነው።

አጤ ቴዎድሮስና ካህናቱ ከዚህ ወዲህ ተጨካከኑ። እነሱም አልተኙላቸውም እርሳቸውም አልተበገሩላቸውም። ምንም እንኳ በመጨረሻው "ታግዬ ያልጣልኩት የካህንን ጠብ ነው" ቢሉም ተጨካክነው ነበር። ይህን የሚያደርጉት ደግሞ ሰነፍ ቄሶች ናቸው። እርሳቸው "ከተማ ቁጭ ብላችሁ አታላግጡ ወንጌልን አጥብቃችሁ አስተምሩ" እያሉ ቀደም በምክር ኋላ ደግሞ በተግሳጽ ይነግሯቸው ነበር። አንዴ ከጦርነት ላይ የመነኩሴ ልብስ ለብሰው "የዚህን ንጉሥ ጦር በለው" እያሉ ሲያዋጉ ይማረኩና ከአጤ ቴዎድሮስ ይቀርባሉ።

ማራኪው "ጃንሆይ መነኩሴ ማረኩ" ብሉ ሲያቀርብ ያ የተማረከ መነኩሴ "ቄስ ነኝ"ይላቸዋል። አጤ ቴዎድሮስም እንዳትዋሽ ተጠንቀቅ ይሉታል" ያ ተማራኪ ቄስ" አልዋሽም" ይላል አጤ ቴዎድሮስም ቀጠል አድርገው "ቄስ ከሆንክ ዳዊት ስንት ምዕራፍ አለው" ብለው ሲጠይቁት በክንዱ ያነገተው ዳዊት ስንት ምዕራፍ እንደሆነ ይጠፋበትና" ጃንሆይ ይማሩኝ እንጂ የሜዳ ቄስ ነኝ" እያለ

እየለፈለፈ ሲስት ተመለከቱትና አጤ ቴዎድሮስ እየሳቁ ይህን ገጥመዋል።

"አልዋሽም ያልከው ምነው ቄሱ ዋሸህ
ተመልከት ጉልበትክን እንዲህ ተበላሸተህ"

ቄስ ሲያገኙ ልቡ እስኪጠፉ በጥያቄ ያጣድፉታል። ጥያቄያቸውን በትክክል የሚመልስና ልበ ሙሉ ቄስ ከሆነ ደግሞ "አካልዬ ተገኘቷል" በማለት ሸልመው ይልኩታል። አጤ ቴዎድሮስ ወንጌሉ የሚለውን የሚነግራቸው ካህን ይወዳሉ። ይከራከሩታል አጥጋቢ መልስ ከመለሰላቸው ደስ ይላቸዋል።

ምክንያቱም አውሮፓውያን ፕሮቴስታንት "ካህናቶቻችሁ ማስተማር አይችሉም" ይሏቸው ነበር። ይህ ቃል ተለውጦ "ካህናቶቻችሁ ማስተማር ይችላሉ" ተብሎ እንዲነገር ይፈልጋሉ። ካህናቱ በሌላው የቤተ ክርስቲያን ትምህርት ጊዜውን ከሚያጠፉ ይልቅ ለእነዚህ ከይሲዎች አጥጋቢ መልስ የሚሰጥ መጽሐፍ ቅዱስ የተማረ መሆኑን ስለሚያምኑበት መምህር አካለወልድን ወንጌል አስተማሪዎች በብዛት እንዲማሩ ለተማሩት ጠቀም ያለ ገንዘብ ቢከፈላቸው የኛ መምህራን ቢኖሩ ኑሮ ይህ ጭባጭባ በሕዝቤና በቤተ ክርስቲያኔ ላይ አይጨፍርብኝም ነበር" እያሉ ይናገሩ ነበር።

መምህር ልዑለ ቃል አካሉ ተጽሕፈ እም አሐዱ ሊቅ ኢትዮጵያዊ ኀሩይ ወመፈክራዊ <u>ፍኖተ እግዚአብሔር</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 41 "አጤ ቴዎድሮስ ወንጌል እንዲስፋፋ ቤተ ክርስቲያን እንድትጠነክር በደቡብ በምሥራቅ በምዕራብ ኢትዮጵያ ወንጌልን ካህናቱ ወጥተው እንዲሰብኩ መመሪያ ሰጥተው ነበር።"

"ነገር ግን የመድረኩ ትምህርት ከተቋረጠ ብዙ ጊዜ ስለሆነው ካህናቱ በከተማ ተቀምጠው የጣመ የላመ እየተመገቡ በከተማ መቀመጥን ስለመረጡ በንጉሡ ላይ የስም ማጥፋት ዘመቻ ስላደረጉባቸው ንጉሡ ፀግዛቴ በኢትዮጵያ ምድር ውስጥ እግዝአብሔርን የማያውቅ በክርስቶስ ሳያምን የሚሞት እንዳይኖር ሁሉም ለዘላለማዊ ሕይወት እንዲበቃ የጠላት መሣሪያ የሚሆን እንዳይኖር ብለው አስተምሩ አሉ" ሲሉ ጽፈዋል።

ታዲያ ካህናቱ ይህን ማድረግ አልፈለጉም:: አጤ ቴዎድሮስ ከካህናቱ ጋር ጠባቸውም በስንፍናቸው የመጣ ነው:: የቤተ ክርስቲያን አስተዳደር መለወጥና ማስተካከል በመጀመራቸው ጠቡ በጣም ተጋጋለ::

ቀሲስ ዘመነ አቡሐይ ደስታ <u>የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አጭር ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 76 "በቤተ ክርስቲያን ውስጥ አስተዳደራዊ ለውጥ ለማምጣት ካላቸው ፍላጎት የአገልጋይ ካህናት ቁጥር እንዲወሰን ቀዳስያን 5 ብቻ እንዲሆኑ፣ የቤተ ክርስቲያንም የመሬት ይዞታ እንዲቀነስ ማድረጋቸው ከካህናቱ ጋር እንዲጣሉ ምክንያት ሆኗል:: በአጠቃላይ በነ ራእይ ያላቸው ለውጥ ፈላጊ የሀገር መሪ ከመሆናቸው የተነሣ ይከተሉት የነበረው የዘመናዊነት ፖሊሲ በሀገር ውስጥም ሆነ በውጭ አልተወደደላቸውም" ሲሉ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስና ካህናት አይግባቡም ነበር:: ምክንያቱም አጤው አገር ለማሳደግ ሲነሡ ይህ የበሰማም ቄስ ሁሉ ግራ አጋባቸው:: ሠራዊታቸው ጠንክሮ እንዳይዋጋ የንስሐ ልጃቸውን እየመከሩ እንዳይዋጋ አደረጉ:: ለዚህም በ1848 ዓም አጤ ቴዎድሮስ ሸዋ ላይ ካህናቱ ከወታደሩ ሰርገው ገብተው በጳጳሱና በእጨጌው ስም የታዘዘ ነው ብለው ለወታደሩ መምከራቸው አጤውን እንዲጠሉ አድርገዋል:: ይታያችሁ እነዚህ ካህናት ለአገርና ለሕዝብ ያልሆኑ ነበሩ::

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 173-174 "እንኮበር ላይ (ጎረቤላ) ከአፋፉ ሆነው ለዚህ ንጉሥ ለቴዎድሮስ ዕንጨት የሰበረ ውሃ የቀዳ ማር ያጨደ የተከተለውም ውጉዝ ይሁን:: ይህ ቃል የአቡነ ሰላማና የዕጨጌ ወልደ ማርያም ነው እያሉ ገዝቱ:: በዚህ ጊዜ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ሠንጋ ታርዶ ግብር ሊበላ ሲል ግማሹ ወደ ግብር ተጠርቶ የቀረው ቀለብ እንዲያመጣ ወደ ሐራምቦ ሂድ የተባለ ጊዜ እግዚኦ!እግዚኦ!::"

"እያለ በመጮህ እምቢታውን ሲያሰማ ቴዎድሮስ ወደ ጫፍ ወርደው ጠበንጃና ጦራቸውን እንደያዙ ከፈረሳቸው ላይ ወጥተው የኔ የሆንክ ብለው ታማኙንና ታዛዡን ከለዩ በኋላ በቁጣና በብስጭት ከሠራዊታቸው ውስጥ በጠበንጃ ሰደፍ የመቱት ጦር ወርውረው

ጠበንጃ ተኩሰው የሳቱት እንዳለና በዚህም የትርምስ ጊዜ ግማሹ ሲመታ የቀረውም ሲሸሽ በመካከሉ አቡነ ሰላማና ዕጨጌ ወልደ ማርያም እንደ ገላገሉ ከዚያም ንጉሡ እንደ ተበሳጩ ወደ ቁራ መስክ መውጣታቸውን ያመለክታል::"

"እነዚህን በጳጳሱና በዕጨጌው ስም ሲገዝቱ የነበሩት ወይም በዚህ የግዝት ዐድማ የተገኙት ንጉሡ ቁራ መስክ ከወጡ በኋላ በሰላይ ተይዘው ቀርበው በአደባባይ የተፈረደባቸውን ዐርባ ስምንቱን ሰዎች በጥይትና በጎራዴ እያስመቱ አስገደሉአቸው" ሲሉ ጽፈዋል:: በአቡነ ሰላማ እና በዕጨጌው ስም ውግዘት ያደረጉት ካህናት ወታደር መስለው ከተቀላቀሉ በኋላ ነው:: በዚህ ምክንያት ውግዘቱን የፈራው ሕዝብ እነሱን ተከትሎ በመንቀሳቀሱ 48 ሰዎች ተገደሉ ብዙ ሕዝብ አለቀ::

ቄስ አምባው <u>ጉግሣ መጽሔት</u> ቅጽ 4 ቁጥር 1 ሐምሌ 1994 ዓም ገጽ 30 "ቀደም የሰማሁት ጨዋታ መምህሩ የመጽሐፍ ቅዱስ ቃል መምከር እንዳለበት የሉቃስ ወንጌል ም/3 ቁ 11 ÷ሁለት ልብስ ያለው አንዱን ለሌላው ይስጥ! ምግብ ያለውም ለሌላው ያካፍል÷ የሚለውን በመያዝ ሲያስተምር ሚስቱ ትሰማለች:: ከቤቱ ብዙ ልብሶች እንዳሉት ታውቅ ነበርና እርሱ ዘኬ ሊበላ ደጀሰላም ሲቆይ እርሷ ወደ ቤቷ ትሄዳለች::

በዚያ ልብሱ ያለቀበት የቆሎ ተማሪ በእንተ ስማ ለማርያም ዐለእመብርሃን ብለው፣ብሎ የማርያምን ስም ይጠራል:: ይች ሴት ቁራሽ ልትሰጠው ስትወጣ የለበሰው ልብስ ብጭቅጭቅ ያለ በመሆኑ ጥዋት የሰማችውን ትምህርት አስታውሳ የባልዋን ልብስ አንስታ ትሰጣዕች:: ባል በሌላው ቀን ልብሱን ቀይሮ ሊለብስ ሲፈልግ ያን ልብስ ያጣዋል:: ሚስቱን ይጠራና ልብሴን የት ጣልሽው? ብሎ ሲጠይቃት የሆነውን ትነግረዋለች እርሱ እኔ ሌሎችን አልኩ እንጂ መች የኔን አልኩኝ" ብሎ ካህኑ ሚስቱን መቆጣቱን አስመልክቶ ጽፈዋል::

<u>የእሥራት ዘመን ባበሻ አገር</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 237 "እንዱን ቄስ በጢሙ ይዘው እናንተ ሃይማኖቱን ሊለውጥ ነው ትላላችሁ:: ሃይማኖቴን እንድለውጥ የሚያስገድደኝ ኃይል ቢመጣ አስቀድሜ ራሴን እገድላለሁ ብለው ጦራቸውን በኃይል ከመሬት ላይ ቸክለው

ፎክረው የተቆጣ ሰው በሚናገረው ቃል አቡኑን ረገሙ” ሲሉ ሔንሪ ብላንክ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስን ሕዝቡ እንዳይከተላቸው ከፍተኛ ቅስቀሳ ካህናቱ አድርገዋል:: ከላይ እንደገለጥኩት ከካህናቱ ጋር የተፈጠረው አለመግባባት ቀስ እያለ መኳንንቱና ካህናቱ በእርሳቸው ላይ ማበር ሲጀምሩ የአጤ ቴዎድሮስን ዓላማ በወሬ ይፈቱት ጀመር:: ወሬ ከልክ ካለፈ መጥፎ ነው::

እንኳን የሰውን ልጅ ቀርቶ ወሬኞች ጌታች መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስን የሚያስተምረውን ትምህርት አጣመው ተርጉመው እንዴት እንዲሞት እንዳደረጉ ሐዲስ ኪዳንን ማንበብ ነው:: ያውም እንደዛሬው ድኅረ ገጽና የነፋስ ድምጽ ሬዲዮ ጦማር ጋዜጣ በሌለበት ዘመን ሆኖ ነው እንጂ ከባድ ጠላቶች ነበሩባቸው:: ይህ ሰንፍ የበስማም ቄስ እርሱ መሥራት ስለማይወድ የሚሠራውን እንዳይሠራ ሲገዝት ይውላል:: ይትባረክ ግደይ ወሉ ክፍለ ሀገር ሰቆጣ አውራጃ በ1951 ዓም ገጠመኛቸውን እንዲህ ሲሉ ይገልጹታል::

<u>የቅኔ ቤት ባህልና የሕይወቴ ገጠመኝ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 53-56 “መሪጌታ መልአኩ በተፈጥሮአቸው በጣም ትጉህ ሠራተኛ ከመሆናቸው የተነሣ በዓል የሚባል ነገር አያውቁም:: ከቅዳሜና እሁድ በስተቀር ዛሬ አቦ ነው፤ነገ ሥላሴ ነው፤ተነገወዲያ ሚካኤል ገብርኤል የሚባል አያውቁም:: አያውቁም ሳይሆን አያከብሩትም፤ እንጂ ማወቅማ ከሌላው ኅብረተሰብ በላይ ስለተማሩ የበለጠ ያውቁታል:: እርሳቸው ሥራ ስለሚወዱ እሱም ከመጠን በላይ ይወዳቸዋል: ያከብራቸዋልም፤ የድካማቸውን ውጤት ይሰጣቸዋል:: የፈለገ በዓል ቢሆን ከሥራቸው የሚያግዳቸው እምነትም ሆነ ኃይል አይኖርም የአካባቢው ካህናት ግን በየጊዜው ክፉኛ ይቃወሟቸዋል: ገዝተንሃል፤እንዳትንቀሳቀስ ዛሬ በዓል ነው ውጉዝ ከመአርዮስ ቃለ ሐዋርያ ነው እያሉ የተጠመዱትን በሬዎች ለማስፈታት ይሞክራሉ::”

“መሪጌታ መልአኩ ግን በምንም ዓይነት በቄሶች ውግዘት ሥራቸውን ያቆማሉ ማለት ዘበት ነው:: የመንደሩ ካህናትም መልአኩ ሰይጣን ስለሆን የዘራው እህል በረከተለት፤በረዶ ሳይነካው ቤቱ ገባለት፤ይህ የሰይጣን ምልክት ነው፤መሪጌታ መልአኩ ስሙ እንጂ ተግባሩ ፍጹም

ዲያብሎስ ነው ከእርሱ ጋር ማኅበር እንዳትጠጡ ቢሞት እንዳትቀብሩት፤ ከመልአኩ ጋር ጋብቻ የፈጸመ ጥቁር ውሻ ይውለድ እያሉ ስማቸውን ይበክሉታል:: መሪጌታ መልአኩ ግን ለሁሉም ደንታ የላቸውም:: ከዓላማቸውም ንቅንቅ ብለው ወይም በቄሶቹ አባባል ተበሳጭተው አያውቁም::”

“ታዲያ በአንድ ወቅት በአካባቢው የዝናብ እጥረት ያጋጥምና ረኃብ ይከሠታል:: የመንደሩ ነዋሪ ሕዝብ ይቸገራል:: በተለይም በክረምት ወራት ወቅት የሚበላ የሚቀመስ እህል ይጠፋል:: በመሪጌታ መልአኩ ቤት ግን ቢያንስ የአምስት ዓመት የተከማቸ ጤፍና ስንዴ በተለያዩ ጎተራዎች እንደታሸጉ ናቸው:: በዚህ ወቅት ቄሶችና ሕዝቡ በሰንበት ዕለት ከቤተክርስቲያን መልስ በአንድ ላይ ተሰብስበውና ተያይዘው ወደ መሪጌታ መልአኩ ቤት እህል ልመና ወይም ብድር ጥየቃ ይሄዳሉ::”

“መልአኩም ከቤተሰቦቻቸው ጋር በሞቀ ሀድሞአቸው ወይም ቤታቸው ውስጥ ተቀምጠው ኮረፌ ጠላቸውን እየኮመኮሙ እንዳሉ የቤታቸው በር ተንኳኳና ከቅጥር ገበሬዎቻቸው አንዱ በሩን ከመክፈቱ በፊት ፈቃድ ጠይቆ ካስፈቀደ በኋላ ሰዎች እንዲገቡ ተደረገ:: ምነው በደኅና መጣችሁ አሉ መሪጌታ መልአኩ፤ምን ደኅንነት አለ ብለው ነው?ተርበን እንጂ፤ልጆቻችን በረኃብ ሊያልቁ ስለሆን እርስዎ እህል እንዲያበድሩን ብለን ነው የመጣነው፤ገብሱን ለስንዴ፤ስንዴውን ለጤፍ ባቄላውን ለገብስ ወይም ለስንዴ ለውጠን ለከርሞ እንድንከልፍዎት ቢፈቅዱልን አሉ ቄሶቹ እንደ ኀፍረት ነገር እየተሰማቸው::”

“ወቼ ጉድ አሉ መሪጌታ የቄሶቹን ሁኔታ እያሰቡና እየተገረሙ እኔ ብበጣችሁ ወይም ባበድራችሁ ደስ ይለኛል፤ ሕዝብ እየተራበ ብቻዬን በልቼ ብቻዬን መኖር አልፈልግም:: ግን እናንተ የግዝት አባቶች የበዓል አማልክቶች በበዓል የተሠራና የተዘራ የመልአኩን እህል እንዴት ትበላላችሁ? እንዴትስ ይዋጥላችኋል? ብለው የወቀሳ ጥያቄ ከጠየቁና ከወቃቀሱ በኋላ ለሁሉም እንደአቅማቸው አከፋፍለው ሰጧቸውና ሐምሌና ነሐሴ በመልአኩ እርዳታ ወደ ጥጋብ ዘመን ስለደረሱ ከዚያ ቀን ጀምሮ መሪጌታ መልአኩን ማውገዝ አቆሙ” ሲሉ ጽፈዋል::

መሪጌታ መልአኩ ይትባረክ በወር በዓል ቀን ቢያርሱም የአካባቢው ሕዝብ ሲቸገር በእርሳቸው እህል የችግሩን ወቅት ማሳለፉን ከላይ የተጠቀሰው ጥቅስ ያስረዳል:: እኒህ መሪጌታ ጥሩ የተማሩ በመሆናቸው የአካባቢውና የበስማም ቄሶች አድማ ሳይበግራቸው በመሥራታቸው ብዙ ሕዝብ ታድገዋል:: መሪጌታ እንደ አካባቢው ካህን ቢሆኑ ኑሮ ለአካባቢው ሕዝብ መታደግ አይችሉም ነበር:: እኒህ መሪጌታ በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ይሸለሙ ነበር::

ዛሬም ጠንካራ ካህናት ጠንክረው ወንጌልን ከዘሩ ልክ እንደ መሪጌታ ምእመናንን ይታደጋሉ:: አለበለዚያ ግን ያው ከላይ እንዳነበብነው የአድማ ካህናት እንኳን ለእኛ ሊሆኑ ቀርቶ ለራሳቸውም አይሆኑም:: ስለዚህ ካህናት በተለይም በስደቱ ዓለም ያላችሁ ተምትሚዎች ጠንቀቅ በሉ::

አጤ ቴዎድሮስ "ከሺህ ጦረኛ የቄስ ወሬኛ ይበልጣል" በማለት ተናግረዋል:: መቼም ደግሜ ደጋግሜ በካህናቱ ላይ የምጽፈው ወድጄ ሳይሆን ዛሬም ያሉት ስለሚፈጽሙት ነው:: ይህ የካህኑን ሴራ አጤ ቴዎድሮስ ጥሩ አድርገው ተረድውት ነበር:: እርሳቸው ብዙ ተናግረዋል:: ለምሳሌ ከተናገሩአቸው ጠቃሚ ቃላት መካከል ከላይ የምዕራፉ መጠሪያ የሰጠሁትና ሌላም እንዲሁ የተናገሩት አለ:: "ጦር ከፈታው ወሬ የፈታው ይበልጣል" ብለዋል::" እንዳይርቅህ መንፈስ ቅዱስ ብዙ ጊዜ አትቅረብ ወደቄስ" ብለዋል::

አጤ ቴዎድሮስ ካህናትን የጠሉበት ምክንያት ብዙ ነው:: ባለጌ በመሆናቸውም ጭምርት ነው:: ብልግናቸውን አስመልክቶ አለቃ ተክለ ኢየሱስ እንዲህ ሲሉ ጽፈዋል:: በነገራችን ላይ የግጥሙን ፍሬ ቃል ላም ሲጠብቅ ያላደገ ሰው ግር ሊለው ይችላል:: ለማንኛውም የዚህ ምዕራፍ መደምደሚያ ላድርገውና ይህን ምዕራፍ ልዝጋው::

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 114 "ያን ወራት አባ ወልደ ሥላሴ የሚባል የደረቤ ቄስ የንስሐ ልጁን ለምዶ በሐሰት ሲቀድስ ክርስቶስ ገመናውን ገለጠበት:: በሽሽጎት መሥረቁ ቀርቶ በክሡት አደረገ:: ያውም ጀሮዋን በባልዋ እጅ አስይዞ በተንኮል የመጋኛ መድኃኒት ላደርግላት ብሎ ነው:: የዚህ ጊዜ ባልዋ የተንኮል መሆኑን አውቆ ከሰሰው::"

"አደባባይ ወሰደው:: ይህን ነገር ደጃች ተድላ በሰማ ጊዜ ተቆጣ:: እንስሳ አሠርረህ ትከሳለህን አለና አባረረው:: ያ ዝለሬ ባልዋም የአደባባይ መሳቂያ ሆነ:: አባ ወልደ ሥላሴም የወገን ማላገጫ ሆኑ::
ጫንቃ ሰበር ይዞ ሥረሩ ቢላቸው
አባ ወልደ ሥላሴ ምን ፍርድ አለባቸው፤
አባ ወልደ ሥላሴ ምናኔ ምናኔ!
ቆብሁ ተግርግዳ አኽላትሁ ተኔ!
እያለ ዘፈኑባቸው" ሲሉ ጽፈዋል::

ምዕራፍ 6

አጤ ቴዎድሮስና ሸህ ሁሴን ጅብሪል!

ሼሀ ሁሴን ጅብሪል በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን አብረው የነበሩ ናቸው:: በወቅቱ አጤ ቴዎድሮስ ባወጡት አዋጅ ከተደሰቱት መካከል ሸህ ሁሴን ጅብሪል አንዱ ነበሩ:: እርሳቸው ቃልቻ፣ጠንቋይ አይወዱም ነበር:: የኢትዮጵያ ውድቀትም እንደ አጤ ቴዎድሮስ ያንገበግባቸው ነበር:: በዚህም ምክንያት በአጤ ቴዎድሮስ በኩል ተደማጭነት የነበራቸው ታላቅ ሰው ነበሩ::

ምናልባት አንዳንድ አንባብያን ከዚህ በፊት በስራው ሳይጠቀስ ለምን ቀረ ይሉ ይሆናል:: ጥያቄው ትክክል ነው:: ለዚህ በወቅቱ የነበሩ ጸሐፊያን ሳያልፋት አልቀረም:: ነገር ግን የተጻፈም የለም ማለት አይቻልም:: የተጻፈ መኖሩ ደግሞ ግልጽ ነው:: ለዚህም ራሳቸው ሸህ ሁሴን ጅብሪል ከትንቢታቸው መጽሐፍ የአጤ ቴዎድሮስን ዘር ሳይቀር ጠቅሰውት ይገኛል::

ቦጋለ ተፈሪ በዙ <u>ትንቢተ ሸህ ሑሴን ጅብሪል</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 97 "ቴዎድሮስ ሲጋስ ነው ቸርነት አያጣም
ማንም ያሞኘዋል ያሳዝናል በጣም
ለእስላምም ደጎና ነው እስላምም አይጎዳም
ራቅ ይላል እንጂ እስላም ዘር አያጣም" ሲሉ ተናግረዋል::

ሼህ ሁሴን ጅብሪል ወሎ ክፍለ ሀገር ወረሂመኖ አውራጃ ባዙራ ምክትል ወረዳ በባሆች ቀበሌ እምበለ ሴዳ በ1811 ዓም ተወለዱ::

ሸህ ሁሴንና አጤ ቴዎድሮስ የተወለዱበት ዘመን አንድ ነው:: ምናልባት ወሩንና ቀኑን እንጂ ዓመቱ አንድ በመሆኑ አብረው የሡሩ ናቸው:: ሸህ ሁሴን የማይወዱት አጤ ዮሐንስን ሲሆን ቄሱ አጤ ሳያስተምሩ እስላሙን በማጥመቃቸው ምክንያት ሸህ ሁሴን ከፍ ተብሎ ከተጠቀሰው መጽሐፍ ገጽ 34

"ደረሱብን እንጂ መች ደረሰንባቸው
ቀረቡ ይሉናል የነፍስ አባታቸው" ሲሉ ተናግረዋል::

ሸህ ሁሴን ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር ብቻ ሳይሆን ከመምህር አካለወልድ ጋር በጣም ይግባቡ ነበር:: ሁለቱም ምሁራን በየጸሎት ቤታቸው ቆይተው ይገናኙና ብዙ ያወሩ ነበር:: ይህን ታሪክ በልጅነቴ አባ የሱፍ የምንላቸው ሸማኔ ከጓሯችን ሸማቃ ዘርግተው ይሡሩ ነበር:: በተለይ ከብዙ ፈተና በኋላ በ1973 ዓም ወደ ትውልድ መንደሬ ስመለስ ከእርሳቸው ጋር ቁጭ ብለን ስንጫወት እንውል ነበር::

ዛሬ ራሱን ችሉ መጽሐፍ የተጻፈላቸውን የሸህ ዘካርያስ የኋላውን የአለቃ ዘካርያስን ታሪክ አንድ ባንድ ዘርዝረው ነግረውኛል:: ታዲያ አባ የሱፍ ከአባታቸው የሰሙትን የሸህ ሁሴን ጅብሪልንና የመምህር አካለወልድን ታሪክ እንዲህ ሲሉ አጫውተውኝ ነበር::

<u>አባ የሱፍ</u> "ሁለቱ ከጸሎት ቤታቸው ከቆዩ በኋላ ሁሌም ይገናኛሉ:: ታዲያ አብረው ሲሄዱ የእስላም ሸህና የክርስቲያን መምህር አይመስሉም ነበር:: በዚህ ወቅት ደብተሮች ቀኑና ሊያጣሏቸው ፈለጉ:: ያልተባለ ነገር እየነገሩ ቢደክሙም መግቢያ ቀዳዳ አጡ:: በመጨረሻ ሊጣሉበት የሚችሉት በሃይማኖታቸው ስንመጣባቸው ነው ብለው አንድ ቀን ሁለቱ ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር ቆይተው ሲወጡ አለቃ ፈንታ የተባሉት በኋላ በአጤ ቴዎድሮስ የተገደሉት እንዲህ ሲሉ ጠየቋቸው ሼህ ሁሴንን ፥ሸሁ ክርስቲያን ነው እስላም የሚጸድቅ፥በማለት ጠየቋቸው:: የአለቃ ፈንታ ቤረኝነት ሼህ ሁሴን እስላም ነው የሚጸድቀው ሲሉ መምህር አካለወልድ ደግሞ ክርስቲያን ነው ይላሉና ይጣላሉ ብለው አስበ ነበርና ይህን ጥያቄ ያነሡት:: ነገር ግን ሼህ ሁሴን ጅብሪል ይህን ሲሉ መለሱላቸው::"

"ከሁለቱ አንዱ ይገባል ገሐነብ
በተለይ ደብተራ ይሆናል የሚንገበገብ

ብለው አሳፈሩአቸው::"

"ልክ ዛሬ ተቆጥቶ መጥቶ ሰድቦኝ እንደሚሄደው ደብተራ ፈቃዴ የአክስትህ ልጅ ባል ዓይነት ደብተራ ነበሩ:: አለቃ ፈንታ አጤ ቴዎድሮስ ደብታቦር መድኃኔዓለምን አሡርተው አለቃ ይህ ቤተ ክርስቲያን ይበቃ ይመስልሃል ሲሉአቸው አለቃ ፈንታ ጃንሆይ መቾም ለሁለት ቄስና ለሦስት ሰሞነኛ ይበቃል አሉአቸው:: ኋላም እንዲሁ አጤ ቴዎድሮስ ወዳጅ መስለዋቸው አንድ ቀን አለቃ ይህ ካህናትና ደብተራ ሁሉ ጠገበኮ ቢሉአቸው አለቃ ፈንታ ጃንሆይ ጠግቦ መሬት ለቆ በማለት ተናግረው የተገደሉ ናቸው::"

ደብተራ ሲባል ነገረኛ ነው:: ልክ አለቃ ፈንታ ሼህ ሁሴንንና መምህር አካለወልድን ለማጣላት ጥሮ በሸሁ መልስ አፍሮ ተመልሶ ነበር ኋላ ግን ተቅለብልቦ አጤ ቴዎድሮስን በመጋፋቱ ተደብድቦ ተገሏል" በማለት ሡፋ አድርገው ታሪክ ጠቅሰው ለልጃቸው ለወንድማገኘና ለእኔ ይነግሩን ነበር:: መምህር አካለወልድና ሸህ ሁሴን ጅብሪል የኢትዮጵያ አንድነት መደፈር የሚያንገበግባቸው ምሁራን ነበሩ:: ለዚህም ሁለቱ አንድ ከብት አርደው ሥጋውን ተካፍለው በልተዋል:: ለዚህ መሠረቱ ደግሞ ለአገር አንድነትንና ለሃይማኖት ነፃነት ሁለቱም የሃይማኖት አባቶች ከአጤው ጋር ተስማምተው መሥራታቸው ዋና ምልክት ይመስለኛል::

<u>የመምህር አካለ ወልድ የሕይወት ታሪክ እና ቅኔዎቻቸው</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 33 "አጤ ቴዎድሮስ ለእስላምና ለክርስቲያን አንድ በሬ ሲሰጡ ማን ያረደውን ማን ተካፍሎ ለመብላት ችግር ተፈጠረ:: ግን መምህር አካለ ወልድ እስላሙ ይረደው አሉና ታርዶ እኩል የተከፈለውን ሥጋ በስመአብ ብለው በመስቀል ባርከው በካራ እንደ መቁረጥ አድርገው ለካህናቱ ሰጥተዋል" ተብሎ ተጽፏል::

መምህር አካለ ወልድና ሸህ ሁሴን ጅብሪል አብረው ለኢትዮጵያ አንድነት ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር የታገሉ አባቶቻችን ነበሩ:: የመምህር አካለ ወልድ ታሪክ አልደበዘዘም በስማቸው ትምህርት ቤት ተሡርቷል:: ነገር ግን እየደበዘዘ የመጣ የሸህ ሁሴን ጅብሪል ተግባር ነው:: ለኢትዮጵያ አንድነት ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር አብረው የታገሉ መሆናቸው በሰፊው አልተብራራም:: እኒህ እንቁ የኢትዮጵያ ልጅ ተግባራቸው እንዳይጠፉ በስማቸው አንድ ተቋም ሊመሠረትላቸው

ይገባል። ሼህ ሁሴን ጅብሪል ለአገር አንድነት የለፉ መሆናቸው በወቅቱ ጠንከር ብሎ አልተመዘገበም። ለወደፊቱ ያለው ትውልድ በሃይማኖት አሳቦ ሳይሆን በአገር ወዳድነት መንፈሳቸው በስማቸው ተቋም ሊመሠረትላቸው የሚገባ አገር ወዳድ አባት ናቸው።

እንደእርሳቸው ዓይነት ጠንካራ አባት ኑሮ ቢሆን ኑሮ የኢትዮጵያ ሕዝብ ሁለት ሞሰብ ማቅረብ አይገደድም ነበር። አጤ ቴዎድሮስም "ክርስቲያኑንና እስላሙን በአንድ ሰደቃ ያላበላሁት እንደሆን የመይሳው ልጅ አይደለሁም" በማለት ይፎክሩ ነበር። ለዚህም በሁለቱ የሃይማኖት አባቶች አማካኝነት አንድ በሬ ለሁት በልተዋል። እስኪ በየትኛው ዓለም ነው ክርስቲያንና እስላም ለየብቻ የሚያርድ? ይህ መቅረት ያለበት መሆኑን ዛሬ ደፍሬ ልጽፍ ተነሣሁ።

ሱዳን አገር በመጀመሪያ ስንገባ አልለመደን ብሎ ነበር። እኔ በተለይ ለ4 ወራት አልተዋጠልኝም ነበር። ገዳሪፍ ከሚባለው ከተማ ከግብጾች ቤተ ክርስቲያን ለመሳለም እሄድ ነበር። ታዲያ ቄሱን አውቃቸው ነበርና አንድ ቀን ከሥጋ ገበያው ሳልፍ እርሳቸው ሲገዙ ተመለከትኩኝ። ለሌላ ሰው መስሎኝ ነበርና ቀረብ ብዬ ብጠይቃቸው ለራሳቸው እንደሆን አስረዱኝ።

ለማንም አልተናገርኩምና እፍሬ ዝም አልኩኝ። ከዚያ ወዲያ ችግሩ ባሰብኝና ሥጋ ገዝቼ መብላት ለመድኩኝ። ካርቱም ከሄድኩኝ በኋላ ደግሞ አርመኖችም እንዲሁ ሲሉ ተመለከትኩኝ። አሜሪካ መጥቼም እስላሞች ከገበያው ሥጋ ገዝተው እንደሚወስዱና እንደሚበሉ አስተዋልኩኝ። የኢትዮጵያ እስላሞችም እንዲሁ በእኛ የታረደውን ሁሉ አብረን እንበላለን ይህ ከሆነ ለምን ነው የኢትዮጵያን ሕዝብ የሚለያዩት?

መጽሐፍ ቅዱስ ሆነ ቅዱስ ቁርዓን "ለባዕድ አምልኮ የታረደውን አትብሉ" ይላል እንጂ ክርስቲያን ያረደውን አትብሉ አልያም ደግሞ እስላም ያረደውን አትብሉ አይልም። ስለዚህ የኢትዮጵያ እስላሞችና ክርስቲያኖች ከሌሎች አገር የተለዩ የሚያደርጋቸው አንድ ከብት አርደው አብረው አለመብላታቸው ብቻ መሆኑን ተረዳሁ። ይህን አስመልክቶ ደግሞ ቀደስ ዓለማየሁ ሞገስ ደርሶ በጥብቅ ይነቅፉታል።

ቀደስ ዓለማየሁ ሞገስ ደርሶ ሁሉም ሁሉን ይወቅ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 226 "ክርስቲያኑ የእስላም፤እስላሙ የክርስቲያን ሥጋ አንበላም የሚሉ ሰዎች በሀገራችን በኢትዮጵያ ብቻ እንዳሉ የታወቀ ነው። ይህም ለመለያ፤ለመለያያ ለመጣያ ብለው ስርባቾች የፈጠሩት እንጂ በሐዲስ ኪዳንም ሆነ በቁርዓን ክርስቲያን ያረደውን ስላም፤እስላም ያረደውን ክርስቲያን አይበላም የሚል የለም። ምንም እንኳ ቅዱስ ጳውሎስ ኅሊናው ደካማ የሆነን ሰው ላለማዳከም ለጣዖት የታረደ ለደካማው ወንድም ኅሊና ስትል አትብላ ቢልም፤ ክርስቲያንና እስላም ለጣዖት ስለማያርዱ ወይንም ስለማይሠዉ የእስላም ሥጋ አትብሉም ብሎ ማወጅ ልክ አይደለም፤ (1ቆሮ 8)ስለዚህም አንዳንድ ሰዎች መላ ምት የመሰለ ተረት ይሰጣሉ።"

"እስልምና ወደ ኢትዮጵያ ከመግባቱ በፊት ክርስትና በደጋው ኢትዮጵያ ነበረ። እስልምና ቆላ ቆላውን እየሰበከ ወደ ደጋው ኢትዮጵያ ወደ ትግሬ ወደ አጋሜ እነ መሐመድ ነጋሽ ወደሚገዙት ብቅ ሲል በቆላው ለቆሌ፤ለአድባር፤ለአውሊያ፤ለዛር ለጋኔን የሚታረደውን አንበላም ብለዋል ክርስቲያኑም እኛም ለቆሌ ለአድባር አንሠዋም የምንባርከው በስመ እግዚአብሔር ነው ብለዋል።"

"ቢሆንም መሐመድን ካልተቀበላችሁ ያረዳችሁትን አንበላም ብለው እስላሞች እምቢ ስላሉ ክርስቲያኖችም ግም ሲሉት ጥምብ አይል የለምና እኛም የእናንተን አንበላም በማለታቸው መለያያ ሁኖ ቀርቷል። በኋላም ካኽሮች ለማለያየት ይረዳናል ብለው ስለደገፉት በጎጋው ሕዝብ ዘንድ ጸድቆ ቀርቷል። ሃይማኖቱ ጽኑ የሆነ ክርስቲያን ሁሉ ማንም ይረደው፤ያዘጋጀው ሳይጠይቅ በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ ሊቀ ካህናት ኢየሱስ ክርስቶስ ሆይ ባርከልን ብሎ መብላት ይችላል።"

"ይህ ካልሆነ ግን የሚበላው እህል የሚለብሰው ልብስም ሊያረክሰው ስለሚችል እስላም የነካውን፤ የሠራውን ክርስቲያንና ክርስቲያን ያበጀውንም ብዙ እስላም መልበስ መብላት የለበትም። እዚህ ላይ የሚገርመው የኛ ጳጳሳትና ሸሆች በዓለም ሲዞሩ ያገኙትን ሳይጠይቁ እየባረኩ ይበላሉ፡ እስላሙም ክርስቲያኑም ስመ እግዚአብሔር እየጠራ ሲበላ ያያሉ። ወደ ሀገራቸው መጥተው ግን ሸሁም ጳጳሱም በዚህ አንጣላም አትጣሉ ብለው አያውቁም። በልማድና በማይረባ ተረት መጣላት ማንንም አይጠቅምም" ሲሉ ጽፈዋል።

በአጤ ቴዎድሮስ መንግሥት ብዛት ያላቸው የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች ሲሠሩ የነበሩ ናቸው:: ዛሬ አንዳንድ አክራሪ የሆኑ ግለሰቦች አጤ ቴዎድሮስን ፀረ እስላም አድርገው ቢያቀርቧቸውም ታሪክ ግን ቁልጭ አድርጎ የሚያሳየው የቴዎድሮስን መንግሥት ለማጠናከር የደከሙ መሆናቸው አይዘነጋም:: ከታሪክ መጽሐፍት አንዳንድ የለቀምኳቸውን የግለሰቦች ስም ሰብሰብ ላድርጋቸው ከዚህ ምዕራፍ ላይ:: የሃይማኖቱን ጉዳይ አስመልክቶ ሸህ ሁሴን ጅብሪል ዋናው ነበሩ:: በመንግሥት አስተዳደርና በወታደራዊው መስክ ደግሞ ከዚህ የሚከተሉት ከብዙ በጥቂቱ ለመዝግባቸው::

1ኛ ራስ አዳሉ መስጠፋ	2ኛ ደጃዝማች ይመር አሊ
3ኛ ፊታውራሪ ሀሰኔ	4ኛ አቶ መሐመድ ሰይድ
5ኛ ባሻ ለምለሜ መሐመድ	6ኛ አቶ ሞአሊም ማቴ
7ኛ አቶ መሐመድ ሠራዊት	8ኛባሻ ባህር ቃሲም ይገኙበታል::

ምዕራፍ 7

"እንዳይርቅህ መንፈስ ቅዱስ ብዙ ጊዜ አትቅረብ ከቄስ"

አጤ ቴዎድሮስ "እንዳይርቅህ መንፈስ ቅዱስ ብዙ ጊዜ አትቀረብ ወደ ቄስ አሉ"ለምን ይሆን ይህን ቃል የተናገሩት? የአጤ ቴዎድሮስ አነጋገር ምንን ይገልጻል? ወደ ካህናት በጣም መጠጋት ከእግዚአብሔር ይለይሃል ለማለት ነው:: እንግሊዞችም ይህን አባባል ይጋሩታል:: የአጤ ቴዎድሮስን አነጋገር በራሴ ትርጉም ከሆነ ከካህናት ጋር በብዛት የምትቀርብ ከሆነ እነርሱ የሚሠሩትን ሥራ አይተህ ሃይማኖትህን ትጠላለህ! ያ ከሆነ መንፈስ ቅዱስ ይርቅሃል ማለት ይመስለኛል::

ካህናት ያጠፋሉ ለምሳሌ የቤተ ክርስቲያን ልዩነት የተጀመረው በካህናት ምክንያት ነው:: ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ከመረጣቸው 12 ደቀ መዛሙርት መካከል ይሁዳ በ30 ብር ጌታችንን የሸጠ ሲሆን አልግባባ ብለው በ51 ዓም የመጀመሪያው ርክበ ካህናት አልያም ሲኖዶስ በሐዋርያት የተደረገው በመካከላቸው ሰላም

ባለመኖሩ ምክንያት ነው:: ይህን ስብሰባ የመራው ሐዋርያው ያዕቆብ ሲሆን በተለያዩ ጊዜ የቤተ ክርስቲያን አባቶች አልግባባ ብለው ልዩነታቸው በርትቶ ዛሬ በዓለም ላይ ያለው አንዱን መጽሐፍ ቅዱስ ይዘው ስማቸው ክርስቲያን ተብሎ ብዛታቸው ከ1200 በላይ እንደሆን ይገመታል:: ጉባኤዎችም የተደረጉት በቀሳውስት ክህደት ነው:: እንዲያውም ንስጥሮስማ ፓትርያርክ ነበር::

የቅርቦቹ ካህናት ወያኔ አዲስ አበባ ሲገባ አባታቸውን ወንጅለው ደብዳቤ የጻፉና፣የከሰሱትን ስም ጠቅሼ ባለፈው በጻፍኩት በአባ ጳውሎስና በጳጳሳት ምክንያት በቤተ ክርስቲያን ላይ የተነሣው እሳት በተባለው መጽሐፍ የገለጽኩት ዋቢ ይሆናል:: ዛሬ በስደት ዓለም ባለችው ቤተ ክርስቲያን በየቦታው ተካሰው ፍርድ ቤት እየሄዱ ናቸው:: ካህናት የግል ጥቅማቸው እንዳይቀርባቸው ሕዝቡንና እርሳቸውን ለማባላት የማይፈነቀል ደንጊያ የለም:: ደግሞም "ገለልተኛ ነኝ" የሚሉ ካህናት ናቸው:: ገለልተኛ ብሎ የሃይማኖት መሪ ሊኖር አይችልም በእኔ እምነት::

ቀሲስ አስተርአየ ጽጌ የተወደደችውን የጌታን ዓመት እንሰበክ በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 4 "የሚበላ የሚጠጣ ሰው በእምነት በአገር በሕዝብ ላይ ከሚደርሰው ችግር ሁሉ ገለልተኛ ነኝ ማለት እራሳ ነኝ ማለት ነው" ሲሉ ጽፈዋል:: እውነትም ሬሳ ነው:: የበሰማም ቄሶች ዛሬም ቢሆኑ በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን እንደነበሩት እንዲያውም ሳይብሳቸው አይቀርም:: በስደቱ ዓለምማ በጣም እንጂ ሁሉ በስደተኛው ቤተ ክርስቲያን ላይ በደል እየፈጸሙ ናቸው::

ዛሬ ሥልጣኔው ባደገበት ወቅት እንኳን ለሃይማኖት እድገት ከሚያደርጉት መሯሯጥ ይልቅ ለግል ጥቅማቸው ሲስገበገቡ ይታያሉ:: አጤ ቴዎድሮስ ሆኑ፣አጤ ዮሐንስ ሌሎችም ነገሥታት የደከሙላት ተዋሕዶ ሃይማኖት በእኛው ካህናት እየደከመች ናት:: በቅርቡ የገባው ሃይማኖት በአጭር ጊዜ እድገት እያሳየ ሲመጣ ተዋሕዶ ሃይማኖት እየደከመች መጥታለች:: ይህን ድክመት አስመልክቶ እኔ ከምጠቅሰው ይልቅ በ2001 ዓም የብፁዕ ወጣያት አቡነ ጳውሎስ ሲኖዶስ ያመነበት መሆኑ አይዘነጋም::

ደጀሰላም ድረገጽ ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ጳውሎስ በቅድስት ቤተ ክርስቲያን ላይ የፈጸሟቸው ፀበይት ችግሮች በተባለው ስሩ ያለ

መጣጥፍ ገጽ 4 "በዘመኑ ፕትርክናቸው ከምንጊዜውም በላይ የሰብከት አገልግሎት መዳከሙ ብቻ ሳይሆን መጥፋቱ ግልጽ ነው:: ለዚህም አንዱ ማሳያ ቤተ ክርስቲያን በሀገር አቀፍ ደረጃ ያላት የምእመናን ቁጥር መቶኛ ድርሻ በተዓምራዊ ፍጥነት እየቀነሰ መምጣቱ ነው:: በአንጻሩም የሌሎች እምነት ተከታዮች በከፍተኛ ፍጥነት እያደገ መሆኑን የ1999 እና 2000 ዓም ሀገር አቀፍ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ውጤት በግልጽ እያሳየን ነው" ሲል ጽፏል::

ጃን ያንግ <u>መብረቅ ጋዜጣ</u> ሐሙስ ሐምሌ 8 ቀን 1991 ዓም ገጽ 8 "በጋምቤላ ውስጥ በተደረገው የሕዝብ ቆጠራ መሠረት 71.500 ሰባ አንድ ሺህ አምስት መቶ የጴንጤ ቆስጤ እምነት ተከታዮች እና 39.000 ሰላሳ ዘጠኝ ሺህ የኦርቶዶክስ እምነት አማኞች ናቸው" ሲል ጽፏል:: ተመልከቱ ይህን ያህል ሌሎች አማኞች እድገት ሲያሳዩ የኛው የተዋሕዶው ቤተ ክርስቲያን ያለበትን ድክመት ያሳያል::

ታዲያ ቤተ ክርስቲያንን እናስፋፋለን ምእመናኑን በሕገ እግዚአብሔር እንመራለን ብለው ቃል የገቡላትን ቤተ ክርስቲያን ሲያደክሙ ማየት ምን ያህል ሰነፎች እንደሆኑ እያየን ነው:: በዚህ በ2003 ዓም ከአንድ የቤተ ክርስቲያን ስብሰባ ላይ የቀረበው ውይይት "የተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ምእመናን ቁጥር 8 ሚልዮን ቀንሷል:: ቁጥሩ በአደባባይ እንዳይነገር ተደብቋል በማለት ተነግሯል ይህ ድክመት ሊመጣ የቻለው ሰነፍ እረኞች በመብዛታቸው ምክንያት ነው:: የዚህን አይነት ካህናት ነው አጤ ቴዎድሮስ "ወገቡን ሰባቂ አታደግድግ" ይሉት ነበር::

ዛሬ ስገምተው ክህነቱ ቢኖረኝ በምድረ አሜሪካ ካለው የበስማም ቄስ አላንስም ነበር:: በእኔው አቅም ስገምታቸው ባዶ ናቸው:: ዛሬማ አሜሪካ ያሉትን ካህናት ከግማሽ በላይ የሚሆኑትን በተለያዩ ምክንያት ቀርቤ አቅማቸውን ገምቸዋለሁ:: ዘመናዊ መምህር ናቸው ቢባሉም እንኳ ከዚያው አልወጡም:: ብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስ ዐርፈው ለፍትሐተ ጸሎቱ በምድረ አሜሪካ ካሉት ቤተ ክርስቲያን የብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ ልጆች ካልሆኑ በቀር ሌሎች መጥተው ነበር::

ግማሽ ሌሊት ላይ ገና አስከሬን ሳይገባ ቀድሜ ገብቼ ነበር:: ታዲያ ካቦርትና ከራባት የደረበው መስቀሉን በኪሱ የደበቀው ካህን

ለአስተናጋጅ አስቸግሮ ነበር:: ይህን ሳይ ቆይቼ የሌሊቱ ጸሎት ሲጀመር ጸናጽል ሲጨበጥ የበስማም ቄሶችና ምሁራኑ ተለዩ:: ጉድ ሆነ! ይህ ግትልትል ቀብ የጫነው መነኩሴና ቄስ ነኝ ብሎ ካቦርት የደረበው ሁሉ እርጥብ ተደረቅ ተለየ:: ጸናጽሉን በጁ ይዞ አፉ ሳትከፈት ዝምታን መርጦ አስተዋልኩኝ::

ታዲያ ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ መርቆሬዎስና ብፁዕ አቡነ ዮሐንስ፣ ከሳንዲያጎ የመጡ ወጣት መሪጌታ ነቢዩ እጃቸው ከጸናጽሉ ጋር ሲወረወር ሌላው ዲዳ ሲሆን አይቻለሁ:: ቅኔ ሲዘራ ግን ቁጥራቸው በርክት ብሎ ነበር:: ለካስ የዚህ ዓይነት የበስማም ቄስ በዝቶ ኑሮአል አጤ ቴዎድሮስን አስቸግሮአቸው የነበረው:: አይኔ ጉድ አየ፡ እርጥብ ተደረቅ ሲለይበት:: የሚገርመው ነገር ደግሞ አሜሪካ ያሉ ካህናት ስሙን እንጂ በቃን አያውቁም::

የትምህርት ሲዲ ሌላም ሌላ ማዘጋጀት ጀምረዋል:: በዚህ መመስገን ይገባቸዋል:: በርቱበት አይዟችሁ እላለሁ:: ታዲያ የነሱን መሸጥ የሌሎችን በነጻ መቀበል ይወዳሉ:: ይህም እኮ ትክክል አይደለም:: ከምእመናን የሚዘጋጁትንም እኮ ከፍላችሁ መውሰድ አለባችሁ:: ነጻ አትውሰዱ እኔ የብዙ ካህናት ስም ዝርዝር በእጄ ይገኛሉና አሰቡበት:: እንዲያውም እናንተ የምታዘጋጁት ትምህርት በመጽሐፍ ቅዱስ ትእዛዝ ከሆነ ነጻ መታደል ነበረበት::

<u>ማቴ 10፥5</u> "እነዚህን አሥራ ሁለቱን ኢየሱስ ላካቸው፤አዘዛቸውም፥ እንዲህም አለ፤በአሕዛብ መንገድ አትሂዱ፥ወደ ሳምራውያንም ከተማ አትግቡ፤ይልቅስ የእስራኤል ቤት ወደሚሆኑ ወደ ጠፉት በጎች ሂዱ፡እንጂ:: ሂዳችሁም መንግሥተ ሰማያት ቀርባለች ብላችሁ ስበኩ፡ ድውዮችን ፈውሱ፡ሙታንን አስነሡ ለምጻሞችን አንጹ፤ አጋንንትን አውጡ በከንቱ ተቀብላችሁ በከንቱ ስጡ::

ወርቅ ወይም ብር ናስ በመቀነታችሁ ወይም ለመንገድ ከረጢት ወይም ሁለት እጀ ጠባብ ወይም ጫማ ወይም በትር አታግኙ" ይላል:: ስለዚህ እናንተ የእግዚአብሔር ቃል የምታስተምሩበትን ክር ደመወዝ የሚከፍላችሁ ቤተ ክርስቲያን ሰብስቦ አባዝቶ ሽጦ ለቤተ ክርስቲያን ገቢ ማድረግ ሲገባ እናንተ ቀማችሁ ያስተማራችሁበትን ሰብስባችሁ ለምእመናን ትሸጣላችሁ::

ይህ የተዋሕዶ ቤተ ክርስቶያን ሥርዓት ሳይሆን የፕሮቴስታንት ሥርዓት ነው:: ሣታውቁት የፕሮቴስታንትን አሠራር በተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ እያስገባችሁ ነው:: ዛሬ እሁድ ቁሞ ያስተማረውን ስብከት በክር አዘጋጅቶ ለገቢያ ማቅረብ ዋናው ትልቁ ገቢ ሁኖአል:: ለምሳሌ አባ ወልደ ትንሣኤ እያልነህ የሚያስተምሩት ትምህርት ተራብቶ ለምእመናን የሚያቀርቡት ቤተ ክርስቲያን እንጂ በእርሳቸው አማካኝነት አይደለም::

የእርሳቸው ፍላጎት ትምህርቱ ለምእመናን መድረሱ ብቻ ነው:: ይህ ነው የተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ሥርዓት እንጂ ምጣኔ ሀብት ለመሰብሰብ በግል መስገብገብ ትክክል አይደለም ጥንቃቄ ይደረግበት:: ለካ የዚህ ዓይነት ካህናት በዝቶ ነው አጤ ቴዎድሮስን ሲያበሳጫቸው የነበረው::
አጤ ቴዎድሮስ አገራቸውን ለማሠልጠን ከፍተኛ የሆነ ፍቅር ኑሮአቸው ሲነሡ ግንባር ቀደም ወሬኞች የበስማም ቄሶች ካህናት ነበሩ ለእርሳቸው ጠላት የሆኑት:: ለዚህም ነበር አጤ ቴዎድሮስ "ታግዬ ያልጣልኩት የቄስን ጠብ ነው" ያሉት በልጅነታቸው የቄስ ትምህርት የተማሩ ከመሆናቸው በላይ ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ስማቸው ያልተጠቀሰው መነኩሴ ጥሩ አድርገው አስተማሩአቸው::

እርሳቸውም የቄሱ ተንኮል አልጠፋቸውም ሁኖም ካሸነፋቸው መካከል ካህናት መሆኑ ራሳቸው ተናግረዋል:: የካህናቱ አድማ ግቡን የሚመታው ለምንድነው? በዛን ሰዓት ይቅርና ዛሬ ድረስ ካህናቱ የጠሉትን የሚያስጠሉበት ዘዴ ብዙ ነው:: የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ ሳነብና ዛሬ የማያቸውን የቤተ ክርስቲያን አባቶች ተግባር ሳጤን እውነትም ቄስን ታግሎ መጣል አይቻልም:: ምክንያቱም ቄሶች የሚናገሩት ሁሉ በኅብረተሰቡ ዘንድ ተቀባይነት አለው::

ቄሶች አጥፍተው ሌላውን አጥፊ አድርገው ያቀርባሉ:: ከዚህ በፊት በጻፍኩት መጽሐፍ "የበስማም ቄሶች"እልክ ብለው የተወሰኑ ምእመናን ወቀሱኝ ለነገሩ አልረዳቸው ብለው እንጂ እንደ ካህን አድመኛና ሴረኛ የለም:: የቤተ ክርስቲያን ምእመን ሳያጠፋ አጥፊ ተብሎ ልጅ ቢወልድ ክርስትና አይነሣለት ስርግ ቢያደርግ አይባረክለት ለምን ተብለው ሲጠየቁ ከማስረዳት ይልቅ በደፈናው አጥፍቷል ብለው በሩን ይዘጋሉ:: እነሱ የወደዱትን ባላቸው ሥልጣን ተጠቅመው ለማስታረቅ ጥረት ሲያደርጉ እነሱ የተጣሉ እንደሆን

ታረቁ ሲባሉ ፈጽሞ ይላሉ ምእመናኑን በቀላሉ አሳምነው እነሱ የጠሉትን ግለሰብ ከኅብረተሰቡ አግልለው ያስጠሉታል::

አቶ ሀብተ እንደነገሩኝ "ቤተ ክርስቲያን አባል ሁኜ ሳለ የገንዘብ አቅም አንሶኝ መክፈሌን ካህኑ ያውቃሉ:: እሁድ እሁድ ሥለምስራ ቤተ ክርስቲያን አልሄድም:: ይህን ካህኑ አሳምረው ያውቃሉ:: ታዲያ አንዴ ስብሰባ ላይ በቤተ ክርስቲያን ዙሪያ ላይ ውይይት ነበርና እኔ ስናገር ካህኑ ቅድሚያ እሁድ እሁድ ቤተ ክርስቲያን መሄድና አሥራት በኩራት የማይከፍል ሰው አስተያየት መስጠት አይችልም በማለት አሳፈሩኝ በማለት ነግረውኛል:: የዚህን ዓይነት ካህን ነበር አጤ ቴዎድሮስ "ሰነፍ እረኞች ስለሆናችሁ እግዚአብሔር ይፈርድባችኋል" ይሏቸው ነበር:: ታዲያ ለእንዲህ ያለ ካህን ሐጢያት ብሎ ቢነግሩት ፀሐይ ሳትገባ አገሩን የስማሁት ብሎ ያዳርሰው የለም እንዴ?

ት/ተ ሕዝቅኤል ም÷34÷3 "እረኞች በጎችን ያሰማሩ ዘንድ አይገባቸውምን? ጮማውን ትበላላችሁ ጠጉሩንም ትለብሳላችሁ የወፈሩትን ታርዳላችሁ በጎቹን ግን አታሰማሩም:: የደከመውን አላጸናችሁትም የታመመውንም አላከማችሁትም የተሰበረውንም አልጠገናችሁም የባዘነውንም አልመለሳችሁትም የጠፋውንም አልፈለጋችሁትም በኃይልና በጭቆናም ገዛችኋቸው:: እረኛንም በማጣት ተበተኑ ለምድርም አራዊት ሁሉ መብል ሆኑ::" ይላል::

የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ምእመናን ዛሬ ጠባቂ በማጣታቸው እየባዘኑ ናቸው:: በተለይ በዚህ በስደቱ ዓለም የቤተ ክርስቲያን ልጆች እየባዘኑ ናቸው:: ልዑል እግዚአብሔር ሁሉን የሚያይበት መነጩር እንዳለው ከእኛ ይልቅ እነሱ ያውቃሉ:: በዚህ በአሜሪካን አገር አንዳንድ ካህናት ከሰበካ ጉባኤው ከቦርድ ጋር ይመረጡና አብረው ይሠራሉ::

ታዲያ ካህኑ በስብሰባ ከሰበካ ጉባኤው ጋር አልግባባ ሲሉ አስቀድመው" እንዳትናገር አውግዝሃለሁ" እያሉ አንዱን ሁሌ ያበሳጩታል:: በአንድ የሃሳብ ፍጭት ላይ ሊናገር እጁን ሲያወጣ ቄሱ የተለመደውን ውግዘታቸውን ሲጥሉበት "እኔም በመሃይም መብቴ አውግዤዎታለሁ እንዳይናገሩ" ብሉአቸዋል:: ይህን ያህል ነው ምእመናን በስቃይ ላይ ያሉት::

ምዕራፍ 8

አጤ ቴዎድሮስን ቀደምም ዛሬም የሚወዱ ካህናት አሉ!

አጤ ቴዎድሮስ በነበሩበት ዘመን የነበሩ የሃይማኖትና ወታደራዊ ጀግና ስመ ጥር ሰዎችን ስንጠቅስ መምህር አካለ ወልድና ፊታውራሪ ገብርዬ በእስላም ሃይማኖት ሼክ ሁሴን ጅብሪል ቅድሚያ የሚጠቀሱ ናቸው:: ኢትዮጵያ በዘመነ መሳፍንት ወቅት በተለይም ቤተ ክርስቲያን ጠፍታ ነበር:: ይህን በመረዳት መምህር አካለ ወልድ አጤ ቴዎድሮስን በጣም ይወዱአቸው ነበር:: ለዚህም እርሳቸው የተቀኙት ቅኔ ዋቢ ነው:: ይህ መምህር አካለ ወልድ የተቀኙት ቅኔ ከዚህ በፊት በተለያዩ መጻሕፍት ተጠቅሶ ነበር:: አሁን ግን ራሱን ችሉ የመምህር አካለ ወልድ ታሪክ መጽሐፍ በመታተሙ ከዚህ በታች ጥቅስ ልውሰድ::

<u>የመምህር አካለ ወልድ ቅኔዎች</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 227
"ለሞት ወለሕይወት፤
ሥልጣን ብከ ቴዎድሮስ፤
እለ ኢተቀንዩ ለከ እስመ ልቃሐ ሞት ተፈድዩ፤
ወወረሱ ሀገረ ሕይወት ዘለከ ተቀንዩ::
አመኒ ተሰምዐ በዜና ነገረ ብሉይ አብድዩ
ተረፈ ኤልያስ ዘየሐዩ
እምጠለ ቤትከ ፍትሕ በዘይረውዩ፤
እስምዕ ሰብአ መሃይማነ አርያሃ
ወዘካርያስሃ ወልደ በራክዩ::"

ትርጉም ወደ አማርኛ

"ቴዎድሮስ ሆይ!
ለመግደልም ለማዳንም ሥልጣን አለህ፤
ለአንተ ያልተገዙ የሞት ብድራትን ተቀብለዋልና
ለአንተ የተገዙም የሕይወት ሀገርን ወርሰዋልና
በሕይወት የሚኖረው የኤልያስ ቅሬት የሆነው
የሸማግሌው አብድዩ ነገርም በዜና በተሰማ ጊዜ

ከቤትህ ጠል/ፍርድ ይረኩ ዘንድ
የታመኑ ሰዎችን/አርያንና
የበራክዩ ልጅ ዘካርያስን አስመስክር" ይላል ቅኔው::

የቅኔው ፍሬ ሐሳብ አጤ ቴዎድሮስ በሕይወትም በሞትም ላይ ሥልጣን ስላላቸው አሜን ብለው የተገዙት ሕይወትን ሲወርሱ እምቢተኞች የሞት ፍዳ መቀበላቸውን ከአርያና ከበራክዩ ከዘካርያስና ከአብድዩ ታሪክ ጋር እያመሳሰሉ አቅርበውታል:: ያጤ ቴዎድሮስ አነሣስ ለመሳፍንቱ አሣርና መከራ ሲያወርድ ለተርታው ሕዝብ በተለይ ለተበደለው ወገን ደስታ እንደሚያመጡ ተገምቷል:: ይኸንንም የሚያስረዳን በነገሡበት ቀን እንዲህ ብሎ የተቀኘው የአማርኛው መወድስ ቅኔ ነው:: ቅኔውን ካሣ ብሎ ነው የተቀኘው::

"ይበዝህ የበደልኸኝ አንተ
ምውተ ምግባር እኔን እግዚአብሔር ሕያው
ብንታረቅም አሁን በካሣ ነው::
ሰጥተውኛልና ሥሳቤ ፈርደው
እህሉም በቅሉ እንዳይጠፋ
ዝናመ ምሕረት ካሣን
በኢትዮጵያ አዘነምኸው
አሁንም ስጠኝ ካሣዬን በጉልቆ ፍጡራን አኃው
ጉልቆ ዘመኑን ታውቃለህና ጉልቆ ዘመኑን አታጉድለው
ወእንበለ ካሣ ተዐረቀ ኢይበሉኒ አበው
ካሣ ለተበደለ ከጥንት የመጣ ነው::" ሲሉ ተቀኝተዋል::

<u>የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አጭር ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 75 "በዘመነ መሳፍንት የተከፋፈለችውን ኢትዮጵያን አንድ በማድረግ የሚታወቁት ታላቁ ንጉሥ አጤ ቴዎድሮስ ለኦርቶዶክስ ሃይማኖት ታላቅ አክብሮት ስለነበራቸው በቤተ ክርስቲያን ውስጥ የነበረውን ጭቅጭቅ ለማስወገድ የበኩላቸውን ጥረት አድርገዋል" ሲሉ ጽፈዋል:: ወጣት ካህናት የዛሬዎቹ የአጤ ቴዎድሮስን ተግባር የተቀበሉ ብዙ ናቸው::

<u>የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 76 "አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ከተዋሕዶ ሃይማኖት፤ተዋሕዶ ሃይማኖትን ከኢትዮጵያ ነጥለው የማያዩ

ሃይማኖታዊና ብሔራዊ መሪ ነበሩ። በዘመናቸው በኢትዮጵያ የነበሩትን ሚሲዮናውያን ሁሉ ሰብስበው ኢትዮጵያ የራሷ የወንጌል መምህራን አሏት። ይልቁንስ እናንተ የሠለጠናችሁበትን ለእኛም የሚያስፈልገንን ብረት ማቅለጥና መቀጥቀጥ ቴክኖሎጂ አስተምሩን ብለዋቸው ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ብፁዕ አቡነ ጎርጎርዮስ አጤ ቴዎድሮስ ብሔራዊ መሪ መሆናቸውን ተረድተው ትውልዱ እንዳይረሳቸው ጽፈዋል። ሰንፍ ካህናት ዛሬም ድረስ የሚጠላቸው መኖሩ አይዘነጋም። ነገር ግን ከጳጳስ እስከ መነኩሴ ተዋሕዶ ሃይማኖት እንዲስፋፋ የሚፈልጉ ሁሉ ዛሬም ያከብሩአቸዋል። የሚያከብሩአቸው ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን እንዳትጎሳቆል የሚያስቡት ብቻ ናቸው። ሆድ አምላኪዎች ካህናትማ ስማቸው እንዲጠራ የማይፈልጉ አሉ።

አባ ገሪማ (ዶ/ር) <u>የኢትዮጵያ ኦርቶቅዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አስተዳደር</u> በየዘመናቱ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 49 "የተወሰኑ ካህናት ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያንን ተገን አድርገው አጤ ቴዎድሮስን ሊያወናብዷቸው ቢሞክሩም አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ከተዋሕዶ ሃይማኖት ተዋሕዶ ሃይማኖትን ከኢትዮጵያ ነጥለው የማያዩ ሃይማኖታዊና ሀገርን ወዳድ ኢትዮጵያዊ መሪ ስለነበሩ በወንበዴዎች ሙከራ ሊበረግጉ አልቻሉም" ሲሉ ብፁዕ አቡነ ገሪማ ጽፈዋል።

እንዲያውም ብፁዕ አቡነ ገሪማ "በወንበዴዎች ሙከራ ሊበረግጉ አልቻሉም" ሲሉ ካህናት ወንበዴዎች መሆናቸውን ተረድተዋል። በነገራችን ላይ ብፁዕ አቡነ ገሪማ ዛሬም በቤተ ክርስቲያን ላይ ወንበዴዎች መኖራቸውን የመሰከሩ መሰለኝ። ቤተ ክርስቲያን እንዳታድግ የሚያደርጉ ጳጳሳት መኖራቸውን በካህናት አስመስለው መግለጻቸው ነው። ይህ ተግባራቸው ዛሬም እየታየ መሆኑን ከመሰከሩ ለወደፊቱ እባክዎ እውነትን ብቻ ይዘው ውሸትን ትተው እንዲሰብኩ ይሁኑ።

<u>የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከልደተ ክርስቶስ እስከ 2000 ዓም</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 335 "የተወሰኑ ካህናት ሥርዓተ ቤተ ክርስቲያንን ተገን አድርገው አጤ ቴዎድሮስን ሊያወናብዷቸው ቢሞክሩም አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን ከተዋሕዶ ሃይማኖት ተዋሕዶ ሃይማኖትን ከኢትዮጵያ ነጥለው የማያዩ

ሃይማኖታዊና ሀገርን ወዳድ ኢትዮጵያዊ መሪ ስለነበሩ በወንበዴዎቹ ሙከራ ሊበረግጉ አልቻሉም" ሲሉ ጽፈዋል። ለዚህም ነው ዛሬ ድረስ አገራቸውን የሚወዱ ካህናት አጤ ቴዎድሮስን የሚወዱአቸው።

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 267 "ከካህናቱ መካከል በጥቅማቸውና በክብራቸው መነካት የተነሣ ግማሾቹ ሲጣሉዋቸው ብዙዎቹ ደግሞ በዘመነ መሳፍንት የነበረውን የእርስ በእርስ ጦርነት የየአውራጃውን መከፋፈል በጎንደርና በደብረታቦር ከተማዎች የነበረውን ድሎትና ቅንጦት መበርከት በመመልከት ጠንከር ያለ ሁሉን ተቆጣጥሮ የኢትዮጵያን ስም የሚያስጠራ የማዕከላዊ መንግሥት መሪ በመጥፋቱ ይናደዱ የነበሩት የሊቃውንት ወገኖች በትንቢት የተነሡት ቴዎድሮስ የሚያደርጉትን ጥረት ከዘመናዊ ግንባታቸው ጋር በማያያዝ የሚገባ አድርገው ድጋፋቸውን እየሰጡ በወረብና በቅኔ የሚያበረታቷቸው ነበሩ።

ከነዚህም መካከል ቴዎድሮስ ራሳቸው ይማሩዋል እንደ አካልዬ ይዋጉዋል እንደ ገብርዬ ብለው ትምህርታቸውን ያደነቋቸው መምህር አካለ ወልድ ይገኛሉ። እርሳቸውም ቴዎድሮስ የመግደል የማዳን ሥልጣን ከአምላክ እንደ ተሰጣቸው ለርሳቸው አልገዛም ያሉት የሞት (ኩነኔ)እንዳገኛቸው የተገዙላቸውን ግን መንግሥተ ሰማያትን እንደ ወረሱ ለማመልከት ሥላሴ ቅኔ ተቀኝተውላቸዋል።

"እንደዚሁም በደረስጌ ከእቴጌ ተዋበች ጋር ስለ መንገሣቸው የተነገረው ቅኔ።"
ተዋቡን ሲያገባ ሠርጉ መች ደመቀ፤
ደረስጌ ስናየው መልሱ አንጸባረቀ፤
ፊትማ ሲያገባት ተከሊል መች ነበረው፤
ካሣ ደረስጌ ነው በሕግ የተዳረው፤
ሊቃውንት ካህናት ካንድ ላይ በሙሉ፤
ጎንደር አልነገሠም ብለው ያድማሉ፤
በከንቱ ነው እንጂ በራስ ፍርድ ለማምጣት፤
ዘውዱ ከተሰራ ሆኗል ዐስር ዓመት፤
ለኢትዮጵያ ሲበጅ ካየነው፤
የንገሡበቱ ደረስጌም ጎንደር ነው"

ብለው ካህናቱ የተቀኙትን ወደ አማርኛ ተርጉመው ጽፈውታል:: ሌሎችም ካህናት በተለያየ ጊዜ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ሙገሳ ቅኔ የተቀኙ መኖራቸው ከተለያዩ የታሪክ መጻሕፍት መልቀም ይቻላል::

በበምእት ምእተ በዘመነ ሐጋይ መሰፍን፤
ዘበቈለ በርእሰ መቅደላ ቴዎድሮስ ወይን፤
እምዘዚአሁ አስካል አምጣነ ጸግቡ በዐይን፤
እለ ጸዋምያነ ኮኑ አውሮፓውያን፤
እመቅደላ ከመ ይጹም እዝን::

ትርጉም
በመቅደላ ራስ
የበቀለ ቴዎድሮስ/ወይን በበጋ መሰፍን
ዘመን በመቶ አፈራ
ከመቅደላ ጆሮ ይፆም ዘንድ
ጾዋሚዎችን የሆኑ የአውሮፓ ሰዎች
ከእርሱ ፍሬ በዐይን ጠግበዋልና::

ሞት ታቦተ ሕጉ ለወልድ
አፎ ተቀርፀ በዘቴዎድሮስ ዕድ

ትርጉም
የወልድ የህጉ ታቦት/ሞት
በቴዎድሮስ እጅ እንዴት ተቀረፀ

እያሉ ይቀኙላቸው ነበር:: አንዳንድ የቀድሞ ቤተ ክርስቲያን አፍቃሪዎች ካህናት የግል ጥቅም ሳያጠቃቸው የኢትዮጵያ አንድነት የሚጠበቅ ጠንካራ አጤ ሲነሣ መሆኑን ያምኑበት ነበር:: በዘመናችንም ቢሆን አጤ ቴዎድሮስን የሚጠሉ ካህናት እንዳሉ ሁሉ የሚወዱአቸው ካህናት ብዙ አሉ:: በቅርቡ የቤተ ክርስቲያን ምሁራን ለአጤ ቴዎድሮስ የፍትሐት ጸሎት ማድረግ አለብን ብለው የተነሡ እንደነበሩ በ1992 ዓም ገደማ በጋዜጦችና በመጽሔቶች ይጻፍ ነበር:: ምኒልክ መጽሔት ዶ/ር ሊቅ አባ ፍሥሐ ጽዮን ካሳ ያደረጉት ቃለ ምልልስ አጤ ቴዎድሮስን በሚመለከት የሰጡትን መልስ ከዚህ ዝቅ

ብዬ እጠቅሳለሁ:: የዘጋቢውን ጋዜጠኛ የመጀመሪያ ጥያቄ ካቀረብኩ በኋላ ጥያቄውን ትቼ መልሳቸውን እጽፋለሁ::

ዶ/ር አባ ፍስሐ ጽዮን ካሳ ምኒልክ መጽሔት ሚያዝያ 1993 ዓም ገጽ 19 ጋዜጠኛው 1ኛ ጥያቄ በቅርቡ እርስዎ በፕሬዝዳንትትነት እየመሩ ያሉት ኢንተርናሽናል ድርጅት የአጤ ቴዎድሮስን ስም በቤተክርስቲያን በሥርዓተ ጸሎት እንዲነሣ ቅዱስ ሲኖዶሱን ጠይቃችኋል ለዚህ ያገኛችሁት መልስ ምንድነው? መልስ ዶ/ር አባ ፍስሐ ጽዮን ካሳ፤ " አዎን እኛ በበኩላችን የአጤ ቴዎድሮስ ስም በሥርዓተ ጸሎት ፍትሐት እንዲነሣ ወስነናል::"

"በጀርመን በእንግሊዝ፤በቻይና እንዲሁም በእስካንዲኒቫያ ሀገሮችና በአሜሪካ ያሉ ኢትዮጵያውያን ሊቃውንት ስለዚህ ጉዳይ በደንብ ከተነጋገርን በኋላ ነው የወሰነው:: የውሳኒያችን ደብዳቤ ለቅዱስ ሲኖዶስ ለሊቃውንት ጉባኤና ለጠቅላይ ቤተ ክህነት እንዲሁም ጉዳዩ ለሚመለከታቸው ሌሎች አብያተ ክርስቲያናትም ለባህል ሚ/ር ለነጻው ፕሬስ ሰጥተናል::"

"ቢፓትርያርኩ በኩል ግን እስካሁን ያገኘነው መልስ የለም:: 2ኛ እኛም በዚህ ጉዳይ ላይ በሰፊው ተነጋግረናል:: ከኛም አልፎ የውጭ ምሁራን ሁሉ በውይይታችን ተካፍለዋል:: ራሱን ለገደለ ሰው ፍትሐት የማይደረገው በሁሉም ሳይሆን በአንዳንድ አብያተ ክርስቲያናት ብቻ ነው:: አጤ ቴዎድሮስ ሰው (ካህናት)ጨፍጭፈዋል ለሚለው ሐዋርያት በሲኖዶሳቸው ሰው የገደለ ሰው መሳ ዘመኑን ይጹም ብለዋል:: አጤ ቴዎድሮስ መሳ ዘመናቸውን ለመጾም ጊዜ ባያጋጥማቸው ለሀገራቸው ክብርና ታሪክ ራሳቸውን አሳልፈዋል:: ይህ ራሱ እንደ ንስሐ የሚቆጠር ነው:: ከዚያ ጊዜ ጀምሮ ያለው ትውልድም እያከበራቸው ነው ተቀብሏቸዋል::"

"አጤ ቴዎድሮስ ቤተ ክርስቲያኗ የሰሞነኛ ብቻ ሳትሆን የምእመናንና የሊቃውንት እንድትሆን ከፍተኛ ጥረት ሲያደርጉ እንደ ነበር ከመዋዕለ ታሪካቸው እናነባለን:: እና እኛም ይኼን ሁሉ ከተነጋገርን በኋላ አጤ ቴዎድሮስ በሥርዓተ ጸሎት እንዲነሡ ተስማምተናል:: ካነሣናቸው ነገር አንዱ የሁዳዴ ጾም የመጀመሪያው ሳምንት ጾም ጾመ ሕርቃል ይባላል::"

“ሕርቃል ንጉሥ ነው። ክርስቲያኖች በአረማውያን እየተሰቃዩ በነበረ ጊዜ የክርስቲያን አለቆችና ሊቃውንት ወደርሱ ሂደው የኛ ጠላቶች የሆኑ ወገኖቻችንን ሁሉ ገደሉብን በብርቱም እያሰቃዩን ነውና እባክህ አንተ እርዳን ብለው ለመኑት። እርሱ ምን ብሎ መለሰላቸው ሐዋርያት በሲኖዶሳቸው ሰው የገደለ ሰው መላ ዘመኑን ይጹም ብለዋል። እኔ ሰው የገደልኩ እንደሆነ መላ ዘመኔን ለመጾም አልችልም። ስለዚህ ምን ይመስላችኋል ቢላቸው መቼም የሰው ልጅ ዕድሜ ብዙ አይደለም ቢበዛ መቶ ነው።”

“አንተ እኛን ነጻ ካወጣኸን ጠላቶቻችንን ካጠፋህልን እኛ ተካፍለን ላንተ እንጾምልሃለን ብለው ቃል ገቡለት። እርሱም በቃላቸው መሠረት ዘምቶ የክርስቲያኖችን ጠላቶች እንዳጠፋቸው በታሪክ ይታወቃል። እኒያ ክርስቲያኖችም ስለ ሕርቃል 8 ቀን ጾሙለት። እኛም በሑዳዴ ጾም የመጀመሪያው ሳምንት ዘወረደ ወይም ሕርቃል የምንለው ስለዚህ ነው። እኛ ኢትዮጵያውያኖች እንደወሰንነው ስለ ቴዎድሮስ በየዓመቱ 8 ቀን እንጾማለን ብለን ወስነናል። በዚህ ምክንያት ነገሩ ይካሄዳል ብለን አምነናል። 3 ሲኖዶሱ ይኸን ካልፈቀደ የአጤ ቴዎድሮስን በዓል ለማክበር ለኛ አይከብድም። ሕዝቡም የዚህ ግንዛቤ ይኖረው ዘንድ በተዋረድ የምንንቀሳቀስበትን መርሐ ግብር ነድፈናል” ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ በላይ የተጠቀሱት የታሪክ ጥቅሶች የሃይማኖት አባቶች ዛሬም ቢሆን አጤ ቴዎድሮስን የሚወዷቸው እንዳሉ ያመለክታል። እነዚህ የሃይማኖት መምህራን አጤ ቴዎድሮስን የሚወዷቸው ለሃይማኖታቸው ቀናዒ የሆኑ ናቸው። ሃይማኖታቸው ከፍ እንድትል የሚፈልጉ ከጳጳስ እስከ ካህን የአጤ ቴዎድሮስን መዋቅር ደግፈው ለቤተ ክርስቲያን እድገት የሚጥሩ ናቸው።

የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስትያን መምህራን አሁን አሁን ወንጌልን ፈትፍተው የሚያስተምሩ ልጆች በቅለዋል። እነዚህ ልጆች ናቸው ዛሬ የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ምእመናንን ከነጣቂ ተኩላ በመከላከል ላይ ያሉ። አጤ ቴዎድሮስ ቢኖሩ ኑሮ በቅሎአቸውን እንደሸለሙት መሽሬ ዲያቆን ይሸልሟቸው ነበር። በዚሁ ከጠንከሩበት ምድራዊ ሽልማት ቢቀርባቸው ከፍተኛውን ሽልማት የሚሰጣቸው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ይሸልማቸዋል።

ክፍል ሰባት

ምዕራፍ 1

አጤ ቴዎድሮስ “የአሜሪካ ጦርነት አበቃ ወይ?”

የእስራት ዘመኔ በአበሻ አገር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 95 “አጤ ቴዎድሮስ ሳሙኤል!ጎባትን በየጊዜው እየሳቡ የአሜሪካ ጦርነት አበቃ ወይ?” እያሉ ያስጠይቁ ነበር። ሲሉ ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስ ለምን ስለ አሜሪካ ጉዳይ ሊያውቁ ፈለጉ? ምን ታያቸው? የጥቁሮች መጎሳቆል አስጨንቋቸው ይሆን? ትኩረት ሰጥቶ የተቸበት እስካሁን አላነበብኩም የማርከስ ጋርቬይ ራእይ ታይቷቸው ይሆን? ዛሬ ያለው የኢትዮጵያ ትውልድ ሊረዳው የሚገባው ነገር ቢኖር ኢትዮጵያ ለእኛ ለኢትዮጵያውያን ብቻ ሳይሆን በቅኝ ግዛት ተይዘው ለነበሩ ሕዝቦች ምሳሌ የነበረች መሆንዋን ነው። ለዚህም ነው የማርቆስ ጋርቬይ ታሪካዊ ንግግሮቹን የምንጠቅሳቸው።

መልአከ ብርሃን ብርሃኑ ብሥራት ኑሮ እና ክርስትና በአሜሪካ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ127 “እኔ የማምነው አንድ አምላክ በኾነው በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ በኢትዮጵያ አምላክ ነው። ደግሞም እኔ ከማንኛውም ነጭ ጋር እኩል ነኝ ማርቆስ ጋርቬይ” ሲሉ ጽፈዋል። ይህን ብሎ የሚናገር ትውልድ አሜሪካ ውስጥ የሚፈጠር መስሎአቸው ይሆን አጤ ቴዎድሮስ! አዎ በእርሳቸው ጊዜ ኢትዮጵያ ለሌሎች የአፍሪካ አገሮች አስተዋጽኦ ባታደርግም ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ለአፍሪካ ሕዝብ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ማድረጓ አይዘነጋም።

ለዛሬው ለእኛው ትውልድ ሳይሆን ለወደፊቱ ኢትዮጵያውያን ትምህርት ይሆናቸው ዘንድ ለማሳሰብ ነው። አሜሪካ የመጣሁት ሚያዝያ 29 ቀን 1979 ዓም ወይም በጎርጎርዮስ ቀመር በ1987 ሲሆን ምርጫን በተመለከተ ብዙም ቦታ ሰጥቸው አላውቅም ነበር። ምክንያቱም አገር አለኝ የሚለው ስሜቴ ፈንቅሎ ኢትዮጵያ ጎንደር

"ሕርቃል ንጉሥ ነው። ክርስቲያኖች በአረማውያን እየተሰቃዩ በነበረ ጊዜ የክርስቲያን አለቆችና ሊቃውንት ወደርሱ ሂደው የኛ ጠላቶች የሆኑ ወገኖቻችንን ሁሉ ገደሉብን በብርቱም እያሰቃዩን ነውና እባክህ አንተ እርዳን ብለው ለመኑት። እርሱ ምን ብሎ መለሰላቸው ሐዋርያት በሲኖዶሳቸው ሰው የገደለ ሰው መላ ዘመኑን ይጹም ብለዋል። እኔ ሰው የገደልኩ እንደሆን መላ ዘመኔን ለመጾም አልችልም። ስለዚህ ምን ይመስላችኋል ቢላቸው መቼም የሰው ልጅ ዕድሜ ብዙ አይደለም ቢበዛ መቶ ነው።"

"አንተ እኛን ነጻ ካወጣኸን ጠላቶቻችንን ካጠፋህልን እኛ ተካፍለን ላንተ እንጾምልሃለን ብለው ቃል ገቡለት። እርሱም በቃላቸው መሠረት ዘምቶ የክርስቲያኖችን ጠላቶች እንዳጠፋቸው በታሪክ ይታወቃል። እኒያ ክርስቲያኖችም ስለ ሕርቃል 8 ቀን ጾሙለት። እኛም በሑዳዴ ጾም የመጀመሪያው ሳምንት ዘወረደ ወይም ሕርቃል የምንለው ስለዚህ ነው። እኛ ኢትዮጵያውያኖች እንደወሰንነው ስለ ቴዎድሮስ በየዓመቱ 8 ቀን እንጾማለን ብለን ወስነናል። በዚህ ምክንያት ነገሩ ይካሄዳል ብለን አምነናል። 3 ሲኖዶሱ ይኸን ካልፈቀደ የአጤ ቴዎድሮስን በዓል ለማክበር ለኛ አይከብድም። ሕዝቡም የዚህ ግንዛቤ ይኖረው ዘንድ በተዋረድ የምንንቀሳቀስበትን መርሐ ግብር ነድፈናል" ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ በላይ የተጠቀሱት የታሪክ ጥቅሶች የሃይማኖት አባቶች ዛሬም ቢሆን አጤ ቴዎድሮስን የሚወዷቸው እንዳሉ ያመለክታል። እነዚህ የሃይማኖት መምህራን አጤ ቴዎድሮስን የሚወዷቸው ለሃይማኖታቸው ቀናዒ የሆኑ ናቸው። ሃይማኖታቸው ከፍ እንድትል የሚፈልጉ ከጳጳስ እስከ ካህን የአጤ ቴዎድሮስን መዋቅር ደግፈው ለቤተ ክርስቲያን እድገት የሚጥሩ ናቸው።

የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስትያን መምህራን አሁን አሁን ወንጌልን ፈትፍተው የሚያስተምሩ ልጆች በቅለዋል። እነዚህ ልጆች ናቸው ዛሬ የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ምእመናንን ከነጣቂ ተኩላ በመከላከል ላይ ያሉ። አጤ ቴዎድሮስ ቢኖሩ ኑሮ በቅሎአቸውን እንደሸለሙት ሙሽራ ዲያቆን ይሸልሟቸው ነበር። በዚሁ ከጠነከሩበት ምድራዊ ሽልማት ቢቀርባቸው ከፍተኛውን ሽልማት የሚሰጣቸው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ይሸልማቸዋል።

ክፍል ሰባት

ምዕራፍ 1

አጤ ቴዎድሮስ "የአሜሪካ ጦርነት አበቃ ወይ?"

የእስራት ዘመኔ በአበሻ አገር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 95 "አጤ ቴዎድሮስ ሳሙኤል፣ጎባትን በየጊዜው እየሳቡ የአሜሪካ ጦርነት አበቃ ወይ?" እያሉ ያስጠይቁ ነበር። ሲሉ ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስ ለምን ስለ አሜሪካ ጉዳይ ሊያውቁ ፈለጉ? ምን ታያቸው? የጥቁሮች መጎሳቆል አስጨንቋቸው ይሆን? ትኩረት ሰጥቶ የተቻበት እስካሁን አላነበብኩም የማርኮስ ጋርቬይ ራእይ ታይቷቸው ይሆን? ዛሬ ያለው የኢትዮጵያ ትውልድ ሊረዳው የሚገባው ነገር ቢኖር ኢትዮጵያ ለእኛ ለኢትዮጵያውያን ብቻ ሳይሆን በቅኝ ግዛት ተይዘው ለነበሩ ሕዝቦች ምሳሌ የነበረች መሆንዋን ነው። ለዚህም ነው የማርቆስ ጋርቬይ ታሪካዊ ንግግሮቹን የምንጠቅሳቸው።

መልአክ ብርሃን ብርሃኑ ብሥራት ኑሮ እና ክርስትና በአሜሪካ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ127 "እኔ የማምነው አንድ አምላክ በኾነው በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ በኢትዮጵያ አምላክ ነው። ደግሞም እኔ ከማንኛውም ነጭ ጋር እኩል ነኝ ማርቆስ ጋርቬይ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህን ብሎ የሚናገር ትውልድ አሜሪካ ውስጥ የሚፈጠር መስሎአቸው ይሆን አጤ ቴዎድሮስ፤ እዎ በእርሳቸው ጊዜ ኢትዮጵያ ለሌሎች የአፍሪካ አገሮች አስተዋጽኦ ባታደርግም ከቅርብ ጊዜ ወዲህ ለአፍሪካ ሕዝብ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ማድረጓ አይዘነጋም።

ለዛሬው ለእኛው ትውልድ ሳይሆን ለወደፊቱ ኢትዮጵያውያን ትምህርት ይሆናቸው ዘንድ ለማሳሰብ ነው። አሜሪካ የመጣሁት ሚያዝያ 29 ቀን 1979 ዓም ወይም በጎርጎርዮስ ቀመር በ1987 ሲሆን ምርጫን በተመለከተ ብዙም ቦታ ሰጥቸው አላውቅም ነበር። ምክንያቱም አገር አለኝ የሚለው ስሜቴ ፈንቅሎ ኢትዮጵያ ጎንደር

ደብረ ታቦር ፋርጣ ግራሪያ ወርቄን ጽዮን ደብር ቀጭ ያደርገኝ ነበር::

አሁን ሁኔታውን ተገንዝቤ ይመስለኛል የአሜሪካን ምርጫ በትግዕሥት መመልከት ስጀምር ወደ ኋላ ከዚያች ካደኩባት የጣር ጎጆ ከአያቴ ጋር ቁጭ ብዬ የባተ የቆጡን ጠይቄ የሚሰጠኝ መልስ ያረካኝ ጀመር:: የኢትዮጵያን ታሪክ በኢትዮጵያውያን የተጻፉትን ደጉንና ክፉውን ደግሜ ደጋግሜ አነበብኩ:: ራሴን አንቱ ለማስኘት ሳይሆን እግዚአብሔር በሚያውቀው ከ1000 በላይ መጻሕፍትን ከ200 በላይ መጽሔቶችንና ብዙ ጦማር ጋዜጦችንና የሥዕል ድምጽ የቪዲዮን ካሴቶችን አጠራቅሜ ሳነብና ስመለከት ይበልጥ ኢትዮጵያ ትዝ ትለኛለች:: ስለ ሀገሬ ጥዋት ማታ አስባለሁ::

የእናቴን ልጅ ወንድሜን በመጀመሪያ አሜሪካ ሳመጣው የጠየቀኝ ጥያቄ "የት አለ ዲግሪህ? የታለ ንብረትህ? አንተን የሚሉ ለአገር አሳቢ ያች አገር ለአንተ ምን አደረገችልህ? እኛ የገበሬ ልጆች ስንሆን ወላጆቻችን አርሶ አደሮች ናቸው:: በአውቶቢስ ሥራ እየሄድክ ስለ ኢትዮጵያ መጽሐፍ የምትሰበስብ" ብሎ 13 ዓመት የምበልጠው ወንድሜ ላይ ታች ተመልክቶ ተቆጣኝ::

በእኔ ጭንቅላት የሚጉላላው ከአያቴ ከእማሆይ የሹሜ ጋር ቁጭ ብዬ ከወንዱ አያቴ ስማቸውን እንጂ መልካቸውን ያላወኩአቸው ከእርሳቸው ባልንጀራ አባ ፈጠን ስለ ኢትዮጵያ ስለ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ግተውኛል:: ቁጭ ብዬ ሳስብ ያ የነሱ ንግግር ከፊቴ መጥቶ ቁጭ ሲል ጭንቅላቴ ወደ ትውልድ አገሬ እየገባ ስላስቸገረኝ በሕይወቴ ላይ ብዙ ችግር ቢገጥመኝም "ተስፋ"ስላለኝ እጽናናለሁ:: ወንድሜም አንድ ቀን ይረዳልኝ ይሆናል::

ልጆቼም ሰው ይሆኑ ይሆናል:: እነሱ ባይሆኑ ምናልባት ልጆቻቸው ይሆናሉ:: ሌሎች ኢትዮጵያውያን የወለዱአቸው ልጆች አያቶቻቸው ለመጡበት አገር ለኢትዮጵያ ያስቡ ይሆናል:: ማን ያውቃል ኢትዮጵያውያን ከወለዱአቸው ልጆች መካከል የአሜሪካ ርእሰ ብሔር የሚሆን ይወለድ ይሆን? ለዚህ ይሆን አጤ ቴዎድሮስ የአሜሪካንን ጠርነት በጥሞና ይከታተሉት የነበረው?

"አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ ትናትም ዛሬም ነገም" የተባለውን መጽሐፍ ለመጻፍ የተለያዩ መጻሕፍትንና ሰነዶችን ስመረምር አለቅሳለሁ:: ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ጀኔቫ ላይ ሲናገሩ የተቀረጸውን የምስል ድምጽ ቪዲዮን ክር ስመለከት አለቅሳለሁ:: የክቡር ጸሐፊ ትእዛዝ አክሊሉ ሐብተወልድን ማስታወሻ ሳነብ አለቅሳለሁ:: ኮሎኔል ጎሹ ወልዴ ስለ ኢትዮጵያ የተናገሩትን ስመለከትና በተለያዩ መጽሔት ላይ የሰጡትን ሳነብ አለቅሳለሁ:: ሌሎች አገር ወዳድ ኢትዮጵያውያን ስለ ኢትዮጵያ ሲናገሩ አለቅሳለሁ:: ሰቨን ራቨርሰን ስለ ኢትዮጵያና ስለ አጤ ቴዎድሮስ የጻፉትንና የተናገሩትን ሳነብና ስመለከት አለቅሳለሁ::

ሊቀ ጠበብት ፓንክረትስ ስለ ኢትዮጵያ ደጋግመው የጻፏቸውን መጻሕፍት ሳነብ አለቅሳለሁ:: በተለይ "አሰብ የኢትዮጵያ አካል ነች" የተባለውን መጽሐፌን ስጽፍ ብዙ አልቅሻለሁ:: "ከጋንቤላ እስከ ሁመራ" የተባለውን መጽሐፍ ስጽፍና ስለ ዳር ደንበር ሳስብ ሥነድ ሳገላብጥ አለቅሳለሁ:: ደግነቱ ከሥራ ቤት ገብቼ ከጽሕፈት ቤቴ ቁጭ የምል ብቻየን ስለሆን ሳለቅስና ሳዝን ባለቤቴ አታየኝም::

አንድ ቀን ግን ከሕዝብ ፊት ስሜቴን መቆጣጠር አቅቶኝ ልናገር ተነሥቼ አቋረጥኩት:: ያም ቀን ሚያዝያ 2 ቀን 2002 ዓም ክቡር ሊቅ ዶ/ር ነጋሶ ጊዳዳና መሐንዲስ ግዛቸው ሽፈራው፣ አቶ ገብሩ አስራት ሲያትል መድረክ ስብሰባ ላይ ለጥያቄ እድል አግኝቼ የድምጽ ማጉያውን ከያዝኩት በኋላ ሳላውቀው ስሜቴ ወልቃይት ጠገዴና ጠለምት፤አልፎ የወሎ ሕዝብ ግማሹ ትግሬ ነህ ተብሎ ሲደበደብ ይታየኝ ጀመር:: የወልቃይት ልጆች ጎንደሮች አማሮችን "ባርኖስ" ያሉአቸው ከ1000 ሺህ በላይ አስረው የፈጇቸው ከአቶ ገብሩ ፊት ስቆም ስሜቴን አልተቆጣጠርኩትም:: ባርኖስ ማለት በትግርኛ ትል አንበጣ ማለት ነው::

አቶ ገብሩ አስራት አማሮችን ትልና ተባይ ያሉአቸውን ልጠይቅ ስነሣ መናገር ተሳነኝ:: ጽፌ ሳነበው በጄ የያዝኩትን ጽሑፍ ሳላነበው ተውኩት:: በዚህ ቀን ብቻ ሳይሆን በተለያዩ ወቅቶች የኢትዮጵያውያን የምሁሮችን ሁኔታ ሳስብ አለቅሳለሁ:: የሥን መንግሥት ፖለቲካን ሁኔታ በተመለከተ ሳስብ አለቅሳለሁ:: የምንኖረው ከሠለጠነው ዓለም ነው በማለት ምሁሮቻችን ሲያወሩ

እሰማለሁ:: እነሱ እንኳን ሊሠለጥኑ ቀርቶ የሠለጠነው ሕዝብ ምን እንደሚያደርግ የተረዱ አይመስሉም::

ለምሳሌ በ1981 ዓም ጄሲ ጃክሰን ለዲሞክራቱ ርእሰ ብሔር ለመሆን ተፎካካሪ ነበሩ:: እርሳቸው አፍሪካን አሜሪካን ናቸው:: አንድ ቴሌቪዥን ጣቢያ "ጥቁር ለፕሬዝዳንትነት ብቁ ነው?" ብሎ ጠይቆ ነበር:: መልሱ "93 እጅ ጥቁር ለፕሬዝዳንትነት ብቁ አይደለም" የሚል ሲሆን በ2000 ዓም በተደረገው የምረጡኝ ፉክክር "አሁንም "አፍሪካን አሜሪካን ለፕሬዝዳንት ብቁ ነው? የሚል ጥያቄ ሲቀርብ መልሱ "97 እጅ አፍሪካን አሜሪካን ለብሬዝዳንትነት ብቁ ነው" የሚል ነበር:: ሴነተር ኦባማ የምረጡኝ ፍክክር በጎርጎርዮስ አቆጣጠር የካቲት 5 ቀን 2008 ማታ በቴሌቭዥኑ ሳዳምጥ ቆይቼ ከወጣሁ በኋላ አለቀስኩ ይህን ስመለከት ትዝ ያለኝ ነገር ቢኖር ወራቱ በቅንጅት መከፋፈል ምክንያት የኢትዮጵያ ሕዝብ ያለበትን ሳስብ፣ አለቅሳለሁ::

በተለይ ነሐሴ 22 ቀን 2000 ዓም ደንቨር የመዝጊያ ተፎካካሪው ሴናተር ኦማባ ንግግር ሲያደርጉ አልቅሻለሁ:: እርሳቸው የአባታቸው አገር ኬንያ ነው:: ኬንያ ቀደም የኢትዮጵያ ግዛት ነበር ኬንያ ማለት በኦሮሞኛ "የኛ" ማለት ነው:: ደንበሩ ከኢትዮጵያ ጋር የተለየው በ1897 ዓም ወዲህ ነው:: የደንቨሩን የስብሰባ መዝጊያ ስመለከት አሜሪካ አንድ ትልቅ አብዮት የተካሄደ መሰሎኛል:: ይህ የአንድነት አብዮት ጠበሉ ወደ ትውልድ አገሬ እንዲደርስ አምላኬን ተማፀንኩ::

የአሜሪካንን ምርጫ ላይ የቀድሞዎቹ ርእሰ ብሔሮች ለመናገር ሲነሡ ሕዝቡ ጭብጨባው አላቆም ብሎ ተመለከትኩ:: ርእሰ ብሔር ክሊንተን ለመናገር ሲነሡ ሕዝቡ በጭብጨባ ደስታውን ሲገልጽ ሳይ በትውልድ ሀገሬ መሪዎች የደረሰውንና ለወደፊቱም የሚደርሰውን ሳስብ አለቅሳለሁ:: የአሜሪካን ምርጫ በተመለከተ ምን ተደረገ ለሚለው የዓለምን ሕዝብ ቀልብ የሳበ ታሪክ ነው:: በርግጥ አሜሪካ ከ1484 ዓም ወይም 1492 በእስፔን ተወላጅ ክርስተፎር ኮሎምቦስ በተባለ ተጓዥ ተገኘች:: ይህ የባሕር ላይ ተጓዥ አሜሪካን ሲያገኝ ባዶ መሬት አልነበረም ሰው ይኖርበት ነበር::

ነዋሪዎች ሕንዶች ሲሆኑ ዛሬ ድረስ ነቲቭ አሜሪካን ይባላሉ:: እነሱም የተለያዩ በጎሳና በቋንቋ የማይገናኙ ናቸው:: በእነሱ የተጻፈ

መጽሐፍ ሳነብ የጎሳቸው ብዛት ከ350 በላይ መሆናቸውን ይገልጻል:: ነገር ግን ሀገሪቱን የሚያስተዳድረው ከዛሬ 4 መቶ ዓመት በፊት ከአውሮፓ የመጣው ትውልድ ነው:: አውሮፓውያን መሬት ጠቦአቸው ወደ ደቡብና ሰሜን አሜሪካ መጥተው ከተወላጆች ጋር ለተወሰነ ጊዜ ተቀላቅለው ከኖሩ በኋላ ተወላጆችን አድክመው ሥልጣኑን በጃቸው ካደረጉ በኋላ ብዙ ጦርነቶች ነበሩ::

ይህን ያልተበላ መሬት ካገኙ ጀምሮ በጉልበት የሚያገለግላቸው ባርያ አመጡ:: አንዳንድ ባልንጀሮቼ "ሁሉንም ከኢትዮጵያ ነው ካላልክ አይሆንልህም" ይሉኛል:: ነገር ግን ታሪክ በመሆኑ መነገር ይኖርበታል እላለሁ:: ታሪክ ጠቅሼ ነው የምናገረው እንጂ ኢትዮጵያን ስለወደድኩ ሁሉን ከኢትዮጵያ የመጣ አስመስዬ መናገር አልሻም:: ቱርኮች ቀይ ባሕርን ተቆጣጥረው ባርያ መግዛት ሲጀምሩ በተለይ በ1525 ዓም አካባቢ አጤ ግራኝ አህመድ አንስልምም ያሉትን ክርስቲያኖች እንደ ባርያ ይሸጡ ነበር:: ሌላው ቀርቶ የአጤ ልብነ ድንግል ልጅ የኋላው አጤ ሚናስ ጦርነት ላይ ተማረኩ:: ባርያ ሁነው ተሸጡ::

አጤ ግራኝ አሕመድ ሙተው የአጤ ልብነ ድንግል ልጅ አጤ ገላውዴዎስ ሥልጣን ሲይዙ የአጤ ግራኝ አህመድ ልጅ ወገራ ላይ ሲማረክ ሁለቱ እቴጌዎች የፈጸሙት ድርድር (ድፕሎማሲ) ውጤት አቤቶ ሚናስን የአጤ ግራኝ አህመድ ባለቤት እቴጌ ድል ወንበራ አስመጥተው ልጃቸውን ከአጤ ልብነ ድንግል ባለቤት ከእቴጌ ሰብለ ወንጌል አስመልሰዋል:: በዚህ ወቅት ብዙ ኢትዮጵያውያንን አጤ ግራኝ አህመድ ባርያ አድርገው ወደ ቱርክ መሸጣቸው አይዘነጋም::

ቱርክ ኢትዮጵያውያን ባሮችን ጭኖ ወደ ሀገሩ ሲመጣ በጊዜው ኃያል የነበረው የስፔን የባሕር ኃይል ቀምቶ ስፔን ወሰዳቸው:: ከዚያም ለ6 ወራት ስፔን አስቀምጦ ወደ አሜሪካ አመጣቸው:: በአፍሪካን አሜሪካን የታሪክ ትንታኔ መሠረት በመጀመሪያ የተገኙት ጥቁሮች 16 ሲሆኑ ቦታው ፍላደልፊያ መሆኑን ሲያብራራ የት አገር እንደመጡ ሰነድ ያጣ መሆኑን ይገልጻል::

በኢትዮጵያውያን የታሪክ ትንታኔ መሠረት እነዚህ በመጀመሪያ የተገኙት ኢትዮጵያውያን ናቸው:: የዛሬው ሰላሴ ቀድሞ ጃማ ይባል ነበር! ጃማ የመጡ በመሆናቸው ከአሜሪካ ወደ ዛሬው ጀማይካ ሄዱ::

ያረፉበትን አገር ስም ሳለመርሳት ጃማ የሚለውን እንደያዙ ለብዙ ዘመን ቆዩ። ነገር ግን ከግዜ በኋላ ጃማ የሚባለው ጀማይካ ተባለ። መልካቸው ኢትዮጵያውያንን የሚመስሉ በብዛት አሉ።

ዛሬ ብዓለም ላይ ተከብሮ የሚገኘው የትራፊክን መብራት የፈለሰፈው ግሬተር ሞርጋን ነው። እርሳቸው ጥቁር ሲሆን የትራፊክ መብራት ሠርቶ በሥራ ላይ ካዋለው በኋላ ትርጉሙን በኢትዮጵያ ሠንደቅ ዓላማ ዓይነት ሰይሟል። ይህ ከፈረንሳይ የመጣው ጥቁር ኢትዮጵያዊ ዘር ሊኖረው ይችላል። ከዚህ በፊት ኢትዮጵያውያን በተለያዩ ዓለም ዙሪያ ታላላቅ ተግባር ይፈጽሙ ነበር። እንግዲህ ከአፍሪካ የመጡት ጥቁሮች በባርነት ቀንበር ተጥሎባቸው ይሰቃዩ እንደነበር አይዘነጋም። ጥቁሮች ጠንክረው በመታገላቸው ርእሰ ብሔር ጆሴፍ ኬኔዲ መምረጥና መመረጥ ይችላሉ ብለው በማጽደቃቸው እነሆ ዛሬ አፍሪካውያን ከአደር አደር እየተደራጁ ናቸው።

ዛሬ ያለው የአሜሪካ ትውልድ ምን ይሠራል እንጂ ቆዳው ምንድነው የሚል ጥያቄ ሳያስገባ በአባታቸው ኬንያ በእናታቸው አሜሪካዊ የሆኑትን ርእሰ ብሔር አቶ ባራክ ሁሴን ኦባማን መረጣቸው። ኬንያ ቀደም ሲል በአክሱምና በላሊበላ ዘመነ መንግሥት ብቻ ሳይሆን በሸዋ ዘመነ መንግሥት የኢትዮጵያ ግዛት ነበረች። የአጤ ግራኝ አህመድ ጦርነት መነሣትና ኋላም ዘመነ መሳፍንቱ መደገም እንኳን ራቅ ያለውን ግዛት ለመያዝ ቀርቶ መሐል ያሉትን አውራጃዎች የሚያስተዳድር መንግሥት ባለመኖሩ በ19ኛው ክፍለ ዘመን ቅኝ ገዥዎች ከኬንያ ጋር ያለውን መሬት ራሱን የቻለ አገር አድርገው ሲወስዱ ኬንያ ለኢትዮጵያ ጎረቤት አገር ሆነች።

ስለዚህ ርእሰ ብሔር አቶ ኦባማ ቢርቅም ኢትዮጵያዊ ዘር አላቸው። ኢትዮጵያውያን ቀደም በትምህርት ኋላም በስደት ወደ አሜሪካን የገባን ብዙ መቶ ሺህ ነን። ታዲያ ከኢትዮጵያውያን ሆነ ከሌሎች አፍሪካውያን ጋር በመጋባት ብዙ ቅይጥ ልጆች ተወልደዋል። እነዚህ ልጆች የመማር እድል ያገኙ ቁጥራቸው ብዙ መቶ ብቻ ሳንሆን ዛሬስ ብዙ ሺህ ልጆች ተወልደዋል። ማን ያውቃል የእኛ ልጆች ባይሆኑም የልጅ ልጆቻችን የአሜሪካ ርእሰ ብሔር ሁነው ሳይመረጡ አይቀሩም! እኔም ሕልም አለኝ።

አንባብያን ግራ ሳይገባችሁ አይቀርም። ምክንያቱም ከአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ጋር ይህ ምዕራፍ ምን አገናኘው ትሉ ይሆናል። በመሠረቱ ትክክል ነው። አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያውያን አሜሪካን መጥተው መኖራቸውና ዛሬ ትውልድ አገራቸውን ኢትዮጵያን በምጣኔ ሃብት ለማሳደግ የሚያደርጉት ጥረት ታይቷቸው ይሆን? ከዚህ በፊት በተለያዩ መጻሕፍቶቼ አልፎ አልፎ ኢትዮጵያውያን ወደ አሜሪካ እንዴት እንደመጡና እንደተሰፉ መመዝገቤ ይታወቃል። የሃይማኖት አባቶች አጽም ዛሬ በሰሜን አሜሪካ ዐርፏል በውጭው ዓለም ለኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አስተዋጽኦ ያበረከቱት ብፁዕ አቡነ ይስሐቅ አንዱ ነበሩ።

ግልጽና ቀና የነበሩትን አባት ምሁራን አሳስተዋቸው በሥርዓተ ጳጳስ ደረጃ ፍትሐተ ጸሎት ሳይደረግላቸው እንደ አልባሌ ሰው ተረሱ። የሚገርመው ነገር ከእርሳቸው የቀብር ሥርዓት ላይ ለመገኘት ከመጡት የቤተ ክርስቲያን አባቶች ወደ ጎዘኑም እንዳይገቡ የተከለከሉ ነበሩ። ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳቱና ሌሎች ሊቃነ ጳጳሳት እያሉ ሊቀ ጳጳስን ያህል ሰው በተራ ካህናት ፍትሐት ተደረገ። ከዚህ ከአንድ ክፍለ ሀገር ወደ አንድ ክፍለ ሀገር አስከሬኑን ሲያመላልሱት ሰንብቶ ጀማይካ አጽማቸው ለማረፍ በቁ። አሁንም የእርሳቸው አጽም ካለበት ቦታ ላይ በአባ ይስሐቅ ስም ገዳም መገደም አለበት። ይህን ለማድረግ መላው የቤተ ክርስቲያን ምእመን መነሣት ይኖርበታል።

መታየት ያለበት የመጀመሪያው ተግባራቸው እንጂ በምሁራን ምክንያት የተፈጠረውን ልዩነት መቁጠሩ አያስፈልግም። እኔ ብፁዕ አቡነ ይስሐቅን የምመለከታቸው በመጀመሪያ ያደረጉትን የተቀደሰ ተግባር ነው። ለዚህም ለወደፊቱ ታሪክ የሚጽፉ ሁሉ ብፁዕ አቡነ ይስሐቅ ለምን እንደ አልባሌ ሰው ተረስተው ቀሩ? ብሎ ጥያቄ ሲያቀርብ ስህተቱ ከማን እንደሆነ መረዳት ይችላል። በኢትዮጵያ ታሪክ ከልቅሶ አትምጡ ተብሎ ተከልክሉ አይታወቅም። ከልቅሶ ላይ ሰዎች አትምጡ አይባሉም! ለምን መጣችሁም አይባልም። እጅግ የተጣሉ ቢሆኑም ከልቅሶ አይከለከሉም! ወይዘሮ ምንትዋብ አጤ ቴዎድሮስ በራሳቸው ሽጉጥ ሲሞቱ በማየታቸው ይህን ብለዋል።

“አባቴን ቢገድሉ ነበር መናዴዴ፤
ወንድሜን ቢገድሉ ነበር መናዴዴ፤

በራስሁ ቆረጡ ይቅር አለ ሆዴ"

እያሉ ያለቀሱት ጀግና እንደ ሰው ከሞተ በኋላ ማንኛውም ሰው አዘንተኛ መሆኑን ለመግለጽ ነው:: እርሳቸውማ እንዲያውም አጤ ቴዎድሮስን በመደገፍ የፈረንጁን ጉርቦ እንቀው አብረው ሙተዋል:: ይህን ነው ታሪክ ያስተማረን እንጂ ከልቅሶአችን አትምጡብን ከዚህ በፊት ተብሎ ተጽፎ አላነበብኩም:: ሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌ በዚህ ዙሪያ የጻፉትን ከመጽሐፋቸው ጥቅስ ልውሰድ::

<u>እንዳፍታ ላውጋችሁ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 290 "ሲያሳድዷቸው ኖረው ሲሞቱላቸው ተሽቀዳድመው ሊቀብሯቸው ነው ዮርክ መጡ አሉ:: ከፍትሐቱ ሥነ ሥርዓት ሲወገዱ ያሳፈረን እሱ ነው እያሉ በኔ በውሳኔው በሌለሁበትና በቦታው ባልነበርኩበት አማረሩ፤ከጳጳስ አፍ የማይወጣ ብልግናም ተናገሩ" ሲሉ ጽፈዋል:: ምናልባት በወቅቱ አብረዋቸው ከነበሩት መካከል ስህተቱ የማን እንደሆን ግልጥልጥ አድርጎ የሚጽፍ እንዳለ ይወጣ ይሆናል::

ለሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌ ወይም ደግሞ ዛሬ ገለልተኛ ነን ለሚሉት ምሁራን ሳይሆን ብፁዕ አቡነ ይስሐቅ የሁላችን አባት ናቸው:: ይህ ገለልተኛ ነኝ የሚለው ኃይል የቤተ ክርስቲያንን አስተዳደር የሚያናጋ የሆዳሞች ዋሻ ነው:: ስደተኛውን ሲኖዶስ ደግፉ አልልም:: ምንም እንኳን ብፁዕ ወጣዮት አቡነ ጳውሎስ ቤተ ክርስቲያንን እያፈረሷት መሆንዋን ባምንም ቅሉ ገለልተኛ ከመሆን የብፁዕ ወጣዮት አቡነ ጳውሎስ ልጆች ብትሆኑ የተሻለ መሆኑን እመርጣለሁ::

ብፁዕ አቡነ ይስሐቅ ብቻ ሳይሆኑ ብፁዕ አቡነ ዜና ማውቆስ እንዲሁ በምድረ አሜሪካ ዐረፉ:: በእርሳቸው ማረፍ ያላዘነ ኢትዮጵያዊ የለም:: በእርሳቸው ማረፍ ምክንያት ለአሜሪካ ድምጽ ሬዲዮን የብፁዕ ወጣዮት አቡነ ጳውሎስ ሲኖዶስ የሰጡት መግለጫ ቀደም ሲል ከጻፉት መጽሐፍ ጋር ይጋጫል:: በእርግጥ ታሪካችን በኀዘን አንጨክንም:: ይህ መሆኑን ጥሩ አድርጌ አውቃለሁ::

<u>ቀኖና ቤተ ክርስቲያንን ያፈረሱት አባ መርቆሬዎስና ተከታዮቻቸው</u> በቅዱስ ሲኖዶስ ተወግዘው ተለዩ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 44-47 ልዩነት የተፈጠረው በሥልጣን ጉዳይ መሆኑን መጽሐፋቸው

ያስረዳል:: ነገር ግን ብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስ የካቲት 6 ቀን 2002 ዓም በማረፋቸው ለአሜሪካ ሬዲዮን ድምጽ መግለጫ ሰጡ:: ክርስቲያኖች በመጀመሪያ ለአረፈ ሰው ቅድሚያ ማጽናናት ነው ወይስ እሉ ባልታ የሚያስፈልገው? ከዚህ በፊት በኢትዮጵያ ታሪክ ያውም በቤተ ክርስቲያኑ ዘንድ ተሰምቶ አይታወቅም::

በተለይ ቅዱስ ሲኖዶስ ነው ከሚባለው ጽ/ቤት ይህ መግለጫ ሲሰጥ የክርስቲያኖችን ልብ ያቆስላል:: ምክንያቱም የውግዘቱን መግለጫ አስሩፍተው ከላይ ከተጠቀሰው መጽሐፍ ላይ በግል ብፁዕ አቡነ ዜናማርቆስን አስመልክቶ የተጻፈው ታሪክና ከዚህ ዝቅ ብሎ የምጽፈው መግለጫዎችና በግለሰብ ስም ከቤተ ክርስቲያን የመጣውን ደብዳቤ ለሚያነብ ቤተ ክርስቲያኗን እንዲርቅ ያደርጋል::

<u>ከኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ሲኖዶስ</u> በብፁዕ አባ ዜና ማርቆስ ላይ የተላለፈውን ውግዘት ማንሣት በተመለከተ የተሰጠ መግለጫ፤ "ብፁዕ አባ ዜና ማርቆስ በ1971 ዓም የወለጋ ሀገረ ስብከት ሁነው ተሹመው ቆይተው ከ1984 ዓም ጀምሮ ቤተ ክርስቲያንን፤ሀገራቸውን ትተው የገቡትንም ቃል ኪዳን ዘንግተው ወደ ውጭ ሀገር በመሄድ ከቀኖና ቤተ ክርስቲያን ውጭ የማይመለከታቸውን ተግባር ሲፈጽሙ ቆይተዋል፤በዚህም ምክንያት ቅዱስ ሲኖዶስ ንስሐ ገብተው በንስሐ ወደ ቤተ ክርስቲያናቸው እስኪመለሱ ድረስ በውግዘት አርቋቸው ቆይቶ ነበር::

ይሁንና ይህ በእንዲህ እንዳለ ብፁዕ አባ ዜና ማርቆስ የካቲት 6 ቀን 2002 ዓም ስላረፉ በሲያትል-ሰሜን አሜሪካ አካባቢ የሚኖሩ የመንፈስ ቅዱስ ልጆቻቸው ውግዘቱ ተነሥቶላቸው ወደ ሀገራቸው ኢትዮጵያ መጥተው በሥርዓተ ሊቀ ጳጳስ ሥርዓት ቀብራቸው በሀገራቸው ኢትዮጵያ እንዲፈጸምላቸው ጠይቀዋል:: ስለዚህ ቅዱስ ሲኖዶስ በተያቄው መነሻነት የካቲት 8 ቀን 2002 ዓም ባደረገው ጉባኤ ውግዘቱ የሥርዓተ ቀኖና ቤተ ክርስቲያን ማፋለስ ስለነበር ሥርዓተ ጸሎት ተደርጎላቸው ቅዱስ ሲኖዶስ በሚፈቅደው መካነ መቃብር ሥርዓተ ቀብራቸው እንዲፈጸም በማለት ቅዱስ ሲኖዶስ በአንድ ድምጽ ተስማምቶ ወስኗል" ይላል::

"የመንፈስ ቅዱስ ልጆቻቸው ውግዘቱ ተነሥቶላቸው ወደ ሀገራቸው ኢትዮጵያ መጥተው በሥርዓተ ሊቀ ጳጳስ ሥርዓተ ቀብራቸው እንዲፈጸምላቸው ጠይቀዋል "ይላል:: ለመሆኑ የተወገዘ ጳጳስ ከሆነ እንዴት የመንፈስ ቅዱስ ልጆች ሊኖሩት ይችላሉ? ይህ ሰፋ ያለ ትችት የሚያስፈልገው በመሆኑ ባልፈው ይሻላል::"

"ሌላው አስከሬናቸው ወደ ኢትዮጵያ መግባት እንዳለበት የጠየቁ ብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስ ያስተማሩአቸውና ከኢትዮጵያ ሲያትል አምጥተው አሠልጥነው ፖርትላንድ የላኳቸው በመንፈስ ግን የብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ ልጅ የሆኑት ቀሲስ እንዱአለም ይርዳው፤ መሆናቸው ከቤተ ክህነት 12/4 2002 ዓም የተጻፈላቸው ደብዳቤ ያስረዳል::

<u>ለቀሲስ እንዱአለም ይርዳው</u>12/4/199/2002 ዓም "ከዚህም ጋር ውግዘቱ ተነሥቶላቸው አስከሬናቸው ወደ ሀገራቸው ኢትዮጵያ ገብቶ ሥርዓተ ጸሎቱ ተፈጽሞላቸው ኢትዮጵያ እንዲቀበሩ በጠየቃችሁት መነሻነት ቅዱስ ሲኖዶስ የካቲት 8 ቀን 2002 ዓም ባደረገው ጉባኤ ውግዘቱ ተነሥቶላቸው ወደእናት ሀገራቸው ኢትዮጵያ መጥተው ሊቀ ጳጳስ ብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስ እየተባሉ ሥርዓተ ጸሎት ተደርጎላቸው ሥርዓተ ቀብራቸው እንዲፈጸም ቅዱስ ሲኖዶስ የወሰነ መሆኑን እናንተ የመንፈስ ልጆቻቸው ተረድታችሁ በቅዱስ ሲኖዶስ ውሳኔ መሠረት ጉዳዩን በመከታተል ትብብር ታደርጉ ዘንድ ይህን ደብዳቤ ልከንላችኋል" ይላል::

ለአሜሪካ ድምጽ የሰጡትን መግለጫ በአንድ አረፍተ ነገር ከዚህ ደብዳቤ መግቢያ ላይ የጠቀሱ ሲሆኑ ድግግሞሽ በመሆኑ አልገለበጥኩትም:: በእርግጥ ከዚህ ደብዳቤ ላይ ትንሽ ልይት የሚያደርገው ቃል "የካቲት 6 ቀን 2002 ዓም ከዚህ ዓለም በሞት የመለየታቸውን የወንድማችንን ዜና ዕረፍት በሰማን ጊዜ እጅግ በጣም አዝንናል፤ኀዘኑም ተሰምቶናል" ይላል::

የብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስን ዕረፍት በተመለከተ የሲያትል ሕዝብ ሁሉም አዘንተኛ ነበር:: በተለይ የቅዱስ ገብርኤል ቤተ ክርስቲያን ምእመናን ወንዱም፤ሴቱም፤ትልቁም፤ሕፃናቱም፤ሁሉም አዘንተኛ ነበር:: ማረፋቸው ከተሰማ ጀምሮ ከተለያዩ ክፍለ ሀገር ሳይሆን ከተለያዩ አህጉራት ኢትዮጵያውያን ወደ ሲያትል ሲመጡ የቅዱስ

ገብርኤል ምእመናን ከአየር ማረፊያው ወደ ቤተ ክርስቲያኑ ማታ ደግሞ በየቤታቸው በመውሰድና እንግዶችን በማስተናገድ የተደረገውን መልካም ተግባር በዚች ምዕራፍ ጠቅሼ አልጨርሰውም እኔ እስከ መጨረሻው ሰዓት ስመለከት ስንብቻለሁ::

እጅግ በኀዘን የተጎዱ መኖራቸውን አስተውያለሁ:: ከቤተ ክርስቲያን መነኮሳት መካከል ከሎስ አንጀለስ ቅድስት ማርያም የመጡት አባ ጽጌድንግል ደግፋው ተጎድተዋል:: ሌሎች እንዲሁ! አስከሬናቸውን ለማሳረፍ ከፍተኛውን ተግባር የፈጸሙ ከብዙ በጥቂቱ በእኔ ዓይን አቶ እዝራ ተሾመ፤እንጅነር ግርማ ኃይለ ልዑል ወንጌል ሰባኪው አባ ገብረ ሥላሴ ጥበቡንና የወቅቱ ሊቀ ዲያቆናት ታደሰ የጓላሽት የዛሬው አባ ገብረ ሥላሴ ለአብነት ብጠቅስ ይበቃል::

የብፁዕ አቡነ ዜናን አስከሬን አክብሮት ያገኙ ምናልባት ልዑል መኮንን ኃይለ ሥላሴና ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ባስልዮስ፤ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያና ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ ታላቁ ባለቅኔ ጸጋዬ ገብረ መድኅን፤ እንዲሁም ድምጻዊው ዶ/ር ጥላሁን ገሠሠ፤ ሕዝቡ አንዝኖ አልቅሶላቸዋል:: ከላይ የጠቀስኳቸው ከትውልድ አገራቸው ላይ ነበር:: በስደት ዓለም ከሰው አገር ላይ እንደ አቡነ ዜና ማርቆስ አክብሮት ያገኘ ኢትዮጵያዊ እስካሁን ያለ አይመስለኝም::

ለዚህም ታላቅ አክብሮት ያደረጉት ሠርቶ የማሠራት ልምድ ያላቸው ስማቸውን ከላይ የጠቀስኳቸው ምሁራንና የቤተ ክርስቲያን ልጆች ሲሆኑ ለዚሁ በዓል ማማር ደግሞ የቅዱስ ገብርኤል ቤተ ክርስቲያን ምእመናን ዋናዎቹ ናቸው:: በእንባ በኀዘን ሰው የሚመለስ ቢሆን ኑሮ ብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስ ይመለሱ ነበር:: ነገር ግን ከጌታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ ውጭ ከሞት የተነሣ ባለመኖሩ ብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስ በሰው ኃዘንና ልቅሶ ሊመለሱ አልቻሉም:: የብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስን ዕረፍት አስመልክቶ ነጸብራቅ መጽሔት ልዩ እትም ሁና ለ40 ቀናቸው መታሰቢያ ወጥታለች::

ዘራዐዳዊት ጌጡ <u>ነጸብራቅ መጽሔት</u> መጋቢት 2002 ዓም ገጽ 13 "የአባታችን አስከሬን በቋሚነት የሚያርፈው በአሜሪካ ሀገር በሒውስተን ቴክሳስ በሚገኝ ብቸኛውና የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ገዳም እንደሚሆን በስደት ሀገር

የሚገኘው ሕጋዊው ቅዱስ ሲኖዶስ ወስኗል" ሲሉ ጽፈዋል:: እንዲሁም ሌላው ናፍቆት የተባለው መጽሔት እንዲህ ሲል ዘግቧል::

<u>ናፍቆት መጽሔት</u> የካቲት 2002 ዓም ገጽ 5 "አቡነ ዜና ማርቆስ በስደት ሕይወት ባሳለፏቸው ዓመታት ሁሉ በውጭው ዓለምም በስደት ላይ ያለውን ሕዝብ ሲያጽናኑ፣ በሃይማኖት ሲያንጹና ሲያረጋጉ እንዲሁም በስደታቸው ዘመንም ሳከናወኑት ታላቅ ሐዋርያዊ ተልእኮ መነሻና የመንበረ ጵጵስናቸው ጽሕፈት ቤት በማድረግ ያገለግሉበት የነበረውን በሲያትል ዋሽንግተን የመካነ ብርሃን ቅዱስ ገብርኤል ካቴድራልን ሙሉ አገልግሎት የሚሰጥበት ቤተ ክርስቲያን አድርገው በማሳነጽና በማደራጀት ለ17 ዓመታት አገልግለዋል" ሲል ዘግቧል::

<u>አቦል መጽሔት</u> ታኅሣስ-ጥር-የካቲት 2002 ዓም ገጽ 42 "ገዳሙም በብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስ ሊቀ ጳጳስ እንደሚሰየም ታውቋል" ሲል የአስከሬን ማሳረፉን ሥርዓት አስመልክቶ ሰፊ ዘገባ ዘግቧል:: የብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስን ማረፍ አስመልክቶ ሲያትል ታይም ሁለት ቀን የዘገበ ሲሆን ሌሎችም የኢትዮጵያውያን መጽሔቶች ዘግበዋል::

ከዚህ ላይ ጠንከር ያለ ሥራ ስደተኛው ሲኖዶስ መሥራት እንዳለበት ማስጠንቀቂያ የሰጡም ምእመናን እንዳሉ ግልጽ ነው:: ገዳሙ መመሥረት እንዳለበት የቤተ ክርስቲያን ልጆች ሲኖዶሱን ማሳሰባቸው ከዚሁ መጽሔት ለመረዳት ችያለሁ:: ይህን ግጥም የገጠሙት ኮሎምቦስ ኦኃዮ የመድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን ምእናን ናቸው::

<u>ነጸብራቅ መጽሔት</u> መጋቢት 2002 ዓም
ገጽ 44 "ቅዱስ መርቆሬዎስ ስደተኛው አባት
ይበርቱ እንግዲህ እርስዎም በጸሎት
ብፁዓን ጳጳሳት ካህናት በሙሉ
በአንድነት ሆናችሁ በርታ በርታ በሉ
ሠርታችሁ አሥሩ አርአያ እንድትሆኑ
እንግዲህ በርቱና ገዳሙንም አቅኑ" ሲሉ ገጥመዋል::

ከላይ እየደጋገምኩ እንደጠቀስኩት አጤ ቴዎድሮስ የአሜሪካን ጦርነት ለማወቅ የፈለጉበት ምክንያት ምናልባት እንዲሁ ብዛት

ያላቸው ኢትዮጵያውያን መጥተው የሚኖሩበት መሆኑ ታይቷቸው ይሆን? በሂውስተን ቴክሳስ እንዲሁ በብፁዕ አቡነ ዜና ማርቆስ ስም ገዳም ተሰይሞአል:: አጽማቸው ሊያርፍበት በእቅድ ተይዟል:: ኢትዮጵያውያን በአሜሪካ በብዛት ቤተ ክርስቲያን መሥርተዋል:: ከዚህ በፊት በኢትዮጵያውያን እጅ የገቡ ሕንጻ ቤተ ክርስቲያናት ብዙ ዘመን ያገለገሉ ሲሆን አንዳንድ አካባቢ መሬት ገዝተው ትላልቅ ሕንጻ ቤተ ክርስቲያን ያሳነጹ ጠንካራ ክርስቲያንኖች እንዳሉ አይዘነጋም:: ከነዚህ ሁሉ በታላቅነቱ የታወቀው ቤተ ክርስቲያንግን አትላንታ ነው::

<u>አቦል መጽሔት</u> ታኅሣስ-ጥር-የካቲት 2002 ዓም ገጽ 15 "በነሐሴ 29 ቀን 2009 ዓም በ5.5 ኤከር ላይ በ3.2 ሚሊዮን ዶላር ተገንብቶ ልዑል እግዚአብሔር ፈቅዶ ስለሆነ በቅዱስ ፓትርያርኩ መሪነት በብፁዓን ሊቃነ ጳጳሳት፣ካህናት፣ መምህራን፣ ዲያቆናት መዘምራን እና ብዙ ምእመናን በተገኙበት ቤተ ክርስቲያኑ ተባርኮ ተመረቀ" ሲል መጽሔቱ ጽፏል::

ይህ ታላቅ ርእሰ አድባራት ቤተ ክርስቲያን የተገነባው አትላንታ ጆርጅያ ነው:: ይህ ቤተ ክርስቲያን አሜሪካ ካሉት የኢትዮጵያውያን አብያተ ክርስቲያናት በትልቅነቱ ግንባር ቀደም መሆኑ ተነግሮለታል::ዛሬማ ቤተ ክርስቲያን ብቻ ሳይሆን ማኅበራትም ተደራጅተው ሕንጻ እየገዙ ባለቤት ሁነዋል:: ለዚህ ቅድሚያ የሚሰጠው ኢትዮጵያውያን ቁጥራቸው ትንሽ ተግባራቸው ትልቅ የሆኑ ኢትዮጵያውያን ያሉበት በችካጎ ያሉት ኢትዮጵያውያን ናቸው:: ለዚህ ታላቅ ተግባራቸው ለሌሎች በስም ምሁር ለሆኑት በተግባራቸው ከመሀይም ለማይለዩ ለሌሎች ምሁራን አርአርያ ናቸው::

ከችካጎ ኢትዮጵያውያን ኅብረት በሌሎች ክፍለ ሀገር ያለን ኢትዮጵያውያን ምን ተማርን? ማኅበራት መመሥረታቸው ሽማግሌዎቹ ተሰብስበው ይውሉበታል:: ሕፃናት በወላጆቻቸው ትውልድ ሀገር ፊደልና ቋንቋ የማንነት ታሪክ ሊማሩበት ይችላሉ:: ሕፃናት እውቀት ሊያገኙበት የሚችሉት ማኅበራት ሲመሠርቱ ነው:: ሥራ ፈልጎ ማስገባትና ሲታመሙና፣ሲደክሙ ረዳት የሌላቸው ብዙ አዛውንቶች ችግር ላይ መሆናቸውን መረዳት አለብን::

ዛሬማ ሩቅ ሳንሄድ ቁጥራቸው ትንሽ ተግባራቸው ትልቅ የሆኑት ኢትዮጵያውያን በችካጎ የተጀመረው በሲያትል መደገሙ በሌሎችም ኢትዮጵያውያን ባሉበት ቦታ ሁሉ ጠበሉ እንዲደርሳቸው በር ከፋች ሁኗል:: ከዚህ አገር ለመኖር በማኅበር መደራጀት አስፈላጊ መሆኑን ወይዘሮ ሙሉእመቤት ረታ፤የሲያትል ማኅበር ሊቀ መንበር አስምረውበታል::

ወይዘሮ ሙሉመቤት ረታ አውራምባ ታይም ጋዜጣ 1ኛ ዓመት ቁጥር 3 ጥር 2011 ገጽ" እንድነታችን በዚህ አገር ፖለቲካ ትልቅ አቅም አለው:: ሴናተሩም ሆነ ሌሎች ፖለቲከኞች የኢትዮጵያውያን ኮሚኒቲ ሲባል ሁሉም መምጣት ይፈልጋል:: ምክንያቱም ለእነሱ ይህ ድምፅ ነው:: ስለዚህ ችግሮቻችን ለማቅለል በኮሚኒቲ አንድ ሆነን መንቀሳቀስ አለብን::"

"የቱንም ያህል በፖለቲካ ልንለያይ እንችላለን እንደ ኮሚኒቲ ግን ውጤታማ የሚያደርገን ይህንን ኮሚኒቲ ስናጠናክረው እና ድምፃችን መሰማት ሲችል ነው:: ሕዝቡ ለዚህ ሕንጻ መግዛት ቁልፍ ሚና ተጫውቷል:: አሁንም ይህንን ሁሉ ስኬት አብቅተን ወደ ኋላ እንዳንመለስ ሕዝቡ ሥራዬ ብሎ ኮሚኒቲውን እንዲንከባከብ አደራ እላለሁ" ሲሉ ተናገሩ::

ይህን የሲያትልን ሕንጻ እንዲገዛ ጥረት ያደረጉት ትንሽ ናቸው:: እነዚህ ኢትዮጵያውያን የማይሞት ልጅ በመውለዳቸው በታሪክ ሲታወሱ ይኖራሉ:: "ሰው ሰው በመሆኑ ያልፋል:: ጥሩ ተግባር ግን ከመቃብር በላይ ይኖራል:: ስለዚህ በሌሎች በሉስ አንጀለስና በዋሽንግተን ዲሲና በአትላንታ ከተማ ያሉ ኢትዮጵያውያን ምን ይጠብቃሉ?

ምዕራፍ 2

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን የተሾሙ ሹማምት

አጤ ቴዎድሮስ እንደነገሡ በየደረሱበት ክፍለ ሀገር ባላባቱን ሹመዋል:: እንኳን በክፍለ ሀገር ደረጃ ቀርቶ በምክትል ወረዳ በየአካባቢው ታማኝ የሆነዉን ሹመውለታል:: በጎጃም ራስ እንግዳ የሁሉም ጠቅላይ ገዥ ሁነው በውስጣቸው ብዛት ያላቸው ባለ

ማዕረጎች ሹመዋል:: ትግሬንም ለራስ ባርያው እና ለራስ ኃይለ ማርያም ሲሾሙላቸው ባሕረ ነጋሽን በውስጣቸው አድርገው እንዲቆጣጠሩ አድርገዋል::

የባሕረ ነጋሽ ተወላጆች በራስ ባርያው አቅራቢነት ተሹመዋል:: በተለይም የካቶሊክን ካህናትና የፈረንሳይን ወኪሎች ለመያዝና ለመውጋት የተዘጋጁትን የሐማሴን ተወላጆች በራስ ባርያው አቅራቢነት ከአጤ ቴዎድሮስ ፊት ቀርበው ሹመት የጸደቀላቸው ባላባቶች ናቸው:: ወሎን ድል ካደረጉ በኋላ ሰቆጣን ለደጃዝማች ገብረ መድኅን ማለትም ለአጤ ተክለ ጊዮርጊስ አባት ሌሎችንም አውራጃዎች እንዲሁ ባላባቱን ሹመውበታል:: ሸዋን እንደተቆጣጠሩ ለባላባቱ የኅህለ ሥላሴን ልጅ መርድ አዝማች ኃይለ ሚካኤልን በሸዋ ሾሙ::

ታሪክ አለቃ ተክለ ኢየሱስ የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 111 " መርድ አዝማች ኃይለ ሚካኤልን በሸዋ ሾመ:: ለአቶ አንዳርጋቸው አበጋዝነትን ሰጥቶ በየአለበት ጸና:: የኅህለ ሥላሴ ሥርዓት ይርጋ ብሎ አዋጅ ነገረ" ሲሉ ጽፈዋል::

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን በመንግሥት ብቻ ሳይሆን በሃይማኖትም በኩል ቢሆን መሪዎች ነበሩ:: በተለይ በክርስቲያኑ መምህር አካለወልድ፤በእስልምናው ሼህ ሁሴን፤በአራቱ ሃይማኖት ካህን ሙሴ የተባሉ መኖራቸውን የሚናገሩ አሉ:: በተለይም በግእዝ የተጻፈ መጽሐፍ ያላቸው አቶ አሰግድ ድሴ "የአራት ሃይማኖት ካህን ሙሴ የተባለ የደንቢያ ሰው ተባባሪያቸው ነበር" በማለት እየተረጎሙ አንብበውልኛል::

1ኛ ጳጳሱ አቡነ ሰላማ 2ኛ ዕጨጌ ወልደ ማርያም
3ኛ መምህር አካለወልድ 4ኛ ሸህ ሁሴን ጅብሪል::
5ኛ የአራት ካህን ሙሴ ሌሎችም ምሁራን ነበሩ::

አጤ ቴዎድሮስ ካህን ቢጠሉም በሄዱበት ሁሉ ጽላትና ሥዕል ካህናትና ዲያቆናት ሳያቢዙ አይሄዱም ነበር:: አብረው የሚሄዱ ካህናትና ዲያቆናትና ካህናት መካከል::

1ኛ ቄስ አለሙ 2ኛ ቄስ ካሣ 3ኛ ቄስ ታፈረ

4ኛ አለቃ ወልደማርያም 5ኛ ቄስ መኮንን 6ኛ ዲያቆን ርሃኑ
7ኛ ዲያቆን ዘመነ 8ኛ ዲያቆን ውቤ 9ኛ ዲያቆን ላኩ

ስማቸው ያልታወቀ ሌሎችም አለቃዎችና ጠንቃቃ መነኮሳት አብረው ይሄዱ እንደነበር ታውቋል። በቤተ መንግሥቱ በኩል የመኳንንት ልጆች ለአገር ይጠቅማሉ በማለት ከልጃቸው ከደጃዝማች መሸሻ ጋር በአንድነት ያስተማሩአቸው ብዙ ናቸው። ከብዙ በጥቂቱ እነዚህን ለአንባብያን ልግለጽ።

1ኛ ልጃቸው ደጃዝማች መሸሻ ቴዎድሮስ ኋላ እራስ
2ኛ ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜ ጎንደር ወልቃይት
3ኛ ደጃዝማች ጎበዜ ገብረ መድኀን ወሎ ሰቆጣ አገው ኋላ አጤ
4ኛ ደጃዝማች ምኒልክ ሸዋ ኋላ አጤ
5ኛ ባላምባራስ ካሣ ምርጫ ኋላ 4ኛው አጤ ትግሬ
6ኛ ደጃዝማች ዓለሜ ጓሉ ጎጃም
7ኛ ደጃዝማች መንገሻ አትኬም፣ጎጃም ኋላ በአጤ ምኒልክ ዘመን ራስ ቢትወደድ እነዚህን አስተምረዋቸዋል። ከነዚህ መካከል ደጃዝማች ዓለሜ ጓሉ አጤ ቴዎድሮስ ከመሞታቸው በፊት ሙተዋል። ሌሎች ከራስ መሸሻ ቴዎድሮስና ከራስ ቢትወደድ መንገሻ አትኬም በቀር በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ሸፍተዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ካስተማሩአቸው ከፍ ተብሎ ስማቸው ከተጠቀሰው መካከል ከደጃዝማች ዓለሜ ጓሉና ከደጃዝማች ጥሶ ጎበዜ በቀር ሌሎች ሁለቱ ራስ ለመባል በቅተዋል። ደጃዝማች መሸሻ ቴዎድሮስ ራስ ሲባሉ ደጃዝማች መንገሻ አትኬም በአጤ ምኒልክ ዘመን ራስ ቢትወደድ የተባሉት ሌሎች 3ቱ ኢትዮጵያን መርተዋል።

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን የነበሩት ባለሥልጣኖች ከእርሳቸው ጀምሮ በነገራችን ላይ ብዛት ያላቸው የማዕረግ ስም የነበራቸው ብዙ ኢትዮጵያውያን ስላልተመዘገቡ በደረጃ ማስቀመጥ አልተቻለም። ለምሳሌ ከንጉሠ ነገሥቱ ቀጥሎ ንጉሥ መኖር ነበረበት ነገር ግን አጤ ቴዎድሮስ አልጋ ወራሽና ንጉስ አልፈቀዱም ነበር።

ከእርሳቸው ቀጥሎ እንደ ጠቅላይ ሚኒስትር ዓይነት ሥልጣን የነበራቸው የጎጃሙ ተወላጅ ራስ እንግዳ ነበሩ። እንደጦር ሚኒስተር ደግሞ ፊታውራሪ ገብርዬ ናቸው። በውረድ ተዋረዱ በማዕረጉ

ለማስቀመጥ ስጥር ተቸግሬም ነበር። ለምሳሌ በሀገራችን የማዕረግ አሰያየም እንዲህ ይሰየማል።

1ኛ ንጉሠ ነገሥት 2ኛ ንጉሥ 3ኛ ልዑል ራስ 4ኛ ራስ
5ኛ ቢትወደድ 6ኛ ደጃዝማች 7ኛ ፊታውራሪ
8ኛ ቀኝ አዝማች 9ኛ ግራዝማች 10ኛ ባላምባራ 11ኛ ልጅ ናቸው።

ከዚያም ደግሞ ጸሐፊ ትእዛዝና በጅሮንድ ሊቀ መኳስ ሌሳም ሌሳ ሲኖር በቤተ ክርስቲያን በኩል ደግሞ እንዲሁ በጣም ብዙ የማዕረግ ስም አለ። ስለዚህ ባጤ ቴዎድሮስ ዘመን የነበሩት ማዕረጎች ከዚህ በታች የምዘረዝራቸው ይሆናሉ።

1ኛ አጤ ቴዎድሮስ 2ኛ ራስ እንግዳ 3ኛ ራስ ኪዳነ ማርያም
4ኛ ራስ ወልደ ማርያም 5ኛ ራስ ጸጋ 6ኛ ራስ ውቤ
7ኛ ራስ ዣንሬ 8ኛ ራስ አዳል ለማ 9ኛ ራስ ባርያው
10ኛ ራስ መሸሻ 11ኛ ራስ ባርኮ 12ኛ ራስ አዳሉ መስጠፋ።

1ኛ ቢትወደድ ባሕሪ 2ኛ ቢት ደማሽ 3ኛ ቢትወደድ ቢሰውር 1ኛ
4ኛ ቢትወደድ ዋሴ 5ኛ ቢት ቢሰውር 2ኛ 6ኛ ቢትወደድ ጎይሉ
7ኛ ቢትወደድ ደፋር 8ኛ ቢት ግርማ 9ኛ ቢት ቢሰውር 2ኛ ሌሎችም።

1ኛ ደጃዝማች ገልሞ 2ኛ ደ/ች ዓለሜ ቋሬ 3ኛ ደጃዝማች ባርያው
4ኛ ደጃዝማች አቦዬ 5ኛ ደጃዝማች ሊጋባ 6ኛ ደጃዝማች መሸሻ
7ኛ ደጃዝማች ጎጂ 8ኛ ደጃዝማች ገለታ 9ኛ ደጃዝማች ተሰማ
10ኛ ደጃዝማች ዓለሜ ጎጃሜው
11ኛ ደጃዝማች ይመር አሊ
12ኛ ደጃዝማች እንግዳ
13ኛ ቀኛዝማች ጣዩ በኋላ ደጃዝማች ተብለዋል።

ፊታውራሪ ገብርዬሙሉ ስማቸው ገዛረ ሕይወት ተብለው ነው የሚጠሩት ነገር ግን አጤ ቴዎድሮስ አቆላምጠው "ገብርዬ" ስለሚሏቸው ሌሎችም የታሪክ ደራስያን ሙሉ ስማቸውን ሳይሆን የቁልምጫ ስማቸውን በመያዝ ዛሬ ድረስ ገብርዬ ተብለው ይጠራሉ። ፊታውራሪ ገብርዬ ወይም ገዛረ ሕይወት ጎንደር ጋይንትና ጎጃም አገው ምድር አውራጃ ተወላጅ መሆናቸውን አቶ ገሪማ ታፈረ ጽፈውታል።

1ኛ ፊታውራሪ ገብርዬ
2ኛ ፊታውራሪ ካሣዬ
3ኛ ፊታውራሪ በሀካል
4ኛ ፊታውራሪ ሐሰኔ
5ኛ ፊታውራሪ ተድላ
6ኛ ፊታውራሪ ለምለም በመጨረሻ የተሾሙ

ፊታውራሪ ገብርዬ/ገብረሕወት የጦር መሪ ነበሩ። እርሳቸው ካጤ ቴዎድሮስ ተለይተው አያውቁም። ከአጤ ቴዎድሮስ ቀድመው መቅደላ የወደቁ ጀግና ናቸው። ፊታውራሪ ገብርዬ ከእንግሊዞች ጋር ጦርነት ገጥመው በመጀመሪያ የሞቱ ናቸው።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 215 "ገብርዬ በአንድ ፈረሰኛ ለምድ ለብሶ በአጫሜ ሾተል በወርቅ የተንቆጠቆጠ ጋሻ በግራ ክንዱ አንግቦ በጠገበ ፈረስተጋብቶ ሁለት አፏቂ ጦር አንዱን ነጥሎ በቀኝ እጁ ይዞ እየሰበቀ ሁለተኛውን በግራ እጁ ከፈረሱ ዛብ ጋር በማጣመር ከጋማው ላይ ጣል አድርጎ አሥራ አምስት በሚሆኑ ፈረሰኞች እየተከበበ ገብሬ የፈሪ ጅራፍ እያለ እየተንደቀደቀ ዘለቀና የዋለበትን የጦር ሜዳና የሠራውን ጀብድ በማስታወስ ፈክሮ ከፈረሱ ወርዶ እጅ ይነሣል፤ገብርዬ ያውልህ እኛን ለመውጋት ከባሕር ማዶ የመጣው የእንግሊዝ ጦር ጦርህን ያዝና ሂደህ ተዋጋ ብለው ያዙታል" ሲሉ ከጻፉ በኋላ ፊታውራሪ ገብረሕይወት ገብርዬ ዘምተው መሞታቸውን ዘግበዋል።

ስለዚህ ፊታውራሪ ገብርዬ የጦር መሪ ወይም ሚኒስትር ነበሩ። በዳግማዊ አጤ ምኒልክ ዘመን ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ የጦር መሪ ወይም ሚኒስትር ነበሩ። በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ሻለቃ ማዕረግ ተሰጥቷል። ሌላም ማዕረግ የነበራቸው ወታደራዊ ሞያ ያላቸው ኢትዮጵያውያን እንደነበሩ አይዘነጋም።

1ኛ ሻለቃ ወልደጋብር 2ኛ ሻለቃ ስለሽ 3ኛ ሻለቃ ሊህ
4ኛ ሻለቃ ልይልህ 5ኛ ሻለቃ ወርቄ 6 ሻለቃ አባ ጋብር

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ታሪክ የሚጽፉ ሆኑ የቤተ መንግሥቱን ዜና መዋዕል የሚያዘጋጁ ባለሞያዎች ሹመዋል። እነዚህም ባለሞያዎች

እንዱ የረሳውን አንዱ ጽፎት ዛሬ እንድንመረምረው ሰነድ የተዉልን ከዚህ ዝቅ ብሎ ስማቸውን የጠቀስኩት ናቸው።

1ኛ አለቃ ዘነብ
2ኛ አለቃ ወልደማርያም
3ኛ ስማቸው ያልታወቀውና ሌላም ሳይኖሩ አይቀሩም ነበሩ።

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ሕገ ቤተ ክርስቲያንን ሆነ ሕገ መንግሥት ፍትሐ ነገሥት ተርጉመው የሚያስረዱ ምሁራን ነበሩ። እነዚህ ምሁራን እንደሌሎቹ የቤተ ክርስቲያን ምሁራን ማለትም ካህናትና ደብተራ አልያም ደግሞ መነኮሳት ፀረ ቴዎድሮስ ሁነው እንደተነሡት ሳይሆኑ ለኢትዮጵያ መልካም አመለካከት የነበራቸው ምሁራን ነበሩ።

1ኛ አለቃ እንግዳ 2ኛ አለቃ ገብረዮስ
3ኛ አለቃ ፈንታ 4ኛ ቄስ ወልደማርያም
5ኛ ቄስ ማለደ 6 ከመጨረሻው አለቃ ገብረሐና

ከዚህ በታች ታዋቂ የነበሩትን ግለሰቦችና ዝቅተኛ ማዕረግ ያላቸውን በተራ እመዘግባለሁ። እነዚህ ኢትዮጵያውያን ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር ሁነው ለአገራቸው ብዙ የሠሩ ናቸው።

1ኛ በጅሮንድ አጻል የንብረት ሹም
2ኛ ነጋድራስ ገብረ መድኅን የንግድ ኀላፊ
3ኛ ጥሶ ኃይሉ የእንግዳ ሹም
4ኛ ሊቀ መኳስ ብሩ የአምባ ግሸን ሹም
5ኛ አዛዥ እሸቱ አጋፋሪ
6ኛ በጅሮንድ ክንፉ የንጉሡ ንብረት ኃላፊ
7ኛ ባላምባራስ ተሰማ የፈረሰኞች ሹም
8ኛ አዳም ወዳጄ የመቅደላ ሹም
9ኛ ከንቲባ ኃይሉ የጎንደር ከንቲባ
10ኛ ይመር ጎዳና የዋድላ ገዥ
11ኛ ባሻ መርዜን የግሼን ም/ል ሹም
12ኛ መሐመድ ሠራዊት የንጉሡ መልክተኛ
13ኛ ሊጋባ ተክሉ እልፍኝ አስከልካይ
14ኛ ባሻ እንግዳ ምክትል እልፍኝ አስከልካይ

15ኛ አዛዥ ፊንታ ጥይትና ጠበንጃ ተቆጣጣሪ
16 ባሻ ጣህር ቃሲም ረዳት ንብረት ክፍል
17ኛ አሳላፊ ኪዳኑ ለሸዋ ታዛቢነት ተሹመው የነበሩ።
18ኛ ልጅ አማን የቴዎድሮስ ጋሻ ጃግሬ የነበሩ በጦርነቱ የሞቱ
19ኛ ባላምባራስ ወልደ ጻድቅ መራጭ የኩናማ ገዥ የነበሩ።
20ኛ ባሻ እንግዳ መዝገብ ቤት
21ኛ ልጅ አብተው፤ ሌሎችም የነበሩ።

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ብዙ አስተርጓሚዎች ነበሩ። ዐረብኛ፤ እንግሊዘኛና ፈረንሳይኛ ቋንቋን ጥሩ አድርገው የሚችሉ ምሁራን ነበሩ። እነዚህ ውድ ኢትዮጵያውያን ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር ሁነው አገራቸውን ያገለገሉ ዝናቸው ከፍ ብሎ ያልታወቁ ናቸው። ከነዚህ መካከል ታዋቂ የሆኑት አቶ ማኅደረቃል ብቻ ናቸው።

1ኛ አቶ ማኅደረ ቃል አስተርጓሚ የትግራይ ልጅ
2ኛ እንግዳወርቅ አስተርጓሚ የትግራይ ልጅ!
3ኛ አቶ ሣሙኤል አስተርጓሚ የትግራይ ልጅ
4ኛ አቶ ወልደገብርኤል አስተርጓሚ የወሎ ልጅ
5ኛ አቶ ሞአሊም ማቴ አስተርጓሚ የወሎ ልጅ
6ኛ አቶ መሐመድ ሰይድ አስተርጓሚና ተላላኪ የወሎ ልጅ
7ኛ ልጅ አብተው አስተርጓሚ የጎጃም ልጅ
8ኛ ደብተራ ደስታ አስተርጓሚ የጎንደር ልጅ ናቸው።

በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን 3 ቋንቋዎች የሚያስተረጉሙ ሲኖሩ ኋላ ደግሞ ደጃዝማች መሸሻ ወርቄ በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን የጎንደር ልጅ ከሕንድ ተምረው መጥተው ነበር። እርሳቸው በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን የሠሩት ነገር ግን አልነበረም። ሌሎች ግን ከላይ እንደተጠቀሰው ብዙ አገልግሎት ለአገራቸው አበርክተዋል።

ታሪክ ለወደፊቱ ሲያስታውሳቸው ይኖራል። በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ዓለም አጪዋች ማለትም (አዝማሪ) ነበሩአቸው። በጣም ታዋቂ ከነበሩት መካከል ድምጻዊ አብተው ይባሉ ነበር። ሌላም ድምጻውያን መሰንቆና ክራር የሚጫወቱ አብረዋቸው ነበሩ።

ምዕራፍ 3

አጤው ለእድገት ሲሯሯጡ መኳንንቱ አፈንገጡ!

<u>ስማቸው ያልታወቀው</u> የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት ገጽ 18 "በአጤ ቴዎድሮስ ጊዜ የነበሩ ሽፍቶች በጎጃም ተድላ ጓሉ፤በደንቢያ እስከ ወልቃይት ጋረድ ክንፉ፤በትግሬ አገው ንጉሤ እኒህ ሦስቱ በርትተው ነበር። በየስፍራቸው ሁነው የጎጃም የተድላ ጓሉ ጥፋት ተድላ ጓሉ ጅበላ ከሚባለው አምባ እየገባ ብዙ ቀን አስቸግሮ ነበር። ንጉሡ ሲመጡበት ወደ አምባ ይገባል። ንጉሥ ሲመለሱ አገር ያጠፋል ሁል ጊዜ ንጉሥን ያናድዳቸው ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ጎንደርን ትግሬንና ወሎንና ሸዋን ጎጃምን አንድ አድርገው ማስተዳደር ሲጀምሩ በጎንደር የሸፈቱት የትልቅ ወንድማቸው ልጅ ደጃዝማች ጋረድ ክንፉ ኃይሉ ነበሩ። የእንግሊዝን ቆንሲል አቶ ፕላውዴንና ዮሐንስ ቤልን የገደለው የአጤው የወንድም ልጅ ናቸው።

እርሳቸውም የደጃዝማች ጋረድን ወታደር ቀጡአቸው። የተማረኩትንም ያለምንም ምሕረት ጨርሰዋቸዋል። ጭካኔው ሊበዛባቸው የቻለው ሁለቱ የውጭ አገር ዜጎች በመገደላቸው ብቻ ሳይሆን ቀደም ሲል አዋጅ ሲታወጅ አብረው የነበሩ በመሆናቸው ጭምር ነው።

<u>ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ</u> የጻፉት ገጽ 21 "ጋረድ ክንፉ የአጤ ቴዎድሮስ የወንድም ልጅ ነው። ጋረድ ክንፉ አጤ ቴዎድሮስን ከድቶ ብርቱ ሽፍታ ሁኖ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል። የወንድማቸው ልጅ መሆኑን አልቃሽ ስትገልጽ "ጋረድ እንኳን ሞተ እንኳን ተቀበረ ወንድምህ ነው ብለን እንፈራው ነበረ" ብላለች።

ከደጃዝማች ጋረድ ቀጥሎ አገር ለመሸጥና ለመከፋፈል የተነሡት ደጃዝማች ንጉሤ ናቸው፡ እርሳቸው የፈጸሙትን ክህደት አስመልክቶ ራሱን የቻለ ምዕራፍ አለው። ታዲያ አጤ ቴዎድሮስ ወደ ትግራይ

እንዳይዘምቱባቸው ስለፈለጉ የሚያስወሩት ወሬ ነበር። ያም ወሬ "አንድ ታላቅ አባት እርስዎ ተከዜን ሲሻገሩ ይሞታሉ ብሎአል ብላችሁ ንገሩአቸው" አስብለዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ወደ ትግራይ ሊሔዱ ሲነሡ ወታደሩ ፈራ። ታዲያ አባ ታጠቅ ሃይማኖት ያላቸው በመሆናቸው ይህን የጠንቋይና የደብተራ ሴራ ሊበጥሱት በማሰብ ምታ ነጋሪት ክተት ሠራዊት ብለው ተጓዙ።

<u>አባ ታጠቅ ካሳ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 104 "እንዲሁ በትግሬ በኩል የነበሩት ጠላቶቻቸው በወሎ፣በሸዋ በጎጃም ያሉትን ወንበዴዎች ለማጥቃት በሚራወጡበት ወቅት አላደርሳቸው ስለአለ ወደ ትግሬ ፊታቸውን ሳያዞሩ ብዙ ዓመታት መቆየታቸው ይታወቃል። ከዚህም የተነሣ ጠላቶቻቸው ተከዜን አይሻገሩም የተሻገሩ እንደሆን ይሞታሉ የመንግሥታቸው ፍጻሜ ይሆናል እያሉ ያስወሩ ጀመር።"

"በመካከልም አባ ታጠቅ የትግሬን ሽፍቶች ለመቅጣት የሚጓዙበት ጊዜ ሆነና በሰሜን አድርገው ወደ ትግሬ ሲጓዙ ተከዜ ደረሱና ከወራጁ ውኃ በጎሽ ዋንጫ አስጠልቀው ከጠጡ በኋላ አዝማሪ አብተውን አስጠርተው እንዲህ በል እያሉ ግጥም ይሰጣሉ።"

"የዓባይን ውኃ በቅል ይጠጡታል
የተከዜን ውኃ ለምን ይፈሩታል?
ሲሉ ትግሮች ለገጠሙት መልስ ሲሰጡ ከዚህ የሚከተለውን ያዘምራሉ።
ተከዜን ሲሻገር ይሞታል የሚሉ
መጽሐፉ ታጠበ ያባይ ጠንቋይ ሁሉ
ወርሒን ስንደግመው እንግዲህ ምን ይሉ
ወርሒን ማለትም በትግሬ የሚገኝ አንድ ትልቅ ወንዝ ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>ስማቸው ያልተጠቀሰው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት</u> ገጽ 27 "ደጃች ንጉሤ ጥቂት በጥቂት ወታደር ሰበሰቡ ደጃች ኃይለ ማርያም የትግሬ ገዥ ነበሩና ከአገው ንጉሤ ጋር በሐውዜን ወገን ሀራሀር በሚባል ስፍራ ገጠሙ እጅግ ብርቱ ጦርነት ተዋግተው በዝያን ጊዜ ደጃች

ኃይለ ማርያም ሞቱ" ይሉና ገጽ 28 "አጤ ቴዎድሮስም እንደ መብረቅ ከሸዋ ሌትና ቀን ገስግሰው በ16 ቀን ሸዋ ናቸው ብለው ሳለ የመይሳው ልጅ ተምቤን ዱብ አሉባቸው።"

"የአገው ጦርም አንድ ጠበንጃ ሳይተኩስ አንድ ጦር ሳይወረውር ሁሉ ተያዙ እኩሉም ጌታውን እየጣለ ወደ አድዋም ወደ አክሱምም ገዳም ገባ ደጃች ንጉሤና ደጃች ተሰማም ያንጊዜው ተያዙና 2እግራቸው 2እጃቸውን ጎምደው አሞራና ጅብ በላቸው"በትግሬ በፊት ደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤል ከሮማ ከካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንና ከፈረንሳይ መንግሥት ጋር በገቡት ውል መሠረት የባሕር በር ሊሰጡ መስማማታቸውን አጤ ቴዎድሮስ ሰምተው በረው ሲደርሱ ደጃዝማቹንና ተባባሪያቸውን ሲደመስሱ ሌላው "ባሳደኩ እጄን ተነከስኩ" እንደተባለው ያሳደጓቸው ደጃዝማች ካሣ ምርጫ ሸፍተው ረበሹ።

ምንም እንኳን የየራሳቸው ምዕራፍ ቢኖራቸውም የደጃዝማች ንጉሤና የደጃዝማች ካሳ ምርጫ አገር ለማፍረስ ከተዘጋጁት ግንባር ቀደም መኳንንቶች መካከል ዋናዎቹ ናቸው። ለዚህ ማስረጃ ከምዕራፉ ስትደርሱ ትመለከቱታላችሁ። አሁን በሌሎች መኳንንቶች ላይ ባለው ባይበዛም አጠር ብሎ መገለጥ ስላለበት ወደ ሌሎች ልመለስ። በጎጃም ደጃዝማች ተድላ ጓሉ፣ የታወቁ ይሁን እንጂ ሌሎች ብዛት ያላቸው መኳንንቶች በአጤ ቴዎድሮስ ላይ መሸፈታቸው አይዘነጋም።

ለምሳሌ ደጃዝማች ብሩ ኃይሉ ለአጤ ቴዎድሮስ አልገብርም በማለታቸው አጤ ቴዎድሮስ ከአዘዞ ማክሰኞ ተነሥተው እረቡ እንጀበራ በመድረስ ደጃዝማች ብሩ ኃይሉን ድል አድርገዋቸዋል። በመጀመሪያ ደጃዝማች ተድላ ጓሉ ወደ አጤ ቴዎድሮስ መግባታቸውና ኋላም ታማኝ የነበሩ መሆናቸው አይዘነጋም። ነገር ግን አብረው ከጎንደር ወደ ወሎ ዘመቻ ከሄዱ በኋላ መክዳታቸው ታውቋል።

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 213 "ደጃዝማች ተድላ ወዳ አጤ ቴዎድሮስ ገብተው የአባታቸውን ግዛት ከአስመረቁ ወዲህ ንጉሡ ለዘመቻ ወደ ሸዋ ሲጓዙ ከወሎ ከድተው ወዳገራቸው ወደ ጎጃም ተመልሰው ሸፈቱ። ለመሸፈት

ካበቃቸው ምክንያት አንዱ ምናልባት የሸዋው ንጉሥ ኃይለ መለኮት ጦራቸው የማይደፈር ስለሆነ ቴዎድሮስ እዚያ ተሸንፈው ወይም ደክመው ሲመለሱ እኔ ከዚያ የጎጃምን ጦር ይዤ የደከመውን ጉልበታቸውን ባዲስ ጉልበት ተቀብዬ አሸንፈዋለሁ የማለት ተስፋ ይሆናል" ሲሉ ጽፈዋል።

ደጃዝማች ተድላ ጓሉ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ መሸፈታቸውና አጤ ቴዎድሮስ እልህ አስጨራሽ ጦርነት እንዲያደርጉ አስገድደዋቸዋል። አጤ ቴዎድሮስም ተከታትለው ተራራ ለተራራ ሲያናውጿቸው ኑረዋል። አጤ ቴዎድሮስ ደጃዝማች ተድላ ጓሉን ለመቅጣት ሲሉ አልባሌ ሰው ሁነው ከሕዝብ መካከል ገብተው ወሬ እስከመሰብሰብ ደርሰው ነበር። በደጃዝማች ተድላ ጓሉ ምክንያት ያለፈላት መነኩሲ ነበረች። ከላይ እንደተባለው አጤ ቴዎድሮስ ከሸዋ ወደ ጎጃም ሲመለሱ ደጃዝማች ተድላ ጋር ጦርነት ከፈቱ።

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 101 "አጤ ቴዎድሮስ ሸዋን ወግተው ወደ ጎንደር ለመመለስ ዓባይን ሲሻገሩ ተድላ ጓሉ ከመንቆረር ወጥተው ከምሽጋቸው ገቡ ቴዎድሮስም ጅብላንብሬ ተድላ ጓሉን ሳልይዝ አልሄድም ብለው መንቀረር ላይ ሠፈር አደረጉ። የጅብላ ምሽግም ባለመስበሩ ቴዎድሮስ በአገሩ ላይ ራስ እንግዳን ሹመው ጎንደር ገቡ" ሲሉ ጽፈዋል።

ደጃዝማች ተድላ ጓሉ አጤ ቴዎድሮስ ሲሄዱባቸው አንዴ ተራራ ላይ በሌላ ጊዜ ደግሞ በርሃ እየገቡ ሲያስቸግሩ ኑረው በኅዳር 6 ቀን 1860 ዓም አጤ ቴዎድሮስ ከመሞታቸው በፊት አስቀድመው እርሳቸው ሞቱ። በወሎ ደጃዝማች ዋግሹም ጎበዜና ደጃዝማች አመዴ በሽር፣ ወይዘሮ መስታይትና ወይዘሮ ወርቂት፣ሌሎችም መኳንንቶች ለአጤ ቴዎድሮስ አንገዛም ብለው ብዙ ጊዜ ጦርነት ገጥመዋል።

በተለይም ደጃዝማች አመዴ በሽር፣አጤ ቴዎድሮስን ካሰቃዩአቸው መኳንንቶች መካከል አንዱ ናቸው። ደጃዝማች አመዴ በሽር፣ አጤ ቴዎድሮስ ሲደርሱ በቅጽበት እልም ይላሉ፣አጤ ቴዎድሮስ ሰላም ነው ብለው ሕዝቡን ቀጥተው ሲመለሱ ደጃዝማች አመዴ በሽር ከተደበቁበት ወጥተው ይመጣሉ። በደጃዝማች አመዴ በሽር ምክንያት አጤ ቴዎድሮስ ወሎን ቅጥቅጥ አድርገውታል።

ደጃዝማች አመዴ በሽር ወሎን የተለያዩ አውራጃዎችና ወረዳዎችን ሳይቀር እየዞሩ በአጤ ቴዎድሮስ እንዲመቱ አድርገዋል። አጤ ቴዎድሮስ ደግሞ አስቀድመው ያወጡት አዋጅ በሥራ ላይ እንዲውል ለማድረግ ስለፈለጉ በደረሱበት አውራጃና ወረዳ ውስጥ ፍትሐ ነገሥት ተገልጦ ሕግን የሚያውቁ ሊቆች ወስነው የተማረከው ምርኮኛ ሁሉ እንዲገደል ያደርጋሉ።

<u>አባ ታጠቅ ካሳ የቋራው</u> አንበሳ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 128 "አጤ ቴዎድሮስ በኅዳር ወር አገሩ ሁሉ በሽር አመዴን እየረዳ ስለአስቸገራቸው ከጉራምባ ጀምሮ እስከ ገነቴና እስከ ጨለቃ ወንዝ እስከ ሸዋ ደንበር ያለው አገር ሁሉ እንዲመታ አድርገው ብዙ ሕዝብ አለቀ፣ ብዙ ንብረት ተዘረፈ። በወረራው ሽብር በየመንደሩ ወድቀው ሲንገላቱ የተገኙትን ሕፃናት አሰባስበው ለመኳንንቶቻቸው እያደጉ እያሉ ሰጥተዋል" ይሉና።

ገጽ 136 "አመዴ በሽር እንደተለመደው ሸሽቶ ሲያመልጥ ደጃዝማች ትኩ ብርሌን ግን ሁለቱ ልጆቻቸው ጦርነት ገጥመዋቸው ሲዋጉ አንዱ ልጃቸው በጦር ወግቶ ማረካቸው። ወዲያውም አባታችንን ወግተን ማርከናቸዋል ሲሉ ለንጉሡ ነገሥቱ የምሥራች ልከውላቸዋል። አጤ ቴዎድሮስም ከወላጅ አባታቸው እኛን ቢወዱ አይደለም ወይ እንደዚህ ያለ ጀብድ መሥራታቸው በማለት ከተደነቁና ከአመሰገኑ በኋላ ግዛቱን ለሁለቱ ወንድማማቾች አካፍለው ሰጥተዋቸዋል" ሲሉ ጽፈዋል።

ወቅቱ አንድነት የሚፈልግና አንድነትን የማይፈልግበት ዘመን በመሆኑ ከአባታቸው ጋር እስከ መዋጋት ደርሰዋል። አጤ ቴዎድሮስ በእንዲህ ባለው ወቅት የማረኩትን ሕዝብ ቢገድሉ በእውነቱ ተጠያቂው ማን ሊሆን ነው? ይህን የሕዝብ እልቂት እንዲደርስበት ያደረጉት እንደ ደጃዝማች አመዴ በሽር ዓይነት መሳፍንትና መኳንንቶች ናቸው።

ደጃዝማች አመዴ በሽር ባይሸፍቱና ሕዝቡን ከእርሳቸው ጋር ባያሳምጹት ኑሮ ይህ ቅንና ደግ ሕዝብ በአጤ ቴዎድሮስ ስቃይ አይደርስበትም ነበር። እንኳን ቀደም ዛሬም ቢሆን አንዳንድ አፈ ጮሌዎች ለራሳቸው ጥቅም ሲሉ ሕዝቡን ማሳመጽ ተግባራቸው

ሆኖአል:: እነዚህ በዘመነ መሳፍንት ወቅት የነበሩት መኳንንቶች ደግሞ በሽፍትነት የዳበሩ ነበሩ:: ለዚህ ሲሉ ሕዝቡን ቀስቅሰውና አሰነሥተው ጦርነት ሲገጥሙ የሚያልቀው ሕዝቡ ነው::

ጦርነት በሚደረግበት አካባቢ ሁሌም ሕዝቡን ይጎዳል:: ይህ ጸሐፊ በ1971 ዓም አርማጭሆ 21 ቀን ሙሉ የተመለከተውን ጦርነት አይረሳውም:: በዚህ ጦርነት የሁለት ወረዳ ሕዝብ ሲሰደድና ተባራሪ ጥይት ሲመታው ተመልክቷል:: የደርግ ጦር ቤቱን ሲያቃጥለው እህሉ አብሮ ተበልቷል::

ሕዝቡ የቅጠል ጎጆ ሠርቶ በብርድና በዝናብ ከርሟል:: ይህን ያደረጉት ድርጅቶች ሲጠቁ ወደ ሱዳን ሄዱ:: ሕዝቡ ግን ከሞት የተረፈው ችግሩን ሲጋፈጥ ከረመ:: በአጤ ቴዎድሮስም ዘመን የዚህ ዓይነት ችግር በሕዝቡ ላይ እንደደረሰበት ማገናዘብ ይቻላል:: ታዲያ ይህን ሕዝብ ያስጨረሱት መኳንንቶች ራሳቸው ናቸው ማለት ይቻላል:: አጤ ቴዎድሮስ ከወሎ ወደ ሸዋ ዘመቱ:: ምክንያቱም አቶ ሰይፉ በመሸፈታቸው ምክንያት እርሳቸውን ለማስገበር ሄዱ::

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 138 "አጤ ቴዎድሮስ የአቶ ሰይፉን መሸፈት ስለሰሙ ልጃቸውን ደጃዝማች መሸሻን ራስ ሙቤን አቡኑን ዕጨጌውን ካህናቱን የአደባባይ ኢየሱስን የግምጃቤት ማርያምን ጽላት የያዙትን ሥዕል ቤቶችን በጠቅላላው የቤተመንግሥቱን ዕቃና ግዝ መቅደላ አምባ ውስጥ አግብተው ደረቅ ጦር ሁነው በ1852 ወደሸዋ ገሥገሡ ሰላ ድንጋይ በደረሱ ጊዜ ወታደር ሳይታዘዝ አገር በመዝረፉ ሠላሳ ሰባት ወታደሮች እጅ እግራቸውን አጥተዋል:: ከተንታ በተነሡ በስምንት ቀን አንኮበር ደረሱ::"

"ከዚህም ላይ ጥቅምት ሁለት ቀን በተደረገው ጦርነት ከንጉሡ ወገን የጦር አለቃ ተማርኮ ወደ አቶ ሰይፉ ቀረበ እርሳቸውም ይህ አሁን የሚዋጋው ጦር የማን ነው አንተስ የማን ነህ ብለው ጠየቁት ምርኮኛውም እንዴት አላወቁትም አጤ ቴዎድሮስ ናቸው እኮ ብሎ በነገራቸው ጊዜ ጦርነቱን አቋርጠው ሠራዊታቸው ሳይሰማ በስውር ሸሹ ጦሩ ግን ከጧት የጀመረ እስከጨለማ ድረስ አላስገባም በማለት በቅጥር ውስጥ እንዳለ ሆኖ የሰይፉን መሸሽ የማያውቅ ወታደራቸው ጃንሆይ ጃንሆይ እያለ ሲጮህ አጤ ቴዎድሮስ ሰምተው ሠራዊቱን

ግዛቡት እያሉ በማደፋፈር ወደፊት ስለገፋበት ቅጥሩን እያፈረሰ ገባበትና የአንኮበር ጦርነት በዚህ ዓይነት ተፈጸመ" ሲሉ ጽፈዋል::

እንዲህ ባለ ጦርነት ድል አድርገው አደላድለው ቢመለሱም ሸዋ ከመሸፈት አልዳነም:: ከዚያም በኋላ በ1857 ዓም አጤ ምኒልክ ከመቅደላ አምልጠው ከትውልድ አገራቸው ሲገቡ ተከታዮቻቸውን አብዝተው ነበሩ::

በጎንደር ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜ፤ የወልቃይት ተወላጅ ናቸው:: አልገብርም ብለው በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ሸፈቱ:: አጤ ቴዎድሮስም እንደ ደጃዝማች አመዴ በሽርና እንደ ደጃዝማች ተድላ ጓሉ ጠንክረው ባይዘምቱባቸውም በተደጋጋሚ ደብድበዋቸዋል:: ነገር ግን እንኳን ያኔ ዛሬም ቢሆን ወልቃይት ጠገዴ በርሃው ከባድ በመሆኑ ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜ አጤ ቴዎድሮስን ሊያመልጡ ችለዋል::

ውሎ አድረው የአጤ ቴዎድሮስ ኃይል እየቀነሰ እርሳቸው ሙሉ በሙሉ ፊታቸውን ወደ እንግሊዝ ጦር ሲያዞሩ ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜ ጎንደርን ይዘው ፊታቸውን ወደ ወሎ አዙረው ነበር:: ከዚህ ላይ ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜን እንግሊዞች መሸፈታቸውን ማወቃቸው እንጂ ደብዳቤ ይላኩላቸው አይላኩላቸው የሚያብራራ ሰነድ ሊገኝ አልቻለም:: በእንግሊዞች ግን መታወቃቸው አልቀረም:: ያም ሆነ ይህ ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜ ለመንገሥ ጥረት አድርገዋል:: ባልታሰበ ሰዓት ደጃዝማች ዋግ ሹም ጎበዜ፤ በለሳ ላይ ሚያዝያ 1860 ዓም ወግተው ገደሏቸው::

<u>ሐሌፍ መጽሔት</u> ቁ 1 ነሐሴ 1984 ዓም ገጽ 18"አንዳንዶቹ የሥልጣን ርክክቦሽ ጦርነቶች አጭር አንዳንዶቹም ረዥም ናቸው:: በጣም ወደኋላ መሄዱን ትተን የዘመነ መሳፍንትን ፍጻሜ ለማምጣት ከተደረገው ጀምሮ ያለውን በምሳሌነት እንይ! የዘመነ መሳፍንትን አገዛዝ አስወግዶ አንድ ኢትዮጵያና ማዕከላዊ መንግሥት እንደገና ለማምጣትና ለማጠናከር መይሳው ካሣ አጤ ቴዎድሮስ ከመባላቸው በፊት ጀምሮ እስከ ለተ ሞታቸው ድረስ ጦርነት ያላካሄዱበት ዓመት አልነበረም:: በተለይም በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን የነበረው ጦርነት ከባድ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::

መቅደላ ታስረው የነበሩት የውጭ አገር ሰዎችና ኢትዮጵያውያን ከፍተኛ የሆነ በአገር ላይ በደል አድርሰዋል። በተለይም የአቡነ ማቲያስ ተባባሪዎች አንዳንድ የበሰማም ቄሶች።

የእሥራት ዘመን በአበሻ አገር መጽሐፍ ገጽ 174 "ነበዜ ከብዙ ጊዜ ጀምሮ ከአቡኑና ከራሳም ጋር ግንኙነት ስለነበራቸው የ1859 ክረምት ከመግባቱ በፊት መቅደላን ለመያዝ መምጣቴ ነው ሲሉ ለአቡኑ መልክትና ጥቂት መቶ ብር ልከው አቡኑን በሚቻላቸው ሁሉ እንዲረዷቸው ስለጠየቁ አቡኑም አምባውን ለመያዝ ከመጡ በሚቻላቸው ሁሉ እንደሚረዷቸው ሙሉ ተስፋ ሰጥተው ላኩባቸው" ይሉና።

"አቡኑ አምባውን ለመያዝ የነበራቸው እቅድ ወዲያውኑ የሚተማመኑባቸውን ሰዎች መርጠው መሣሪያ ለእኛ ሊልኩልንና እኛም በአሽከሮቻችን ርዳታ የታሰርንበትን እግረ ሙቅ ፈትተን ለምናምናቸው አሽከሮቻችን የጦር መሣሪያ አድለን መደራጀታችንን ለአቡኑ ስናስታውቃቸው የክህነት ልብሳቸውን ለብሰውና።"

"መስቀላቸውን ይዘው 200 በሚሆኑ ቀሳውስትና ደብተራዎች ታጅበው ሊወጡና በግልጽ አጤ ቴዎድሮስንና የሚከተላቸውን ሁሉ አውግዘውና ገዝተው አሁንም ሠራዊቱ ታማኝነቱን ለቴዎድሮስ እንዳያደርግ ለመስበክ ሲሆን እኛም ከፖርቱጋሎቹና ከታማኞቻችን ጋር ቁጥራቸው 65 ስለሚሆን።"

"አቡኑም እምላ የሚሆኑ የታመኑ ተከታዮች ስለማያጡ ሁለት መቶ የሚሆኑ ቀሳውስትና ደብተራዎች ጭምር በማሰለፍ ሁኔታውን ግራ አጋብተን ከወዲያም በኩል የሚንቀሳቀስ ሰው ቢኖር ያለምሕረት ለመምታትና ካስፈለገም በመጀመሪያው በር ቀሳውስቱን አሰልፈን የውጩን በር እኛ የነበዜ ሠራዊት ደርሶ አምባውን እስከ ያዘ ድረስ ለመከላከል ነበረ" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ ወጥቶ የነበረው እቅድ በአቡነ ሰላማ እና በደጃዝማች ዋክሹም ነበዜ ገብረ መድኅን እና በአውሮፓውያን ሰዎች ነበር። ሁኔታው ግን ሳይፈጸም ቀርቷል።

ምዕራፍ 4

የደጃዝማች ንጉሤ መሸፈትና አገር መሸጥ!

ደብተራ ዘነብ የቴዎድሮስ ታሪክ ሊትማን ያሳተመው ገጽ 26 "አገው ንጉሤ የትግሬው ሽፍታ" ሲሉ ጽፈዋል። ደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤልን አስመልክቶ ብዛት ያላቸው ደራስያን ሙሉ በሙሉ የትግራይ ተወላጅ ያደርጓቸዋል። አንዳንዶች ደግሞ አገው ንጉሤ በማለት ይጠሩአቸዋል። አገው ንጉሤ የሚባሉበትን አስመልክቶ ግልጽ የሆነ ሰነድ ላገኝ አልቻልኩም። በወቅቱ ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር ከነበሩት ደራስያን መካከል አለቃ ዘነብ ከላይ እንደተጠቀሰው "አገው ንጉሤ የትግሬው" ሲሉ ጽፈዋል።

ስማቸው ያልታወቀው የቴዎድሮስን ታሪክ የጻፉት ገጽ 27 "አገው ንጉሤ አገው ተሰማ ሲባሉ የነበሩ ሁለቱ ደጃች ንጉሤ ደጃች ተሰማ ተባሉ፤ጠቅልለው ትግሬን ያዙ" ሲሉ ወንድማቸው ደጃዝማች ተሰማን ሳይቀር አገው ተሰማ ብለው ጽፈዋል።

ደጃዝማች ንጉሤ አንዳንድ ሰዎች ሙሉ በሙሉ ትግሬ ናቸው ይላሉ ለዚህም ተጨባጭ አድርገው የሚወስዱት የካቲት 3 ቀን 1845 ዓም ደጃዝማች ካሣና ደጃዝማች ውቤ የተዋጉ እለት አብረው ሲዋጉ የተማረኩ ናቸው። አንዳንዶቹ የሚሉት ትግሬን የሚገዙት ደጃዝማች ውቤ ስለነበሩ ደጃዝማች ካሣ ደጃዝማች ውቤን ሊወጉአቸው ወደ ደረስጌ ሲያመሩ ደጃዝማች ንጉሤ የትግሬን ጦር ይዘው መጥተው ደጃዝማች ውቤ ጋር ሁነው ሲዋጉ የተማረኩ ናቸው ይላሉ። በእርግጥ የትግሬ ተወላጅ ካልሆኑ ከአጤ ቴዎድሮስ ሲሸፍቱ ትግራይ ሊገቡ አይችሉም።

ዶ/ር ኃይሌ ወልደ ሚካኤል አብሮነት በኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 113 "የትግሬው አገው ንጉሤ" ይላሉ። ይህ ታሪክ በተለያዩ መጻሕፍት የተጠቀሰ ሲሆን ከፍ ብየ ሆን ዝቅ ብዬ የምገልጻቸው የታሪክ መጻሕፍት ደጃዝማች አገው ንጉሤ በአብዛኛው የትግራይ ተወላጅ መሆናቸውን ያብራራሉ። ስለዚህ ደጃዝማች

ንጉሤ ወልደ ሚካኤል አንድም ሁለትም የሌለበት የትግራይ ባላባት ናቸው:: እስኪ ሌሎችን የታሪክ መጻሕፍት ከዚህ በታች እንመልከት::

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 76" ንጉሡ ለኢትዮጵያም ለቤተ ክርስቲያንም ያሰቡት አሳብ ከግቡ እንዳይደርስ በጎጃምና በሰሜን የነበሩ እንደ ደጃች ንጉሤ ያሉ ጠላቶቻቸው የካቶሊክ እምነት ተከታይ ከሆነው ኢትዮጵያዊ ከሚባለው ሕዝብ ጋር ከኢጣሊያና ከፈረንሳይ መንግሥት ወኪሎች ጋር እየተመሣጠሩ ትግላቸው ፍጻሜ እንዳያገኝ ያውኳቸው ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::

የጎንደር ታሪክ ከኢትዮጵያ ታሪክ አንጻር በተባለው መጽሐፍ ገጽ 267 "የትግራዩ ደ/ች ንጉሤ ወ/ሚካኤል አገው ንጉሤ ከፈረንሳይ መንግሥት ጋር ሀገር ቆርሶ የመሸጥ ውል መዋዋላቸውን አጤ ቴዎድሮስ ሲሰሙ ውሉ በተግባር ላይ ሳይውል ቶሎ ለማጥፋት በፍጥነት ተጉዘው ትግራይ ገቡ:: በዚያም አገው ንጉሤ ለፈረንሳይ ዕውቅና ለመስጠት የፈረንሳይን ባንዲራ በአድዋ ከተማ አውለብልበው ነበር::"

"ውሉ የፈረንሳይ መልእክተኞች በቀይ ባሕር ዳርቻ በዙላና በአንፊላ መሀል ያለውን አዳዳ የተባለውን ቦታ እንዲሰጣቸው ሲጠይቁ በደጃ/ች ንጉሤ ተወክለው ሙሉ ሥልጣን የጨበጡት አባ እምነቱ የተባሉ ሲሆኑ የፈረንሳይ ተወካይ ደግሞ ከአድዋ ሾልኮ ወደ ምጽዋ ሲገባ የፈረንሳይ መንግሥት ዙላንና የዲሲን ደሴቶች ጭምር ከዊዳ እስከ ዘይላ ድረስ ያለውን የኢትዮጵያን ቀይ ባሕር እንዲይዝ የሚል ውል ተዋዋሉ:: ከዚህ የውል ስምምነት 5ኛው አንቀጽ ይህ የሰጠኋችሁ ስጦታ ለፈረንሳይ ንጉሥ እስከ ልጅ ልጅ ድረስ ጸንቶ ይቆያል የሚል ነበር:: ሆኖም አጤ ቴዎድሮስ ትግራይ እንደገቡ አገው ንጉሤን በማሸነፍ ውሉ በሥራ ላይ ሳይውል አጨናግፈውት የፈረንሳይን መንግሥት የኃፍረት ሸማ አከናንበው ሰደዷቸው" ሲሉ ጽፈዋል::

ዶ/ር ኃይሌ ወልደ ሚካኤል፤ አብሮነት በኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 113 "ኤደን የነበረው የፈረንሳይ ቆንስል ላምበርት፤ ኦቦክን ገዛና በሸዋ ንግድ ላይ ያነጣጠረ ውል ተፈራረመ:: ውሉ

ተጨባጭ ውጤት አልነበረውም:: ይበልጥ አጤ ቴዎድሮስን ያበሳጯቸው የትግራዩ አገው ንጉሤ የአፋር ባሕር በር የተሰኙትን ዙላን፤አምፊሉን ሃውኪልን ወዘተ ለአጤ ናፖሊዮን ሊልሳዊ መስጠቱንና ካቶሊክ የሆኑትን አቡነ ያዕቆብን የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን መሪ ለማድረግ መዋዋሉ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::

ደጃዝማች ንጉሤ ከአጤ ቴዎድሮስ ሸፍተው በትግራይ ራሳቸውን አንቱ ብለው መኖር ጀመሩ:: እኒህ ሰው መሸፈታቸው ብቻ ሳይሆን የአገራቸውን ዳር ደንበር ቆርሰው ለፈረንሳይ መንግሥት ለመሸጥ መስማማታቸው ነበር አጤ ቴዎድሮስን ያናደዳቸው:: ደጃዝማች ንጉሤ ከፈረንሳይ እና ከጣሊያን መንግሥት በተለይም ከሮማ ቤተ ክርስቲያን ጋር መሳሳስ ጀመሩ:: የሚገርመው ነገር ደግሞ ደጃ/ች ንጉሤ ለፈረንሳይ መንግሥት የላኩት ደብዳቤ አሳዛኝ ነው:: ሊነግሥ አገር ሊመራ የፈለገ ሰው የራሴን ግዛት ከፍዬ ልስጣችሁ መጣሪያ ስደዱልኝ የሚል አገር ሊያስተዳድር አይችልም:: እስኪ ለንጉሥ ናፓሊዮን የጻፉትን ደብዳቤ ከዚህ ቀጥሎ ያለውን እንየው::

ደብዳቤ ቁጥር 1 "ሰኔ 2 ቀን 1848 ዓም አባቴ ይሁኑ እኔም ልጅዎ እሆናለሁ:: አሁን አንድ ሽፍታ ንጉሥ ተነሥቶ እኔን በማጥፋት ላይ ነው:: ክርስቲያኖችንም እያጠፋ ነው:: እንደ እውቅትዎ ይርዱኝ:: ቢቻል በነሐሴ ባይቻልም በመስከረም እስከዚያም እቆያለሁ ከወዲያ ወዲህ እየልኩ:: አቡነ ያዕቆብን አባቴ አድርጌአለሁ:: የእርስዎንም ፈቃድ የማልጥስ ነኝ" ሲሉ ጽፈው ነበር:: በነገራችን ላይ ሽፍታ ማለት አገሩን ለማስከበር የተነሣን ሳይሆን የሰው ንብረት የሚዘርፍ መሆኑን ደጃዝማች ንጉሤ አልተረዱትም::

መርዕድ ወልደ አረጋይ KASA AND KASA በተባለው መጽሐፍ ገጽ 85 "ብቆየው የኢትዮጵያ ፊውዳላዊ ባህል ሽፍታ ሆኖ ዱር የሚገባ ሌብነትና ቅሚያ ያማረው አልነበረም:: ሽፍትነት የጨዋ ልጅ ማኩረፊያ ስለነበር ጫካ የሚገባው አብዛኛውን ጊዜ የሚፈልገውን ወይም የሚገባውን ሹመትና ጉልት አለማግኘቱን የሚገልጽበት ዘዴ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::

ስለዚህ ቀደም ሲል ደጃዝማች ንጉሤ የጻፉትን ደብዳቤ የተመለከቱ ሰፈርተኛ ደራስያን ሁሉ አጤ ቴዎድሮስን "ሽፍታ"እያሉ የጻፉ ትክክል አይደሉም:: ለወደፊቱም ማረም ያስፈልጋል ማለት ነው::

ሽፍታ ማለት የሰው ንብረት የሚዘርፍ ዓላማ የሌለው የግል ጥቅም ለማከማቸት የተነሣ ማለት ነው:: ወደ ደጃዝማች ንጉሤ ደብዳቤ ልመልሳችሁ::

ደብዳቤ ቁጥር 2 "ጥቅምት 22 ቀን 1851 ዓም የአገሬን ነጻነት እንዲጠብቁልኝ እለምናለሁ ከዘራፊውና ከዓመጸኛው ከቴዎድሮስ እጅ ይጠብቁኝ:: ይህንንም ለማድረግ ሁለት ነገሮች ያስፈልጉኛል:: መጀመሪያ ከናንተ ተወካይ ቢላክ ከዚህ በፊት እንደጠየቅሁት ይህ በአገሬ ውስጥ ያለውን ነገር ሁሉ እንዲመለከት እሱንም በአገሬ እንደራሴ አድርጌ እጠብቀዋለሁ:: የፈረንሳይን ባንዲራ እተክላለሁ:: ሁለተኛ የምፈልገው ሁለት መድፎች ከተኳሾቻቸው ጋር ነው:: ለአደረጉልኝና ለአገሬም ለሚያደርጉት እርዳታ ከባሕር ዳር ዳርቻ ራስ ዱሚራ የሚባል ዙሳን እሰጥዎታለሁ" ሲሉ ደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤል ጽፈዋል::

ደጃዝማች ንጉሤ አንድ የትግራይ ታዋቂ ባላባት ልጅ ጠጋዬ ሳይቀር ወደ ሮም ሲልኳቸው በመጀመሪያ ፓሪስ ከናፖሊዎ ጋር ግንኙነት አድርገው ከስነበቱ በኋላ ወደ ሮም ሄዱ:: ሮም እንደደረሱ ከፓፓ ፒዮስ ዘጠንኛ ሁለቴ በመገናኘት የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያንን በትግራይ ማስፋፋት እንደሚቻል ተወያይተዋል:: እርሳቸው መልእክት አድርሰው ወደ ኢትዮጵያ ሲመለሱ የተሳፈሩባት መርከብ ማዕበል ሲጠስዳት ከአንድ ደሴት ጣላቸው::

ልጅ ጠጋዬ ብቻቸውን ሲንከራተቱ ረኃብና ውኃ ጥም ገድሏቸው ሳሞራ ቀለብ ሁነዋል:: አቶ ጋብር የተባሉት ግን ከ8 ቀን በኋላ ወደስዊዝ የሚያልፍ መርከብ ስላገኙ ነፍሳቸው ልትተርፍ ችላለች:: አባ እምነቱ የተባሉት ከሌሎች ሦስት የካቶሊክ መነኮሳት ጋር ለብቻቸው ሲንከራተቱ ሰንብተው አልፎ ሀጅ መርከብ አግኝተው ከሞት ተርፈው ወደ ደጃዝማች ንጉሤ ለመድረስ ችለዋል::

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 146 "በ1850 ዓም መልእክተኞች ወደ አውሮፓ ለመሄድ ከምፅዋ ተነሡ::ለጊዜው ወደስዊዝ የሚያልፍ መርከብ ባለማግኘታቸው በዓረቦች የንግድ ጀልባ ተሣፍረው በቀጥታ ወደጅዳ ተጓዙ:: ከዚያም ወደስዊዝ አለፉ:: ስዊዝም በደረሱ ጊዜ አባ ያዕቆብ በዚህ አገር ለሚኖሩ አላዛሪስት ሚሲዮን ጽፈውላቸው ስለነበር በእንግድነት

ተቀብለዋቸው ጥቂት ጊዜ ካረፉ በኋላ በሌላ መርከብ ተሣፍረው በመጓዝ ሮማ ደረሱ:: ሮም እንደደረሱም የማስታወቂያ ሚኒስትር ከነበረው ከካርዲናል ቦርናንዶ ጋር ተገናኙ::"

"ከእነሱም ጋር አማርኛና ዓረበኛ የሚያውቀው ጁሰፔ ሳፔቶ የተባለው ቄስ ስለተገኘ አስተርጓሚ ሆነ:: ጥር 18 ቀን 1851 ዓም ከፒዮስ 9ኛ ጋር በካርዲናሉ አቅራቢነት ተገናኙ፤አባ እምነቱ የተባለው መነኩሴ ከደጃዝማች ንጉሤ የተነገረውን መልእክት ከደብዳቤው የተረፈውን በጁሴፔ ሳፔቶ አነጋጋሪነት ደኅና አድርጎ አስረዳና ጁሴፔ ሳፔቶ በበኩሉ ከእንግዲህ ሐበሻ የሚረዳትን ባታገኝ ወደ ፕሮቴስታንት ወይም ወደ እስልምና ሃይማኖትና አምልኮ መግባቷ ነው ሲል ጨምሮ አሳሰበ" ሲሉ ጽፈዋል::

እነዚህ በጃቸው መጽሐፍ ቅዱስ የያዙ ውስጣቸው ተኩላ የሆኑ የሃይማኖት አስተማሪዎች ደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤልን በማግኘታቸው ተደሰቱ:: የፈረንሳይ ውል የሚዋዋልና የባሕር በር የሚረከብ ቡድን በሩፊል የሚመራ ወደ ትግራይ መጣ:: የፈረንሳይ መንግሥት በኢትዮጵያ ለመግባትና ከደጃዝማች ንጉሤ ጋር መዋዋል አጤ ቴዎድሮስ በሰላዮቻቸው አረጋገጡ:: ቀደም ብሎ አጤ ቴዎድሮስ ደጃች ንጉሤን ለመውጋት ሲዘምቱ ሊያገኙት አልቻሉም ነበር:: ይህ የሆነው የትግራይ መኳንንቶች እየተከላከሉላቸው ነበር:: ኋላ ግን በደጃዝማች ንጉሤ ተግባር የትግራይ ሕዝብ ተከፋ::

አገሩን የሚወደውና ለባዕድ አሳልፎ ላለመስጠት ሲዋጋ የኖረው የትግራይ ሕዝብ ባስነሡት አድማ የፈረንሳይ መንግሥት ከደጃች ንጉሤ ጋር ባደረጉት ውል የኢትዮጵያን ቀይ ባሕር ዳርቻ መሬቶች ተረክበው አጤ ቴዎድሮስ የሚጠፉበትን የጦር መሣሪያ ለደጃዝማች ንጉሤ ለመስጠትና ለማድረስ በሚዘጋጁበት ወቅት አጤ ቴዎድሮስ ደጃች ንጉሤን ድል አደረጉ:: ውሉም ደጃች ንጉሤ ሲሞት አብሮ ሞተ::

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 173 "አገው ንጉሤ እስከሚወድቅበት ቀንና ሰዓት በደመ ነፍስነት የፈጸማቸው ወንጀሎች በንጉሡ ነገሥቱ ሕይወት ላይ የተሰነዘሩ ከመሆናቸውም ይልቅ አገሩን ለውጭ መንግሥታት ለመሸጥ ያደረገው ሙከራ ከባድ ቅጣት እንደሚጥለው ከአጤ ቴዎድሮስ

በሚሰጠው ፍርድ ብቻ የተወሰነ ሳይሆን የኢትዮጵያ ነገሥታት እንደሚያምኑበት በፍትሐ ነገሥት የተደነገገ መሆኑን አውቀን ቅጣቱ በአግባብ የተፈጸመ ነው የሚል የሕሊና ፍርድ እንደሚጣልበት ሕገ መንግሥቱ ያስገድዳል" ሲሉ ጽፈዋል::

እነዚህ የሃይማኖት ሰባክያን ሁሌም ለትውልድ አገራቸው ክብር እንጂ ለሃይማኖቱ ቀናዒ ስላላይደሉ ይዋል ይደር እንጅ በሡልጣን ኢብራሂም የዋሀነት አሰብ 12 ኪሎ ሜትር ጋሻ መሬት በመግዛት ጣልያን ጦርዋን ምጽዋ አውርዳ ቀስ በቀስ በኢትዮጵያ ተዘርቶ የልጅ ልጆቻቸው ወያኔዎች ለሥልጣንና ለጥቅም ሲሉ ኢትዮጵያን ያለ ባሕር በር አስቀሯት:: እነሆ ዛሬ አገራችን ከደረሰችበት ደረጃ ልትደርስ ቻለች::

ምዕራፍ 5

የደጃዝማች ካሳ ምርጫ መሸፈት!

<u>አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ የተወለዱ ለኢትዮጵያ የተሠዉ ንጉሠ ነገሥት ናቸው</u> በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 4 "አጤ ቴዎድሮስ በመኳንንትና በመሳፍንት የተከፋፈለች ኢትዮጵያን የአንድ ንጉሠ ነገሥት መንግሥት ግዛት ካደረጉ በኋላ ቤተ መንግሥታቸውን ጎንደር አዘዞ ሉዛ ማርያም አድርገው ስለነበር::"

"1ኛ አጤ ምኒልክ ኃይለመለኮት፤
2ኛ ራስ መሸሻ ቴዎድሮስን የመጀመሪያውን ትልቁን ልጃቸውን
3ኛ ራስ ቢተወደድ መንገሻ አትከምንና
4ኛ አጤ ዮሐንስን ከሌሎች ለኢትዮጵያ ይጠቅማሉ ከሚሏቸው ወጣቶች ጋር መርጠው በጎንደር አዘዞ ተክለ ሃይማኖት ሲያስተምሯቸው ከቆዩ በኋላ ቤተ መንግሥቱ ከጎንደር አዘዞ ሉዛ ማርያም ወደ ደብረ ታቦር ሲዛወር እነዚህን ተማሪዎች ዛሬ ለትምህርት ወደ አውሮፓና አሜሪካ እንደሚላከው ወደ ቋራ ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ተልከው ትምህርታቸውን አጠናቀው እንደተመለሱ::"

"አጤ ምኒልክን፤ደጃዝማች ራስ መሺሻ ቴዎድሮስን ደጃዝማች፤ ራስ ቢትወደድ መንገሻ አትከምን ደጃዝማች ሲሉ አጤ ዮሐንስን ባላምባራስ ስላሏቸው በዚሁ ተቀይመው ሜካ ገብተው በሽፍትነት ሲኖሩ አጤ ቴዎድሮስ ከእንግሊዞች ጋር ተጣልተው በነበረ ጊዜ ከእንግሊዞች ጋር ውስጡን ተላልከውና ከወደቡ ጀምሮ በመቀበል መንገድ በመምራትና በማስተባበር የኢትዮጵያን ምሥጢር ሁሉ ለውጭ ጠላቶች በመንገር የኢትዮጵያ ዳር ድንበር እንዲደፈር የመቅደላ ቤተ መንግሥት እንዲዘረፍ ተከፋፍላ የነበረች ኢትዮጵያን አንዲት ኢትዮጵያ ያደረጓትን ታላቁንና ጀግናውን አጤ ቴዎድሮስን እራሳቸውን በራሳቸው እንዲገድሉ አስደርገዋል" ሲሉ ጽፈዋል::

ደጃዝማች አባ በዝብዝ ካሳ ምርጫ ከጎንደር ነገሥታት የሚወለዱ ዘመነ መሳፍንቱን ከመሠረቱት ከራስ ስሑል ሚካኤል ዘር የሚመዘዙ ናቸው:: ለአጤ ፋሲል 7ኛ ተውልድ በመሆናቸው አጤ ቴዎድሮስ በነገሡበት ወቅት ጎንደር መጡ:: አጤ ቴዎድሮስም ከልጃቸውና ከሌሎች የመኳንንት ልጆች ጋር ማሳደጋቸውና ባላምባራስ የሚል ማዕረግ መስጠታቸው አይዘነጋም:: ነገር ግን ደጃዝማች ሳይባሉ በመቅረታቸው አኩርፈው ትግራይ ገቡ::"

"ከዚያም ደጃዝማች ካሣ ምርጫ መጠናከር ሲጀምሩ ከላይ እንደተጠቀሰው እንግሊዞች አጤ ቴዎድሮስን ለመውጋት ሲመጡ ቅድሚያ ፈቃደኛ የሆኑት ደጃዝማች ካሳ ናቸው:: ይህን ታሪክ የዛሬው የወያኔ ቡድን አይቀበልም:: በተለይም እንደ ሌላው የኢትዮጵያ ንብረት ዘረፋ ሁሉ ታሪክን እየዘረፉ የኢትዮጵያን ሕዝብ ታሪክ እየካዱ ናቸው:: "ታሪክ ይታመማል እንጂ አይሞትም" እንዲሉ አበው::

ደጃዝማች ካሣ ምርጫ፤ከማንም በፊት ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ግንኙነት ያደረጉና የውጭ መንግሥታት ኢትዮጵያን መጥተው እንዲወሩ ጥሪ ያደረጉ የመጀመሪያው ናቸው:: ከእርሳቸው ቀጥሎ በማንኛውም ነገር እስረኞችን ለማስፈታት እርዳታ እንደሚያደርጉ ደጃዝማች ዋግ ሹም ጎበዜ ተጻጽፈዋል:: ዛሬ እነ ደጃዝማች ዘውዴ ገብረ ሥላሴ "ንጉሥ ምኒልክ ተባባሪ ናቸው" ያሉት ግን በእውነቱ ከእውነት የራቀ ነው "የአባባን እከክ ወደ እማማ ለከክ" እንዲሉ አበው፤አጤ ምኒልክ እንግሊዞችን መርተው መጥተዋል የተባለው ሐሰት ነው::

ደጃዝማች ካሣ ምርጫ የኋላው አጤ ዮሐንስ ሥልጣን ለማግኘት ሲሉ አገራቸውን ያስወረሩ ከደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤል ቀጥለው ዋና ተወቃሽ ናቸው:: እንግሊዞችም የእርሳቸውን ድጋፍ ባያገኙ ሌላው ቢቀር የእህል ችግር ስለሚያገኛቸው አጤ ቴዎድሮስ ከሞቱ በኋላ እንኳን ረጋ ብለው የአገሪቱን ቅርሳቅርስ ለመዝረፍ ጊዜ አያገኙም ነበር:: ለዚህ ዋናው ተወቃሽ ለመሆናቸው ደጃዝማች ካሣ ምርጫ ከእንግሊዝ ጦር አዛዥ ጋር የተነሡት ምስል ፎቶ ዋቢ ምስክር ነው::

ዶ/ር ተወልደ ትኩእ <u>የኢትዮጵያ አንድነት እና ኢጣሊያ</u> በቷባለው መጽሐፋቸው ገጽ 136 "የዋግሹም ጎበዜ እና የበዝብዝ ካሣን ምሳሌ በመከተል ምኒልክም ከመቅደላ ሸሽቶ ሸዋ ገብቶ ሥልጣን ለመያዝ በቅቶ ነበር:: እነዚህ ሁሉ ፀረ አጤ ቴዎድሮስ አመጸኞች ቴዎድሮስን ለመዋጋት ወደ ኢትዮጵያ የገባውን የእንግሊዝ ሠራዊት እንደነጻ አውጭ ነበር የተመለከቱት:: የቴዎድሮስን ፍጻሜም በደስታ ነበር የተቀበሉት:: አጤ ቴዎድሮስ በዘመነ መንግሥቱ በሕይወቱ በኢትዮጵያውያንም ሆነ በውጭ ሀገር ዜጎች ጠላቶችን እንጂ ወዳጆችን አላፈራም" ሲሉ ጽፈዋል::

በእርግጥ "የእንግሊዝን ሠራዊት እንደነጻ አውጭ ነበር የተመለከቱት" ያሉት ሊቅ ተወልደ ደጃዝማች ካሣ ምርጫን እንጅ ሌሎችን አይመስለኝም:: ዋግሹም ደጃዝማች ጎበዜ በደብዳቤ ቢተባበሩም ከእንግሊዝ ጦር መሪ ጋር አልተገናኙምና የእንግሊዝን ጦር እንደ ነፃ አውጭ አልቆጠሩትም:: እንደ ነፃ አውጭ ቢቆጥሩትማ ኑሮ ጀኔራል ናፒር "ይምጡ"እያለ ሲልክባቸው መሄድ ይችሉ ነበር:: በእርግጥ አጤ ቴዎድሮስን አይወዱም ትክክል ነው:: ነገር ግን የእንግሊዝን ወታደር እንደ ነጻ አውጭ አልተመለከቱትም::

<u>ኢትዮጵያና ዕድሏ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 125 "በዝብዝ ካሣ ለአጤ ቴዎድሮስ ታማኝ ሆነው ቢቆዩም የቴዎድሮስ ውድቀት ዘመን ሲቃረብ ከእንግሊዞች ጋር ተስማምተው ከትግራይ ክፍለ ሀገር እስከ ምጽዋ ወደብ በሠራዊት ተጠናክረው ነበር:: የእንግሊዝ ጦር አጤ ቴዎድሮስን ለመዉጋት ወደ ኢትዮጵያ በመጣበት ጊዜ ካሳ መንገዱ እንዲቃና በማድረጋቸው የእንግሊዞችን ወዳጅነት ስላተረፉ ኋላ

ሥልጣን ለመያዝ እንዲችሉ የእንግሊዞችን እርዳታ ሙሉ ድጋፍ አግኝተዋል::"

"እንግሊዞች አጤ ቴዎድሮስን ለመውጋት ከምጽዋ እስከ መቅደላ ያለውን 650 ኪሎ ሜትር ለመጓዝ የበዝብዝ ካሳን ድጋፍ ባያገኙ ኖሮ በየመንገዱ ሕዝቡ ግጭትና መሰናክል ስለሚገጥማቸውና ምግብም ለማግኘት አስቸጋሪ ስለሚሆንባቸው ቴዎድሮስን ድል የማድረጉ ሁኔታ አጠራጣሪ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል:: ኮሎኔል አስራት ቦጋለ እንዳሉት ጥሩ ግምገማ ነው::

ሻለቃ ጌታቸው የሮም <u>ስም ከመቃብር በላይ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 366 "አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን አንድ ለማድረግ በተነሡበት ጊዜ ከውስጥ የተነሡባቸው መሳፍንትና ትናንሽ ነገሥታት ይህን ዓላማቸውን ሲቻላቸው በፊት ውጊያ ሲጨንቃቸው በሽፍትነት እያመፁባቸው የተረጋጋ መንግሥት እንዳይመሠርቱ አድርገዋቸው ነበር::"

"ይህ ሁሉ አልበቃ ያላቸው መሳፍንት በመጨረሻው አስተባብረው ያመጡት የእንግሊዛውያን ጦር ወደ መሀል አገር መግባት የቻለው በዚህ በር ነበር:: ቴዎድሮስ እጅ ሰጥቶ መማረክ ወይም በሽሽትና በስደት መሞት ታሪካቸውን እንደሚያጎድፈው ወታደሮቻቸውንም እንደሚያሸማቅቅ ስላወቁ ራሳቸውን ሠውተው አለፉ" ሲሉ ጽፈዋል::

ክፍል ስምንት

ምዕራፍ 1

የኢትዮጵያና የአውሮፓውያን ግንኙነት

ከዚህ መጽሐፍ ላይ ወደ ኋላ ተመልሰን ታሪክ መመርመር እንዳለብን ተገንዘብኩኝ። ማንም ክርስቲያን የሆነ አገር ሁሉ ኢትዮጵያ አገር መሆንዋን ይረዳል። በተለይም መጽሐፍ ቅዱስን ጠንቅቆ የሚያነብ ማለቴ ነው። የቀድሞ ክርስቲያኖች የኢትዮጵያን ታላቅነት ያምኑ ነበር። ለምሳሌ ልዑል እግዚአብሔር ዓለምን ከፈጠረ በኋላ ከገነት• የሚፈሱ ወንዞች ሲመዘገቡ አንዱ ግዮን መሆኑ አይዘነጋም።

በነገራችን ላይ በመጽሐፍ ቅዱስ ከገነት የሚፈሱ ወንዞች የተባሉትን የኢትዮጵያ የታሪክ መጻሕፍት ሁሉንም በኢትዮጵያ የሚፈሱ መሆናቸውን ጽፈዋል። ተከዜ፣አዋሽና ባሮ ግዮን መሆናቸውን የጻፉ ብዙ ናቸው። ክርስቶስ ከመወለዱ በፊት ለክርስቶስ የእጅ መንሻ የሚያመጡለት ኢትዮጵያውያን መሆናቸውን በመዝሙረ ዳዊት ተጽፏል። ኋላም ክርስቶስ ሲወለድ "የተወለደው የአይሁድ ንጉሥ ወዴት ነው" ብለው ሄሮድስን የጠየቁት ሰብአ ሰገል ኢትዮጵያውያን ናቸው።

ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በስደቱ ዘመን ከግብጽ ወደ ኢትዮጵያ ከድንግል ማርያም ጋር መጥቶ መኖሩን የታሪክ መጻሕት ጽፈዋል። እንዲያውም ሰሜን ተራራ ላይ ከዋልያዎች ጋር ሥዕል ተሥሎ በታሪክ መጽሐፍ ላይ ወጥቶአል። ሲያትል ዋሽንግተን ቅዱስ ገብርኤል ቤተ ክርስቲያን ምእመናን በያመቱ ኢትዮጵያ ውስጥ ላሉ ገዳማት የሚልኩት ገንዘብ አለ። የገዳማቱ አበምኔቶች ገንዘቡ የደረሳቸው መሆኑን በምስል ድምጽ በቪዲዮን ተቀርጸው የላኩት ካሴት ክር አለ።

<u>ሲያልት ቅዱስ ገብርኤል</u> ቤተ ክርስቲያን ከሚረዱአቸው ገዳማት አንዱ ጎንደር ጣራ ገዳም ሲሆን አበምኔቱ ሲናገሩ እንዲህ ይላሉ"

ቅድስት ድንግል ማርያም በስደቷ ጊዜ ከዚህ ቦታ ላይ ዓርፋለች" በማለት ይናገራሉ። ሐዋርያትም በኢትዮጵያ ክርስትናን አስተምረዋል። ኋላም በሐዋርያት ሥራ የተጻፈው ባኮስ ጃንደረባው ኢትዮጵያዊ መሆኑን ከመጽሐፍ ቅዱስ በመመዝገቡ አውሮፓውያን ኢትዮጵያን ጠንቅቀው ያውቃሉ።

ይህ ብቻ ሳይሆን በፈረንጆች አጠራር "ፕሬስተር ጆን" ብለው የሚጠሩት የአንድ ንጉሠ ነገሥት ደብዳቤ በ12ኛው ክፍለ ዘመን አውሮፓ ተሰራጭቷል። ይህ ደብዳቤ ከኢትዮጵያ ወደ አውሮፓ የተሰራጨበት ዘመን አውሮፓውያን ኢየሩሳሌምን ከእስላሞች ለመቀማት ጦርነት በገጠሙበት ዘመን በመሆኑ በምሥራቅ አፍሪካ አጋዥ ኃይል አገኘን ብለው በማሰብ ኢትዮጵያ ያለችበትን አውሮፓውያን ለማወቅ ጥረት አድርገዋል። ምንም እንኳ በእስላሞች አቸናፊነት ጦርነቱ ቢጠናቀቅም ኢትዮጵያን ለማግኘት ብዙ ጥረት ተደርጓል።

ይህ በዚህ እንዳለ የፖርቱጋል አሳሾችና የሃይማኖት ሰዎች በ1510 ዓም ሸዋ መጥተው ከአጤ ልብነ ድግል ጋር ግንኙነት ለማድረግ ሲሞክሩ አጤ ልብነ ድንግል ዝበጣና ጉግስ በመጫወት ጊዜ አግኝተው ሳያናግሯቸው 6 ዓመት ተቀመጡ። ይህ በሆነበት ወቅት አጤ ግራኝ አሕመድ በቱርኮችና በየመን በግብጽ በሌሎችም የዐረብ አገሮች የተሟላ የጦር መሣሪያ ታጥቀው ከሐረር ጀምረው የአጤውን መንግሥት ለማናጋት ሲነሡ የአጤ ልብነ ድንግል እናት እቴጌ እሌኒ ለፖርቱጋል መንግሥት የጦር መሣሪያ እርዳታ እንዲልኩላቸው ተማፀኑ።

ነገር ግን ወጣቱ ተዋጊ አጤ ግራኝ አህመድ ጊዜ የማይሰጡአቸው ሆኑ። ከሸዋ እስከ ባሕረ ነጋሽ እየተከታተሉ ያሳድዷቸው ጀመር። ለትንሽ ጊዜ ዕረፍት አግኝተው የነበሩት ከትግራይ ተከዜን ተሻግረው ወልቃይት ውስጥ በተቀመጡ ወቅት ነበር።

ይህ በዚህ ሳለ እቴጌ እሌኒ ለፖርቱጋል መንግሥት የላኩት "የድረሱልን" ደብዳቤ ሲደርሳቸው በዶም ክርስቶፎርን ዳጋማ የሚመራ 400 ወታደሮች ምጽዋ ደረሱ። የፖርቱጋል ወታደሮች ምጽዋ ገቡና ከእቴእጌ ሰብለ ወንጌል ጋር ግንኙነት አደረጉ። በወቅቱ

አጤ ልብነ ድንግል ሙተው ልጃቸው ደጃዝማች ገላውዴዎስ የአጤ ግራኝ አህመድን ጦር እየተዋጉ ነበሩ።

ኋላም ደጃዝማች ገላውዴዎስ ከወላጅ እናታቸው ከቴጌ ሰብለ ወንጌል መልእክት ሲደርሳቸው ወደ ትግራይ ተሻግረው ከዶም ክርስቶፎር ደጋማ፤ ጋር ተገናኝተው ተመካከሩ። ተባብረው አጤ ግራኝ አህመድን ጦርነት ገጠሙአቸው። ነገር ግን የአጤ ግራኝ አህመድ ጦር ከሐረር እስከ ባሕረ ነጋሽ እየጠረገ የመጣ ኃይለኛ በመሆኑ የማይቀመሳቸው ሆነ። በዚህ ወቅት የመጡት 400 ወታደሮች ከሁለት ቀን ጦርነት በኋላ ግማሾቹ ሲሞቱ ግማሾቹ ወደ መጡበት አገራቸው ተመለሱ።

ዶም ክርስቶፍ ደጋማ 20 የማይሞሉ ወታደሮችን ብቻ ይዘው ከደጃዝማች ገላውዴዎስ ጦር ጋር ሁነው ጡጊያውን ተያያዙት። ነገር ግን እርሳቸውም በአጤ ግራኝ አህመድ ጦር ተማረኩና ተገደሉ። በዚህ ወቅት በአንድ የከንባታ ጦረኛ አጤ ግራኝ አህመድ ሲቆስሉ የተመለከተ የፖርቱጋል ወታደር "እኔ መታሁት ግራኝን" ብሎ ለደጃዝማች ገላውዴዎስ ተናገረ።

አጤ ግራኝ አህመድ ቁስላቸው ጠንክሮባቸው ሞቱ። በዚህ ወቅት ደጃዝማች ገላውዴዎስ አጤ ሁነው በኢትዮጵያ ነገሡ። ያ የከምባታ ጦረኛ መሸለም ሲገባው አጤ ገላውዴዎስ ለአፈ ሙሌው ለፖርቱጋሉ ሰጡት። ከዚህ ወቅት ጀምሮ የፖርቱጋልና የኢትዮጵያ ግንኙነት ሲጀምር አውሮፓውያን ኢትዮጵያ የተባለች አገር መኖሯን ጠንቅቀው አወቁ።

ኋላማ በብዛት ፖርቱጋሎች ገቡና አጤ ሱስንዮስን አሳምነው የኢትዮጵያ የመንግሥት ሃይማኖት ካቶሊክ መሆን አለበት ብለው እንዲያውጁ አደረጉ። በዚህ ምክንያት የኢትዮጵያ ሕዝብ ከጦርነት ወደ ጦርነት እንዲገባ አድርገዋል። ተዋሕዶ አማኞች በአንድ ቀን ብቻ 24 ሺህ ሰዎች ደንቀዝ ላይ ታርደዋል። ይህ ጦርነት የኢትዮጵያን ሕዝብ በአጤ ግራኝ አህመድ ካለቀው ይልቅ ሕዝቡን አስጨረሰ። በዚህ ወቅት አጤ ሱስንዮስ ታመሙና ልሳናቸው ተዘጋ።

የካቶሊክ ካህናት በጸሎትና በጸበል ቢሞክሩ ለውጥ አላሳዩም። ታዲያ ደጃዝማች ፋሲል ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ላሉት አባቶች "አባቴ ታመዋል ኑና በጸሎታችሁ እርዱኝ" ብለው ላኩባቸው። የማኅበረ ሥላሴ ገዳም አባቶችም ጎርጎራ ቤተ መንግሥት መጡና ጸሎትና ምህላ ሲያደርጉ ሰንብተው ጸበል ሲረጯቸው አጤ ሱስንዮስ "ሃይማኖት ይመለስ ፋሲል ይንገሥ" ብለው ተናገሩ።

ከዚህ ወዲህ ተዋሕዶ ሃይማኖት ነፃ ስትወጣ ካቶሊኮች ወደ ሀገራቸው እንዲሄዱ በአጤ ፋሲል ሲታዘዙ ብዙዎቹ ወደ ሀገራቸው ሄዱ። ነገር ግን አንዱ ተንኮለኛ የካቶሊክ መነኩሴ አድዋ ሲደርስ "አሞኛል" ብሎ ተኛ። ከዚህ ቦታ ላይ የካቶሊክን ሃይማኖት መሥርቷል። ዛሬ ድረስ ኢትዮጵያን የሚያፈርሱ አንዳንድ ግለሰቦች የሚወለዱበት ቦታ ይህ አድዋ ሆነ።

ከዚህ ወቅት ጀምሮ አውሮፓውያን ኢትዮጵያን በገናናነትና በሃይማኖት ክርስቲያን መሆንዋን ጠንቅቀው አወቁ። የኢትዮጵያ ቀጥተኛ (ኦርቶዶክስ)ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ሊቆች ከኢየሩሳሌም ወደ አውሮፓ ገብተው ሃይማኖትንና የግእዝን ፊደል የአማርኛን ቋንቋ አስተምረዋል። በተለይም አባ ጎርጎርዮስ የተባሉት የቤተ ክርስቲያን ሊቅ ሁለት ታላላቅ መጻሕፍትን ይዘው መላ አውሮፓን ዞሩ።

አባ ጎርጎሬዮስ ወደ አውሮፓ የሄዱበት ዘመን በ1640 ዓም ሲሆን ለኢትዮጵያ ታሪክና ለተዋሕዶ ሃይማኖት ምሰሶ ሁነዋል። እርሳቸው ምንም እንኳ የተዋሕዶን ሃይማኖት ቤተ ክርስቲያን መሥርተው ማስተማር ባይችሉም የሃይማኖቱን መሠረትና ሥርዓት የግእዝን ኃያልነት ለአውሮፓ ምሁራን አስተምረዋል። ለዚህም ነው ዛሬ ድረስ ጀርመን አገር በዩንቨርስቲ ደረጃ የግእዘ ትምህርት የሚሰጠው።

ለምሳሌ አባ ጎርጎርዮች ጀርመን አገር ከ12 ዓመት በታች ያሉትን ሕፃናት ሰብስበው ግእዝ እና አማርኛ ቋንቋ አስተማሩአቸው። እነዚህ እርሳቸው ካስተማሯቸው መካከል ሉድፍ ግንባር ቀደም ተጠቃሽ ናቸው። ዶልፍ ብዙ መጻሕፍትን በግእዝ እና በአማርኛ ቋንቋ ጽፈዋል። ለምሳሌ እነዚህ መጻሕፍት የታተሙበትን ዘመን ተመልከቱ።

1ኛ ግእዝ ሰዋሰው በ1661   2ኛ ግእዝ ላቲን መዝገበ ቃላት
3ኛ አዲስ የኢትዮጵያ ታሪክ 4ኛ የኢትዮጵያ ታሪክ 1698

5ኛ የአማርኛ ሰዋሰው መዝገበ ቃላት1698
6ኛ አማርኛ ላቲን መዝገበ ቃላት 7ኛ የዳዊት መዝሙር 1701
8ኛ የኢትዮጵያ ዶክትሪን የተባለ መጻሕፍት ጽፈዋል።

ዶልፍን ግእዝና አማርኛ ያስተማሩ አባ ጎርጎርዮስ ናቸው። በነገራችን ላይ ትንሽ ወደ ኋላ መለስ ብለን ታሪክ ስንመረምር በ1513 ዓም ላይ አንድ መዝሙረ ዳዊትና ሌሎች የሃይማኖት መጻሕፍት በሮማ ታተመ። ከዚህ ቀጥሎ ደግሞ በ1548 ዓም ገደማ እዚያው ሮማ አንድ የግእዝ መጽሐፍ ቅዱስ ታተመ። ይህ አውሮፓ የተፈጠረው አዲስ መሣሪያ የአፍሪካን ፊደል ግእዝን ቀርጾ መጽሐፍ ቅዱስን አተመበት።

አማርኛው መጽሐፍ ቅዱስ ከዚያው ሮማ የታተመ ቢሆንም ዓመተ ምሕረቱን ግን ግልጽ ሁኖ የተጻፈበት ሰነድ ላገኝ አልቻልኩም። 200 የሚሆን በአማርኛ ቋንቋ የታተመ መጽሐፍ ቅዱስ ኢትዮጵያ የገባው ግን በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ሲሆን ያመጡትም ማርቲን ፍላድ ናቸው። ለሥልጣኔ አንጎላቸው ክፍት የነበሩና ከዘመኑ ሰዎች በምዕተ ዓመት ቀድሞ አሳቢ በሆኑት ቴዎድሮስ ዘመን አባ አብርሃም በተባሉት ኢትዮጵያዊ ሊቅ የተተረጎመ የተሟላ መጽሐፍ ቅዱስ በኢትዮጵያ ፊደላት በአማርኛ ቋንቋ ታተመ። ከዚህ ወዲህ ደግሞ የብርቲሽ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር በአማርኛ ቋንቋ የታተመ መጽሐፍ ቅዱስ በመላ ኢትዮጵያ አሰራጭቷል።

በዚህና በሌሎችም ምክንያቶች አውሮፓውያን ኢትዮጵያን ጠንቅቀው ያውቃሉ። በተለይም ይህ ግማሽ መጽሐፍ ቅዱስ የሚቀበለው ትርኪ ምርኪ ሃይማኖት የራሳቸውን መሠረት ሊያቆሙ ወደ ኢትዮጵያ ለመግባት ይሽቀዳደሙ ጀመር። እነዚህ የሃይማኖት ድርጅቶች እምነት ብቻ ሳይሆን የሚሰብኩት ትውልዱ በማንነቱ እንዳይኮራ ነባሩን የተዋሕዶ ሃይማኖት እንዳይማር ለማድረግ ጥረት አድርገዋል። ይህን ማድረግ ብቻ ሳይሆን አንዱን ጎሳ ካንዱ ጎሳ ጋር የሚያቃርን ታሪክ እየጻፉ አውሮፓ ውስጥ ይበትኑት ጀመር። እነዚህ የሃይማኖት አስተማሪዎች የጻፉትን መጽሐፍ እያነበቡ እሽቅድድም ማድረግ ጀመሩ።

የሚገርመው ነገር ደግሞ እነዚህ የውጭ ሃይማኖት ሰባክያን ክርስትናን ለማስፋፋት ጥረት ማድረግ የጀመሩት ክርስትና

ሃይማኖት የተቀበለውን ሕዝብ እንጂ አህዛብን አልነበረም። ለክርስትና ሃይማኖት ቀናዒ ቢሆኑማ ኑሮ ቦሲንያ ክርስቲያኖች በቱርክ ሲደበደቡ ታዲያ ለምን አልደረሱላቸውም?

ስለዚህ አውሮፓውያን ወደ ኢትዮጵያ የመጡት ክርስቲያን የነበረውን ሕዝብ አስቀይረው የነሱ ሃይማኖት አማኝ ለማድረግ ዓላማቸው ሲሆን ሌላው ግን ኢትዮጵያን በቅኝ ግዛት መንግሥታቸው እንዲይዝ ለማድረግ ነበር። እያንዳንዳቸው የወንጌል ሰባክያን የጻፉትን መጽሐፍና የግል ደብዳቤያቸውን ጥሩ አድርጎ መመርመር ይቻላል። የእነዚህን የወንጌል ሰባክያን ጽሑፍ መነሻ አድርገው ሌሎች የከርሰ ምድር መርማሪዎች ወደ ኢትዮጵያ ፊታቸውን አዞሩ።

እነሱም ያልተበላ መሬት ያላት መሆኗን ለመንግሥታቸው በጽሑፍ አስታወቁ። ወቅቱ አፍሪካን በቅኝ ግዛት ለመያዝ የሚመኙበት ዘመን በመሆኑ መንግሥታቶቻቸውም ከኢትዮጵያ ጋር በተለያዩ ጊዜ ግንኙነት አደረጉ። ከዚህ በላይ ከተጠቀሰው የአውሮፓ አገሮች አንዷ እንግሊዝ ስትሆን እርሷም ከኢትዮጵያ ጋር ግንኙነት ያደረገችበትና ከተለያዩ የመሳፍንት ገዥዎች ጋር የተዋዋለችበትና ወዳጅነቱ ጠንክሮ መኖሩን ኋላም በአጤ ቴዎድሮስ ዘመን ደርሶ ጦርነት ያማዘዛ መሆኑን ከዚህ ዝቅ ብሎ የምጠቅሳቸው ምዕራፎችን በጥሞና ተመልከቷቸው።

ምዕራፍ 2

የእንግሊዝ እና የኢትዮጵያ ግንኙነት!

ከአውሮፓ አገሮች መካከል አንዷ እንግሊዝ ናት። በተለይም ኢትዮጵያ በዘመነ መሳፍንቱ ተከፋፍላ ባለችበት ወቅት አገር ለመጎብኘት የመጣው ጀምስ ብሩስ በብዛት የኢትዮጵያን መጻሕፍትና ቅርሳቅርስ መውሰዱ አይካድም። ይህ ከሆነ ጀምራ በፈረንሳይና በእንግሊዝ መካከል ባለው መፎካከር ቀይ ባሕርን ፈረንሳይ እንዳትይዝባት እንግሊዝ የሃይማኖት ሰባክያንንና ነጋዴዎችን በቀይ ባሕር ዙሪያ አሰማራች። እነሱ የወንጌል ሰባክያን

እያሉ ሰላዮቻቸው አገር አሳሾችና ከርሰ ምድር አጥኝዎች ቀስ በቀስ ወደ ኢትዮጵያ ተሰማሩ::

በዚህ ላይ እንግሊዝ ደግሞ ሕንድን በቅኝ ግዛት ይዛለች:: ሌላ ተጨማሪ የሸቀጥ ማራገፊያ አገር ትፈልጋለች:: ይህ ብቻ አይደለም ሌላው ደግሞ ወንጌል እናስተምር እያሉ የሚመጡት ጽላተ ሙሴ የት እንዳለች ለማወቅ ሙከራም ማድረጋቸው አልቀረም:: በዚህ ምክንያት የእንግሊዝ ተጓዦች ሆኑ የሃይማኖት አስተማሪዎች ለመንግሥታቸው የኢትዮጵያን ሁኔታ በየጊዜው ማስታወቃቸው አልቀረም:: ይህ ከሆነ ጀምሮ እንግሊዝ ከኢትዮጵያ ጋር ሕጋዊ ግንኙነት ማድረግ ፈለገች::

ለምሳሌ ጀምስ ብሩስ የወሰደው መጽሐፍ ብዙ ነው:: ጀምስ ብሩስ ወደ ኢትዮጵያ የገባው በ1764 ዓም በፊት ነው:: አንዳንዶች ደግሞ ከጀምስ ብሩስ በፊት እንግሊዞች ስለ ኢትዮጵያ ብዙ የሚያውቁ ናቸው ይላሉ:: ወደ ኋላው ዘመን ስንመጣ እንግሊዞች ከኢትዮጵያ ጋር ያደረጉአቸውን ውሎች በጥሞና ለሚመለከት ብዙ ጥናት ያደረጉ ይመስላል:: ለምሳሌ የእንግሊዝ ቤተ ክርስቲያን የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ያሳተመች ቀደም ብላ ነበር::

በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት በሸዋና በደብረታቦር ከመሳፍንቶች ጋር ያደረጉአቸውን ውሎች በጥሞና ላስተዋለው ቀደም ብለው የኢትዮጵያን ሁለመና ጠቃሚ መሆኑን የተገነዘቡ መሆናቸውን ይገልጻል:: በተለይ በ18ኛው ክፍለ ዘመን መጨረሻ እና በ19ኛው ክፍለ ዘመን መግቢያ ላይ አንሥቶ ግንኙነት የተጀመረ መሆኑን ሰነዶች ያስረዳሉ::

የእንግሊዝ መንግሥት ኢትዮጵያን ካስመረመረ በኋላ ቆንስል ለመላክ ያደረገው ውል ኢትዮጵያን የሚጠቅም ሳይሆን የሚጎዳ ውል መሆኑ አይዘነጋም:: ለምሳሌ ፈረንሳይ ከሸዋ መሳፍንት ጋር ቀደም ከንጉሥ ሣሕለ ሥላሴ ኋላም ከልጃቸው ከንጉሥ ኃይለ መለኮት ጋር መፈራረማቸው አይዘነጋም:: እንግሊዞች ከሸዋ መሳፍንት ብቻ ሳይሆን ቅድሚያ ግንኙነት ያደረጉት ከትግራይ መሳፍንት ጋር ነበር::

1ኛ እንግሊዞች ከትግራይ መሳፍንቶች ጋር ያደረጉት ግንኙነት ሶልት የተባሉት እንግሊዛዊ ትግራይ የመጡት በ1798 ዓም ሲሆን ያስተናገዷቸው ራስ ወልደ ሥላሴ ናቸው:: እርሳቸውም የእንግሊዝን መንግሥት የጦር መሣሪያ ላኩልኝ ማለታቸው ታውቋል:: ከዚህ ወዲህ አቶ ሶልት ሌሎችን ተመራማሪዎች በመያዝ ብዙ ጊዜ ኢትዮጵያ ተመላልሰዋል::

አቶ ሶልት ወደ ኢየሩሳሌም ከተመለሱ በኋላ በጥቅምት በ1804 ዓም ደብዳቤ ጽፈውላቸዋል:: ይህ ደብዳቤ ግማሹ በግእዝ ሲሆን አማርኛም አለው እንዲህ ይላል "ሀገሬን ሦስት ዓመት ሙሉ አንበጣ በላው፤ፈጀው አሁንም ጠላት ተነሥቶብኝ ጎንደር ወጣሁ፤ቀን ቢሰጠኝ ጎንደር ብቀመጥ መጣሁ" ሲሉ ለአቶ ሶልት ጽፈውለታል:: ይህም ብቻ ሳይሆን ሌላ ብዙ ደብዳቤዎች አሉ:: ነገር ግን በዚህ ወቅት የተዋዋሉት አንድም ውል አልተገኘም::

2ኛ ከዚህ በኋላ ደግሞ ፈረንሳይ ቀድማ ሸዋ ስለገባች እንግሊዞች ደግሞ ባጥኝ መልክ ቄስ ክራፐ መጥተው ሸዋን ጎብኝተዋል:: እርሳቸው ፈረንሳይ ከሸዋ ጋር ያደረገችውን ውል በመስማታቸው ቀንተው ለመንግሥታቸው መልክእት ላኩ:: መንግሥታቸውም በ1832 ዓም በኮርንዋሊስ ሐሪስ፤ የሚመራ ቡድን ሸዋ ድረስ መጣ:: በዚህ ወቅት ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር የወዳጅነት ውል ተፈራርመዋል:: ከሀገራቸው አርቅቀው ያመጡት ረቂቅ ሳይሆን እንዳልቀረ ይገመታል::

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 143 "ፕላውዲን በራስ ዐሊ ዘመን ወደ ኢትዮጵያ ገባ:: ኢትዮጵያ እንደገባም ራስ ዓሊን ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር አስተዋወቀ:: በዚህ ዓይነት የፖለቲካ ግንኙነት ተስማምተው ሲሠሩ ሳይታሰብ የራስ ዓሊ ውድቀት ሆነ:: ፕላዊዲን ራስ ዓሊን ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ተራ ሰው ሁኖ ካስተዋወቀ በኋላ በቆንስል ደረጃ ተመደቦ በኢትዮጵያ ብዙ ጊዜ እንደተቀመጠ የሚታመን ነው::"

"አጤ ቴዎድሮስ ፕላውዲን ራስ ዓሊን በማታለል ያደርገው የነበረውን የተንኮል ሥራ አስቀድመው ያውቁ ስለነበር መልኩን ለማየት አይፈቅዱም ነበር:: ቢሆንም ዮሐንስ ቢል በነገሩ ገብቶ ስለ ፕላውዲን ትልቅነትና ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ደኅና አድርጎ

እንደሚያስተዋውቃቸው በስፊው እየዘረዘረ ስለነገራቸው በእርሱ አቅራቢነት ከአነጋገሩት በኋላ በራስ ዓሊ ቤት በነበረው ማዕረግ (በቆንስል) በአምባሳደር ደረጃ ተቀብለውታል" ሲሉ ጽፈዋል።

ፕላውዴን ወደ ኢትዮጵያ ተሳከ። ጉዳይ ፈጻሚ ፕላውዲ ከምጽዋ ጎንደር ከዚያም ከዋናው ከራስ አሊ ጋር ተገናኝቶ አንዳንድ ውሉችን ፈጽሟል። አጤ ቴዎድሮስ በመጀመሪያው በፕላውዲን ላይ ቂም የያዙበት ራስ አሊን የወዳጅነት ፊርማ ሲያስፈርማቸው ልክ ሸዋ ላይ እንግሊዞች ያስፈረሙበትን ቅጅ ይዞ ራስ አሊን አግባብቶ አስፈርሟል ተብሎ በመነገሩ ምክንያት ነው።

ይህም "ዜጎችን የሚመለከት ክስ ከኢትዮጵያ የፍትሕ ተቋማት ሥልጣን ውጭ ሆኖ በቆንሲሉ እንዲታይ መደረግ አለበት" የሚለውን አንቀጽ አጤ ቴዎድሮስ አልወደዱትም ነበር። ኋላ ግን እጅግ በጣም ወደውታል። ብዙም አምነውታል። የሥልጣኔን ጮራ እንዲያዩ ከነበራቸው ብሩህ ጭንቅላት ላይ በርቷል። ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ተቀራርበው ወዳጅነት መሥርተው አገራቸውን ሊያሰድጉ እንደሚችሉ ተረድተዋል።

<u>ኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታንያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ</u>---የተባለው መጽሐፍ ገጽ 24 "አጤ ቴዎድሮስ ዙፋኑን ከያዙ በኋላ ቆንስል ፕላውዲን ከእርሳቸው ጋር ተስማምቶ ለመሥራት ያደረገው ጥረት እምነታቸውን አክብሮታቸውን አትርፎለታል" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ኋላማ እንዲያውም በጣም አቅርበውት ነበር። ቆንሲል ፕላውዲንን የወንድማቸው ልጅ ደጃዝማች ጋረድ በመግደላቸው ምክንያት በጣም አዝነዋል። የኢትዮጵያና የእንግሊዝ ግንኙነት ከብዙ ዘመን ጀምሮ ነው። የሁለቱን አገሮች ግንኙነት በተመለከተ ራሱን ችሎ የዲፕሎማቲሲ ግንኙነት ሠነድ የሚያመለክተው ከ1798 ዓም የጀመረ መሆኑ ነው። ከዚህ ወዲህ የእንግሊዝ መንግሥት መልክተኞችን ወደ ኢትዮጵያ ልኳል።

ደብረ ታቦር የመጡት መልእክተኞች ከራስ አሊ አሉላ ጋር ባደረጉት ውይይት ራስ አሊ አሉላ ከእርሳቸው በፊት በነበሩት መሳፍንቶች ድክመት ምክንያት የኢየሩሳሌም ገዳም ለኢትዮጵያውያን እንዲመለስላቸው ጠይቀዋል። ሌላው ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ሆኑ

ንጉሥ ኃይለ መለኮት የዚህን ገዳም ጉዳይ አንሥተዋል። ኢየሩሳሌም የነበረው የእንግሊዝ ቆንስላ ከቱርክ ፓሻ ጋር መነጋገራቸው አልቀረም። ነገር ግን ለእንግሊዝ ከቱርክና ከኢትዮጵያ የሚቀርባት ቱርክ በመሆንዋ ለቱርክ ወግና የኢትዮጵያን ውል ቸላ ብለዋለች።

ኢትዮጵያን ዘመነ መሳፍንቱ ቀፍድዶ ይዟት በነበረበት ወቅት እንግሊዞች በቆንስል ደረጃ ግንኙነት ለመመሥረት በትንሹ ራስ አሊ ዘመን አቶ ፕላውዲ ደብረታቦር መጥቶ ግንኙነት ጀምሮ ሳለ ራስ አሊ ከደጃዝማች ካሳ ጋር ሲዋጉ የተማረከ ሲሆን ዮሐንስ ቤልና ፕላውዲ ደጃዝማች ካሳን ደግፈው እስከ ሰሜን አብረው ሄደዋል።

በዚህ ምክንያት አጤ ቴዎድሮስ ተብለው ሲነግሡ እነዚሀ የእንግሊዝ ዜጎች ለአጤ ቴዎድሮስ ብዙ ለመርዳት ጥረት ማድረጋቸው አይዘነጋም። አጤ ቴዎድሮስም እነዚህን የእንግሊዝ ዜጎች ያዳምጡአቸው ነበር። በወጣትነታቸው ወቅት ማኅበረ ሥላሴ ገዳም ሲማሩ ብዙ ጊዜ በኢየሩሳሌም ነዋሪ የነበሩ መነኩሴ መምህራቸው ስላስተማሩአቸው እነዚህ የእንግሊዝ ዜጎች ሲከልሱላቸው ኢትዮጵያን ለንደን ለማድረግ ከፍተኛ ጉጉት አደረባቸው።

የአጤ ቴዎድሮስን ጀግንነት ሆነ የኢትዮጵያን ታላቅነት ቆንስል ፕላውዲ ለመንግሥታቸው ማስተዋወቃቸው ግልጽ ነው። እንዲያውም የቆንስልነቱን ማዕረግ የረቡት ይመስላሉ። ማለት ቆንስል ፕላውዲ አጤ በሄዱበት ቦታ ሁሉ አብረው እንደ አንድ ወታደር ሁነው የዘመቱ ናቸው። ይህን የእርሳቸውን ተግባር የእንግሊዝ መንግሥት ባይወድላቸውም እርሳቸው ግን አጤ ቴዎድሮስን ከመውደዳቸው በላይ ፍላጎታቸውን ለማሟላት ብዙ ጥረት ያደርጉ ነበር።

አጤ ቴዎድሮስ ሊያሠሩት ላቀዱት የጦር መሣሪያ ሠራተኞችን ለማግኘትም የጣሩ ነበሩ። ለመንግሥታቸው የጻፉት ደብዳቤ "አጤ ቴዎድሮስ ለወታደሮቻቸው የጦር መሣሪያ እንደማግኘት የሚያስደስታቸው ነገር የለም" ሲሉ ጽፈው ነበር።

በእርግጥ የእንግሊዝ መንግሥት ወደ ምድብ ቦታቸው ጽህፈት ቤታቸው ምጽዋ እንዲመለሱ ያደረገውን ውትወታ ናቅ አድርገው ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር አብረው ደክመዋል። ዮሐንስ ቤል የተባሉት

ግን በቆንስል ደረጃ የተቀመጡ ባይሆኑም የአጤ ቴዎድሮስ ወታደር ነበሩ ማለት ይቻላል። ለዚህም ነው ሊቀ መኳስ ያሏቸው አጤ ቴዎድሮስ፤ እነዚህ ሁለት እንግሊዞች አጤ ቴዎድሮስ ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ያላቸውን ግንኙነት እንዲያጠነክሩ ባላቸው ችሎታ ሁሉ አስረዷቸው።

አጤ ቴዎድሮስ ቀደም ሲል ያን ያህል ይጠሉት የነበረውን ፕላውዴን የወንድማቸው ልጅ በመግደሉ ምክንያት ማዘን ብቻ ሳይሆን ተበሳጭተዋል። ይህ የአጤ ቴዎድሮስ ጸባይ ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያውያን ሁሉ ጸባይ ነው። ይከደኛል ብለው ሳይጠረጥሩ ከልባቸው ነበር የወደዱት። ፕላውዴም ለአገሩ መንግሥት ድጋፍ እቅዳቸውን ዘርዝሮ ከመጻፍ አልተቆጠበም ነበር።

ቆንሲል ፕላውዴን ኑሮ ቢሆን አውሮፓውያን በአጤ ቴዎድሮስ አይታሰሩም ነበር። የእንግሊዝ መንግሥትም ያን ያህል ወጭ እያወጣም ነበር። ጦርም አያዘምትም ነበር። በቆንስል ፕላውዴን ቦታ ጉዳይ ፈጻሚ ካሜሮን መምጣቱና የኢትዮጵያ እና የእንግሊዝ መንግሥት ግጭት ከዚህ ዝቅ ብሎ ባለው ምዕራፍ ይቀጥላል።

ምዕራፍ 3

የጉዳይ ፈጻሚ ካሜሮን መምጣትና መታሰር!

በአጤ ቴዎድሮስ የተጻፈ ደብዳቤ እንግሊዝ አገር ሲደርስ የውጭ ጉዳይ መሥሪያ ቤት ካሜሮን የሚባል ጉዳይ ፈጻሚ ወደ ኢትዮጵያ ይልካል። አጤ ቴዎድሮስ ካሜሮንን እንደ ፕላውዴ በማየት የልባቸውን ስሜት ሳይደብቁ ነገሩት። ፍላጎታቸው በኢትዮጵያ የጦር መሣሪያ ማምረት ሲሆን ለዚህ ቅዱስ ዓላማ አስተማሪ ከእንግሊዝ መንግሥት እርዳታ ጠየቁ ይህ ብቻ ሳይሆን ቱርኮችን አስመልክቶ ሌሎች ጉዳዮችን ሳይቀር ነግረው ገንዘብ ሰጥተው ለደብዳቤያቸው መልስ ይዞ እንዲመጣ ላኩት።

ቆንስል ካሜሮን በሰላም አጤ ቴዎድሮስን ተሰናብቶ ወደ ምጽዋ ሄደ። ከዚያም አጤ ቴዎድሮስ የሰጡትን ደብዳቤ በፖስታ ልኮ እርሱ ወደ ከሰላ ተመልሶ ከቱርክኮች ጋር ሲገባበዝ ሲከርም ለፈረንሳይ

መንግሥት ደብዳቤ አሲዘው የላኩት ሰው ደብዳቤውን አድርሶ ጎንደር ሲገባ ቆንስል ካሜሮን ግን ደብዳቤው ይድረስ አይድረስ እንኳን ሳያጣራ ወደ አጤ ቴዎድሮስ ሠፈር መጣ። አጤ ቴዎድሮስ ቆንስል ካሜሮንን ከእንግሊዝ አገር አጅበውት የሚመጡ የእጅ ባለሞያዎች ናቸው ብለው ሲጠብቁ፤ እርሱ ግን ከቱርኮች ጋር ሁኖ ሲያማቸውና በሕዝባቸው ላይ ሲቀልዱባቸው መሰንበቱን ቀደም ብሎ የደረሳቸውን ወሬ የሚያጠናክር ሆነ።

እንዲያው አጤ ቴዎድሮስ "ለደብዳቤዬ መልስ አመጣህልኝ ወይ" ሲሉት ቆንስል ካሜሮን ግን "አላውቅም" ሲላቸው አጤ ቴዎድሮስ ተቆጡ። አስተርጓሚው ግን ለአጤ ቴዎድሮስ አስቀድሞ መልእክት መላኩ ታውቋል። ይህ ብቻ ሳይሆን አስተርጓሚው አቶ እንግዳ ወርቅ፤ የኢትዮጵያን ባህላዊ ቀረርቶና ፍከራ እንዲፈክሩ በጉዳይ ፈጻሚ ካሜሮን ታዘዙ። አቶ እንግዳ ወርቅ፤ ጥሩ ገጣሚና አቀንቃኝ መሆናቸው ግጥሙ ይመሰክራል።

"ጃሎ በሉ፤መገን፤ በሉ ጎራው በሉ፤ጀግና በሉ
ይርቀን እንደሆን ምቀኛችን፤ በሽታችን ሁሉ፤
ጃሉ በሉ ጎራው በሉ ያቀምስሃል ያሰው እጁን እንዳመሉ"

በማለት አቶ እንግዳ ወርቅ፤ አቅራርተዋል። ይህን ከዚህ በላይ ያለውን ግጥም ዛሬ ካሉት ባህላዊ ድምጻውያን መካከል ድምጻዊ ወረታው ውበቴ፤ ትንፋሹን አምቆ በመስንቆ ቢያጉረመርመው ስንቱ ይሸንጠው ነበር። ጃሎ ብለው የደረደሯቸው ግጥሞች ቱርኮች የቋንቋው ምሥጢሩ ስላልገባቸው እንጂ እነሱንም ጭምር የሚነቅፍ ለመሆኑ "ያቀምስሃል ያሰው እጁን እንዳመሉ" ያሉት ቀደም ሲል አጤ ቴዎድሮስ ቱርኮችን መደብደባቸውን የሚገልጽ ሲሆን ጃሎታቸውን ካሰሙአቸው በኋላ ደግሞ ከዚህ በታች ያለውን ፎክረዋል።

"ዘራፍ ቆፍጣናው ዘራፍ የዛለት
ዘራፍ የዛ ለት ደፋር ከፈሪ የተለየለት
አባሮ ገዳይ በአባቱ መሬት
አልሞ ተኳሽ የማይሳሳት
ወዳጅ ሲመስል ጠላት ሆነበት
የበላበትን ሰባሪ ወጭት

ልቡ ማይገኝ በሱ ዛተበት
እርሱን ሊያጠቁ ተማከሩበት"

በማለት ፈክረዋል። ይህን በተለይም "ወዳጅ ሲመስል ጠላት ሆነበት፤ የበላበትን ሰባሪ ወጭት ልቡ ማይገኝ በሱ ዛተበት፤ እርሱን ሊያጠቁ ተማከሩበት" የምትለው የፍከራ ግጥም ቆንስል ካሜሮን ከቱርኮች ጋር ሲዶልቱ ሰምተዋል። ይህን ግጥም የገጠሙ በቆንስል ካሜሮን ተቀጥረው ቢሠሩም የአገር ጉዳይ ሁኖባቸው የሆነውን ሁሉ ለአጤ ቴዎድሮስ አስቀድመው መላካቸው ትክክል ሊሆን ይችላል። ቆንስል ካሜሮን ምንም ሳይዙ ከአጤ ቴዎድሮስ ፊት ሲቀርቡ "ለምን ለደብዳቤው መልስ አላመጣህም" ብለው ሲጠይቁአቸው "አላውቅም" የሚለው መልስ ተገቢ አልሆነላቸውም።

በዚህ ምክንያት አጤ ቴዎድሮስ ተቆጥተው አሰሩአቸው። የእንግሊዝ የውጭ ጉዳይ መሥሪያ ቤት ከአጤ ቴዎድሮስ የሚላክለትን ደብዳቤ ባያቃጥሉትም በሥርዓት ቢያስቀምጡትም እንዴት ተደፈርን በሚል ኩራት ለንግሥቲቱ ባለማድረሳቸው የተነሣ አጤ ቴዎድሮስ ተናቅሁ ማለት ብቻም ሳይሆን ከእንግሊዝ አገር የሚመጡት "ታላቋ" እያሉ ሲያሞግሱ "ለምን አስር ግዜ ታላቋ ታላቋ ትላላችሁ ሁሉም በሀገሩ ታላቅ ነው" ያሉት ቃል ከእንግሊዝ የውጭ መሥሪያ ቤት ወሬው በመድረሱ ምክንያት ይበልጥ የአጤ ቴዎድሮስን ደብዳቤ አሽገው አስቀመጡት።

የአጤ ቴዎድሮስ ደብዳቤ "ቱርኮች አገሬን ይዘውብኝ ባላጋራ ሁነውብኛልና መርከብ የለኝ በባሕር አልችላቸውም። በእግዚአብሔር ኃይል የምሰደውን በረከት ከሉሌዬ የሚቀበል ሰው ይሰደዱልኝ ብዬ የፍቅር ደብዳቤ ሰጥቼ (ካሜሩንን) ሰደድሁት። ከወዲያ ተላክሁ ብሎ የመጣበትን ከዚህ ተማክሮኝ የሄደበትን ጉዳይ ትቶ ከቱርኮች ከማይወዱኝ ሰዎች ሂዶ ሲያዋርደኝ ሲንቀኝ ሰንብቶ መጣ" ሲሉ አጤ ቴዎድሮስ ለንግሥት ቪክቶርያ ጽፈዋል።

ከዚህ በላይ መጣ ገባ እያለ የተጠቀሰው አጤ ቴዎድሮስና የእንግሊዝ ግንኙነት በጉዳይ ፈጻሚ ካሜሮን ምክንያት ተበላሸ። ይሁን እንጂ የእንግሊዝ መንግሥት የውጭ ጉዳይ መሥሪያ ቤት የአጤ ቴዎድሮስን ደብዳቤ ለንግሥት ቪክቶርያ አላደረሰም ነበር። ጉዳይ ፈጻሚው ሆኑ የሌሎች አውሮፓውያን በአጤ ቴዎድሮስ

የመታሰራቸው ቁጥር መጨመርና የእንግሊዝ መንግሥት መደፈር ምክንያት የውጭ ጉዳይ መሥሪያ ቤቱ የተደበቁትን ደብዳቤዎች ፈላልጎ ለንግሥት ቪክቶርያ አቀረቡ። ነገር ግን እንደ ተበላሽቷል።

አጤ ቴዎድሮስ የአገራቸው ደኅንነት ስጋት ላይ የጣላቸው ከእንግሊዝ ንግሥት እርዳታ ለጠየቁት ደብዳቤ በተደጋጋሚ መልስ ቢጠብቁም አለማግኘታቸው ነበር። ቁጣቸውና ቅሬታቸው እየበረታ ስለመጣ 60 የሚሆኑ አውሮፓውያን እንዲታሰሩ ተደረገ። ይህ እርምጃ እንደተወሰደ ዲፕሎማቱ ካሜሮን ለአጤ ቴዎድሮስ መልስ እንዲልክ ለሀገሩ መንግሥት በጥብቅ ቢያሳስብም።

ከንግሥት ቪክቶርያ ለአጤ ቴዎድሮስ የደረሳቸው መልስ አጥጋቢ ሆኖ ስላላገኙት እሥረኞቹን አልፈቱም። አጤ ቴዎድሮስ የተበታተነችውን አገር አንድ ለማድረግ ሲነሡ የገጠማቸው ዋናው ችግር ኢትዮጵያ የጦር መሣሪያ ማምረት አለመቻሏ ነበር።

<u>The Abyssinian Difficulty</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 53 The Emperor's letter would have been taken on by sailing how' or buggalow, to use the Indian equivalent,to Aden. The Political Agent at Aden, which come under the government of India, forwarded them by steamer to Bombay, and they eventually reached the Foreign Office on 12 February 1863,three and a half months later.

By the time Cameron's despatch of 31 October reached the Foreign Office it had been joined by others he had written in November with the result that when those concerned despatch but several later despatches as well. The English text of the letter was not disclosed for some time,and until it was made public it was supposed to contain sevral fanciful demands and Suggestions, including a proposal of Marriage to the Queen."ሲሉ ጽፈዋል።

በተለይ ይች አንዲት መሥመር እንግሊዞችን አስቆጥታ ትሆናለች። ለምሳሌ including a proposal of Marriage to the Queen." የምትለው ቃል አጤ ቴዎድሮስ ንግሥት ቪክቶርያን ለማግባት

የጠየቁ መሆናቸውን ያብራራል። ስዚህ የእንግሊዝን የውጭ ጉዳይ ሚንስቴር መሥሪያ ቤት አበሳጭቷል። ለዚህም ነው በተደጋጋሚ የተላከው ደብዳቤ ለንግሥቲቱ ሳይደርስ የቀረ።

የንግሥት ቪክቶርያ ባለቤታቸው መሞታቸውን አጤ ቴዎድሮስ ጠንቅቀው አውቀዋል። ለዚህም ይሆናል "ላግባሽ" ያሉት? ስለዚህ ቅድሚያ ቆንስል ካሜሮን ደብዳቤያቸውን መልስ ለማምጣት ጥረት ባያደርጉም ቅሉ ሌሎች የውጭ ጉዳይ ጽሬት ቤቱ ሠራተኞች "እንዴት ንግሥታችንን ላግባሽ ብሎ ጠየቀ" ብለው ተቆጥተው ይሆናል ማን ያውቃል።

አባቶቻችን ሲተርቱ "በሴትና በቄስ የመጣ ጠብ አይበርድም" ይላሉ። ምናልባት ይህን ቃል ብዙ ሰዎች አይቀበሉት ይሆናል። ነገር ግን በሴት የመጣው ጠብ የሚለው በሔዋን ምክንያት የሰው ልጅ የደረሰበትን መከራ መጽሐፍ ቅዱስ ያስረዳል። በቄስ የተባለው ቃል ደግሞ አንዱን ሃይማኖት ለመከፋፈል ምክንያት የሆኑት ጳጳሳትና ካህናት መሆናቸውን የዓለም የቤተ ክርስቲያን ታሪክ መመልከት ይቻላል።

ዛሬ ከሌላው ርቀን ሳንሄድ ከእኛ አገር ኢትዮጵያ ብንመጣ እንኳ ቤተ ክርስቲያን እየታመሰች ያለችው በጳጳሳት ምክንያት መሆኑን አእምሮ ያለው ሁሉ የሚስተው አይመስለኝም። በቄስ እስተርን ምክንያት የመጣው ጥላቻ ሌሎች አውሮፓውያን ሁሉ እንዲታሰሩ ሁነዋል። የታሰሩበት ምክንያት ቄስ እስተርን አጤ ቴዎድሮስን ወቅሶ በመጻፉና ወይዘሮ ፍላድ በጻፉት ደብዳቤ ምክንያት ሌሎች እንዲታሰሩ አደረገ።

ቀደም ብሎ አጤ ቴዎድሮስ ለንግሥት ቪክቶርያ ልከውት የነበረው ደብዳቤ ውጭ ጉዳይ ሚኒስትር አፍኖት የነበረው ሁሉም ተሰብስቦ ለንግሥት ቪክቶርያ ተሰጣቸው። እርሳቸውም አጤ ቴዎድሮስ የጻፉላቸውን ደብዳቤዎች መልሳቸውን በለሰለሰና በሚያግባባ መልክ ጻፉላቸው። ነገር ግን የአጤ ቴዎድሮስን ጥያቄ የሚመልስ የእጅ ጥበበኞችና መሣሪያ አምራቾች ይላኩላቸው የተባለውን የውጭ ጉዳይ መሥሪያ ቤቱ አልተቀበለውም ነበር።

ሆርሙዝ ራሳም ከኤደን ወደ ኢትዮጵያ ምጽዋ ገብተው ለአጤ ቴዎድሮስ መምጣታቸውን ደጋግመው ደብዳቤ ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስ ግን ና ወይም አትምጣ የሚል መልስ ተሉ አልኩላቸውም። ሆርሙዝ ራሳም ግን ደጋግመው ደብዳቤ ከመጻፍ አልተቆጠቡም። ኋላ ተፈቅዶላቸው ከአጤ ቴዎድሮስ ጋር ተገናኙ።

አጤ ቴዎድሮስም በክብር ተቀብለው አስተናገዱአቸው። ከንግሥት ቪክቶርያ የመጣላቸውን ደብዳቤ እና የሜዳ መነጽር ሰጥተው ከቆንስል ካሜሮን ጋር የተፈጠረውን ችግር አንድ ባንድ ዘርዝረው አስረዷቸው። በእርግጥ ራሳም የፕላውድን ያክል ባይሆኑም እንደ ካሜሮን ባይከፉም አጤ ቴዎድሮስ የሚፈልጉትን ለማወቅ ጊዜ የወሰደባቸው አይመስልም።

<u>ኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታንያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ ከ1778-1967 ዓም</u> የተባለው መጽሐፍ ገጽ 36 "ቤተ እሥራኤልን ወንጌል ሲሰብኩ የነበሩ ሚሲዮናውያን የንጉሠ ነገሥቱ ፈቃድና ድጋፍ ሳይለያቸው፣ ስብከታቸውን ያለችግር ያከናውኑ ነበር። ከሚሲዮያውያኑ አንዱ ቀሲስ ስተርን ወደ እንግሊዝ አገር ለመመለስ ንጉሠ ነገሥቱን ተሰናብተው ጉዟቸውን ይቀጥላሉ።"

"ጥቂት ቀናት ከተጓዙ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ በሌላ አቅጣጫ ተጉዘው የሠፈሩበትን በሩቅ ሲያዩ አቅጣጫቸውን ለውጠው ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ሠፈር ይሄዳሉ። ሠፈር እንደደረሱ ከአጋፋሪው ወይም ከእልፍኝ አስከልካዩ የቤተ መንግሥት ወግና ሥርዓት ተከትለው ቀጠሮ ሳይጠይቁ፣ ተንደርድረው ከነትጥቃቸው እልፍኝ ይገባሉ። በሁኔታው የተገረሙት ንጉሠ ነገሥት ለምን ቀጠሮ ሳይቀበሉ እንደገባ ቢጠይቋቸው ቀሲስ ስተርም ሆነ አስተርጓሚው አሽከራቸው የሚያረካ መልስ አልሰጡም።"

"የቀሲስ ስተርን ድፍረት አስተርጓሚው ጌታውን የቤተ መንግሥቱን ደንብ ባለማስጠናቱ ነው ብለው ንጉሠ ነገሥቱ አመኑ። ርእሰ ብሔሩን በውጭ አገር ሰው በማስደፈሩ አስተርጓሚው ወዲያው እንዲገረፍ አዘዙ። ቀሲስ ስተርን የአሽከራቸውን ስቃይ ሲያዩ ጣታቸውን ነከሱ። ጣታቸውን በመንከሳቸው ንጉሠ ነገሥቱ እንደተደፈሩ ቆጥረው ቀሲስ ስተርንን አስገረፏቸው።"

“ከዚያ ሌሎች ፈረንጆች በተንኮል በሚጠረጥሩት በባርደል ጥቆማ ጓዛቸው ሲበረበር ቀሲስ ስተርን የደረሱት Wanderings Among the Falashas in Abyssina Together with the Description of, the Countrv and Its Various Inabitants ትርጉም “በአበሻ አገር ከፈላሻዎች ጋር መባዘንና የንዋሪውና የአገሪቱ መግለጫ”የተሰኘ መጽሐፍ ተገኘ:: መጽሐፉ ሲመረመር ንጉሠ ነገሥቱ የኮሶ ሻጭ ልጅ፤ኢትዮጵያውያንም ጨካኝ ሕዝቦች እንደሆኑ የሚገልጽ ጽሑፍ ተገኘበት:: በዚህም ሳቢያ ጓዛቸው በድጋሚ ሲበረበር ንጉሠ ነገሥቱን የበለጠ የሚያስቆጣ፤ሚስስ ፍላድ የጻፉት ደብዳቤ ተገኘ::

በደብዳቤው ውስጥ ንጉሠ ነገሥቱን ነፍሰ ገዳይ አድርገዋቸዋል:: ይባስ ብሎ ሌላው ሮዜንታል የተሰኘው ሚሲዮናዊ ስለ ንጉሠ ነገሥቱ የግል ሕይወት የጻፈው የነቀፋ ደብዳቤ ተገኘ:: ንጉሠ ነገሥቱ በታላቅ አክብሮት የተንከባከቧቸው አውሮፓውያን ስለ ሕዝባቸውና ስለእርሳቸው የነበራቸው ንቀትና ጥላቻ ስለአስቀየማቸው ውለታ ቢሶቹን ያለ ርኅራኄ እንዲቀጡ ወስነው ቀሲስ ስተርንና ሮዜንታል በእግር ብረት ታሰሩ:: ሚስስ ፍላድ በሴትነታቸው ምክንያት አስተያየት ስለተደረገላቸው፤የግብረ አበሮቻቸውን ጽዋ አልቀመሱም:: ከዚህ በኋላ ሌሎቹም አውሮፓውያን በጥርጣሬ ዓይን ይታዩ ጀመር” ሲሉ ጽፈዋል::

ሚሲዮናውያን የጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስን ወንጌል እየሰበኩ ሕዝቡን አያከብሩትም:: ዛሬም ቢሆን እኛ ኢትዮጵያውያን የምናመልክበትን የአምልኮት ቦታ ሳይቀር ይነቅፋሉ:: ይህ ሴራቸው ደግሞ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያንን ለማጥፋት ነው:: እናንተ አጤ ቴዎድሮስ በነበሩበት ዘመን ሁናችሁ ይህን የመሰለ በሕዝቡ ላይ ንቀት የሚያሳይ ሰው ብታገኙ ትበሳጫላችሁ:: ደግሞም በዛሬው አመለካከታችሁ ሳይሆን የዛሬ 150 ዓመት በፊት ሁናችሁ ብትመለከቱት ምናልባት አጤ ቴዎድሮስ ካደረጉት በላይ ሳትጨክኑ አትቀሩም:: ለዚህ ነው “አባቶቻችን በሴትና በቄስ የመጣ ጠብ አይበርድም” ያሉት:: አዎ በቄስ ስተርንና በወይዘሮ ፍላድ የተጻፈው አጤ ቴዎድሮስን በማበሳጨቱ ሌሎች አውሮፓውያንም በያሉበት እየተለቀሙ ታሰሩ::

ምዕራፍ 4

የውጭ ሃይማኖተኞችና አጤ ቴዎድሮስ!

የውጭ ሃይማኖት የሚለውን ምዕራፍ ስጽፍ ከ19ኛው ክፍለ ዘመን ላይ ከምጀምር ወደ ኋላ ተመልሼ ኢትዮጵያን ለማጥፋት የተንኮል ሴራ በፈላስያን ስም የተሰደዱት መነኮሳት መምጣት ከጀመሩበት ጀምሮ መጥቀስ አስፈላጊ ይሆናል:: ክርስትና ሃይማኖት ከተመሠረተ ጀምሮ ኢትዮጵያ ገብቶ ኑሮአል:: ክርስትና ሃይማኖት በኢትዮጵያ ተስፋፍቶ መኖሩ እንዳለ ሁኖ የውሸት ድርሰት “አባ ሰላማ ካሣቴ ብርሃን ክርስትናን አመጣልን” የሚለው ትረካ ከእውነት የራቀ ነው::

አባ ሰላማ ያመጣልን ክህነትን ነው:: ክርስትና ሃይማኖት የመንግሥት ሃይማኖት ሁኖ የታወጀው በ330 ዓም ሲሆን ከዚያ በፊት በሌላው ክፍለ ዓለም በክርስትና አስተማሪዎች ላይ ብዙ ችግር ሲደርስባቸው ነገር ግን ከ12 ሐዋርያት 6 በኢትዮጵያ ሲያስተምሩ ምንም ችግር አልደረሰባቸውም ነበር::

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ጥያቄዎችና ባህሎች</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 688-689 “የኢትዮጵያ ነገሥታት ከጥንት ጀምረው ሀገራቸውን አስከብረው ባሕር ማዶ እየተሻገሩ ሲያስገብሩ ሲያንቀጠቅጡ የነበሩ ሲሆኑ በኋላ ኢትዮጵያ በሀገር ውስጥ በተነሣው ብጥብጥና በውጭ ሀገር መንግሥታት ተፅዕኖ የተነሣ በሀገር ውስጥ ኅብረት ጠፍቶ እርስ በርስ በመበጣጠስ ምክንያት የተነሣ ኢትዮጵያ ወደ ኋላ ወደ ዝቅተኛ የኑሮ ደረጃ ወድቃ ብትገኝም የአንድነት ምልክት የነበረውን የዘውድ መንግሥት እንደያዘች እስከ እኛ ዘመን ደርሳ ትገኛለች::”

“በጎንደር ዘመነ መንግሥት መጨረሻ ላይ ዘመነ መሳፍንት በተባለው ዘመን እርቀው ማሰብ የማይችሉና በትምህርት ብስለት የሌላቸው መሳፍንት በየቦታው እየተነሡ ሕዝቡን እርስ በርሱ እያዋጉ የኢትዮጵያን አንድነት ቢያናጉም አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያ በአንድ ዘውድ በአንድ መንግሥት መመራት ይገባታል ብለው ስለተነሡ የኢትዮጵያ አንድነት መሠረቱ ተጠብቆ እስከ ጊዜያችን ደርሷል::”

"በአጼ ቴዎድሮስ ዘመን ኤውሮፓውያን የቅኝ ግዛት ያስፋፉበት ወቅት ስለነበረ ኤውሮፓውያን ኢትዮጵያን ተቀራምተው ለመያዝ በነበራቸው እቅድ መሠረት በሃይማኖት ስም ሚሲዮናውያንን ወደ ኢትዮጵያ ልከው ብዙ የተንኮል ድርጊት ሲፈጽሙ ነበር። አጼ ቴዎድሮስ የኤውሮፓውያንን ተንኮል በሚገባ ተረድተውት ስለነበር ሚሲዮናውያኑን ወደ ኢትዮጵያ ለምን መጣችሁ?"

"ብለው ጠየቋቸው። ሚሲዮናውያኑም የክርስትና ሃይማኖትን ለማስተማር አሉ። አጼ ቴዎድሮ በየት በኩል መጣችሁ? ብለው ጠየቁ። ሚሲዮናውያኑም በግብጽ በኩል አልፈን መጣን አሉ። አጼ ቴዎድሮስም ከግብጽ እስከ ኢትዮጵያ ድረስ የሚገኘውን እስላም አስተምራችሁ አጥምቃችሁ ነውን ኢትዮጵያ የደረሳችሁት? ብለው እነዚህን ሰላዮች ከኢትዮጵያ አባርልኝ ከኢትዮጵያ ስንዝር መሬት ቀርቶ በእግራቸው ላይ የሚገኘውን አፈር እንኳ ከእግራቸው ላይ ሆኖ ባሕር ተሻግሮ እንዳይሄድ ምፅዋ ሲደርሱ እግራቸውን አጥባችሁ ሸኟቸው ብለው አዘዙ" ሲሉ ዶ/ር ሀብተ ማርያም አሰፋ ጽፈዋል።

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 እስከ 1966</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 34" ሚሲዮናውያኑ የመጡት ወንጌል እንሰብካለን ፍቅር እናስፋለን ብለው ነበር። ሺ ከአምስ መቶ ዓመት ክርስትናን ተቀብሎ በቆየ አገር ወንጌል እንሰብካለን ማለት ግን ለቴዎድሮስ አጉል መመጻደቅ ሆኖ ታየው" ሲሉ ጽፈዋል።

ሊቀ ጠበብት ባሕሩ ዘውዴ እንዳሉት ለኢትዮጵያ ሕዝብ የአውሮፓውያን ክርስትናን እናስተምር ማለት የማይዋጥላቸው ከመሆኑም በላይ በትክክል ክርስትናን ለማስፋፋት ከሆነ ኢትዮጵያ ከመምጣት ይልቅ አውሮፓ ውስጥ የተስፋፋውን እስላም አስተምረው ክርስቲያን ለምን አያደርጉም ነበር? ይህ የሰላይ ሃይማኖት ፀረ ኢትዮጵያ አንድነት መሆኑን እንኳን የውጭ ኃይሎች ይቅርና ዛሬ የራሳችን ወንድሞቻችን የአመጽ ሃይማኖት ተቀብለው በጥቅም የኢትዮጵያን አንድነት የካዱ መሆናቸውን አስተውሏቸው።

አጤ ቴዎድሮስ የካቶሊክን ሃይማኖት የተቀበሉ አባ ገብረ ሚካኤል የሚባሉ መነኩሴ ቢያስቸግሯቸው "የሮማ ወርቅ አታሎህ እንደሆን እኔ አብልጬ ልስጥህ ወደ ጥንቱ ሃይማኖትህ ተመለስ" ብለው

ለምነዋቸው ነበር። ነገር ግን አባ ገብረ ሚካኤል አልመለስም በማለታቸው ታስረው ሙተዋል። የሮማ ቤተ ክርስቲያንም "ብፁዕ" ብላቸዋለች።

አጤ ቴዎድሮስ የአውሮፓን ሃይማኖት ሴራ ተረድተውት ነበር። ለምሳሌ ደጋግመው የሚሉአቸው "የአውሮፓ ሐሳብ ለእኛ ሰውር አይደለም። አገር ለመያዝ ከፈለጉ መጀመሪያ ወንጌላዊ ሰባኪ ተብሎ ሰላዩን ቆንስል ይሾማሉ። ከዚያም የሰላይ ዘር ይበዛል። ቆንስሉንና ዝርያውን የሚጠብቅ ጦር ይላካል። እንዲህ ያለ ነገር በአገሬ ላይ እንዲካሄድ አልፈቅድም። እኔ የሂንዱሴታን ራጅ አይደለሁም። ቆንስል ከሚልኩብኝ ይልቅ ጦር ቢላኩብኝ እመርጣለሁ "እያሉም ይናገሩ ነበር።

<u>የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን አጭር ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 76 "አጤ ቴዎድሮስ ከምዕራባውያን ጋር ለመጣላታቸው ምክንያት ከሆኑት ነገሮች አንዱ ለኦርቶዶክስ ቀናዒ መሆናቸው ነው" ሲሉ ጽፈዋል። ቀሲስ ዘመን ትክክል ናቸው። ነገር ግን እንደእርሳቸው የተረዱ ብዙ ካህናት ያሉ አልመሰለኝም።

በነገራችን ላይ አጤ ቴዎድሮስ የእስላም ሆነ የክርስቲያን አስተማሪ ከውጭ አገር መጥቶ ሕዝባቸውን እንዲያስተምርባቸው አልወደዱም ወቅቱ የአውሮፓ ሰላይ ሃይማኖት ድርጅቶች በአፍሪካ የተሰማሩበት ወቅት ስለነበር የሰላዩ ሃይማኖት አስቀድሞ የሚገድለው የማንነት ምንጭ እምነትን ነው። ይህን በመረዳታቸው አጤ ቴዎድሮስ ከላይ እንደተነበበው እስላም ሆነ ክርስቲያን የራሱን ሃይማኖት አጥብቆ መያዝ ይኖርበታል የሚለው ፍልስፍናቸው ዛሬ ያሉ የምንቸገረኝ መሪዎች ከሚያደርጉት የተለየ መሆኑን መመልከት ይቻላል።

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 እስከ 1966</u> በተባለው መጽሐፋ ገጽ 40"የስብከት ሥፍራቸውንም ቢሆን በኦርቶዶክስ አማንያን ዘንድ እንዳያደርጉ ተከልክለው በፈላሾችና በመሳሰሉት ያልተጠመቁ ሕዝቦች ዘንድ መወሰን ነበረባቸው። እንደ ደብተራ ዘነብ ያሉ አንዳንድ ዋነኛ ሰዎችን ወደ እምነታቸው መቀየር ቢችሉም የካቶሊኮችን ያህል መስፋፋት አልቻሉም።

እነዚህ የውጭ ሃይማኖቶች እንኳን በዚያ ወቅት ዛሬም ቢሆን ተከታዮቻቸው እንዲሆን የመለመሉት ኢትዮጵያዊ ሰው የኢትዮጵያን አንድነት እንዲያስጠብቅ ፍላጎት የላቸውም። በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ከሁሉም ይበልጥ ሴራ ያሴረው ስተርን የተባለው ጀርመናዊ ትውልዱ ይሁዳዊ ነው። እስተርን ሲወለድ የነበረው ሃይማኖት ይሁዳ ሲሆን ክርስትና የተጠመቀው በእንግሊዝ አገር ነው።

በተለይም ኢትዮጵያ መጥቶ የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያንን ሥርዓት ለማስቀየር ያደረገው ጥረት ሳይሳካለት በመቅረቱ ተናደደ። እንዳይሳካለት ያደረገው ዋናው ነገር ደግሞ አጤ ቴዎድሮስ መሆናቸውን ተረዳ። በዚህ ምክንያት ያለ ስማቸው ስም ሰጥቶ ያለ አመላቸው አመል አውጥቶ ብዙ ነገር የጻፈና ያጻፈ እርሱ ነው። ይህ በውጭ ሃይማኖት ድርጅቶች ፀረ ኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ሴራ ማሴር የተጀመረው ቀደም ብሎ ነው። ዛሬስ እንዲያውም ብሶ የኛው ወንድሞች ሲያስተጋቡት መመልከቱ ያሳዝናል።

እሱባለው በለጠ የክህደት ደጆች ፕሮቴስታንቲዝም ጅሀድ በኢትዮጵያዊነት ተዋሕዶነት ላይ ሲፋፋም በተባለው ቅጽ 1 መጽሐፋቸው ገጽ 315 "ሃይማኖትን መካድ ለመሠረት ትውልድ ዘርንትን ማውረስ ነው። ይህ አመለካከት ኤች አይ ቪ ኤድስን ለልጅዋ ከምታስተላልፍ ሴት በምን ይለያል? እናት ፈልጋ ልጇን በገዳይ ቫይረስ አትበክልም።"

"አእምሮዋ ጤነኛ የሆነ እናት መጤ ሃይማኖታዊ ስም ያለው ተላላፊና ማንነትን ገዳይ የእምነት ቫይረስ ግን እናት እያወቀች ለልጅዋ የምታስተላልፈው በሽታ ግን ነው" ሲሉ ጽፈዋል። ነጮች አዲሱ ፈሊጣቸው ዛሬ ነባሩን ሃይማኖት ማስካድ ነው። አጤ ቴዎድሮስ የዛሬ 150 ዓመት ገደማ ይህን ሴራቸውን ነበር በጽኑ የተቃወሙት።

ማፍረስ ወይስ ማደስ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 101 "ሕዝብ ያለ አገር አይኖርም ሉዓላዊነቱ የተከበረ አገር ካለ የተከበረ ሕዝብ ይኖራል። በኢትዮጵያም በሌላው ክፍለ ዓለምም ስለ አገር ክብርና ለነፃነት ብዙ መስዋዕቶች ተከፍለዋል ብዙ ተመልሰዋል። ፕሮቴስታንቶች ግን

አገር ለሚባለው ነገር ምንም ዓይነት ስሜት አይሰጣቸውም። አገር ኖረ አልኖረ ተከበረ አልተከበረ ተደፈረ አልተደፈረ አያሳስባቸውም። በመሬት ውስጥም ሆነ ውጭ ስላለው አስደናቂ የተፈጥሮ ሀብት አያስደንቃቸውም። አገር ቢወረር ቢደፈር ምንም አይመስላቸውም፤ እነርሱ ብቻ ደኅና ይሁኑ" ይሉና "ቅርሶች አምልኮ ባይገባቸውም ክብርና እንክብካቤ ያስፈልጋቸዋል፤ የፕሮቴስታንት አስተማሪዎች የሆኑ የፈረንጅ ሚስዮናውያን አገራቸውን ታሪካቸውንና ቅርሳቸውን ምን ያህል እንደሚወዱና እንደሚንከባከቡ በመገናኛ ብዙኃን የምናየውና የምንሰማው ነው።"

"የሚያሳዝነው ግን ፈረንጆች ወደ ኢትዮጵያ በሚሲዮንነት ሲመጡ ታሪክና ቅርስ ከንቱ እንደሆነ ማስተማራቸው ነው። በዚህ ትምህርት አእምሮአቸው የተሰለበው ኢትዮጵያውያን ፕሮቴስታንትም ስለ ታሪክና ቅርስ ያላቸው አመለካከት በጣም የሚያሳዝን ነው። በኢትዮጵያ ታሪክና ቅርስ ጥላቻ ያደረበት አንድ ኢትዮጵያዊ ፓስተር በአንድ የጸሎት ፕሮግራም ላይ ሲጸልይ እግዚአብሔር አምላክ ሆይ! የታሪክና የቅርስን የባህልና የሥርዓትን ፍቅር ከዚህ ሕዝብ አእምሮ ታስወጣ ዘንድ በኢየሱስ ስም እለምንሃለሁ ብሎ ጸለየ" ሲሉ ጽፈዋል። እነዚህ ሰዎች አገር አፍቃሪነትንና ባህልን መለየት አይችሉም። የምንለብሰው ልብስ ጥለቱ ከዘርፉ ያለው ከመጽሐፍ ቅዱስ የታዘዘ መሆኑን አልተገነዘቡም። እነሱ ከሚያነቡት 66 መጽሐፍ ቅዱስ ጥቅስ ልስጣቸው።

ኦሪት ዘኍልቍ 15:37 "እግዚአብሔር ሙሴን እንዲህ ብሎ ተናገረው-ለእስራኤል ልጆች እንዲህ በላቸው። እነርሱም ትውልዶቻቸውም በልብሶቻችሁ ዘርፍ ያድርጉ ዘንድ በዘርፉም ሁሉ ላይ ሰማያዊ ፈትል ያድርጉ ዘንድ እዘዛቸው። የእግዚአብሔርንም ትእዛዝ ሁሉ ታስቡና ታደርጉ ዘንድ እርሱንም በመከተል ያመነዘራችሁባትን የልባችሁንና የዓይናችሁን ፈቃድ እንዳትከተሉ ትእዛዜን ሁሉ ታስቡና ታደርጉ ዘንድ ዘርፉ በልብሳችሁ ላይ እንዲታይ ይሁን። እኔ እግዚአብሔር አምላካችሁ ነኝ አምላክ እሆናችሁ ዘንድ ከግብፅ ምድር ያወጣኋችሁ እኔ እግዚአብሔር አምላካችሁ ነኝ" ይላል።

ከዚህ በላይ የተገለፀው መጽሐፍ ቅዱስ እስከዛሬ ድረስ የባህል ልብስ መልበስ የእግዚአብሔር ትእዛዝ መሆኑን ወንድሞቻችን

አልተረዱትም። ቤተ ክርስቲያን ሲኬድ የአገር ልብስ መልበስ ነውር አድርገው ይመለከቱታል። ታዲያ የተሳሳቱ የተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ምእመናን ወይስ ሌሎች? ደጋግሜ የምለው ነገር አለ። ያም የኢትዮጵያን ቤተ ክርስቲያን የሚያስጠሏት ካህናቷ እንጅ እምነቷ ግን በጣም ግልጽና እውነተኛ ሃይማኖት ናት።

ዲያቆን አሐዱ አሰረስ የዛሬዋ ኢትዮጵያ በመጽሐፍ ቅዱስ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 75 "መናፍቃን ኢትዮጵያን አብዝተው የሚፈታተኗት የሕዝቡን አንድነት የሃይማኖቱን ጽናት ተመልክተው ነው። በተለይም ኢትዮጵያ ያላት ታሪክ በሙሉ በኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ውስጥ በመገኘቱ ሕዝቡ ታሪኩን ቅርሱንና ባህሉን ጠብቆ በመኖር ለየትኛውም አገር ለቅኝ ግዛት ምቹ ባለመሆኑ አጥብቀው ቤተ ክርስቲያናችንን እንዲጠሏት ሆኖአል" ሲሉ ጽፈዋል። ይህ ትክክለኛ ታሪክ ነው።

ዛሬም እየተደረገ ያለ መሆኑን ሕሊና ያለው ሰው የሚረዳው ሀቅ ነው። የካቶሊክ ቤተክርስቲያን ቀደም ሲል ጀምራ የኢትዮጵያን አንድነት ስትፈታተን የነበረች ናት። ዛሬ ተሳክቶ የእግራቸው ማረፊያ እነ አባ ማስያስ አሰብ ራስ ገዝ አስተዳደር ላይ 12 ጋሻ መሬት ከገዙ ጀምሮ የኢትዮጵያ አንድነት ተናጋ።

የአድዋ ጦርነት በዳግማዊ አጤ ምኒልክና በባለቤታቸው በእቴጌ ጣይቱ ብጡልና በሌሎች ጀግኖች ኢትዮጵያውያን ድል ሲመታ አውሮፓ ተንጫጫ በተለይም የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን የተማረኩትን ምርኮኞች ለማስፈታት የሮማው (ፖፕ) 13ኛ ሊዮን እንዲህ ሲሉ ጽፈው ነበር።

"ለኃያሉ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ለዳግማዊ ምኒልክ የምመኝዎትን እመኛለሁ የልግሥና ሥራ እንዲያደርጉ እለምንዎታለሁ። የዚህ የዘመን ድል በእጅዎ ብዙ የኢጣሊያ ምርኮኞች አሳልፎ ሰጥቶዎታል። የእነዚህም የኢጣሊያኖች መማረክ በዚህ አገር ያሉትን በሺ የሚቆጠሩትን የእናቶቻቸውንና የሚስቶቻቸውን የልብ ኀዘንና ጭንቀት ከማብርከት በቀር ምንም ያህል የንጉሥነትዎን ኃይልና ዝና ሊያስፋፋ አይችልም። እኛም ከጌታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ በተቀበልነው አደራ እንደ ልጆቻችን ያህል እንወዳቸዋለንና እነዚህን ምርኮኞች በቶሎ በነጻ እንዲለቋቸው

በቅድስት ሥላሴና በድንግል ማርያም ወይም በዓለም ካለው በሚወዱት ስም እለምንዎታለሁ።"

"ኃያሉ ንጉሥ ሆይ! ይህንን የምለምንዎትን እንደ ክፉ ሰው እምቢ ማለትዎ በመንግሥታት ፊት የተገለጸ አይሁን። ይህቺንም የተከበረች ደብዳቤዬን ለምስክር እታሪክም መዝገብ ያግኟት። በዚህም በሚያደርጉት የቸርነት ሥራ ርኅሩኅና የሁሉ አባት የሆነው እግዚአብሔር ይክስዎታል።"

"ከዚህም በቀር በብዙ የሚቆጠሩ ሰዎች ሊያመሰግኑዎ ድምጻቸውን ያሰማሉ። ከነዚህም የመጀመሪያዎቹ እኛ ነን። ይህ የልመና ቃል እንዲፈጸም በተስፋ ከመጠባበቅ ጋር ልዑል እግዚአብሔር በንጉሠ ነገሥቱና በቤተ ሰቦቹ ላይ በረከቱን እንዲያወርድ እንጸልያለን። ሮማ ቅዱስ ጴጥሮስ ቤተ ክርስቲያን አጠገብ ግንቦት 11 ቀን 1896" ሲሉ ጽፈው ነበር።

በዚህ በአድዋ ድል አውሮፓውያን የተበሳጩ ቢሆንም በተለይ የኢጣሊያ መንግሥትና የሮማ ካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ጳጳሳት በኢትዮጵያ ላይ ቂም በመያዝ መቆየታቸው አይዘነጋም። የፋሽስት ኢጣሊያ መንግሥት ለ40 ዓመታት ሲዘጋጅ ኖሮ በ1928 ዓ.ም ኢትዮጵያን ለመውረር ሲነሣ የሮማ ቤተ ክርስቲያን መሪዎች ወረራውን ደግፈው የሚዘምተውን ወታደር ባርከው ከደረታቸው ያለውን መስቀል እያወለቁ አስረከቡ።

እነዚህ ጳጳሳት የሰው ልጅ ደም እንዲፈስ ሲመርቁ የዓለም ሕዝብ የታዘባቸው ቢሆንም ደፍሮ ፖፑን የተቃወመ የለም። እውነትና ግልጽነት ያጡታቸው መጽሐፍ ቅዱስን ያጡ የኢትዮጵያውያን መደፈር ያንገበገባቸው አንድ ጋዜጠኛ ብቻ ከዚህ የሚከተለውን ጽሑፍ መጻፋቸው በታሪክ ለዘላለም ሲወሳ ይኖራል።

እኒህ ሰው የስዊድን ተወላጅ ሲሆኑ ስማቸው ኤሪክሰ ጋድፋግ ይባላል። አርዕሳቸው በወቅቱ የጻፉትን ሙሉውን አንባብያን እንዲያውቁት ከብፁዕ አቡነ ጎርጎርዮስ የሸዋ ሊቀ ጳጳስ የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ከተባለው መጽሐፍ ገጽ 11 19 የተገኘውን ያሆናል በአባሪ ቁጥር 3 ይመልከቱ።

Richard Noll __**When Catholics Die**__**- በተባለው መጽሐፋቸው page 135 " The Pope Wants to be in Charge of the emerging one-World religion. Heading the global Church. however, is just a stepping stone toward accumulating greater World-wide polical powre.**

ትርጉም "ፖፑ በግዳጅ ላይ ያለው አንድ የዓለም ሃይማኖት ኃላፊ መሆን ይፈልጋሉ። የዓለምን ቤተ ክርስቲያን ለመምራት የሆነው ሆኖ የበለጠ ዓለም አቀፍ የፖለቲካ ሥልጣን ለመሰብሰብ መረማመጃ ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

ወደ ኋላ መለስ ብለን በ451 ዓም የነበረውን የሃይማኖት ልዩነት ያመጡት ሮማውያን ናቸው። በተለይም የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ሃይማኖት በ1632 ዓም አጤ ፋሲል "ሃይማኖታችሁን ይዛችሁ አገሬን ልቀቁ" ብለው የፖርቱጋልን ካቶሊክ ማባረራቸው አይዘነጋም። በነገራችን ላይ ሮማውያን በኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን በዓለም ዙሪያ ይህ ፍላጎታቸው እንደነበር አይካድም።

Christoper Knight and Robert Lomas __**The Second Messiah**__ **በተባለው መጽሐፋቸው page "126 The Roman Catholic Church had always considered that it had the right to rule the temporal affairs of the World.**

ትርጉም "የካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ሁልጊዜም ራሱን የዓለማዊ ጉዳዮች ገዥ እንደሆነ ያስባል"ሲሉ ጽፈዋል። በዚህ ስበብ ሌሎች አውሮፓውያን በሃይማኖት ተከፋፍለው የገል ችግራቸውን ይዘው ለእኔ ለእኔ እየተባባሉ ሁሉም ወደ ኢትዮጵያ ፊታቸውን አዞሩ።

በተለይ ካቶሊኮች በኢትዮጵያ አንድነት ላይ ያደረጉት ሴራ እጅግ የሚያሳዝን ነው። የኢትዮጵያን መለያየት ወደ ሮማ ቤተ ክርስቲያንና ወደ ኢጣልያን መንግሥት ብሎም ወደ ፈረንሳይ መንግሥት ሂደው የጦር መሣሪያ ማግኘት እንዲቻሉ አስተዋውቀው መክረዋል። ለዚህም ከሳይ ደጃዝማች ንጉሴ ወልደ ሚካኤልን እንዲሳሱ ያደረጉ እነሱ ናቸው

በነሱ ስበብ ደጃዝማች ንጉሴ ብቻ ሳይሆኑ ደጃዝማች ካሣ ምርጫም እንዲዝቡላቸው አደረጉ። እንርሱ በካቶሊክ ቤተ ክርስቲያን ካህናት ምክንያት ጣልያን ኢትዮጵያ መግባቱን። ካቶሊኮች ዛሬ የኛን መንድሞች አሠልጥነው ለተዋቸዋል። በኢትዮጵያ ስም ይነግዳሉ። ከዚህ አሜሪካ ውስጥ አንዱ የሆነውን ታሪክ የነገሩኝ ቀሲስ አስተርአየ ጽጌ ናቸው።

ቀሲስ አስተርአየ ጽጌ __በስልክ የነገሩኝ__ "በ1980 ዓም አርማንያ በመሬት መንቀጥቀጥ ምክንያት ብዙ ሕዝብ አለቀ። አርመኖች በያሉበት ተደራጅ በተለይም እንት ቤተ ክርስቲያንን ጋበዙ። ዋሽንግተን ዲሲ በነበረው ዝግጅት እኔ ሄድኩኝ። ከአርመን ጳጳስ ቀጥሉ እንት ቤተ ክርስቲያን ጳጳሳትና ወኪሎች ተቀመጡ። ከነሱ ቀጥሎ ሌሎች ክርስቲያኖች ተቀመጡ። ባንድ ወገን ደግሞ የአሜሪካ የመንግሥት ባለሥልጣናት ተቀመጡ። ታዲያ ስንገባ ስማችን ያለበት ባጅ ተሰጥቶናል።

ባጃችን ጋር ያለው ቁጥር ከምንቀመጥበት ወንበር ቁጥሩ አንድ ነው። የእኔን ወንበር አንድ ኢትዮጵያዊ የካቶሊክ ቄስ ቀድሞ ሄዶ ተቀምጦበታል። እኔ በተሰጠኝ ቁጥር ከወንበሬ ስደርስ ቀጭ ብሏል። የለኝ አማራጭ መቆም በመሆኑ ቆምኩኝ። ወዲያው አስተናጋጁ መጣና "የት መጣህ? ብሎ ጠየቀኝ እኔም የመጣሁበትን ከነገርኩት ኋላ ወንበሬ መያዙን ነገርኩት። ወዲያው ሄደና" የት ነህ ብሎ ለጠየቀው ኢትዮጵያዊ የካቶሊክ ቄስ ነኝ አለው። አስተናጋጁም ይህ ወንበር የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ወንበር ስለሆነ ተነሥ ብሎ አስነሣልኝ" ብለውኛል።

ትንሳ መጽሔት ጋዜጣ ሕዳር 12 ቀን 1992 ዓም "ሚሲዮናውያን ዛሬት ወደ ኢትዮጵያ ገብተው ነበር። አጤ ቴዎድሮስ ምን ጥበብ ስለተምሩዋቸው አሏቸው። ታቦ እግዚአብሔር ማስተማር ንችላለን አሉአቸው። አጤ ቴዎድሮስም ስንቱን ክርስቲያን ያልሆነ ገር አስፋችሁ ክርስትናን ለተቀበለ ሕዝብ ምን ታስ ማዘአብሔር ታስተምሩታላችሁ? ገባ ገባ እዚያው [illegible] የቅድስት ሀገሬን ትቢያ ይዘው እንዳይሄዱ [illegible] ብለው አዘዙ። በዚህ ምክንያት [illegible] ሚሲዮናውያን ተባረሩ [illegible] እንዲሄዱ [illegible]" ሲሉ ጽፈዋል

ከዚህ ላይ መመላት ያለበት ታሪክ ደግሞ አለ። ያም ለዚህ ሁሉ ችግር መሥኢው የኛዎቹ ካህናት መሆናቸውን መርሳት የለብነም። መጽሐፍ ቅዱስን አስመልክቶ ጥያቄ ሲነሣባቸው ተሳድበው ከመሄድ ይልቅ ለተጠየቁት ጥያቄ መልስ የማይሰጡ በመሆናቸው ነው።

የቤተ ክርስቲያን እውቀት ያላቸው ብዙ ሲሆኑ ነገር ግን በመጽሐፍ ቅዱስ እውቀታቸው የበሰጹኑ ትንሾች በመሆናቸው ነው። ወንጌል እንሰበክ ብለው የሚመጡትን ሰዎች በቂ መልስ የማይሰጡአቸው በመሆኑ ራሳቸው አጤ ቴዎድሮስ ሃይማኖትን አስመልክቶ ይወያዩ እንደነበር እንግሊዞች የጻፉት መጽሐፍ ዋቢ ነው።

Darrell Bates The Abyssinian Difficulty በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 31 "He often came there to share their simple meals, and spent long hours talking to them both about practical matters and about questions of religious belief።

ትርጉም "አጤ ቴዎድሮስ የጠቢባኑን ተራ ምግብ ለመጋራት ዘወትር ይጎበኟአቸው ነበር። ለረጅም ሰዓታት ስለ ወቅቱ ተጨባጭ ሁኔታና ሃይማኖታዊ እምነት ያወያዩአቸው ነበር።" ሲሉ ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስ አገራቱን ለማስከበር ወታደር ማደራጀትና የጦር መሣሪያ ማሠራት፣ ሌላም ሌላ አገርን አስመልክቶ መልፋት ብቻ ሳይሆን ሃይማኖትን አስመልክቶ ራሳቸው ይወያዩ እንደነበር ከዚህ በላይ የተጠቀሰው መጽሐፍ ያስረዳል።

ምዕራፍ 5

እንግሊዞች ጦር ወደ ኢትዮጵያ አዘመቱ

የእንግሊዝ መንግሥት ጦር ወደ ኢትዮጵያ ከማዝመቱ በፊት ቅድሚያ አጤ ቴዎድሮስን በሚል ሲያስገድሉ ተረው ሳይሳካላቸው መቅረቱን አስመልክቶ በችርቡ ካየሁት አንድ የታሪክ መጽሐፍ ለመረዳት ችያለሁ። የአጤ ቴዎድሮስን ለጦር መሣሪያ ያላቸውን ስሱነት በማወቃቸው ወደ ኋላ ረጭቶ የሚተኩስ ጠበንጃ መርተው ልከው እንደነበር ያብራራል። የናልቤ ለአንግዚዘያንና ለወደፊቱም

ታሪኩን ለሚያጠና ሰው መጽሐፉንና ገጹን መግለጽ ስለሚያስፈልግ ከዚህ በታች የምመዘግበው የታሪክ መጽሐፍ ይሆናል።

አለቃ ተክለ ኢየሱስ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 122 "የራሳምን መታሰር እንግሊዞች በሰሙ ጊዜ አጤ ቴዎድሮስን ሊገሉ ጥበብ ፈለጉ። ስትተኩስ ተራግማ ልብ ደቅታ የምትገድል አዲስ ዓይነት ጠበንጃ ሠርተው በረከት ሰደዱ። አጤ ቴዎድሮስም ተቀብለው ሊተኩሰው ሳሉ ጳጳሱ አቡነ ሰላማ አንተ መጀመሪያ አትተኩሰበት በሌላ ሰው እጅ መጀመሪያ ይፈተን አለ። ንጉሡ ግን ግድ ካልተኮሰሁበት ብሎ አስቸገረው።"

"ጳጳሱም ገዘተው። ከዚያ ጋሻ ጃግሬ አሽከር ነበረው ቢተኩሰው የኋሊት ረግጦ ልቡን ደቅቶ ገደለው። ባሩዱን ሲቀምሙ ኃይለኛ አድርገው ቀምመውት ነው እንጂ ከጠበንጃው አይደለም። አጤ ቴዎድሮስ ባሽሬድ ሞት አዘኑ። የምወደው አሽከሬ ሞተብኛልና የልቅሶ ግጥም ያበርክቱልኝ ብሎ ወደ ደጃች ብሩ ላከ። ደጃች ብሩም ቅን አይመልስ ነበርና እንዲህ አለ።"

"አቡኑ ባይገዝት ያባሪያ ባይኖር
የሀበሻ መከራ ያልቅለት ነበር
ብለህ ንገርልኝ ብሎ ላከ" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህን ጥቅስ በሚመለከት ብዙ ጥናት የሚጠይቅ ይሆናል። ምክንያቱም ጠበንጃውን ማን አመጣው? እንደዚያ የአጤ ቴዎድሮስን አሽከር ከገደለ ጠበንጃውን ያመጣው ሰው ሊሳው ቢቀር መታሰር ነበረበት። ስለዚህ ለወደፊቱ ታሪክ ሊያበጥረው የሚገባ በመሆኑ ባልፈው ይሻላል።

ሁሴን አህመድ ሚጀር ጄኔራል መብዮሰትንት እና ልናት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 14 "የእንግሊዝ ምክር ቤት ባስተላለፈው ውሳኔ በዚህ ዓይነት ሁኔታ የአቢሲኒያው ንጉሥ ከደፈረን ሌሎች ቅኝ አገሮቻችን ለወደፊት መግዛት ሆነ ማስተዳደር የማንችልበት ደረጃ ላይ በስምንደርስ ወታደራዊ ዘመቻ እንዲደረግና እሥረኞች እንዲፈቱ ትእዛዝ ሰጠ" ሲሉ ጽፈዋል

የእንግሊዝ ምክር ቤት አጤ ቴዎድሮስ እስረኞችን ስላለቀቁ የጦር ኃይል ልከን ማስፈታት አለብን ብሎ ውሳኔ በማሳለፉ ጄኔራል ናፒር በተባለ አዛዥ የሚመራ ከህንድ ወደ ኢትዮጵያ 32.000 ጦር አዘመተ። ይህን ጦር ኢትዮጵያ ለማዝመት የፈጀው ገንዘብ በእንግሊዝ ታሪክ የመጀመሪያ ነው።

እንግሊዞች ወደ ኢትዮጵያ ጦር እንዲያዘምቱ የተገደዱት ለታሰሩት ዜጎቻቸው አስበው ሳይሆን ዋናው ዓላማቸው ወሬው ሕንድ ድረስ ዜጎቻቸው መታሰራቸው ተሰምቶ ስለነበር ቅኝ ግዛታቸው ሊያፈነግጥ እንዳይችል ለማድረግ በማሰባቸው ነው። ይህም ብቻ አይደለም ሌላው ደግሞ ቴዎድሮስን ከደበደቡ በኋላ ሳይ ሌሎች እንዳይነሱ ዝም ማሰኘት እንችላለን ብለው በማሰብ እንጂ ለዜጎቻቸው ከነበር ብቻ ተብሎ ታስቦ አልነበረም ዘመቻው።

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 257 "ወደ ኢየሩሳሌምና ወደ መካ የሚሔዱ ኢትዮጵያውያን ምእመናን በየደረሱበት አገር የአበሻ ንጉሥ የእንግሊዝን ንግሥት አሽከሮች በሰንሰለት አስሮ ካስቀመጣቸው አራት ዓመት አለፈ እያሉ በማውራታቸው ወሬው እየተዛመተ በመላው ዓለም ተዳረሰ። የእንግሊዝ መንግሥትም ይህ ወሬ እንዳይሰማ ቢደብቅም ወሬው እየተስፋፋና እየገነነ ሄደ።"

"ሄንሪ ሉፍተን እንደጻፈው ከጀዳ እስከ ቻይና ግንብ ከኬፕ ጋርዳፊ እስከ ጉልድ ኮስት ተዳረሰ ይባላል። ያኔ የእንግሊዝን መንግሥት ደካማ ነው እያሉ እንግሊዞችን ከገራቸው ለማስወጣት ይዶልቱና ያስቡ ጀመር። እንግሊዞች በየደረሱበት ሁሉ ያሰደቡና ይናቁ ጀመር። በያሉበትና በየደረሱበትም በማፈር አንገታቸውን ያቀረቅሩ ጀመር። በእነዚህ በእስረኞች ምክንያት ኢትዮጵያ በማትታወቅበት አገር ሁሉ ገናና ሆነች። እስካሁን ድረስ ኢትዮጵያ በአውሮፓውያኖች ምክንያት በመላው ዓለም ላይ ስሟ የተጠራው ሁለት ጊዜ ነው።"

"አንደኛው የቴዎድሮስ አውሮፓውያኖችን ማሠሩ ሲሆን ሁለተኛው ዳግማዊ አጤ ምኒልክ በአውሮፓውያን ላይ አድዋ መንደር ውስጥ ያስገኙት ድል ነው። የእንግሊዝ መንግሥት ከቴዎድሮስ ጋር ያለውን ግንኙነት በሰላም ለመጨረስ እንደማይችል ካወቀ በኋላ የጦር አዋጅ አወጀ" ሲሉ ጽፈዋል።

ጦር ወደ ኢትዮጵያ እንደሚያዘምቱ ለአውሮፓ አገሮች ሳይቀር ተናግረው ነበር። ለዚህም ብዙ የአውሮፓ አገሮች ሰላዮቻቸውን መላካቸው አልቀረም። ምክንያቱም ኢትዮጵያን መሀል ድረስ ዘልቆ ለማየትና ለማጥናት ከዚህ የሚሻል ጊዜ ሊኖራቸው አይችልምና ነው። ይህን አስመልክቶ የታሪክ ሰነድ እንዲህ ያብራራል።

<u>ኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታኒያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ</u> -የተባለው መጽሐፍ ገጽ 65 "የእንግሊዝ መንግሥት ኢትዮጵያን ለመውረር መወሰኑን አውሮፓ እንድትሰማ፤የቅኝ ግዛት ለማስፋት ፍላጎት ካላቸው አገሮች መካከል ፈረንሳይ፣ፕሩሺያ፣ኦስትሪያ፣ስፔን፣ሆላንድ ጣልያንና ቱርክ ከወረራው ትምህርት ለመቅሰም ከናፒየር ሠራዊት ጋር መኮንኖች ለመላክ ጥያቄዎቻቸውን ለእንግሊዝ መንግሥት ከየአቅጣጫው አቀረቡ።"

"የእንግሊዝ መንግሥት ጥያቄያቸውን በጥንቃቄ በማጥናት የቱርክ መንግሥት ሲቀር በተመልካችነት ብቻ ጦሩን አጅበው የሚዘምቱ ለፈረንሳይ ሦስት ለቀሩት ለእያንዳንዳቸው ሁለት በድምሩ አሥራ ሦስት ታዛቢ መኮንኖች ፈቀደላቸው። የቱርክ መንግሥት ጥያቄ ተቀባይነት ያላገኘው የኢትዮጵያን ገዥዎችና ባላባቶች በማስቀየም ከእንግሊዝ ጦር ጋር እንዳይተባበሩ ያደርጋቸዋል በሚል ስጋት ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

መቼም በወቅቱ በእንግሊዞች ኃያልነት የተወሰደውን አቋም ለመተቸት አስቸጋሪ ነው። ምንም እንኳ ከአውስትራሊያና ከአሜሪካን ከካናዳ ተደብድበው የወጡ ቢሆንም ሕንድን በበላይነት የሚገዙበት ወቅት ነበር። በዚህ ብቻ አላበቁም የቱርክ የበላይነት እየተናደ መጥቶ ስለነበር የዓረቡን ዓለም ፍልስጥንያን ጨምሮ ለመያዝ ሐሳብ እንደነበራቸው አይዘነጋም። በአፍሪካ ዙሪያ እንዲሁ እያንዣበቡ ናቸው። ይህን ሰፊ አገር ሕንድን የምትገዛው የታላቋ ብሪታንያን ዜጎች በአንድ ባላደገ አገር በተለይም ደግሞ በወቅቱ በነበረው የእነሱ የበላይነት ዜጎቻቸውን አስሮ ያውም ደግሞ ዲፕሎማቱን ዝም ማለቱ ከባድ ነው።

በእርግጥ ለችግሩ መንስኤ ዋናው በመጀመሪያ ቆንስል ካሜሮን ሲሆን ሌላው ደግሞ የውጭ ጉዳይ ሚኒስቴራቸው ነው። አጤ ቴዎድሮስ የጀመሩትን የመሪነት ደብዳቤ በሥርዓት

አስተናግደውት ቢሆን ኑሮ ይህ ሁሉ ችግር አይደርስባቸውም ነበር። ታዲያ ምን ይደረግ? ወቅቱ እነሱ የሚሰደቡበትም ጭምር ሆነ? በዚህ ሰዓት ያላቸው ምርጫ የመንና ግብጽ የሚቀመጠው ቆንስላቸው በተደጋጋሚ ባሳሰባቸው መሠረት ደጃዝማች ካሣ ምርጫን ማግኘታቸው ተዘርዝሯል።

የልጅ ልጅ ነኝ ባዩ ደጃዝማች ዘውዴ "አጤ ቴዎድሮስን የኢትዮጵያ ሕዝብ ነው የከዳው" ብለዋል ከዲቪዲው የምስል ክር ላይ። ወያኔ ሙቺም ለምንም ለምን መላ አያጣም። የኢትዮጵያ ሕዝብ እንዴም መሪውን አልካደም። አገሪቱንና መሪውን ለውጭ መንግሥታት አሳልፎ አይሰጥም! አልሰጠም አልካደም። የካደ መኳንንቱ ቢሆን በተለይ ደጃዝማች ካሳ ምርጫ ዋናው ናቸው።

ምዕራፍ 6

እንግሊዞችና ደጃዝማች ካሳ ምርጫ!

ራሳም ከታሰረ በኋላ የእንግሊዝ መንግሥት አጤ ቴዎድሮስ የጠየቀትን ባለሞያ ለመላክ ተስማማች። ነገር ግን ቅድሚያ እስረኞች ምጽዋ መግባት አለባቸው ብላ ወሰነች። አጤ ቴዎድሮስ ደመወዝ የማይከፍሏቸው ከሆነ የእንግሊዝ መንግሥት ለመክፈል ፈርማለች። ዋናው ከእንግሊዝ አገር ምጽዋ ድረስ ከመጡ በኋላ ወደ አጤ ቴዎድሮስ መድረስ አልቻሉም። እንግሊዞች ባለሞያዎችን ወደ አጤ ቴዎድሮስ ከመስደዳቸው በፊት እስረኞች ምጽዋ መግባት አለባቸው ብላ ወሰነች። አጤ ቴዎድሮስ፣ደግና መጥተው ነበር። ራሳምን በመያዝ ይዘው ሌሎችን እስረኞች ለመስደድ ከተስማሙ በኋላ አቋማቸውን ቀየሩ።

እስረኞችን አልሰድም አሉ። ከዚህ ላይ ነው የእርሳቸው ስህተት በመጀመሪያ ያቀዱት መልካም እቅድ ነበር። ምክንያቱም ራሳምን ይዘው ሌሎችን እስረኞች ልከዋቸው ቢሆን ኑሮ ምጽዋ ላይ ቆመው የነበሩት ባለሞያዎች ኢትዮጵያ ገብተው አጤ ቴዎድሮስ ያቀዱትን መሣሪያ ማምረት ይችሉ ነበር።

የእንግሊዝ መንግሥት ልኳቸው የነበረው የተለያዩ የእደ ጥበብ ባለሞያዎች ዓይነትና ብዛት መሐንዲስ ማቴው፣ኤድዋርድ ታልቢት የሚመራ አንድ መሐንዲስ፣አንድ አናጢ፣አንድ ልዩ ልዩ ዕቃዎች የሚሠራ፣ አንድ ጠበንጃ ሠሪ፣አንድ ብረት አቅልጦ የሚሠራ ሌላ ደግሞ ግምጃ ቤት ባለሞያ ብዛታቸው 7 ናቸው።

አውሮፓውያንን አስረው አለቅ በማለታቸው ምክንያት እንግሊዞች ወደ ጦርነት ለመግባት ሲወስኑ ቅድሚያ አጤ ቴዎድሮስን ከሚጠሉት መኳንንቶች ጋር ለመወዳጀት ጥረት አደረጉ። በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ሸፍተው የተቀመጡትን መኳንንቶች መርጦ የነሱ ሰው ማድረግ ትልቁ እቅዳቸው ሆነ።

ለዚህም ደግሞ የታሰሩትና ያልታሰሩት አውሮፓውያን በየቦታው በአጤ ቴዎድሮስ ላይ የሸፈቱትን መኳንንቶች ስም ዝርዝርና የሚገኙበትን ቦታና በአካባቢያቸው ያላቸውን ተሰሚነት ዘርዝረው ጻፉላቸው። በወቅቱ ለእንግሊዞች ይጠቅማሉ ተብለው የተመዘገቡት መኳንንቶች ስማቸው ከተጠቀሱት መኳንንቶች መካከል ሦስቱ የኢትዮጵያ ነገሥታት ለመሆን በቅተዋል።

<u>ኢትዮጵያና ታላቋ ብሪታኒያ የዲፕሎማቲክ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 60 "የላስታው የዋግ ሹም ጎበዜ፣የትግራዩ ደጃዝማች ካሣ ምርጫ፣የወሎዎቹ እመቤቶች ወይዘሮ መስታወትና ወይዘሮ ወርቂት፣የሸዋው ንጉሥ ምኒልክ፣የወልቃይቱ ጥሶ ጎበዜና የጎጃሙ ተድላ ጓሉ፣ተጠናክረው ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ደጃዝማች ተድላ ጓሉ ከእንግሊዞች ጋር ምንም ዓይነት ግንኙነት አላደረጉም። እንዲያውም እርሳቸው በተቃውሞ 1860 ዓም ሳይሆን አይቀርም ያረፉት። ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜ ጎንደሬው ወልቃይት ሁነው አልተባበርም አሉ።

የአጤ ቴዎድሮስ ኃይል ቀንሶ ትንንሽ አውራጃዎችና መሬቶች እያስቸገሩ ሲመጡ አጤ ቴዎድሮስ በአንድ ልብ ወደ መቅደላ ሲገሰግሱ ደጃዝማች ጥሶ ጎበዜ ጎንደርን አልፈው በለሳ ላይ መሸጉ። ከእንግሊዝ ጋር ያደረጉት ግንኙነት ደርሶ ወይም ተቃውሞ የለም።

ሌላው ዛሬ ደጃዝማች ዘውዱ ገብረ ሥላሴ "አጤ ቴዎድሮስን ለማስገደል እንግሊዝን መርተው የመጡ አጤ ምኒልክና ሌሎች ናቸው እንጂ አጤ ዮሐንስማ እንግሊያ መግባቱንስ ግዑ እንዴት ነው የምትወጡት? ብለው ጠይቀዋል" በማለት በዲቪዲው የገለጹት ትክክል አይደለም።

አጤ ምኒልክ እንግሊዝን መርቶ ለማምጣት ምንም የተጫወቱት ሚና የለም። እንግሊዞች ወደ መቅደላ ሲቀርቡ በአጋጣሚ ወሎ መሄዳቸው ግን ታውቋል። መቅደላ ቀርበው ሰንብተው ወደ ሀገራቸው ተመልሰዋል። ይህን በማድረጋቸው እንግሊዞችን መሩ ማለት ግን በታሪክ አይቻልም።

በተለይ ደጃዝማች ተድላ ጓሉ፤እንግሊዞችን መርቶ ለማስገባት ቀርቶ ደብዳቤ እንኳን ከእንግሊዞች አልደረሳቸውም። አጤ ቴዎድሮስን እጅግ ካስቸገሩ መኳንንቶች መካከል ዋናው እልሀቸውን ያስጨረሱአቸው ደጃዝማች ተድላ ጓሉ ናቸው። በዚህ ጀግንነታቸው እንግሊዞች ስማቸውን ቢመዘግቡትም ቅሉ ደብዳቤ ከእንግሊዞች አልደረሳቸውም። በመሠረቱ እርሳቸው ያረፉት እንግሊዞች ሊመጡ 2 ወር ሲቀራቸው ነው።

ወይዘሮ መስታወትና ወይዘሮ ወርቂትም ቢሆን አስቀድመው ከእንግሊዞች ጋር ያደረጉት ምንም ዓይነት ተግባር የለም። እንግሊዞችንም መርተው አልመጡም። አጤ ቴዎድሮስ ከሞቱ በኋላ ከጄኔራል ናፒር ጋር መገናኘታቸው እንጂ ሌላ ያደረጉት ቢራ የለም። በመጠኑ ድጋፍ ሲያደርጉ ያቀረቡት ደጃዝማች ዋግሹም ጎበዜ ሲሆኑ እርሳቸውም በወቅቱ መቅደላ አካባቢ አልነበሩም።

አጤ ቴዎድሮስ ጎንደርን ሲለቅቋቸው ደጃዝማች ተሰ ገብሬ ቀዳውን አስገብረው ጎንደርን አልፈው በለሳ ላይ መሽገው ሰስነበር እርሳቸውን ለመውጋት ወደ ጎንደር ገስግሰዋል። ለዚህ ተቀናቃኝ ደጃዝማች ተሰ ገብሬን ድል አድርገው ወዲያውኑ ወደ መቅደላ አልሄዱም።

ጄኔራል ናፒር "ይምጡና መቅደላን ያረክቡኝ" ብሎ ቢልክባቸው ሰላምታአቸው ሳያቀርቡ ቀሩ። በዚህ ምክንያት ጄኔራል ናፒር መቅደላን ዘዲራው አምባው ባዶ ሰቀር እሳት ለቀውበት ዝግ... ደጃዝማች ዋግሹም ገበዜ በለጣቸው ወሰደ አስተዋል

...ናልባት ለጄኔራል ናፒር፤ እህል ገዝቶ እንዲጠቀም ሳይፈቅዱለት ይቀሩም። ይህን ማድረጋቸው በእኔ ዘንድ እንግሊዝን መርተው ማተዋል የሚለውን ለማገናኘት የተጻፉትን ሰነዶች ብመስከት ...ቼርቡ እንደ ደጃዝማች ዘውዱ ገብረ ሥላሴና አንዳንድ የወያኔ ራብያን ከሚሉት በቀር ከቀድሞ ሰነዶች ላገኝ አልቻልኩም።

...ጃዝማች ካሣ ምርጫ፤ ግን ቀደም ሲል ጀምሮ አቅሞማቸው ...ሆን እንግሊዞችን መርተው መጥተዋል። ዛሬ ይህን ብሉ ...መጽሐፍ ቀርቶ በጨዋታ እንኳን ማንሣት በወያኔ ዘንድ "እንጊ ፀረ ግሬ ነው" ብለው እንደሚያወሩ አላማሁትም። በመሠረቱ ...ጃዝማች ካሣ የኋላው 4ኛው አጤ ዮሐንስ በሥሩት ጀግንነት በረን ስንክራባቸው በተሳሳቱት ሰሁተት ደግሞ አብረን ነው ...ናፍርባቸው እንጂ ዛሬ ወያኔ በሥልጣን ላይ ስላለ ብቻ ስማቸውን ታንሡ መባሉ ትክክል አይደለም።

anna Mantei-Nieko Kasa Aad Kasa —page 196 Napier's my passon to Mekdela without trouble, Among this intrnal ice were wag shum gobeze from lasta and bezbiz kasa from gray two futuer emperors of Ethiopia. ሲሉ ጽፈዋል።

...ኔራል ናፒር ሰላም ያለ ምንም ሰጋት ምሽግ ላይ ቁንቱን አራግፎ ... ደጃዝማች ካሣ ምርጫ መልእክተኛ ላኩ። ደጃዝማች ካሣ ...ምርጫም ያለ ምንም ማቅማማት በደስታ ተቀበሉት። ዛሬ የወያኔ ...ትብያንና ደጃዝማች ዘውዱ ገብረ ሥላሴ እንደሚሉት ሳይሆን ...ክለኛ ታሪክ እንደሚለው ማለት ነው። አቶ ጳውሎስ ኞኞ ...ኛውንም ታሪክ በታሪክ አበጥረው የጻፉት በመሆናቸው ለዛሬው ...ትውልድ ሆነ ለወደፊቱ ትውልድ ትክክለኛውን ታሪክ መዝግበው ...ትተውልን ያኖሩልናል። ታሪክ ምንጊዜም ታሪክ ነው።

...አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 271-281 "ናፒር ...ሙ ላይ መጀመሪያ ከሚያደርጋቸው ከደጃዝማች ካሣ ጋር በቀል ...ገር ... መሆኑን አወቀ። በዚህም ምክንያት ይህን ...ተንቶቹን የሚያደርጉና የሚገናኙበትንም ቦታ የሚያስጠብቅ አበጋዞች በሰላሌ ወደ ደጃዝ ካሣ ተላኩ።"

"በኮሎኔልነት ሲያገለግል የኖረው አሁን ብርጋዲየር ጄኔራል ሆኖ የተሾመው ሜርዌዘር የመልክተኞቹ መሪ ሲሆን በውስጡም ጀምስ ግራንት እና የኢትዮጵያን መኳንንት እስከ አጤ ዮሐንስ ዘመን ሲያበጣብጥ የኖረው ሙዚንጀርም አብሮ ነበር:: በጠቅላላው 13 መልክተኞች ያሉበት ቡድን ጥር 18 ቀን ከሜጀር ጄኔራል ናፒዬር ተልኮ ወደ ደጃች ካሣ ሄዱ:: ጥር 23 ቀንም ከደጃዝ ካሣ ዋና ከተማ አድዋ ገቡ::"

"መልክተኞቹ አድዋ እንደደረሱም በመርጫ ወርቂ ወንድም በገብሩ ወርቂ ባልደረባነት በገቡ በማግሥቱ ከደጃች ካሣ ጋር ተገናኙ:: ገብሩ ወርቂ ከሕንድ አገር ቦምቤይ የተማረ በመሆኑ እንግሊዘኛ በሚገባ ይችላል:: ለባልደረባነት የተመረጠውም በዚሁ ምክንያት ነበር:: ደጃች ካሣ የፍሬውን ገኸ ጉግሣን አማካሪያቸውን የፀራንብረ ሚካኤልን፤የሰላዋውን ገኸ ኃይለ ማርያምን፤የገራልታውን ሐጎስን፤ የአክሱምን ንቡረዕድ ገብረ ውበትን፤ሹም ተምቤን አትንን ሹም አጋሜ ጥርሶን፤የሰባጋዲስን ልጅና ሌሎችንም መኳንንት ይዘው ተቀበሉአቸው::"

"መልክእተኞቹም የመጡበትን ጉዳይ ሳይሆን የወዳጅ ሰላምታ ከተለዋወጡ በኋላ ታላቅ ግብር ተደረገ:: በማግሥቱ የመጡበትን ጉዳይ ንግግር ተጀምሮ ከናፒዬር የተጻፈውን ደብዳቤ መልክእተኞቹ ለደጃች ካሣ ሰጡ:: ደብዳቤው ተነቦና ተተርጉሞ እንዳበቃም ደጃች ካሣ ሲናገሩ ፥አባቶቼ ከእንግሊዝ ጋር ወዳጅነት እንደነበራቸው ሁሉ እኔም ወዳጅ በመሆን ከብትና እህል በማቅረብ እረዳለሁ፥ አሉ::"

"በዚህና ከናፒር ስለሚገናኙበትም ቦታና ጊዜ ተስማምተውና ወስነው የናፒዬር መልእክተኞች ጥር 27 ቀን ከአድዋ ተነሥተው ጉዞአቸውን ጀመሩ:: ከመልእክተኞቹም ጋር ሊቀ መኳስ የአድዋ አዋሳኝ የጎንደብታ ገኸ ናቸው:: እናታቸው የሰባጋዲስ ልጅ ሲሆኑ አባታቸው ሊቀመኳስ ደስታ ይባላሉ::"

"ደስታ ደግሞ የጎንደብታው የፌታውራሪ ገብረ አምላክ ልጅ ናቸው:: ከመልእክተኞቹ ጋር ሊቀ መኳስ ይልማ ዋና ሆነው አብረው እንዲሄዱ ይላኩ እንጂ ቀሳውስት አርባ ያህል ጦር የያዙና ሃያ ጠበንጃ የያዙ ተከታዮች አብረው ነበሩ:: እነኝህ መልእክተኞች

ከናፒዬር ሠፈር መድረሳቸው እንደተሰማ ናፒዬር ከፍተኛ አቀባበል እንዲደረግላቸው አዘዘ::"

"ከዚያም የመልክተኞቹ የሁለቱም ወገን ቡድን ከናፒዬር ጋራ ተገናኝተው በሰፊው ከተነጋገሩ በኋላ በማግሥቱ ኢትዮጵያውያኖቹ መልእክተኞች አንድ ወጥ ልብስ (ዩኒፎርም) በለበሱ ወታደሮች አጃቢነት ተሸኝተው ወደ አድዋ ጉዞአቸውን ቀጠሉ:: ሁለቱም ወገኖች የተስማሙት የትግራዩ ገኸ ደጃች ካሣና የእንግሊዙ አዛዥ ሌተና ጄኔራል ናፒዬር ሐራማት ውስጥ ማያ አደብ ከተባለው ቦታ እንዲገናኙ ተወስኖ ነበር::"

"በቀነ ቀጠሮው ናፒር በ450 ወታደሮች ታጅቦ የካቲት 18 ቀን ማይ አደብ ሲደርስ ደጃች ካሣ አራት ሺህ ከሚሆኑ ጠበንጃና ጦር ከያዙ ወታደሮቻቸው ጋር በዚያው ሠፍረው ነበር:: ቀይ ቀለም ያለው የካሣ ድንኳን ተተክሏል:: ከካሣ ሠፈር ማዶ ከትይዩ ቦታ የናፒዬር ሠፈር ሆኖ ድንኳን ተተከለ:: የድንኳኑ ተከላ ሥራ አልቆ ጥቂት ከቆየ በኋላ ካሣ በወታደሮቻቸው ታጅበው ናፒዬርን ለመገናኘት ወደ ናፒዬር ሠፈር ሄዱ::"

"ካሣ በአስፈሪ ግርማ ታጅበዋል:: የተቀመጡብት በቅሎ ግራጫ (ነጭ) ነች:: ካሣ በራሳቸው ላይ ያሠሩት ታላቅ ጎፈር ግርማ ሞገስ ሰጥቷቸዋል:: ታላቅ ሃንጥላ በረጅም ሰው ተይዞላቸው ከበፊታቸው ነጋሪቱ እየተጎሰመ እምቢልታ እየተነፋ የኢትዮጵያን ባንዲራ ቀይ ቢጫ አረንጓዴ የሆነውን (ያኔ እንዲህ ነበር) አስቀድመው በ400 ወታደሮች ታጅበው ሔዱ::"

"የካሣ መምጣት እንደታወቀ ለአቀባበሉ የክብር ዘብ ተሰልፎ ራሱ ናፒዬር ባጌጠ ዝሆን ላይ ተቀምጦና ቀያይ ልብስ በለበሱ ዝሆን ተቀማጮች ታጅቦ ታላቅ አቀባበል አደረገላቸው:: ከዚያም ከአቀባበሉ ሥርዓት በኋላ ለመገናኘት ከተዘጋጀው ድንኳን ይዞአቸው ገባ:: ጥቂት ዕረፍት እንዳደረጉ የወይን ጠጅ ቀረበ::"

"ወይን ጠጅ ለደጃች ካሣ ሲሰጥ በውስጡ መርዝ ወይም መጥፎ ነገር ያለመኖሩን ለመግለጽ ናፒዬር ራሱ የካሣን ብርጭቆ ተቀብሎ ቀመሰ:: በንግግሩም ወቅት እንግሊዞች ስለሚያስፈልጋቸው ነገር ሁሉ ቀደም ብለው የሚያውቁት ሙዚንጀር እንደሚያዘጋጅላቸው ካሣ

ተናግረው በእርሳቸው በኩል ደግሞ ያለውን ችግር የዋግሹም ጎበዜና በአጋሜ የራስ ባርያው መሸፈት መሆኑን አስረዱ::"

"ናፒዬርም ሲመልስ በአገራችሁ የውስጥ ጉዳይ አንገባም:: መሣሪያ ግን እንረዳዎታለን ብሎ በዚህ አሳብ ሁለቱም ወገኖች ተስማምተው ካሣ ወደ ሠፈራቸው ተመለሱ:: ናፒዬር በአገራችሁ የውስጥ ጉዳይ አንገባም ማለቱ የጨዋነት መልስ ቢሆንም ዋናው ቁም ነገር ግን ናፒዬር ከትግራይ ከደጃች ካሣ ግዛት ሲወጣ የሚያጋጥመው ወይም የሚገባበት የዋግሹም ጎበዜ ግዛትና ዋግሹም ጎበዜ በመሆናቸው ነው::"

"ደጃች ካሣ ከናፒዬር ከመለየታቸው በፊት ናፒዬር ወደ ሠፈራቸው እንዲመጣ ጋብዘውት ስለነበረ በዚያው ዕለት ከሰዓት በኋላ ናፒዬር ወደደጃች ካሣ ሠፈር ሄደ:: ከካሣ ሠፈር ሲደርስም የካሣ ወታደሮች ተሰልፈው እርምታ በመተኮስ ተቀበሉት::"

"ናፒዬርም ምርጥ የሆኑትን የካሣን ወታደሮች በማየቱ መደሰቱን ለደጃች ካሣ ገለጠላቸው:: ከዚያም ከካሣ ጋር ተያይዘው ለማረፊያ ወደ ተዘጋጀው ድንኳን ገቡ:: ከድንኳኑ እንደገቡም የትግራይ ቆንጃጅት ሴቶች እያሳለፉ በትላልቅ ውብ ዋንጫ ጠጅ እየተቀዳ ተሰጣቸው:: ግብር ቀርቦ ምግብ ከተበላ በኋላ እምቢልታ ነፊዎችና መሰንቆ መቺዎች ገብተው ጨዋታ ተጀመረ::"

"ካሣም ለጄኔራል ናፒዬር በራሱ ላይ አንበሳ ጎፈር አሠሩለት:: በወገቡም ላይ ሰገባው ያጌጠና የሚያምር ጎራዴ አስታጠቁት:: በእጁም ጦርና ጋሻ በማስያዝ ሸለሙት:: ከዚያ በኋላ ናፒዬር ለመሔድ በሚነሳበት ጊዜ ከድንኳኑ በራፍ ሲደርስ በወርቅ መረሻት ያጌጠች ግራጫ በቅሎ ለመጓጓዣው የተሰጠችው መሆኑ ተነገረው::"

"መልካም አቀባበል እንደተደረገለት ሁሉ አሸኛኘት ተደረገለት:: ናፒዬር ጎፈሩን አስሮ ጎራዴውን ታጥቆ በተሸለማት ግራጫ በቅሎ ተቀምጦ ከሠፈሩ ሲገባ እንኳን ወታደሮቹ ጓደኞቹ የሆኑት የእንግሊዝ መኮንኖች እንኳ ናፒዬር መሆኑን አላወቁም ነበር::"

"ከዚህ በኋላ የእንግሊዝ ጦር የመቅደላ ጉዞውን ቀጠለ:: የእንግሊዝ ጦር በሚጓዝበት ጊዜ በየደረሰበት ሁሉ ሕዝቡ እየወጣ በማድነቅ

ይመለከተው ነበር:: ጉዞው ላይ ፈረሰኞች ይቀድማሉ:: ፈረሰኞችም አረንጓዴ ቁምጣ ታጥቀዋል:: ቀይ ኮት ደርበዋል:: አረንጓዴ ጥምጥም ጠምጥመዋል:: ሕንዳዊ ያልሆኑት ወታደሮች ደግሞ ሱሪያቸው ተመሳሳይ ሲሆን ነጭ ኮፍያ (መለዮ)አድርገው ይጓዛሉ::"

"ይህ ሁሉ ታይቶ ያልታወቀ የአለባበስና የሰልፍ ሂደት ሕዝቡ እያየ ቢያደንቅም የበለጠ ግን የሚደነቀው ታላላቆቹን መድፎች የተጫኑት ዝሆኖች በየራሳቸው ላይ ሰው ተቀምጦባቸው ሲጓዙ ማየቱ ነበር:: በጉዞው ላይ ናፒዬር በየደረሰበት ሠፈርና መንደር ሁሉ ከሠፈሩ ሹም ጋር ሰላማዊ ንግግር በሚያደርግበት ጊዜ ከብሪትሽ ሙዚየም ለቅርሳዊ ዕቃዎች ፍለጋ ከጦሩ ጋር የመጣው ሪቻርድ ሆልምስ ደግሞ በየቤተ ክርስቲያኑ እየገባ ለሙዚየም የሚሆኑ ዕቃዎችን ይፈልግ ነበር::"

"ከደጃዝማች ካሣ ግዛት ጨርሰው ከመውጣታቸው በፊት ቀጥሎ ካለው አገር ከላስታ ገዥ ከዋግሹም ጎበዜ ጋር በሰላም ለማለፍ መነጋገር ያስፈልግ ነበር:: ይህንኑ ጉዳይ እንዲነጋገር ሙዚንጀር ተልኮ ቀድሞ ሄደ:: በዚያን ጊዜ ለዋግሹም ጎበዜ ጦር ዋና አዛዥ የነበሩት ደጃች መሸሻ ስለነበሩ በተከዜ ሸለቆ ዛጎል ዛፍ ከሚባል ሥፍራ ከሙዚንጀር ጋር ተገናኙ::"

"ከናፒዬር በተላከው መልዕክት መሠረት ደጃች መሸሻ ተስማምተው የእንግሊዝን ጦር እየመሩና እየጠበቁ ያለምንም ችግርና ኮሽታ ደላንታ ደረሱ:: የእንግሊዝ ጦር ደላንታ ላይ የስንዴ በተባለ ቦታ ሠፈር አድርጎ ሳለ ናፒዬር ራሱ ለአጤ ቴዎድሮስ የመጀመሪያውን ደብዳቤ ጻፈ::"

"ደብዳቤውም በእንግሊዝ ንግሥት ትእዛዝ ከጦር ሠራዊቴ ጋር መቅደላ አጠገብ ደርሻለሁ:: የታዘዝኩትም በእርሶ እጅ የሚገኙትን መልእተኞች ራሳምን ቆንስል ካሜሮንን ሐኪም ብላንክንና መቶ አለቃ ፕሪዲዎክስን እና ሌሎቹንም አሁን በግርማዊነትዎ ኃይል ሥር ያሉትን ኤሮፓውያኖቹን ለማስለቀቅ ነው ግርማዊነትዎን የምጠይቀው እነዚህን ሰዎች በተቻለ ፍጥነትና ሰላማዊ ሠፈር ድረስ እንዲልኩልኝ ነው" ብሎ ጻፈላቸው ሲሉ ጽፈዋል::

ክፍል ዘጠኝ

ምዕራፍ 1

የአጤ ቴዎድሮስ ጉዞ ወደ መቅደላ

አጤ ቴዎድሮስ ጋፋት ያሠሩት መድፍ ተጎትቶ እንዲሄድ ትእዛዝ ሰጥተው ከሚያከብሩትና ከአሠሩት ቤተ ክርስቲያን ደብረታቦር መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን ቅዳሴ አስቀድሰው ሥጋ ወደሙ ተቀብለው ካህናቱንና ታላላቆችን በሥርዓት ተሰነባብተው ጉዞ ወደ መቅደላ አደረጉ።

አጤ ቴዎድሮስ ሲሰናበቱ "ሁለተኛ በዚህ ዓለም አንገናኝም። የምንገናኘው ከመድኃኔዓለም ጋር ይሆናል። ለእኔ ሕይወት ሳይሆን ለኢትዮጵያ እና ለኢትዮጵያ ሕዝብ ጸልዩ" ብለው ተሰናበቱ ይህ አባባላቸው አጤ ቴዎድሮስ ከመቅደላ ወደ ደብረታቦር እንደማይመለሱ ቆርጠው የሄዱ መሆናቸውን ያስረዳል።

አጤ ቴዎድሮስ ከደብረታቦር መንገዳቸውን ወደ መቅደላ ሲያቀኑ መድፉ እየተጎተተ በሚሄድበት ወቅት ተራራማና አስቸጋሪ ቦታ ሲደርሱ እርሳቸው እንደ ተራ ሠራተኛ ቁፋሮ ይቆፍሩ እንደነበርና አንዳንዴም ቀድመው የመሬቱን አቀማመጥ በጥንቃቄ ያጠኑ ነበር።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው</u> አንበሳ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 204 "አጤ ቴዎድሮስ በ1860 ዓም በመስከረም ወር የመስቀልን በዓል በደብረ ታቦር ከተማቸው ካከበሩ በኋላ ጥቅምት 1 ቀን የመቅደላ ጉዟቸውን ጀመሩ። መድፎች በመንኮራኩር የሚሽከረከሩበት መንገድ እየተ ደለደለ አቀበቱ ቁልቁለቱ እየተስተካከለ ትልልቁ ደንጊያ በባሩድ እየተሰበረና በድጅኖ እየተፈነቀለ የኘሮጣንና የበሸሎን ቁልቁለት በማስተካከል ሰፋ ያለ መንገድ እያስጠረጉ ከብዙ ድካም በኋላ ከነጓዛቸውና ከመድፎቻቸው ጋር በሚያዝያ ወር መቅደላ ገቡ" ሲሉ ጽፈዋል።

መድፉ የሄደበት መንገድ ራሳቸው እየለኩ ያስቆፈሩት ሲሆን ዛሬ ድረስ አውራ ጎዳና ሁኖ የሚያገለግል ነው። አጤ ቴዎድሮስ ዘመናዊ አውራ ጎዳና ቀደም ከደብረታቦር ጋፋት ከዚያም ወደ ሌላ አካባቢ የሠሩ ናቸው። ዛሬ ምናልባት አንዳንድ ወገኖች ታሪክን ያላገናዘቡ ይህን ከዚህ በላይ የተባለውን አይቀበሉ ይሆናል። ለዚህም ነው "ታሪክ ይታመማል እንጅ አይሞትም" የሚባለው።

ብዙ አዳዲስ የፈጠራ ታሪክ እየወጣም ነው። ስለ አጤ ቴዎድሮስ የምጽፈው ግን ለያንዳንዱ ምዕራፍ ዋቢ እየጠቀስኩ በመሆኑ በታሪክ ዘንድ እወቀሳለሁ ብዬ አልጠራጠርም። ከላይ ከመግቢያው እንደጠቀስኩት ዋቢ ሠነድ የማልጠቅስ ከሆነ ምዕራፉን አልጀምረውምና ነው።

<u>ቴክኖሎጂና የዘመኑ ትራንስፖርት</u> በተባለው መጽሔት መስከረም 1990 ዓም ገጽ 41" ለየብስ ትራንስፖርት የመጀመሪያው ዘመናዊ መንገድ ደግሞ በአጤ ቴዎድሮስ የተሠራው ከደብረታቦር ጋፋት፣ ከዚያም ሚሲዮናውያኑ የሠሯቸው ጋሪዎች ከጋፋት ደብረ ታቦር፤ ቀጥሎም ወደ አሞራ ገደል እስቴና ስማዳ ድረስ ያሉት መንገዶች ቀዳሚነት አላቸው።"

"እነዚህ መንገዶች በሚሠሩበት ወቅት አጤ ቴዎድሮስ ራሳቸው እንደተራ ሠራተኛ ተሠልፈው ይሠሩ እንደነበር ዲፍተን የተባለው ደራሲ የመዘገበው ስለሆነ በሀገራችን የመጀመሪያው ዘመናዊ መንገድ ሊሆን በቅቷል" ሲል ጽፏል።

ይህን መንገድ በሰላሙ ጊዜ ያሠሩት ሲሆን ጋፋት የተሠራው መድፍ እየተጎተተ የሄደው በዚሁ መንገድ ሲሆን ከላይ ሲደርስ ግን ደግሞ አዲስ መንገድ መሠራት ስለነበረበት ራሳቸው እየለኩና እያዘዙ መንገዱን በመሥራትና በማሠራት ጉዞአቸውን ወደ መቅደላ አደረጉ።

<u>የደብረታቦር ዳግማዊ ቴዎድሮስ ት/ቤት 50ኛው</u> ዓመት በዓል በተባለው መጽሔት ገጽ 11 "አጤ ቴዎድሮስ በ1850ዎቹ ዓመታት ለመጀመሪያ ጊዜ በኢትዮጵያ አስደናቂ የሆኑ የአውራ ጎዳና አውታሮች ለመዘርጋት ሙከራ ያደረጉበት ሥፍራ ነው። አጤ

ቴዎድሮስ የጋፋት ሠራተኞችን ወታደሮቻቸውንና የአካባቢውን ሕዝብ በማስተባበር ደብረታቦርን ከጎንደር፣ ከጎጃምና ከመቅደላ ጋር የሚያገናኙ መንገዶችን አሠርተዋል።"

"በኢትዮጵያ የመጀመሪያዎቹ ዘመናዊ የመንገድ አውታሮች የተዘረጉት የደብረታቦር ከተማ ላይ ቢሆንም ወረታን ከወልደያ ጋር የሚያገናኘው አውራ መንገድ እስከተሠራበት ጊዜ ድረስ በመገናኛ እጦት ምክንያት የአካባቢው ሕዝብ ከሥፍራ ወደ ሥፍራ ለመጓጓዝ ምን ያህል ሲሰቃይ እንደቆየ የሩቅ ጊዜ ትዝታ አይደለም" ሲሉ ጽፈዋል።

<u>የእሥራት ዘመን በአበሻ አገር</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 244 "ከዚህ በኋላ አጤ ቴዎድሮስ አስቸጋሪ ቀጥተኛ መሳበሪያ ወደ ሆነው ቦታ ወርደው ሠራተኞቹን መምራት ያዙ። እኛም ከመንገዱ በአንደኛው በኩል ሆነን ሁኔታውን እንድንመለከት ሰደዱን። ሌሎችንም መኳንንቶቻቸውን ሥራ ሰጧቸው። ያን የመሰለ ከባድ መድፍ እንደዚያ ካለ ተራራና ገደል ሥፍራ ጎትቶ ለማውጣት ከቴዎድሮስ አመራር በስተቀር ሌላ ሰው ሊያደርገው እንደማይችል በፍጹም አምናለሁ" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህን ተራራና አስቸጋሪ መንገድ እኔ እንደ አቶ ጳውሎስ ኞኞ ሳልጎበኝ ነው ይህን መጽሐፍ የጻፍኩት። አቶ ጳውሎስ ኞኞ ግን ከደብረታቦር ተነሥተው መቅደላ ድረስ መድፉ የሄደበትን መንገድ አይተው ነበር አጤ ቴዎድሮስ የሚለውን መጽሐፋቸውን የጻፉት።

<u>መጽሐፈ ቡዳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 63
"እንግሊዞች መጡ ሀገርክን ሊወጉ
ኢትዮጵያ ሀገራችንን ቅኝ ግዛት ሊያደርጉ
ከኛ የሚበልጠው የጦር መሣሪያቸው
መድፍ መትረየሱን በዝሆን ላይ ጭነው
አዲስ ጦር መሣሪያ ታጥቋል ወታደሩ
የጦር ልምድ ያለው በዓለም በሀገሩ" ሲሉ ጽፈዋል።

ምዕራፍ 2

የእንግሊዝ እና የኢትዮጵያ ጦርነት በመቅደላ

<u>የእሥራት ዘመን በአበሻ አገር</u> በተሰኘው መጽሐፍ 265 "ጃንሆይ እኛን አሰናብተው ከሰደዱ በኋላ ከድንጋይ ላይ ተቀምጠው በሁለቱም እጆቻቸው ራሳቸውን ደግፈው አቀርቅረው ማዘን ስለጀመሩ ራስ እንግዳ ለምን ያዝናሉ እነዚህን ነጮች መልሰን እናምጣና ገድለናቸው ተዋግተን እንሙት ስላሉዋቸው አጤ ቴዎድሮስ በቁጣ አንተ አህያ ባለፈው ሁለት ቀን ውስጥ የፈጀሁት ሰው አይበቃምን? እነዚህን ነጮች እንግደልና አበሻን በደም እንዳጥባት ነውን የምትፈልገው? ብለው እንደሰደቧቸው ሰማን" ሲሉ ጽፈዋል።

አድማሱ ዓለማየሁ ጌታሁን <u>የአራቱ የኩሽ ዘር ግንዶችና የኦሮሞ ሕዝብ ታሪክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 152 "የሚወዷቸውን መኳንንቶች እየሳሙ ከኔ ጋር ለመሞት ፍላጎት ያላችሁ ከዚህ ቆዩ የሌላችሁ ግን በደጀን በደጀን ሁናችሁ ወደየፈለጋችሁበት አገር ሂዱ ብለው አሰናበቱአቸው። በዚህን ጊዜ ሊቀ ሊቃውንት ፍጹም ፍስሐና መላከ ብርሃናት እንግዳ ቀርበው ለምን ወታደሩን ያሰናብቱታል ብለው ቢጠይቋቸው እኔ ሕዝቤን የቀጣሁትና የገደልኩት ከሞት የቀረው አንድ ሆኖ ይተባበርና ትልቅ አገር ለመሆን ይደርሳል ብዬ እንጂ አሁን ራሱ መለያየት ፈልጎ የውጭ ነጭ ሰው ከተከተለ ለምን እነዚህስ ይሞታሉ አሏቸው።"

"ከዚያም ደግሞ ነጋድራስ አፈወርቅ የሚባሉ የአጤው ባለሟል ጃንሆይ እንግዲህ የዚህ የጦር ምክንያት የሆኑትን ነጮች እሥረኞች እንግደላቸውና ሄደን እንሙት አሏቸው። አጤ ቴዎድሮስ ግን ያገሬን ሕዝብ አንድ ለማድረግ እኔ ያሰቃየሁት አልበቃ ብሎ ደግሞ እነዚህን እንግሊዞች የውጭ አገር ሰዎች ገድዬ ሕዝቤን እንደገና በውጭ ሰዎች እንዲጠቃ አላደርግም ማሰሬ እንኳ ሌላው እንዲፈራ ብዬ ነው ያሠርኳቸው ይኸው በቃቸው ብለው ተናገሩ" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት በተባለው መጽሐፍ ገጽ 401 "እስረኞቹ ከሚቀመጡበት ከላይ ከመቅደላ አፋፍ ከእስር ቤት እየተንጋጉ አጤ ቴዎድሮስ ወዳሉበት ወደ ፍላ (ፋህላ)ሲመጡ ግራና ቀኝ የሚመለከታቸው ወታደር ግማሹ ይኸን ሁሉ ችግር ያመጡብንን ፈረንጆች መፍጀት ነበር ሲል ሌላውም በመሰለው ተናገረ" ሲሉ ጽፈዋል።

ነጋድራስ አፈወርቅ ሆኑ ራስ እንግዳ አልያም የአጤ ቴዎድሮስ ወታደሮች ሁኔታው ሲያበሳጫቸው ይህን ቃል መናገራቸው እውነት ሲሆን አጤ ቴዎድሮስ ግን አርቀው በማሰብ ምክሩን አልተቀበሉም። አጤ ቴዎድሮስ በኢትዮጵያና በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ የሚመጣውን ችግር ጠንቅቀው የሚያውቁ ስለነበሩ የአውሮፓ እስረኞች እንዲገደሉ የሚለውን ምክር አልደገፉትም። ከዚህ ላይ የምናጤነው ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ ሕዝብ መግደላቸውን አልካዱም ነገር ግን ቃሉ የሚለው "የአገሬን ሕዝብ አንድ ለማድረግ እኔ ያስቃየሁት የማይበቃ" የሚለው ቃሉ በግል ቂም በቀል ብለው ሳይሆን ለአገራቸው እድገት ሲሉ ያወጡትን ሕግ የጣሱትን መግደላቸውን አልካዱም።

ዋናው መሠረቱ በዚህ ወቅት እንኳ ለሕዝባቸውና ለአገራቸው ማሰባቸው ጠንካራ መሪ መሆናቸውን ያሳያል። ኃላፊነታቸውን አክብረዋል። ኋላም ፈትተዋቸዋል። በዚያን ወቅት አጤ ቴዎድሮስ እነዚህን መዘዘኛ አውሮፓውያን ገድለዋቸው ቢሆን ኑሮ የመጣው የናፔር ጦር በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ሊያደርሰው የሚችለው ጥፋት ተቆጥሮ አያልቅም ነበር። ምናልባት ይህ ጦር ደጃዝማች ካሳ ምርጫን ቢሆን አያዝንላቸውም ነበር።

አጤ ቴዎድሮስ መቅደላ እንደደረሱ ጀኔራል ናፔርም መምጣቱን ደብዳቤ ጻፈላቸው። እርሳቸውም በልበ ሙሉነት ወታደራቸውን ማደራጀት ጀመሩ። በዚህ ወቅት መቅደላ ታስረው የነበሩ እንግሊዞች ከፉኛ ፈሩ። መሞታቸው ወቅቱ አሁን መሆኑን ተገንዝበው ይጨነቁ ጀመር።

አጤ ቴዎድሮስ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 285 "ዎልድሜር ከልጁና ከሚስቱ ጋር ተላቅሰና ተሳልሞ ከቴዎድሮስ ዘንድ ሲመለስ ንጉሡ

ከተሰበሰበው ሠራዊታቸው ፊት ለፊት ከፈረስ ላይ ተቀምጠው አያቸው። የተሰበሰበው ሰባት ሺህ ያህል ሰው ይሆናል። ቴዎድሮስም ንግግ ያደርጉ ጀመር። ልጆቼ እኒህ የመጡትን ወታደሮች አትፍሩአቸው። እነሱ ዳዊትን እንደተጋጠመው እንደ ፍልስጥኤማውያን ናቸው።"

"ዳዊት ግን በእግዚአብሔር ኃይል አሸንፈዋለሁ ብሎ ገጠመ። እኔ የዳዊት የሰሎሞን ልጅ አይደለሁምን። እግዚአብሔር እኔን የኢትዮጵያ ንጉሥ አድርጎ አልቀባኝምን። በጦርነትስ ላይ የማልነካ ሁሉን የማስፈራ የእሳት ምሰሶ እየሆንኩ ያረጀሁበት ጀግና አይደለሁምን።"

"እግዚአብሔር በድል ላይ ድል እየጨመረ አልሰጠኝምን። ዛሬ የእንግሊዝን ጦር አበሻ ምድር ድረስ እንዳስመጣሁት ድል ሳደርገው ደግሞ ታያላችሁ። እንደሕጋችን ወደ ጦርነት የሚሔደውን ሰው እግዚአብሔር ይፍታ እንዳይሉ አቡነ ሰላማ ሞተዋል። በእርሳቸው ቦታ ሆኜ እኔ እፈታችኋለሁ። በእግዚአብሔር በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም ማንኛውም ወታደር የኤሮፓን ጦር ተቃውሞ የሚዋጋውን ሁሉ በጦር ሜዳ ሕይወቱን ቢያጣ እግዚአብሔር ይፍታው ብለው ንግግራቸውን ሲጨርሱ ወታደሩ እየሸለለና እየፎከረ የእንግሊዝ ጦር ወደ መሸገበት ወደ እሮጌ ወረደ" ሲሉ ጽፈዋል።

ቁስለኛዋ አገር በተባለው መጽሐፍ ገጽ 175 "ቴዎድሮስ ለሠራዊቱ ያደረገው ንግግር" ብለው ትምህርተ ጥቅስ ከፍተው ሰፋ አድርገው ዘግበውታል። ከእርሳቸው በይበልጥ ደግሞ በጣም አስፋፍተው የጻፉት መሪ ራስ ኤ ኤም በላይ ናቸው። ለማንኛውም ይህን የእርሳቸውን ንግግር ከመጽሐፉ ያገኘሁትን ሙሉ በሙሉ ገልብጬ ለአዲሱ ትውልድ እንዲያውቀው አድርጌያለሁ።

መሪ ራስ.ኤ.ኤም.በላይ የትናትናዋ ኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 299 "በስመአብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ፡በስም ሦስትነት በባሕርይ አንድነት ሦስትነትን ከአንድነት የማይለየው እግዚአብሔር መርጦ ያነገሠው ንጉሠ ነገሥት ቴዎድሮስ ዘኢትዮጵያ በዛሬው እለት በአሁኑ ሰዓት በጎኔ የተሰለፋችሁ ጀግኖች አንድነትን የምትወዱና የምትከተሉ ተከታይ ትውልዶች ልንገራችሁና ላስተምራችሁ የምፈቅደው ከዚህ ቀጥሎ

ያለው ቃል ነው:: አባቶቻችን ነገሥታቱ ፈጣሪያቸውን ቢበድሉት ሀገራቸውን ለቱርክ እስላም ሰጠባቸው::”

“መንግሥታቸውንም ለእንደራሴዎቻቸው አሳልፎ ቢሰጥ እንደ ራሴዎቻቸው እርስ በእርሳቸው በተቀያየሙ ጊዜ የኢትዮጵያን ሕዝብ እርስ በእርሱ አጋደሉት፡ አለያዩት ሁሉም በየቤቱ ተነሥቶ ለራሱ ንጉሥ ሆኖ ወገኖቼን ፈጀ!ገደለ በዚህ ጊዜ እግዚአብሔር እኔን ከታናሽነቴ ጀምሮ መርጦ ለሕዝብ ተቆርቋሪና መከታ ሆኜ እንድነሣ አደረገኝ::”

“ለዚህም የራሴን ወገኖች ቀጣሁ.ገደልኩ ለተከታዬ ትውልድ መልካም ሥራና ኃይል ያለው አንድነት እንዲኖረው ስል ሌትና ቀን ሳላርፍ ፈጽሞ ደከመኝ ሳልል እሮጥኩኝ.ታገልኩ የውስጡን አረመኔ ሳጠፋ ከባሕር ማዶ ሀገራችንን የሚወርና ሕዝቡን ባሪያ አድርጎ የሚወስድ የቱርክን መንግሥት ሳጠፋ ካህናቱና ጳጳሳቱ ጠላት ሆነው ተነሡብኝ:: እነርሱንም አሰርኩ ነገር ግን አሁን ያመንኩት ሕዝቤ ጠላት ሆኖ ስለተነሣብኝ የሚያሳድሙብኝን የውጭ ሀገር ሰዎች አብሬ አሰርኩ ይሄውም ክርስቲያኑን መንግሥት ወንድማቸውን እኔን ትተው የእስላምን መንግሥት ቱርክን ወደው ለእሱ ስለሚላላኩና ስለሚያግዙ አይቼ ነው ከሀገሬም እንዲወጡ ብል አንወጣም አሉ:: ስለዚህ አሰርኳቸው:: እንጂ አልገደልኳቸውም::”

“አሁን በእነሱ አመካኝቶ የእንግሊዝ መንግሥት ጦር ሠራዊት አንድነታችንን ለማፍረስ ኃይላችንን ለማድከም በቱርክ መንግሥት እየተረዳ ወደ ኢትዮጵያ ምድር ባሕር ተሻግሮ ገባ:: ከዚያ በፊት ሲላላኩ ኑ ድረሱልን ሲሉ የነበሩት መሳፍንት ከሞት ከተረፉት ቀሪዎች ጋር ተገናኝተው እጅና በትር ሆነው መጡብን:: አሁን በአጠገቤ ያላችሁ ሕዝቦቼ የኢትዮጵያ ሠራዊት ለአንድነት የቆማችሁ ሆይ! ያለፈውን መሳፍንት አመራር በማጥፋትና የቀና አስተዳደር በቦታው በመተካት የተለያዩት ወገኖቻችን በማገናኘት የትኛው ጠፍቶ የትኛው መልካም ሥራና ዘመናዊ ጥበብ እንዲስፋፋ ለማድረግ ለአደረኩት ድካሜ የኢትዮጵያ ምድር በስሜ ላይ ትመስክር::”

“መቼም እድሚያቸውን ሙሉ በወገኖቼ በኢትዮጵያ ሕዝብ ላይ ክፉ ሲያደርጉ የሚኖሩ መሳፍንትና የነገሥታት ቅምጥል ዘሮች ደግ ሥራ

መሥራት ስለማይችሉና መልካም ትምህርትና ጥበብ ማስተማር ቀርቶ በቅን ልቦና የሚሠሩትንና የሚጠበቡትን ተከታይ ትውልድ እንዳይወዱቸው ለማድረግ ስለሚያጠፏቸው እናንተ የኢትዮጵያ ጀግኖች ለቆማችሁለትና ለደከማችሁለት አንድነት ታማኝ ሆናችሁ እነሱን ለማዳን መገኘት የአንድነቱ ጥሪ ነው:: ነገር ግን አንድነታችሁንና ኃይላችሁን ሊያጠፉ ከተሰለፉባችሁ ጠላቶች ፊት መሸሽ ወይም በምን ግዴለሽነት ማለፍ ወገንን አታሉ ሕሊናን ገድሎ ሳይሞቱ ሙቶ በውርደት መቃብር ታፍኖ መኖር ነው::”

“በሌላ በኩል ደግሞ በኢትዮጵያ ሀገሩ ላይ የመልካም ሥራና ደግ ሥራው አንድነቱን ነጻነቱንና ዓላማውን ተግባሩን እንዳይፈጽም መንገድ መሪ መሆን ነው:: የድል ባለቤት ኃይላችሁንና አመራራችን የሚለው የሕዝብ ጠላት የሆነው ካለፈው ክፉ ሥራና ከስህተቱ ተገንዝቦ ለመልካም ተግባርና አንድነት ቢመለስ መቀጠል፤ አልመለስም ካለ ምንጊዜም ከአጥፊ መሸሽ አጥፊ እንዲጠፋ መፍቀድ ስለሆነ አጥፊ ጠላቱን አስቀድሞ ማጥፋቱ የሚፈልግ ነው:: ስለዚህ ከተቻለ አጥፊን ጠላትን አጥፍቶ ለመጭው ትውልድ መልካም መሪ መሣሪያ ጠላትን አጥፍቶ የማምለጥ እድል ካልተገኘ መጥፋት የጀግኖች ሥራ ነው::”

“ማንኛውም ትውልድ በወረደ ልማድና በተበታተነ ሥርዓት ታፍኖ በክፉ ሥርዓት ሺህ ዘመን ተዋርዶ ከመኖር ለከፍተኛ አንድነቱ ለመልካም ሥራው በታማኝነቱ ለሀገሩ ክብር ሲል የሞተ ጀግና ወታደር በክብር ይበልጠዋል:: ለተከታዩ ትውልድ የመልካም ሥራው መሥዋእትነት መታሰቢያ ሆኖ ይኖራል:: ይህ ትውልድ ቢያፍነው ሌላው ትውልድ ይገልጸዋል:: ለዚህ ታዛቢ መስካሪ ሀገርህ የኢትዮጵያ ምድር ነው::”

“እነዚህ አሁን የከበቡህ የመሳፍንት ጭፍራዎችና አጃቢዎች የውጭውን ሀገር የእንግሊዝን የጦር ኃይል ይዘው ቢመጡብህ አትፍራቸው:: ለክብርህ ብትሞት በሕይዎት አለህ! ባትሞት ግን የሞትክና የተዋረድህ ነህ! ስለዚህ አሁን ለቀረበልህ ክብር ተነሣ ታጠቅ ተቀበለው ጠላቶችህ መሳፍንት ደስ ይበላቸው:: የዛሬ ደስታ የነገ ኀዘናቸውና ልቅሶአቸው ነው::”

"በየጊዜው ትውልድ ሁሉ የራሱ መብትና ምርጫ መኖሩን ያለፉት ነገሥታት ቢያውቁ ኖሮ ሕዝባቸውን በከንቱ ባልገደሉት ባላጠፉት ነበር:: ለጊዜው ግዛታቸውና ታሪካቸው የሚኖር መስሏቸው ደክመውበት በከንቱ ጊዜያቸው ጋር አለፉ:: ሌሎቹም ገና አሁን ጠላት ሆነውህ አሉ::"

"ነገር ግን የትናትና ሰዎች ስለሆኑ ያልፋሉ ያልኳቸው ከዛሬው ትውልድ ጋር ከእኛ ጋር ሆነው ሳለ የትናትና ትውልድ ተከታይ ናቸው:: እኛ ግን ከእነሱ ስንለይ የዛሬው ትውልድ ባለቤት ነን:: የነገውና የነገውም ወዲያ ትውልድ ባለቤቶች ነን:: ይሄውም መልካም ሥራና መልካም ሥራውን ስለምንመኝና ለአንድነት ለተባበረ ኃይል ለማቆም ስንደክም ስንታገል ነው እንጂ የነገው ትውልድ ባለቤት ለመሆን መልካም ሥራንና አንድነትን ለይቶ የመምረጥ መብት የነገው ትውልድ ነው::"

"አሁን እናንተ ለሕዝባችሁ አንድነት ምንድነው የምትሠሩለት? በሕዝባችሁ አንድነትስ ለእናንተ ምን ያክል ክብር ነው? ሀገር ታኖረዋለች፤ ታስመሰግነዋለች፤ መኖሪያና ሰፈሩ ሆኖ እውነተኛ ትውልድ ትተላለፋለች፤እናንተም ሆናችሁ እኔ ለምን ደከምን? ለምን እንደምንሞት ማወቅ የራሳችን መብት ነው::

ነገር ግን መብታችን የራሳችን ሲሆን ሞታችን ደግሞ በታሪክ የሚኖር ከትውልድ ወደትውልድ የሚተላለፍ ሕያው ነው:: ስለዚህ በሕይወታችን እንደምንኖር ቁጠሩት እንጂ ሳይሞቱ ከሞቱት ጋር ያለን አይምሰላችሁ:: የእኛ ሞት ለተከታዩ ትውልድ ክብር ነው:: ስለዚህ ሞታችን ጣፋጭ ማር እንጂ መራራ እሬት አይምሰላችሁ"ብለው የተናገሩ መሆናቸው ከላይ ከተጠቀሰው መጽሐፍ ገጽ 299-303 ድረስ ተጽፏል::

ወታደር ሸልሎና ፎክሮ ወደ ጦር ግንባር ተሰማራ:: ጋፋት የተሰሩት መድፎች ተጠመዱ፤አዋጊው ፊታውራሪ ገብርዬ ጎሹና ራስ እንግዳ ደጃዝማች ገልሞ እና ደጃዝማች ዓለሜ፤ሌሎችም ጀግኖች ወደ ግንባር ተሰማሩ:: አጤ ቴዎድሮስ ቀደም ሲል ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ወዳጅ በነበሩበት ወቅት ተልኮላቸው በነበረው ሩቅ በሚያሳይ መነጽር ሲመለከቱ የእንግሊዝ ጦር የበሸሎን ወንዝ ተሻግሮ ወደ አሮጌ ሲመጣ አስተዋሉ::

ወዲያውም አገር በቀል የጋፋት መድፍ ወደ ጠላት እንዲተኮስ ትእዛዝ ሰጡ:: የተመኩበትና የተማመኑበት መድፍ ግን አንድ ተኩሶ ፈነዳ፤ለዘለዓለሙ ዝም አለ:: በተፋፋመ ውጊያ ገብቶ በጀግንነት ሲዋጋና ሲያዋጋ ፊታውራሪ ገብርዬም ወደቀ::

ሌሎችም ጀግኖች መሞታቸው እንዲሁ በየ10 ደቂቃው ይነገራቸው ጀመር:: ልክ በኢዮብ ላይ እንደደረሰው መርዶ በእርሳቸው ላይ ይዘንብ ጀመር:: በዚህ ሰዓት ከባጠገባቸው መጥቶ አንድ መድፍ ወደቀና ሰው ገደለ እርሳቸው ግን ከተቀመጡበት አልተነሡም ነበር::

አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 218 "አጤ ቴዎድሮስ መድፍ የሚያስተኩሱበትን ተመልክተውና አነጣጥረው ቢተኩሱ አሞራ የሚመስል የእሳት ጅራት ያለው ፍላጻ ተወርውሮ መጥቶ ከባጠገባቸው የተተከለውን ድንኳን ቀዶ አንድ ሰው ገደለና ከመሬት ገባ::

ሁለተኛ ጊዜ የተተኮሰው ደግሞ አንድ ትልቅ የቁልቋል ዛፍ ቆራርጦ ከመሬት ሲገባ ተመለከቱ ይህ ሁሉ ሲሆን ሰው ሁሉ ፈርቶ ጥግ ሲይዝ እርሳቸው ግን ጋሻቸውን እንደያዙ ከተቀመጡበት አልተንቀሳቀሱም ነበር::

ወዲያውም የመድፉን አረር እንዲ ቀርብላቸው አዘው እንደጋለ ስለነበር በዕንጨት ቀርቅረው አቀረቡላቸው:: የአረሩም ቁመት አንድ ክንድ ሲሆን በአራት ገጽ ጎድጓዳ አለው:: ንጉሠ ነገሥቱ የጥይቱን አረር ከተመለከቱ በኋላ እኔ እስካሁን የምዋጋው ከሰው ጋር ይመስለኝ ነበር ለካስ ከእግዚአብሔር ጋር ነው አሉ" ሲሉ ጽፈዋል::

እርሳቸው ዘመኑ መሳፍንትን ሲያርበደብዱ በነበረበት ወቅት ራስ አሊ ያሉት "ይህ የካሳ ኃይል ሳይሆን እግዚአብሔር እኛን ሊቀጣ ያመጣብን ነው" ነበር ያሉት አጤ ቴዎድሮስም ኃይላቸው መድከሙን ተገንዘቡ ማለት ይቻላል::

ምዕራፍ 3

አይ መቅደላ፣ ልጆቿን የምትበላ!

አለቃ ወልደማርያም _ዳግማዊ ቴዎድሮስ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ_ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 59 "ሠራዊትዎ ተጨርሶ የመቅደላው ከበር ታገደ። ይህን ጊዜ ንጉሡ የሚይዘው እንደጠፋው እንደ ሰከረ ሰው ሁነው ከፈረስ ወጥተው ከበር ተነሡ። እንዲህ ከሆኑ ጊዜ የሚከተልዎን እየተቆጡ ሲሄዱ ከእንግሊዝ ወገን 2 እየገደሉ ተመለሱ። ስለ ምን ከዚህ ላይ ሳይሞቱ ቀሩ?ጠበንጃስ ሳይተኩስብዎ ቀረ?ቢሉ የሚሞቱበት ሰዓት ገና ስለ ሆነ" ሲሉ ጽፈዋል። በዚህ ሂሳብ ከሄድን "2 እየገደሉ" የምትለው ቃል እየተመላለሱ እየገደሉ መመለሳቸውን ለመግለጽ ፈልገው ይሆናል።

አለቃ ተክለ ኢየሱስ _የኢትዮጵያ ታሪክ_ ሐተታ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 133 "አጤ ቴዎድሮስ ከታችኛው በር ተቀምጠ ነበረ። ግን ሠራዊቱ ሁሉ እየከዳ አልቆ ብቻ መቅደላ በር የገባው ጦር ታግዶ ከበሩ አፍ ተራዛሚ ነፍጥ አንግቶ 2 ሀንድ ሽጉጥ ግራ ቀኝ ታጥቆ 2 ጩሬ ይዞ እንደ ዘንዶ ምላስ እየሰበቀ ወጥቶ ከእንግሊዞች ሰፈር ገብቶ 2 ገድሎ ተመለሰ" ሲሉ ጽፈዋል። በእርግጥ ከእንግሊዞች መጽሐፍ በ1971 ዓም ወይም ደግሞ በ1979 የታተመው ከዚህ ዝቅ ብሎ የምጠቅሰው መጽሐፍ 20 መቁሰላቸውና ቆይተው ሁለቱ መሞታቸውን ገልጿል።

The Abyssinian Difficulty በተባለው መጽሐፍ ገጽ 185 "The number of Abyssinian soldiers buried by Napier's troops that moring was 560,but it was estimated that altogether about 700 of the emperor's soldiers were killed in the battle of Aroji, and about 1500 wounded. The British expedition's casualties were 20 of whom two later died." ይላል" ነጋ ወልደ ሥላሴ ደግሞ በኢትዮጵያውያን በኩል የሞቱትን ሆነ የቆሰሉትን ቁጥር መብዛት አይስማሙበትም።

Tess Press _Hstory of World in Photo graphs in 1850-Presnt Day_ 2008 page 65 on April 13,1868 Over 700 of Tewodros's men were killed and approximately twice as many wounded in just two hours' British casualties were only 20 wounded, with only two of them subsequently dying from their wounds. A few days later, the hostages were released. Tewodros committed suicide to avoid captuer,

ነጋ ወልደ ሥላሴ _ባለታሪክ ኢትዮጵያ_ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 181 "በመቅደላው ጦርነት 20 ኢትዮጵያውያን ወታደሮችና ጀሌዎች ሲሞቱ 120 የሚሆኑ ቆስለዋል። ከእንግሊዝ ዘማች ጦር በኩል ደግሞ 10 በጠና ሲቆስሉ 5 ቀላል ቁስል ደርሶባቸዋል" ሲሉ ጽፈዋል። ይህ እንኳን ሊሆን አይችልም። ምክንያቱም በአጤ ቴዎድሮስ በኩል ከተሰለፉት ታዋቂ ጀግኖች እንኳን ብንቆጥር ከ20 በላይ ናቸው። ይህን ከዚህ ልተወውና ከላይ ከእንግሊዘኛው መጽሐፍ የአንዱን ቀን ጥዋት ብቻ የጠቀሰ በመሆኑ ትክክል ይመስለኛል።

በእንግሊዝ በኩል የሞቱ ወታደሮች ዝርዝር አልተገለጠም። በኢትዮጵያውያን ደራሲያን በኩል ሰፋ ብሎ አልተጻፈም። ያም ሆነ ይህ የአጤ ቴዎድሮስን አሟሟት አስመልክቶ ደግሞ በወቅቱ አብሮ የነበረ ጋዜጠኛ እንዲህ ሲል ጽፏል። አጤ ቴዎድሮስ ቅዳሜ ሌሊት ለእሁድ አጥቢያ ቤተ ክርስቲያን ገብተው አስቀደሱ፤ሥጋ ወደሙ ተቀበሉ።

እሑድ ካህናቱንና ከሞት የተረፈውን ወታደር ግብር አበሉ። ሰኞ ጥዋት ጦርነቱ መፋፋም ሲጀምር ከሞት የተረፉትን ወታደሮች ቀስ ብለው ማምለጥ እንዳለባቸው መክረው እርሳቸው ታጥቀው ይጠብቁ ጀመር። እጅህን ስጥ የሚለውን ማግባቢያ ማሰብ ቀርቶ መስማት አልፈለጉምና።

Acton Roger The _Abyssinian Expedition_, London, በተባለው መጽሐፍ ገጽ 62 "Why are your people so slow? he said. I am tired of looking out; I am going to rest a while, He then shut himself።

ትርጉም "ሕዝባችሁ ለምን ቀስተኛ ሆነ? አሁንስ ወደውጭ ማንጋጠጡ ሰለቸኝ ጥቂት ማረፍ እፈልጋለሁ፤ከዚያም ራሳቸውን ገደሉ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህን ያደረጉ አጤ ቴዎድሮስ ጥቃት በመጥላታቸው ምክንያት ነው። ጥቃት የማይወዱት አጤ ቴዎድሮስ ቀድመው ለመሞት የወሰኑ ለመሆናቸው ምንም ጥርጥር የለውም። የእርሳቸው በዚህ ምክንያት መሞት ዛሬ ወታደሮች አርአያ አድርገውት ለአገራቸውና ለክብራቸው ሲሉ እየደገሙት ናቸው።

ብ/ጄኔራል ተስፋዬ ሀብተ ማርያም <u>የጦር ውሎ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 157 "አንድ ሰውና አንድ ጥይት እስኪቀር ድረስ ታግለን የመጨረሻውን ጥይት ጠጥተን የቴዎድሮስን የባልቻ አባ ነፍሶን ታሪክ አድሰን ሞት መሞት አለብን" ሲሉ ጽፈዋል።

ከዚህ በኋላ ሻለቃ ማሞ ተምትሜ፤ከአቅማቸው በላይ ሲሆንባቸው ራሳቸውን መግደላቸውን አስመልክቶ ገጽ 179 ላይ ጽፈዋል። ሻለቃ ማሞ ተምትሜ መማረክ ነውር ሁኖባቸው የአጤ ቴዎድሮስን ጽዋ ጠጥተዋል። ይህ ጀብድ እንዳይፈጸም ነው ወያኔ ዛሬ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ዘመቻ የጀመረው አልገባው ብሎ እንጂ ታሪኩ የሁላችን ነበር።

<u>ኢትዮጵ ጋዜጣ</u> ግንቦት 18 ቀን 1996 ዓም ገጽ 15 "ከኔ የሚቀጥሉት መሪዎቿ ያስተካክሏት ይሆናል.ብለው ተከዙ። ጦርነቱ ግን አሁንም ተፋፍሟል። የጠላት ጦር ተራራውን እየቧጠጠ ወደ አምባው መውጣት ይዟል። ድንኳኖች፤በጥይት ይቀጣጠላሉ፡ እንዲሁም ቤቶች። አጤ ቴዎድሮስ አገራቸውን በሲቃና በሰቀቀን ከተሰናበቱ በኋላ እጃቸውን እንደ መስቀል አድርገው አማተቡ።"

"ወደ መቅደላ መድኃኔዓለም ፊታቸውን አዙረው ሰገዱ፡ ተከታዮቻቸውን ራሳቸውን እንዲያድኑ አሰናበቱአቸው። የእቴጌ ጥሩ ወርቅ ለቅሶ ከዓላማቸው አላነቃነቃቸውም በዓለማየሁ ሞት እጃችንን እንስጥ ቢሏቸው አልሰሙአቸውም። ለዓለማየሁ የምተውለት ኑዛዜ አንዲት ኢትዮጵያ በዓይኑ እንደዞረች ሞተ ብለሽ ሲያድግ ንገሪው ብቻ አሉ። ሽጉጣቸውን ወደራሳቸው አነጣጠሩ። ተኮሱ ራሳቸውን ገደሉ" ሲል ጋዜጣው ጽፏል።

<u>ሰምጨን መጽሔት</u> መስከረም 1991 ዓም ገጽ 15 "አጤ ቴዎድሮስ ዝናቸው ለዓለም አብርቷል። እውነተኛ መሪነታቸው ጽኑነታቸው በየትውልዱ ሕሊና እየነቃ የሚሄድ ሆኖ ተገኝቷል። መይሳው ካሣ እንደ ልዩ ፍጡር የሚቆጠሩ ጀግና..ከአገር መዋረድ በፊት እኔ ልውደቅ በማለት ታሪክ የሠሩ ሲሆኑ በትክለ ፍጥረትነታቸው የተደነቁ የሥነ ግጥም ቋጠሮዎች ያሉላቸው መቼም አይጠወልግም። ለአገራችን ተኝታ በማታውቀው እንግሊዝ ሴራ እጄን አልሰጥም አሻፈረኝ በማለታቸው በጀግንነት ተሠዉ" ሲል መጽሔቱ ጽፎ ነበር።

<u>የኢትዮጵያ መንግሥት በወርቃ የካቲት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 5 "ሚያዝያ 5 ቀን በዓለ ትንሣኤውን አክብረው ከባለቤታቸው ከእቴጌ ጥሩ ወርቅ ውቤ ጋር በመቅደላ መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን ሥጋውን ደሙን ተቀብለው ወደ አዳራሻቸው ተመልሰው በጊዜው ለነበሩት መኳንንትና ሕዝብ ግብር ሲያበሉ ሲያጠጡ ውለው መኳንንቱን እንግዲህ ጊዜው ስለደረሰ መውጫ ብታገኙ ነፍሳችሁን ብታተርፉ መልካም ይመስለኛል እኔ ግን በዚሁ ነፍሴን ለእግዚአብሔር ሰጥቼ ክብሬንና ዘውዴን ለኢትዮጵያ አበርክቼ እሞታለሁ አሏቸው።"

"ጊዜው መሸ ነጋ ሚያዝያ 6 ቀን ሰዓቱ3 ሰዓት መሆኑ ነው። አሁን የእንግሊዝ ጦር የመቅደላን በር ሰብሮ ገባ። ከዚያም ጀግናው አጤ ቴዎድሮስ ወደ ሳይኛው የመቅደላ በር ወጥተው በመድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን አንጻር ቆመው የእንግሊዞችን አቀራረብ ይመለከቱ ነበር። በዚህ ጊዜ አብረዋቸው የነበሩት ባለቤታቸው እቴጌ ጥሩ ወርቅ ውቤ ልጃቸው ሕጻኑ ዓለማየሁ ቴዎድሮስና አብራቸው የምትኖረው ጎጃሜይቱ ምንትዋብ ነበሩ። ሌላ ሰው ማንም አልነበረም።"

"አሁን የእንግሊዝ ወታደሮች እየገሰገሱ ወደ እሳቸው ሲቀርቡ ጀግናው አጤ ቴዎድሮስ በርከክ አሉና ሽጉጣቸውን በአፋቸው ላይ ደቅነው እንደ ውሃ ጠጥተው ነፍሳቸውን ለእግዚአብሔር ሰጥተው ዐረፉ። የጀግናውን ዘውድ ከራሳቸው ላይ ሲያነሡ ጀግናይቱ ምንትዋብ የማንን ዘውድ ማን ያነሣዋል ከባለቤቱ ከጀግናው ጋር በኢትዮጵያ ይቀራል እንጂ ብላ ተራምዳ ዘውዱን ካነሣው ወታደር ጋራ ትንቅንቅ ጀመረች።"

"ጉሮሮውን አንቃ የማትለቀው ስለሆነ አንድ የእንግሊዝ ወታደር ሲተኩስ ጓደኛውንም ምንትዋብንም አንድ አድርጎ ጣላቸው:: አወዳደቃቸውም ከጀግናው አጤ ቴዎድሮስ ሬሣ ሥር ዝቅ ብሎ ነበር:: በዚህ ጊዜ ለእንግሊዝ ታላቅ ኀፍረት ሆነ:: ወዲያው ዘውዱን አንሥተው የአጤ ቴዎድሮስን ሹርባቸውን በሙሉ ቆርጠው በደም የጠለቀውን የሐር እጀ ጠባባቸውን አውልቀው ከነደሙ እጅ አደረጉት:: አሁንማ ማን ይከለከላቸዋል ጀግናይቱ ምንትዋብም ከቴዎድሮስ በታች ወድቃለች"ሲሉ ጽፈዋል::

"ገደልን እንዳይሉ ሙተው አገኟቸው
ማረክን እንዳይሉ ሰው የለ በጃቸው
ምን አሉ እንግሊዞች ሲገቡ አገራቸው
ለወሬ አይመቹም ተንኮለኞች ናቸው::
በሰው እጅ መሞት ነውር ሁኖበት
እዩት ተመልከቱት የጀግናውን ሞት
መሳፍንቱን ሁሉ አጭዶ እንደገብስ
መቅደላ ወደቀ የታጠቅ ፈረስ÷
እጁን ለጠላት አልሰጥም ብሎ
ባሩዱን ጠጣው ጠጅ አስመስሎ":: ተብሏል::

እንግሊዞች ሲመጡ ገና "አጤ ቴዎድሮስን አስራችሁ አምጡት እንጂ እንዳትገድሉ" የሚል ትእዛዝ ስለነበራቸው አታለው ለመያዝና ለመውሰድ ነበር አሳማቸው ነገር ግን ጀግናው እጄን አልሰጥም ብለው ሲሞቱ እንግሊዞች ኀፍረት ተሰማቸው ይህን አስመልክቶ ሲቀ ጠበብት ባሕሩ ዘውዴ ይህን ብለዋል::

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ከ1848 እስከ 1966</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 41-42"በዚህ ድርጊቱም እንግሊዞች የጦር ድግስ ላይ የምፀት ሣቁን ሥቆ አለፈ:: እጁን ይዞ ለመመለስ የተላከው 32.000 የእንግሊዝ ጦር ባዶ እጁን እንዲመለስ ተገደደ" ሲሉ ጽፈዋል::

ጄኔራል ናፔዮር በ24 ሰዓት እጃቸውን እንዲሰጡት በጠየቃቸው ጊዜ "እግዚአብሔር ቢሰጠኝ ሁሉን ልገዛ አሳብ ነበረኝ:: እግዚአብሔር ቢነሳኝ ልሞት አማጬ ይህ ነበር:: ከተወለድሁኝ እስታሁን ወንድ እጄን ጨብጦት አያውቅም ነበረ ሰዎች ሲሼሹ ተነሥቼ ማረጋጋት ልማድ ነበረኝ ጨለማ ከለከለኝ:: ትላንትና በደስታ ያደራችሁ ሰዎች

እግዚአብሔር እንደኔ አያድርጋችሁ:: እንኳን የሀበሻ ጠላቴን ኢየሩሳሌም ዘምቼ ቱርኮችን አስለቅቃለሁ መስሎኝ ነበር:: ወንድ ያቀፈ ወንድ ተመልሶ አያቅፍም" ብለው ሳኩበት::

ስዩም ወልዴ <u>ካሳ እና ካሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 167 "ኃይለኞችን እንደሕፃን በክንዱ ይዞ የኖረ እንደ ቴዎድሮስ ያለ ቆራጥ በሰው ክንድ፤በጨቋኝ እጅ መያዝን ሊታገሥ አይችልም:: ያገሩን ሕዝብ አንድ ለማድረግ ሲታገል በውስጥም ሆነ በውጭ ያስቸገሩትን ሁሉ ለማሸነፍ ሲል ራሱ በንዴት የቀጣቸው ሳያንስ የሀገሩን ሰዎች ከክፉ ጥፋት ላይ ላለመጣል ያደረገው ውሳኔ ደግሞ የብልህነት ውሳኔ ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

ዓለማየሁ ነሪ ውርጋሶ <u>ኸሰት የባህልና የታሪክ መሠረት አንደኛ መጽሐፍ</u> በተባለው ገጽ 202 "በዘመነ መሳፍንት የተነጣጠሉትን ግዛቶች እንደገና በመመሥረት በዘመናዊ ሥልጣኔ በአንድ ለመምራት፤በምጣኔ ሀብት በጦር ሠራዊት፤በጦር መሣሪያ ፋብሪካ ኢትዮጵያን ወደፊት ለማራመድ በነበራቸው ጽኑዕ ፍላጎትና ባላሰለሰ ጥረታቸው ሳቢያ ከእንግሊዝዋ ንግሥት ቪክቶሪያ ጋር የተፈጠረው አለመጣጣም መነሻ ሆኖ የእንግሊዝ ቆንስልና ሌሎችንም ስላሰሯቸው ጠቡ ክርሮ ያሰቡትን ሁሉ ሳያሳኩ ቴዎድሮስ በጄኔራል ናፒየር ከመማረክ ሞታቸውን መርጠው መቅደላ ላይ ራሳቸውን በሽጉጣቸው ገደሉት" ሲሉ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስ እስከመጨረሻው ለመታገል ባደረጉት ትግል በትግላቸው ባስገኟቸው ድልና የክብር ሞት ሞቱ:: በእንግሊዝ ጦር አለመማረካቸው ክብርንና ታሪክን ለሚወድ ትውልድ ለኢትዮጵያውያን ክብር አጎናጽፈውናል:: በየጊዜው በተነሡ ወራሪዎች ላይ ድልን እንድንጎናጸፍ ወሳኝ አስተዋጽኦ አድርገዋል:: ብሔራዊ አንድነትና ማዕከላዊ መንግሥት በመመሥረታቸው ብቻ ሳይሆን ትውልዱ እንዲኮራ አድርገውናል::

የአጤ ቴዎድሮስ ሕይወት ይህንን በመሰለ አሻጥር ቢቀጭም ለኢትዮጵያ የነበራቸው ራእይ አብሮአቸው አልሞተም:: እርሳቸው የለፉለት አብዛኛው በሥራ ላይ ውሏል:: የቀረው ኢትዮጵያዊ ራስይ የተላበሰ የፖለቲካ ኃይል ብቅ የሚልበት ጊዜ ይመጣል:: ማን ያውቃል አንድ ጀግና ይወለድ ይሆናል!::

ምዕራፍ 4

ወይዘሮ ምንትዋብ "ዘውድ ለባለዘውድ" አሉ

"ታሪክ ይታመማል እንጂ አይሞትም" ይባላል:: ወይዘሮ ምንትዋብ የጎጃም ተወላጅ እንደነበሩ ደራሲያን ሁሉ ይስማማሉ:: ዳሩ ግን የወይዘሮ ምንትዋብን አሟሟት አስመልክቶ ከዚህ በፊት ደራስያን ሳይገልጡልን ነበር የቆዩት:: "ይህን ብላ ሰደበቻቸው ይህን ገጠመችባቸው" የሚለው በሰፊው ሲጻፍ በመጨረሻ የሠራችውን ጀብድ ግን አልነገሩንም:: በእርግጥ በሰንኙ ከሚነገረው ዜማ ለተመራመረው ሴት መሞቷን ስንኙ ይገልጻል::

"መቅደላ አፋፉ ላይ ጨኸት በረከተ
የሴቱን አናውቅም ወንድ አንድ ሰው ሞተ" ይላል::

አጤ ቴዎድሮስ የሞቱ እለት ሴቶች መሞታቸውን የሚጠቁም ሲሆን ማንነታቸውን ግን አልጠቀሱልንም:: ለነገሩ የወይዘሮ ምንትዋብን ጀግንነት አስመልክቶ ጽፈው የተዉት ራስ መሸሻ ቴዎድሮስ መሆናቸውና መጽሐፉ ያለበትን ቦታ ታሪኩን ለአንባቢ ያወጡት ቀሲስ ከፍ ያለው መራሒ በሥዕል አስደግፈው ታሪኩን ጽፈዋል::

ቀሲስ ከፍ ያለው መራሒ <u>ምንትዋብ</u> በተባለው መጣጥፍ ገጽ 26 "አጤ ቴዎድሮስ ከጎጃም ባላባታዊ አስተዳዳሪዎች ጋር ሲዋጉ የምንትዋብ አባትና ወንድሞች ሞቱ:: ምንትዋብ በዘመዶቿ መገደል አእምሮዋ ተነክቶ 14 ዓመት ቴዎድሮስ ከዋሉብትና ካደሩበት ሳትለይ እየተከተለች ትሰድባቸው ነበር:: አባ ታጠቅ ቴዎድሮስ አባቷን ወንድሟንና ባሏን ስለገደሉባት ምንትዋብ ኀዘኗን በምሬት ስትገልጥ እንዲህ አለች::"

"ጠጅም እንዳያምረኝ ቀደም ጠጥቻለሁ፣
ሥጋም እንዳይርበኝ ቋንጣ ሰቅያለሁ፣
ቢሻኝ ከወንድሜ ካባቴ እበላለሁ፤

ይህን ስትነግሩት ያጓራል ላመሉ፤
ማናትም ቢላችሁ ምንትዋብ ናት በሉ::
ሺህ ብረት ከኋላው ሺህ ብረት ከፊቱ፤
ይህን ሳታይ ሄደች ከሶ ሻጭ እናቱ፤
አንድ እግር በርበሬ መንቀል አቅቷችሁ፤
አቃጥሎ ለብልቦ አንድዶ ይፍጃችሁ"::

"በሌላ በኩል ደግሞ ምንትዋብ የቴዎድሮስን ጀግንነት ታደንቅ ስለነበር ገዛሉን ፈትጋ ቆሎውን ቆልታ ዳቦውን ጋግራ በአገልግል ይዛ አብራ እየዞረች ቴዎድሮስ በጦር ሜዳ ሲፋለሙ ውለው ሲመለሱ ጀግናው እንካ ብላ እያለች ትመግባቸው ነበር:: በመጨረሻም ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር በተፈጠረው አለመግባባት" ይሉና::

"ዘመናዊ መሣሪያ የታጠቀ ሠራዊት ጋር ሚያዝያ 3 ቀን ዓርብ የስቅለት ዕለት 1860 ዓም በላምኮ ሥላሴ ላይ በተደረገው ጦርነት የቴዎድሮስ ጀግኖች ፊትአውራሪ ገብርዬ እና ደጃዝማች ገልሞ ከ600 ጀግኖች ጋር ከወራሪው የእንግሊዝ ጦር ጋር ተፋልመው መቼም በለስ አልቀናቸውምና ሲያልቁ ለቴዎድሮስ የቀረቻቸው ጀግና ምንትዋብ ብቻ ነበረች::"

"ከዓርብ ጀምራ 3 ቀናት ከጀግናው አጤ ቴዎድሮስ ጋር አብራ ውላ የትንሣኤ በዓል ገድፋ ሚያዝያ 6 ቀን 1860 ዓም በመቅደላ መድኃኔዓለም ቤተ ክርስቲያን በር ላይ አጤ ቴዎድሮስ በሰማዕትነት ሙተው ጀግንነታቸውን በገዛ እጃቸው ሲያጡት ከአጠገባቸው የነበረችው ምንትዋብ እንግሊዞች ዘውዱን ከአጤ ቴዎድሮስ ራስ ላይ ለማንሣት ሲሽቀዳደሙ የማንን ዘውድ ማን ይወስደዋል ኢትዮጵያ ላይ ይቀራል እንጂ በማለት አላስነካም ብላ የወታደሩን ጉሮሮውን አንቃ የማትለቅ ስለሆነ እዛገፉ ገደለችው አይደል አትላትም ሲለው አንድ የእንግሊዝ ወታደር ሲተኩስ ምንትዋብንና ጓደኛውንም አንድ አድርጎ ጣላቸው::"

"አወዳደቃቸውም ከጀግናው አጤ ቴዎድሮስ ሬሣ ዝቅ ብሎ ነበር:: በዚህ ዓይነት ለእናት አገሯ ለኢትዮጵያ ሕይወቷን የሠዋች ጀግና ምንትዋብ ነበረች:: ይህን ታሪክ እስካሁን ማንም አልጣፈውም:: እንግሊዞችም በወቅቱ አልጻፉትም:: ምናልባት ጀግናውን ቢያጡ

ሴቷን ገለው መጡ እንባላለን ብለው ሊሆን ይችላል:: የራሳቸውንም ወታደር አብረው ስለገደሉት ነገሩ ለፍከራ አያመችምና::”

“አንዳንድ ጊዜ ሰዎች በዓለመ ሥጋ ሲኖሩ ሰይጣን ጸሪፍ ያድርባቸውና ሰውን ይሳደባሉ፤ያዋርዳሉ በዚህ ምክንያት መንፈስ እግዚአብሔር ይለያቸዋል:: ሰይጣን ልቡናቸውን ዙፋን አድርጎ አእምሮአቸውን አፍዝዞና አደንዝዞ የእርሱን ተግባር እንዲፈጽሙ ያደርጋቸዋል::”

“አንዳንድ ጊዜ ደግሞ ከዚህ ዓይነቱ ቁርኝት ተላቀው አፍቅሩ ጸላእተክሙ ጠላቶቻችሁን ውደዱ የሚረግሟችሁን መርቁ ለሚጠሏችሁም መልካም አድርጉ ስለሚያሳድዷችሁም ጸልዩ የሚለውን ቃለ ወንጌል የሚፈጽሙ አሉ ማቴ.5.45 ለምሳሌ ምንትዋብ ከቀን ብዛት እየተጸጸተች ንስሐ እየገባች ጥላቻዋ ወደ ፍቅር ተለወጠ:: በሥጋዊ ሕይወት ውስጥ በስድብ ጀምራ መንፈሳዊ ሕይወትን አገኘች:: ይህም በመጨረሻው ለሰማዕትነት አበቃት::”

“በፍቅረ ሀገር በሰማዕትነት ዐረፈች:: እኛስ ከዚህ ታሪክ ምን ትምህርት እንማራለን? ይህ ታሪክ ራስ መሸሻ ቴዎድሮስ “ገድለ ቴዎድሮስ”በሚል ርእስ በዘመኑ ከጻፉት መጽሐፍ ጎንደር እንፍራዝ ገነተ ማርያም ዕቃ ቤት ውስጥ ነው የተገኘው፤ ይህን አስደናቂ ታሪክ በመጽሐፍ ጽፈው ለትውልድ በማቆየታቸው ነፍሳቸውን ይማርልን በቃል ያለ ይረሳል በመጽሐፍ ያለ ይወረሳል” ሲሉ ቀሲስ ከፍያለው ጽፈዋል::

<u>የኢትዮጵያ መንግሥት በወርቃ የካቲት</u> በተባለው መጽሐፍ“ የእንግሊዝ ወታደሮች እየገሰገሱ ወደ እሳቸው ሲቀርቡ አጤ ቴዎድሮስ በርከክ አሉና ሽጉጣቸውን በአፋቸው ላይ ደቅነው እንደ ውሃ ጠጥተው ነፍሳቸውን ለእግዚአብሔር ሰጥተው ዐረፉ::”

“የእንግሊዝ ወታደሮች ከንግሥታቸው እንደታዘዙት አጤ ቴዎድሮስን በሕይወታቸው እጃቸውን ይዘው ለመውሰድ እንጂ ለመግደል ስላልነበረ ጀግናው ቀድመው በመሞታቸው የእንግሊዝ ወታደሮች የኀፍረት ኃዘን አዘኑ ተጸጸቱ::”

“ወዲያው ቀረብ አሉና የጀግናውን ዘውድ ከራሳቸው ላይ ሲያነሡ ምንትዋብ የማነን ዘውድ ማን ያነሣዋል ከባለቤቱ ጋር በኢትዮጵያ ይቀራል እንጂ ብላ ተራምዳ ዘውዱን ካነሣው ወታደር ጋራ ትንቅንቅ ጀመረች:: ጉሮሮውን አንቃ የማትለቀው ስለሆነ የእንግሊዝ ወታደር ሲተኩስ ጓደኛውንም ምንትዋብንም አንድ አድርጎ ጣላቸው:: አወዳደቃቸውም ከጀግናው አጤ ቴዎድሮስ ሬሣ ሥር ዝቅ ብሎ ነበር:: በዚህ ጊዜ ለእንግሊዝ ታላቅ ኀፍረት ሆነ ”ሲሉ ጽፈዋል::

“አባቴን ቢገድሉ ነበር መናደዴ፤
ወንድሜን ቢገድሉ ነበር መናደዴ፤
በራስህ ቆረጡ ይቅር አለ ሆዴ”
ብለው መግጠማቸው አይዘነጋም::

እውነትም አገር ወዳድ ኢትዮጵያዊ ነበሩ:: የጀግነዋ ወይዘሮ ምንትዋብን ታሪክ ለመጻፍ ስጀምር እስኪ ይህን ታሪክ ያገኙትን ቀሲስ ከፍ ያለው መራሒን ሳናግራቸው ብዬ ስልክ አዲስ አበባ፤ ደውዬ ሳናግራቸው ቀሲስ ከፍ ያለው መራሂ፤ “ለወደፊቱ የሚቀጥለው ትውልድ አስተካክሉ ታሪኩን እንደሚጽፍላቸው እርግጠኛ ነኝ:: ሴትዮይቱ የወንዶች ወንድ ናቸው:: በእንግሊዞች በኩል ይህን ታሪክ አልጻፉትም::

አጤ ቴዎድሮስን ጀግናውን ቢያጡ፤
ሴት ገድለው መጡ
ላለመባል ሲሉ ታሪክ ደፈጠጡ
የሚገርመኝ ነገር ቢኖር ጋዜጠኛ የተባለው እንኳን ሳይጠቅሰው ማለፉ ነው” ሲሉ በአድናቆት ገልጸውልኛል::

ምዕራፍ 5

እንግሊዞች የኢትዮጵያን ቅርሳቅርስ ዘረፉ

<u>አጤ ቴዎድሮስ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 306 "በወቅቱ በሥፍራው የነበረው አሜሪካዊ ጋዜጠኛ ራቅ ብዬ ስመለከት ብዙ ኦፊሰሮች እንግሊዛውያን ሲቪሎች በደም የተበከለውን የቴዎድሮስን ሸሚዝ ለኔ ይገባል በማለት ሲጎተቱትና ሲጣሉበት አየሁ ይላል:: ይህ ደም የተለወሰው የቴዎድሮስ ሸሚዝ ዛሬ በእንግሊዝ አገር ባንክ ፊልድ ሙዚየም ውስጥ ይገኛል:: ያው ጋዜጠኛ ሬሳቸው ተዘርሮ ጠጉራቸው ተሸልቶ ልብሳቸው ተገፎ በከፊል እርቃን ሥጋቸውን አየኋቸው ሲል ጽፏል"በማለት አቶ ጳውሎስ ኞኞ ጽፈዋል::

የእንግሊዝ ጦር የኢትዮጵያን ቅርሳቅርስ ብቻ ሳይሆን ደም የተነከረውን የፊታውራሪ ገብርዬን ልብስ እስከ ደሙ ለበሰው:: የአጤ ቴዎድሮስንም ልብስ ሆነ የአንገት ሀብል ሌላም ሌላ ቅርስ ይቅርና የራሳቸውን ጠጉር ነጭቶ ወሰደው::

መጻሕፍትን በተመለከተ አጤ ቴዎድሮስ የኢትዮጵያን ልጆች ሊያስተምሩበት ከተለያዩ አድባራት የሰበሰቡትን ልቅምቅም አድርገው ወሰዱ:: በአሁኑ ሰዓት በእንግሊዝ አገር ከ1000 በላይ መጻሕፍት እንዳሉ አንዳንድ ሰነዶች ሲጠቁሙ በዚህ ወቅት ወደ 600 መጻሕፍት ወስደዋል::

በዚህ ቀን በአጤ ቴዎድሮስ ግምጃ ቤት ብዙ የጦር መሣሪያ ተገኝቷል:: በእንግሊዞች እጅ ያልገቡ ጋፋት በኢትዮጵያውያን እጅ የተሠሩ ቀላል የጦር መሳሪያዎች ከጎጃም የመጡ ወታደሮች አጤ ቴዎድሮስ ድል ሲሆኑ ራሳቸውን እየተከላከሉ ወደ ትውልድ አገራቸው መግባታቸውን አቶ ጳውሎስ ይጠቁማሉ:: መቅደላ እንግሊዞች የማረኩት የጦር መሣሪያ ይህ ነበር::

1ኛ 83.563 የቀላል መሳሪያ ጥይቶች
2ኛ 11.063 ልዩ ልዩ ጠበንጃዎች

3ኛ 878 ሽጉጦች
4ኛ 555 የመድፍ ጥይት
5ኛ 481 ሳንጃዎች
6ኛ 15 መድፎች
7ኛ 7 መንጀኒቆች ሞርታሮች ተመዝግበዋል
8ኛ ከ1000 በላይ የተለያዩ መጻሕፍት::

ሀብቴ ለንደን <u>ጦቢያ መጽሔት</u> ቅጽ 7 ቁ 12-1992 ዓም ገጽ 17 "ታሪኩ በመቅደላ መወረር ይጀምራል:: በጄኔራል ናፒዬር የሚመራው የእንግሊዝ ጦር መቅደላን ከወረረ በኋላ የመቅደላን ምሽግ መዝረፍ ጀመረ:: አጤ ቴዎድሮስ ለብዙ ወራት እንዲያዋጋቸው ለሠራዊቱ ያዘጋጁትን ስንቅ የእንግሊዝ ጦር ተረባረበበት:: በሴቶች ላይ ከፍተኛ ድፍረት ተፈጸመ" ሲሉ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስ የሚጠቀሙበት መጽሐፋቸው የማቴዎስና የማርቆስን ወንጌል በአንድነት የያዘው መጽሐፍ ቅዱስ ዛሬ በሎንዶን ብሪትሽ ቤተ መጻሕፍት እንደሚገኝ ሊቀ ማእምራን አበባው ይግዛው ነግረውኛል:: ሌላው የሚገርመው ነገር ደግሞ ታቦት ሳይቀር ዘርፈዋል:: ሚያዝያ 7 ቀን 1860 ዓም ከዘረፉት መካከል አንድ ታቦት ወደ ኢትዮጵያ የካቲት 2 ቀን 1994 ዓም ተመልሷል::

ሊ.ማ. አበባው ይግዛው <u>የቁም ጽሕፈት ሙያ በኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 62 " የመቅደላውን ወረራ ከማቀዳቸው በፊት አንድ የምርምር ሊቅ አብሮ እንዲሄድ አዘጋጅተው ነበር:: ለዚህም ሥራ Mr.r.r holms የሚባሉ ምርጥ ዕቃ አሳሽ ከወታደሩ ጋር አብረው ተልከው ቅርሳቅርሶች ይገኛሉ በሚባሉበት ቦታ ሁሉ እንዲያስሱ በተለይም የብራና መጻሕፍትን እንዲያሰባስቡ መመሪያ ተሰጥቷቸው ነበር::"

"ግን የጦርነቱ ሁኔታ ጊዜ ስላልሰጣቸው በሌሎች ቦታዎች ያሉትን ቅርሶች ማሰባሰብ ባይችሉም በመቅደላ የተገኙትን ምርጥና ድንቅ መጻሕፍት መርጠውና ዘርፈው ለማምጣት በቅተዋል:: ስለመጻሕፍቱና ቅርሶቹ በእሥር ላይ ከነበሩ እንግሊዞች ቀደም ብለው መረጃ ማግኘታቸው አይጠረጠርም:: የቀረውንም ወታደሩ ዘርፎ ስለነበር ከጊዜ በኋላ ከግለሰቦች እየተገዙ የተጨመሩ አሉ::"

“የተዘረፈጡና የተቃጠለው ቅርሳቅርስ እቃዎች ቀደም ብሎ ቆጠራ እንደሚያስረዳው መጻሕፍቱ ብቻ ከሽህ በላይ ነበሩ። ጸሐፊው እንደሚሉት ቢያንስ ከ500 ያላነሰው ወደ እንግሊዝ ሀገር ተወስዷል፡ (ሙሉ ዘገባ ያለበት የአጤ ቴዎድሮስ የማቴዎስና የማርቆስ ወንጌል በአማርኛ፣ የተጻፈ ከተዘረፉት ጋር አብሮ በብርቲሽ ቤተ መጻሕፍት ይገኛል)” ይሉና።

“አጤ ቴዎድሮስ ማዕከላዊ ቤተ መጻሕፍት በመቅደላ አቋቁመው ከየአድባራቱና ገዳማቱ በተለይ ከጥንት ቤተ መንግሥት የሰበሰቧቸው የብራና መጻሕፍት ተዘረፉ። በደረሰው ጥቃት እርሳቸው ብቻ ሳይሆኑ መጻሕፍቱም ተቃጠለ። ከዚያም በኋላ ያለው ዘመን ቅርስ የሚጠበቅበት አልሆነም” ሲሉ ጽፈዋል። የሊቀ ማዕምራን አበባው ይግዛውን ዘገባ የሚያጠናክር የአቶ ማሞ ውድነህ መጽሐፍ ተጠቃሽ ነው።

ማሞ ውድነህ <u>የደረስኩበት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 257 “አጤ ቴዎድሮስ በየቤተ ክርስቲያኑ መጻሕፍትን አሰባስበው ባንድ እንዲቀመጡና ሕዝቡ የጸሎት መጻሕፍትን ብቻ ሳይሆን የዕውቀት መጻሕፍትንም እያነበበ እንዲመራመር ጥረት ያደርጉ እንደነበር ይታወቃል።”

“ቴዎድሮስ በዘመነ መንግሥታቸው አንድ ሺህ ያህል መጻሕፍትን በቤተ መንግሥታቸው አሰባስበው እንደነበርና በኋላም እንግሊዞች ዘርፈው የወሰዱት መጻሕፍት በጨረታ የብርቲሽ ሙዚዩም አራት መቶ የሚሆኑትን ገዝቷል። እስከዛሬም ድረስ በዚያው እንደሚገኙ ጥናቶች ያረጋግጣሉ” ሲሉ ጽፈዋል።

1860 ዓም እንግሊዞች ከወሰዱት ንብረት መካከል የአጤ ቴዎድሮስ ዘውድ አንዱ ነበር። ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ምኒልክ አገራቸውን ወዳድ ታሪካቸውን አፍቃሪ ነበሩ። በዚህ ምክንያት በ1916 ዓም ራስ ተፈሪ መኮንን አልጋወራሹን ወደ ሉንደን በላኩ ጊዜ ካስጠየቁት እቃዎች መካከል የአጤ ቴዎድሮስ ዘውድ ወደ ኢትዮጵያ እንዲመለስ ነበር።

ሆኖም በዚህ ወቅት ተልከዋልና አልጋ ወራሹ መጠየቃቸው አልቀረም። እንግሊዞች ራሳቸው እንደወሰዱት ራሳቸው ማምጣቱን መረጡ። በዚህ ምክንያት ዘውዱን ለንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ አስረከቡ።

መርስዔ ኀዘን ወልደ ቂርቆስ <u>የሐያኛው ክፍለ ዘመን መባቻ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 284 “የአጤ ቴዎድሮስ ዘውድ ስለ መመለሱ! ከእንግሊዝ አገር የመጣው የአጤ ቴዎድሮስ ዘውድ ሐምሌ 4 ቀን 1917 ዓም ቅዳሜ ለግርማዊት ንግሥት ዘውዲቱ ተመለሰ።”

“ከጧቱ በ4 ሰዓት የግቢ ምኒስትር ደጃዝማች ወልደ ገብርኤል በሻህ በጦር ልብስ ያጌጡ ጭፍሮችን አስከትለውና በአራት ፈረሶች የሚሳብ ሠረገላ አሲዘው ከአቶ ኅሕሌ ፀዳሉ ጋራ ወደ እንግሊዝ ሌጋሲዮን ሄዱ። የእንግሊዝ መንግሥት ሚኒስትር ሚስተር ቻርልስ ቤንቲንክም ዘውዱን በሠረገላው ላይ አስቀመጡትና ሁሉም ዘውዱን አጅበው ወደ ቤተ መንግሥቱ መጡ።”

“ግርማዊት ንግሥት ዘውዲቱና ልዑል አልጋ ወራሽ በቤተ መንግሥታቸው ውስጥ በተለይ በተሰናዳው በቀኝና በግራ ተሰልፈው ነበርና ሠረገላው በሰልፍ መካከል አልፎ ከንግሥት ፊት ደረሰ። እዚያም አንድ ጠረጴዛ ተዘጋጅቶ ነበርና ሚስተር ቤንቲንግ ዘውዱን ከሠረገላው አውርደው ከጠረቤዛው ላይ አስቀመጡትና ቀጥሎ ያለውን ቃል ተናገሩ”።

“ግርማዊት ሆይ በንግሥት ቪክቶሪያ መንግሥት በ1868 ዓም ከመቅደላ የተወሰደው የአጤ ቴዎድሮስን ዘውድ የታላቂቱ ብሪታንያና የአየርላንድ፤ከባሕር ማዶ ያሉት ግዛቶች ንጉሥና የሕንድ ንጉሠ ነገሥት በሆኑት በግርማዊ ጌታዬ በንጉሡ ትእዛዝ ለግርማዊት ንግሥት በማክበር መለስሁ። ብለው ተናግረው ሲጨርሱ ተጨበጨበ። ከዚህ በኋላ የኢትዮጵያ መንግሥት አልጋ ወራሽ ልዑል ራስ ተፈሪ መኮንን የሚከተለውን ቃል ተናገሩ።”

“ክቡር ሚኒስትር ሆይ! ካውሮፓ መንገዴ በተመለስኩ ጊዜ ግርማዊ ንጉሥ ጆርጅ ያጤ ቴዎድሮስን ዘውድ እመልሳለሁ ብለው ስለሰናበታቸው የነገሩኝን ቃል ለግርማዊት ንግሥት ባመለከታቸው ታላቅ ደስታ አድርገው ነበር። አሁንም የግርማዊ ንጉሥ ጆርጅ

ቃላቸው ስለ ተፈጸመ ግርማዊት ንግሥትና የኢትዮጵያ ሕዝብ በመላው እግዚአብሔርን በቸርነቱ እናመሰግናለን። ይህ ዘውድ ከ57 ዓመት በኋላ እኔ ወደ አውሮፓ በመሄዴ ምክንያት በግርማዊት ንግሥት በመንግሥታቸው ዘመን ተመልሶ ስለ መጣልን በጣም ደስ አለን።"

"ክቡር ሚኒስትር ሆይ! እዚህ ላይ የማስታውስዎ ይህ ያጤ ቴዎድሮስ ዘውድ ተመልሶ ስለ መጣልን ከትልቅ መታሰቢያ እንቆጥረዋለን፤ነገር ግን የኢትዮጵያ ዘውድ ከቀዳማዊ ምኒልክ ጀምሮ ከብሮ የኖረና አሁንም ወደፊት እስከ ፍጻሜ ዘመን ባለተስፋ መሆኑ ከዕውቀትዎ እንዳይሰወርዎ በፍጹም አምናለሁና ለዚህ ታሪኩን አስረዝሜ ልነግርዎ የሚያስፈልግ መስሎ አልታየኝም።"

"ክቡር ሚኒስትር ሆይ! ይህ የግርማዊ ንጉሥ ጆርጅ ስጦታ የሚደነቅ የወዳጅነት ምልክት ስለ ሆነ ግርማዊት ንግሥት በፍጹም ልቦናቸው ምስጋናቸውን ለግርማዊ ንጉሥ ያቀርባሉና እንዲያስታውቁላቸው በብዙ ይለምኑዎታል። እኔም ራሴ ንጉሥ ጆርጅን ለማየት ሄጄ በታላቁ ከተማቸው ሳለሁ ይኸንን ቸርነታቸውን ስላሳዩኝ ይህ ሥራ ለዘለዓለም ከልቤ ተጽፎ መታሰቢያ ሆኖኝ ይኖራል።"

"በዚህም ምክንያት ከፍ ያለ ምስጋናዬን ለግርማዊ ንጉሥ አቀርብላቸዋለሁ። ቸርነቱ የማያልቅበት እግዚአብሔር ለግርማዊ ንጉሥ ጆርጅና ለግርማዊት ሜሪ እንዲሁም ለቤተ ዘመዶቻቸው ሁሉ ሰላምና ጤና ክብርና ደስታ ለዘወትር እንዲሰጣቸው በታላቅ ተስፋ እንለምናለን። ልዑል አልጋ ወራሽ ይህን ተናግረው ሲጨርሱ ተጨበጨበና በቤተ መንግሥቱ ውስጥ የሻምፓኝ ግብዣ ሆኖ ሥነ ሥርዓቱ ተፈጸመ" ሲሉ ጽፈዋል።

እንግሊዞች የኢትዮጵያን ቅርሳቅርስ በብዛትም መጻሕፍት ዘርፈው ወስደዋል። የኢትዮጵያን ቅርሳቅርስ ሽጠውታል። ከሚገርመው ነገር ታቦት ሳይቀር መውሰዳቸው የሚያስገርም ነው። አጤ ቴዎድሮስ ኢትዮጵያውያንን ለማስተማር ያመቻቸው ዘንድ ጎንደር ከተማ የ44 ቤተ ክርስቲያንን መጻሕፍት ወደ መቅደላ መውሰዳቸው አይዘነጋም።

እነዚህን መጻሕፍት እንግሊዞች ወደ ሀገራቸው ወስደውታል። እንኳን መጻሕፍቱንና ሌላውን ርቅሳቅር ቀርቶ በደም የተጨማለቀውን

የአጤ ቴዎድሮስን ልብ አውልቀው ወስደውታል። የፈታራራሪ ገብርዬን ልብሰም እንዲሁ ከሬሳቸው ላይ አውልቀው ለብሰውታል።

መቅደላ የተዘረፈውን ንብረት አስመልክቶ ከሌሎች የታሪክ መጽሐፍት በይበልጥ ጥናት አድርገው ያቀረቡት ግርማ ኪዳኔ ናቸው። ይህም ታሪክ የሚገኘው የአዲስ አበባ ዩንቨርስቲ ባሳተመው ካሳ እና ካሳ በተባለው መጽሐፍ ነው።

ግርማ ኪዳኔ <u>ካሳ እና ካሳ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 205-215 ባለው ይገኛል። ታዲያ ከዚህ መጽሐፍ ጥቅስ ልወስድ ማቅለም ጀመርኩና ስመለከተው ግርማ ኪዳኔ በጣም በጥልቅ በጥናት ያመጡት በመሆኑ ሳላሁለት። ጥቅስ ከምወስድ እኔ እንዳነበብኩት ሌሎች ወገኖቼ ኢትዮጵያውያን ካሳ እና ካሳ የተባለውን መጽሐፉን ያላገኙ ከዚህ መጽሐፍ ላይ እንዲያነቡት ስለፈለኩኝ በአባሪ አውጥቸዋለሁ። ታዲያ ታዝናላችሁ፤ታለቅሱማላችሁ፤ ልትቆጡም ትችላላችሁ። አባሪ <u>ቁጥር 4 ይመልከቱ።</u>

ክፍል አሥር

ምዕራፍ 1

የአጤ ቴዎድሮስ ልጆቻቸውና የልጅ ልጆቻቸው

አጤ ቴዎድሮስ ከመንገሣቸው በፊት ልጆች ወልደዋል:: ከንግሡ በኋላ የወለዱአቸው ደጃዝማች ዓለማየሁን ብቻ ነው:: መቅደላ ሰኞ ሚያዝያ 6 ቀን 1860 ዓም ራሳቸውን በራሳቸው ሲገድሉ እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ከእናታቸው ከወይዘሮ ላቀችና ከሚችዋ ጀግና ወይዘሮ ምንትዋብ ጋር ነበሩ:: ዳሩ ግን ወዲያው ወይዘሮ ምንትዋብ የአጤ ቴዎድሮስ መሞት አሳዝኗቸው ግጥም እየገጠሙ ያለቅሱ ነበር:: ወዲያውኑ የአጤ ቴዎድሮስን ዘውድ አሳስወስድም ሲሉ ተሠዉተዋል:: ከዚያም የቀሩት እቴጌ ጥሩወርቅና ከእናታቸውና ከደጃዝማች ዓለማየሁ ጋር ብቻ ነበሩ::

ጀኔራል ናፒዬር አጤ ቴዎድሮስን እንዲቀበሩ አዘዙ:: መረጋጋት ሲጀመር ተደብቆ የነበረው ሁሉ ቀስ እያለ ብቅ ማለት ጀመረ:: ጀኔራል ናፒዬር ወደ አገሩ ለመሄድ መንቀሳቀስ ሲጀምር ምርኮኞችን ይዘው መንገድ ጀመሩ:: ዳሩ ምን ይሆናል እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ ዐርፈው ትግራይ ላይ ተቀበሩ:: የደጃዝማች ዓለማየሁ አልባሽ ተገኝተው ስለነበሩ አብረው ወደ እንግሊዝ አገር እንዲሄዱ መንገድ ከጀመሩ በኋላ ግብጽ ላይ እንዲመለሱ ተደረገ:: ደጃዝማች ዓለማየሁ አንድም ኢትዮጵያዊ ሳይከተላቸው እንግሊዝ አገር ባይተዋር ሁነው ዐርፈዋል::

ሻለቃ ግርማ ይልማ <u>ሐዋርያ ጋዜጣ</u> ቅጽ 7 ቁ 4-1994 ዓም ገጽ 17 "ስለ ኢትዮጵያ ጥንታዊነት፣ሥልጣኔ አትንኩኝ ባይነት የሃይማኖት ሥርዓት ስለ አጤ ቴዎድሮስ ጀግንነት ለኢትዮጵያ አንድነትና ዕድገት ስለነበራቸው በጎ ሕልም ለልዑል ዓለማየሁ ብዙ አጫውተውታል:: በዚያው በግዛቷ ፀሐይ አትጠልቅም እየተባለች ትሞገስና ትወደስ የነበረችው የታላቋ ብሪያኒያ ንግሥት ቪክቶሪያ ተጨንቀውና ተጠበው ተንከባክበው በማስተማር ቢያሳድጉትም

የምስኪኗ፣የጎስቋላዋና ያልታደለችው የአገሩ የኢትዮጵያ ፍቅርና ናፍቆት ልዑል ዓለማየሁን ለሞት አብቅቶታል::

ልዑል ዓለማየሁ የተጨነቀውና የተጠበበው ስለቋራና ጎንደር አልነበረም:: ቋራና ጎንደር የኢትዮጵያ አካል መሆናቸውን ያውቅ ነበር:: የተጨነቀውና የተጠበበው የአባቱን ዘውድ ለመድፋት እንዳልነበርም መገመት ይቻላል:: ሰቀቀኑና ትዝታው የአበሾች አገር ኢትዮጵያ ነበረች" ሲሉ ጽፈዋል::

በኢትዮጵያውያን ዘንድ ተደጋግሞ የሚወሱት ልዑል ዓለማየሁ ቴዎድሮስ መሆናቸው አይዘነጋም:: እኔ ስለ ልዑል ዓለማየሁ ብዙ ለመጻፍ አልሻም ምክንያቱም በሞቱት ላይ ከማጠንከር ይልቅ ዘራቸው ባለው ላይ ማጠንከር መልካም ይመስለኛል:: ልዑል ዓለማየሁ ወላጆቻቸውን ያጡ ከመሆኑም በላይ ትውልድ አገራቸው እንዳይቀመጡበት የተወሰነባቸው መሆናቸው ጠፍቶኝ አይደለም:: ቢሆንም ድርጊቱ የሚያሳዝን ነው::

በወገን ናፍቆት የሞቱ ወጣት መሆናቸውን አምናለሁ:: ታዲያ ሁሌም በሞቱት ዘር በሌላቸው ላይ ከምናጠነክር አቶ አስፋው ጀንበሩ የአጤ ቴዎድሮስን ትውልድ ዘር ዘርዝረው እንደጻፉልን ሁሉ ሌሎች ያሉትን ፈልጎ ስለ ኢትዮጵያ ያላቸውን ራእይ መረዳት መቻል ያለብን ይመስለኛል::

በኢትዮጵያ ውስጥ የነገሥታቱና የትልልቅ ሰዎች ቤተሰቦች ሲወርድ ሲዋረድ ተጠልተው የነበሩ ናቸው:: ቀደም ሲል ጀምሮ የአጤ ቴዎድሮስን ቤተሰቦች ሲያሳድዱአቸው እንደነበር አይዘነጋም:: (የአጤ) ልጅ ኢያሱ ትውልዶችም ሲሳደዱ እንደነበር ሊቀ ጠበብት ግርማ ዮሐንስ ኢያሱ ከጀርመን የሚጽፉትን ጽሑፍ ማስታወስ ይቻላል:: በ1970 ዓም ጎንደር አርማጭሆ የሰማሁት ታሪክ ነበር:: ይህም ታሪክ አጤ ኃይለ ሥላሴ የልጅ ኢያሱን ቤተሰቦች ያሳድዱ ነበርና አቤቶ ጌዴዎን ኢያሱ እየተሹለከለኩ አርማጭሆ ደጃዝማች በየነ መራ ቤት ያርፉሉ::

እኒያ ደጃዝማች እኒህን እንግዳ ሲያስተናግዱ ተራ ሰው አለመሆናቸውን ተረድተው የልጅ ልጃቸው ወጣቷ ሻሼ ለእንግዳው ማሟሟቂያ ተላከች:: አቤቶ ጌዴዎን" የምሄደው ገዳም ነው እድኗን

አሳበሳሽም" ብለው ለአንድ ቀን ያድራሉ:: ደጃዝማች ግን ችግር እንደሌለ አስረድተው በሁለተኛው ቀን አብራቸው ትተኛለች:: ወይዘሪት ሻሼም አረገዘች፤ጌዴዎን ኢያሱም ጠፍተው ሄዱ:: ሻሼ ወንድ ልጅ ወለደች:: የደጃዝማች በየነ መራ ባለቤት ወይዘሮ ፀሐይቱ አብርሃ የታወቁ ብልህ ነበሩ::

ሕይዎት ኀዳሩ _ያች ቀን ተረሣች_ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 256 ምስላቸውን ከቤተሰቦቻቸው ጋር ሲታዩ በተለያዩ ገጾች ስለ እርሳቸው ብልህነት ጽፈዋል። እኒህ ወይዘሮ ፀሐይቱ ከልጅ ልጃቸው የተወለደውን ስሙን ዳኛው ብለው ጠሩት:: ይህ ልጅ መወለዱን ጃንሆይ ደርሰውበት ከአርማጭሆ ወደ ጎንደር ለመውሰድ የመንግሥት ወታደር ሲመጣ የአካባቢው ሕዝብ እንስጥም "ብሎ ችግር ሊፈጠር ሲሆን ለማስተማር ተስማምተው ዳኛው ጌዴዎንን ወደ ጎንደር አስወሰዱ::

ጎንደር ተምረው ኋላ አዲስ አበባ ነዋሪ መሆናቸውን በ1988 ዓም አዲስ አበባ ሂጄ ሳለ ነበሩ:: በቅርቡ እንደሰማሁት የእኒህ ሰው ልጅ በአሜሪካ ሜሪላድ ይኖራሉ:: ታዲያ ይህን የምናውቀውን ታሪክ አድበስብሰው ሲተዉት ትክክል አይደለም እላለሁ::

ጥላሁን ብርሃን ሥላሴ ቤተ _የ20ኛው ክፍለ ዘመን ኢትዮጵያ አንደኛ መጽሐፍ_ በተባለው መጽሐፍ የአቶ ዳኛው ጌዴዎን ኢያሱ ስም ተጠቅሶ አይገኝም:: ዳግማዊ አጤ ተክለ ጊዮርጊስ ስለ ልጆቻቸው መጻፍ ቀርቶ መንግሣቸውን እንኳን የማያውቁ ደራስያን ብዙ ናቸው:: የ4ኛው አጤ ዮሐንስ ልጅ የላቸውም:: ቆስለው ለመሞት ሲናዘዙ ሥልጣን ከትግራይ እንዳትወጣ ሲሉ የወንድማቸውን ልጅ "መንገሻ ልጄ አልጋ ወራሼም እርሱ ነው "ያሉት ሚያዝያ 2 ቀን 1881 ዓም ነው::

ልጃቸው መሆኑ የታወቀው ራስ አርያ ሲሆን የሞቱት ቀደም ብሎ ነው:: ዛሬ የ4ኛው አጤ ዮሐንስ ዘር ነን ከማለት ይልቅ የወንድማቸው የልጅ ልጆች ነን ማለቱ ያኮራ ነበር። ምክንያቱም 4ኛው አጤ ዮሐንስ ከወንድማቸው ሚስት ወለዱ ብሎ ማለት ይሆናል። ይህ ከሆነ ደግሞ የእርሳቸውን ሃይማኖታዊ ምግባር በጣም በጣም እጅግ ይቀንሳል። በተለይም "ቄሱ አጤ" የመባሉን ክብር ያጡታል::

የዳግማዊ አጤ ምኒልክ ዘር አልጠፋም:: የሸዋረጋ ምኒልክ የልጅ ልጆች ብዙ ናቸው:: ማለትም (የአጤ) ልጅ ኢያሱ የልጅ ልጆች ማለቴ ነው:: ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ምኒልክ መካን ናቸው ለስማቸው ማስታወሻያ ቤተ ክህነቱ አንድ ነገር እስካሁን አልሠራም:: 1600 ዓመት በግብጽ ሲበዘበዝ የነበረውን ለመጀመሪያ ጊዜ 5 ኢትዮጵያውያን ጳጳሳትን ያሾሙ እርሳቸው ናቸው::

ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ብዙ የልጅ ልጆች መኖራቸው ቢታወቅም ወደ አደባባይ ብቅ እልም በማለት ላይ ናቸው:: የሌሎችን ልለፈውና ወደ ምዕራፉ መነሻ ልመለስና የአጤ ቴዎድሮስ የልጅ ልጆች በየትኛው ክፍለ ሀገርና ከምን ጎሳ የተወለዱ ናቸው የሚለውን አቶ አስፋው ጀንበሩ ከጻፉት መጣጥፍ ላይ ልቅዳ::

አጤ ቴዎድሮስ ለኢትዮጵያ የተወለዱ፤ለኢትዮጵያ የተሠዉ ንጉሠ ነገሥት ናቸው በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 5 "የአጤ ቴዎድሮስ ልጆች 5 (ናቸው) ከመጀመሪያ ባለቤታቸው ከወይዘሮ ገሠሠች እንግዳወርቅ የተወለዱት
1ኛ ራስ መሼሻ ቴዎድሮስ
2ኛ ወይዘሮ አልጣሽ ቴዎድሮስ ናቸው::
1ኛ የራስ መሼሻ ቴዎድሮስ ልጆች ደግሞ
ደጃዝማች ካሣ መሸሻ ቴዎድሮስ
ወይዘሮ አስካለ ማርያም መሼሻ ቴዎድሮስ
ወይዘሮ ሐበሻ መሼሻ ቴዎድሮስ
ወይዘሮ ደጊቱ መሼሻ ቴዎድሮስ
ወይዘሮ ኮተማ መሼሻ ቴዎድሮስ ሲሆኑ የነዚህ ልጆችና የልጅ ልጆች በጎንደር በአዲስ አበባ በሌሎችም ጠቅላይ ግዛቶችና በውጭ አገር ይገኛሉ::

2ኛ የወይዘሮ አልጣሽ ቴዎድሮስ ልጆች
ደጃዝማች ገብረመድኅን ባርያው
ደጃዝማች በዛብህ ባርያው
ደጃዝማች ገብረ ክርስቶስ ባርያው ናቸው::

የደጃዝማች ገብረ መድኅን ባርያው ልጆች
ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ገብረ መድህን

ወይዘሮ አየሁሽ ገብረ መድኅን
ወይዘሮ ደስታለም ገብረ መድኅን
ፊታውራሪ አብርሃ ገብረ መድኅን ናቸው።

የደጃዝማች በዛብህ ባርያው ልጆች
ደጃዝማች ዓለም ሰገድ በዛብህ
ፊታውራሪ መንገሻ በዛብህ
ልጅ ገሥሠው በዛብህ ሲሆኑ የነዚህ ልጆችና የልጅ ልጆች በትግሬ በጎንደር በአዲስ አበባ በሌላውም ጠቅላይ ግዛቶች እንዲሁም በውጭ አገር ይገኛሉ።

3ኛ ቀኛዝማች ኃይሉ ቴዎድሮስ
የቀኛዝማች ኃይሉ ቴዎድሮስ እናት ወይዘሮ ደንገጬ ሞረዳ ባከሬ ይባላሉ። አገራቸውም ወሊጋ ነቀምቴ ወንድማቸውም ደጃዝማች ገብረ እግዚአብሔር ሞረዳ ባከሬ ናቸው። ቀኛዝማች ኃይሉ ቴዎድሮስ የሸዋ የጠራ ተወላጅ የሆኑትን ወሰንየለሽ ከበደን አግብተው ወይዘሮ አበራሽ ኃይሉ ቴዎድሮስን
ወይዘሮ ዘነበች ኃይሉ ቴዎድሮስን
ወይዘሮ ላቀች ኃይሉ ቴዎድሮስን
ልጅ ደስታ ኃይሉ ቴዎድሮስን
ልጅ ለገሰ ኃይሉ ቴዎድሮስን
ልጅ የኔነህ ኃይሉ ቴዎድሮስን
ወይዘሮ አበበች ኃይሉ ቴዎድሮስን ይወልዳሉ።
የነዚህ የልጅ ልጆች በወሊጋና በአዲስ አበባ ከተማ ይገኛሉ። ቀኛዝማች ኃይሉ ቴዎድሮስ በዳግማዊ አጤ ምኒልክ ፈቃድ ቀኛዝማች ተብለው ማዕረግ ሲሰጣቸው አብሮ የተሰጣቸውን ካባ ንቀው ለአዲስ አበባ አራዳ ቅዱስ ጊዮርጊስ በመስጠታቸው ተግዘው ኢሉባቦር በራስ ተሰማ እጅ ሲኖሩ ራስ ተሰማ የልጅ ኢያሱ ሚካኤል እንደራሴ ሆነው ወደ አዲስ አበባ ሲመጡ ለወሊጋው ገዥ ለራስ ደምሰው ተላልፈው በግዞት እንዳሉ ሙተው ጅማ ደጌምቦ ሥላሴ ተቀብረዋል።

4ኛ ቀኛዝማች ይማም ቴዎድሮስ
ቀኛዝማች ይማም ቴዎድሮስ የወሎ የጁ የጋይንትና ስማዳ ተወላጅ ከሆኑት ከራስ አዳሉ ልጅ ከወይዘሮ ታዬች አዳሉ የተወለዱ ናቸው ልጆቻቸውም

ልጅ ንጋቱ ይማም ቴዎድሮስ
ወይዘሮ ተዋበች ይማም ቴዎድሮስ
ወይዘሮ ወሰንየለሽ ይማም ቴዎድሮስ
ወይዘሮ ፀሐይወርቅ ይማምወ ቴዎድሮስ
ወይዘሮ ውባየሁ ይማም ቴዎድሮስ ናቸው። የቀኝዝማች ይማም ቴዎድሮስ የልጅ ልጆች በወሎ፤በአዲስ አበባ ከተማና በሌሎችም ጠቅላይ ግዛቶች እንዲሁም በውጭ አገር ይገኛሉ።

5ኛ ልዑል ዓለማየሁ ቴዎድሮስ
እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ የጎንደር የስሜን ተወላጅና መሳፍንት የነበሩት የታላቁ የራስ ገብሬ ልጅ የደጃዝማች ኃይለማርያም ልጅ የደጃዝማች ውቤ ኃይለማርያም ልጅ ሲሆኑ የአጤ ቴዎድሮስ ባለቤት ሆነው ልዑል ዓለማየሁ ቴዎድሮስን በደብረታቦር ወለዱአቸው። ከላይ እንደተገለጸው እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤ በመንገድ ላይ እንዳሉ ሙተው ጨለንቆ ሥላሴ ተቀብረው አጽማቸው ከዚያ የሚገኝ ሲሆን ልጃቸው ልዑል ዓለማየሁ ቴዎድሮስ ልጅ ሳይወልዱ እንግሊዝ አገር በስደት ላይ እንዳሉ ሙተው አጽማቸው ለንደን ከተማ የሚገኝ ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ ከዚህ በላይ የተዘረዘረው የአጤ ቴዎድሮስ የልጅ ልጆች ቁጥር "እንዷል የቀሩ አሉ" የሚሉ ብዙ ናቸው። ለምሳሌ እኔ መጽሐፉን አግኝቼ አላነበብኩም እንጂ ብፁዕ አቡነ ዮሴፍ የአጤ ቴዎድሮስ የልጅ ልጅ መሆናቸውን ራሳቸው ተናግረው የተጻፈና ሰዎች ያነበቡ መሆኑን ነግረውኛል። እኚህ አባት በቅርቡ ከዚህ ዓለም ተለይተዋል።

ሌላው በቅርቡ የሰማሁት ደግሞ ወንጌል ሰባኪው አባ ወልደ ትንሣኤ አያልነህ የአጤ ቴዎድሮስ የልጅ ልጅ ናቸው ተብሎ ተነግሮኛል። አቶ አሰግድ ድሌ ግን "አባ ወልደ ትንሣኤ አያልነህ የአጤ ቴዎድሮስ የልጅ ልጅ ሳይሆኑ የቅርብ ዘመድ ናቸው "ብለውኛል። እርሳቸው ሩቅ ባለመሆናቸው የትኛው ትክክለኛ እንደሆነ መመስከር ይችላሉ። ይህን መስክት ገርገብ ካደረኩት ሌሎች ደግሞ ከፊት እንድታደርጉት አሳስባለሁ።

የደጃዝማች ካሳ መሸሻ ቴዎድሮስ ልጅ ኮሎኔል ዳምጠው ካሳ! አዲስ አበባ ነዋሪ ናቸው። እኚህ ኮሎኔል በየትኛው መንግሥት ማዕረግ እንዳገኙ ለማወቅ ብዙ ጥረት አድርጌ አልተሳካልኝም ኮሎኔል

ዳምጠው ካሳ መሼሻ ቴዎድሮስ ኃይሉን በተሰጠኝ ስልክ ብዙ ጊዜ ደውያለሁ:: ነገር ግን ላገኛቸው አልቻልኩም:: የአጤ ቴዎድሮስ ልጅ የወይዘሮ አልጣሽ ቴዎድሮስ ልጅ ደጃዝማች ገብረ መድኅን ባርያው በኢጣልያ ጦርነት ወቅት የፈጸሙት ጀብድ ሊታወቅ አልቻለም::

ከቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ወደ ጦር መሪዎች የተላለፈው ትእዛዝ "ጠላት ካልተኮሰባችሁ አትተኩሱ" የሚል ስለነበር ጣልያን መረብን ሲሻገር እንዳይተኩሱ ስለታዘዙ ተበሳጭተው ከትግሬ ወደ ጎንደር ከደጃዝማች አያሌው ብሩ ጋር ሁነው ስለ ሁኔታው የተወያዩትን ቃል በቃል ሊቅ ዶ/ር ሐዲስ ዓለማየሁ ጽፈውታል::

ሐዲስ ዓለማየሁ ትዝታ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 57 "ጠላት ሲያጠቃ ከመከላከል በቀር እናንተ ቀድማችሁ እንዳታጠቁ የሚል ነው ትእዛዛችን እንዲህ ያለውን ትእዛዝ የተሰጠበትን ምክንያት የሚያውቁ ከኛ በላይ ናቸው እኛ አይደለነም:: ጠላታችን ወሰን ጥሶ ሲገባ ካልተኮስንበት እንዲሁ ሰተት እያለ አገራችንን አንድ ባንድ ይጨርሳል እንጂ ለምን ብሉ ይተኩሳል?ለምን ብሉ ጥይቱን ያባክናል" ብለው መናገራቸውን ጽፈዋል::

ከዚህ በኋላ ራስ እምሩ ኃይለ ሥላሴ ወደ ደቡብ ኢትዮጵያ ሲሄዱ እርሳቸውም ወደ ደቡብ ኢትዮጵያ ሲዳሞ ድረስ ወጣት ልጃቸውንና ሌሎች በእርሳቸው ውስጥ ተዋጊ የነበሩትን ጦራቸውን በመያዝ የዘመቱ ናቸው:: ከዚያም ከሲዳሞ ሸዋ ከነበሩት አርበኞች ጋር ተቀላቅለው ሲዋጉ ታመው የሞቱ ሲሆን ደብረ ሊባኖስ ተቀብረዋል:: ይህን ከዚህ በላይ የተጠቀሰውን ታሪክ ደግሞ ዶ/ር ሀብተ ማርያም አሰፋ እንዲህ ሲሉ ጽፈውታል::

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ጥያቄዎችና ባህሉች</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 738 "ክቡር ደጃዝማች ገብረ መድኅን ባርያው በየጦር ግንባሩ ካለቀው የተረፈውን የሽሬ ጦር አስከትለው ወደ ሸዋ የገበገሉበት ምክንያት በንጉሠ ነገሥቱ አስተባባሪነት ከኢጣሊያ የጦር ኃይል ጋር ለመዋጋት ነበር:: ግን ንጉሠ ነገሥት ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በድሬዳዋና በጅቡቲ አድርገው ወደ ኤሮፓ ሲሄዱ ራስ እምሩም ሜጫ ሲደርሱ ወደ ጎጄ ሄዱ:: አብረው የነበሩ ደጃዝማች ኃይለ

ሥላሴ ገብረ መድኅን እንደገለጹልኝ ይህ ሁሉ የሚፈጸም መሆኑን ባውቅ ኖሮ መች ወደ ሸዋ እመጣ ነበር::"

"የተከዜን ወንዝና የሰሜንን ተራራ ምሽግ አድርጌ ከኢጣልያ ጦር ጋር እዋጋ አልነበረም? ክቡር ደጃዝማች ገብረ መድኅን ባርያው በማለት በጣም አዘኑ:: ከዚህ ሁሉ ውጣ ውረድ በኋላ በሸዋ ኩሣዬ በተባለው ቦታ ሠፍረው በጅሩና በሰላሌ አካባቢዎች እየተዘዋወሩ ከጠላት ጋር በመዋጋት ላይ ሳሉ ክቡር ደጃዝማች ገብረ መድህን ባርያው ታመሙና ከዚህ ዓለም በሞት ተለዩ:: ሬሳቸውም ደብረ ሊባኖስ ገዳም ተቀበረ" ሲሉ ጽፈዋል:: የደጃዝማች ገብረ መድኅን ባርያው ልጅ ወጣት የኋላው ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ገብረ መድኅን ታሪክ ፊታውራሪ ሰዩም ነጋሽ ጽፈዋል::

ፊታውራሪ ሥዩም ነጋሽ <u>የአንድ ቤተሰብ ተከታታይ ታሪካዊ ጉዞ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 135 "ሃይማኖተ ጽኑ የሆኑት ብዙ ዘመድና ወገን በሽሬ ያላቸው የደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ አባት ደጃዝማች ገብረ መድኅን ቦታቸውንና አገራቸውን በመልቀቅ ከልዑል ራስ እምሩ ሳይለዩ በሄዱበት ጊዜ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ገብረ መድኅን ፍጹም ታማኝነት በማሳየት ከአባታቸው ሳይለዩ ልዑል ራስ እምሩን አጅበው::"

"ከሽሬ እስከ ሜጫ ድረስ በየመንገዱ እርስ በርስ በመገዳደል የሚደርሰውን አደጋ እየተከላከሉ ሜጫ አድርሰው ከልዑልነታቸው ተሰናብተው ጅሩ ሂደው በዚያ ጊዜ ባላምባራስ የነበሩት (ዛሬ ራስ) አበበ ጋር ተቀላቅለዋል:: በዚህም በየቦታው በሚደረገው የአርበኝነት ጦርነት አልተለዩም ነበር::"

"በዚሁ ወቅት በዱር በገደል በሚንከራተቱበት ጊዜ አባታቸው ደጃዝማች ገብረ መድኅን ታምመው ስለሞቱባቸው የአባታቸውን አስከሬን ከጅሩ ደብረ ሊባኖስ መቃብር አድርሰው ቀብረዋል" ሲሉ ጽፈዋል:: የአጤ ቴዎድሮስ ልጆች ከተሰያዩ ጎሳዎች የተወለዱ ናቸው::

<u>ልቦና መጽሔት</u> 1991 ዓም ገጽ 11 "የዚህ ማኀበር ሊቀ መንበር ደጃዝማች በረደድ አሰፋው ፤የክብር ሊቀ መንበር ልዑል ራስ እስራተ ካሳ ምክትል ሊቀ መንበር ቀኛዝማች አሰፋው እዘዘው ሲሆን

ዋና ፀሐፊው ደግሞ ባላንባራስ ግርማ ተክለኢየሱስ ነበሩ" ሲል ጽፏል:: ገጽ 12 ምስል ፎቶ ይታያል::

የወይዘሮ አልማሽ ቴዎድሮስ የልጅ ልጅ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ገብረ መድኅን! የዚህ ማኅበር መሥራች ነበሩ:: በ1953 ዓም አዲስ አበባ ነዋሪ የነበሩ የጎንደር እድር መሥራች ነበሩ:: ከመስራቾቹ 17 መካከል እርሳቸው 4ኛ ናቸው:: ደጃዝማች ገብረ መድኅን ባርያው ልጃቸው ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ሲሆን የሁለቱ ምስል ፎቶ ከላይ ከተጠቀሰው መጽሐፍ የተገኘ ሲሆን ከምሥል ምዕራፍ ይመልከቱ::

ምዕራፍ 2

አጤ ቴዎድሮስ በሕዝብና በጥበብ ሰዎች ዓይን!

ጥበብ ማለት ክያኔ ማለት ዘማሪነት፤አልያም ደግሞ ዘፋኝነት፤ መጽሐፍ መጻፍና ጠማር ጋዜጣ ማዘጋጀትና ግጥም መግጠም ጽሑፈትና ሥዕል ጥበብ ነው!ሁዓሊ ጥበብ ነው! ብረት ማቅለጥና ማንጠር ጥበብ ነው፤ማንኛውም የእጅና የአእምሮ ሥራ ሁሉ ጥበብ ነው:: ከዚህ በላይ የጠቀስኩትና ያልጠቀስኳቸው ጠቅለል ባለ መልኩ "ኪነ ጥበብ" ይባላል:: በደርግ መንግሥት ወቅት "ኪነት" የተባለው ቃል የወጣው ከዚሁ ከኪነ ጥበብ ነው::

ግጥም የሚገጥሙ ሰዎች ለመግጠም ሲጀምሩ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ይገጥማሉ:: ሥነ ጽሑፍ የሚጽፉ ሰዎች በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ይጽፋሉ:: ሁዓልያን ለመሳል ሲጀምሩ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ይስላሉ:: ወታደር ወደ ጦርነት ሊዘምት ሲነሣ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ሲሸልልለት ድፍረቱ ይበልጥ ገፋፍቶት ወደ ጦር ግንባር ይገባል:: ጋዜጣ ለመጻስ የሚጀምር ሰው እርሳቸው በተወለዱበት አልያም ደግሞ መድፍ በሰሩበት ወይም ደግሞ በሞቱበት ቦታ ይሠይማሉ::

<u>መቅደላ ጋዜጣ</u> ቅጽ 1 ቁጥር 1 መስከረም 1996 ዓም ገጽ 2 "የጋዜጣዋ መጠሪያ ስም መቅደላ ያልንበት ምክንያት መቅደላ በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ከፍተኛ ቦታ ካላቸው ስፍራዎች ውስጥ አንዱ በመሆኑ ሲሆን መቅደላ እንደነ አክሱም ላሊበላ እና ጎንደር

የመሳሰሉ የታሪክ ቦታዎች በቅርጽ የምናየው ሁኔታ አይመቻች እንጂ በኢትዮጵያ የአንድነት ካርታ ላይ ደግሞ መሠረት ለመጣል ሴት ተቀን የለፉት::"

"አጤ ቴዎድሮስ ለጠላት እጄን አልሰጥም በማለት በራሳቸው ሽጉጥ ነፍሳቸውን ያጠፉበትና ለኢትዮጵያ ሉዓላዊነት ቁርጠኛ አቋማቸውን በደማቸው ያረጋገጡበት የታሪክ ቦታ በመሆኑ ስሚ ያጣውን የኢትዮጵያ የአንድነት ጥያቄ በማስገባት ኢትዮጵያውያን ይበልጥ እንድንተጋ ለማሳሰብ ካለን መሠረታዊ እምነት ጋር የተቆራኘ በመሆኑ በመጀመሪያው የጋዜጣችን ዝግጅት ላይ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ሻል ያለ ራእይ የነበራቸው መሪ በሚል አንድ ዝግጅት ይዘን ቀርበናል በዚህ ረገድ ለወደፊቱም ከአንባብያን የምትልኩልንን ጽሑፎች ለማስተናገድ ዝግጁ ነን" ሲል ርእሰ አንቀጽ ዘግቧል:: የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ ከፍ አድርጎ በማቅረብ የአዲስ አበባ ዩንቨርስቲ ግንባር ቀደም ነው:: በቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ዘመን ጀምሮ ብዙ ተጽፎበታል::

<u>አስኳል ጋዜጣ</u> ማክሰኞ የካቲት 1 ቀን 1997 ዓም ገጽ 1 "የአጤ ቴዎድሮስ የንግሥና ዘመን የተጀመረበት 150ኛ ዓመት ዛሬ የካቲት 1 ቀን 1997 ዓም በአዲስ አበባ ዩንቨርስቲ ማዕከል ታስቦ እንደሚውል አስተባባሪዎቹ በተለይ ለአስኳል ጋዜጣ ገለጹ:: ዛሬ ማለዳ ከጠዋቱ 3:30 የሚጀመረው ሥነ ሥርዓት ከተለያዩ የኅብረተሰቡ ክፍሎች የተውጣጡ ኢትዮጵያውያን ስለ አጤ ቴዎድሮስ ያላቸውን ግንዛቤ በመግለጽ የሚጀምሩ ሲሆን በመቀጠል የታሪክ ምሁራን ስለ አጤ ቴዎድሮስ ዘመን አጫጭር ገለጻዎች እንደሚሰጡ ታውቋል" ሲል ገልጿል::

ጸጋዬ ገብረ መድህን አርአያ <u>ሐዋርያ ጋዜጣ</u> ቅጽ 8 ቁጥር 4 ሕዳር 1995 ዓም ገጽ 4" ግርማዊ ንጉሠ ነገሥት ፊት ቀርቦ ግልምጫቸውን ቁጣቸውን ተግሳጻቸውን የተቀበለ ሰው ዛሬ እናንተ መካከል ለምስክር ያህል ይኖር ይሆን? ዋ!ዋ! ቱግ አሉ!ቴዎድሮስ ቴዎድሮስ የምትለን ይህን እብድ ነው? አሉኝ:: አንዲት ቃል እንዳልናገር ፕሮፌሰር ካፕላን ቮልስዋገን ውስጥ ቃል አስገብቶኛል:: እኛ የምንፈልገው ጸጋዬ የጸሎት ቤታቸውን ለመድረካችን እንዲሰጡን ብቻ ነውና እንደልማድህ አላስፈላጊ እሰጥ አገባ ገብተህ

እንዳታስከለክለን ብሎ እንዳልናገር ቃል አስገብቶኛል"ሲሉ ተናግረዋል።

የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ በገዥዎች በኩል ሁሌም ጥላቻ እንዳለባቸው አይካድም። ነገር ግን ሕዝቡ በሥነ ጥበብ ሰዎች የሚቀርበውን ታሪክ ሰምቶ አጤ ቴዎድሮስን ያፈቅራቸዋል። በተለይም አሁን ባለንበት ወቅት አጤ ቴዎድሮስን የሚጠላ ሰው ማገናዘብ ያቃተው መሆን አለበት። ምክንያቱም ዛሬ ኢትዮጵያ ጀግና የምትናፍቅበት ዘመን ነው። እስኪ ትንሽ ከባለሙያዎች መካከል አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ ጽፈው ለሕዝብ ካቀረቡት የሕዝብ ልጆች መካከል ትንሽ ልጥቀስ። ወያኔ አዲስ አበባን እንደያዘ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ ዘመቻ ሲያደርጉ ተዋናይ ታማኝ በየነ ለሕዝብ ያሰሙትን ግጥም ከዚህ የሚከተለውን አሰምተው ነበር።

ታማኝ በየነ ካሳን <u>አትቀስቅሱት</u>
"ካሳን አትቀስቅሱት ይብቃው ክንዱ ይረፍ
በሰላም ይተኛ ያሸልበው እንቅልፍ
መይሳውን ተዉት ያንን ዳልግ አንበሣ
ተራውን ይተኛ ዳግም አይነሳ
አገር ሲያማት ሲያመው ስትደማ ሲደማ
ቆይቷል ሲደክም አሁንስ አይስማ።"

"ካሳን አትቀስቅሱት በወጉ ይተኛ
ባንድነት ተነሥተን እንበቃለን እኛ
እሱ አካሉ ይጥና ቁስሉ ይድረቅለት
ኑሮውን እንኑር ሞቱን እንሙትለት
ይቅር ለኛ ተዉት ይረፍበት ካሳ
የእኛም አካል ይቁሰል በጥይት ይበሳ
ስቃይዋ ስቃዩ ህመሙ ጠላቷ ጠላቱ
ሆኖ ላገር ሞቷል ያለው ያንድ ብርቱ
ያለጊዜው በርቶ የቋረው ነበልባል
አሮ ተኮማትሮ ተቃጥሎ በቅቶታል።"

"ሳይታሰብ ጠፍቷል ውስጡን ጢሶ ጢሶ
ሀገሬን አኑሮ ራሱን ጨርሶ
ታዲያ ለምን ይንቃ በእሱ ቁጣ ንዴት

እኛው እንወጣው እሱን አትቀስቅሱት።
ስንት ጊዜ ይሙት ስንት ጊዜ ይድማ
ስንቱን ደባ ስንቱን ወሬ ይስማ
የቱን እሺ ብሎ የቱ ላይ ይቆጣ
የቱን ሹመት ሾሞ የትኛውን ይቅጣ
መዬ ከሚጨነቅ ከሚከፋው ይቅር
እኛው እንመልሰው የመጣውን ችግር
መዬ አምጦ አምጦ ካሳ ቃቶ ቃቶ
ለኢትዮጵያ አንድነት ዐርፏል ዋቶ ዋቶ።

ስለዚህ ደክሞታል አባ ታጠቅ ይረፍ
ጠላትን እንደምስስ እኛው እንሰለፍ
ማለዳ ተነሥተን ፈጥነንም እንገስግስ
መዬ ባንተ ወኔ ካሳ ባንተ ፈረስ
ሰይፍህን እንምዘዝ ጦርህን እንሰበቅ
ዐረፍ በል አንተ ጽና አባ ታጠቅ።"

"እኛም እማማ እንበል ሀገሬን አትንኩ
ውሰዱን እንዝመት ምሩን እንዋጋ
ከአልማዝ አልተሰራም ይፍረስ የእኛም ሥጋ
ብቻ ካሳን ተውት መዬን አትቀስቅሱት
ለኢትዮጵያ ድንበር ለኢትዮጵያ አንድነት
የእሱን ትግል ታግለን እንብቃ ለውጤት" ሲሉ ገጥመዋል።

ተዋናይ ታማኝ በየነ በዚች ግጥም ከወያኔ ጥርስ ገቡ። ኋላም በመስቀል አደባባዩ የአድዋ መቶኛ ዓመትን አስመልክቶና በሌሎቹም ታሪካዊ ንግግራቸው ምክንያት በወያኔ ተገፍተው ከአገር እንዲለቁ እንዲሰደዱ ሆኑ። ታዲያ ወያኔ ዛሬ በጥቅም ሲደልሉ ቢሞክሩም የገብርዬ ዘመድ ናቸው የሚባሉት ተዋናይ ታማኝ "አያሸኝም ገንዘብ አገሬን ኢትዮጵያን አትግደሉብኝ "ብለው እነሆ ማተባቸውን እንዳጠለቁ ናቸው። ስለ አጤ ቴዎድሮስ ብዙ ወንድሞቻችንና እህቶቻችን ገጥመዋል።ድምጻውያንም በብዛት አዚመዋል፤እያዜሙም ናቸው።

አቦዘን ነጋ <u>ትውልዴ እና የስደት ኑሮ</u> በተባለው ያልታተመ እምዬ ኢትዮጵያ እናታለም ጎንደር፤

የናጤ ፋሲል የነቴዎድሮስ ሀገር፣
ቤተ መንግሥቱ ድንቅየ ግንቦችሽ፣
መልካም ማዛ ያለው ነፋሻው አየርሽ፣
ቅዳሴው ውዳሴው አድባራት ታቦትሽ፣
አልናፈቅሽም እንዴ ቴዎድሮስን እባክሽ?::"

"ያለምለም መንደርሽ ወልቃይት ጠገዴ፣
ሰው ወሰደው አሉ ያንቺ አይደለም እንዴ፣
ያ ምስኪን ደግ ሰው ገበሬው ዘመዴ፣
አስቀድመው ትጥቁን ስላስፈቱት ርቆታል ጎንዴ፣
ይህንን በመስማት እያረረ ሆዴ፣
እንደ ቴዎድሮስ ያለ ወንድ አትወልጅም እንዴ?
የወንዶች ሀገር ታች ላይ አርማጭሆ!
ሱዳን ጨፈረበት አለበት ያ ሆሆ!
ገና አላለቀም ጉድ አለ ዘንድሮ፣
እባክህ አዳምጠው የሕዝቧን እሮሮ፣
ፈጥነህ ድረስላት አምላኬ ዘንድሮ፣
እንደ ቴዎድሮስ ያለ ይወለድ ጨምሮ" ሲሉ ጽፈዋል::

ደሴ ታደሰ <u>በየደረሰበት ሁሉን አስተባብሮ</u> በተባለው መጣጥፋቸው!
"በየደረሰበት ሁሉን አስተባብሮ
ወዳጁን አቅርቦ ጠላቱን መንጥሮ
ሌባ ወንጀለኛ ቀማኛን አጥፍቶ
ሁሉም ሰው በሙያው በችሎታው ሠርቶ
ሥርዓት አስከብሮ እንዲኖር ተስማምቶ
ያደረገው ማነው አዲስ ምዕራፍ ከፍቶ
መይሳው አይደልወይ የቋራው አንበሳ
የተነሣበትን ዓላማ ሳይረሳ
ለኢትዮጵያ አንድነት ሲወድቅ ሲነሣ
እስከመጨረሻው ተጋድሎ የነሳ" ሲሉ ጽፈዋል::

አስፋውወሰን ዓለምሰገድ <u>ፀሐይ ትወጣለች</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 198
"አባ ታጠቅ ካሳ መቅደላ ላይ ያለው
የቋራው አንበሳ ጥቃት የማይወደው
ከተኛበት ስፍራ ማን በቀሰቀሰው
የሀገሩን መሸጥ መርዶ የሚነግረው" ሲሉ ጽፈዋል::

አቦነሽ አድነው (<u>ድምጻዊት</u>) "ሸሽቶ ደንበርን ሳይሻገር
ቴዎድሮስ ሕይወቱን ሰጥቷል ለአገር"
ሲሉ አዚመዋል:: ይች ከዚህ በታች የምትነበበው ግጥም ቀደም በጉግሣ መጽሔት ሳትም ሳለ በነሐሴ 1994 ዓም የተላከች ስትሆን መጽሔቱ በመቆሙ ምክንያት አልታተመችም:: በወቅቱ ይች ግጥም ብቻ ሳይሆን ብዙ መጣጥፎች የደረሱኝን አስቀምጫቸዋለሁ::

በተለይ መቶ አለቃ ሞላ አባተ ታጠቅ ኢትዮጵያ የጀግኖች ግንባር ሊቀ መንበር ካርቱም በደብዳቤ ለላኩላቸው ጥያቄና መልስ እርሳቸው መልሱን ልከውልኝ መጽሔቱ ሳይወጣ ቀረ:: እኒህ ሰው በወያኔ ተገደሉ:: ብዙት ያላቸው መጣጥፎች አሉ:: በተለይ የአቶ አበፋ ጫቦ መጣጥፎች ይገኙበታል:: ይችን ግጥም የላኩልኝ የኢትዮጵያ ዳር ደንበር አስከባሪ ወታደር የነበሩ ናቸው:: ግጥማቸው ለዚህ ምዕራፍ ተስማሚ ናት:: የጽሑፉ አርስት እምትወለድ ቢሆን ትላለች::

ካሣሁን ደመላሽ <u>እምትወለድ ቢሆን</u>!
ለአንድነት ተወልደህ ለአንድነት የሞትክ፣
ለሀገር የሚበጅ ሥራዎች የከወንክ፣
እንቢተኛን አንቀህ በጡንጫህ ያሳመንክ፣
ለናትህ አንድ ነህ፣ ለሀገርህም አንድ፣
አንተን ያልመሰለ ፍጹም አይወለድ፣
ያንድነት ምሰሶ ፍጹም የማትረሳ፣
ወገንህ ይኖራል ስምክን እያወሳ::"

"አንተ የሞትክላት የደከምክላትን፣
አንድነት አጠፏት አደረጋናት ብትን፣
እምትወለድ ቢሆን ደግመህ እንደገና፣
ታወጣን ነበረ ከትልቅ ፈተና
ዙሪያገባው ሰምለም በተፈጥሮ ሀብት፣
ሠሊጥና ቡናው ማርቅቤ ወተት፣
ሁሉ መልቶ ተርፎ እያለ ከቤት፣
ሕዝብህ ተሰደደ በሰላም እጦት
ጥሩልኝ ቴዎድሮስን የአንድነቱን አባት" ሲሉ ገጥመዋል::

የአጤ ቴዎድሮስን አገር ወዳድነት በተመለከተ ዶ/ር ሔንሪ ብላንክ እንዲህ ይላሉ። የእሥራት ዘመኔ በአበሻ አገር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 184 “ቴዎድሮስ በራሳቸው ጉዳይ መታገሥ ይችላሉ፥ በአገር ጉዳይ ግን ፈጽሞ ትዕግሥት አልነበራቸውም” ሲሉ ጽፈዋል። ለዚህም ነው አጤ ቴዎድሮስ ደግና ጨካኝ አገር ወዳድና ሃይማኖተኛ የሆኑት። ታዲያ እንደ አጤ ቴዎድሮስ አገሩን ወዶ ሕይወቱን የሰጠ የትኛው መሪ ነው? አንድ ሰው አገሩን ወዳድ ነው የሚባለው ለቤተሰቡ ጥቅም፤ለራሱ ክብር ሳይፈልግ በተነሣበት ዓላማ እስከ መጨረሻው ሲታገል ነው።

ሰዎች ችግር ሲደርስባቸው ቤተሰቦቻቸውን ብቻ ሳይሆን የሚፈልጓቸውን ባልንጀሮቻቸውን ሳይቀር ሰብስበው ንብረት ይዘው አገርን ለጠላት አስረክበው ስደት ይሄዳሉ። ለዚህም ነው የድምጻዊቷ ዘፈን ትርጉም የሚያመለክተው። አገር መውደድ ሕዝብን ማፍቀር ከሆነ የቤተሰብ የግል ጥቅም የማያጠቃው መሆን አለበት።

አጤ ቴዎድሮስ ነፍሳቸውን ለማትረፍ ቢፈልጉ ይችሉ ነበር። ሌላው ቢቀር ባለቤታቸውንና የባለቤታቸውን እናት ልጃቸውን በመያዝ ወደ አንዱ በርሃ ቢገቡ ሊሞቱ አይችሉም ነበር። ጄኔራል ናፒዬር በሰዓት ወሰኖ ሲጽፍላቸው የሰጡት መልስ ጀግንነት የአገር ወዳድነት መንፈሳቸው ፈጽሞ አልተሰረቀም። ደሞም ከባድ ቃላት መጠቀማቸውን በጥሞና ልንገነዘብ ይገባል።

የአጤ ቴዎድሮስ ደብዳቤ ለጄኔራል ናፔዬር የጻፉት“ ብታሮጡአቸው ክሮጡ ሰዎች ጋር አልነበርሁም። ጌታ ነኝ መስሎኝ ባልሰላ መድፍ ስታገል ውጬ ነው። ያገሬ ሰው የፈረንጅ ሃይማኖት ይዞአል ሰልሟል እያለ እሥሩን ምክንያት ይሰጠኝ ነበረ። እኔ ከከፋሁበት እግዚአብሔር መልካም ይስጠው። እንደ ወደደ ይሁን። እግዚአብሔር ቢሰጠኝ ሁሉን ልገዛ አሳብ ነበረኝ።”

“እግዚአብሔር ቢነሣኝ ልሞት ሐሳቤ ይህ ነበር። ከተወለድሁኝ እስታሁን ወንድ እጄን ጨብጦት አያውቅም ነበረ። ሰዎች ሲሸሹ ተነሥቼ ማረጋጋት ልማድ ነበረኝ። ጨለማ ከለከለኝ። ትላንትና በደስታ ያደራችሁ ሰዎች እግዚአብሔር እንደኔ አያድርጋችሁ። እንኳን የሀበሻ ጠላቴን ኢየሩሳሌም ዘምቼ ቱርኮችን አስለቅቃለሁ

መስሎኝ ነበር። ወንድ ያቀፈ ወንድ ተመልሶ አያቅፍም” ሲሉ ጽፈዋል።

የአውሮፓ ሰዎችን ከኢትዮጵያ ሲያስወጡአቸው የአገራቸውን አፈር በጫማቸው ይዘው እንዳይሄዱ “ከባሕር ሲደርሱ እግራቸውን አጥባችሁ ላኩአቸው” ይሉ ነበር። ይህን አገር ወዳድ ጀግና የበቀለባት አገር እነሆ ዛሬ ወያኔ በቅሎ እንኳን “እግራቸውን አጥባችሁ ላኩልኝ” ሲል ቀርቶ “መሬት መውሰድ ከፈለጋችሁ ውሰዱ”የሚል ሆነ።

በአንድነት እንኑር ሲሉ ቀርቶ “መለየት ከፈለክ ትችላለህ” ብሉ አንቀጽ 39 ጽፎ በሕግ ጽፎአል። አጤ ቴዎድሮስ ለአገራቸው ሲሉ የፈሰሰው ደማቸው አዳልጦ እንዳይጥለን! ከዚህ ላይ መጠንቀቅ ያለብን ጉዳይ ቢኖር ወያኔዎችን ታሪክ ካዱ ብለን እኛም የእነሱን ከተቀበልን የኢትዮጵያን ሁለንተነዋን ክደናል።

አባ ኮስትር የተባለውን ታሪካዊ ተውኔት የተመለከተ የዛሬ ታጋይ ራሱን ይንቃል። ጣልያን የልጅ በላይ ዘለቀን ቤተሰቦች ባለቤታቸውን፤ወላጅ እናታቸውንና ልጃቸውን ማርኮ ወሰደባቸው። ከዚያም በኋላ ሽማግሌ ሲልክባቸው “ይግደላቸው እምቢ አሻፈረኝ” አሉ እንጂ ቤተሰቦቻቸውን ለማትረፍ የተላከላቸውን ሽማግሌ እሺ ብለው አልተቀበሉም። ጀግና ማለት ልጅ በላይ ዘለቀ ናቸው። ልጅ በላይ ዘለቀ ጎጃሜና ወሎዬ ሁነው ሳይሆን እንደ አጤ ቴዎድሮስ በኢትዮጵያ ስሜትና ፍቅር ነው።

አስኳል ጋዜጣ ህዳር 26 ቀን 1993 ዓም ገጽ 6 “ቴዎደሮስ ውጥናቸውን እውን ለማድረግ አያሌ ተግባራት አከናውነዋል። ከነዚህም አካል ሲምፖዚየሙ ላይ በቀረቡት ማስረጃዎች እንደተገለጸው 1.
መድፍ ማሠራት
2 ዘመናዊ ሠራዊት መገንባት
3 ሰላምን ማስፈን
4 የመንገድ ሥራ ማስፋፋት
5 የጀልባ ሥራ ማካሄድ
6.የባርያ ንግድን ማገድ
7.መሬት ይዞታ ለውጥ ማድረግና

8.የትምህርት ማዕከል የሚሆን ቤተ መጻሕፍት ማቋቋም ይገኙበታል" ሲል ጽፏል። ለዚህ ታሪክ ዋና የሚሆኑ ጀኔራል መንግሥቱ ንዋይ ናቸው:: አውቃለሁ አንዳንድ ሰዎች ስለ እርሳቸው ደንታ እንደሌላቸው መጭው ትውልድ ግን የጀኔራል መንግሥቱን ጠንካራ ጎንና ደካማ ጎን ማጥናቱ አይቀርም። ስለዚህ በመጨው ትውልል ሳለመወቀስ ስንል እውነቱን መግለጽ አለብን::

<u>ጀኔራል መንግሥቱ ንዋይ</u> ቆስለው ከታሰሩ በኋላ የተሰየመው ፍርድ ቤት የሞት ፍርድ ፈረደባቸው:: ታኅሣሥ ላይ የታሰሩ የሞት ፍርድ የተፈረደባቸው መጋቢት 19 ቀን 1953 ዓም ሲሆን ፍርድ ቤቱ ይግባኝ እንዲሉ ሲያሳስባቸው እርሳቸው ይግባኝ አልልም ብለው ከዚህ በታች ያለውን ተናገሩ:: "እናንተ ዳኞች የበየናችሁብኝን የሞት ፍርድ ያለይግባኝ ተቀብየዋለሁ::"

"ይግባኝ ብዬ ጉዳዩን የሚመለከትልኝ የኢትዮጵያ ሕዝብ ቢሆን ኖሮ ይግባኝ ማለት በፈለግሁ ነበር:: ነገር ግን እንደማይሆን አውቃለሁና የአጤ ኃይለ ሥላሴን ፊት ለማየት አልፈቅድም:: ለኢትዮጵያ ሕዝብ አንድነት ነፃነትና እርምጃ የተነሣሁ ወንጀለኛ ነኝ እንጂ ላፋጀው የተነሣሁ ወንበዴ አይደለሁም:: ይህንን ለማድረግ ፈልጌ ቢሆን ኖሮ ማንም የማይወዳደረው ሠራዊትና መሣሪያ ሳላጣ ዛሬ በእናንተ ፊት ለመቆም ባልበቃሁ ነበር:: ከእናንተ ከዳኞች የሞት ፍርድ እንድትበይኑብኝ የነገው ባለታሪክ ነኝ::"

"የእኔ ከጓደኞቼ መካከል ለጊዜው በሕይወት መቆየትና ለእናንተ ፍርድ መብቃት የዘመኑን ፍርድ ለመጭው ትውልድ የሚያሳይ ይሆናል:: ዋ!ዋ!ዋ!ለእናንተና ለገዥአችሁ የኢትዮጵያ ሕዝብ ሒሣቤ በዝርዝር ገብቶት በአንድነት በሚነሣበት ጊዜ የሚደርስባችሁ መዓት የሚያሰቅቅ ይሆናል" ሲሉ ተናገሩ::

ሌላም ቆራጥ አርበኛ ፊታውራሪ ኃይሉ ክብረት በአጤ ኃይለ ሥላሴ መንግሥት ላይ በማመጻቸው ፍርድ ቤት የሞት ፍርድ ፈረደባቸው:: ፊታውራሪ ኃይሉ ክብረትም ተቃውሞ አለማስማታቸውን የፍርድ ምኒስተር ደጃዝማች ዘውዴ ገብረ ሥላሴ እንደሚሉት የሞቱን ፍርድ ወደ እስር ለማስለወጥ ከአጤ ኃይለ ሥላሴ ጋር ያደረጉትን ድርድር አስመልክቶ ከዚህ በታች እገልጻለሁ::

ደጃዝማች ዘውዴ ገ/ሥላሴ <u>በደርግ ለተሠዉ ሰማዕታት መታሰቢያ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 13 "እነ ቢትወደድ ነጋሽ በዛብህ በተመሳሳይ ሁኔታ ለፈጸሙት ወንጀል በእሥራት እንዲቀጡ መደረጉን ጠቅሼ ወደ እሥራት እንዲለወጥላቸው ጃንሆይን ተማጸንኩ:: ንጉሠ ነገሥቱም ነገሩን በጽሞና አድምጠውና አመዛዝነው ነጋሽ እኮ ለስሒት መኑ ይሌብዋ ስህተትን ማን ያስተውላታል ያለውን የዳዊት ቃል ጠቅሶ ይቅርታ ጠይቆ ነው! ኃይሉ ይቅርታ ሳይጠይቅ ፍርዱን እንዴት ለማሻሻል ይቻላል? ሲሉ መለሱልኝ::"

"እኔም ፊታውራሪ ኃይሉን እንዳነጋግር ግርማዊ ንጉሠ ነገሥቱን አስፈቅጄ ከወንጀል ክፍል ጋር ወህኒ ቤት ድረስ በመሄድ ንጉሠ ነገሥቱን ይቅርታ በመለመን ሕይወታቸውን እንዲያተርፉ ፊታውራሪ ኃይሉን አበክሬ ለመንኳቸው:: እርሳቸው ግን ይቅርታ አልለምንም ዕድል ከአገኘሁ አሁንም ቢሆን ንጉሠ ነገሥቱን ከመግደል አልመለስም በማለታቸው የፍርዱን ውሳኔ ለማሻሻል ሳይቻል ቀረ" ሲሉ ጽፈዋል::

<u>አጤ ቴዎድሮስ እና የኢትዮጵያ አንድነት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 438 "በማንኛውም ረገድ ሲወጡ ሲወርዱ ቆይተው ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር በነበረው ቅራኔ ጦርነት ተጭሮ እጅግ ፈታኝ ሁኔታ ቢገጥማቸው ቴዎድሮስ በጠላት እጅ ተማርከው አገራቸውን ሳለማዋረድ በእጃቸው ጸንተው ሕይዎታቸውን ማሳለፋቸው የዠብዱ ሥራቸውን ያሳያል:: እስከ ሞት ድረስ የራሳቸውንም ክብር እንደ ምን መጠበቅ እንደሚወዱ ይኸው ራሱ ያስረዳል::"

"ስለዚህ ዛሬ በሕይወት ያለነው የኢትዮጵያን አንድነትና ዕድገት ከልብ የምንመኘው ሁሉ የቴዎድሮስን ድካምና መሥዋዕትነት በአክብሮትና በአድናቆት መዘከር እንዳለብን ደግመን እናስታውሳለን:: ቴዎድሮስ ኢትዮጵያን አንድ አድርጎ በስልጣኔ ለማሠልጠን የነበራቸው ሰፊ ዓላማ በጠላት ፊት ላለመዋረድ ራሳቸውን እስከ ማጥፋት የደረሱበት የቆራጥነት ታሪካቸው ባሕር ላይ እንደ አጥቢያ ኮከብ በሰፊው በኢትዮጵያ ሕያው ታሪክ ላይ እያበራ ጸዳሉ ያለማቋረጥ ከትውልድ ወደ ትውልድ ሕያው ሆኖ ይተላለፋል"ቢሉ ጽፈዋል::

አጤ ቴዎድሮስን አገር አፍቃሪው የኢትዮጵያ ሕዝብ ይወዳቸዋል:: ሕዝቡ የዚህ ጎሳ የዚህ አማኝ ሳይባል ይኮራባቸዋል:: ኢትዮጵያን ለማስተዳደር ወደ ወንበሩ ብቅ የሚሉ ባለሥልጣኖች አጤ ቴዎድሮስን አይወዷቸውም:: በእርግጥ ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱና ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ይወዷቸው ነበር:: ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱን" አውሮፓውያን ለእርስዎ መታሰቢያ ሐውልት እንሥራ" ሲሏቸው የመለሱላቸው መልስ "እኔ ለሀገሬ የሠራሁት ሥራ የለም::

ለሀገሬ የሠሩት አባቶቼ አጤ ቴዎድሮስና አጤ ዮሐንስ፣ወላጅ አባቴ አጤ ምኒልክ ናቸው የምትሠሩልኝ ከሆነ የአጤ ምኒልክን ሥሩልኝ" ስላሉ አራዳ ጊዮርጊስ ፊት ለፊት ቆሞ የሚታየው ሐውልት ተሠርቶ ሳይመረቅ እርሳቸውን ገደሉአቸው:: ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ለአጤ ቴዎድሮስ ፍቅር ነበራቸው:: ለምሳሌ ሶማሌ ኢትዮጵያን ስትወር አገር ለመከላከል የኢትዮጵያን ሕዝብ ጥሪ ሲያቀርቡ ሕዝቡ ጥሪዉን ተቀብሎ ሲሄድ ማሰልጠኛ ጣቢያው ታጠቅ ተብሎ ነበር የተሰየመው::

ወራሪን መልሰው በውስጡ ችግር ተጠምደው ሳለ አጤ ቴዎድሮስ መድፍ ባሠሩበት ጋፋት በሚል ስያሜ ኩባንያ ከፈቱ:: ይህ ኩባንያ ለአገር ውስጥ ብቻ ሳይሆን ለውጭ ገቢያ ይውልላል ተብሎ ታስቦ ነበር:: ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም የጻፉት መጽሐፍ በቅርቡ እንደሚወጣ አውቃለሁ::

ታዲያ ከዚህ መጽሐፍ አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ የጻፉት መልካም ነው:: አጤ ቴዎድሮስ ሕዝቡና መኳንንቱ አልከተላቸው ብሎ እንጂ አገሪቱን ለማሳደግ የነበራቸውን ጅመራ አድንቀው መጻፋቸውን ሰምቻለሁ:: በትረ ሥልጣን ከጨበጡት መካከል ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱና ርእሰ ብሔር መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ለአጤ ቴዎድሮስ የላቀ ክብር አላቸው:: አጤ ቴዎድሮስ በኢትዮጵያውያን የታሪክ ጸሐፊዎችና ገጣሚዎች፤ ሠዓሊዎች፤ ድምጻውያን ዘንድም ከፍተኛ የሆነ ፍቅር ዓላቸው::

ቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ማንንም አይወዱም ነበር:: ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ሙተው እየተለቀሰ ባለበት ወቅት በታሪክ የመጀመሪያው ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት አቡነ አብርሃም ምርር ብለው

ሲያለቅሱ አቡነ ሚካኤል "ተረጋጉ"እያሉ ሲያጽናኑአቸው "ኢትዮጵያ ሰው አጣች" ሲሉ ጃንሆይ ይሰማሉ::

ታዲያ ጃንሆይ ቆጣ ብለው "እንዴት ኢትዮጵያ ሰው ታጣለች እኛ እያለንላት" ሲሉአቸው አቡነ አብርሃም "አዎ ኢትዮጵያ ሰው አጣች ገዳይዋ በዝቶ" ሲሉ መለሱላቸው በዚህ ምክንያት አታካሮ ገብተው ሳይታረቁ ኢጣልያ ኢትዮጵያን ስትወር አቡነ አብርሃም ጣልያንን ደገፉ:: ከጣልያን ጋር ባሉ መኳንንቶች ጥረት የመጀመሪያው ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ሆኑ::

ጃንሆይ ከእርሳቸው በላይ ሌላ ለኢትዮጵያ የሠራ መስሎ አይታያቸውም ነበር:: በዚህ ምክንያት የአዲስ አበባን መንገዶች በውጭ አገር ሰው ስም ከምንሰይም በአባቶቻችን ስም ይሰየሙ ብለው የተከራረከሩ ቢትወደድ ዘውዴ ገብረ ሕይዎት ናቸው:: ምንም እንኳን ቢትወደድ የሕይወት ውጣ ውረድ በተባለው መጽሐፋቸው ላይ ባይጠቅሱትም ሎስ አንጀለስ ሳሉ ሲጫወቱ ሰምቻቸዋለሁ:: ምናልባት ክፍል ሁለት መጽሐፋቸው ገልጸውት ከሆነ ልጃቸው ሲያሳትሙት እናነባለን አለበለዚያ ደግሞ ተሰርዟል ማለት ነው::

ሊቀ ጠበብት ኃይሌ ገርማ አድዋ በተባለው ተውኔት ፊልም ላይ ከአዲስ አበባ ጉዞ ወደ አድዋ ሲያደርጉ ወሉ ደሴ ከተማ መግቢያ ላይ በትልቁ የአጤ ቴዎድሮስ ምስል የተሳለዉን ቀርጸው ያሳዩታል:: ባሕር ዳር ድብ አንበሳ ሆቴል በር ላይ የተሠራውን ሐውልት እኔ ራሴ አይቸዋለሁ:: በጎጃም ክፍለ ሀገር በአገው ምድር አውራጃም በስማቸው "ቴዎድሮስ አንድነት ገዳም"የሚባል መኖሩን ሰምቻለሁ::

የኢትዮጵያ ዋና ከተማ አዲስ አበባ አርቀው በሚያስቡ ታሪክ በሚያከብሩ በቢትወደድ ዘውዴ ገብረ ሕይወትና በአንዳንድ የሸዋ አባቶች ጥረት የተመሠረተው ሐውልት ብዙም ሞቅ ያላለ ሲሆን በወያኔ ኢሕአዴግ ዘመን የተሻሻለ ቢመስልም የሚታየው መድፉ እንጂ የአጤ ቴዎድሮስ ሥዕል የለም::

ይህንም ያሠሩት የባድሜ ጦርነት ወራት በመሆኑ ሕዝቡ ስለ አንድነት ይዘምር ስለነበር ሕዝቡ የሚወደውን መውደድ ስላለባቸው እንጂ የአጤ ቴዎድሮስን ሐውልት ለማሠራት ፍላጎቱ ኑሮአቸው

አይደለም። በእርግጥ ወያኔ ኢሕአዴግ ኢትዮጵያን ለማውደም ወደ አዲስ አበባ ሲገሰግስ የቴዎድሮስ ሠራዊት የሚል ሠራዊት እንደነበረው አይዘነጋም።

ይህ ማለት እርሳቸውን ከማፍቀር ተግባራቸውን ከመውደድ ሳይሆን ስማቸው አገር አስከባሪ ስለሆነ ሕዝብን መቀስቀሻ ለማድረግ ነው። የሻዕቢያና የወያኔ ጦርነት ወቅት ወያኔ ከውጭ እስከ ውስጥ ኢትዮጵያዊ ጋር የተቀራረበበት ወራት ሲሆን የአጤ ቴዎድሮስ ሐውልት ጎንደር አየር ማረፊያ ላይ ተሠርቷል።

ይህ ጸሐፊ ያየው የአጤ ቴዎድሮስ ሐውልት ባሕር ዳር ድብ አምበሳ ሆቴል ፊት ለፊት ከልጅ በላይ ዘለቀ ሐውልት ጋር ቆሞአል፤ እኔ ጀግናውን በላይ ዘለቀን ደጃዝማች ብዬ አልጽፍም። ልጅ ተብለው እንጂ ደጃዝማች ተብለው ጣልያንን አላርበደበዱበትም።

ወደ ነበርኩበት ልመለስና ጎንደሬዎች ስለ አጤ ቴዎድሮስ ስም ማንሣት እንጂ እንኳን በግለሰብ ደረጃ በኅብረት ሁነን አንድ ማስታወሺያ ሳናሠራላቸው ጎጃሜው አቶ ሽባባው ማለትም የጅጅ ሽባባው አባት ከሆቴላቸው በር ላይ ሐውልት አሠርተውላቸዋል። እኔ በግሌ አጤ ኃይለ ሥላሴ ሆኑ ሌሎች የኢትዮጵያ መንግሥታት ያልፈጸሙትን ተግባር በመፈጸማቸው በታሪክ ሊመሰገኑ ይገባል እላለሁ።

<u>አዲስ አድማስ ጋዜጣ</u> ሚያዝያ 4 ቀን 2000 ዓም ገጽ 18 "አጤ ቴዎድሮስ የተሠዉበት ዕለት በቲያትር ይዘከራል። የግጥም መድበል ይመረቃል። የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት አጤ ቴዎድሮስ በመቅደላ ራሳቸውን የሠዉበት 140ኛው ዓመት የፊታችን ማክሰኞ በ8 ሰዓት በብሔራዊ ቴአትር በሚመረቅ ሙዚቃዊና ታሪካዊ ቲያትር እንደሚዘከር የአማራ ብሔራዊ ክልል መንግሥት የሚሊኒየም በአል አከባበር ም/ቤት ሴክሬታሪያት አስታወቀ።"

"የቴዎድሮስ ራእይ የተሰኘውና የአጤ ቴዎድሮስ ዘመናዊነትና የዕድገት ራእይ የሚያሳየው ይሄ ቴአትር በአርቲስት ጌትነት እንየው የተጻፈ ሲሆን የተዘጋጀውም በደራሲው እንደሆነ ታውቋል። ከ60 በላይ የክልሉ ባለሙያዎች በቴያትሩ እንደሚሳተፉ የአማራ ብሔራዊ ክልል መንግሥት አስታውቋል" ይላል። ይኸው አዲስ

አድማስ ጋዜጣ ቲያትሩ ከታየም በኋላ ሚያዝያ 11 ቀን 2000 ዓም በሰፊው ዘግቧል።

<u>አዲስ አድማስ ጋዜጣ</u> ሚያዝያ 11 ቀን 2000 ዓም ገጽ 8 "የቴዎድሮስ ራእይ የሚለው የጌትነት እንየው ሙዚቃዊ ድራማ፤ በባሕርዳር ከተማ በአማራ ክልል ታዋቂና አማተር፤ ተዋናዮች ተሣትፎ ለ5 ወራት ተደክሞበት ማክሰኞ ሚያዝያ 7 ቀን በብሔራዊ ቴአትር አዳራሽ በይፋ ተመረቀ። በዝግጅቱ ላይ የሀገሪቱ ምክትል ጠቅላይ ሚኒስትር የአማራ ክልል ርእሰ መስተዳደርን ጨምሮ በርካታ ታዋቂ ሰዎችና ምሁራን ተገኝተዋል" በማለት ሰፋ አድርጎ ከመግለጹ በፊት "ጌትነት እንየው ታሪክን እንየው ተባለ" በማለት ደራሲውን አመስግኖ ጋዜጣው ዘርዝሮ ጽፏል።

ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስን ሕዝቡ ያፈቅራቸዋል። ለዚህም ልጅ ሲወልድ ቴዎድሮስ ይላል። ጋዜጣና መጽሔት ማተም ሲጀምር ጋፋት፣መቅደላ፣ታጠቅ ይላል። በተለያዩ የሞያ መስክ የተሰማሩ ድምጻቸውን ከፍ አድርገው ያስተጋባሉ። እነዚህን አገር ወዳድ ድምጻውያን ካነሣሁ አይቀር ከሴቶች ድምጻዊት ማናልሞሽ ዲቦና አቦነሽ አድነውን ለናሙና መጥቀስ ይቻላል። አቦነሽ የዘነፈችው ዘፈን ብዙ አገር ወዳድ ኢትዮጵያውያንን ያስለቀሰ ነው። ምክንያቱም የአገር ጉዳይ ብልሽትሽት ባለበት ወቅት ቀርጦ ይህን ዘፈን ለአድማጭ ማቅረብ የአንድ ባለሞያ ተግባር መሆኑ ባይካድም ቅሉ ብዙ ሆዳሞች ፈርተው የተዉትን ቆራጦች ታሪክ ሠርተዉበታል።

"ስሙ አባ ታጠቅ የሱ ፈረስ
ያውቃል ካሰበው ፈጥኖ መድረስ"

እያለች አዚማለች። እንዲሁም ብዙ የሴት ድምጻውያን አዚመዋል። ከወንዶች ድምጻውያን መካከል ለናሙና ሀብተሚካኤል ደምቤና ሽምበል በላይነህ፤ ማንዴጎ አፈወርቅና ፋሲል ደመወዜ ሌሎችም ብዙ ድምጻውያን ስለ አጤ ቴዎድሮስ አዚመዋል። ስለ አንድነት ዘምረዋል። ስማቸውን የጠቀስኩት ድምጻውያን እነዚህ ብቻ ናቸው ማለት አይደለም። ሌሎች ብዙዎች የኢትዮጵያን ሠንደቅ ዓላማ ከፍ አድርገው ለአንድነት የአጤ ቴዎድሮስን ስም በማንሣት ዘፍነዋል። እየዘፈኑም ናቸው።

በሀገር ፍቅር እሳት እንደተቃጠሉ
ላንድነት የቆሙ ጸንተው የታገሉ
እርሳቸው ተጎድተው አገርን ሊያኖሩ
አባ ታጠቅ ካሣ ሕይወትን ገበሩ::

አጤ ቴዎድሮስ እንደሞቱ በኢትዮጵያ እኔ እነግሥ እኔ እነግሥ ይጣሉ ጀመር:: ደጃዝማች ዋግሹም ጎበዜ ገብረ መድኅን እኔ መንገሥ አለብኝ ብለው ግንቦት 10 ቀን 1860 ዳ/ዊ አጤ ተክለ ጊዮርጊስ ተብለው ነገሡ:: ባላምባራስ አዳልን የራስነት ማዕረግ ሰጥተው በጎጃም ሹመው ወደ ወሎ ተመለሱ::

በሸዋ ደጃዝማች ምኒልክ ንጉሠ ሸዋ ብለው ሲነሡ እምነታቸውን እንደያዙ በመጀመሪያ ኃይላቸውን ለመገመት ጦርነት ከመግባታቸው በፊት በመልክተኛ ግብር ስለላኩ የአጤ ተክለ ጊዮርጊስ ጦር ወደ ሸዋ እንዲዘምትባቸው ሳያደርጉ ቀሩ:: በትግሬ የአጤ ተክለ ጊዮርጊስ የባለቤታቸው ወንድም ደጃዝማች ካሳ አልገብርም ብለው ሲያንገጥጡ የአጤ ተክለ ጊዮርጊስ ጦር ወደ ትግራይ ሊዘምት ሲል አዋጅ መታወጁን ያስተዋሉ የወሎ ገጣሚ እንዲህ ብለዋል::

"እናንተ ጎጃሞች እናንተ ትግሬዎች
እናንተ ወሎዎች እናንተ ሸዋዎች
እናንተ የጁዎች እናንተ ጎንደሮች
አምታችሁ አምታችሁ ለሰው አሳምታችሁ
አሁን ለምን ጊዜው ተደናገራችሁ
አንድ እሱ ብቻ አይደለ የተነጠላችሁ"በማለት ገጥመዋል::

<u>ቅንጅት</u> አንደኛ መደበኛ ጉባኤ ከሰኔ 14-15 ቀን 2000 ዓም በአዲስ አበባ የተካሄደበትን የሥዕል ድምጽ ዲቪዲ ክር በጥሞና ስመለከት ማንዴጎ አፈወርቅ ስለ አጤ ቴዎድሮስ የዘፈነውን ሌሎች ሲዘፍኑ ተሰብሳቢው ሕዝብ የአጤ ቴዎድሮስን ሥዕል በጃቸው ይዘው ሲጨፍሩ ተመለከትኩ:: ስለ ኢትዮጵያ አንድነት ሲዘፈን የአጤ ቴዎድሮስ ስም ቀስቃሽና ለአንድነት ምሰሶ ነው:: አንዲት አገር የነበረች ብትንትኗ ወጣ ጀግናው አጤ ቴዎድሮስ አንድ ለማድረግ መሠረቱን ጣሉ:: ከእርሳቸው በኋላ የተነሡት መሪዎች በትግላቸው እስከ ግንቦት 20 ቀን 1983 ዓም ሲጠብቋት ኖሩ::

ዛሬ እነሆ እርሳቸው የቋጠሩት ተፈታትቶ ለዚህ በቃች:: ገመድ ሲገመድ ብዙ ልጦች አሉት:: በጉልበት አክርሮ በአንድ ከተቋጠረ ልጡ ጥንክርና ኑሮት አንበሳ አስሮ ያስቀራል:: ልጡ ሲገመድ ጉልበት ይመልጣል! ጥማጁ ደክሞት ከተወው ያ ልጥ ይበተናል:: ጀግና ከሆነ ግን ልጡን ብቻ ሳይሆን ረጃጅሙን ሣር ቱቻውን ባንድ ከገመደው ጥንክርና ኑሮት ከብት ሳይሆን አንበሳ ሊያስር ይችላል::

አጤ ቴዎድሮስ በዓላማቸው ልጡንና ሳሩን ቱቻውን በጉልበት ገምደው ባንድ አጠንክሮ የተፈለገውን ለማሰር ችለው ነበር:: ለዚህም ነው ዛሬ ሠዓልያን! ድምጻውያን! ደራስያን ሌሎችም ድር ቢያብር አንበሳ ያስር እያሉ የሚዘምሩት:: እኔም እንደ አቅሜ ራእይ አለኝ! ኢትዮጵያውያንን አንድ አድርጎ የሚያስተሳስር ተገኘ ሳይሆን ገኘ ወላዋይ ሳይሆን ቆራጥ ከሐዲ ሳይሆን አገርና ሕዝብ ወዳጅ ጀግና አንድ ቀን ይወለድ ይሆናል::

ጸጋዬ ገብረመድኅን አርአያ <u>ጦቢያ መጽሔት</u> አራተኛ ዓመት ቁጥር 10 ነሐሴ 1988 ዓም ገጽ 7 "በቴዎድሮስ ዘመን የነበረው ችግር የጥቂቶች ንቃትና የብዙኃን መገኖች የግንዛቤ ችግር ይመስለኛል:: ለዚህም ነው ቴዎድሮስ ከዘመኑ የቀደመ ሬቮሊሽነሬ የሚባለው:: *ቴዎድሮስን በተመለከተ ጥፋቶቹንና የስልት ጉድለቶቹን ትተን ኢትዮጵያን ከሩቁ አሸግሮ ለማየት መቻሉን እንውሰድለት::"*

"ፊጣን ለውብሩን ታላቅ ሕዝባዊ ዓላማውን የአንድነት አቋሙን በጠቅላላውም ኢትዮጵያ እንድትመስል የተመኘውን ሥዕል ስናስብ አጠገቡ የነበሩ ብዙ ሰዎች ምንኛ የአገር ጠንቅ እንደነበሩ እንረዳለን" ሲሉ ጽፈዋል:: አጤ ቴዎድሮስ የነበሩበት ዘመን ከዛሬው ጋር ስናወዳድረው የጨለማ ዘመን ነበር ማለት ይቻላል::"

"በዚህ ዘመን በእስልምና ሃይማኖት እንደ ሼክ ሁሴንና በክርስትና ሃይማኖት እንደ መምህር እኅለ ወልድ በወታደራዊው እንደ ፊታውራሪ ገብርዬ አይነት ጀግና ሌሎች ቢኖራቸው ኑሮ ብዙ ታሪክ ተሠርቶ ተጽፎ ለእኛ ይደርሰን ነበር:: ነገር ግን አለመታደል ሁኖ ብቻቸውን ተወልደው ብቻቸውን ሞቱ ማለት ይቻላል:: በዚህ ዘመን የሠሩት ሥራ ማስመስገን ሲገባው አልያም ደግሞ በምሁር ዓይን ገምግሞ ማቅረብ ሲገባ በደፈናው ታሪካቸውን ለማጥፋት ጥረት

የሚያደርጉ ደራስያን በአንባቢና በታሪክ ከመወቀስ በቀር ትርፍ ሊኖራቸው አይችልም።"

"አንድ ድርጊት ሊተችና ሊወቀስ የሚችለው በዛሬው ዘመን አመለካከት ሳይሆን ተወቃሹ በነበረበት ዘመን ግንዛቤ መሠረት መሆኑን ከላይ የጠቀስኩት መጽሔት አክሎ ሲገልጽ እንዲህ ይላል "ቴዎድሮስ በዚህ ዓይነት ረዳት አጥቶ ብቻውን እልቅሶ ሸጉጡን ጎረሰ" ሲሉ ጽፈዋል። ወቅቱንና ጊዜውን የገመገሙት በዚህ መልክ አይተውታል።

ትንሣኤ ብርሃን <u>ማኅሌት መጽሔት</u> የካቲት 1985 ዓም ገጽ 22 "በዘመነ መሳፍንት ፍጻሜ ላይ የተነሡት አጤ ቴዎድሮስ አንድ ወጥ ምስልና ታሪክ አላቸው ለማለት አያስደፍርም። አንዱ ወገን ቴዎድሮስን በብሔራዊ ጀግንነት ሳይሆን በአመፀኝነት፣በሽፍትነትና በጭካኔ ነው የመሰላቸው። ሌላው ወገን የእኒህ ንጉሥ ዘመንና ሰብእና ከኩነኔ ወጥቶ ማዕከላዊ መንግሥት ለመመሥረት ያደረጓቸው ጥረቶች እንዲጎሉና እንዲደምቁ ይጥራሉ። ይህም በስፋት መተረክ የጀመረው ከ1970ዎቹ ሁለተኛ አጋማሽ ወዲህ ነው" ሲሉ ትዝብታቸውን ጻፉ።

ከዚህ በላይ ጥቅስ የወሰድኩት ከመጽሔቱ የተጠቀሰው ጥቅስ የሚያብራራው ሁለት ዓይነት አመለካከት ያላቸው ሰዎች በመኖራቸው ነው። በእርግጥ ሁለት ዓይነት ብቻ ሳይሆን ብዙም ዓይነት አመለካከት ያላቸው ሊኖሩ ችላል። ከዚህ ላይ እንድትረዱልኝ የምፈልገው እውነታ ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ ጨካኝ አልነበሩም ብዬ እኔ አልጻፍኩም። ነገር ግን የጨከኑበትን ሁኔታ መርምረን መረዳት አለብን ከማለት በቀር።

<u>የመምህር አካለ ወልድ የሕይወት ታሪክና ቅኔዎቻቸው</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 31 "የአጤ ቴዎድሮስ ጭከናቸው ይነገራል እንጂ ሰውቀታቸውና እውነተኛ ፍርዳቸው እጅግ አይነገርም አይወራም" ሲሉ ጽፈዋል። እውነተኛው ታሪክ ተደብቆ ጥላቻው ገዝፎ ነው ለእኛ የደረሰን። አንባብያን ታሪክ ማለት ይህንና ሌላውንም በጥንቃቄ አገናዝቦ ለተተኪው ትውልድ ማቅረብ ነው። መጽሐፍ መጻፍ ማለት ራሱ ዳኝነት ነው። ብዙ ሰዎች አጤ ቴዎድሮስ አገራቸውንና ሕዝባቸውን የሚወዱ መሆናቸውን አልተረዱላቸውም እንጂ

እርሳቸው አገራቸውንና ሕዝባቸውን ወዳድ መሆናቸውን አስመልክቶ ብዙ ማለት ይቻላል።

<u>ምስክርነት በባለሥልጣናቱ አንደበት</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 212 "ሕዝብና አገር የሚወዱት አጤ ቴዎድሮስ መቅደላ ላይ በራሳቸው ላይ የሠሩት በታሪክ ተመዝግቧል። በእጃቸው የነበሩትን ነጮችም ከእስር ፈትተው ለቅቀዋል። እልህ ቢሆን እነዚህን ፈረንጆች መግደል ቴዎድሮስ ባልተቸገሩም ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

በተለይ አገር ለማቅናት ገና በርሃ በነበሩ ወቅት አንሥተው አብረዋቸው የተንከራተቱ ፊታውራሪ ገብርዬ እና ራስ እንግዳ፣ ደጃዝማች ገልሞና ደጃዝማች ዓለሜ ቋሬውና ደጃዝማች ዓለሜ ጎጃሜው ሌሎች መኳንንቶች በጦርነቱ መሞታቸውን ሲሰሙ ለጦርነቱ ምክንያት የሆኑትን ፈረንጆችን ሊገድሉ ይችሉ ነበር። ከላይ እንደተጠቀሰው ራሳቸው የቀጡት መሆኑን ተገንዝበው ባዕድ አገራቸውን እንዳያጠቃባቸው ስለፈለጉ ፈረንጆችን ፈቷቸው። ራሱን ለመግደል የተዘጋጀ ሰው ለቀረው ሕዝቡና ለትውልድ አገሩ ያሰበ ምናልባት ካጤ ቴዎድሮስ በፊት ብዙ ሰው አይኖር ይሆናል።

ምዕራፍ 3

የአጤ ቴዎድሮስ ገብርዬዎች አልቀዋል የሉም!

አጤ ቴዎድሮስ ከገብርዬ ጋር የሚስተካከል ጀግና ያለ አይመስላቸውም ነበር። አተኳኩስ እንደ ገብርዬ በማለት ይረገረጉ ነበር። እርሳቸው ጀግና ስለነበሩ ጀግና ይወዱ ነበር። በዚህ ምክንያት ፊታውራሪ ገብርዬን በጣም ይወዷአቸውና ያከብሩአቸው ነበር።

ዛሬ ድረስ በአገር አንድነት ላይ ጀብድ የሚሠሩት ኢትዮጵያውያን እጃቸውን ለጠላት መስጠት እጅግ ነውራቸው ነው። ለምሳሌ ዓለም አቀፍ ዘመቻ ተደርጎ ኢትዮጵያውያን በተባበሩት መንግሥታት ኮሪያ ሲዘምቱ እንኳን እስከነፍሳቸው ሊማረኩ ቀርቶ ሬሳቸው ሳይማረክባቸው በዓለም ፊት ጀግንነታቸውን አስመስክረው ወደ አገራቸው በግልጽ ተመልሰዋል።

ኢትዮጵያውያን መቅደላ በጎራዴና በጦር ተፋልመዋል ወንዶች ይቅርና ወይዘሮ ምንትዋብ የአጤ ቴዎድሮስን ዘውድ አሳስወስድም ሲሉ ተገድለዋል:: በልጅነቴ ጎረምሶች "ውርደት ያከሳል" ሲሉ እሰማ ስለነበር ውርደት ምን እንደሆነ የተረዳሁት አሁን ነው:: ውርደት እውነትም ያከሳል:: ጀግና ውርደት አይወድም ራሱን አሳልፎ ይሰጣል ይህ ጀግና ሰው ዛሬ የለም::

ዛሬ በኢትዮጵያ ወንድ አለ ካላችሁኝ ውሸት ነው ወንድ የለም:: ወንዶች ቀደም ሙተዋል:: ወይዘሪት ብርቱካን ሴት ናት ዛሬ ባለው የሥነ መንግሥት ፖለቲካ ክፍፍል ወቅት ያለውን ሳይሆን በሕግ ምሁርነቷ በሀሰት አልፈርድም ብላ ከሥራ ተባራለች:: ስንቶቹ ወንዶች ሲፍረከረኩ ብርቱካን ወንድ ሆነች::

ይሳቅ ኃይለ ማርያም <u>የሌ/ኮሎኔል ወርቅነህ ገበየሁ ልዩ ሥራና የ1953ቱዓም</u> መፈንቅለ መንግሥት ትክክለኛ ገጽታ በተባለው መጽሐፍ ገጽ 121 "ኮሎኔል ወርቅነህ ከሸመቁበት ወደ ቀጨኔ ከሚወስደው መንገድ ከፍ ብሎ ከአንድ ደሳሳ ጎጆ ውስጥ እንደነበር ያዩ ሰዎች ተናግረዋል:: እንደሚሉትም ሁለት የጦር መኮንኖችና በነሱ በሚመሩ ወታደሮች አማካይነት ኮሎኔሉ የሸመቀበት ሥፍራ ጥቆማ እንደደረሳቸው የማስደንገጫ ተኩስ በመክፈት እጁን በሰላም እንዲሰጥ ይጠይቁታል::"

"ወርቅነህ ግን ይልቅ ለቤተሰቦቻችሁና ለልጆቻችሁ ስትሉ ወደ ቤታችሁ ብትመለሱላቸው ይበጃል:: እጄን አልሰጣችሁም፥እጄንም እንዳልሰጥ ቴዎድሮስ አስተምሮኛል:: *ሬሣዬን ከጥቂት ደቂቃዎች በኋላ ታገኙታላችሁ በማለት ምክር ይለግሳቸው ነበር" ሲሉ ጽፈዋል::*

ኮሎኔል ወርቅነህ ገበየሁ የቤተ መንግሥቱ ሜና ሲበዛባቸው ምርር ብለው አንድ ቀን የቴዎድሮስን ጽዋ ለመጎንጨት እገደድ ይሆናል ይሉ ነበር:: ይህን እያሉ ለምን ተናገሩ ከተባለ መቼም አንዳንዴ በመኳንንቶች በኩል ያለው ሥርዓት አገር ወዳድ ሁኖ ያለ ጉቦ ለመሥራት ለተሰለፉ ግለሰቦች ችግሮች ነበሩባቸው ለዚህም ይሆናል ይህን ቃል ይናገሩ የነበሩት:: በተለይም ልዩ ጸሐፊያቸው ከላይ የተጠቀሰውን መጽሐፍ ሲጽፉ ስንቴ ከመኳንንቶች ጋር ግጭት

እንደፈጠሩና ጄኔራሎች በወታደሮቻቸው አስተኩሰውባቸው እንደነበር ገልጸዋል::

ይሁኔ ዓለም ሰገድ <u>ፋና ወጊ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 27 "አንድ ቀን የቴዎድሮስን ጽዋ ለመጎንጨት እገደድ ይሆናል ሌ/ኮሎኔል ወርቅነህ ገበየሁ" ሲሉ ጽፈዋል:: ጄኔራል መንግሥቱ ንዋይ፤ ከታሰሩ በኋላ ለሚመረምራቸው ኃይል ድምጻቸው የተቀረጸበት ክር ላይ "ኮሎኔል ወርቅነህን የጠራሁት እኔ ነኝ መጨረሻም ቴዎድሮስ ብሎ ጽሑፍ ሲጽፍ አይቻለሁ" ሲሉ ተናግረዋል::

የኮሎኔል ወርቅነህ ገበየሁን ታሪክ ካነሣን አይቀር ሌላም የታሪክ መጽሐፍ መጥቀስ ይቻላል:: በተለይም ብ/ጄኔራል መልኬ ጌታሁን ከሌሎች ይበልጥ ኮሎኔሉን የሚያውቁ ናቸው:: እርሳቸውም ከላይ የተባለውን እንዲህ ሲሉ ይገልጹታል::

ብ/ጄኔራል መልኬ ጌታሁን <u>የትግል ፍጻሜ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 179 "ኮሎኔል ወርቅነህ ገበየሁ አሻፈረኝ እጄን እንዳልሰጥ ቴዎድሮስ አስተምሮኛል ብሎ በገዛ ራሱ ጥይቱን ጠጥቶ ሕይወቱን አሳለፈ" ሲሉ ጽፈዋል:: ሌላው ወያኔ ኢሕአዴግ አዲስ አበባን ሲቆጣጠር ምኒልክ ቤተ መንግሥት ራሳቸውን የገደሉ ብዙ ወታደራዊ ሞያ የነበራቸው ነበሩ:: ጀግና ማለት ለሀገሬ ለወገኔ ሲል ራሴን አሳልፌ እሰጣለሁ የሚል ነው::"

"ግንቦት 17 ወይም 18 ቀን 1971 ዓም ይመስለኛል አርማጭሆ ደርግ ከኢዲዩ ነባር አባላትና ከኢሕአፓ ጋር ጦርነት ገጥሞ ነበር ታዲያ ሻለቃ መከተ ተክሌ በደርግ የመጡት የጠገዴ ተወላጅ የኢዲዩ ሻንበል መስፍን ገብረ ማርያምን ከሰላሳ ጎራሽ ከሳሽናቸው ጋር ተሸክመው ሲወስዷቸው ሻለቃ መከተ ተክሌ "የቴዎድሮስ አሽከር የዐረብ ቅጥረኛ ማራኪ" እያሉ መስፍንን በመያዝ ይሄዱ እንደነበር ማታ ሲወጋ ሰምቻለሁ::

ታዲያ ምን ያደርጋል የአርማጭሆ ተኳሽ ለይቶ መታቸው ሞቱ:: ኢዲዩ መሥሪያ ቤቱ ሱዳን ነው:: ደግሞም ሱማሌ ኢትዮጵያን ስትወር ዝም ብሎ የነበረ በመሆኑ የዓረብ ቅጥረኛ ማራኪ ያሉት ሻለቃ መከተ ተክሌ ትክክል ናቸው:: ድርጅቶች በተዘዋዋሪ የዐረብ ቡችሎች ነበሩ ይህ ሊካድ አይችልም::

ጎብርዬዎች ለአገር ለደንበር ሲሉ ብዙ ጀግኖች አልቀዋል:: ሱማሌ ኢትዮጵያን በወረረችበት ወቅት ብዙ ጎብርዬዎች ለሀገራቸው መሥዕዋት ሁነዋል:: ሌላም ሌላ ብዙ ጎብርዬዎች ኢትዮጵያ አፍርታ ነበር ብቻ ነበር:: ምክንያቱም ዛሬ ወንድ ባለመኖሩ ነው:: ወንድ አለ ካላችሁኝ ማነው ወንዱ?

ወንድ ቢኖርማ በኢትዮጵያ መከፋፈል አይፈጠርም ነበር:: ወያኔን ዘረኛ ብሎ ከሶ ሌላ ድርጅት መሥርቶ ዘረኝነትን የሚያራምዱ ምሁራን ወንዶች ናቸው ከተባለ ወንዶች አይደሉም:: ወንዶች ቢሆኑማ ኑሮ አውሮፓና አሜሪካ ከፍተኛ ትምህርት ቤቶችን ዋሻ አድርገው ነገር ሲያመሳቅሉ ባልዋሉ ነበር:: ከአገር ቤት ያሉትም እንዲሁ ናቸው::

በስደት ያለነውም ፈሪዎች፣ጥቅም አሳዳጆች ነን:: ደፋሮች ብንሆንማ የአፋር ሕዝብ "እኛ ኢትዮጵያውያን እንጂ ኤርትራውያን አይደለንም" እያለ በወያኔ ኢሕአዴግ ባልተደበደበም ነበር:: ወንዶች ብንኖርማ ኑሮ የኢትዮጵያን መሬት ወያኔ ቆርሶ ለሱዳን ሲሰጠው የኢትዮጵያ ሕዝብ በሱዳንና በወያኔ ሲደበደብ አይሆንም ባልነው ነበር::

የጎንደር ሕዝብ ሱማሌን ሊወጋ የሄደው መሬቱ የራሱ መሆኑን በመረዳቱ ነበር:: ዛሬ ያሉት ግብዞች ምሁራን የሥነ መንግሥት የፖለቲካ መሪዎች የመተማ መሬት የጎንደሮች ችግር መስሎ ስለታያቸው መግለጫ እንኳን ሊያወጡ አልፈለጉም::

ጎበዜ ጣፈጠ አባ ጤና ኢያሱ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 50" እናንተ አንድ ልብ ከሆናችሁ በምቀኝነት እርስ በርሳችሁ ተዋግታችሁ ካላለቃችሁ በቀር አገራችንን ኢትዮጵያን ለሌላ ለባዕድ አትሰጧትም፥ክፉም ነገር አገራችንን አያገኛትም:: ነፋስ እንዳይገባባችሁ አገራችንን በያላችሁበት በርትታችሁ ጠብቁ! ወንድሜ ወንድሜ እየተባባላችሁ ተደጋገፉ::"

"የኢትዮጵያ ጠላት ባንድ ወገን ትቶ ባንድ ወገን ቢሄድና ድንበር ቢጋፋ በኔ ወገን ታልመጣ ምን ቸገረኝ ብላችሁ ዝም አትበሉ:: ያጠላት በመጣበት በኩል ሁላችሁም ሂዳችሁ አንድነት ተጋግዛችሁ ጠላታችሁን መልሱ፣እስከቤታችሁ እስቲመጣ ዝም ብላችሁ

አትጠብቁ"ሲሉ ተናግረው ነበር::ዳ/ዊ አጤ ምኒልክ ንግግራቸውን ሲዘጉ" ከዚህ ቃል የወጣ ጥቁር ውሻ ይውለድ" ብለው ነበር::

እኛ ከታሪክ የማንማር የአገር ጉዳይን የአንዱ ክፍለ ሀገር ችግር ብቻ አድርገን የምናይ በመሆናችን ወንዶች አይደለንም:: ጋንቤላ፣መተማ ሁመራ ወደ ሱዳን ሲከለል የሚጎዳው የኢትዮጵያን ሕዝብ ነው:: መሬቱ ድንግልና ያልተበላ በመሆኑ አሳቢ መንግሥት ቢኖርና ቢለማ ጥቅሙ የጎንደሬዎች፣የጎጃሞችና የጋንቤላዎች ብቻ ሳይሆን የመላ ኢትዮጵያ ጥቅም ነበር:: ይህን ያልተረዳን ብዙ ነን:: ለዚህም ነው ወንዶች አይደለነም የምለው:: ወንዶችማ ታሪክ ሠርተዋል::

ብ/ጀኔራል ካሣዬ ጨመዳ የጦር ሜዳ ውሎዎች ከምስራቅ እስከ ሰሜን በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 139 "ኮሉኔል ካሣ ገ/ማርያም እጅህን ለጠላት አትስጥ፣ሁልህም ራስህን በራስህ አጥፋ ብለው ትእዛዝ ከሰጡና ውጤቱን ከተመለከቱ በኋላ ራሳቸውን በራሳቸው ያጠፉ ጀግና ኢትዮጵያዊ ናቸው:: ሌላው ቀርቶ በአንጻሩ ሲፋለም የነበረው ሻዕቢያ ብቸኛ ጀግናና የናቅፋ አንበሳ የሚል ስያሜ ሰጣቸው" ሲሉ ጽፈዋል::

ሌላም ሻዕቢያ ምጽዋን ሲይዝ ቀን ኢትዮጵያውያን ከፍተኛ ትንቅንቅ በሚያደርጉበት ቀን ሆዳም ጀኔራሎች ወታደሩ ለሻዕቢያ እጁን እንዲሰጥ ጥሪ ሲያደርጉ ወንዶች ጥሪያቸውን መስማት ቀርቶ ከምንም ሳይቆጥሯቸው ለአገራቸው ክብር ወድቀዋል:: እንደ ጀኔራል ተሾመ ተሰማ አይነቶች ማለቴ ነው:: ምጽዋን ሻዕቢያ ለመያዝ ሲቃረብ ታሪካዊ ንግግር አድርገው ራሳቸውን የገደሉት ብዙ ጎብርዬዎች ነበሩ::

ታደሰ ቴሌ ሳልቫኖ ሞት የተፈረደባቸው 17 ሺህ የኢትዮጵያ ሠራዊት አይ ምፅዋ! በተባለው መጽሐፉቸው ገጽ 188 "በእውነት ዛሬ እኔ በሞት ብሸነፍም በታሪክና በመጭው የኢትዮጵያ ትውልድ ፊት አልሸነፍም:: የአጤ ቴዎድሮስን ዕድል በማግኘቴም በጣም እኮራለሁ" ብለው ከተናገሩ በኋላ አሚሚታቸውን ሲያስረዱ የዓይን ምስክሩ እንዲህ ሲሉ::

በገጽ 191" ከምፅዋ ወደብ ከሚገኘው ወታደራዊ ወደብ ሲደርሱም ለቀይ ባሕር ውኃ መገደቢያ በተሠራ ግንብ ጠርዝ ላይ ጀርባቸውን

ወደ ቀይ ባሕር ፊታቸውን ወደ ምፅዋ ከተማ አድርገው ቆሙ:: ቀጥለው በእጃቸው የነበረውን ክላሽንኮቭ ጠበንጃ ወደ ቀይ ባሕር ወረወሩት:: ከዚያም በወገባቸው ታጥቀውት የነበረውን ኮልት ሽጉጥ አወጡና የሽጉጡን አፈሙዝ በአፋቸው ጎርሰው የካቲት 9 ቀን 1982 ዓም 2.10 ሰዓት ሲሆን ቃታውን ሳቡት::"

"የሽጉጥ ተኩስ ድምፅ እንደተሰማም ወደ ጀርባቸው በቀይ ባሕር ውኃ ላይ ወድቀው ሰጠሙ:: ከጭንቅላታቸው የሚፈሰው ደም በቀይ ባሕር ውኃ ላይ ቀልቶ ይታይ ነበር:: ወዲያውም ይህን የጄኔራል ተሾመን ሞት በምስክርነት ቆመው ከአዩት መካከል ከ150 የማያንሱ የጦር መኮንኖችና ባለሌላ ማዕረግተኞች በሽጉጥ በእጅ ቦምብና በክላሽ ጠበንጃ ሕይዎታቸውን አጠፉ::"

"ከነዚህም መካከል ሻለቃ ሮሪሳ ዳዲ በእጅ ቦምብ፣ሻምበል ሽዋንታዬ ዓለሙ በማካሮቭ ሽጉጥ፣ሻምበል አዲሱ በማክሮቭ ሽጉጥ፣ሻምበል በሻ አማረ ናጂ በክላሽ ሻምበል ወንድወሰን በሽጉጥ 50 አለቃ ፈቃዱ ቦጋለ በክላሽ፣ወታደር ሽንገረፉ በክላሽ ሕይወታቸውን ያጠፉና በስም የሚታወሱ ናቸው:: ሌሎችም በብዛት ራሳቸውን ገድለዋል"::

"በአጭር ደቂቃ ውስጥ አካባቢው ሬሳ ሆነ:: ሌሎች ደግሞ ሻዕቢያን ገድዬ መሞት አለብኝ እያሉ ወደ ጠላት ወረዳ በመገስገስ ገድለው የሞቱም ነበሩ:: ወደ ጠላት እየሮጡ በእጅ ቦምብ ታንክና ተሽከርካሪዎችን እያቃጠሉ ራሳቸውን የገደሉ በሻዕቢያም የተገደሉ ጥቂት አልነበሩም"ይሉና::

ገጽ 193 " ኮሉኔል በላይ አስጨናቂ የኢትዮጵያን ሠንደቅ ዓላማ ለብሰው ከቀይ ባሕር ሆቴል በረንዳ ላይ በአንዲት ጥልፍልፍ የቃጫ ወንበር ላይ ተቀምጠው አጠገባቸው ለነበሩት ጥቂት አባላት መልእክት ያስተላልፋሉ:: "ጀግና ቢሞት በአልፍ አእላፍ ጀግና ይተካል:: የእኔ ታሪክ ለትውልድ ይቀራል ታሪክ ይናገር እንጂ እኔ ብዙ አልናገርም" የምትል መልዕክት ነች::"

"መልእክታቸውን እንደጨረሱ ፊታቸውን ወደምፅዋ ቅድስት ማርያም ቤተ ክርስቲያን አዙረው አማተቡና የክላሽኒኮቭ ጠበንጃቸውን አፈሙዝ ጎርሰው ቃታውን ሳቡት:: ለጥቂት ሰከንዶች አውቶማቲክ የክላሽኒኮቭ ድምጽ አስተጋባና ጸጥታ ሆነ:: የለበሱት

የኢትዮጵያ ሠንደቅ ዓላማ በላያቸው ላይ ደምቆ ይታያል:: ይህን ትዕይንት ሻዕቢያ ፎቶ ግራፍ አንሥቶታል::"

"በቪዲዮ ካሜራም ቀርጾታል:: የወታደራዊ ሽሚዝና ሱሪያቸውን ኪስ ሻዕቢያ ሲበረብር ከንፅሕና ወረቀት በስተቀር ምንም አላገኘም:: አንድ የሻዕቢያ ተዋጊ ኮሉኔል በላይ አስጨናቂ ለብሰው የተሠውበትን የኢትዮጵያ ሠንደቅ ዓላማ ከላያቸው ገፈፈና ክብሪት ጭሮ አቃጠለው" ሲሉ ጽፈዋል:: እኔ አለፍ አለፍ እያልኩ የጠቀስኩት እንጅ ብዙ አስደናቂ ታሪክ ንግግሮችን ሰብስበ አድርገው ጽፈውልናል::

ሻለቃ በዛብህ ጴጥሮስ የሊቅ ዶ/ር በየነ ጴጥሮስ ወንድም ታሪካዊ ንግግር አድርገው ነበር:: በደርግ መንግሥት ወቅት አየር አብራሪ የነበሩ ጀግና ነበሩ:: የኢትዮጵያ አየር ኃይል ከፍተኛውን ጀብድ የሠሩ መሆኑ አይዘነጋም:: በዚህ ወቅት እርሳቸው ሱማሌን ከሌሎች ወንድሞቻቸው ጋር የደበደቡና ድልም ያስደረጉ ናቸው:: ከዚያ በኋላ ሻዕቢያን ለመምታት ከአስመራ ተነሱ::

ታዲያ የሚያበሩት አየር በመመታቱ በሻዕቢያ እጅ ገቡ:: ለብዙ ዓመታት ናቅፋ ታስረው ቆይተው ነበር:: ኋላም ወያኔ አዲስ አበባን ሲቆጣጠር ተፈተው ነበር:: ሻዕቢያና ወያኔ ጦርነት ሲገጥሙ እኒህ ጀግና የገቡትን ቃል ኪዳን ሕይዎታቸውን ከፍለው ታሪክ ሠርተዋል:: እርሳቸው እንዳሉት አልቀረም ሕይወታቸውን ለአገራቸው ሰጡ:: ታሪካቸው ሰፋ ተደርጎ መጻፍ እንዳለበት አምናለሁ:: በ1972 ዓም ከታጠቅ ጋዜጣ ጋር ያደረጉትን ንግግር ከዚህ ዝቅ ብሎ የጻፍኩት መጽሐፍ ታሪካዊ ንግግራቸውን ዘግቦታል::

የአናብስት ምድር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 446 "ሻሊቃ በዛብህ ጴጥሮስ ኅዳር 21 ቀን 1972 ዓም ታጠቅ ከተሰኘው የጦሩ ጋዜጣ ጋር ባደረጉት ቃለ ምልልስ እኛ ብንሞት፣ሌላ ሰው ይተካናል፣ መተኪያ የሌላት ኢትዮጵያ ከሞተች ግን ተተኪው ትውልድ ስለሚሞት ዋጋ አይኖረውም::"

"የሀገርን ሉዓላዊነት ባስተማማኝ መጠበቅ ቆራጥነትና ልበ ሙሉነትን ይጠይቃል:: እኛ በሕይወት ቆመን እያየን ጠላት አንዲት ስንዝር

መሬት ከኢትዮጵያ ቀርሶ መሄድ ቀርቶ በአንድ እግሩ እንኳን ሊቆምባት አይችልም" በማለት የተናገሩ መሆናቸውን ጽፈዋል። እንዲሁም በስደት ዓለም ያሉ የኢትዮጵያ አየር ኃይል አባላት አንድ መጽሔት በ2000 ሺህ ዓ/ም አትመዋል።

<u>የኢትዮጵያ አየር ኃይል ትናንት እና ዛሬ</u> በተባለው መጽሔታቸው ገጽ 15 "በዛብህ ጠንካራ ጀግና ነው። መንፈሱ ብርቱና ተስፋ የማይቆርጥ መኮንን ነው። በዛብህ ከእግዚአብሔር ካልመጣ በስተቀር ወይም ሰው ሆን ብሎ ካልጎዳው በስተቀር አይሞትም ይሉታል። ተመልሶም ለልጆቹ አባት ለኢትዮጵያ ሕዝብም አለኝታ ይሆናል። ጀግና ሰው አይሞትም እንደገና ይመጣል። በስሙ እንደገና አየር ኃይልንም አገሩንም ቤተሰቡንም ያኮራል" ሲል መጽሔቱ ጽፏል።

የደርግ መንግሥት በወያኔ ጉዳት ደርሶበት ከትግራይ ሲወጣ ብ/ጄኔራል አዲስ አግላቸው ብ/ጄኔራል ለገሠ አበጀ፤ ራሳቸውን ገድለዋል። እነዚህ ጀግኖች መጥፎ ድርጊት መንግሥት የፈጸመ መሆኑን በመረዳት ቋሚ ታሪካቸውን ለመጭው ትውልድ ትተው አልፈዋል።

ኢዮስ አባተ እንዳለ ሻምበል <u>ጄኔራሎች</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 73 "በተሸናፊነት ወደ አዲስ አበባ ሲመለስ በትግራይ ግንባር የሠራዊቱ አዛዦች የነበሩት ብ/ጄ አዲስ አግላቸው፣ብ/ጄ ለገሠ አበጀ፤ራሳቸውን እንዲገድሉ ምክንያት ሆኑ" ሲሉ ጽፈዋል።

ጀግና ማለት ለአገሩ ሲል ምሎ የገባበትን መወጣት ማለት ነው። ውርደት መሆኑን ተገንዝበው ለአገራቸው አንድነት ሲሉ በተጠቂነት ከመመለስ መሞትን መረጡ። እነዚህ ጄኔራሎች የአንድነት ታሪካቸው ለወደፊቱ ይበራል እንጂ አይሞትም።

የአጤ ቴዎድሮስ ገብርዬዎች ሙተዋል አልቀዋል!የሉም የቀሩት አገር ሻጮች የደጃዝማች ንጉሤ ወልደ ሚካኤል አይነቶች ናቸው። የአጤ ቴዎድሮስ ገብርዬዎች ደማቸው ለአገራቸው የፈሰሰ በአጽማቸው ላይ ታሪክ የሠሩ ናቸው። አሁን የሉም? ምናልባት እግዚአብሔር ሰላም ለኢትዮጵያ ሕዝብ ይውረድ ብሎ ፊቱን ካዞረ አንድ ቀን ጀግና ገብርዬ መወለዱ አይቀርም! ተስፋ አለኝ።

ብዙ ወዳጆቼ ዛሬም ቢሆን የአጤ ቴዎድሮስ ገብርዬዎች አሉ ይሉኛል። እኔ ግን የአጤ ቴዎድሮስ ገብርዬዎች ወንዶች የሉም ብያለሁ! ጀግና በአገሩ አይሸማገልም!አገር ወዳድ በአገሩ በዳር ደንበሩ ገንዘብ አይቀበልም። የአጤ ቴዎድሮስ ገብርዬዎች ይህን ካደረክልኝ ይህን አደርግልሃለሁ አላሉም! ስለዚህ በዚህ ጸሐፊ እምነት ዛሬ ገብርዬዎች የሉም ብሎ ያምናል።

በቅርቡ ወታደራዊ የታሪክ መጻሕፍት ተደጋግመው ወጥተዋል። እነዚህን ወታደራዊ የታሪክ መጻሕፍት ሳነብ ወንድ ኢትዮጵያ ነበራት ነገር ግን ወንዶች ሙተዋል። መጥፎም ይሥሩ ደግ አገራቸውን ለመጠበቅ የተሰለፉ ከተራ ወታደር እስከ ጄኔራል ነበሩ ሙተዋል። ወንዶች አልቀዋል ፈሪዎች አስገድለዋቸዋል። ሱዳን ሳለሁ ፊታውራሪ አውደው ሀበሻና ፊታውራሪ አብርሃ መሸሻ ሲጫወቱ የሰማሁት ታሪክ ነበር።

የተፈጸመበትን ቦታ አልጠቀሱትም ታሪኩን ያወጉት ፊታውራሪ አውደው ሀበሻ፤ ኢትዮጵያዊ ጎጃሜ ሲሆኑ "አንዴ ጦርነት ላይ የኛን ወገን ጨረሱብን አካባቢውን አሰሳ ስናደርግ ወንዶች ጠፉብን። ደክሞን ስንመለስ ከአንዱ ቤት ብንገባ ወንዱ ቀሚስ ለብሶ ከወፍጮው ቆሞ አገኘነው። ወንድ ነህ ስንለው ሴት ነኝ አለን። በአፈሙዝ ቀሚሱን ከፍ ሳደርገው ብልቱ ሲታይ ይህ ምንድነው ስለው "ያአለዛሬ አላየሁትም አለን" አሉ።

ዛሬ ወንድ በኢትዮጵያ አለን ከተባለ ያለዛሬ አላየሁትም እንዳለው ፈሪ ያለውንና ለሆዱ ያደረውን ከቆጠራችሁት አዎ ልክ ነው አለ ልትሉ ትችሉ ይሆናል። በእኔ እምነት ግን በአገር ቤት ሆነ በስደት አገር "እምቢ ለሀገሬ ለኢትዮጵያ" የሚል ወንድ የለም። ስለዚህ የወንድ ገብርዬ አልቋል የለም። በኢትዮጵያ ዛሬ የወንድ ገብርዬዎች ስላለቁ፤ ጀግና ገብርዬዋን ዳኛ ብርቱካን ሚደቅሳን ጠይቁ፤

ምዕራፍ 4

የአጤ ቴዎድሮስ አካልዬዎች ጥቂቶች አሉ!

ዮሐንስ ም 13፥14 "እኔ ጌታና መምህር ስሆን እግራችሁን እንዳጠብሁ እናንተ ደግሞ እርስ በርሳችሁ እግራችሁን ትተጣጠቡ ዘንድ ይገባችኋል" ሲል ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶ አስተምሮአቸዋል። የተማሩትን ትምህርት በተግባር ካዋሉት ሊቆች መካከል አንዱ መምህር አካለወልድ ነበሩ።

ለምሳሌ "ትሕትና ግብረ ገብነት የተማሩትን ለምእመናን ማስተማር ራስ ወዳድ አለመሆን የቤተ ክርስቲያንን ትምህርት ጠንክሮ መማርና ማስተማር ምእመናኑ እንዳይጎዱ ማሰብና" ሌሳም ሌላ የፈጸሙ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ያስተማረውን ትምህርት በተግባር የፈጸሙትን "መማር እንደ አካልዬ አተኳኮስ እንደ ገብርዬ" በማለት አጤ ቴዎድሮስ ከሚያደንቋቸው አንዱ መምህር አካልወልድ ነበሩ።

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የሰንበት ትምህርት ቤቶች ማ/መምሪያ ማኅበረ ቅዱሳን ፍሬ ሊቃውንት በተባለው መጽሐፍ ከገጽ 1 እስከ 12 ስለ መምህር አካለ ወልድ የቀለም ስውነት ታሪክ ጠቅሶ መዝግቦታል።

ሌሎችም የታሪክ መጻሕፍት ብቻ ሳይሆን በቃል ሲነገር የቆየው አልፎ አልፎ በመጽሐፍ ሲጠቀስ የቆየው የመምህር አካለ ወልድ ታሪክ ራሱን ችሎ ከቅኔዎቻቸው ጋር ታትሞ ለንባብ በቅቷል።

የመምህር አካለ ወልድ ሠርፀ ወልድ የሕይወት ታሪክ እና ቅኔዎቻቸው በተባለው መጽሐፍ ታትሞ ወጥቷል። መጽሐፉ የሚያብራራው ልጅ (አጤ)ኢያሱ ፎቶ ያስነሷቸው መሆናቸውን ሲሆን ምስላቸውን ለማግኘት ችለናል። ከፍ ተብሎ የተመለከተው ምስል የመምህር አካለ ወልድ ፎቶ ነው።

አጤ ቴዎድሮስ ለክርስቲያኑ እና ለእስላሙ አንድ በሬ ሰጡአቸው። የክርስቲያኑ ዋና መምህር አካለ ወልድ ሲሆኑ በእስላሙ ደግሞ ሸህ ሁሴን ጅብሪል ነበሩ። በዚህ ወቅት ሁለቱ የሃይማኖት መሪዎች ተፋጠጡ። በእድሜ ሸህ ሁሴን ይበልጣሉ። ታዲያ መምህር አካለወልድ ለሸሁ "ረዱት" አሉአቸው።

ሸሁ አረዱት ሥጋውን ከተካፈሉ በኋላ መምህር አካለ ወልድ በመስቀል ባርከው ሥጋውን በካራ ወጉት በዚህ ጊዜ ደም ወጣው ይላል። ከሌላ የታሪክ መጽሐፍ ላይ ደግሞ ሥጋውን ከተካፈሉ በኋላ መምህር አካለ ወልድ ሲባርኩት ሥጋው ተንቀጠቀጠ ይላል። የሁለቱ ድርሰት ተመሳሳይ ሲሆን አንዱ ሥጋው ተንቀጠቀጠ ሲል ሁለተኛው ሥጋውን በካራ ሲወጉት ደም ወጣው ይላል። ሁለቱ በዚህ ወቅት የሆነውን የአጤ ቴዎድሮስ ስላይ ሂዶ ለአጤው የነገራቸው ደግሞ የአንደኛውን ታሪክ የሚደግፍ ነው።

አጤ ቴዎድሮስ ችሎት ውለው ቤታቸው ሲሄዱ አርደው የሚበሉት ከብት ላኩላቸው ታዲያ ምን እንደሚል አዳምጥ ተብሎ የተላከው ሰው የሆነውን ሁሉ አይቶ ወደ አጤ ቴዎድሮስ ሲመለስ "እህ ምን ሆነ" ብለው ሲጠይቁት "ሸህ ሁሴን ጅብሪል አረዱት ሥጋውን ተካፈሉና መምህር አካለ ወልድ ድርሻቸውን ወስደው ሲባርኩት ሥጋው ተንቀጠቀጠ" ሲላቸው አጤ ቴዎድሮስ "እሱን ተወው የደብተሮች ነው። የተባባሉትን ንገረኝ"ሲሉ አቋርጠውታል።

መምህር አካለ ወልድ ሠርፀ ወልድ የሕይወት ታሪክ እና ቅኔዎቻቸው ከተባለው መጽሐፍ ገጽ 33 "አጤ ቴውድሮስ ከብት ለክርስቲያኑና ለእስላም እንዲካፈሉ በሰጡበት ጊዜ ስለነበረው ሁኔታ ተሰፋዬ ብርሃኑ በአራት ዐይናዎቹ መጽሐፍ ሲተርኩ ሸህ ሁሴን ጅብሪል የኖሩበት ዘመን በዳ/ዊ አጤ ቴዎድሮስ ጊዜ የታወቁት መምህር አካለ ወልድ የኖሩበት ዘመን ስለነበር በእነርሱም ዘንድ እውቅናና ከበሬታ ማግኘታቸው ተረጋግጧል።

በተለይም ከሊቀ ከመምህር አካለወልድ ጋር የነበራቸው ወዳጅነት የጠበቀ እንደነበር ይታወቃል።ለክርስቲያንና ለእስላም በመካከላቸው በሚነሣ ውይይት ሁለቱም በፈጣሪ የበላይነት ላይ አንድ ዓይነት አቋም እንደነበራቸው የሰው እውቀት መግለጫ መነሻና መድረሻ

አንድ ፈጣሪ ብቻ በመሆኑ ላይ ስምምነትና ከፍተኛ መግባባት እንደነበራቸው ከታሪካቸው መረዳት ይቻላል::

ለክርስቲያንና እስላም በእርድ ምክንያት ሁለቱ የተለያየ ገበታ ማዘጋጀት አግባብ ያለመሆኑን ለማሳመን አንድ እርድ እንደ ሃይማኖታቸው ባርከው ባንድ ማዕድ መቀረሳቸውም በአድናቆት ይጠቀሳል:: ለሁለቱ ታላላቆች ይህንን ታላቅ ተግባር አጤው በከፍተኛ መደነቅ አክብሮታቸውን እንደገለጹላቸው ይነገራል::

በመስመአብ ተጀምሮ በበስሚላ አለቀ
የሚመጣው ዘመን አለቀ ደቀቀ
በአንድነት እርደዋት ላሟን ሲበሏት
ያዐረቢ እሳህ ኃይሉ ይሙት
እኛን አታድርሰን እንዲህ አለው ወቅት::

በማለት ሸህ ሀሴን ጅብሪል የትንቢታቸውን ንግግር የጀመሩት ከዚህ በኋላ ነው" ሲሉ ጽፈዋል:: አጤ ቴዎድሮስ ካህን አይወዱም ተብሉ ይነገራል:: ነገር ግን ከነገሡ አንሥቶ ካህንና ታቦት እርሳቸው በሄዱበት ሁሉ ተለይቶአቸው አያውቅም:: የማይወዱት ሰነፍ ቄስን ነው!የፈረሰ ጭራውን አሣምሮ ራሱን በአስር ክንድ ሻሽ ጠምጥሞ ዳዊት በብብቱ አንግቶ ሲጠይቁት አጥጋቢ መልስ የማይሰጠውን ካህን አይወዱም::

የተማረ እንደ መምህር አካለወልድ አይነቱንማ እንግዲያ ሲረግረጉባቸው ይውሉ ነበር:: አጤ ቴዎድሮስ ያልተማረን ቄስ የሚጠሉት ወደው አይደለም:: የተጠየቁትን የማይመልሱ የመጽሐፍ ቅዱስን ቅደም ተከተሉን ማውጣት የማይሆንላቸው በመሆናቸው ነው::

መምህር አካለ ወልድ ጠሎ ክፍለ ሀገር ቦሩ ላይ ወንበር ዘርግተው ወንጌልን ማስተማር ጀመሩ:: 2ኛው አጤ ተክለ ጊዮርጊስም ሆኑ 4ኛው አጤ ዮሐንስ 2ኛው አጤ ምኒልክ ሆኑ (አጤ) ልጅ ኢያሱ ሳይነኩአቸው ከደጃ ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ምኒልክ ዘመን ደረሱ::

ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ለምእመናኑ መጽሐፍ ቅዱስ በሚገባው ቋንቋ በአማርኛ እንዲተረጎምላቸው ከራሳቸው ልጆች ጳጳሳት እንዲሾሙላቸው መጣራቸው አይዘነጋም:: ከመጀመሪያዎቹ የኢትዮጵያ 5 ጳጳሳት መካከል አብዛኛዎቹ ከመምህር አካለ ወልድ ቦሩ፤ የትርጓሜ መጻሕፍትን የተማሩ ነበሩ::

ዲያቆን መርሻ አለኸኝ <u>ዜና ጳጳሳት ኢትዮጵያውያን</u> በተባለው መጽሐፉ ገጽ 88" በጎንደር የጀመሩትን የመጻሕፍት ትርጓሜ ትምህርት የበለጠ መማር እንዳለባቸው ሕሊናቸው ስላነሣሣቸው በወቅቱ ስመ ጥር ወደሆኑት ወደ መምህር አካለ ወልድ ዘንድ ተሻገሩ:: በዚያም ሐዲሳቱን በሚገባ በማስፋፋትና ቅኔውን ከነምሥጢሩና ከነአገባቡ ጠንቅቀው ለቅኔ መምህርነት በቅተዋል" ሲል ጽፏል::

ከመምህር አካለ ወልድ ይህን የተማሩት ከመጀመሪዎቹ በ1921 ዓም ጵጵስና ከተቀበሉት ኢትዮጵያውያን መካከል ብፁዕ አቡነ ሚካኤል ናቸው:: ብፁዕ አቡነ ሚካኤል በ1929 ዓም በደቡብ ኢትዮጵያ አርበኞችን በማነሣሣት ፀረ ጣልያን ቅስቀሳ በማድረግ ላይ ሳሉ ጣልያን የገደላቸው ሲሆኑ በቀዳማዊ አጤ ኃይለ ሥላሴ ዘመን ሐውልት እንዲሠራላቸው አለመደረጉ ይታወቃል::

በዘመነ ደርግ ብፁዕ ወቅዱስ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ከሞቱበት ቦታ ላይ መታሰቢያ ሐውልት ለመሥራት ጥዋት ሲሔዱ ማታውን ከደርግ ጽፈት ቤት ተብሎ ስልክ ተደውሎ "የአቡነ ሚካኤልን ሐውልት ለመትከል ጋትርያርኩ መሄድ የለባቸውም" ብሎ ተናግሮ ስልኩ ተዘጋ::

ዜና ጳጳሳት ኢትዮጵያውያን በተባለው መጽሐፍ ገጽ 93 "ብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለ ሃይማኖት በጎሬ ከተማ መታሰቢያ የሚሆን ሐውልት ሊያቆሙላቸው ቀን ቆርጠው፤ዜና ሕይወታቸውን ለማዘከር ጽሑፎች ተዘጋጅተው እንደ ነገ ሊሄዱ እንደ ዛሬ ማታ ምክንያቱ ባልታወቀ ሁኔታ ከደርግ ጽ/ቤት ተደውሎ እንዳይሄዱ ተብለው ሐሳባቸውን ተግባራዊ ሳያደርጉ ቀርተዋል" ሲሉ ጽፈዋል::

ዛሬ ልዑል እግዚአብሔር ይክበር ይመስገን በብፁዕ ወቅዱስ አቡነ ተክለ ሃይማኖት ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ዘኢትዮጵያ ዘመን ወደ 5

የካህናት ማሰልጠኛ ትምህርት ቤት ተቋቁሞ ጥሩ የመጽሐፍ ቅዱስ ገበሬዎች በቅለዋል። በተለይም ብፁዕ አቡነ ጎርጎርዮስ ወጣቶችን በመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ኮትኩተው ማስተማራቸው አይዘጋም።

ብፁዕ አቡነ ጎርጎርዮስ ካስተማሯቸው አንዱ አባ ወልደ ትንሣኤ አያልነህ ሲሆኑ ሌሎች በተለያዩ ትምህርት ቤት የተማሩ ብዙ አካልየዎች በቅለዋል። በተለይ በዚህ በስደቱ ዓለም ባለንበት የኢትዮጵያ ቀጥተኛ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ምእመናንን በማጽናናት ላይ ያሉ አካልዬዎች ከብዙ በጥቂቱ አባ ወልደ ትንሣኤ አያልነህና አባ ገብረ ሥላሴ ጥበቡ፤ አባ ጽጌ ድንግል ደገፋዉ፥ አባ ቃለ ጽድቅ፤መምህር አንዱዓለም ዳግማዊ መምሕር ልዑለ ቃል አካሉና፤ቀሲስ መብራቱ፤ቀሲስ መላኩ ባወቅ፥ ዲያቆን ተከስተ ብርሃን አድማሱ፥ ስማቸውን ያልጠቀስኳቸው ብዙ አካልየዎች በተለይም በዚህ በስደቱ ዓለም አሉ።

በነገራችን ላይ የአባ ወልደ ትንሣኤ አያልነህን ተግባር ሳስተውል ትዝ የሚለኝ የገላትያን መልዕክት ይሆናል። ቀደም በቤተ ክርስቲያን ውስጥ አስመሳይ ክርስቲያኖች ተነሥተው ነበር። ታዲያ ቅዱስ ጳውሎስ ሁለመናውን ትቶ ለቤተ ክርስቲያን አንድነት ሲል ሲታሰርና ሲንገላታ የነበረ ሐዋርያ ነበር።

ታዲያ ቢጽ ሐሳውያን በሐዋርያው ጳውሎስ ላይ ከፍተኛ የስም ማጥፋት ዘመቻ ከፈቱበት። እርሱም በመጀመሪያ የተመረጠው በእግዚአብሔር ስለሆነ እስከ መጨረሻው ለክርስትና ታግሏል። በዘመናችንም አባ ወልደ ትንሣኤ አያልነህን ተቃዋሚያቸው ቢበዛም ለማንም ግድ ሳይሰጣቸው ከአህጉር አህጉር ወንጌልን እየሰበኩ ያሉ የዘመናችን መምህር አካለወልድ ናቸው።

ክፍል አሥራ አንድ

ምዕራፍ 1

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ በአጤ ቴዎድሮስ ላይ!

ቅድሚያ ተአምረ ማርያም የተባለው መጽሐፍ በተመለከተ ሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌ አትላንታ ባለ ሬዴዮን *ቃለ ምልልስ ሲያደርጉ ሰምቻ ነበር። ምናልባት በ1997 ዓም ሳይሆን አይቀርም። ምክንያቱም "እንኳን ለአዲሱ ዓመት በሰላም አደረሰዎ" በማለት ቀሲስ ኤፍሬም ሲሉ ይሰማሉ። ይህ የነፋስ ድምጹ ካሴት የሬዴዮን* ክር ከእጄ የገባው ግንቦት 1997 ዓም ሲሆን ከዚህ ክር ላይ ሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌ በተአምረ ማርያም ውስጥ የተጠቀሱትን አንድ ባንድ ባይገልጹም መጽሐፉ መታረም እንዳለበት አሳስበዋል።

ፕሮፌሰር ጌታቸው ኃይሌ <u>አትላንታ ሬዴዮ</u> *"ተአምረ ማአርያምን እኮ ውስጡን የመረመርነው እንደሆነ ብዙዎች አሉ ሊነገሩ የማይገባቸው ሁሉ ከዚያ ውስጥ ገብተዋል"። ካሉ በኋላ"* የተሥፋ ገብረ ሥላሴ ማተሚያ ቤት መጻሕፍቱን ሁሉ እያመጣ ማተሚያ ቤት እያሳተመ በሀገሩ ሁሉ አሰራጭቶታል።

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ተሰብስበው አይተው ይኸ ቤተ ክርስቲያን የምትቀበለው ነው ተብሎ መጀመሪያ መወሰን አለበት። አለዚያ ማንም ግእዝ አወቀ እየተባለ ሃይማኖቱን በደንብ ሳይመረምር ዝም ብሎ የሚጽፈውን ሁሉ የሥነ ጽሑፍ ክፍል አድርገን እንቀበለዋለን እንጂ የሃይማኖት ክፍል አድርገን አንቀበለውም" ሲሉ ሊቀ ጠበብት ሰፋ አድርገው ተናግረዋል።

<u>እቶ መልኩ በላይነህ</u> "ተአምረ ማርያም የተባለውን መጽሐፍ አለህ ወይ?" በማለት ጠየቁኝ። እኔም መጽሐፉ ከእጄ አለመኖሩን ነገርኳቸው። እርሳቸውም አጤ ቴዎድሮስንና አጤ ምኒልክን የሚመለከተውን አባዝተው ላኩልኝ። ሳነበው ላምን አልቻልኩም። ምክንያቱም ተአምረ ማርያም ቀደም ሲል የተጻፈ መጽሐፍ እንደሆነ

እረዳለሁ:: የቤተ ክርስቲያንን መጽሐፍ እንደዚህ ግለሰቦች አጠላግደውና አወዛግዛገረው የሚጽፉት አልመሰለኝም ነበር:: የታሪክ መጻሕፍትን አስመልክቶ የተዛባ ነገር ሳገኝ ቀድሜ የምጠይቃቸው አባ ተሥፋ ማርያምን ነው:: እርሳቸው ደግሞ ያሉት አዲስ አበባ ነው:: ታዲያ ይህን የተአምረ ማርያምን መጽሐፍ ሳገኝ ቀድሜ ወደ አባ ተሥፋ ማርያም ሞገስ በስልክ አነጋገርኳቸው::

<u>አባ ተሥፋ ማርያም</u> ሞገስን፣ ሰላምታ ከተለዋወጥን በኋላ የእኔ ጥያቄ "1ኛ አባ ተአምረ ማርያም የተባለው መጽሐፍ የተጻፈው መቼ ነው? 2ኛ ከጥንቱ፡ ተአምረ ማርያም ላይ ስለ አጤ ቴዎድሮስ አስመልክቶ ተጽፎአል ወይ? 3ኛ ስለሌሎች ነገሥታትስ ከተአምረ ማርያም ላይ የተጻፈ አለበት ወይ?" የሚል ጥያቄ አቀረብኩላቸው::

አባ ተሥፋ ማርያም መልስ" ተአምረ ማርያም የተጻፈው በ15ኛው ክፍለ ዘመን ሲሆን በኢትዮጵያውያን የተጻፈ ነው! የጥንቱ ተአምረ ማርያም በእጄ ይገኛል:: ከጥንቱ ተአምረ ማርያም ላይ የአጤ ቴዎድሮስ ሆነ ሌሎች ነገሥታት ታሪክ አልተጻፈበትም:: ዛሬ አንዱን ክፍለ ሀገር ማወደሻ የጠሉትን ግለሰብና ክፍለ ሀገር ማርከሻ ሊያደርጉት የተነሡ ግለሰቦች መኖራቸውን ሰምቻለሁ:: ትረካው ከንቱ ነው"በማለት መልሰውልኛል:: ከዚሁ አሜሪካን አገር አንድ ወዳጄን ጠይቄ ነበር::

<u>መሪ ራስ ኤ.ኤም አማን በላይ</u> "ጋሼ አማን ከተአምረ ማርያም ላይ አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ የተጻፈበት መጽሐፍ አይተው ያውቃሉ?"ስላቸው "በየወቅቱ የነበረውን የሚመዘግብ መዋዕለ ዜና እንጂ ተአምረ ማርያም መጽሐፍ ሊሆን አይችልም:: ተአምረ ማርያም እኮ አንዴ ተጽፎ የተቀመጠ መጽሐፍ ነው:: በግእዝ የተጻፈ በመሆኑ እንዳለ ይተረጎማል እንጂ አይጨመርበትም" አሉኝ:: እንዲሁም አንዴ አባ ቃለ ጽድቅን አትላንታ ከዘመድ ቤት አግኝቻቸው ሥለ ተአምረ ማርያም ተነሥቶ ጨዋታ ላይ ይህን አሉኝ::

<u>አባ ቃለ ጽድቅ ቀጸላ</u> "አንተ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ተጻፈበት ብለህ ትገረማለህ! አቡነ ጳውሎስን አስመልክቶና ያልጠፋችውን የግሼን ማርያም ጽላት ተሰርቃ ነበር:: ታቦትዋን አቡነ ጳውሎስ ከአዲስ አበባ ግሼን ወስደው አስገቧት ተብሎ ተጽፎበታል:: ብዙ

አዳዲስ ታሪክ ገብቶበታል አትገረም" አሉኝ:: ከዚያም መጽሐፍ ለማስመጣት ስልክ ወደ አዲስ አበባ ደወልኩኝ "ተአምረ ማርያም የተባለ መጽሐፍ ላኩልኝ" አልኳቸው::

ሰዎቹም "3 ተአምረ ማርያም የትኛውን እንላክልህ" አሉኝ:: እኔም ሁሉን ላኩልኝ ስላልኩኝ 3 ተአምረ ማርያም መጻሕፍት ላኩልኝ:: ሳነበው በጣም ገረመኝ:: በተለይ አባ ቃለጽድቅ የነገሩኝን የግሼን ማርያም ጽላት አስመልክቶ በ1985 ዓም ከመጽሔት ላይ የወጣውን ታሪክ ከታምረ ማርያም ላይ ተጽፎ በማንበቤ ደነገጥኩኝ::

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ማተሚያ ቤት ታተመ <u>ተአምረ ማርያም</u> በግዕዝ እና በአማርኛ በ1961 ዓም ሲታተም ከዚህ በታች የተጠቀሰውን መጽሐፍ እንደሚጽፉ ቃል ሲገቡ "ይህ ተአምረ ማርያም ለጊዜው በ111 ምዕራፍ ተከፍሎ በ402 ገጽ ተደልድሎ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ ምእመን በመጠነኛ ዋጋ እየገዛ በመረጠው ወይም በፈለገው ቋንቋ ለመጸለይ እንዲችል በማሰብ በጥንታዊውና በዘመናዊው የኢትዮጵያ ቋንቋችን ማለት በግዕዝና በአማርኛ ተዘጋጅቶ የቀረበ ነው::

ለሚቀጥለው ጊዜ ግን የእመቤታችን ተአምራቷ ብዙ ቸርነቷ ሰፊ ስለሆነ ሌሎች የተአምራቷን መጻሕፍት ከየገዳማቱና አድባራቱ በመሰብሰብና በማመሳከር ላይ ስለሆንኩ እነዚሁ መጻሕፍት አሁን ታትሞ ከወጣው መጽሐፍ ጋር 800 ምዕራፍ በሺ.600 ገጽ ያላነሡ ሆነው እትሜ በሥራ ላይ እንደማውላቸው ባለሙሉ ተስፋ ነኝ" ሲሉ ጽፈዋል:: ነገር ግን የታተመው መጽሐፍ ገጽ 2059 ገጽ ነው::

ተስፋ ገብረ ሥላሴ ተ<u>አምረ ማርያም</u> ስድሳ አራቱ ታምር የያዘ በ1986 ዓም የታተመ 369 ገጽ ያለው መጽሐፍ በገበያ ላይ ውሏል:: ከላይ በ1961 ዓም ሆነ በ1986 ዓም ከታተመው ተአምረ ማርያም አጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ አልተጻፈም ነበር:: በ1961 ዓም ቃል በገቡት መሠረት በ1988 ዓም ተአምረ ማርያም ተብሎ የሥነ መንግሥት የፖለቲካ መጽሐፍ ታትሟል::

የሚገርመው ነገር ደግሞ የአጤ ቴዎድሮስን ጨካኝነትና የአጤ ምኒልክን ቸርነት ብቻ ሳይሆን የብፁ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስን ቅዱስነት ሳይቀር ጽፈዋል:: ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ፣ ታቦትም

ሊያስቀርጹላቸው መብት ሊኖራቸው ይችላል። ነገር ግን በሃይማኖታችን መጻሕፍት ላይ እንደዚህ ተደርጎ መጻፍ አይገባም።

ተስፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ "ተአምረ ማርያም እመቤታችን ያደረገችው ተአምር ከብዙው እጅግ በጥቂቱ ባለ አራት መቶ ሁለት ምዕራፍ በግዕዝና በአማርኛ በመጀመሪያ የእሑድ መቅድም ከነሐተታው የጥንት ሊቃውንት እንደጻፉትና እንደተረጎሙት" የሚለው መጽሐፍ የታተመው ሚያዝያ 1988 ዓም ሲሆን አጤ ቴዎድሮስን በተመለከተ ተአምር 358. 359.360 ላይ ጽፈዋል።

ከላይ በ1961 ዓ.ም ቃል የገቡትን በ1986 ዓም ያልጻፉትን በ1988 ዓም ሲመጡ እንዲህ አሉ። "ይህን በ402 ምዕራፍ የተከፈለና በ2059 ገጽ የታቀፈ የእመቤታችን ተአምር ከ13 ዓመት ማሰባሰብና ማዘጋጀት በኋላ ለእመቤታችን ለ1939 ዓመት የዕረፍቷ መታሰቢያ ሆኖ ይቆጠርለት ዘንድ በግል ንብረቱ ባቋቋመው ማተሚያ ቤት. በ1988 ዓምተ ምሕረት አሳተመው" ሲሉ ጽፈዋል።

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ ተአምረ ኢየሱስ በግእዝና በአማርኛ በተባለው መጽሐፋቸው መግለጫ "ቀደም 111 ምዕራፍ ብቻ ተወስና የነበረችውን የእምቤታችን ተአምር ወደ 404 ምዕራፍ ከፍ በማድረግ በግዕዝና በአማርኛ አዘጋጀቼና አትሜ" ሲሉ ጽፈዋል። ስለ አጤ ቴዎድሮስ ጭካኔ ሲጽፉ ስለ አጤ ምኒልክ አማኝነትና ስለ አድዋ ጦርነት ከመጻሕፍት ላይ ስለወሰዱት በታምረ ማርያም በማመካኘት የታሪክ መጽሐፍ ጽፈዋል።

በተሥፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ የነገሥታት ታሪክና እይታ ተብሎ ቢጻፍ ጥሩ የሥነ መንግሥት የፖለቲካና የታሪክ መጽሐፍ ሊወጣው ይችላል። አልያም ደግሞ ሊቀ ጠበብት ጌታቸው ኃይሌ እንዳሉት "የሥነ ጽሑፍ ክፍል አድርገን እንቀበለዋለን" ባሉት መሠረት ማሃይምነትን ለማጥፋት ሰዎች የተነሡ እንደሆኑ አድርገን ልንቀበለው እንችላለን። በነገራችን ላይ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ በዚህ ብቻ ሳያበቁ ሌላም አስገራሚ ታሪክ ጽፈዋል።

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ ጸሎት ዘዘወትር በልሳነ ግዕዝ መጣጥፍ ገጽ 2 "የግእዝ ጸሎት የታመመ ይፈወሳል፤ ላጣ ለተራበ ምግብ ያስገኛል፤ ከምቀኛ ያድናል፤ ከክፉ ሁሉ ይሠውራል፤

ሰይጣናት አይቀርቡትም፤ ያበደ አእምሮውን ያውቃል፤ በግእዝ ጸሎት የሞተ ይነሣል" ሲሉ ጽፈዋል።አንባብያን ስርክ እንዲጸለዩበት የተመዘገቡት ጸሎቶች ደግሞ እነዚህ ናቸው።

1ኛ በስመ አብ	2ኛ ነአኩተከ
3ኛ አቡነ ዘበሰማያት	4ኛ በሰላመ ቅዱስ
5ኛ ጸሎተ ሃይማኖት	6ኛ ስብሐት ለአብ
7ኛ ቅዱስ ቅዱስ	8ኛ ሰላም ለኪ ናቸው።

እነዚህን የቃል ትምህርቶች በልጅነቴ የቆጠርኳቸው ናቸው። ከነዚህ ጸሎቶች መካከል ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ያስተማረው አቡነ ዘበሰማያትን ሲሆን ጸሎተ ሃይማኖትን 318 አባቶች ከዛሬው ቱርክ ኒቅያ ከተባለችው መንደር ሕዳር 29 ቀን በ325 ዓም አርዮስን አውግዘው ሲለዩ የደነገጉት ነው።

የኢትዮጵያ ቀጥተኛ አርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ብዛት ያላቸው ድርሳናትና መልካ መልኮች የቅዱሳን ገድላት ባለቤት ናት። እነዚህ መጻሕፍት ቁጥራቸው ብዙ ሲሆኑ አንዳንዶች ከውጭ ወደ አገር የገቡ መሆናቸው ሲታወቅ አንዳንዶች በ15ኛው ክፍለ ዘመን በኢትዮጵያውያን ነገሥታት ትእዛዝ የተጻፉ እንደሆኑ ታሪክ ያስረዳል። በተሥፋ ገብረ ሥላሴ የታተመው ተአምረ ማርያም መጽሐፍ የታሪክ መጽሐፍ ነው። የታሪክ መጽሐፍ ነው ያልኩበትን ላስረዳ። ከዚህ ቀጥሎ የምዘረዝራቸው የኢትዮጵያ ነገሥታት ተአምር አልያም ምዕራፍ የተሰጣቸው ናቸው።

1ኛ በእንተ ዘከመ ነሥአ ለእግዝእትነ ጽዮን ቀዳማዊ ምኒልክ
2ኛ በእንተ አብርሃ ወአጽብሐ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ
3ኛ በእንተ ካሌብ ንጉሠ ኢትዮጵያዊ
4ኛ በእንተ ዳዊት ንጉሠ ኢትዮጵያ
5ኛ ክፍል ቀዳማይ በእንተ ልብነ ድንግል
6ኛ ክፍል ካልእ በእንተ ልብነ ድንግል
7ኛ ክፍል ሣልስ በእንተ ልብነ ድንግል
8ኛ ክፍል ራብእ በእንተ ልብነ ደንግል
9ኛ ክፍል ኃምስ በእንተ ልብነ ድንግል
10ኛ ክፍል ሳድስ በእንተ ልብነ ድንግል
11ኛ ክፍል ሳብእ በእንተ ልብነ ድንግል

12ኛ ክፍል ሳምን በእንተ ልብነ ድንግል
13ኛ ክፍል ታስእ በእንተ ልብነ ድንግል
14ኛ ክፍል ዓሥር በእንተ ልብነ ድንግል
15ኛ በእንተ ሠርፀ ድንግል
16ኛ በእንተ ናዖድ ንጉሠ ኢትዮጵያ
17ኛ በእንተ ምኒልክ ዳግማዊ
18ኛ በእንተ አምደ ጽዮን
19ኛ ክፍል ቀዳማይ በእንተ ዓምደ ጽዮን
20ኛ ክፍል ካልእ በእንተ ዓምደ ጽዮን
21ኛ ክፍል ሣልሶ በእንተ ዓምደ ጽዮን
22ኛ ክፍል ራብዕ በእንተ ዓምደ ጽዮን
23ኛ ክፍል ኃምስ በእንተ ዓምደ ጽዮን
24ኛ ክፍል ሳድስ በእንተ ዓምደ ጽዮን
25ኛ ክፍል ሳብዕ በእንተ ዓምደ ጽዮን
26ኛ ክፍል ሳምን በእንተ ዓምደ ጽዮን
27ኛ ክፍል ታሳዕ በእንተ ዓምደ ጽዮን
28ኛ በእንተ ሣህለ ሥላሴ ንጉሥ መፍቀሬ እግዚአብሔር
29ኛ በእንተ ምኒልክ ዳግማዊ
30ኛ ክፍል ካልእ በእንተ ምኒልክ ዳግማዊ
31ኛ ክፍል ሣልስ በእንተ ምኒልክ ዳግማዊ
32ኛ በእንተ ላሊበላ ጻድቅ ንጉሠ ኢትዮጵያ
የሃይማኖት አባቶችን የሚጠቅሱት ከዚህ በታች ያሉት ናቸው፡፡
1ኛ በእንተ ፍሬምናጦስ (ሰላማ ካሣቴ ብርሃን)
2ኛ በእንተ ያሬድ ካህን ኢትዮጵያዊ
3ኛ በእንተ ክቡር አቡነ ተክለ ሃይማኖት ሐዋርያ ኢትዮጵያዊ
4ኛ በእንተ አቡነ ገብረ መንፈስ ቅዱስ ግብጻዊ
5ኛ በእንተ አባ ጊዮርጊስ ኢትዮጵያዊ
6ኛ በእንተ ሠረቅት ዘሠረቀ ታቦተ ማርያም ዘግሼን
7ኛ በእንተ ተአምር ዘገብረት እግዝእትነ በአዲስ ዓለም ቤተ ክርስቲያን ይላል፡፡

ተአምረ ማርያም የተባለውን መጽሐፍ ያሳተሙት ተስፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ፣ ከጥንት ሊቃውንት እንደጻፉትና እንደተረጎሙት" ይላል ከውጭ ያለው ጽሑፍ፡፡ ለመሆኑ እነዚህ አባቶች እነማን ናቸው? የአጤ ምኒልክ የአድዋን ጦርነት ድል እንዳደረጉ የባለቤታቸውን ስም ጠቅሰው ከተናገሩ ለምን ታዲያ

የጓላውን ወረራውን ትንቢት ሳይጽፉ ቀሩ? ማተሚያ ቤቱ በጃቸው ስለሆነ የፈለጋቸውን ማተም ስለቻሉ ብቻ ተጽፏል፡፡

በነገራችን ላይ ይህ ተአምረ ማርያም በ1988 ዓም ሲታተም እስካሁን የቤተ ክርስቲያን መጽሐፍ ተበላሸ ብሎ የተቸው አንድም መጽሐፍ አላነበብኩም ነበር፡፡ በቅርቡ 2003 ዓም ብፁዕ አቡነ ኤልያስ ሰፋ ያለ ትችት ጽፈዋል፡፡ ሌሎች ግን "አብ ቢነካ ወልድ ይነካ" ሁኖባቸው በሁለት ሰይፍ ላለመመታት ብለው ዝምታን መርጠዋል፡፡ ታዲያ እነዚህን ይሁዳ እንበላቸው ወይስ ጳጳሳት? ይሁዳ እንጂ ለጥቅም ብሎ ጌታውን የሸጠው እነዚህም ለጥቅም ሲሁ የቤተ ክርስቲያን ሥርዓት ሲበላሽ ዝም አሉ፡፡

አባ ኤልያስ ሊቀ ጳጳስ ሰዎች የማይወዱት እውነት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ81 "ሚያዝያ 1988 ዓም በተሥፋ ገ/ሥላሴ ማተሚያ ቤት በአዲስ አበባ የታተመውን ተአምረ ማርያም የተመለከተ ሁሉ ግራ ገብቶታል፡፡ በመጀመሪያ በዚህ ተአምር ውስጥ ስለሚገኘው ተአምር ተአምሩን በሚመለከት ጉዳይ ቅዱስ ሲኖዶስ ነኝ የሚለውም ተሰብስቦ ስለ ተአምራቱ አፈጻጸምም ሆነ ታሪኩንም በሚገባ አጥንቶ ውሳኔ ቢሰጥበት ኑሮ ለታሪኩ ኃላፊ ይኖረው ነበር፡፡

በሌላው ዓለም ይህንን የመሰለ በእማኞች ዘንድ የሚቀርብና ለሥርዓተ አምልኮ የሚውለውን መጽሐፍ መመርመርና ማጽደቅ የሚገባው ቅዱስ ሲኖዶስ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል፡፡ በተአምረ ማርያም መጽሐፍ ላይ ስገረም ሌላም ታሪክ የተጻፈበት ታሪክ መጽሐፍ አገኘሁ፡፡ እርሱም ተአምረ ኢየሱስ ከተባለው መጽሐፍ ላይ ነው፡፡

ተአምረ ኢየሱስ ዘአንትሞ ተስፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ ለመላው ዓለም ምእመናን የዘላለም የሕይወት ምግብ አዘጋጅና አከፋፋይ ይላል፡፡ ከዚህ መጽሐፍ ውስጥ የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ ተአምር ብቻ መጻፍ ሲገባው የኢትዮጵያውያን ቅዱሳንና ነገሥታት ታሪክ ምዕራፍ ተሰጥቶአቸው ተጽፎበታል፡፡

"1ኛ ክፍል ቀዳማይ በእንተ ተክለ ሃይማኖት
2ኛ ክፍል ካልእ በእንተ ተክለ ሃይማኖት
3ኛ ክፍል ሣልሳይ በእንተ ተክለ ሃይማኖት
4ኛ ክፍል ራብዕ በእንተ ተክለ ሃይማኖት

5ኛ ክፍል ኃምስ በእንተ ተክለ ሃይማኖት
6ኛ ክፍል ሳድስ በእንተ ተክለ ሃይማኖት
7ኛ ክፍል ሳብሳኢ በእንተ ተክለ ሃይማኖት
8ኛ ክፍል ሳምናይ በእንተ ተክለ ሃይማኖት
9ኛ ክፍል ታስዕ በእንተ ተክለ ሃይማኖት
10ኛ ክፍል ቀዳማይ በእንተ ያሬድ ካህን ኢትዮጵያዊ
11ኛ ክፍል ቀዳማይ በእንተ ካሌብ ንጉሠ ኢትዮጵያ
12ኛ ክፍል ካልእ በእንተ ካሌብ ንጉሠ ኢትዮጵያ
13ኛ ሳልስ በእንተ ካሌብ ንጉሠ ኢትዮጵያ
14ኛ በእንተ ላሊበላ ጻድቅ ንጉሠ ኢትዮጵያ"፡፡

ተብሎ ከተአምረ ኢየሱስ ላይ ተጽፏል፡፡ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ከነገሥታቱ መካከል የምታከብራቸው እነዚህ ብቻ አይደሉም፡፡ በ330 ዓም ክርስትና ሃይማኖት የመንግሥት ሃይማኖት ይሁን ብለው በአዋጅ ያሳወጁ ሁለቱ ወንድማማቾች አጤ አብርሃ ወአጽብሃ ናቸው፡፡ ከነሱ በመቀጠል አጤ ካሌብ ብዙም በቤተ ክርስቲያን ዘንድ አክብሮት አልተሰጣቸውም፡፡

በእርግጥ ጥሩ ተዋጊ ጀግና ነበሩ፡፡ ከእርሳቸው ይልቅ ልጃቸው ንጉሠ ነገሥት አጤ ገብረ መስቀል ከአባታቸው በላይ ይከበራሉ፡፡ ሌላው በቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ያለቻቸው የዛጉዌ ነገሥታት ከ11 መካከል 4ቱን ቅዱስ ብላቸዋለች፡፡ እነዚህም 1ኛ ቅዱስ ይምርሃነ ክርስቶስ 2ኛ ቅዱስ ገብረ ማርያም 3ኛ ቅዱስ ላሊበላ 4ኛ ቅዱስ ነአኩቶ ለአብ ናቸው፡፡

መምህር ኃይለ ሥላሴ ዓለማየሁ ታሪክ ነገሥት አብርሃ ወአጽብሃ የተባለውን መጽሐፍ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ አንብበው ቢሆኑ ኑሮ ከነገሥታቱ ሁሉ የመጀመሪያዎቹ ቅዱሳን ገዳም የተሰራላቸው መሆናቸውን በተረዱ ነበር፡፡ ከፍ ተብሎ ከተገለጠው መጽሐፍ ገጽ 31 "ቅዱስ አብርሃ መዋዕለ ላህ/የለቅሶ ጊዜ/እንደተፈጸመም ንጉሥ አጽብሐ በሀገረ ገማድ ጥቂት ጊዜ ቆየ፡፡"

"ቀደም ብሎ የተሠራውንም የገዳሙን ሕግና ሥርዓት አጸና በተጨማሪም የወንድሜን መታሰቢያ ባረፈበት ቦታ ጥቅምት 4 ቀን አድርጉ አላቸው፡፡ ለአብርሃ ወአጽብሐ ገዳም ንቡረዕድ የተሾመ ዓምደ ሃይማኖትን /ጃንከመርን/ የአብርሃ አስከሬን በገባበት በነሐሴ

13 ቀን እና በተወለደበት በታሕሣስ 29 ቀን የመታሰቢያ በዓሉን ያደርግ ዘንድ አዘዘው" ሲሉ ጽፈዋል፡፡

እነዚህ ሁለቱ ወንድማማቾች አንድ ሁነው አገር ይገዙ ስለነበር አብርሃ ወአጽብሃ ይባላሉ፡፡ ንጉሠ ነገሥት አጽብሃ ጋብቻ የፈጸሙው በ53 ዓመቱ ነበር፡፡ ንጉሠ ነገሥት አብርሃ ግን በድንግልና ነው የኖሩትና ያረፉት፡፡ ኢትዮጵያ ትልቅ አገር ስለነበረች አብርሃ ሸዋ ሁነው ማለትም ዛሬ ከአዲስ አበባ ያልራቀችው ኤረር ላይ ቤተ መንግሥታቸውን አሠርተው እስከ ባሕር አልፎ ኬንያና መቃዲሾ ድረስ ግዛታቸውን አስፋፍተው የክርስትናን ሃይማኖት እያስፋፉ ባሉ ያረፉ በመሆናቸው ቤተ ክርስቲያን ቅዱስ ብላቸዋለች፡፡ እኒህን ሁለቱን ቅዱሳን ነገሥታት ግን ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ታሪካቸውን አያውቁትም፡፡ ቢያውቁትማ ኑሮ ታሪካቸውን እንደሌሎች ነገሥታት ይጽፉላቸው ነበር፡፡

ቀሲስ ገብረ እግዚአብሔር ባዬ ቅዱሳንና ድንቅ ሥራቸው የአራቱ ቅዱሳን ነገሥታት ታሪክ የተባለውን መጽሐፍ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ሳያነቡ በመቅረታቸው ምክንያት ቅዱሳን ነገሥታትን ታሪክ አልመረመሩም፡፡ ከዚህ መጽሐፍ የአራቱ ቅዱሳን ታሪክ ተዘርዝሮበታል ታዲያ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ትክክለኛ ከሆኑ ለምን የነዚህን ቅዱሳን ታሪክ ሳይጠቅሱ ወደ ስደተኛው ግብጻዊ አቡነ ገብረ መንፈስ ቅዱስ ታሪክ ይገባሉ?

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ አንዳንዴ የታሪክ መጽሐፍ አስመስለው ሲጽፉ ግማሾቹን አያውቋቸውም፡፡ ለእርሳቸው ታሪክ ማለት የተወለዱበትን ክፍለ ሀገር ብቻ ታሪክ ጽፈው በሌሎች ክፍለ ሀገር ያለዉ ታሪክ የእሳቸው አይመስላቸውም፡፡ ለአንድ ክፍለ ሀገር ብቻ ጥሩ የታሪክ ጸሐፊ ይወጣቸዋል፡፡ ገንዘብ የሚያስገኝ ከሆነ ማንኛውንም መጽሐፍ ተርጉመውና አስተርጉመው ለንባብ ያቀርባሉ፡፡

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ሃይማኖተ አበው የተባለውን መጽሐፍ እርሳቸው አሳትመውታል፡፡ ታዲያ ከዚህ መጽሐፍ መጨረሻ ላይ እንዲህ ይላሉ "ተስፋ ገብረ ሥላሴ ጥንታውያን የኢትዮጵያ የዕውቀትና የጥበብ መሠረቶች የባህልና የታሪክ ቅርሶች የሆኑ የትምህርት የሃይማኖት የጸሎትና የታሪክ መጻሕፍትን እያዘጋጀና እያተመ ድንቁርናን መሃይምነትን ለማጥፋት ይታገላል" ሲሉ

ጽፈዋል። በትክክል ብዙ መጻሕፍትን አትመዋል። ማሃይምነትን ለማጥፋት ታግለዋል። በዚህ ተግባራቸው ለወደፊቱም ቢሆን ሊመሰገኑ የሚገባቸው ናቸው። ነገር ግን ወደ መጨረሻው ደግሞ የነበራቸውን አክብሮት አጥተዋል።

ምክንያቱም ከሃይማኖት መጻሕፍት ውስጥ የወደዱትን ቅዱስ አድርገው በመጻፍ የጠሉትን ርኩስ አድርገው በመጻፍ፡ ሌላው ደግሞ በቤተ ክርስቲያን የሚከበሩትን ትተው በቤተ ክርስቲያን የማይከበሩትን ቦታ ሰጥተው በመጻፋቸው የነበራቸውን አክብሮት ቀንሶባቸዋል። ስለዚህ ወደ ተነሣሁበት ወደ ተአምረ ማርያም መጽሐፍ ልመለስ። ይህ በተአምረ ማርያም ስም አሳፋሪ መጽሐፍ ሲጻፍ ዝም ያለ ሲኖዶስ ሊባል አይችልም።

ለነገሩ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ቀደም ፍካሬ ኢየሱስ የተባለውን መጽሐፍ አበላሽተውታል። ከዚህ በፊት ይችን ፍካሬ ኢየሱሲ መጽሐፍ ቀለል በማድረግ መተቸቴን አስታውሳለሁ። ቀደም ሲል የሚመስለኝ የነበረው "በተሥፋ ማተሚያ ቤት ታተመ" ስለሚል ራሳቸው የሚያሳትሙት አይመስለኝም ነበር። አሁን ግን ይህን ተአምረ ማርያም መጽሐፍ ካነበብኩ ወዲህ የመጽሐፉን ባለቤትነት ጉዳይ ስመረምር የእርሳቸው ነው።

ፍካሬ ኢየሱስ የተባለው መጣጥፍ ትንቢት በእንተ ኢትዮጵያ በግዕዝ የተጻፈው ፍካሬ ኢየሱ ፥ወእምድኅሬሁ ይመጽእ ንጉሥ እምኀበ ምሥራቅ ዘስሙ ቴዎድሮስ ዘያስተጋብኦሙ ለእለ አትረፍክምሙ ወለእለ ይገብሩ ፈቃድየ፥ ይላል። እግዚአብሔር መርጦት ኢትዮጵያን የሚጠብቃት ወጣቱ ቴዎድሮስ የተባለው ንጉሠ ነገሥት የሚወለደው በየረር ነው። የረር የሚባለው ከአዲስ አበባ በስተ ምሥራቅ የሚገኘው ትልቁ ተራራ ነው።"

"የቴዎድሮስ አባቱ ከቀዳማዊ ምኒልክና ከንግሥተ ሳባ ዘር የተወለደ ነው። የወጣቱ ንጉሥ እናቱ የአፋር ተወላጅ ናት ባባቱ ገብረየስ በእናቱ ፋጡማ፣ ይዘልቃል በጧቱ ወሬው ሳይሰማ። ወይ ፍካሬ ኢየሱስ ይህም አለ ለካ። ክፉው ዘመን አልፎ ደጉ ቀን ሲተካ። የኢትዮጵያ ጥፋት ትንሽ ሲሻሻል። በዘንግ ይገባል ከኢየሩሳሌም የሐበሻ ተወላጅ የንጉሥ ዘር።"

"እግዚአብሔር የሾመው ለሐበሻ አገር። ሃይማኖት አክባሪ ዳዊትን ደጋሚ ቀርባን ቆራቢ ከሕዝቡ ተስማሚ ኢትዮጵያን ይመራል፡ ሁለት ዙር ጋሜ አምሳኑ ይሰጠዋል፡ የመቶ ዓመት ዕድሜ ሰስጠው ሰው በቴዎድሮስ መንግሥት ለሁሉ ይበቃል። የአንድ ማሳ እሸት የአንድ ላም ወተት አቤት በዚያን ዘመን የእህል በረከት ኧረ ያንን ሁሉ ማን ተመግቦት ከትንቢቱ በፊት ግን በዜያን ክፉ ዘመን አይቀባም ንጉሥ አይባልም። አጤ አገር ይታመሳል፡ በመንደር ወጠጤ። ተፈሪ ሽምግሎ ሳለ በሕይወቱ ሥልጣኑን ይወርሰዋል። የጦር ሠራዊቱ። የአጤ ኃይለ ሥላሴን ሥልጣን የቀሟቸው አድመኞች መሪዎች ደርግ ነው። ስማቸው መኳርም አይወዱ ደግ የሚመራቸው ልብሳቸው እሳት ነው።"

"ሁሉም በአንድ ረድፍ ትልልቁን ሁሉ አረዱት በሰይፍ። ወጣትና ሴቱን ወሰዱት እንደኀርፍ አይ በዚያን ዘመን የሚሠራው ግፍ። ሕዝብ በጭካኔ ሲጨፈጨፍ በመላው ኢትዮጵያ ካጽናፍ እስከ አጽናፍ። መሪ ይሆንና የዓመፃ መንግሥት አዋጅ አይጸናም የተመከረበት"ሲሉ ጽፈዋል። ይህ ዝነኛ ፍካሬ ኢየሱስ የዚህ ዓይነት ታሪክ ይጽፋል አላልኩም ነበር።

ለካስ አሳታሚው ተሥፋ ገብረ ሥላሴ በመሆናቸው ነው። ለወደፊቱም ቴዎድሮስ የሚባል ይነግሣል ተብለናል። ያም ደግሞ የሚወለደው ኤረር መሆኑን ነግረውናል። ማን ያውቃል የሚጠብቅ ካለ መጠበቅ መብቱ ነው። ነገር ግን በሃይማኖትና በታሪክ መጻሕፍት ላይ እንደዚህ ዓይነት ትረካ ሊገባበት አይገባም ነበር። ሌላም የሚገርም ከዚህ በፊትም የተቸሁት ይህን ነበር ከፍካሬ ኢየሱስ ላይ።

"የኢትዮጵያ ሰዎች ከሊቃውንቶቻቸው ወገን በራሳቸው ፈቃድ ሊቀ ጳጳሳትን ለራሳቸው አይሹሙ። በስማይና በምድር ሥልጣን የተሰጣቸው አባቶች አውግዘዋልና። ፍ.ነ.አ.4.ቀ. 50 ኒቅ 42 ቀ 61። ኒቅ51። ማቴ 18፥18 ይህን የአባቶች ውግዘት በመተላለፍ ከቅዱስ ማርቆስ ወንበር ውጭ ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ በሕገ መንግሥት በአንቀጽ 126 አስቀርጸው በሥልጣናቸው ፓትርያርክ ስለሾሙ በንጉሡና በጳጳሱ በሌሎቹም ባለሥልጣኖች ላይ የእግዚአብሔር ቁጣ መጣባቸው።"

“የኢትዮጵያ ሕዝብ የአንድነት ዓርማ የነበረው የዘውድ ሥርዓት ተገረሰሶ ኢትዮጵያ በዐመጸኞች ተወረረች። አባት ልጁን ልጅ አባቱን ለሞት አሳልፎ ሰጠ ማቴ 10፥21። በዚህም ጊዜ ከሞትና ከሥቃይ የተረፉ መንፈሳውያን አባቶችና እናቶች ወጣቶችና ጎልማሶች አቤቱ አምላክ ሆይ! ኢትዮጵያን የጥፋት ተቀዳሚ አታድርጋት በማለት እያለቀሱ የእግዚአብሔርን ይቅርታ ይጠብቃሉ” ሲሉ ጽፈዋል።

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ያልተረዳቸው ነገር ቢኖር ግብጾች ለራሳቸው ያልሆኑ እንዴት ለኢትዮጵያውያን ሊሆኑ ይችላሉ? ከግብጽ ሕዝብ ከመቶ አንድ ክርስቲያን ሲሆኑ ለራሳቸው አልሆን ብለው ጥራጊ ቆሻሻ እየተደፋባቸው ያሉ መሆናቸውን ያውቁ ይሆን? ቅድሚያ አንድ አባት ለአገሩ ጸሎት ማድረስ ሲችል ነው ለሌሎች የሚያደርሰው ይህን ለካ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ አልተረዱም። ታሪክ ያሳገናዘቡ የኒቂያ አባቶች አውግዘዋል ይላሉ።

ከላይ መልስ የሰጠሁት በመሆኑ አልመለስበትም። ውግዘቱ ደግሞ የሚሠራው ሃይማኖቱን ለካደ ሕዝብ እንጂ ከልጆቼ መካከል ጳጳስ እመርጣለሁ ብሎ ለተነሣ ሊሠራ አይችልም። ከተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የኮበለላችሁ ከዚህ በላይና ከዚህ በታች የምተቻቸውን አዋልድ መጻሕፍት እንብባችሁ በቤተ ክርስቲያን ላይ ዘመቻ እንዳትጀምሩ በናንተም ቤተ ክርስቲያን የተጻፈ የትንቢት መጽሐፍ ሞልቶኛልና ረጋ እንድትሉ ላሳስባችሁ እወዳለሁ። ከእናንተ መካከል ጣታችሁን ወደ እናት ቤተ ክርስቲያን መጻሕፍት ከመቀሰራችሁ በፊት በናንተም ቤት መኖሩን አትርሱ ለማለት ነው።

የራእዩ ተቀባይ ቄስ በሊና ሣርካ <u>የከፍታ ዘመን በኢትዮጵያ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 62 “በኃይቆች ዙሪያ ትልልቅ ሆቴሎች ይሠራሉ። ቱሪስት በማስተናገድ ተግባር ደፋ ቀና የሚሉ ሆቴሎች ናቸው። የሚጎርፈውን ቱሪስት አየሁ። ቱሪስቶች ከመጠን በላይ ከአውሮፓ ከአሜሪካ፤ከእስያ፤ከዓረብ አገሮች ይመጣሉ። የአገራቸውን አየር መቋቋም ያልቻሉት ቱሪስቶች ንጹሕ አየር ወዳላት ኢትዮጵያ ይመጣሉ። ከኢትዮጵያ መውጣት እንደማይፈልጉ ተረዳሁ። በትንሹ ሦስት ወርና አራት ወር በኢትዮጵያ እየቆዩ ወደ አገራቸው እንደሚመለሱ አየሁ። ያንጊዜ ከቱሪስቱ ብዛት የተነሣ መጋባት ይመጣል። ነጭ፤በረቡ፤ጥቁሩ፤ሌላውም እዚህ ኢትዮጵያ ላይ ይረጋል። ዛሬ ያለው ይሄ አሮጌ ነው።”

“ይሄ ትግሬ ነው፤ይሄ ዶርዜ ነው፤ይሄ እከሌ ነው የሚያስብለው ዘረኝነት ያኔ ያከትማል። ሰዎች በከፍተኛ ሥራ ስለሚሰማሩ ለዚህ ጊዜ አያገኙም። ኢትዮጵያ የሥራ ምድር (በቋሽቃስቋቋ ቁሰር) ትሆናለች። ከዚህ በፊት ሥራ ለመሥራት የሰነፉትን ሰዎች እግዚአብሔር ራሱ ያነሳሣል። እግዚአብሔር ስለ ኃይቆችና ጋርኮች ባሳየኝ ጊዜ እንዲህ አለ ኋላቀር የተባሉ ሕዝቦች ባጭር ጊዜ ይለወጣሉ፤አስደናቂና አዋቂ ሕዝቦችም ይሆናሉ።”

“የአየር መንገድ እግዚአብሔር ስለ ኢትዮጵያ አየር መንገድ እንቅስቃሴ እንዲህ አለኝ የኢትዮጵያ እድገቷ በአየር መንገድም በኩል ከፍተኛ ይሆናል ከእንግዲህ ወዲህ ሦስት የአውሮፕላን ማረፊያዎች ይሠራሉ እነርሱም በደቡብና በምዕራብ ይሆናሉ” አለኝ ሲሉ ጽፈዋል።

ምዕራፍ 2

በተአምረ ማርያም ስም የተሸፈነ ደባ

<u>ተአምረ ማርያም</u> ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ ለመላው ዓለም ምዕመናን የሕይወት ምግብ አዘጋጅና አከፋፋይ” ይላል። ከዚህ መጽሐፍ ላይ ስለ ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ፥ እንዲህ ይላል“ ሕዝቡ ሁሉ በአደባባይ በድምጽ ብልጫ መርጠው በአነገሡት ጊዜ ስመ መንግሥቱን በዙፋን አባቱ በቀዳማዊ ምኒልክ ስም ምኒልክ ብለው ሰየሙት። እሱም እግዚአብሔርን የሚወድና አምላክን በወለደች በድንጋሌ ሥጋ በድንጋሌ ነፍስ በጸናች በክብርት እመቤታችን ፍቅር የተጸመደ ሆነ።”

“በዘመኑም ዘመነ ሣህል ሆነ፤በኢትዮጵያ አውራጃዎች ሁሉ ብዙ ገዳማትንና አብያተ ክርስቲያናትን ሠራ። ከነዚህም አንዷ አንጎለላ ኪዳነ ምሕረት የምትባለው ቤተ ክርስቲያን ነች” ይላል። ከዚህ ጥቅስ ሁለት ጥያቄ ላንሳ 1ኛው “ሕዝቡ በአደባባይ በድምጽ ብልጫ መረጠው” ይላሉ።

በኢትዮጵያ ታሪክ ሕዝብ የመረጠው መንግሥት ነበር ተብሎ ተጽፎ አላነበብኩም። ገና በተአምረ ማርያም የጸሎት መጽሐፍ ላይ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ሲጽፉ ነው። ለመሆኑ ከማን ጋር ነበር ለምርጫ የተወዳደሩት?ተፎካካሪያቸው ማን ይባሉ ነበር? ሌላው "በኢትዮጵያ አውራጃዎች ሁሉ ብዙ ገዳማትንና አብያተ ክርስቲያናትን ሠራ። ከነዚህም አንዷ አንኳለላ ኪዳነ ምሕረት የምትባለው ቤተ ክርስቲያን ነች" ይላሉ።

በኢትዮጵያ አውራጃዎች ሁሉ ብዙ ገዳማትና አብያተ ክርስቲያን ከሠሩ እንዴት አንኳለላ ኪዳነ ምሕረት ብቻ ልትጠቀስ ቻለች? ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ በነበሩበት ወቅት ዘመነ መሳፍንቱ የተስፋፋበት ጊዜ በመሆኑ ሕዝቡ ሊዘዋወር አይችልምና እሳቸው በሌሎች የኢትዮጵያ አውራጃዎች ገዳማትና ቤተ ክርስቲያናት ተዘዋውረው አላሠሩም።

<u>ተአምረ ማርያም</u> "ዳግመኛም ዳዊት በመዝሙሩ ከሁሉ ይልቅ እግዚአብሔርን መከተል ይሻለኛል ያለውን አስቦ የዚህን ኃላፊ ዓለም መንግሥት ትቼ ለዘለዓለሙ የማያልፈውን ሰማያዊ መንግሥት ደጅ መጥናት ይበጀል በማለት ቁርጥ ሐሳብ አደረገ። ከዚያም በኋላ ከዕለታት በአንዱ ቀን እመቤታችን ለሣህለ ሥላሴ ወዳጅ የሚሆን ለአንድ የበቃ መነኩሴ በራእይ ተገልጻ ሂድና ወዳጄ ሣህለ ሥላሴን እንዲህ በለው መንግሥትህን አትልቀቅ እግዚአብሔር ያስጠበቀህን መንጋ ጠብቅ እንጂ ገና ከአንተ የልጅ ልጅህ የሚወለደውን የተመረጠና የተባረከ ልጅ ተወልዶ ታያለህና" ይሉና።

"ነገር ግን በኋላ ዘመን ጨካኝ ያለፍርድ የሰው ደም የሚያፈስ ሰውነቱ ሰው በመግደል የምትደሰት እጁን በሰው ደም የሚታጠብ አስፈሪና አስደንጋጭ የሆነ ካሣ የሚባል ከጎንደር አውራጃ ቋራ ከምትባል አገር እምባገነን የሆነ እኔ ንጉሥ ቴዎድሮስ ነኝ በማለት ተነሥቶ ወደ ሸዋ ይመጣል" ይላል።

ይህ ከእውነት የራቀ ፍጹም ፖለቲካ ስለሆነ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ እንጂ ቅድስት ማርያም ይህን ብላ አትናገርም። እንደዚያ ከሆን ለምን በሌሎች ክፍለ ሀገራት ያሉ ባሕታውያን በዚህ መልክ ቅድስት ድንግል ማርያም ተናገረች ብለው አልጻፉም? ኧረባካችሁ

ሃይማኖታችንን እንዳንጠላ የሥነ መንግሥት የፖለቲካ ሥራ በቅድስት ማርያም ስም አትሥሩበት።

<u>ተአምረ ማርያም</u> "ከዚያም ይህን ልጅ ወደ ጎንደር ይወስደውና በዚያ አሥር ዓመታት ይቀመጣል ዳግመኛም በእግዚአብሔር ኃይልና እኔም እየተራዳሁት በቅዱስ ሚካኤል መሪነት ከጎንደር ወደ ሸዋ ተመልሶ ይመጣና በዙፋንህ ላይ ተቀምጦ በመላ ኢትዮጵያ ይነግሣል" አለቻቸው ይሉና "ከዚያም በኋላ ያ ባሕታዊ መነኩሴ ሄዶ እመቤታችን እንዳዘዘችው ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው ለንጉሡ ለሣህለ ሥላሴ ነገረው። በዚህም ጊዜ ንጉሥ ሣህለ ሥላሴ ያ ባሕታዊ በነገረው ነገር ሁሉ ፈጽሞ ተደሰተና እግዚአብሔርን ማመስገን ጀመረ። በኋላ ዘመን የሚሆነውም ነገር ስለተገለጸለት ክብርት እመቤታችንን አመሰገናት" ይላል።

ሰው አንብቦ ይረዳል ብለው የማያስቡ የመሆናቸው ምልክቱ ተጀምሮ እስኪጨረስ በመነኩሴ በባሕታዊ ምክንያት ቅድስት ማርያም መልአኩ ሚካኤልን እየላከች እንደሚፈጽምላቸው ቃል ኪዳን የተገባላቸው መሆኑን አስመስለው እየጻፉ ናቸው።

<u>ተአምረ ማርያም</u> "እነሆ ጊዜው በደረሰ ጊዜ ትንቢት የተነገረለት ሉባዌ የተቆጠረለት እግዚአብሔር የመረጠው ሣህለ ማርያም (ምኒልክ)ከጌታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ ልደት በኋላ በሺ ስምንት መቶ ሠላሳ ስድስት ዓመተ ምሕረት እመቤታችን ለሣህለ ሥላሴ ተስፋ እንደሰጠችው የተመረጠና የተባረከ ልጅ ነሐሴ አሥራ ሁለት ቀን ተወለደ።"

"አዋላጆቹም የሕጻኑን ግርማ ርእየቱን በተመለከቱ ጊዜ እንጃ እግዚአብሔር በዚህ ሕፃን የሚያደርገው ነገር ምን ይሆን? እየተባባሉ አደነቁ። እናቱ እመቤት እጅጋየሁንም ስምሽ በመላ ኢትዮጵያ በሚጠራ ገንዘብ ይህን ሕጻን በመውለድሽ አንቺ እጅጋእየሁ ስለተባልሽ የተባረክሽ ነሽ አሏት" ይላል። ይኸስ እውነትም ተአምር ነው። ይህን ስትጽፉ አይቀፋችሁም?

<u>ታምረ ማርያም</u> "ንጉሥ ሣህለ ሥላሴም የሣህለ ማርያምን (ምኒልክን) መወለድ በሰማ ጊዜ ከዙፋኑ ተነሥቶ ፈጣሪውን እጅ ነሥቶ አመስግኖ ተቀመጠ። ከዚያም በትንቢት አነጋገር ከዚህ በፊት

ስለዚህ ልጅ ነገር የእግዚአብሔር ሰው የሚሆን አንድ ባሕታዊ ነግሮኛል። እኔም ነገሩን እስከዛሬ በልቦናዮ ጠብቄው እኖራለሁ" አለ ብለዋል። ለምንድነው ብዙ ጊዜ በባሕናዊ የሚመካኘው?በሌሎች አካባቢዎች ያሉ ባሕታውያን የዚህ ዓይነት ንግግር አይናገሩም?

መምህር ደሴ <u>ቤዛዊት ማርያም ልዩ እትም መጽሔት</u> ጥር 1995 ዓም ገጽ 3 ደሴ "አንድ ቀን ብቻየን ሰዓታት ቆሜ ኩሉሙ ላይ ስደርስ ዳባ የለበሰ ሰው ይመጣና አንተ የተናገርከው የወለድኸው የሠራኸው ይጸናልሃል የምትወልዳቸው ልጆች ሰባት ናቸው፤የምትተከላቸው ደብሮች እንዲሁ ሰባት ናቸው። ይህ ተፈቅዶልሃል ይለኛል። ይህ ሁሉ ሲሆን ግን ቃለ እግዚአብሔሩን አላቋረጥሁም።"

"አሁንም እንደዚያው ዳባ ለብሶ ቆቡንም አድርጎ ይመጣል። እኔም ይህ ነገር ምን ይሆን ጋኔን ሊፈትነኝ ነው ወይስ ለመልካም ነው በማለት ማሰላሰል ላይ ስለነበርኩ ሲደጋገም ወደ መቀበሉ ብደርስም ሁኔታው ስለከበደኝ እንዴት ዳባ ለብሼ የመሠረትሁትን ቤቴን ፈትቼ እሄዳለሁ እያልኩ ለማፈግፈግ ሞከርኩ። ለነገሩማ ትምህርት ቤት እያለሁም የተነገረኝ ትንቢት ነበር። ሆኖም ልቤ ሊሸነፍ ስላልቻለ ሳመናታ ሰውነቴን መላውን እከክ ወረሰኝ። ይሄን የእግዚአብሔርን ትእዛዝ ባለመቀበሌ እንደሆነ ስለገባኝ አዴት ገበያ ሄድኩና ዝንዲ ገዛሁና በሕልሜ እንዳየሁት አድርጌ ሸንሸኜ ሠራሁ" ሲሉ ተናግረዋል።

ባሕታዊ ገብረ መስቀል ኃይለ መስቀል በዘመናችን የጻፉት ትንቢት ከመጽሐፍ መደርደሪያየ አለ። እርሳቸውንም አዲስ አበባ በ1997 ዓም ስመለከታቸው ባሕታዊ መሆናቸውን ረስተውታል። ሌላ ባሕታዊ በዚህ ባለፈው በ2002 ዓም ከአዲስ አበባ አሜሪካ መጥተው የወያኔ ምርጫ ከመደረጉ በፊት ትንቢት ተናግረው ሂደዋል።"

"እኒህ ባሕታዊ የሚታወቁት የትግራይ ልጅ መሆናቸው ነው። ነገር ግን ራሳቸውን የሸዋ ልጅ አድርገው ታይተዋል። የኢሕአዴግ መንግሥት መልሶ ይመረጣል። እንጂነር ኃይሉ ሻውል ፕሬዚዳንት ይሆናሉ። በኢትዮጵያ ውስጥ ብዙ ችግር ይኖራል። ነገር ግን ችግሩ በጸሎት የሚመለስ በመሆኑ በርትታችሁ ጸልዩ" በማለት ለሰበሰቧቸው ተናግረዋል።

<u>ተአምረ ማርያም</u> "ኃይለ ማርያም (ምኒልክ)ከተወለደ ዓሥራ አንድ ዓመት በሆነው ጊዜ የሸዋው ንጉሥ አባቱ ኃይለ መለኮት ሞተና ደብረ በግዕ ተቀበረ። በዚህም ጊዜ አስቀድሞ እንደተነገረው በጎንደር ቋራ ከምትባል ቦታ ኃይለኛና ቁጡ የሆነ ካሣ (ቴዎድሮስ) የሚባል ተነሣና ነገሠ በዚህም ከጎንደር ወደ ሸዋ ሄደና እመቤታችን አስቀድሞ ለኃይለ ሥላሴ እንደ ነገረችው ኃይለ ማርያምን (ምኒልክ) ወደ ጎንደር ወስዶ በእስር አስቀመጠው" ይሉና" ከዚያም ይህን ልጅ ወደ ጎንደር ይወስደውና በዚያ ዓሥር ዓመታት ይቀመጣል ዳግመኛም በእግዚአብሔር ኃይልና እኔም እየረዳሁት በቅዱስ ሚካኤል መሪነት ከጎንደር ወደ ሸዋ ተመልሶ ይመጣና በዙፋንህ ላይ ተቀምጦ በመላ ኢትዮጵያ ይነግሣል"።

ቅድስት ድንግል ማርያም አጤ ምኒልክ በጎንደር አሥር ዓመት እንደሚቀመጡ ከተናገረች በኋላ ደግሞ መቅደላ አሥር ዓመት የታሰሩ መሆናቸውን በሚመለከት እንዲህ ብላ ተናገረች ይላሉ "በዚህም ጊዜ እግዚአብሔር ከሱ ስላልተለየው ከክፉ ወገን አንዳችም ሳያገኘው ከቴዎድሮስ መዓት የመንፈስ ቅዱስ ኃይል እየጠበቀው በቴዎድሮስ ከተማ ማለት በመቅደላ ለዓሥር ዓመት ኖረ" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ምኒልክ ጎንደር አስር ዓመት መቅደላ አስር ዓመት ከታሰሩ 20 ዓመት ይሆናል። በነገራችን ላይ ውሸት ሲደጋገም እውነት ይሆናል እንደሚባለው እየደራረቱ ይጽፋሉ እንጂ የታሪክ ዋቢ ማቅረብ ባይችሉ በቅድስት ድንግል ማርያም ስም አመካኙ። ሌላ የታሪክ ሰነድ ሲያጡ እንዴት ቢያስቡት ሕልም ሊታያቸው ቻለ? ይህ የተሥፋ ገብረ ሥላሴ ሕልም እንጂ የቅድስት ድንግል ማርያም ንግግር እንዳላይደለ እኔ ብቻ ሳልሆን ራሳቸው ተሥፋ ገብረ ሥላሴ እሳምረው ያምቃሉ።

ምዕራፍ 3

የተሥፋ ገብረ ሥላሴ ትረካ!

ተአምረ ማርያም "ከዕለታት በአንዱ ቀንም እመቤታችን የመላእክት አለቃ ራጉኤልን አስከትላ መጥታ ለማህለ ማርያም (ለምኒልክ) በራእይ ተገለጸችለት። በዚህም ጊዜ እመቤታችን ቅዱስ ራጉኤልን እንዲህ አለችው። ይህን ከእግዚአብሔር የተመረጠ ልጅ ቀስቅሰው ታጠቅ ጫማህንም አድርግ ብለህ ንገረው አለችው። እሱም ከእንቅልፉ ቀስቅሶ እመቤታችን እንደነገረችው ለማህለ ማርያም (ለምኒልክ) ነገረው። ወጣቱ ማህለ ማርያም (ምኒልክ) ከእንቅልፉ በነቃ ጊዜ ፈጽሞ ደነገጠና ይንቀጠቀጥ ጀመር።"

"መልአኩ ራጉኤል ግን እያቻኮለ እጁን ይዞ ተነሥ ተከተለኝ አለው። እሱ ግን ሕይወቱን አያውቅም ነበር። ከዚህም በኋላ የእግዚአብሔር መልአክ እየመራው በሌሊት ተነሥቶ ከመቅደላ እሥር ቤት ወጣ" ሲሉ ተስፋ ገብረ ሥላሴ ጽፈዋል። በወቅቱ የአጤ ቴዎድሮስ ጸሐፊ ከነበሩት አንዱ አለቃ ወልደማርያም ናቸው። እርሳቸው ይህን የተስፋ ገብረ ሥላሴን ትረካ አንድም ነገር አልጠቀሱም።

የዳግማዊ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 32 "በሰኔ 24 ቀን ምንይልክ ወጥተው ወደ ሀገርዎ ሸዋ መጡ። የዚህስ ነገር እንደ ምን ነው ቢሉ ከሀገርዎ ከሸዋ ከመጡ ጀምሮ ለአጤ ቴዎድሮስ እንደ ልጅ ሁነው መኳንንት ሠራዊትም ሁሉ እጅ እየነሱ ያከብሩዎ ይወዱዎ ነበር። በዘመንዎም ሁሉ ከንጉሡ ልጅ ከመሸሻ ሳይለዩ በራስ ወቤ ጠባቂነት መቅደላ ብዙ ጊዜ ተቀመጡ። ከዚህም በኋላ ንጉሥ ሴት ልጅዎን ሰጥተው አማች በሆኑ ጊዜ የሸዋን ሰው እናትዎን ይዘው ወጡ። የዚህም መንገድዎ ማታ ተነሥተው ሌሊቱን ሁሉ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ታዲያ ከላይ የተጠቀሰውን ጥቅስ እንዴት ተሥፋ ገብረ ሥላሴ አመጡት? አጤ ምኒልክ ከመቅደላ ሲያመልጡ ብቻቸውን አለማምለጣቸውን አስመልክቶ ታሪክ መስታውት በመሆኑ ከዚህ

በታች ደግሞ ሌላ መጽሐፍ ዋቢ እየጠቀስኩኝ የተሥፋ ገብረ ሥላሴን ድርሰት እገመግማለሁ።

ጸሐፌ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ ታሪክ ዘዳግማዊ አጤ ምኒልክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 55 "በ1857 ዓም በሰኔ 24 ቀን እግዚአብሔር ለምኒልክ የምሕረቱን ሥራ የቸርነቱን ሥራ ሊሠራለት ከመቅደላ ካምባው ቅዳሜ ሌሊት ወጣ። እናቱንም መኳንንቱንም ይዞ አሊበር በሚባለው መንገድ ወደ ወረሂመኖ ተጓዘ" ሲሉ ጽፈዋል።

አእምሮ ንጉሤ ጥንታዊ የኢትዮጵያ የሰላም ጥበቃ ታሪክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 148" ምኒልክ ከወርቂትና ከሰላም ዘበኞቹ ያገኙትን ተስፋ በማመን ከአምባው ከማምለጣቸው በፊት አብረው የሚጠፉ ሃያ የሰላም ዘበኞች አዘጋጁ። ከነዚሁ ውስጥ አሥሩ እምበላ ሲዳ አጠገብ በሚገኘው ኮረበሬ (የሌቦች ስፈር) ከተባለው ቦታ ሆነው እንዲጠብቁ ሌሎች ደግሞ በሰላምጌና በተንታ በር ሆነው እንዲጠባበቁ ተመደቡ። የሰላም ጠባቂ ከሆኑት መካከል ደግሞ የዕለቱ አምባ ጠባቂ ተረኞች ምኒልክን ለማስወጣት የአምባ ፀጥታ ተቆጣጣሪና ፈታሽ በመምሰል ከምኒልክ ጋር ሰኔ 24 ቀን 1857 ዓም በታቀደው መሠረት አብረው ለማምለጥ በቁ" ሲሉ ጽፈዋል።

ጳውሎስ ኞኞ አጤ ምኒልክ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 19 "ምኒልክ ከመቅደላ የወጡበትን ዘመን አንዳንዶች 1858 ዓም ሲያደርጉት ብላቴን ጌታ ኅሩይ ግን 1857 ዓም ነው ይላሉ። ሰኔ 24 ቀን መቅደላ ላይ ከባድ ዝናብ ጥሎ ነበር። የመቅደላን በር የሚጠብቁ ዘበኞች ከዝናቡ ለመሸሽ ወደየጎጆአቸው ገቡ። ዘቦቹ በየጎጆአቸው ውስጥ ቀጣልለው ሳለ አንድ አንበሳ ከዱር ውስጥ መጣባቸው። ወታደሮቹም አንበሳውን አይተው ሲጯጯሁና ሲተራመሱ አንበሳው ወደዱር ሄደ።"

"ወታደሮቹም በፈረስ እየሆኑ አንበሳውን ተከትለው ሄዱ። ወታደሮቹ አንበሳውን ተከትለው ፈልገው አጥተው ወደ ሠፈራቸው ሲመለሱ ቆቂት ክፍት ሆኖ አገኙት። ቆቂት በር ማን እንደከፈተው አልታወቀም። ቆቂት በር የተከፈተው ምኒልክ ከሃያ ተከታዮቻቸው ጋር ሲያመልጡ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል።

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ አጤ ምኒልክ እና የኢትዮጵያ አንድነት በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 23 "አቶ ሀብተ ሥላሴ ደስታ ሞግዚታቸው አቶ ናደው ደጃች ወልደ ገብርኤል፤ ከእናታቸው ከወይዘሮ እጅጋየሁ ጋር ውስጥ ለውስጥ የሚያመልጡበትን ዘዴ ሲያወጡ ሲያወርዱ በሰነበቱበት ጊዜ የዚህን ምሥጢር ለባለቤታቸው ለወይዘሮ አልጣሽ ቴዎድሮስ የደበቋቸው ይመስላል::"

"ስለዚህ ምቹ ጊዜ ሲመርጡ ቆይተው በሰኔ 24 ቀን 1857 ዓም ቅዳሜ ለት ማታውኑ አቶ ገርማሜ በኋላ ደጃዝማች በቴዎድሮስ ትእዛዝ ካገቧቸው ከወይዘሮ ቀጠሮና ከአቶ ሀብተ ሥላሴ ደስታ ጋር ታላቅ የወዳጅነት ግብዣ አድርገው የጥበቃ ሹማምንቱንም ወታደሩንም በግብዣው ላይ በመጠጥ አሰከሩአቸው:: ጠባቂዎቹ በጥልቅ እንቅልፍ በተዋጡበት ሌሊት ጎልማሳውን ምኒልክን ይዘው ከመቅደላ በአሊ በር በኩል አምልጠው ወረሂመኑ ግዛት ገቡ" ሲሉ ጽፈዋል::

አጤ ምኒልክ ከመቅደላ እንዴት እንደወጡ ከዚህ በላይ የተጠቀሱት የታሪክ መጻሕፍት ዋቢ ናቸው:: በተለይም ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ እናቱንም መኳንንቱንም ይዞ ብለው ጻፉ? የተሳሳቱት ጸሐፊ ትእዛዝ ወይስ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ናቸው? ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ከጸሐፊ ትእዛዝ ጽሑፍ አንድ ዐርፍተ ነገር ቃላቱን ለዋውጠው ጽፈዋል ለምሳሌ የግራ ቀኙን ከዚህ በታች አስተውሉ:: የአጤ ምኒልክ የትውልድ ታሪክ ታምረ ማርያም ላይ ተጽፎአል:: ይህ ታሪክ የተገኘው ታደሰ ዘወልዴ ከጻፉት ላይ ጥቅስ እንዳለ ተአምረ ማርያም መጽሐፍ ላይ ተቀምጦአል::

ታደሰ ዘወልዴ የአቤቶሁን ያዕቆብ ትውልድና አጭር ታሪክ ከተባለው መጣጥፍ ገጽ 14" አጤ ልብነ ድንግል ከዋና መናገሻ ከተማቸው ከተጉለት ለቀው መንዝ አውራጃ ሲደርሱ ግሜ ጊዮርጊስ በሚባል ቀበሌ ጦርነቱን ለመቀጠል ሲሄዱ በተባለው ቀበሌ ላይ ልብሰ መንግሥታቸውን ለልጃቸው ለአቤቶ ያዕቆብ ሰጥተው ምሥጢር ለማውጣት ከቶውኑ ለማይጠረጠሩትና ታሪካቸውንና የሀገራቸውን ወሰን ከማናቸውም ወረራ በመጠበቅና በመከላከል ከብዙ ጊዜ ጀምሮ ጀግንነታቸው ለታወቀው ለማይደፈሩት ለመንዝ ባላገሮች አደራ ብለው ትተውላቸው ሄዱ" ይሉና::

ገጽ16"አቤቶ ያዕቆብ ከወንድሞቻቸው ተለይተው በዚሁ በታሪካዊው አውራጃ በመንዝ ቀርተው ሳለ ወይዘሮ ንግሥተ ዐዜብ የተባሉትን የበጌምድር የባላባት ልጅ አግብተው 3 ወንዶች ልጆችና አንዲት ሴት ልጅ ወልደው ይኖሩ ነበር:: የነርሱም ስም ቀጥሎ የተመለከተው ነው::"

"አቤቶ ፋሲል ገራም፤አቤቶ ሥግዎ ቃል፤አቤቶ ተዝካረ ቃልና ወይዘሮ ወለተ ማርያም "ይሉና ገጽ 39 "ፋሲልና (ገራም)አቤቶ ተዝካረ ቃል የሚባሉ 2 ወንድሞቻቸውና ወይዘሮ ወለተ ማርያም የተባሉ እኅት ነበሩዋቸው::"

"አቤቶ ፋሲል ለጎንደር ነገሥታትና ለጎጃም መሳፍንት የትውልድ ርእሰ ሐረግ እንደመሆናቸው መጠን ታናሽ ወንድማቸውም አቤቶ ሥግወ ቃል ለሸዋ ነገሥታትና መሳፍንት የትውልድ ርእሰ ሐረግ ናቸው:: የዚሁም የአቤቶ ሥግወ ቃልን ትውልድ መከታተል መሥመሩን ሳይለቅ የንጉሠ ነገሥትን ዙፋንና ዘውድ ከዳግማዊ ምኒልክ ጀምሮ እስከ ንግሥተ ነገሥታት ዘውዲቱ ደረሰ" ሲሉ የጻፉትን ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ቀይረውታል::

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ተአምረ ማርያም "የማህለ ማርያም (ምኒልክ)የትውልዱ ሐረግ ከኢትዮጵያው ንጉሥ ከልብነ ድንግል ጀምሮ ይህ ነው:: ልብነ ድንግል በመንበረ መንግሥቱ ሳለ አቤቶ ያዕቆብና ሌሎች ወንድሞቹን ሁሉ ወለደ:: ነገር ግን በኃጢአቱ ምክንያት እግዚአብሔር በሱ ላይ ስለተቆጣ ግራኝ መሐመድ በትዕቢት ተነሣስቶ በመድፍ መሣሪያ ተመክቶ በቁርኮ ተማምኖ ልብነ ድንግልን ከመንበረ መንግሥቱ ባሳደደው ጊዜ ልብነ ድንግል በስደቱ ወራት ከወንድሞቹ ሁሉ የሚያንሰው ልጁን አቤቶ ያዕቆብን ከልብሰ መንግሥቱ ጋር መንዝ ከተባለ ሀገር ትቶት ሄደ::"

"አቤቶ ያዕቆብም መልአኩ ራጉኤል ለልብነ ድንግል ሚ.ይሸጣል፤ ግ.ይነግሣል፤ፊ.ይሞታል፤ያ.ያተባለው ግን ደጋጎችና የታመኑ የሆኑ የአባቶችህ የዘርዓ ያዕቆብና የናዖድ አገር በሰላም ተጠብቃ ትኖር ዘንድ እግዚአብሔር እስከ ፈቀደ ድረስ በሰላም ይኖራል ብሎ አስቀድሞ እንደነገረው በመንዝ አገር ተቀመጠ::"

"ከዚያም አቤቶ ያሱቆብ ሥግወ ቃልን ወለደ፤ሥግወ ቃልም ነጋሢን ወለደ፤ነጋሢም ሰብስትያኖስን ወለደ፤ሰብስትያኖስም አቡዬ ሆይን ወለደ፤አቡዬ ሆይም አምኃኢየሱስን ወለደ፤ አምኃኢየሱስ አስፋው ወሰንን ወለደ፤አስፋው ወሰንም ወሰን ሰገድን ወለደ፤ወሰን ሰገድም ሣህለ ሥላሴን ወለደ፤ሣህለ ሥላሴም ኃይለ መለኮትን ወለደ፤ኃይለ መለኮትም ምኒልክን ወለደ። እንግዲህ ትውልድ ሁሉ ከልብነ ድንግል እስከ ሣህለ ማርያም (ምኒልክ) በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስም ቸርነትና ልዩ ልዩ ተአምራትን የምታደርግ አምላክን በወለደች በክብርት እመቤታችን አማላጅነት ሳይቋረጥና ሳይከፋፈል በትክክል ዓሥራ አንድ ትውልድ ሆነ" ሲሉ ጽፈዋል።

ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ <u>ታሪክ ዘመን ዘዳግማዊ አጤ ምኒልክ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 55 "ሌሊቱን አጤ ቴዎድሮስ ደንግጠው እየፈከሩ ወጡ!ዘበኞችንም አስነሥተው ሂዱ አደባባዩን እዩ አሏቸው። ዘበኞችም ወጥተው እስከ አፋፉ ዘልቀው ተመልሰው፤ ጃንሆይ ምንም የለ ደኅና ነው ብለው ነገሩዎ ተመልሰዎ። ንጉሡም ተመልሰው ገቡ። ደግሞ እንደዚሁ ደንግጠው እየፈከሩ እየተነሡ ሦስት ጊዜ አስጠየቁ። ዘበኞችም እንደፊተኛው እየወጡ ተመልሰው ምንም የለ ደኅና ነው እያሉ ነገሩዎ። በነጋም ጊዜ ከአጤ ቴዎድሮስ ሹማምንት አንዱ መጥቶ ምኒልክ ከመቅደላ ወጥቶ ወደሀገሩ መሄዱን ነገረዎ" ሲሉ ጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ ጽፈዋል።

ተሾመ ገብረ ሥላሴ በ<u>ተአምረ ማርያም</u> እንዲህ ይላሉ "ያን ጊዜ ቴዎድሮስ ከእንቅልፋ ነቃ ከአልጋውም ላይ በድንጋጤ ተነሣ ሰውነቱም ታወከችበትና ወደውጭ እየፈከረ ወጥቶ የእስር ቤቱ ጠባቂ ዘበኞችን እስር ቤቱ ሰላም ነውን ብሎ ጠየቀ! እነሱም አወን ደኅና ነው አሉት። በዚህም ጊዜ ወጥታችሁ በአካባቢው ያለውን ሁኔታ መርምሩ አላቸው እነሱም ወጥተው አካባቢውን ከኀበኙ በኋላ ተመልሰው ንጉሥ ሆይ ምንም ነገር የለም አሉት።"

"ዳግመኛም በታላቅ ድንጋጤ ባኖ ተነሣና የእስር ቤት ጠባቂዎችን እንደፊተኛው ስለ እስር ቤቱ ሁኔታ ጠየቃቸውና ወጥተው በአካባቢው አሰሳ እንዲያደርጉ አዘዘ እነሱም አሰሳ አድርገው አንዳችም ነገር እንደሌለ ነገሩት። በዚህም ሌሊት እየባነነና እየፈከረ ለሦተኛ ጊዜ ይህን አደረገ ዘበኞቹ ግን ምንም እንደሌለ ያስረዱት ነበር። በነጋም ጊዜ ከንጉሡ ጭፍራ አንዱ መጥቶ ሣህለ ማርያም

(ምኒልክ)ከእስር ቤት አምልጦ በሌሊት ወጥቶ እንደሄደ ነገረው" ሲሉ ጽፈዋል።

ተክለ ጻድቅ መኩሪያ <u>የኢትዮጵያ አንድነት እና አጤ ምኒልክ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 24" የምኒልክን ማምለጥ አጤ ቴዎድሮስ እንደ ሰሙ ለምን አልጣሽን ትቷት ሔደ! አሉ። ይኸውም ማለት ከምኒልክ ማምለጥ የልጃቸው አብሮ አለማምለጥ የቆጫቸው ይመስላል። ምንአልባት ምኒልክ ወደፊት እንደሚነግሡ ታይቷቸው ልጃቸው ከምኒልክ ጋር አብረው እንዲነግሡ በመመኘትም ይሆናል። ምኒልክን የሸኟቸው የወሎ መኳንንት ናቸው የሚል አበተኛ ወሬ ስለሰሙ ቴዎድሮስ በብስጭት ቀደም አድርገው ብዙ የወሎን መኳንንት ከወርቂት ልጅ ጋር ገደል እየገፉ ገድለው ነበር።"

"የዚህን ጉዳይ በዚያው የነበሩት አለቃ ወልደ ማርያም እንዲህ ሲሉ ገልጸውታል። ÷የሸዋን ሰው እናትዎን ይዘው ወጡ። ሲነጋ ኩታማ በሚባል ፈረስዎ ንጉሡ (ቴዎድሮስ) ተቀምጠው ወደ እስር መንደር መጡ። በዚያም ጊዜ እጅግ ተናደው ነበርና እስሩን (እስረኛው) ሁሉ አውጡ አሉ የወርቂት ልጅ ማናቸው ነው ብለውም ጠየቁ÷"ሲሉ ጽፈዋል።

ክቡር አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ የአለቃ ወልደ ማርያምን መጽሐፍ ዋቢ በማድረግ የገለጹት አጤ ቴዎድሮስ መቅደላ በወቅቱ አልነበሩም ማለት ነው። ምክንያቱም በፈረስ ሁነው ሄዱ ማለታቸው ራቅ ካለ ቦታ ነበሩ ማለት ነው። እንዲያውም አለቃ ተክለ ኢየሱስ የሚሉት ሌትና ቀን ገሥግሦ መቅደላ ገባ ይላሉ። እስኪ ሙሉውን ጥቅስ ልጥቀስ።

<u>የኢትዮጵያ ታሪክ ሐተታ</u> በተባለው መጽሐፍ ገጽ 125 "የልጅ ምኒልክን ክዳት አጤ ቴዎድሮስ በሰማ ጊዜ ኩታማ በሚባል ፈረሱ ወጥቶ ሌትና ቀን ገሥግሦ መቅደላ ገባ። ከዘበኞች ጋራ ተጣላ እጅግ ተቋጭቶ ነበርና" ሲሉ ጽፈዋል።

አጤ ምኒልክ ሲያመልጡ አጤ ቴዎድሮስ መቅደላ አልነበሩም ማለት ነው። ከላይ በታምረ ማርያም ላይ የተጻፈው ታሪክ ከጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴ የተቀዳ ነው። የዛሬው ትውልድ ሆነ የወደፊቱ ትውልድ መረዳት ያለበት በተአምረ ማርያም ላይ የተጻፈው የግለሰቡ ፖቲካዊ

አቅዋም እንጂ የቅድስት ድንግል ማርያም አልያም ደግሞ የቤተ ክርስቲያን አይደለም።

ዛሬ ለጥቅማቸው ሲሉ ብዙ ወገኖች እናት ቤተ ክርስቲያንን በማጣጣል ላይ ናቸው። ይህ በእኛ ወገኖች የተጀመረው እርስ በርሱ ስለ ሚቃረን በአዋልድ መጻሕፍት ላይ ዘመቻ እንዲያደርጉ በር ከፍቷል። ዛሬ ቤተ ክርስቲያንን የሚበድሉ እሉ የተባሉ የቤት ክርስቲያን አባቶች ሲሆኑ ሌሎች ደግሞ የራሳቸውን ጥቅም ለማሳደድ ሲሉ እናት ቤተ ክርስቲያንን እየጎዱ ናቸው።

እኔ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ እየተረጎሙ ያሳተሙአቸውን መጻሕፍት የምተቻቸው ለመደፈሩ በቤተ ክርስቲያን ላይ ጥሩ ሠነድ አለመሆኑን በመገንዘብ ነው። ይህ ዓይነት መጽሐፍ ውሎ አድሮ ውድቅ ይሆናል። ውድቅ ሲሆን ደግሞ ራሳቸው ተሥፋ ገብረ ሥላሴ በታሪክ ይወቀሱበታል። መፍራትም ያለብን ስለ አንድ ታሪክ ስንጽፍ, ከእውነት የራቀ ታሪክ ከጻፍን ትውልዱ አንጓሎና አበጥሮ ስንዴውን ከገለባው ለይቶ ምርቱን ብቻ ማንሣት ሲችል ሁሉ ውድቅ ይሆናል።

በእውነቱ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ በግላቸው ተነሣሥተው በሚያቀርቧቸው የቤተ ክርስቲያን መማሪያ የፊደል ገበታን ተምረናል። በዚህ ከፍ ያለ አክብሮት ስንሰጣቸው ውለው አድረው ግን ቀደም ሲል የተጻፈ አስመስለው በቅርቡ የሚያሳትሟቸው ሽፍን መጻሕፍት ዋጋ አልባ ሆኑባቸው። የነበራቸው አክብሮት ቀነሰ።

ስለዚህ የእርሳቸውን መጻሕፍቶች ቤተ ክርስቲያን እውነተኛ አስተዳዳሪና መሪ ካለ እንደገና በሊቃውንት ጉባኤ መታረምና ቤተ ክርስቲያንን የሚመለከተውን ለይቶ ማቅረብ አማራጭ የለውም። በአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ላይ ጥላቻ ያሳደሩና ከእውነት ታሪክ በመጀመሪያ የጻፉት አለቃ ኪዳን ወልድ ክፍሌ ሲሆኑ ሌላው ብላቴ ጌታ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ ናቸው ሌሎችም ጸሐፊዎች የሰነቀሩት ታሪክ መጥፎ መሆኑን ላስረዳ እወዳለሁ።

ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወልደሥላሴ፣<u>ዋዜማ በማግሥቱ የኢትዮጲያን ነገሥታት የታሪክ</u> በዓል ለማክበር በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 51 "አጤ ቴዎድሮስም በእንግሊዝ ወታደር እጅ እንዳይሞት የገዛ ሽጉጡን ጠጥቶ መቅደላ ላይ ዐረፈ። አጤ ቴዎድሮስን የመሰለ ጨካኝ

ንጉሥ ሁለተኛ እንዳይነግሥባት ኢትዮጵያ እጆቿን ወደ እግዚአብሔር ዘርግታ ትለምናለች "ሲሉ ጽፈዋል።

ለብላቴን ጌታ አጤ ቴዎድሮስ በራሳቸው ላይ መጨከናቸው ኩራት አልመሰላቸውም። ላለመማረክ ሲሉ ራሳቸውን የገደሉትን ጀግና እንዲህ ከናቁ ተማርከው ቢሆን ኑሮ ምን ሊሉአቸው ኑሮአል?

ደጎና ጀግና ሲሞት ደስ ይለዋል ቂል
አገሩ ሲወረር ሚስቱ ስትከጀል
ከመዋረድ ይልቅ ይሻላል መገደል
ይላል የአገሬ ጃሎ ባይ።

ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወልደሥላሴ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ ከንግሥተ ሳባ እስከ</u> ታላቁ የአድዋ ድል በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 113 "አጤ ቴዎድሮስ በዚሁ ዓመት በሚያዝያ 6 ቀን መቅደላ ላይ ከእንግሊዝ ወታደሮች ጋራ ጦርነት ገጥመው ሲዋጉ ከመኳንቶቶቻቸውና ከወታደሮቻቸው ብዙዎቹ እየከዱ በያገራቸው መሄዳቸውን ባዩ ጊዜ የታጠቅ ጌታ በነዚህ በነጮች እጅ ከመያዝና ከመማረክ ሞት ይሻለኛል ብለው በገዛ እጃቸው ሽጉጣቸውን ጠጥተው ሞቱ" ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ የብላቴን ጌታ ኅሩይ የመጀመሪያው መጽሐፍ የታተመው በ1921 ዓም ሲሆን ውለው አድረው ግን የተረዱ ለመሆናቸው ከሁለተኛው መጽሐፋቸው መረዳት ይቻላል። ቢሆንም ግን እርሳቸውም ብዙ ልጅ በመውለዳቸው እነሆ በተለይም በቅድስት ድንግል ማርያም እያመካኙ የሚጽፉ ሰዎችን አፍርተዋል።

<u>ሰዎች የማይወዱት እውነት</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 134 "ተአምረ ማርያም ውስጥ ይህን የመሰለ ቃል ሰፍሮ መገኘቱ፣ የተዋረደው ቴዎድሮስ ሳይሆን ይህንን ቃል በተአምረ ማርያማችን ውስጥ ያስፈረው የመሳፍንቱ አጫፋሪ ምንደኛ የውጭ ጠላት ቅጥረኛ እንጂ ኢትዮጵያዊ አለመሆኑን መረዳት ያስፈልጋል።"

"በተአምረ ማርያማችን ውስጥ እውነተኛ ታሪክ ነው ብለው ያስፈሩትን የተአምረ ማርያሙ ታሪክ ጸሐፊዎች እውነተኞች የታሪክ ጸሐፊዎች ቢሆኑማ ኑሮ ከሩቅ ታሪክ ተነሥተው በአጤ ቴዎድሮስ

ላይ ለመተቸት ሲነሡ ምነው ከቅርቡ ያዩትን በ1953 ዓም የተፈጸመውን የዓለም የሰው ልጆች መብት ጠበቂዎችንም ያሳዘነ ኢትዮጵያውየያንንም ደግሞ ያስለቀሰውን ራሳቸውን ገድለው የወደቁትን የኢትዮጵያን ጀግኖች መኮንኖችና ምሁራንን አስከሬን በኢትዮጵያ ዋና ከተማ በሆነችው በአዲስ አበባ ላይ የተሰቀሉትን በታሪክ ሊመዘግቡላቸው በቻሉ ነበር" ሲሉ ጽፈዋል። እሣ ጎርጓሪ ዘንዶ ያወጣል ይሉሃል ይህ ነው።

ጳውሎስ ኞኞ <u>አጤ ምኒልክ</u> ከተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 16 "ምኒልክ በአጤ ቴዎድሮስ ተማርከው ከተወሰዱ በኋላ እንደ እስረኛ ሳይሆን እንደ ልጃቸው እንከባክበው ያዙአቸው። የደጃዝማችነትም ማዕረግ ሸሙአቸው። ጥቂት ቆይተው ልጃቸውን ወይዘሮ አልጣሽን ብ1856 ዓም በጥር ወር በሚስትነት ዳሩላቸው። አጤ ቴዎድሮስ ምኒልክን እንዴት ተንከባክበው ይዘዋቸው እንደነበረ ካንዳንድ ታሪክ ጸሐፊዎች ብጠቅስ እንዲህ ይላሉ።"

"ጉሊልሞ ማሳያ ምኒልክ ከአጤ ቴዎድሮስ ልጅ ከመሸሻ ጋር አደጉ። ቴዎድሮስ ምኒልክን እንደ ልጃቸው ያዩአቸው ነበር። ምኒልክም ሲያጫውቱኝ..አጤ ቴዎድሮስ አባቴ ከሞቱ በኋላ ወደ ቤተ መንግሥታቸው ወሰዱኝ። ልክ እንደ ልጃቸው አድርገው ይወዱኝ ነበር። በታላቅ ጥንቃቄም አስተምረውኛል። ከልጃቸው ሳይለዩ አሳድገውኛል ብለዋል። ሲሉ ጽፈዋል። አለቃ ወልደ ማርያም ከሸዋ ከወጡ ዠምሮ ለአጤ ቴዎድሮስ እንደ ልጅ ሆነው መኳንንትም ሠራዊትም ሁሉ እጅ እየነሱ ያከብሯቸው ይወዷቸው ነበር። በዘመናቸውም ሁሉ ከንጉሡ ልጅ ከመሸሻ ሳይለዩ በራስ ውቤ ጠባቂነት መቅደላ ብዙ ጊዜ ተቀመጡ።"

"ንጉሡም ሴት ልጃቸውን ሰጡ ብለዋል። አለቃ ገብረ ሥላሴም ምኒልክ ከአጤ ቴዎድሮስ ሠፈር ይኖር ነበር። የሸዋ ሰው እኩሌታው መኳንንቱም ሠራዊቱም ከምኒልክ እኩሌታው ካቶ ዳርጌ ጋር እየሆነ ካጤ ቴዎድሮስ ሠፈር ይኖር ነበር። ምኒልክንም ደጃዝማች አሰኝተው ጭፍራ ሰጥተው በታላቅ ክብር አኖሩት። ምኒልክ አጤ ቴዎድሮስ ሠፈር እግዚአብሔር ሳይለየው ከጌትነት ሳይዋረድ መከራ ሳያገኘው ከአጤ ቴዎድሮስ መዓት በኃይለ መንፈስ ቅዱስ ተጠብቆ አሥር ዓመት ኖረ።"

"እንደተባለው ሁሉ ምኒልክ ቴዎድሮስን ይወዱ ነበር። በኋለኛው ጊዜ የአጤ ቴዎድሮስን ሞት ሲሰሙ በጣም ማዘናቸውንና የመንግሥት ኀዘን እንዲሆን ማወጃቸውንም ማሳያ ጽፏል። ማሳያ ሲጽፍ የቴዎድሮስን ሞት በሰሙ ጊዜ ምኒልክ በጣም አዘኑ። የመንግሥታቸው ኀዘን መሆኑንም በአዋጅ አስታወቁ፡ በአዋጃቸውም ቴዎድሮስ ዳግማዊ አባቴ ስለሆኑ አዝኛለሁና እዘኑልኝ ብለው አወጁ። እኔም ለምን እንዲህ ያውጃሉ በተከራካሪዎ በቴዎድሮስ ሞት ምክንያት ተገላግለዋልና ታላቅ የደስታ በዓል ማድረግ ነበረባዎት ብላቸው። ሰውን ለማስደሰት እንዳልከው ባደርግ ጥሩ ነው።"

"ሕዝቡ እንዲደሰትም ካወጅሁ እኔ ወደ ዱር ሄጄ ብቻዬን እለቅሳለሁ። አለጊዜያቸው የሞቱ ሰው ናቸው። አስተማሪዬን አጣሁ። ቴዎድሮስ እኔን በመልካም አስተዳደግ አሳድገውኛል። ይሄ ልቤን ነክቶታል። እንግሊዞች እንድረዳቸው ጠይቀውኝ ሳልረዳቸው ማዛቴን ሸዋን እየጠበቅሁ የቆየሁትም ለዚህ ነው አሉኝ ብሏል" ሲሉ ከተለያዩ መጻሕፍት የለቀሙት ነው።

ታዲያ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ይህን ታሪክ ሳያነቡ ዝም ብለው ወያኔንና ብፁዕ ወጣየት አቡነ ጳውሎስን ለማስደሰት አሥሩን ቢደርቱት ታሪክ ከታሪክነቱ አይለቅም። በአጤ ቴዎድሮስና በአጤ ምኒልክ መካከል የከረረ ጠብ እንደነበር አድርገው የሚጽፉ ግለሰቦች ናቸው። ታሪክ ግን ይህን የግለሰቦችን አጻጻፍ አይደግፍም። ስለዚህ የተዋረዱት ራሳቸው ግለሰቦች ናቸው።

ዶ/ር ተወልደ <u>የኢትዮጵያ አንድነት እና ኢጣሊያ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 220 "ምኒልክ ምንጊዜም የቴዎድሮስ ፍቅር እንደነበረው ያሳያል። ቴዎድሮስ ይሙት እያለ ነበረ የሚምለው። እንግሊዞች ወደ ኢትዮጵያ ሲገቡ ሸዋ ከእንግሊዞች ጋር እንዲተባበር የማይፈልጉ ራሱ ምኒልክ አይፈልግም ነበረ። ቴዎድሮስ ተሸንፎ ሸዋ ቢገባም እንግሊዞችን ፈርቶ ሊከለክል አይፈልግም ነበረ። ምኒልክ ከእንግሊዞች ጎን ተሰልፎ ቢሆን ኖሮ እሱ ነበር ንጉሠ ነገሥት የሚሆነው። ከአጤ ቴዎድሮስ ሞት በኋላ ግን ዋግሹም ጎበዜና በሰባስ (በዝብዝ) ካሳ ለሥልጣን ሲሯሯጡ" ሲሉ ጽፈዋል። ቅንፍ የኔ ነው። 4ኛው አጤ ዮሐንስ ሥልጣን ወዳድ ናቸው እንጂ በስብስ አይደሉም።

ሠመረ መድኅን ፋሕ መጽሔት ታኅሣሥ 1986 ዓም ገጽ 22 “ለ10 ዓመታት ከቴዎድሮስ ጎን ሁነው የኘሀን ታላቅ መሪ አስተሳሰብና የሀገር ፍቅር ስሜት ያስተዋሉና ከራሳቸውም አስተሳሰብና ስሜት ጋር እያዋሐዱ ያደጉት ዳግማዊ ምኒልክ የንተመትን አገልግሎት ፈጥነው በመረዳት በአለው ዓለም ሕዝብ ዘንድ በአድናቆት የተዘገበውንና የተመዘገበውን የአድዋን ድል ከተቀዳጁ በኋላ ነው” ሲሉ ጽፈዋል።

ይህ ደግሞ ታሪክን በታሪክነቱ የሚመዘግቡ ኢትዮጵያውያን ከዚህ በፊትም ጽፈዋል። ለወደፊቱም ይጽፉታል። አጤ ቴዎድሮስ መሞታቸውን አጤ ምኒልክ ሲሰሙ ማዘናቸውን ከላይ የተነበቡት መጻሕፍት ዋቢ ናቸው። አንድም ከተሥፋ ገብረ ሥላሴ ጋር የተቆራኘ ታሪክ የለም።

በሪሁን አስፋው ሐዋርያ ጋዜጣ ቅጽ 2 ቁጥር 11 ሰኔ 1989 ዓም ገጽ 13 “ብዙ ሰዎች በቴዎድሮስ ላይ ጥላቻ እንዳላቸው እሙን ነው። የሚገርመው ራሳቸው አጤ ምኒልክ ተበደልሁ ብለው ሳይናገሩ ተበድለዋል እያሉ በቴዎድሮስ ላይ የጥላቻ ፕሮፖጋንዳ ያካሄዱት በአጤ ኃይለ ሥላሴ ዘመን የተወለዱ በተለይ ከቤተ ክህነት ጋር ዝምድና ያላቸው ሰዎች ናቸው። ምኒልክ ቴዎድሮስ ይሙት ካሉ ውኃ እንኳ እንደማይጠጡ ይታወቃል።

አጤ ቴዎድሮስ በሌላው የመዘዙትን ሰይፍ ወደራሳቸው አዙረው ሕይወታቸውን ካጠፉ በኋላ አጤ ምኒልክ እንኳን ተይዘው አልተዋረዱ በማለት” ሲሉ ጽፈዋል። አጤ ቴዎድሮስ በመሞታቸው ቢያዝኑም ነገር ግን በራሳቸው መጨከናቸው አጤ ምኒልክ ስለተረዱ በመሞታቸው ቢያዝኑም ራሳቸውን በመግደላቸው ግን ደስተኛ መሆናቸው ታውቋል። ምክንያቱም መማረክ ምን ያህል ውርደት መሆኑን እምዬ ምኒልክ አሳምረው ያውቁታል።

ምዕራፍ 4

እውነት የማርያም ጽላት አሰብ ላይ ተይዟልን?

በ1985 ዓም ጽላት ተሰርቆ መያዙን አስመልክቶ ከወሬ አልፎ በመጽሔት ተጽፎ ነበር። ጽላቱን በስለላ የያዙት ሰው በማኅሌት መጽሔት ላይ ጥያቄና መልስ የተደረገበት ታሪክ ከሕዝቡ የራቀ አልነበረም። መጽሔቱ ከእኔ እጅም ደርሷል። ተሰፋ ገብረ ሥላሴ የጋዜጣውን ታሪክ ገልብጠው ነው ተአምረ ማርያም ላይ የጻፉት። አንባብያን ቅድሚያ ከማኅሌት መጽሔት የወጣውን ዘገባ ሳቅርብና ኋላ ደግሞ ተአምረ ማርያም ላይ የተጻፈውን አቀርባለሁ።

አቶ ዓለም ሰገድ ከበደ ማህሌት መጽሔት የካቲት 1985 ዓም ገጽ 33 “ከተከሳሾቹ አንዱ በካርቶን የተጠቀለለ ነገር ይዞ መጥቶ እፊቴ አስቀመጠ። ከፍቼ ተመለከትኩት። በሕይወቴ እንደዚያ ዓይነት የተለየ ስሜት ተሰምቶኝ አያውቅም። በላዩ ላይ ጽላተ ማርያም የሚል በግእዝ የተጻፈበት ነበረ። ወርቅ ቅብ ሆኖ ሁሉም በምርመራ ላይ ናቸው። ጽላቱንም በአፋጣኝ ብፁዕ አቡነ ጳውሎስ በተገኙበት ለቤተ ክህነት አስረክበናል” ሲሉ ተናግረዋል።

አቶ ዓለም ሰገድ ከበደን ጥንቅር ያጠናቀሩት ከንፈ ወ/መድኅን የሰጡት አርእስት “ተሰርቆ የተገኘው ጽላት የግሸን ማርያም ጽላት ወይስ የሌላ?” የሚል ነበር። ይህ ጽላት የግሸን ማርያም ጽላት ነው ያሉት ቅድሚያ ብፁዕ ወጣየት አቡነ ጳውሎስ ናቸው። አቶ ዓለም ሰገድ ከበደ ከላይ የተነበበውን ብቻ ገልጸዋል።

የማኅሌት መጽሔት አዘጋጅ ሲያትት እንዲህ ይላል ገጽ 34 “እኛን እጅግ ግራ ያጋባን ብፁዕነታቸው ጽላቷ ወደ ቤተ መቅደስ በገባችበት ወቅት የግሸን ማርያም ጽላት ወደ ባዕድ ሀገር በገንዘብ ከመሸጧ በፊት ከፍተኛ ክትትል አድርገው ያገኟትን የሽግግር መንግሥቱን የመከላከያ ኃይል ከልብ አመሰግናለሁ ማለታቸው ከቤተክህነት ከሚሰማው ጋር አለመጣጣሙ ነው” ሲል ጽፏል።

አቶ ዓለም ሰገድ ከበደ፤ ጽላቷን ያገኟት አዲስ አበባ እንጂ አሰብ ላይ አይደለም። ብፁዕ ወጣያት አቡነ ጳውሎስም አሰብ ተገኝታለች አላሉም። ታዲያ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ የት አመጡት? በነገራችን ላይ የግሸን ማርያም ጽላት አልጠፋችም። ለዚህም በዚሁ መጽሔት ገጽ 34 "ከግሸን ማርያም መጣን የሚሉ የደብሩ ካህናት ከቤተ ክርስቲያናችን ምንም የጠፋ ነገር የለም ይላሉ" ካለ በኋላ የመጽሔቱ አዘጋጅ ለማጣራት ጥረት አድርጓል። ለዚህም መልሱን አግኝቷል።"

"በመጨረሻም ከሰሜን ወሎ ሀገረ ስብከት ባገኘነው መረጃ መሠረት የግሼን ማርያም ደብር አስተዳዳሪ ሊቀ ሊቃውንት ተክለ ማርቆስ ብርሃኑ ለሰሜን ወሎ ሀገረ ስብከት ሊቀ ጳጳስ አቡነ አትናትቴዎ በ27/3/85 በቁጥር 20/85 በጻፉት ደብዳቤ ሕዳር 25/3/85 ከምሽቱ በ3.00 ሰዓት በዜና ማሰራጫ ከግሸን ማርያም ተሰረቀች የተባለችው ጽላት መያዟ መነገሩን ጠቅሰው በግሸን ማርያም ከሚገኙት ሦስት አብያተ ክርስቲያናት ያሉትን ጽላቶች ባሉት መዝገቦች ተቆጥረው ምንም ሳይጎድል በየተቀመጡበት እንዳገኟቸው አስረድተዋል። አያይዘውም የተነገረው በስህተት ከሆነ በአስቸኳይ እንዲታረምና እውነት ነው ከተባለም ተጣርቶ በአፋጣኝ እንዲገለጽላቸው ጠይቀዋል" በማለት አትቷል።

አያይዞም ከዕቃ ቤት የተቆጠረበትን ማንተም ያለው ደብዳቤ በግርጌ አውጥቷል። አሁን ደግሞ ተአምረ ማርያም ላይ የተጻፈውን ጥቅስ ልውሰድ።

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ተአምረ ማርያም "ግሼን ማርያም የምትባል በእመቤታችን ስም የታነጸች በኢትዮጵያ አንዲት ቤተ ክርስቲያን ነበረች። ይህችም ቤተ ክርስቲያን የታነጸችው የኢትዮጵያው ንጉሥ ዳዊት ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ የተሰቀለበት ግማደ መስቀሉን ከኢየሩሳሌም አስመጥቶ ካሳረፈበት ከፍተኛ ተራራ ላይ ነበር፤ ስለዚህም ይህች ቦታ በክብር የአክሱም ጽዮን ሁለተኛዋ ተባለች።"

"ከዕለታትም በአንደኛው ቀን መንፈቀ ሌሊት በሆነ ጊዜ አምላክን የወለደች በድንጋሌ ሥጋ በድንጋሌ ነፍስ የጸናች በክብርት እመቤታችን ስም የተሠራች ወደዚያች የቤተ ክርስቲያኑን በር ሠብረው ከገቡ በኋላ የእመቤታችንን የጽዮን ማርያምን ጽላት ሰርቀው ወሰዱ። ይህቺን የእግዚአብሔር የሕጉን ታቦት ለስምንት

ሚሊዮን ብር ለተንባላት ይሸጧት ዘንድ ተስማምተው ነበርና። ከዚያም በኋላ ይቺን ታቦት በሣጥን አስገብተው ከቆለፉ በኋላ በግመል ጭነው ከተንባላቱ ጋር ከተቃጠሩበት ከአሰብ የባሕር ወደብ ደረሱ። ተንባላቱም ከሩቅ በመርከብ መጥተው ከባሕሩ ወደብ ደርሰው የብስ ከረገጡ በኋላ በመሪ እየተመሩ ከሌቦቹ ወደተቃጠሩበት ቦታ ሄዱ።"

"ነገር ግን እኒያ ተንባላት ጽላቱን በተሸከሙ በነዚያ ሌቦች ትክሻ ላይ ብርሃኑ ሲንቦገቦግ በሩቅ ዓይተው ይህ በሰዎቹ ትክሻ ላይ ሲበራ የምናየው ምንድነው እሱ ዓይንን ያንጸባርቃል እያሉ ጮኹ። እኒያ ሌቦችም የሰረቁትን ታቦት ያለበትን ሣጥን ተሸክመው ወደተንባላቱ በመጡ ጊዜ ተንባላቱ እናንተ ሰዎች ወደዚህ አትምጡ ወደኛም አትቅረቡ ከተሸከማችሁት ሣጥን ውስጥ ነበልባሉን ያስረዘመ እሳት ሲወጣ አይተናልና ገና ከሩቅ እያለን የሙቀቱ ኃይል አቃጥሉናልና ወደኋላችሁ ተመለሱ ወይም የያዛችሁትን ጣሉ እያሉ ጮኹ።"

"እነዚያ ሌቦች ግን በትክሻቸው ላይ እሳቱ (ብርሃኑ)ሲንቦገቦግ አላዩትም አልታወቃቸውም ይልቁንም ወደ ተንባላቱ መሮጥ ጀመሩ። ወደኛ እየፈጠናችሁ ኑ ያሏቸው መስሏቸው ነበርና። ተንባላቶቹ ግን ወደኋላቸው ተመልሰው እየጮኹና እየሮጡ ሲሄዱ በሀገሩ ያሉ የመንግሥት ጭፍሮች ባዩአቸው ጊዜ ምን ሆናችኋል ብለው ይዘው ጠየቋቸው።"

"እኒያም ተንባላት ለነዚያ ወታደሮች ወደዚህ ወደኛ በሚመጡት ሰዎች ትክሻ ላይ ቦግ ቦግ የሚለውንና ለዓይን የሚያንጸባርቀውን የእሳት ብርሃን እስኪ ተመልከቱ፤የሙቀቱም ወላፈን ገና በሩቅ ሳለ እያቃጠለን ስለሆነ ጨርሶ ሳያጠፋን እየጮኽን መሸሽ ጀመርን እኛ ከሩቅ አገር ከባሕር ማዶ የመጣን እንግዶች ሰዎች ነንና አሏቸው። ጭፍሮቹም ይህን ነገር በሰሙ ጊዜ ወደቀኝ መለስ አሉና ያን በሰዎቹ ላይ የሚንጸባረቀውን የብርሃን ፋና ተመለከቱ ከዚያም ሌሎች ረዳት ወታደሮች ጠሩና እነዚያን ሌቦች ከበው ያዟቸው።"

"በዚህን ጊዜ ግን ስለጭፍሮቹ የሚያቃጥለው የብርሃኑ ግለት ቀዝቅዞ ነበር። ከዚያም እናንተ ሰዎች ከወዴት መጥታችኋል፤ የተሸከማችሁትስ ምንድን ነው በናንተ ላይ የሚበራው ዓይን ያንጸባርቃልና በማለት አጥብቀው መረመሯቸው። ሌቦቹ ግን እኛ

የመጣነው ግሼን ከሚባል አገር ሲሆን የመጣነውም እነሆ በስምንት ሚሊዮን ብር ለነዚህ ሰዎች ልንሸጥላቸው የግሼን ማርያም ጽላት ያለበትን ማጥን ተሸክመን ነው ዳሩ ግን በላያችሁ ላይ ብርሃን ይበራል ለምትሉት ነገር ምን እንደሆነ አናውቅም አንዳችም የሚሰማን ነገር የለም አሏቸው::”

“አምላክን የወለደች በድንጋሌ ሥጋ በድንጋሌ ነፍስ የጸናች ክብርት እመቤታችን ስለአደረገችው ከዚህ ተአምር የተነሣ እነዚያ ጭፍሮችና በዚያም የተሰበሰቡት ሕዝብ ሁሉ ታቦት ላይ ታላቅ ኃይልን የገለጠ እግዚአብሔርን አመሰገኑ:: ልዩ ልዩ ተአምራትን የምታደርግ እመቤታችንንም አመሰገኗት::”

“ከዚያም በኋላ እኒያ ጭፍሮች ያችን የእመቤታችንን ታቦት በካህናት እጅ አድርገው ወደ አዲስ አበባ ላኳትና በኢትዮጵያው ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ወፓትርያርክ በአባ ጳውሎስ እጅ ከተባረከች• በኋላ ወደሀገሯ ወደ ግሼን እስክ ትመለስ ድረስ ካህናት በታላቅ ክብር አክብረው መንበረ ፓትርያርክ በምትባል በቅድስተ ቅዱሳን ማርያም ቤተ መቅደስ አስገቧት” ሲሉ ጽፈዋል።

አቶ ዓለምሰገድ ከበደ “በ8.5 ሚሊዮን ብር ለውጭ ዜጎች ሊሸጥ በመስማማት ላይ እንደሆነ የሚጠቁም መረጃ ደርሶን” ብለው በመጽሔቱ የተናገሩትን ተሥፋ ገብረ ሥላሴ “ታቦት ለስምንት ሚሊዮን ብር ለተባላንት ይሸጧት ዘንድ” ሲሉ መጻፋቸው ነው::

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ያልተረዱት ነገር ሌላው ደግሞ እርሳቸው አሰብ ላይ ጽላቷ መያዟን ሲገልጹ አሰብን የኢትዮጵያ አፍራሽ የወያኔ መንግሥት ዜጎቼ አይደላችሁም ብሎ ለሻዕቢያ ያስረከበው ግንቦት 20 ቀን 1983 ዓም አዲስ አበባን ከያዘ ወዲህ አሰብ በኢትዮጵያውያን እጅ ሳትሆን በሻዕቢያ እጅ የወደቀች መሆንዋን ትዝ ሳይላቸው ቀርቶአል።

ለመሆኑ አሰብ ላይ በ1985 ዓም ጽላት ሻዕቢያ ቢይዝ እንዴት ወደ አዲስ አበባ ይሰጣል? ከሰጠስ በወቅቱ እንደ አሸን ፈልተው የነበሩ ጋዜጦች እንዴት ሳይሰሙት ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ብቻ ሊሰሙት በቁ? ሌላው የሚገርመው ታሪክ ደግሞ የግሸን ማርያም ቤተ

ክርስቲያን እኛ ጽላት አልጠፋነም ብለው የጻፉት መኖሩን ተሥፋ ገብረ ሥላሴ አልሰሙም::

ከላይ ከተሥፋ ገብረ ሥላሴ አጻጻፍ ብዙ ጥያቄ ማንሳት ይቻል ነበር:: አጤ ዳዊት ግማደ መስቀሉን ከኢየሩሳሌም ሳይሆን ያስመጡት ከግብጽ ነው:: በ778 ዓም ከአራት ተከፍሉ አንዱ አልክሳንደርያ ግብጽ ይቀመጥ ነበር:: ታዲያ አጤ ሰይፍ አርድ በነገሡበት ዘመን የግብጽ እስላሞች ክርስቲያኖችን ለማጥፋት የተነሡበት ዘመን በመሆኑ ከዛሬው ካርቱም ድረስ በመሄድ ጳጳሱንና ክርስቲያኖችን እንዲፈቱ አለበለዚያ ግን ዓባይን ለመገደብ የወሰኑ መሆናቸውን በመላካቸው ምክንያት ጳጳሱም ሆነ ሌሎች ክርስቶያኖች ተፈቱ:: ከዚያም ውሎ አድሮ መስቀሉ ለልጃቸው ለአጤ ዳዊት ግብጾች ላኩላቸው እንጂ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ እንዳሉት ከኢየሩሳሌም የመጣ መስቀል አይደለም:: ሌላም ብዙ ጥያቄ ማንሣት ይቻላል::

ምዕራፍ 5

ቅድስት ማርያም አዲስ አበባ ታይታ ነበር?

ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ተአምረ ማርያም “የኢትዮጵያ መንበረ ፓትርያርክ በምትሆን በቅድስተ ቅዱሳን ማርያም ቤተ ክርስቲያን እመቤታችን ታላቅ ተአምር እንዳደረገች ተነገረ:: በዚያ ወራት የደብረ ክርቤ (ግሼን) ማርያም ታቦት ከሌቦች እጅ በተአምራት ከተገኘች በኋላ የኢትዮጵያ መንበረ ፓትርያርክ በቅድስት ቅዱሳን ማርያም ቤተ ክርስቲያን ከታቦተ ማርያም ጋር በደባልነት ለ7 ወር ያህል ተቀምጣ ነበር::”

“ይህችም ታቦት በቅድስተ ቅዱሳን ማርያም ደብር ተቀምጣ ሳለች ከዕለታት በአንዱ ቀን አምላክን የወለደች በድንጋሌ ሥጋ በድንጋሌ ነፍስ የጸናች ክብርት እመቤታችን በቤተ ክርስቲያኑ ጣራ በስተ ውስጥ በኩል ባለው ግድግዳውና በመስኮቱ መካከል በግልጽ ለሰው ሁሉ ታየች:: ያለመንቀሳቀስና ያለመናገር ቀጥ ብላ ቆማሳለች ፊቷ እንደፀሐይ ያበራ ነበር::”

"በዚህም ጊዜ የአዲስ አበባና ያካባቢው ሕዝብ ሁሉ ወንዱም ሴቱም ሕፃናቱም፣ሽማግሌውም የእመቤታችንን የመልኳን ደም ግባት ለማየት በዚያች ቤተ ክርስቲያን ቅጽር ግቢ ተሰበሰቡ። ቅጽረ ቤተ ክርስቲያኗም ከሕዝቡ ብዛት የተነሣ ተጨናነቀች። የመንግሥት ወታደሮችም መጥተው የተሰበሰቡትን ሰዎች ከቅጽረ ቤተ ክርስቲያኑ በኃይል እየገፉ ሊያስወጧቸው ሞከሩ።"

"በጦር መሣሪያም እስፈራሩዋቸው፣የተሰበሰቡት ሰዎች ግን እንወጣም ብለው በወታደሮቹ ላይ ተበረታቱባቸው። ሰዎቹም ሁሉ ወደቤታቸው ሳይሄዱ በዚያው አደሩ። አምላክን የወለደች በድንጋሌ ሥጋ በድንጋሌ ነፍስ የጸናች ክብርት እመቤታችን የተአምራቷ ኃይል እስኪገለጽ ድረስ እህልና ውሃ ሳይቀምሱ በፍጹም ልብ ሁነው በቀንና በሌሊት ይጸልዩ ጀመር። በዚያም ጊዜ ታላቅ ብርሃን በራና በቤተ ክርስቲያኑ ውስጥ ብርሃን መላ።"

"አምላክን የወለደች በድንጋሌ ሥጋ በድንጋሌ ነፍስ ከጸናች ክብርት እመቤታችንም ሥዕል በልጇ በኢየሱስ ክርስቶስ ኃይል ከሌቦቹ ከተረከባችሁኝ ከዋጀችሁኝ በኋላ ወደ ሀገሬ ወደግሼን እኔን ከመመለስ ስለምን ዘገያችሁ?ደብረ ከርቤ ከምትባለው በምቀመጥበት መንበሬስ ከዚያ ለማኖር ስለምን ቸል አላችሁ አሁንም ፈጥናችሁ ወደቀድሞ መኖሪያየ መልሱኝ የሚል ድምጽ ወጣ።"

"በዚህም ጊዜ በዚያ በተሰበሰበው ሕዝብ ሁሉ ዘንድ ታላቅ ደስታ ሆነ። የቤተ ክርስቲያኗን አካባቢ ሁሉ በዕልልታና በሆታ መሏት። በማግሥቱም ይህን ተአምር ሰምቶ የኢትዮጵያው ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ወፓትርያርክ አባ ጳውሎስ ከብዙ ጳጳሳት ጋር መጣ። የሀገሩ ታላላቅ ሰዎች የደብር አለቆችና ሊቃውንትም ሁሉ ቀሳውስትና ዲያቆናት እንዲሁም በአዲስ አበባ ከተማ አካባቢ ያሉ የክርስቲያን ወገኖች ሁሉ እንዲሰበሰቡ ትእዛዝ አስተላለፈ።"

"ፓትርያርኩ አባ ጳውሎስም በአዲስ አበባ ከተማ ለሚገኙ አብያተ ክርስቲያናት ትእዛዝ በአስተላለፈ ጊዜ የሀገሩ ታላላቅ ሰዎችና ክርስቲያኑም ሕዝብ ሁሉ ተሰበሰቡ። ካህናቱም መዘምራኑም ሁሉ ድርብ ለብሰው የብርና የወርቅ ጸናጽልና መቋሚያ ይዘው መጡ። መነኮሳቱም ቀሳውስቱም፣ዲያቆናቱም ሁሉ ነጭ ሐር ለብሰው ካባ ላንቃ ደርበው በራሳቸውም ላይ የብርና የወርቅ አክሊል ደፍተው

የብርና የወርቅ ጥና መስቀል ይዘው ከዚያ የኢትዮጵያ መንበረ ፓትርያርክ ተብላ በምትጠራው በቅድስት ቅዱሳን ማርያም ቤተ ክርስቲያን ተሰበሰቡ።"

"ከዚያም በማኅሌት በሰዓታትና በልዩ ልዩ ዝማሬ እግዚአብሔርን ሲያመሰግኑ አድረው በማግሥቱ ጠዋት እጅግ ብዙ ሕዝብ በተሰበሰበበት የግሼን ማርያምን ታቦት አንግሠው በታላቅ ክብር አክብረው ወደሀገሯ ወደ ግሼን በታላቅ ክብርና በፍጹም ደስታ ሸኙአት። ከዚህም በኋላ የኢትዮጵያ ርእሰ ሊቃነ ጳጳሳት ወፓትርያርክ አባ ጳውሎስ ከሌሎቹ ሊቃነ ጳጳሳትና ኤጲስ ቆጶሳት እንዲሁም የአገሩ ታላላቅ ሰዎችና ብዙ የሆነ የአዲስ አበባ ከተማ ሕዝብ ታቦቷን አጅበው ከታቦቷ ጋር አብረው ወደግሼን ሄዱ።"

"ከዚያም የግሼን ማርያም ሊቃውንትና የአገሩም ሕዝብ በታላቅ ክብርና ደስታ ተቀበሏቸውና ታቦቷን ወደጥንት ቦታዋ በክብር አስገቧት። በዚህም ዕለት በመላ ኢትዮጵያ አውራጃዎች ሁሉ ታላቅ ደስታ ሆነ። ስለዚህም ሁሉ የኢትዮጵያን ፓትርያርክ አባ ጳውሎስን የእመቤታችንን ጽላት በቀናኝ ሃይማኖት ሆኖ አክብሮ ከቤተ መቅደሷ በማስገባቱ ከሁሉ ይልቅ አደነቁት፡በከፍተኛ ክብርም አከበሩት።ይህንም ሁሉ ሥራ ያስፈጸመ እግዚአብሔርን አመሰገኑት። ልዩ ልዩ ተአምራትን የምታደርግ እመቤታችንንም አመሰገኗት" ሲሉ ጽፈዋል።

ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ ወንበሩን የወሰዱ በ1984 ዓም ሲሆን የኢትዮጵያ ሕዝብ አንቅሮ የተፋቸው መሆናቸውን ማንም ኢትዮጵያዊ ያውቃል።

ባህታዊ ፈቃደ ሥላሴ የተገደሉም ብፁዕ ወጣዖት አቡነ ጳውሎስ በነበሩበት ሰዓት መሆኑን ተሥፋ ገብረ ሥላሴ በወቅቱ ከቤተ ክርስቲያን ቆመው ባይመለከቱም ዜናውን ያውቃሉ። ማተሚያ ቤታቸው ከቅድስት ማርያም ቤተ ክርስቲያን ቅርብ መሆኑን አውቃለሁ። ታዲያ እንዴት ሰውን ያስገደለ ሰው "አከበሩት" ብለው ሊጽፉ ቻሉ? ለአንባብያን ለማሳሰብ የምፈልገው እውነታ ቢኖር እኔ ለእነዚህ የተከበሩ ደራሲ ያለኝ አክብሮት እንደተጠበቀ ሁኖ ነገር ግን የዚህ ዓይነት ተአምር በፍጹም አልተፈጸመም።

የዛሬውን አይሁንና ከ1984 ዓም እስከ 1998 ዓም ኢትዮጵያ የሕዝብ ልሳን የሆኑ መጽሔቶችና ጠማር ጋዜጦች በብዛት ይወጡ ነበር። ታዲያ ለምን ሌሎች ጋዜጦችና መጽሔቶች ይህን ታሪክ ሳይገልጹት ቀሩ? ይህ ከእውነት የራቀ ላም ካልዋለበት ኩበት ለቀማ የልጆች ጨዋታ ነው።

አንባብያን ተመልከቱ ከ1985 ዓም ÷1988 ዓም ውስጥ ቅድስት ድግል ማርያም በአዲስ አበባ መታየቷን ከተሥፋ ገብረ ሥላሴ በቀር አንድም ምስክር አይገኝም። የገረመኝ ነገር ቢኖር የኢትዮጵያ ሕዝብ የማሰብ ችሎታው የወደቀ መስሎ ታይቷቸው ይሆን? ታዲያ ምን ይባላል። በ1977 ዓም ሳይሆን አይቀርም ሱዳን ሳለን ግብጽ ውስጥ ከቅድስት ድንግል ማርያም ሥዕል ላይ እንባ ታየ ተብሎ እስላሞች ሱዳኖች ሳይቀሩ በዜና አቅርበውት ነበር። አዲስ አበባ ውስጥ ይህን የመሰለ ተአምር ሲደረግ ሌላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ሳይሰማ አንድ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ብቻ መስማታቸው ይገርማል። •

እንግዲህ በዚህ በተአምረ ማርያም ላይ ሌላም ብዙ ሊተች የሚችል በተሥፋ ገብረ ሥላሴ የተጻፈ መኖሩ ግልጽ ሲሆን ከላይ የአጤ ቴዎድሮስን አስመልክቶ የጻፉትም እንዲሁ እንደ ታቦቷ አተራረክ ውሸት መሆኑን መገንዘብ ያሻል።

የገረመኝና ያስደነቀኝ ነገር ቢኖር የቤተ ክርስቲያን አባቶች ይህን መጽሐፍ "ይታረም" ሳይሉ ዝም ማለታቸው ነው። ክርስቲያን የሆነ ሁሉ ይህን መጽሐፍ እንዲታረምና ትክክለኛው የቤተ ክርስቲያን ንብረት መታወቅ አለበት። የሚገርማችሁ ነገር ሌላም መጽሐፍ ታትሟል።

ለምሳሌ ገድለ ክርስቶስ ሠምራ መጽሐፍ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ያሳተሙት ውስጥ ምዕራፉ ሲጀምርና ምዕራፉ ሲጨርስ የራሳቸውን ስም አስገብተዋል። ይህ በሙነት ሊታሰብበት የሚገባ የታላቋን እናታችን ገድል ማበላሸት መሆኑን የቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት መረዳት አለባቸው።

<u>ገድለ ክርስቶስ ሠምራ</u> ወተአምራቲሃ ዘጸሐፈ አባ ፊልጶስ እጨጌ ዘደብረ ሊባኖስ ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ ለመላው ዓለም ምእመናን የዘላለም የሕይወት ምግብ አዘጋጅና አከፋፋይ ይላል።

ከውጭ ያለው ጽሑፍ ቅድሚያ የጻፈው አባ ፊልጶስ እጨጌ ካሉ በኋላ ራሳቸው "ተስፋ ገብረ ሥላሴ ዘብሔረ ቡልጋ ለመላው ዓለም ምእመናን የዘላለም የሕይወት ምግብ አዘጋጅና አከፋፋይ" ይላል።

ይታያችሁ በአንድ ስፌር ተከልለው ለመላው ዓለም የሕይወት ምግብ አዘጋጅና አከፋፋይ ሆኑ? በዚህ ብቻ አትገረሙ ከላይ እንዳልኩት አንድ ተአምር ሲያልቅ የተሥፋ ገብረ ሥላሴ ስም ተጽፎበታል። ሌላው ተአምር ሲጀምር እንዲሁ የእርሳቸው ስም ተጽፎበታል።

<u>ገድለ ክርስቶስ ሠምራ</u> 10ኛ ተአምር"አባቶቼና ወንድሞቼ እንግዲህ እናታችን ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ይህን አላዊ ወይም ከሐዲ መኮንን በፈረሱ ላይ ተቀምጦ ሣለ በመብረቅ እንዳቃጠለችውና ከእርሱም ብዙ ምርኮን እንዳገኘች ተመልከቱ። ልመናዋ አማላጅነቷ ለወዳጅዋ ለተስፋ ገብረ ሥላሴ ይደረግለት ለዘላለሙ አሜን። 11ኛ ተአምር 1 ልመናዋ አማላጅነቷ ለወዳጅዋ ለተስፋ ገብረ ሥላሴ ይደረግለትና እናታችን ቅድስት ክርስቶስ ሠምራ ይህ ነው" እያሉ ጽፈዋል።

ታዲያ በዚህ ዓይነት ጽሑፍ የደጓ እናታችንን መጽሐፍ ሲያበላሹት ቤተ ክርስቲያን ዝም ማለቷ ለምን ይሆን? በዚህ ብቻ አላበቁም። የታላቀን ጻድቅ የአቡነ ተክለ ሃይማኖትን ገድልም አበላሽተውታል። በገዳሙ የታተመውንና በእርሳቸው የታተመዉን ገጽ በገጽ ተመልክቶ ልዩነቱን ማውጣት ይቻላል። ሁለቱን መጽሐፍ በጥሞና ሳነበው ተሥፋ ገብረ ሥላሴ አሳመርኩ ብለው አበላሽተውታል።

ይኸም የቤተ ክርስቲያን ንብረት በመሆኑ በሊቃውንት ተመርምሮ በሲኖዶስ ጸድቆ መታረምና መስተካከል ይኖርበታል። ከዚህ ክፍል በተለያዩ ምዕራፎች የጠቀስኩት በተሥፋ ገብረ ሥላሴ የተጻፈው ትክክል አለመሆኑን ነው። ስለዚህ በድጋሚ የምለው የቤተ ክርስቲያን መጻሕፍት ሊመረመሩና ታርመው ለምእመናን መድረስ አለባቸው እላለሁ። ከላይ እንደጠቀስኩት ይህ ሁለተኛ እትም በመሆኑ በአንባብያን ጥያቄ መሠረት ተሥፋ ገብረ ሥላሴ ስለ አጤ ቴዎድሮስ ከተአምረ ማርያም ውስጥ ያስገቡትን በአባሪ ሁኖ እንዲወጣ ስለተጠየኩኝ እነሆ አባሪ ስድስት ይመልከቱ።

ክፍል አሥራ ሁለት

ምዕራፍ 1

አጤ ቴዎድሮስ ፀረ እስላም አይደሉም?

በዘመነ ኢሕአዴግ ብዛት ያላቸው ቡድኖች አጤ ቴዎድሮስን አጥላልተው መጽሐፍ መጻፍና በቴፕ ክር ማስቀረጽ በዝቷል። ሕወሓት በርሃ ሲንቀሳቀስ ሳለ ጀምሮ እስላሞችን "ተበድላችኋል፣ ጊዜው አሁን ነው። አክሱም መስጊድ እንዳትሠሩ እኒህ ትምክህተኞች ከለከሏችሁ። የአማራው የገዥ መደብ በእስላም ኅብረተሰብ ላይ በደል አድርሷል"እያለ ቅስቀሳ ያደርግ ነበር።

በብዛት ከእስላሞች ሰፈር ብቅ እያሉ ይሰብኩ የነበሩት ጄኔራል አበበ ተክለ ሃይማኖት ነበሩ። ኢሕአዴግ ግንቦት 20 ቀን 1983 ዓም አዲስ አበባ ከያዘ ጀምሮ ቂም በኢትዮጵያውያን ላይ እንዲዘራ አድርጓል እርሱ የዘራውን መርዝ ደግሞ የጎሳ አባላት ሆኑ የሃይማኖት መሪዎች ጥላቻቸውን ይዘው በአደባባይ ወጡ። ከነዚህም ሐጂ መሐመድ ወሌ አንዱ ናቸው።

ሐጂ መሐመድ ወሌ <u>እስልምናና የኢትዮጵያ ታሪክ</u> 14ኛ በተባለ ቴፕ ክር "ብንረሳ ብንረሳ አጤ ቴዎድሮስ በእስላሞች ላይ ያደረገውን ጭካኔ አንረሳም። አጤ ቴዎድሮስ በወሎ እስላሞች ላይ ጨክኖባቸው ነበር። እጅና እግራቸውን ቆርጦ መቅደላ ከሚባል ተራራ ላይ አስሮአቸው ነበር" ሲሉ አሰራጭተዋል።

አጤ ዮሐንስ ክርስትና ተነሡ ማለታቸው ግልጽ ነው። አጤ ምኒልክ ግን የተሰደቡበት ውሸት ነው። አጤ ኃይለ ሥላሴ የተወቀሱበት ሀሰት ነው። የሚገርመው ታሪክ ደግሞ "ጣልያን ኢትዮጵያን ሲቆጣጠር ዲሞክራሲ አግኝተን ነበር። ጣልያን ድሪዳዋ ላይ በኃይለ ሥላሴ የታሰሩ 20 ሺህ እስላሞች ተገኙ" ይላል ክሩ። ደርግም እንዲሁ ተወንጅሏል። ሐጂው ሲያክሉ "የአንበሳ ልጅ አንበሳ፣የነብር

ልጅ ነብር፣የጊንጥ ልጅ ጊንጥ ነው። ዛሬም እስላሞች አንድ ሁነን ለመብታችን መታገል አለብን" አሉ።

መናገርና መጻፍ ተፈቅዷል ቢባልም እንኳ ሀሰት መጻፍና መናገር ትክክል አይደለም። ሐጅ መሆን እኮ የሃይማኖት አስተማሪ መሆኑ ይመስለኛል። ሐጂ መሐመድ ወሌ ግን ሐሰት ተናገሩ። አባባላቸው "ቴዎድሮስ ራሱን ገደለ ይባላል። በእኛ ታሪክ ደግሞ የገደለችው ሴት ናት የመሐመድ ልጅ" ብለዋል።

አጤ ቴዎድሮስ በሞቱበት ሰዓት እንኳን ሌላ ሴት ወታደር በአካባቢው አልነበረም። የባለቤታቸው እናትና ባለቤታቸው እቴጌ ጥሩወርቅ ውቤና ወይዘሮ ምንትዋብ የእንግሊዝ ወታደር የገደላቸው ሕጻኑ ዓለማየሁ ብቻ ናቸው። የአጤ ቴዎድሮስን ታሪክ ለመበረዝ ሆን ተብሎ ከሆን በታሪክ የሚናቁት ሐጂ መሐመድ ወሌ ናቸው።

አጤ ቴዎድሮስ ሰኞ ዐርፈው ማክሰኞ ወደ ጄኔራል ናፒዬር ሰፈር የሄዱት ወይዘሮ መስታውት መሆናቸው የተመዘገበ መሆኑ አይካድም። በሐጂ መሐመድ ወሌ የቀረቡት የታሪክ ክሮች ሁሉም የጥላቻና የሀሰት ናቸው። ታሪክና ጥላቻ አብሮ አይሄድም። ይህን ቅድሚያ ሐጂ መሐመድ ወሌ ማወቅ ይገባቸዋል።

የእርሳቸውን ዓይነት የጥላቻ ቅስቀሳ የተቀበሉ ግለሰቦች ክርስቲያኖችን ማረዳቸው ግልጽ ሲሆን ሃይማኖት ያለው ሰው ደግሞ ሀሰት አይናገርም። በሰው ደም መፍሰስ ደስ የሚለውም ሰው ሊባል አይችልም። ሰው በእግዚአብሔር አምሳል የተፈጠረ ክቡር ሲሆን አንዱ አንዱን እንዳይገድለው መከልከል ሲገባ ያልሆነ ታሪክ ማቅረቡ ለወደፊቱ ሊገታ ይገባዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ፀረ እስላም አልነበሩም። ፀረ እስላም ቢሆኑማ ኑሮ ይህን ሕግ ሊያወጡ አይችሉም ነበር። "ከአሁን በፊት የነበረ ሃይማኖት ክርስቲያን በክርስቲያንነቱ፥እስላም በእስላምነቱ ጸንቶ እንዲቀመጥ፥ ነገር ግን ክርስቲያን ከአንድ ሃይማኖት ወጥቶ ሌላ ሃይማኖት ተከትሎ፥ቢገኝ እስላሙም ከእስልምና ሃይማኖት ሌላ አዲስ የእስላም ሃይማኖት ሲያስተምር ቢገኝ አስተማሪውም ተማሪውም አንገቱን በሰይፍ ይቆረጣል፥ደረቱም በጦር ይወጋል" ሲሉ አውጀዋል።

አጤ ቴዎድሮስ ካወጡት ሕግ አንዱ ማንኛውም አማኝ ከያዘው እምነት ውጭ ሌላ እምነት ሲማር ቢገኝ ተማሪውም አስተማሪውም ይቀጣል:: "እስላም ሆነ ክርስቲያን፣ አሪታዊው ከያዘው ሃይማኖት ሌላ ለመቀየር መሞከር የለበትም ነው:: ይህን የመሰለ መመሪያ የነበራቸውን አጤ ከፍ ተብሎ የተጠቀሰውን ጥቅስ ይዞ ጥላቻ ማስራጨት ትክክል አይደለም:: ታዲያ አጤ ቴዎድሮስ ፀረ እስላም ከሆኑ ለምን ሸህ ሁሴን ጅብሪል ጸርነታቸውን አልገለጡም? ለእንግሊዝ መንግሥት የጻፉት ደብዳቤ

"አባቶቼ እግዚአብሔርን ቢበድሉ አገራቸውን ለእስላምና ለኦሮሞ ሰጠባቸው" ብለው ለጻፉት ደብዳቤ ከሆነ ትክክል ናቸው:: ቱርኮች የጦር መሣሪያ ለሸፈተው መኳንንት ሁሉ እየሰጡ ኢትዮጵያን አላፈረሱም? ደግሞስ ኑቢያ ትባል የነበረችውን የኢትዮጵያን አንድ ክፍለ ሀገር ሱዳን አስብለው እስከ መተማ ድረስ እየመጡ ራሳቸው አጤ ቴዎድሮስ ከልጅነታቸው ጀምሮ አልተዋጉአቸውም? ከምኑ ላይ ነው ጥፋታቸው::

<u>ቅዱስ ቁርዓን</u> አል ሑጁራት "እላንተ ያመናችሁ ሆይ ነገረኛ፣ወሬን ቢያመጣላችሁ በስህተት ላይ ኾናችሁ ሕዝቦችን እንዳትጎዱና በሠራችሁት ነገር ላይ ተጸጻቾች እንዳትኾኑ አረጋግጡ" ይላል ቅዱስ ቁርዓን:: ስለዚህ ሐጂ መሐመድ ወሌ ያቀረቡት ትረካ ትክክል አይደለም:: አጤ ቴዎድሮስን ቤት ናት የገደለችው ብንረሳ ብንረሳ የአጤ ቴዎድሮስን አንረሳም ያሉትም ትክክል አይደሉም:: አጤ ቴዎድሮስ ማንንም ሰው በሃይማኖቱ አልገደሉም:: ይህ ለመጀመሪያ ጊዜ በሐጅ መሐመድ ወሌ ሲቀርብ ብቻ ነው::

እንዲያውም አጤ ቴዎድሮስ በሃይማኖት ምክንያት አንድም ሰው አልገደሉምና አላሰሩም:: ይህ ታሪክ በመሆኑ ሊታወቅ ይገባል:: እምነት ያለው ሰው አይዋሽም፣ለጥቅምም አይስገበገብም፣ያልነበረ ታሪክም ለትውልድ አያስተምርም:: ሐጅ መሐመድ ወሌ ግን ዘመናዊ ሃይማኖተኛ ፖለቲሻን መሆናቸው አጤ ቴዎድሮስ በእስልምና ሃይማኖት አማኞች ላይ ብቻ ግድያና ግፍ የፈጸሙ አስመስለው አቅርበውታል::

ታንጉ ኢትዮጵያ <u>መይሣው ጋዜጣ</u> ጥቅምት 21/1992 ዓም ገጽ 4"ካሣ የእስልምናና የክርስቲያን የጸጋውንም የካራውንም ሊቃውንት ደብረ ታቦር ጃን ሜዳ ሰብስበው አንዲት ኢትዮጵያን እሰጣችኋለሁ አንድነትን ስጡኝ አሏቸው:: በኅብረተሰቡ እጅግ የተከበሩ ሊቅ አገራቸው ኮሬብ የሆነ ሼክ ሁሴን ጅብሪል የተባሉ ነበሩ:: በክርስቲያኑ በኩል ደግሞ አካለ ወልድ የተባለ ወጣት ሊቅ በአስተሳሰቡ ንጉሠ ነገሥት ቴዎድሮስን ማረኳቸው::"

"እና ንጉሡ ለሁሉም ሊቃውንት አንድ ሰንጋ ላኩ:: ሰንጋውንም የወሰደላቸውን አሽከር የሚያደርጉትን ተመልክተህ መጥተህ እንድትነግረኝ ብለው አዘዙት:: ታዲያ ሰንጋውን ማን ይረደው ሼህ ሁሴን ጅብሪል ተጨነቁ:: መምህር አካለ ወልድ ምነው ተጨነቁ እርሰዎ ነዎት ታላቅ ይባርኩት አሏቸው:: ቢስሚላሂ ብለው አረዱት ተበለተና ተከፋፈለ::"

"መምህር አካለወልድ ድርሻቸውን ከደቀመዛሙርቶቻቸው ጋር በስመአብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ ብለው ባርከው በሉ:: ጉድ ተባለ ሰንጋውን ያመጣው ሰውዬ በታዘዘው መሠረት ወደንጉሡ ተመለሰና የሆነውን ሁሉ ሲነግራቸው መምህር አካለ ወልድ በስመአብ ብለው ሲባርኩት ጊዜ እንደ አዲስ ደሙ ቷ ብሎ ፈሰሰ አላቸው:: ቴዎድሮስ እሱን ተወውና በላ አልበላም አሉት ካሣ በሉት ሲላቸው ይማሯል እንደ አካልዬ ይዋጓል እንደገብርዬ አሉ አጤ ቴዎድሮስ" ሲሉ ጽፈዋል::

በቅርቡ አንዳንድ ግለሰቦች በተለይም የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች አጤ ቴዎድሮስ ፀረ እስላም ነበሩ" በማለት ቤራ ማውጠንጠን ጀምረዋል:: "በንብ ጊዜ ዝንብ ይናከሳል" እንደሚባለው ወያኔ በአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ላይ ሰዎች እንዲነሡ ቅስቀሳ ያደረገ ቢሆንም አንዳንዶች ግን ከእውነት የራቀ ጥላቻ ማስወራት ጀምረዋል::

ቦጋለ ተፈሪ በዙ <u>ትንቢት ሸህ ሑሴን ጅብሪል</u> በተባለው መጽሐፋቸው
ገጽ 97 "ቴዎድሮስ ለጋስ ነው ቸርነት አያጣም
ማንም ያምኘዋል ያሳዝናል በጣም
ለእስላም ደኅና ነው እስላምም አይጎዳም
ራቅ ይላል እንጂ እስላም ዘር አያጣም"
ሲሉ የተናገሩት ተጽፎአል:: ስለዚህ ይህ ታሪክ ነው::

አጤ ቴዎድሮስ እንደነገሡ ክፍል አራት ምዕራፍ አንድ ላይ የተጻፈውን መንግሥታዊ አዋጅ ካወጁ በኋላ ሌሎች ክፍለ ሀገራትን ለማስገበር እቅድ አወጡ። በተለይም ወሎን ለማስገበር ቅድሚያ አደረጉ። ጦርነት የገጠማቸውን ሁሉንም ወግተዋል እንጂ በሃይማኖት ምክንያት እስላም ወንድሞቻችንን አልወጉም።

ዛሬ ኢሕአዴግን ለማስደሰት ተብሎ አጤ ቴዎድሮስን ማውገዝ አግባብ አይደለም። አንድ እስላም ክርስቲያኑን ገድሎት ለፍርድ ሲቀርብ የሆነውን ለሚያነብ እንደ ሐጅ መሐመድ ወሴ አይነት ጭፍን የታሪክ ተናጋሪዎችን ሳያሳፍር አይቀርም። ይህ ታሪክ ከብዙ የታሪክ መጻሕፍት ይገኛል።

<u>አባ ታጠቅ ካሣ የቋራው አንበሳ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 133 "በዚህ ወራት አንድ እስላም ሰው ገድለኻል ተብሎ ተሸዋ ተይዞ የመጣ ቀረበላቸው። ንጉሡም ምን በድሎህ ገደልከው ቢሉት ወንድሜን ቢገድልብኝ ነው አላቸው። ወንድምህን ለመግደሉ በምን ይታወቃል ማስረጃ አለህ ወይ? እያሉ ልዩ ልዩ ዓይነት ጥያቄ ሲያደርጉለት በመካከሉ እስላሙ አንሥቶ ንጉሥ ሆይ ደሜን በከንቱ አላፈስም፡ የገደልኩበት ምክንያት ካፊርና እስላም ጥንት ከመሐመድ ጀምሮ እስከ ግራኝ ከግራኝ እስከ ዛሬ ድረስ ደመኞች ነን በማለት መግደሉን ስለአመነ በጠመንጃ አስገደሉት።"

"እስላሙም በጠመንጃ ሲመታ የመሐመድ ባሪያ ብሎ ፎክሮ የሕይወቱ ፍጻሜ ሆነ። በዚህ ጊዜ አጤ ቴዎድሮስ ከአመዴ በሽር ጋር የተጣላነው በግዛት መስሎኝ ነበር ለካስ በሃይማኖት የተነሣ ደመኞች በመሆናችን ነው ጠባችን የከረረ አሉ" ሲሉ ጽፈዋል። ምናልባት ሐጂ መሐመድ ወሴ የዚህን ሰው በፍርድ መገደል ፀረ እስላም አድርገው ወስደውት ከሆነ ተሳስተዋልና ቢያርሙት መልካም ይመስለኛል።

የሐጅ መሐመድ ወሴን አባባል ሰምተን የሊቅ ዶ/ር አህመድድ ሞንን ጽሑፍ ስንመለከት ደግሞ ልዩነት አለ። ዶ/ር ሐመድ ሞን ሰፊ አመለካከት ያላቸው የኢትዮጵያን አንድነትና የሃይማኖቶችን መከባበር የሚፈልጉ ናቸው። በነገራችን ላይ ይህን መጣጥፍ ቀደም

ሲል ጉግሣ መጽሔት ሳትም ሳለ በሊቀ ጠበብት ተሾመ ሁብተ ገብርኤል አማካኝነት ከጄ ገብቶ ቆይቷል።

አሁን እንዳለ የእንግሊዘኛውን መጣጥፍ በአባሪ ላስቀምጠው አስብኩና ለሻለቃ ግርማ፤ ሳሳያቸው "ይህ ጽሑፍማ ወደ አማርኛ መተርጎም አለበት እኔ እተረጉመዋለሁ" ብለው ተረጎሙልኝና እንሆ ለአንባብያን አቅርቤዋለሁ።

<u>በልዩነት አንድ የሆነው ሌላው የኢትዮጵያ ገጽታ</u>
ከዶ/ር አህመድ ኤ.ሞአን
በሆዋርድ ዩንቨርስቲ ዋሽንግተን ዲሲ
ተባባሪ ፐሮፌሰር የጤና አመራርና
የተዛማጅ ሳይንስ ትምህርት ሊቀመንበር

"ሌላው የኢትዮጵያ ገጽታ መድረክ የተለያዩትን የእምነቶችን፤ የርእዮቶችን፤ የታሪካችንን መነሻ/መሠረት እንድንመረምር እድል ይሰጠናል። የመልክዓ ምድራዊ እውነታዎችና ቅርጾቹ በልዩነት አንድ የሆነው ገጽታ በኢትዮጵያ የማንነት መለዮ፤ፖለቲካዊ፤ ሃይማኖታዊና ባህላዊ፤ባህር ያመላክታል። እነዚህን ጥልቅ ብሔራዊ አገራዊ፤ባህርያት በምር ለመጠበቅ በተራ ሕዝቦች ልብና አእምሮ ሥር የሰደደ ነው።

ይህም ወደ ተፈጥሮአዊ የፍትሕና የእኩልነት ስሜት ተለውጦ ተራ ሕዝቦች ነገሥታትን የሥልጣን ቀበኞችን፤አምባ ገነኖችንና የሃይማኖት አክራሪዎችን በመላው ታሪካችን ሲያሸንፍ ኑሮአል። ይህ ብሔራዊ አገራዊ/ባህርይ የመረጋጋት የሚዛናዊነትና የመቻቻል እሴት ነው። ኋላ ቀር የጎሳና የሃይማኖት ግነት ጠር ነው። ብሔራዊው/አገራዊው/ጠቅላላ ስምምነት መሪዎችና ምልክቶች በነፃ የሚመረጡት በወንዶችና በሴቶች ስለሆነ የእግዚአብሔር አቻ ሽርክ አይደሉም።

ሰላምና መረጋጋት በባዶ ሰፍራ አይፈጠርም። እነዚህ እሴቶች በአብዛኛው የሚወለዱትና የሚገነቡት ሰብዓዊ ክብርና ልዩነትን በማክበር ነው። ለማንኛውም የሃይማኖት አማኝ ሂደት ነው። የሕይዎት ዘይቤ ነው። ፍትሕ እኩልነትን ይወልዳል፡እኩልነት መቻቻልን ይፈጥራል፡መቻቻል ሚዛናዊነትን ያስገኛል።

ሚዛናዊነት ፍቅርና መተማመንን ያጎናጽፋል፡ የመተማመን ባህል በገጠሪቱ ኢትዮጵያም ሆነ ከተሞች መደበኛ ግንኙነቶቻችን የተሸመኑባቸው የአብሮነት ክሮች ናቸው። በልዩነት አንድ የሆነው ሌላው የኢትዮጵያ ገጽታ ርእሰ ጉዳይ ታሪካችንን እንደገና በምር እንድንመረምር ይፈትነናል። በግልጽና በንጹሕ ልቦና መናናቅ አድሎና መሸማቀቅ ስለተከለብን የአስተዳደግና የትምህርት "የምርጦችና የመሪዎች" ተጽእኖ መወያየት አለብን።

ይህ ደራሲ "እስልምና በኢትዮጵያ" ስለሚለው ርእስ ራሱን እጅግ በጣም የተካነና ምርጥ አድርጎ አያቀርብም። ይሁን እንጂ ያዚህ ስሙ "ሰላም" የሆነው ታላቅ የሃይማኖት አማኝ በመሆኑ ስለእስልምና ተከታዮች ለመናገር በቂ ነው። እንደ ኢትዮጵያውያን ሁላችንም የምንጋራው የጋራ አካፋይ አለን። ባለፉ ቅሬታዎችና ጭቆናዎች ላይ ሳላተኩር ጉዳዩን በትክክለኛ ምሁራዊ አመለካከት አቀርባለሁ። አቀራረቡ ተራው ሕዝብ ዋጋ በሚሰጠው እሴት ላይ ያተኩራል። ከመጠን በላይ ፖለቲካዊ የነበሩት የጥንታዊት የአፍሪካ ቀንድ ታሪክ ጸሐፊዎች ችላ ብለው ያለፉትን ያመለክታል።

<u>የማዳመጥና የመማር ጥበብ</u>

አንድ ሰው የቱርኩን ቀልደኛ ወጃን "ጥበብን እንዴት እንገበያለን?" ሲል ጠየቀው። ወጃ እንዲህ ሲል መለሰ "ጠቢብ ሰው በአደባባይ የሚናገረውን በትኩረትና በጥንቃቄ በማዳመጥ ስትናገር በጥንቃቄ ራስህን ከማዳመጥ የተለየ ነው።" ማዳመጥ የትውፊታችን (የስነቃላችን) ታሪክ የማእዘን ድንጋይ ነው።

በጽሑፍ ያልሰፈሩትን ባህሎች በቤተሰብና በማኅበረሰብ ከትውልድ ወደትውልድ የተላለፉ ትውፊቶችና ተረቶችን ማዳመጥ የተለመደ ነው። በማዳመጥ የሚማሩት ተማሪዎች የታሪኩን ቅርጽ እንደራሳቸው እውነታዎችና ሀብት ይቀበሉታል። እርምጃ ለመውሰድና ምላሽ ለመስጠት ይረዳቸዋል።

በመጨረሻም መሪዎቻቸውም በፍትሕና በእኩልነት ድባብ ሚዛናዊነትንና መቻቻልን እንዲለማመዱ ይገስጻሉ። ፖለቲካዊ ግምት ውስጥ ሳይገባ መቻቻል፤ለኢትዮጵያ ሙስሊሞች ከትውልድ

ወደ ትውልድ የተላለፈ የሕይወት ዘመን ውርሶች እንብርት ነው። እነዚህ ትርጉም ያላቸው ድምጾችና ምስሉች እንደዜናች የእለት ከእለት ሥራቸውን በመልካም ጉርብትናና በሚዛናዊነት እንዲያከናውኑ የሚገልጥ ነው።

የሕትማማችነትና የወንድማማችነት ስሜት የጋራ ነው። በቀብር፤ በሰርግ፤በልደት ቀን፤ድግሶችና በብሔራዊ/አገራዊ በአላት ወቅት ሕዝቦች በእንክብካቤ ያላቸውን በፍቅር ይከፋፈላሉ። በሌላ አነጋገር በልዩነት አንድ የሆነው ሌላው የኢትዮጵያ ገጽታ በልዩነት አንድነትን ይገልጣል። ሚዛናዊነትና መቻቻል አይነተኛ የውይይት መንገዶች ናቸው።

መቻቻል የተላያዩ እምነቶችንና ሀሳቦችን ያስተሳስራል። አክራሪነትን ሽብርንና በልዩነት የተነሣ መበታተንን ይከላከላል። በአንድነት ይሠራል። በነገሥታትና በአካባቢ መሳፍንት ሲሠራበት የነበረውን መገለልንና መነጠልን በተግባር በየእለት ኑሮው ያሸንፋል። "በልዩነት አንድ የሆነው ሌላው የኢትዮጵያ ገጽታ" ርእሰ ጉዳይ ሥር የሰደደውን መወነጃጀል ጥላቻና የመናናቅ ኋላ ቀር አስተሳሰብ ለመለወጥ ለመወያየትና ሀሳብ ለመለዋወጥ እድል ይሰጣል። ኅብረ ብሔራዊ ቅርሶቻችንን ለሚጠራጠሩ ግልጽ የውይይት መድረክ ይከፍታል።

የተለያየን ሕዝቦች ስለሆንን የደኅንነትና ሕመም፤ ጀግንነትና ፍርሃት፤ ነጻነትና እቀባ፤አክራሪነትና ሚዛናዊነት፤ትምክህትና ትሕትና፤ ብሔራዊነት/አገራዊነትና ጎሰኛነት፤ጥላቻና መቻቻል ያጋጥሙናል። ይሁን እንጂ እነዚህ እጥፍ ከፋፋዮች ልቦቻችንንና አእምሮቻችንን መያዝ የለባቸውም። በእለታዊው ውይይታችንም የዘመናዊቱን ኢትዮጵያ የተለየ ሃይማኖት ወይም ጎሳ ማንነት መጠራጠር የለብንም እያንዳንዱ ሰው አስደሳቹን መቻቻልና በልዩነት መከባበርን እንዲቀበል መጋበዝ ይኖርብናል። በሰላም ማመን አለብን። እንደሙስሊም ራሳችንን በመነጽር መመልከት በሰላም፤በፍትሕና በእኩልነት ማመናችንን መናገር አለብን።

በዚህ እረገድ ጉዳያችንን ብንፈጽም የተሻልን እንሆናለን። ሙስሊሞች በቅዱስ ቁራንና በነቢዩ ሙሐመድ ባህሎች እምነታቸውን ሲተገብሩ ኑረዋል። እንደ ኢትዮጵያ ዜጎች

እውነተኛው የልዩነት ስሜት በቅዱስ ቁርዓን በሚከተሉት ቃላት ተዘርዝሯል። "የሰው ልጅ ሆይ! ከአንድ ወንድና ሴት ፈጠርናችሁ፤ አገሮችና ጎሳዎች አደረግናችሁ፤ እርስ በእርስ እንድትተዋወቁ እንጂ እርስ በእርስ እንድትናናቁ አይደለም።"

ምዕራፍ 49 ቁጥር 13 ልዩነት ከፖለቲካ ሆያሆየና ከመልክዓ ምድር ክፍፍል ባሻገር የሚታይ የአእምሮ ሁኔታ ነው። የሰው ዘር አካል ወራሽነታችንን ያጎላል። ስለዚህ ጉዳይ ቅዱስ ቁርዓን እንዲህ ይላል "ከምልክቶቹ መካከል የሰማያትና የመሬት መፈጠርና የቋንቋዎቻችንና የቀልዶቻችን መለያየት ነው።

"ምዕራፍ 30 ቁጥር 22 የሰው ልጅ በዘር ቢለያይም የተፈጠረው በከንቱ አይደለም።" በተለያየ ደረጃ ሰው የተፈጠረው ለበጎ ዓላማ ነው። "አምላክ አላህ ፈቃዱ ቢሆን ኑሮ የሰውን ልጅ አንድ ዓይነት ያደርገው ነበር። ግን ልዩነታቸውን አያቆሙም። አላህ መሐሪ ስለሆነ የሰውን ልጅ ከነልዩነቱ ፈጠረ።" ምዕራፍ 11 ቁጥር 118-119።

በእለቱ መደምደሚያ የተለያዩ ሕዝቦች የሆኑት ኢትዮጵያውያን የጋራ ጥንካሬያቸውን አሰባሰበው ሚዛናዊ ውድድርን ተለማምደዋል፤ በጋብቻና በንግድ፤የጎሳና የሃይማኖት መቻቻልን አዳብረዋል። ለሰው ልጅ ክብር ሰላማዊና የትብብር ሕሀወት ገንብተዋል። በልዩነት አንድ በመሆን መቻቻል ለብዙ መቶ ዓመታት በፖለቲካና በሃይማኖት ሰበብ ህልውናውን ያረጋገጠ አገር ባሕርይ ነው።

የባህልና የሃይማኖት ልዩነትን አቻችሎ ተከባብሮ መኖር እጅግ በጣም ጠቃሚ ውርሳችን መሆኑን ኢትዮጵያውያን በሙሉ ልብ ማለት አለብን ነቢዩ መሐመድ ኢትዮጵያ የፍትሕ ደሴት ናት በማለት የሰጡት ምስክርነት ተቻችሎ የመኖር ተምሳሌት ነው።

በታሪክ አሁን በደረስንበት ሁኔታ ማንም አእምሮው ጤናማ የሆነው ሰው በባህልና በሃይማኖት ሰበብ የሚደረገውን ኢ ፍትሐዊ አድሎ መቀበል የለበትም። የኢትዮጵያ የእስልምና ውርስ በእምነት ሥርዓቶቹና በሕዝቦች በነጻ የመኖር ፈቃድ የተመሠረተ ነው። መቻቻል ማለት በሰላምና በመረጋጋት ለመኖር የዜጎችን መብቶችና ክብር በጋራ ማክበርና ማወቅ ነው።

የመጀመሪያው ወደ ኢትዮጵያ ስደት ሂጅራ ውርስ

ኢትዮጵያ የጥንታዊ ሥልጣኔ አምባና የእስልምና፤የክርስትና፤

የአይሁድና የባህላዊ እምነቶች ምሽግ ናት። በግልጽ የሚታየው የኢትዮጵያውያን ባህል ሰው ሠራሽና የተፈጥሮ አደጋዎችን በጋራና በብርታት ማሸነፉ ነው። የባህሎች፤የቀለሞች፤ የቋንቋዎች፤ የእሴቶች፤የባህርያትና የድርጊቶችን ልዩነት በብርታት ተቋቁሞ በጽናት ህልውናውን የማረጋገጥ ታሪክ አለው።

በታሪክ የተበተኑት የአብርሃም ልጆች የአፍሪቃ ልብ ወደ ሆነቺው ወደ ኢትዮጵያ ስደት መድረሻ በመባል ይታወቃል። ከአሥራ አራት መቶ ዓመታት በፊት የአበሻ ንጉሥ አል "ነጋሺ"አስማሃ ለመጀመሪያው የሙስሊሞች ትውልድ ፖለቲካ ጥገኝነት ሰጠ። ይህ የፖለቲካ ጥገኝነት የመስጠት ቅርስ ከ20ኛው ምዕት ዓመት ጀኔቫ ኮንቬሽንና ከሁል አቀፍ ሰባዊ መግለጫ የቀደመ ነበር።

ከብዙ መቶ ዓመታት በፊት የተፈጸመው ይህ በጎ ሥራ በዓለም ሙስሊሞች ልብና አእምሮ የማይፋቅ ምልክት ትቷል። የኢትዮጵያ ሕዝቦች ነቢዩ መሐመድ ኢትዮጵያን የፍትሕ ዋሻ ብለው ስለጠሯት ኩራት ይሰማቸዋል። "ማንንም የማይጨቁንበት ንጉሥ ወደአላት ወደ አበሻ አገር ሀዱ።" በማለት ለተከታዮቻቸው ገለጡ።

በአረቢያ ዙሪያ ከነበሩት ነገሥታትና ግዛቶች ይልቅ የነቢዩ መሐመድ ዘመዶችና ተከታዮች ሩቅ ከሚገኘው የአበሻ ክርስቲያን ንጉሥ የፖለቲካ ጥገኝነት አገኙ። ንጉሡም ሙስሊሞቹን በቤተ መንግሥቱ አነጋገራቸው። የፖለቲካ ጥገኝነት የጠየቁት አማጺያን ሙስሊሞች አቤቱታቸውን የሚሰማ ደግ ንጉሥ አገኙ። ስደተኞች ስለ ኢየሱስ ክርስቶስ (ኢሳ)የነገሩትንም በትልቅ ጥብብና በጥንቃቄ አዳመጠ። በተዓምር ከድንግል ማርያም መወለዱን በቅዱስ ቁርዓን ውስጥ በነቢዩ መሐመድ እንደተገለጠ አስረዱት። ይህ አስገራሚ ቀዳሚ ሕግ የሙስሊምና የክርስቲያን አካላዊና መንፈሳዊ ውይይት ከፈተ።

ቅዱስ ቁርዓን ስደተኞቹ በአረቢያ አሳዳጆቻቸው የደረሰባቸውን በደል ለአበሻ ንጉሥ ሲያስረዱ የነበረውን ስሜት እንደሚከተለው ገልጠዋል። "በእነሱም መካከል አማኞችን እጅግ በጣም በፍቅር የቀረቧቸውን ክርስቲያኖች እንዲህ አሉ። እኛ ክርስቲያኖች ነን፤ ጊዜያችንን በሙሉ የምናውለው በትምህርት ላይ ነው። ዓለምን ትተን በብሕትውና እንኖራለን። ትምክህተኞች አይደለንም። የመልክተኛውን መገለጥ በጥሞና ሲያዳምጡ ዓይኖቻቸው በእንባ ተሞልተው ይታዩ ነበር። እውነቱን ያውቃሉ። ይጸልያሉ ጌታ ሆይ! እናምናለን፤ከምስክሮቹ መካከል ጻፈን።"

የአረቢያ መልዕክተኞች ስደተኛ ሙስሊሞችን ወደ መካ ለመውሰድ ያቀረቡትን አቤቱታ ንጉሡ አሻፈረኝ በማለቱ የመቻቻልንና የፍሕን ድል አድራጊነት አረጋገጠ። የአበሻ ንጉሥ ተገቢ ውሳኔ በእስልምና ላይ ለተነሱ ጠላቶች ቀዳማዊ ትምህርት ሆነ። ቅዱስ ቁርዓን እንዲህ ይላል። "ከማያምኑ መካከል አንዱ የፖለቲካ ጥገኝነት ቢጠይቃችሁ• ስጡት። በዚህም የአላህን ቃል ሊሰማ ይችላል። ከዚያም አስተማማኝ ወደ ሆነ ስፍራ አጅባችሁ ውሰዱት። ይህም የሚሆነው እውቀት ስለሌላቸው ነው።"

ምዕራፍ 9 ቁጥር 6 ከዚህ የምንማረው የሕጋዊ ተገቢ ሂደት መሠረታዊ የሰብአዊ መብት መሆኑ ነው። የኢትዮጵያ ሙስሊሞችና ክርስቲያኖች በመጀመሪያይቱ የፖለቲካ ጥገኝነት ለጋሽ ምድር የሆነውን በማጤን ለቁርዓንና ለወንጌል የጋራ መከባበር የመሠረት ድንጋይ ጥለዋል። ውስጣዊ ጠላትነት፤ግጭቶችና የሥልጣን ትንቅንቆች፤ጥንታዊ ውርሱን ሲወርድ ሲዋረድ በወረደባቸው ተራ ሕዝቦች ከሸፈ።

<u>የእስላማዊ ቅርስ እድገት በኢትዮጵያ</u>

እስልምና በኢትዮጵያ የተስፋፋው በንግድ በጋብቻና በትምህርት አማካኝነት በሰባት መቶ ዓመታት ውስጥ ዓያሌ የእስላማዊ ትምህርት ማዕከሎች በሰባት ንጉሣዊ ግዛቶች ወይም ሡልጣናዊ ግዛቶች በማዕከላዊ በምሥራቅና በደቡብ ክልሎች ተመሠረቱ። የበላይነትን ለመያዝ በሙስሊሞችና በክርስቲያኖች በተደረገ ፉክክርና ትግሎች በዘመናዊቱ ኢትዮጵያ ጥቂት የባህልና የሃይማኖት ማዕከላት ቀርተዋል። ይፋት፤በወሎ፤ዲያር ኑር ሁሴን

በባሌ፤ጅማ በከፋ፤አብረኸት ሸኮች በሸዋና ሐዲያ ከብዙ በጥቂቱ ናቸው።

እነዚህ ሃይማኖታዊና ባህላዊ ማዕከላት በአገር በቀል ታሪክ ጸሐፊዎችም ሆነ በምዕራቡ ዓለም የኢትዮጵያ አጥኝዎች ተገቢውን እውቅና አላገኙም። ለሙስሊሞች እነዚህ ማዕከላት በልዩነት አንድ ለሆነችው ኢትዮጵያ ማንነት ተገቢ አስተዋጽኦ ያደርጋሉ። እነዚህ የባህልና የእስልምና ትምህርት ማዕከላት እንደላስታው ላሊበላ፤ እንደጎንደሩ ፋሲልደስ ግንብና እንደ ኦርቶዶክስ ክርስትና ገዳማት በኢትዮጵያ ሥነ ጽሑፎችና የቱሪስት መስህብ ሰነዶች መከበርና እውቅና ማግኘት አለባቸው።

የአክሱም ሐውልቶች ከእስልምና፤ከክርስትና ከአይሁድ እምነቶች በፊት የነበሩ የጋራ የሳባውያን ቅርሶቻችን ናቸው። የሳባውያን ቅርሶች ደግሞ የኢትዮጵያውያን የጋራ ሕይወት ውጤቶች ናቸው። በሁሉም መልኩ በአፍሪካ የጥንታዊ ሥልጣኔ ምሳሌ ነው።

የእስላማዊ ውርሶችና ቅርሶች የመነጩት ከነቢዩ መሐመድ ንግግሮች ልማዶችና ከሌሎች ታላላቅ ነቢያት ከኖህ፤ከአብርሃም፤ ከሙሴና ከኢየሱስ የመነጩ ናቸው። የቅዱስ ቁርዓን ጥቅሶችና ታሪኮቻቸው በእንጨት ሰሌዳ፤በብራና በግድግዳዎችና በቅርፆች ላይ በአረብኛና በተወላጅ ሆሄያት ተጽፈዋል።

በማስተማሪያ መጻሕፍት ያልተጻፉት ልጆች በሚገኙበት በቃል እንዲተላለፍ ተደርጓል። በተወላጅ ትምህርት ቤቶች በሀረር፤በወሎ፤ በጎንደርና በባሌ፤አሩሲ መጠቀሚያ የሆነው አረብኛ ብቸኛ የትምህርት ማስተላለፊያ አይደለም። የግእዝ ሆሄ አማርኛ በሚናገሩ ማዕከላት ለምሳሌ በይፋት በሙስሊም ማኅበረሰቦች የሥርዓት ትምህርት መገልገያ ነው። ይህ እውነታ በአብዛኛው በልሒቃን የኢትዮጵያ ትምህርት ታሪክ ዘጋቢዎች ትኩረት ያልተሰጠው ነው።

የሰብአዊነት ትምህርቶች ማቴማቲክና የሕክምና ሳይንስ በመካከለኛው ዘመን ብሩህ እውቀት መስፋፋት የእስልምና አስተዋጽኦ መሆኑን የሚያውቁ ኢትዮጵያውያን በጣም ጥቂት ናቸው። "ስለ አበሻ አገር-" ከተጋነኑና ራስን በከንቱ አንቱ ከሚያሰኙ ውጊያዎችና ጦርነቶች እንደሪቻርድ ፓንክረስት ያሉ

አድላዊ የኢትዮጵያ ጥንታዊያን የታሪክ ጸሐፊዎች በአጽንኦት ከሚጠቀሱት ኢቤን ፋቂህ በስተቀር የሙስሊሞች አስተዋጽኦ በኢትዮጵያ ሙሉ በሙሉ በጨለማ የተጋረደ ነው።

እንደውነቱ ከሆነ በኢትዮጵያ ዜግነት እውቀትን መገብየትና መሻት እስላማዊ ግዴታና የእድገት ዘዴ ነው። የነቢዩ መሐመድ ትምህርቶች "እውቀትን ከልደት እስከ መቃብር ፈልግ፤የያንዳንዱ ወንድና ሴት ግዴታ ነው።" ወይም "ከቻይናም ቢሆን እውቀትን ፈልግ" እነዚህ የማስጠንቀቂያ ትምህርቶች በብዙ የእስልምና የትምህርት ማዕከላትና በሸክ ቀብር ስፍራ መግቢያዎች ተቀርጸው ይገኛሉ።

ለምሳሌም በመንደር ትምህርት ቤቶች በአባድር፤በአብረኸት፤በኑር ሁሴንና ሙስሊሞች ሰፍረው በሚኖሩበት ቦታ ሁሉ በጉልህ ይታያል። ይህ ለእውቀት የመነሣሣት ግፊት ሙስሊሞች እንደ (ደረሳና ቃልቻ፤በኦሮሞኛና በአማርኛ ቋንቋዎች ለመማርና ለማስተማር ከቦታ ቦታ እንዲዘዋወሩ አደረጋቸው።

እነዚህ የተማሩና ብልሀ ሰዎች በጥንቆላ ጥበብ ሌላውን ለመፈወስ በእውቀት የታደሉ ናቸው። በብዙ መቶ ዓመታትና በእኔም የሕይወት ዘመን(የደራሲው)የሐረሪ፤የኦሮሞኛና የአማርኛ ተናጋሪ ሙስሊሞች በግብጽና በዓረቢያ የታተሙ የሃይማኖትና የሳይንስ የማስተማሪያ መጻሕፍትን በመተርጎምና በመጠበቅ አስተዋጽኦ አድርገዋል።

ግጥሞችን በመጻፍና እንደ "ማንዙማ"በአማርኛና በኦሮምኛ ዘምረዋል። እነዚህ በጎ ልማዶች በካሴት ቴፖችና በቪዲዮዎች፤ በሰፊው ሕዝብ መካከል ተሰራጭተዋል። መማርና ማስተማር በእስልምና ሃይማኖትና ውርስ ከፍተኛ እሴት ያለው የዜግነት ግዴታ ነው። አንድ ሙስሊም ይማራል፤ሦስት የነቢዩ መሐመድ ምክሮችንም ተግባራዊ ያደርጋል።

1.በስሙ የሚጸልዩ ጥሩ ወንድና ሴት ልጆች እንዲኖሩት
2.ከዚህ ዓለም በሞት ከተለየም በኋላ ለዘላለም የሚቀጥል በጎ አድራጎት
3.ለዘር ማንዘሩ የሚተላለፍ ጠቃሚ እውቀት ስለዚህም መስጊዶችንና ትምህርት ቤቶችን መገንባትን፤ራስን የመቻል ጥረት የሙስሊሙ ኢትዮጵያዊ ዜጋ በእውቀት ላይ የተመሰረተ ግዴታ

ነው። እነዚህ ትምህርቶች መንግሥት ከግል ሕይወታቸው እንዲወጣ ያደርጋሉ። "ለወደፊቱ እንዲቋቋሙ የምናደርጋቸው ዘወትር ይጸልዩ ምጽዋት ይስጡ። ትክክለኛውን ይከተሉ። ስህተትን ያስወግዱ፡ የሁሉም ውሳኔ ጉዳዮች መጨረሻ የአላህ ነው።" ቅዱስ ቁርዓን ምዕራፍ 22 ቁጥር 41።

በኢትዮጵያ የእስልምና ትምህርት የባዕድ ነው ለሚሉት ተችዎች ተገቢውን መልስ ለመስጠት ራስን በራስ ብቁ የማድረግና የማኅበረሰብን ችሎታ መመልከት ያስፈልጋል። ለኢትዮጵያ ሙስሊሞች ተቋማትን መገንባት ተችዎች እንድናምን እንደሚሞክሩት አዲስ ክስተት መጤና "የአክራሪ እስልምና" ውጤት አይደለም። ይህን አባባልና አመለካከት እህቶችና ወንድሞች የሆኑትን የኢትዮጵያ ሙስሊሞች አይመለከትም። አሳሳችና የሀሰት መረጃ ነው።

መስጊዶች እንደ አብያተ ክርስቲያናት እምነትንና እውቀትን ለማስፋፋትና በማኅበረሰቡ መካከል በጎ ፈቃድ ላይ የተመሠረቱ የአገር ተወላጅ ተቋማት ናቸው። መልካሙን የሚጠብቁና ክፉውን የሚያስወግዱ ጠንካራ የእምነት ማዕከላት ናቸው። ይህ ጠቃሚ ውርስና የእውቀት ጥማት የሕሊና ነጻነት፤ማንም ኢትዮጵያዊ ዜጋ በሕይወት ዘመኑ ለመገብየት በምር የሚመኘው ነው። እነዚህ አስተሳሳሪ ክሮች የኢትዮጵያን ሕዝቦች እርስ በእርስ መሸመናቸው በባህላዊ ማንነታቸውና በሃይማኖት ልዩነታቸው የሚገለጠው በመተማመን፤በመፈቃቀር፤በሃይማኖት ነጻነት በሥራ ትጋትና በተረጋጋና በሰላማዊ ድባብ ነው።

በአገሪቱ ጉዳይ ሁላችንም እኩል ድርሻ እንዳለን ካወቅን መረጋጋትና ትብብር ያብባል። ማንም ኢትዮጵያዊ ሕይወቱ በስጋት ላይ ከወደቀና ሰላምና መረጋጋት እንዲያጣ ከተደረገ ማንም አይጠቀምም። ባዕር ወይም ተገዥ ዋና፤ወይም አንስተኛ ሃይማኖት ትልቅ ወይም ትንሽ ባህል ብሎ ነገር በአዲሲቱ ኢትዮጵያ ሊኖር አይገባም። በሕዝብ አሰፋፈርና በመልክዓ ምድር የኢትዮጵያ የሕዝብ ቆጠራ ሙስሊሞች በቁጥር እኩል ናቸው።

ወይም ልዩነትም ቢኖር ልዩነቱ አንስተኛ ስለሆነ ማንም ባገር ጉዳይ መገለል የለበትም። ሕጋዊና እውነተኛ ቅሬታዎችን መገንዘብ

ከተሳንን የፖለቲካ፣የሃይማኖትና የጎሳ ግጭቶች ውጣታማ ይሆናሉ:: ባለፉት ሦስት አሥርተ ዓመታት ተከታታይ መንግሥታት ማኅበራዊና ፖለቲካዊ መብቶቻቸውን ቅሬታዎቻቸውን ለማስዘብ ሙከራ አድርገዋል:: ውይይቱ ይቀጥላል፡ጥቂት መብቶች ታድሰዋል ሃይማኖታዊ፣ክብረበዓላትና በሕዝብ አደባባይ አምልኮን የመፈጸም ነጻነቶች ተከብረዋል:: አንዳንድ ልሂቃን የበላይነትን ዘላመማዊ ለማድረግ ፍላጎት ቢያሳዩም እጅግ በጣም ዋጋ ባለው በሰፊው ሕዝብ ደረጃ ሙስሊሞች በመቻቻልና ከአመጽ በመራቅ በሰላም ለመኖርና እንደ ኢትዮጵያ ቤተሰብነታቸው የዜግነት መብቶቻቸውን መጋራት ነው::

ወደ ትክክለኛው አቅጣጫ የሚመሩ የሚያበረታቱ ለውጦች በኢትዮጵያ ይታያሉ:: ሙስሊሞች በጎረቤቶታችን በአፍሪካ ወደ መበታተን ያመሩትን እውነታዎች ልብ ማለት አለባቸው:: ሙስሊሞች ያለችንን ትንሿን እየተካፈልን ሁኔታዎች በሰላማዊ መንገድ እንዲለወጡ መሞከር አለብተን:: ውይይቱ እንዲቀጥል ማድረግ የምንችለው በሰላምና በብልህነት ብቻ ነው:: በአዲሲቱ ኢትዮጵያ ሰላም የሚሰበር የብርቅዬ እቃ ነው:: በሰፊው ሕዝብ ደረጃ እያደገ እንዲሄድ ቅድሚያ የሚሰጠው አገራዊ ጉዳይ ነው::

እድገት ሁለት ፈቃደኞች ሸሪኮችን ይፈልጋል:: ያለ መረጋጋት ባለበት እድገት አይኖርም:: መረጋጋት ያለ ቅንና እውነተኛ ውይይት አይገኝም:: ባለፉት መቶ ዓመታት ስለነበርንበት ኋላ ቀርነት ብቻ ማላዘናችንን ትተን በሚቀጥለው ሚሊኒየም የተራማጅ አገሮች ቤተሰብ የምንሆንበትን ዘዴ መቀየስ አለብን::

የእኛ ልናደርጋቸውና ልንቀዳቸው የሚገቡ ብዙ የመሻሻል ታሪኮች አሉ:: የኢትዮጵያ ሕዝብ የሃይማኖት ልዩነቶችን በማቻቻል ብቻ ሳይወሰኑ በዜግነት አንድ ሊሆኑ ይገባል:: በዚህ እረገድ በገንቢነት ትዝ የሚለኝ የጉራጌ የመንገድ ሥራና የእድገት ማኅበር ነው:: በዚህ ክፍል የጋራ ቅርሶች ያሉት ሕዝብ እርስ በእርስ በመደጋገፍና በጋራ ባሕሉቹ በመጠቀም የፈር ቀዳጅነት ሚና መጫወት እንደሚችል በአርአያነት አሳይቷል::

የጋራ ፈቃደኝነታቸው ደካማውን በማገዝ በልዩነት አንድነት የሆነውን ስሜታቸውን አጠናክረላቸው:: የጉራጌ ሕዝብ ሙስሊሙና

ክርስቲያኑ በጋራ ፈቃዱ በመጠቀም መንገዶችን፣ክሊኒኮችን፣ ትምህርት ቤቶችንና የገበሬዎች የኅብረት ማኅበራትን ገነባ:: የባህላቸው ልዩ ባህሪያት የሆኑት በራስ መተማመን፣ተወዳዳሪነትና ማኅበራዊ ተሳትፎ ተበረታቱ:: በኢትዮጵያውያን መካከል የብቃትና የጥራት ደሴት በመኖሩ መደሰት ይገባናል:: የኅብረተሰቡ ልሂቅ ስለተሳትፎአዊ መልካም አስተዳደር ከተራው ሕዝብ መማር አለበት:: መተማመን ባለበት ርኅራኄ ይኖራል::

ርህራሄ ለጋራ ደህንነት ይቆማል:: በልዩነት አንድ የሆነውን ሌላውን የኢትዮጵያ ገጽታ በምር የሚፈልጉ ራሳቸውን ይመርምሩ:: ለውጥን ከልብ መቀበልና ስለውርሶቻችን እንደገና ለመማር ዝግጁ መሆን አለባቸው:: ሙስሊሞች ከመሰደድና ከጭቆና ሸሽተው መቻቻል ወደነበረባት ኢትዮጵያ የመጡት ነጻነትንና ፍትሕን ፈልገው ነበር:: ከአሥራ አራት መቶ ዓመታት በፊት የተጣለው መሠረት ለሙስሊሞችና ለክርስቲያኖች በጎ ውይይትና ትብብር አኩሪ ውርስ ነው:: ለትብብር፣ለሰላምና ለመቻቻል ይህ ገንቢ ውርስ ዛሬም ተጠናክሮ መቀጠል አለበት::

<u>በልዩነት አንድ የሆነው ሌላው የኢትዮጵያ ገጽታ</u>

በስላምና በመንፈሳዊ ሰውስ ጥልቅ ስሜት "ሰላም ለእናንተ ይሁን" የሚለውን ግጥም ሳበረክት ክብር ይሰማኛል:: ግጭትና መከፋፈል በበዛበት አህጉር ሰላም የብርቅዬ እቃ ነው:: በዚህ ፈታኝ የታሪካችን መጋጠሚያ ኢትዮጵያንና ሌላውን አፍሪካን መገንባት የምንችለው በስላም ብቻ ነው::

<u>ሰላም ለእናንተ ይሁን</u>

ሰላም በአገራችን ሰላም በምድራችን
በብልጽግና ወይም በድህንነታችን
እወደዋለሁ በፍቅር እሳሳለታለሁ
ይህንን እሰማለሁ
ይህነንን እያለሁ
ይሀኔው የሚሰማኝ
ባንድነት ስንነሳ የሚፈውሰኝ::

ባንድ መሥመር ቁመህ ተመልከት

እንገትህን ቀና አድርገህ በቀጥታ እያት
ዘምር ክበሮ በመምታት
ነቅተህ ቁም ለሰላምና ለነጻነት
አቤት! እናት አገር!
የጀግኖች ቤት የአርበኞች ምድር
በልዩነት አንድ የሆንሽ ሕብር።

በጋብቻ የተሳሰረ
በደም የተጣመረ
በሰላም አብሮ የኖረ
አዎ እኛ ነን፤እኛ ነን
ራያ አዘቦ አማራ
ቤኒሻንጉል ኑር ጊሚራ
ሱዶ ሰማሌና አደሬ
አኝዋክ አቢጋርና ትግሬ
ኦሮሞ አሞና ወላይታ
ጉራጌ ሻንቅላና ከምባታ
ከረዩ ዶርዜና አርጎባ
ሐዲያ ክልስና ቁባ።

የጥቂቶች ነገዶችንና ጎሳዎችን በስም ጠቅሰን
ግን ሁላችንም እኔና አንተ ነን
አቤት! እናት አገር በአንድ ሰንቆም ሲያምርብን
በእምነት እስላም ክርስቲያን
ሁላችንም የአዳም አብርሃም ልጆች ነን
ባለጠጋ ጡትሽን በጋራ እየጠባን
እማማ በፍቅር እቀፊን
እጠጋግተሽ በአንድ ላይ አሙቂን
እታልቅሱ ተሰፋ አትቁረጡ በይን
በተፈጥሮ ተትረፍርፎ የደላሽን
በእኩልነት መግቢን።

የተለያየ ምግብ ሰጭን
ንጹሕ የመጠጥ ውሃ አቅርቢልን
የተራብ ሆዳችንን በእናትነት ሙይልን
ማርና ወይንሽ ለእኛም ይድረሰን

እንብላ ከቀፎሽ ቆርጠን ከአርሻሽ ለቅመን
ልጆችሽ በሰላም እንኑር አብረን
እየበላን እየጠጣን እየዘፈን እየዘመርን
እንደሰት በልዩ ልዩ ምግባችን፡

እንጀራ በዶሮ ወጥ እንጎራረስ
አልጫና ሳምቡሳ እንቅመስ
በዝግኒና በአምባሻ ይደገስ
ጨጨብሳችን ይድረስ ለቁርስ
ቆሎ በጎመንና በዓይብ ይጎረስ
ክትፎአችን፤ሽሮአችን፤ቆሎአችን ገንፎአችን
ቂጣ ቡፌና ዳቦአችን ሁሉም ጌጦቻችን።

አቤቱ እናት አገር! ልጆችሽ እያለቀሱ ይጠይቃሉ
ምን ተፈጠረ?ምን ነካን ይላሉ
ሽብር ነገሰ
ግራ መጋባት ታደሰ
ቀስቶች ጠልቀው ይዋጋሉ
በስውነት ዘልቀው ይገባሉ
ልብ ውስጥ ይሰካሉ
ጥይቶች ያበራሉ እድማሳችንን ያቀልጣሉ
ወጣቶችን ይቀጥፋሉ
ጀቶቻችን ይበራሉ
የሳት ነበልባል ይተፋሉ።

እናት አገር! ለምን እንደሆነ መልሽልኝ
ሕዝብ በአግራሞት የሚለውን ስሚልኝ
ሀብትሽ ንብረትሽ መዘረፉን እወቂልኝ
የሥልጣን መባለግ መስፋፋቱን ተረጅልኝ
መተማመን ሙቶአል
እዳሽ ተቆልሏል
ዳቦና ምግብ ጠፍቷል
የአገሬ ሰው ተነሣ፤የአፍሪቃ አንበሳ
የሰው ዘር ምንጭነትህን አትርሳ
የሉሲ ምድር የአፋር ኢሳ።

የዓባይና የሳባ ምድር
የተስፋና የራእይ አገር
የንጻነት ድምጽ የነጻነት በኩር
እማማ ስሚኝ ጥሪዬን አድምጭኝ
እኔንም እናንተንም በግልጽና በጠራ ድምጽ ይጠሩናል
ባንድ ድምጽ ወደ ቤት ተመለሱ ይሉናል
የኢትዮጵያ ልጆች
የአፍሪካ ኩራቶች
ቶሎ ተመለሱ
ይብቃ መፍለሱ
አትንከራተቱ ፈጥናችሁ ድረሱ
በልዩነት አንድ የሆነውን ገጽታ ግለጡ
የኢትዮጵያ እውነተኛ ፊት መሆኑን አረጋግጡ።

የአፍሪካ ሴት ልጅ ተወዳጅ ዘር
ጸጋ ለብሳ ውበቷን ታስመስክር
ግርማ ሞገሷን ታሳይ
ባለሦስት ቀለም ሠንደቋን
ተወዳጅ አበቦቿን
አረንጓዴ ቀይና ብጫ ቀለሟን
የተለያየ የቀስተ ደመና ቅርጿን
አቤቱ እናት አገር! የመጀመሪያው ሰው ምድር
የጥንታዊት ሥልጣኔ ክብር
የብዙ ሕዝቦች ዘር
የቋንቋዎችና የሙቦች መንደር
ባለስስና ወፍራም ከንፈር
የነጭ የጥቁርና የቀይ ዳማ ኅብር
ባለከርዳዳ ዞማና ቁጥጥር ጸጉር
ያንድ ቤተሰብ ጥምር።

በደምና በቆዳ የተሳሰርን
አንተ ወንድሜ ነህ
አንችም እኅቴ ነሽ
እናንተም ዘመዶቼ ናችሁ
ይታየኛል ውበታችሁ
ይሰማኛል ክብራችሁ

እንደ ፀሐይ ይሞቀኛል ፍቅራችሁ
ይናፍቀኛል የጣና የዓባይ የጀልባ ሽርሽር
ፏፏቴው ሲያጉራራ በጸደዩ አየር
እንደ ቀስተደመና የሚያምር።

ወገኔ አሁኑኑ እንተማመን
ለዘላለም አንድ ነን
እንራመድ በፍቅር ተጨባብጠን
በእኛነታችን ኮርተን
እንተቃቀፍ ተጠጋግተን
ወቅታዊ ሰላም
ትክክለኛ ሰላም
ሰላም አሁኑኑ
ሰላም ለእናንተ ይሁን
ደኅና ሁን ወንድሜ
ደህና ሁኝ እኅቴ
ሰላም ለእናንተ
ሰላም ለእኔ።" ሲሉ ጽፈዋል።

በእስልምና ሃይማኖት ሆነ በክርስትና ሃይማኖት ምእመናን መካከል ልዩነት የሚፈጥሩ የሉም ማለት አይደለም። ስለዚህ በሁሉም በኩል ያሉ የሃይማኖት አባላት ከመለያየት መቀራረብን ከጠብ ወደ ሰላም ማዘንበል እንዳለብን ከላይ የተነበበው የሊሒቃኑ መጣጥፍ ትምህርት ሊሆነን ይገባል። ዛሬ ነገም ከነገ ወዲያም መሆን ያለበት አንድ መፈክር ነው። ይህ መፈክር "በአጤ" በልጅ ኢያሱ ዘመን የተነገረው አንዱና ዋናው "ሃይማኖት የግል ነው፤አገር የጋራ ነው" የሚለውን ይሆናል።

ሱማሌ ኢትዮጵያን ልትወር ስትነሣ የተባበሩአት 39 አገሮች ነበሩ። ወጣቶች የያዙትን የፖለቲካ ድርጅት እሳምነው ደርግን እንዲወጉ እንዳደረጉ ሁሉ ኢዲዩ የተባለውን ድርጅትም እንዲሁ ተባባሪ እንዲሆን ካደረጉ በኋላ ዋናው ዓላማቸው ኢትዮጵያዊ እስላሞችን በደርግ ላይ ማነሣሣት መሆኑን ደርሰውበት የኢትዮጵያ ክርስቲያኖችና የኢትዮጵያ እስላሞች አንድ ሁነው አንድ ታሪክ ሠርተዋል። በዚህም ታላቅ ተግባራቸውና መፈክራቸው "በአገር ጉዳይ ሃይማኖት አይለያየነም" የሚል ነበር። ለዚህም ታላቁ

የእስልምና ሃይማኖት መሪ ሐጂ መሐመድ ሳኒ ሀቢብ ንግግር ጥቅስ ልውሰድ።

ሊቀ ካህናት ሰሎሞን ገብረ ሥላሴ <u>በአገር ጉዳይ ሃይማኖት አይለያየነም</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 18 "በበጎ ፈቃድ በሀገር ስሜት ተነሳሣሥተው ሰሚናሩን ለማዘጋጀትና እንዲሁም ጥሪውን በመቀበል ለተሰበሰባችሁት በሙሉ ጥልቅ የሆነ ምስጋናዬን አቀርባለሁ የልዩ ልዩ እምነት ተከታዮች ለጋራይቱ ሀገራችን ጉዳይ ተሰብስበን ከመወያየት የበለጠ የተቀደሰ ተግባር የለም።"

"በተለይም ሀገራችን በተቀነባበረ ሴራ ዙሪያውን በጠላት ቲከባና ተወራ ድንበርዋ ተደፍሮ በምትገኝበት ጊዜ ማንኛውም ኢትዮጵያዊ የሆነ ሰው ሁሉ የሚችለውን መሥዋዕት አስተዋጽኦ ማድረግ ስላለበት የሃይማኖት ሰዎች በበኩላችን በመካከላችን የነበረውን ያለመተዋወቅ መጋረጃ አስወግደን በቅን ልቦና በመወያየት ድርሻችንን ማበርከት አለብን። ማንኛውም ሃይማኖት በዓለም ሰላም እንዲሰፍን የሰው ልጆች ሁሉ በሰላምና በፍቅር እንዲኖሩ ያስተምራል። ሆኖም ሰዎች ፍላጎታቸውን ለማርካት ለሀገር መስፋፋትና ለፖለቲካ መሣሪያ ሲያደርጉት ይታያሉ። ነገር ግን ወረራ ብዝበዛና ጭቆና እስካሉ ድረስ ሰላም ከቶ ሊኖር አይችልም" ሲሉ ተናግረዋል።

ሐጅ መሐመድ ሳኒ ሀቢብ በወቅቱ የኢትዮጵያ እስላሞች ሊቀ መንበር የነበሩት የተናገሩትን ንግግር ሊቀ ካህናት ሰሎሞን ገብረ ሥላሴ ከጻፉት መጽሐፍ የተወሰደ ጥቅስ ነው። በወቅቱ የእርሳቸው ብቻ ሳይሆን ሌሎች የእስልምና ሃይማኖት አማኞች የተናገሩትን ንግግር ከዚሁ መጽሐፍ ሰፍሮ ይገኛል። ስለዚህ ሐጂ መሐመድ ወሌ አጤ ቴዎድሮስ ፀረ እስላም አልነበሩም። ይህን ጠንቅቀው ሊያውቁ ይገባል። ሌሎቻችሁም የዛሬ 10 ዓመት ገደማ የወጡትን መጣጥፎችና የድምጽ ክሮች ካሴቶች ያነበባችሁና ያዳመጣችሁ በረጋ መንፈስ ማሰብ ይኖርባችኋል። እኔ ይህን ምዕራፍ ስደመድም አንድ ነገር ማለትን እወዳለሁ።

ውኃ ሀዶ ሀዶ አለቱ ነው ቀሪ
እኛው እንማከር አንፈልግም ሌላ የባዕድ አማካሪ
ብዬ ባቆም ጥሩ ይመስለኛል።

ምዕራፍ 2

አጤ ቴዎድሮስ ፀረ ኦሮሞ አልነበሩም?

አማረ አፈለ ብሻው <u>ጉግሣ መጽሔት</u> ቅጽ 2 ቁጥር 1 ሐምሌ 1992 ዓም ገጽ 20 "ለክርስቲያኑ ከአውሮፓ ለእስላሙ ከመካ አዳዲስ ሃይማኖቶች የሚርመሰመሱበት ጊዜ በመሆኑ የአስተዳደር ሕግ ብቻ ሳይሆን ሃይማኖታዊ ሕግ ጨምረው አጽድቀዋል" ብዬ ጽፌ ነበር። አቶ አሰፋ ጫቦ በጉግሣ መጽሔት ይጽፉ ስለነበር ብዛት ያላቸው የኦሮሞ ልጆች የእርሳቸውን ጽሑፍ ለማግኘት ሲሉ ቀደም ብሎ የታተሙትን እትሞች ይወስዱ ነበር።

ታዲያ "የኢትዮጵያ አንድነት ይጠበቅ በማለቴና የትጥቅ ትግል ለኢትዮጵያ አስፈላጊ ነወይ" በሚል በተከታታይ እጽፍ ስለነበር የተቃውሞው ብዛት ይህ ነው አይባልም ነበር። አሥመራ ደርሰው የሚመጡ ብዙ ወገኖቼ በምክር የማልመለስ በመሆኔ በስም ማጥፋቱ ጠንክረው ገፍተውበት ነበር። አቶ አብርሃም ያየህ በሐዋርያ ጋዜጣና በኢትዮጵ መጽሔት "የጉግሣ መጽሔት አዘጋጅ ከወያኔ ዳጎስ ያለ ቸክ ያገኛል"ብለው ጽፈው ነበር። የእርሳቸው ሳይገርመኝ የኦነግ አባል ነኝ ያሉ አንባቢ ከዚህ የሚከተለውን በአድራሻዬ ላኩልኝ።

<u>ዋቃ ጅራ አሪሆና</u> አቶ አማረ አፈለ ብሻው የላክልኝ መጽሔቶች በማግኘቴ አመሰግናለሁ። አንድነት አንድነት የምትለው ሊገባኝ አይችልም። በተለይ አጤ ቴዎድሮስንና አጤ ምኒልክን አስመልክቶ በመጽሔትህ የጻፍከውን አነበብኩት። አጤ ምኒልክን አስመልክቶ ጉግሣ መጽሔት ቅጽ 1 ቁጥር ሁለት ታህሳስ 1992 ዓም "ተምረው ያልተመራመሩ ዳግማዊ አጤ ምኒልክን ወራሪ ይላሉ"በማለት የጻፍከውን አንብቤአለሁ። ሁለተኛ የነዚህን ነገሥታት ስሞች ከመጽሔትህ የምታወጣ ከሆነ እንድትልክልኝ አልፈልግም። ሁለቱም ፀረ ኦሮሞ ናቸው።

አጤ ቴዎድሮስ ለንግሥት ቪክቶሪያ የጻፈው ደብዳቤ ፀረ ኦሮሞ መሆኑ የተረጋገጠ በመሆኑ እንኳን ታሪኩን ሳነብ ስሙ እንዲነሣ

አልፈልግም እመሰግናለሁ:: ዋቃጅራ አሪዞና" ሲሉ ጽፈውልኝ ነበር:: ነገር ግን መጽሔቱ በምጣኔ ሀብት እጥረት ስለቆመ መልስ ሳልሰጣቸው ቆይቼ ነበር:: ለካስ ዘመቻው ለእኔ ብቻ ሳይሆን በሌሎችም ጋዜጦች ላይ ተጀምሮ ኑሮአል:: ይህም ሻዕቢያ ቅስሙ የተሰበረበት ወቅት ስለነበር አሽከሮቹ ደንግጠው በኢትዮጵያ ውስጥ የጀግና ስም እንዳይጠራ ስለፈለጉ በአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ላይ የተቀነባበረ ሴራ ተጀምሮ ኑሮአል::

ጥምራው አዲስ አበባ <u>መይሣጡ ጋዜጣ</u> ሕዳር 26 ቀን 1992 ዓም ገጽ 1 "አንድ ወጣት የጀግናውን የአጤ ቴዎድሮስን ሐውልት በስሙ በሚጠራው ሥፍራ ለመገንባት እንደወሰነ በመንግሥት መገናኛ ብዙኃን ተደምጧል:: ሐውልቱ በመዲናችን ይገነባል የሚባለው ዜና ከተሰራጨ በኋላ አንዳንድ የዘረኝነት ደዌ የተጠናወታቸው ጎጠኞች አሳስፈላጊ የሆኑና የጀግናውን ክብርና ጀግንነት የሚያቋሽሹ ጽሑፎችን በማስፈር ለንባብ አብቅተዋል:: በመሠረቱ አጤ ቴዎድሮስ በዚያን ወቅት የተፋለመውና ሕይወቱን ለመሥዋዕትነት ያበቃው ለኢትዮጵያ አንድነት ካለው ፍቅር ነው::"

"በጊዜው አንድነቱን የተፈታተኑትን አይቀጡ ቅጣት በመቅጣት ኢትዮጵያ በዓለም የታወቀች ገናና መንግሥት እንድትሆን ጥረት ማድረጉን የማይክዱት እኒህ የዘረኝነት ልክፍት የተጠናወታቸው ጠባቦች ቴዎድሮስ በወቅቱ ይገድል፤ ያስርና ይገርፍ የነበረው የአንድ ብሔረሰብ አባላትን (ኦሮሞን) ብቻ አስመስለው ሀገሩን ወዳድ የኦሮሞ ብሔረሰብ ከሌሎች ኢትዮጵያውያን ወንድሞቹና እኅቶቹ ሊያቃቅሩትና ምኞታቸው ቢሠምርላቸው ሊያናቁሩት ከመሻት የፈለቀ ደባ ወጥነዋል" ሲሉ ሰፋ በማድረግ አብራርተው ጽፈዋል::

መቼም ከዚህ መጽሐፍ ላይ አጤ ቴዎድሮስን ቅዱስ ለማድረግ የተነሣሁ ሳልሆን ወቅቱንና ጊዜውን እየጠበቁ ብቅ የሚሉትንና በሕዝብ ስም የተነሣሡትን አንዳንድ ግለሰቦች ትክክል አለመሆናቸውን ለመግለጽ ነው::

አጤ ቴዎድሮስ የነበሩበትን ዘመን ማገናዘብ ያቃታቸው የማሰብ ችሎታቸው ርቆአቸው የደሄ በውጭ ኃይሎች ተመክረው የመጡትን አደብ እንዲገዙ ለማሳሰብ ብዬ ነው:: ሁሌም መጽሐፍ ስጽፍ በኢትዮጵያ ሕዝብ መካከል የቋንቋ እንጂ የዘር ልዩነት እንደሌለ

ከመግለጽ አልቆጠብም:: የመጽሐፉ ርእስ ሌላ በመሆኑ ሳልወድ በግድ ወደ ዘር መግባቴ ቢያሳዝነኝም ቅሉ ሕዝቡን ከሕዝብ ሃይማኖቱን ከሃይማኖት የሚያጋጩት ግለሰቦች ናቸው:: እኔ የኢትዮጵያ ሕዝብ ድብልቅ መሆኑን አምናለሁ::

አሥር የተለያዩ ነገዶች ተርታ አቁማችሁ በማየት ነገዳቸውን እወቁ ተብላችሁ ብትጠይቁ በማየት ማንም ሰው ሊለያቸው አይችልም:: መጽሐፍ ቅዱስ "ኢትዮጵያዊ መልኩን ነብር ዝንጉርጉርነቱን" የተባለው አንድ ሕዝብ ስለሆኑ ነው:: የኢትዮጵያ ሕዝብ ቅመም ነው:: በርበሬ ድልህ ስታዘጋጁ የተለያዩ ቅመማትን አደባልቃችሁ ድልህ ታዘጋጃላችሁ:: በዚህ ድልህ ዶሮ፤ሆነ በግ፤የሀል ወጥ ትሠሩበታላችሁ:: ድልሁ በቅመም የጠገበ በመሆኑ የተለያየ ዓይነት ሆነ የእህል አይነት ወጥ ተሠርቶበት ብትበሉ አይስለቻችሁም:: ምክንያቱም በርበሬው ድልሁ በተለያዩ ቅመማት የተለወሰ በመሆኑ ነው:: የኢትዮጵያ ሕዝብም እንዲሁ በደም የተገናኘ አንድ ሕዝብ ነው::

ፕሮፌሰር አብርሃም <u>ሩሕ መጽሔት</u> ሚያዝያ 1985 ዓም ገጽ 7 "የኢትዮጵያ ሕዝብ ግን ልዩ ልዩ ሕዝብ ተብሎና ልዩ ስም ተሰጥቶት የሚጠራው በሚናገረው ቋንቋ መሠረት ነው:: አማራ፤ትግሬ፤ኦሮሞ ወዘተ ስንል የሚናገሩትን አፍ መፍቻ ቋንቋ ተመርኩዘን ነው እንጂ መልካቸውን በማየት ብቻ የምንለይበት መንገድ የለም" ሲሉ ተናግረዋል::

የኢትዮጵያ ሕዝብ ታሪክ እንዲህ የተደባለቀ ሕዝብ መሆኑን ቅድሚያ ማወቅ የግድ ይላል:: አጋጣሚ ሁኖ አንዳንድ አካባቢ ጭካኔ የሚያበዙ ትንሽ ግለሰቦች በተለያዩ የነገድና የጎሳ ዓባላት ሊፈጠሩ ይችላሉ:: በዚህ ምክንያት የኦሮሞ ሕዝብን ከሌላው የኢትዮጵያ ሕዝብ ጋር እንዲጋጭ የሚያደርጉ ቡድኖች ናቸው:: እነሱን ለመቀዋወም ሲባል እነሱ የተወለዱበትን ነገድ ማንጓጠጥ አይቀርም:: በዚህም ምክንያት ጥላቻ ይነሣል:: በኦሮሞ ሕዝብ ላይ ብቻ ሳይሆን የኦሮሞ ሕዝብም የአማራውን ሕዝብ እንዲሁ አስመስለው የሚያጥላሉ እንዳሉ አምናለሁ::

አስናቀ እንግዳ <u>ሐሣዊ መሢሆች</u> በተባለው መጣጥፋቸው ገጽ 76 "በየትኛውም ጎሣ ወይም ነገድ መጥፎና ደግ ሰው አለ:: በመጥፎዎቹ

ምክንያት ደጎች በጅምላ መጠላት የለባቸውም:: በደረቅ አበሳ እርጥብ ይነዳል ቢባልም ክፉ ከመቶ አንድ ቢኖር ነው:: ዘጠና ደጎች ይሆናሉ፡ ሺ ከብት ባለበት በረት ውስጥ አንድ ክፉ ላም ካለች በረቱ በሙሉ ይበጠበጣል ተብሏልና::"

"ደጎችንና ሰላማዊ ሰዎችን ባጠቃላይ ማኅበረሰቡን ክፉዎች ያውካሉ፡ ይበጠብጣሉ:: ስለዚህ ወንጀለኞች በሚፈጽሙት የግፍ ተግባር ሁሉንም በአንድ አድርጎ ማየት የነለገሰ ዜናዊ አገር የመገነጣጠልና ወገን የማለያየት ቲዎሪን ማራመድ ይሆናል:: የተፈጥሮ ሕግም ቢሆን ደጎችን ከወንጀለኞች ጋር አይረግምም" ሲሉ ጽፈዋል:: በእውነቱ ከሆን ኮሎኔል አሰናቀ እንግዳ ያሉትን በጣምና ልናስተውለው ይገባል:: ስለዚህ አንድና ሁለት ግለሰቦች ባሉት ብዙኃኑን ሕዝብ እንደማይወክሉ አምናለሁ::

አጤ ቴዎድሮስ ለእንግሊዝ ንግሥ ቪክቶሪያ ጥቅምት 20 ቀን 1853 ዓም በጻፉት ደብዳቤ" እስከ ዛሬ ድረስ አባቶቹ ነገሥታቱ ፈጣሪያቸውን ቢበድሉ መንግሥታቸውን ለአሮሞና ለቱርክ አሳልፎ ሰጥቶባቸው ነበር:: ዛሬ ግን እኔ ከተወለድሁ ፈጣሪዬ ከአመድ አንሥቶ ኃይል ሰጥቶ ባባቶቼ መንግሥት አቆመኝ፡ በእግዚአብሔር ኃይል አሮሞችን አስለቀቅኋቸው::

ቱርኮች ግን የአባቴን መሬት ልቀቁ ብላቸው እምቢ ብለውኝ በእግዚአብሔር ኃይል ይኸው ልታገል ነኝ" ሲሉ በጻፉት ደብዳቤ ላይ ብዙ የኦሮሞ ተወላጅ አጥብቀው ሲጠሉአቸው እመለከታለሁ:: ከዚህ ላይ አንድ መረዳት ያለብን ነገር ቢኖር አጤ ቴዎድሮስ ዘረኛ አልነበሩም:: ሩቅ ይሁን እንጂ የኦሮሞ ዘር እንዳላቸው ከላይ ከትውልድ ዘራቸው ላይ "ሴንጮ" የሚል ስም መኖሩ አይዘነጋም::

ከልጆቻቸው መካከል ከኦሮሞ የወለዱት መሆኑ ከልጆቻቸው ስም ዝርዝር መመልከት ይቻላል:: ሌላው ባለቤታቸው እቴጌ ተዋበች አሊ ኦሮሞ ናቸው:: አጤ ቴዎድሮስ በጎሳና በሃይማኖት ለይተው ማንንም አልጎዱም:: እርሳቸው የጎዱት የኢትዮጵያን አንድነት ያልፈለገውን ማንኛውንም ግለሰብ ቀጥተዋል:: ከእርሳቸው ባለሥልጣኖች መካከል ደጃዝማች ገለታንና ሌሎችንም ብዙ የእሮሞ ባለሥልጣናት መዘርዘር ይቻላል::

አጤ ቴዎድሮስ በለራሳቸው ሲጽፉ "ዛሬ ግን እኔ ከተወለድሁ ፈጣሪዬ ከአመድ አንሥቶ ኃይል ሰጥቶ" ሲሉ አጤ ቴዎድሮስ ከአመድ የተፈጠሩ አይደሉም:: የቃላቱ አጠቃቀም እንጂ እርሳቸው ከአመድ አልተፈጠሩም:: ይህን አንድ ቃል መዞ ለልዩነት መቀስቀሻ ማድረግ መልካም አይደለም::

በነገራችን ላይ አጤ ቴዎድሮስ ቸንክር ተክለ ሃይማኖት ሲማሩ ባለ ከየጁ የመጡት የራስ አሊ ሠራዊት የቸንክርን ቤተ ክርስቲያን ሲበዘብዙና ሕፃናቱን ሲገድሉ እርሳቸው ሩቅ ሁነው አስተውለዋል:: ከዚያ በኋላ ነው ማኅበረ ሥላሴ ገዳም የሄዱት::

አንዳንድ የኦሮሞ የጦር መሪዎች በሕዝብና በቤተ ክርስቲያን ላይ ጥቃት ሲወስዱ ተመልክተዋል:: በዚህ የዘመነ መሳፍንቱን ሥልጣን ከትግሬው ራስ ስሁል ሚካኤል ቀጥሎ የተረከቡት የየጁ ኦሮሞዎች ናቸው:: የኢትዮጵያ ድክመት ይበልጥ የታየው እነሱ ከያዙት በኋላ መሆኑ አይዘነጋም::ይህም ሁኖ እርሳቸው ከኦሮሞ ወልደዋል:: ወታደሮቻቸው በብዛት ኦሮሞዎች ነበሩ::
1ኛ ደጃዝማች ገለታ የሸዋ ኦሮሞ ነበሩ::
2ኛ ደጃዝማች አቦዬ ፈይሳ የወለጋ ኦሮሞ ናቸው:: ሌሎችም ይኖሩ ይሆናል::

ዶ/ር ዓለሜ እሸቴ <u>ጦቢያ መጽሔት</u> ቅጽ 11 ቁጥር 3.1996 ዓም ገጽ 30 "በእነግ መሪነት የኦሮምያ ሪፓብሊክ ብለው ከምዕራብ ጠረፍ (ወለጋ፤ኢሉባቡር) ጀምሮ በመሐል ኢትዮጵያ አልፈው አዲስ አበባን-የኢትዮጵያ ዋና ከተማ-በከተማነት በታሪክ የማይታወቅ ÷ ፊንፊኔ÷ብለው እስከ ሐረር ጠረፍ ድረስ በምሥራቅ ተዘርግተው እስከ ቦረና የኬንያ ድንበር በደቡብ ተስፋፍተው የኢምፔሪያሊዝም ቅጥረኞች የወለጋ ሚሲዮናውያንና ኦነግ በታሪክ የማይታወቅ ካርታ ፈጥረዋል::"

"የኦሮምያ ሪፓብሊክ የኦሮምያ መሬት በታሪክ የሌለ ሙሉ በሙሉ የአሜሪካን ኢምፔሪያሊስትና የጀርመን ፕሮቴስታንት ፀረ ኢትዮጵያ ፈጠራና ዋና የኢትዮጵያ ማጥፊያ መሣሪያ ነው:: በኢምፔሪያሊስት ድጋፍ በኢትዮጵያ መንግሥት ዙፋን ላይ በአሜሪካ ኢምፔሪያሊስት እጅ ከተቀመጡ በኋላ ኦነግ የኦሮምያ ሪፓብሊክ የተባለውን 353000 ኪሎ ሜትር ካሬ ተረክቦ በዚያ የሚገኘውን ከ20 ሚሊዮን

በላይ የሚሆነውን የኢትዮጵያን ሕዝብ በድጋሚ ከኦርቶዶክስ ክርስትና እንዲላቀቅ ተደርጎ ቤተ ክርስቲያኑ ከነቀሳውስቱ ተቃጥሎ ምእመናኑ ሀገራችሁ አይደለም ተብለው እስከ ዛሬ ከአርሲ ከሐረር ከባሌ ከወለጋ በጠመንጃ እየተባረሩ ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

ሐሰን ዑመር አብደላ ራዕይ መጽሔት መስከረም 1992 ዓም ገጽ 7 "ከጧቱ የኦሮሞ ሕዝብ ብሔራዊ ማንነቱንና መብቱን ለማስከበር የተነሣለት ዓላማ ፈር የሳተ ጥያቄው ከዚያድ ባሬና ኢሳያስ አፈወርቂን የመሰሉ የአካባቢ አምባገነኖች መሣሪያ መሆኑ ነው" ሲሉ ጽፈዋል።ይህ በነሳ የተደራጀ ድርጅት በውነቱ በአሁኑ ሰዓት ለኢትዮጵያ ሕዝብ የማይጠቅም መሆኑን አልተገነዘበም።

የኢትዮጵያ ሕዝብ በአስተዳደር የተበደለው ሁሉም እንጂ የኦሮሞ ሕዝብ ላይ ብቻ አይደለም። ከዚህ ላይ ነው ትልቅ ጥንቃቄ ሊደረግበት የሚገባው። አጤ ቴዎድሮስ ከቋራ ሲነሡ ጀምሮ ቅድሚያ ያጠቁት እርሳቸው የተወለዱበትን መንደር ነው። ነገር ግን ዓላማ ነበራቸው። ዓላማቸው የቱርክ አሽከር እንዳይሆን በማሰባቸው ምክንያት ነው። ከዚያም ሰስከ እለተ ሞታቸው በጎንደርና በጎጃም በወሎ ብዙ ሕዝብ አጥፍተዋል። ነገር ግን ያደረጉት እርሳቸው ለአንድነት ሲነሡ ፀረ አንድነት የሆኑትን ሽፍቶች ሲያጠቁ ሕዝቡ አብሮ ተጠቅቷል።

አጤ ምኒልክ እንዲሁ የኢትዮጵያን አንድነት ለመመስረት ሲነሱ ቅድሚያ ሸዋ ውስጥ እኮ ብዙ ደም ፈሷል። ሌላውን እንተውው አቶ በዛብህ እኮ በተቃጣይ ጥይት ተደብድበው ሙተዋል። ሌሎችም ብዙ የሸዋ ሕዝብ ታዲያ በደቡብ ኢትዮጵያ ያደረጉት ከሸዋ ሕዝብ የተለየ ምን ተደረገ?

አማረ አለፉ ብሻው ጉግሣ መጽሔት ቅጽ 1 ቁጥር 2 ታህሳስ 1992 ዓም መልስ ስለሰጠሁ አልመሰልበትም። ሌላውን ሁኔታ እንተውው የአሜሪካ ሕዝብ ዛሬ ከደረሰበት የሥልጣኔ ደረጃ የደረሰው ያነን የሕዝብ እልቂት ካደረጉ በኋላ ነው። አጤ ቴዎድሮስ ዘመነ መሳፍንትን ለመቅጣት ሲሉ ቅድሚያ በጎንደር ሕዝብ ላይ ቅጣት ሰንዝረዋል። አጤ ተክለ ጊዮርጊስም በአጤ ቴዎድሮስ የተጀመረውን የአንድነት ጎዳና ተከትለው ሲጓዙ አልገብርም ያለውን የወሎ ሕዝብ ቀጥተዋል። አጤ ዮሐንስ፣ ገና ደጃዝማች ካሳ ሲባሉ ሳል የአጤ

ቴዎድሮስ ደጋፊዎች ናችሁ በማለት በትግራይ ሕዝብ ላይ ቅጣት ሰንዝረዋል። ኋላም መንግሥታቸውን ለማፍረስ የተነሡትን ባይበዛም በትግራይ ሕዝብ ላይ ቅጣት አድርገዋል።

አጤ ምኒልክም ቅድሚያ ከላይ እንዳልኩት በሸዋ ሕዝብ ላይ ቅጣት ካደረሱ በኋላ አገር ለማስፋፋት ሲሉ አጤ ቴዎድሮስ ቅድሚያ ጎንደርን፣ከዚያም ጎጃምንና ወሎን፣ሸዋን ትግሬን እንደቀጡት ሁሉ አልገብርም ያለውን የደቡብ ኢትዮጵያን ሕዝብ ቀጥተዋል። ይህን ቅጣት ያደረሱት ደግሞ የአንድነት ጎታች የሆኑትን ግለሰቦች ለመቅጣት ሲሉ መሆኑን ታሪክ ይመሰክራል። ይህ ከሆነ አጤ ምኒልክ በኦሮሞ ሕዝብ ላይ ያደረጉት ቅጣት ወደ አንድነት ለማምጣት ሲሉ እንጅ በፀረ ኦሮሞ ተብሎ የሚሰበከው የግንዛቤ እጥረት ነው።

አማራው ከተወቀሰ በመጀመሪያ ተወቃሹ ኦሮሞ ነው። የዛሬዎቹ ወቃሾች ታሪክ መርምራችሁ ይሆን? ሌላውን የታሪክ መጻሕፍት መጥቀሱን ትተን በአባ ባሕሪ የተጻፈውን መጽሐፍና የክቡር አቶ ይልማ ዴሬሳን መጽሐፍ አንብባችሁ ይሆን? "እሳ ፈሳጊ እባብ ይመዛል" እንዳይሆንባችሁ ብታስቡበት ይሻላል።

የወለጋ የታሪክ ሰነዶች የተባለውን መጽሐፍ ለሚያነብ ሰው ዛሬ በኦነግና በአንዳንድ ጠባብ ግለሰቦች የሚወረወረው ወቀሳ ውድቅ ይሆናል። ዛሬ ኦሮምያ ተብሎ የሚጠራው እኮ የአማራ አገር ነበር? ኦሮሞው ከአንድ ከቦረና ወጥቶ ከአማራ ሕዝብ ጋር ተደባልቆና ተዋልዶ መላ ኢትዮጵያን በ16ኛው ክፍለ ዘመን ያጥለቀለቀ መሆኑን አልገባችሁም።

የአማራውን ግዛት አልፎ ቀጥቅጦ ከገዛ በኋላ ትግራይ ድረስ የገባው የኦሮሞ ነፍጠኛ ነበር። በኦሮሞ ቅድሚያ የዳሸቀ የዛሬው ደቡብ ኢትዮጵያ ሲሆን የአገሩን ስም አስቀይረውታል። ሸዋ የገባው ጃማን ሰላሌ ብሎ ቀጥቅጦ አስገብሮ ላኮ መልዛ ሲደርስ የአገሩን ስም ለወጠው። አዲሱ ስም "ወሎ" ተባለ።

በታች የሄደው ጎጃምን ቀጠቀጠው። ዳንንግላ፣ቡሬና ደምበጫ የሚለውን ስም መጥቀስ ይቻላል። ጎንደር ሲገቡ መጠነኛ ጦርነት የገጠማቸው መሆኑ አይዘነጋም። ቢሆንም ቅሉ ብዙ ጥፋት

አድርሰዋል። ከዚያ በኋላ የጎንደር ምሥረታ ሲጀመር አብረው ከሕዝቡ ጋር ተደባልቀው የመሠረቱ መሆናቸው ባይካድም። በትግራይ ያጠፉት ጥፋት ብዙ አይደለም።

ይልማ ዴሬሳ <u>የኢትዮጵያ ታሪክ በአሥራ ስድስተኛው ክፍለ ዘመን</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 225 "ብዙዎቹ ወላቡን ለቀው ወደ ሰሜን ተጉዘው በሊበን ወረዳ ውስጥ አዳ ነቤ የሚባል ከተማ ከትመው ከዚያ 5 ትውልድ ኖሩ። ይኸም ታላቁን ወረራና ዘመቻ ከመጀመራቸው ቀደም ብሎ ስለነበረ አዳ ነቤ የተከተመው አሥራ አምስተኛው መቶ ከተጋመሰ በኋላ ይመስላል። የአዳ ነቤ መከተም ጋሎች ደጋዎችን አገር ለመያዝ ላቀዱት ለወደፊት ዘመቻ የግንባር ቀደም ሰፈር እንዲሆናቸው በማሰብ ይመስላል።"

"በዚህ ዘመን ኦሮሞዎች ከረዩ፣ቱለማ፣ሜጫና ወሎ በሚባል ባራት ትላልቅ ነገድ ተከፍለው ይገኙ ነበር። ስለዚህ ከረዩ፣የተባለው ነገድ ባሌን ፈጠጋርንና ደዋሮን እንዲወር፣ቱለማ ወደ ሰሜን ተጉዞ ዛሬ የሸዋ ጋላ ምድር የተባለውን፣ እንዲይዝ፣ሜጫ በስተ ምዕራብና በስተደቡብ የሚገኘውን የእናሪያዎችን አገር እንዲወስድና ወሎ የተባለው ነገድ በሸዋ በስተምሥራቅ ተጉዞ ከወሎ አውራጃ እስከ ትግሬ የተዘረጋውን አንጎት የተባለውን አውራጃ እንዲይዝ የተቀየሰው አዳ ነቤ በነበሩ ጊዜ ነው" ሲሉ እንዴት ኢትዮጵያን እንደተቆጣጠሯት ጽፈዋል። ጎንደር እና ትግራይ የዘመተው የወሎ ጦር ነው። ላኮ መልዛ ተብላ ትጠራ የነበረችው አገር ወሎ ተባለች። እንግዲህ ይታያችሁ በዚህ ጦርነት ወቅት ኦሮሞዎች ብዙ ጥፋት አጥፍተዋል።

ጌታቸው ኃይሌ <u>የአባ ባሕርይ ድርሰቶች ኦሮሞችን ከሚመለከቱ ሌሎች ሰነዶች ጋር</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 149-150 "ጋሎች ደግሞ በዚያን ጊዜ ከዚያ ከውቅሮ ወደ ሐሙስ ወንዝ ወረዱ። ከዚያ በጭፍራ መጥተው የእንፍራዝን አገሮች ሁሉንም አጠፏቸው. አበላሿቸው። እስከ ጎረባ እና እስከ ጭኸራ ድረስ ማረኩ። የንጉሡን የቆጋውን መዲና አቃጠሉትና ወደ ሐሙስ ወንዝ ተመለሱ። ንጉሡም ድል የጋሎች ከሆነ በኋላ ወደ ዳባት መንገድ ሄደ።"

"በማግስቱ ከዳባት አልፎ ድባና ከምትባል ኮረብታ ላይ ሰፈረ። ከዚያም ማኅደረ ማርያም አለፈና ሰንበትን በዚያ ዋለ። ጎገርም ነጋሽ

ክፍሉ ኃይላት ከሚባሉት ወታደሮች ከብዙ ፈረሰኞች እና እግረኞች ጋራ ሆኖ እዚያ መጣ። ንጉሡ ደግሞ እዚች ማኅደረ ማርያም እያለ ለዩልዮስ-በዚያን ጊዜ በምድረ ጉማን ሳለ የመልክት ደብዳቤ ላከ። የንጉሡ የመልክቱ ይዞታ የማሸነፍንና የመሸነፍን ሁኔታ ይናገርና እንዲረዳው ቶሎ እንዲደርስ ያዛል።"

"ንጉሡ ይኸንን መልእክት ከላከ ከማኅደረ ማርያም ተነሥቶ ወደቃሮዳ አለፈ። ከቃሮዳ ተነሥቶ በቆጋ እና በአምባ ማርያም ማህል ማኸሉት ከምትባል ምድር ሰፈረ። እዚያ (ሰሙን)ሲያነሡት ስግደት የሚገባውን የጌታችንን የመድኃኒታችንን የኢየሱስ ክርስቶስን የልደት በዓል አከበረ። ንጉሡ ከልደት በዐል በኋላ በወይና ደጋግ መንገድ ወደ ደንቀዝ ወጣ።"

"ከጋሎች ጋራ እንደገና ለመዋጋት (አስቦ)የሰዎቹን ከተበተኑበት መሰባሰብና የሠራዊቱን ከሩቅና ከቅርብ መምጣት ይጠብቅ ነበረ። ጋሎች ደግሞ በዚያን ጊዜ ከዚያ ወደ ሐሙስ ወንዝ ወረዱ። ከዚያ በጭፍራ መጥተው የእንፍራዝን አገሮች ሁሉንም አአፏቸው፣ አበላሿቸው። እስከ ጎረብ እና እስከ ጭኸራ ድረስ ማረኩ። የንጉሡንም የቆጋውን መዲና አቃጠሉትና ወደ ሐሙስ ወንዝ ተመለሱ" ሲሉ ጽፈዋል።

ዛሬ በጎንደር ክፍለ ሀገር ጎንደር ዙሪያ አውራጃ ላይ አርማጭሆ ወረዳ ጋባጋላ አገር የሚባል ሰፊ ለም አካባቢ አለ። ይህ አካባቢ ኦሮሞዎች ከዚያ በታች ስላልሄዱ "ጋላአገር" ይባላል። ዛሬ በኢሕአዴግ መንግሥት "ጋላ" ያለ በሕግ ይቀጣል። በማለት ደግንጓል። በዚህ አይነት የጎንደር ሰው በሕግ የተደነገገ በመሆኑ ጋላአገር ብለሃል ተብሎ ሊቀጣ ነው።

በጎንደር ክፍለ ሀገር በሊቦ አውራጃ በለሳው ውስጥ ጋሎች የሚባል አገር አለ። ይህም አካባቢውን ጠይቆ ስያሜውን ማወቅ ይቻላል። በዚህ ምክንያት ወሎና ጎንደር፣ጎጃምና ትግሬ የገባው ኦሮሞ ከንዋሪው ሕዝብ ጋር ተደባልቆ ቋንቋውን አጥፍቶአል። ስለዚህ በሸዋና በሌላው ክፍለ ሀገር የገባው ግን እስከ ዛሬ ድረስ ኦሮሞ እንደሆነ አለ። የወለጋውን የዘር ሐረግ በሚመለከት ከአማራ ሕዝብ ጋር የተደባለቀ መሆኑን አንድ ታሪክ ልጥቀስ።

አሌክሳድሮ ትሪዩልዚ እና ተሰማ ታዓ <u>የወለጋ የታሪክ ሰነዶች ከ1880ዎቹ እስከ 1920ዎቹ</u> (እ.ኢ.አ.) በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 285 "የሜጫ (ቦረና)የዘር ሀረግ" ብሎ ካተተ በኋላ ከአማራ ጋር ያለውን አስመልክቶ ገጽ 287 "በዚያን ቀን የተማረኩት ሰዎች ሰላሳ ሰዎች ናቸው። ስለዚህ ሶዶመን ገረባ ተባሉ እነዚ ሰላሳ አማሮች የተማኩለት አብረው ብዙ ሴቶች ተማርከው ነበረ። እነዚህ 9ኙ ቦረናዎች ከነዚህ ሴቶች ጋራ ተጋብተው ተራብተው ኖሩ"

ይልና "ቦረናው እኩሌታው ከአሙ ወሳቡ ቀርቶ እኩሌታው ከዚያ ተነሥቶ የዋቤን ወንዝ ተሻግሮ ከአዳ ነቤ ሰፈረ። በዚሁ ቦረና የዋቤንና የአዋሽን ወንዝ ተሻግሮ ግራኝን ሸሽቶ ተደብቆ በዋሻ በተራራ የተቀመጠውን አማራ የኔ ሚስቴ የኔ ሡሪታ ነው እያለ እየተሻማ ሚስቶቹውን በክንዱ አስረበት። በዚሁ ከዚያ ከአዳ ነቤ ሳሉ መጫና ቱለማ አንድ ሳይ ብዙ ዘመን እስከ አራት አምስት ትውልድ የሚሆን አብረው ተቀምጠው ኖሩ" ይሉና።

ገጽ 304 " የቦረና ሐረግ ሆር ወሳቡ ነው መጫና ቱለማ ወንድማማች ናቸው። አባታቸው ቦረን ይባላል። እነሱም ሳሙን በጉን ፍየሉን እያለቡ ለከብት ማሰማርያ አገር ሳገር እየዞሩ ወተትና ሥጋን እየተመገቡ የዱር እንሰሳትን እያደኑ ሲበሉ ይኖሩ ነበር። እንዲሁም ሀገር ለሀገር ሲዘዋወሩ የውኃ ምላት እንጀራና ሥጋ ካራ ያለበት አገልግል እንደተቆለፈ አግኝተው ሰው መኖሩን ጠርጥረው ወንዝ ለወንዝ ሽቅብ ሲሄዱ የሰፈረ ብዙ ሕዝብ አግኝተው ተዋግተው ብዙ ከብት ከሰዎቹም 30 ወንዶች ብዙ ሴቶች ማርከው ተመለሱ።"

"ከዚህ በኋላ እነዚህ ቦረናዎች ከማረኳቸው ሴቶች በጋብቻ ተቀላቅለው ተራቡ። ከነዚህም የተወለዱት የመጫ ልጆች 5 የቱለማ 4 ናቸው። እሊህም ስልገን ቦረና ተብለው 30ው ምርኮች ዘር ሶዶመን ገርባ ተብለው እስከ ዛሬ ቦረና ይባላሉ" ሲሉ ጽፈዋል።

ኮሞዶር ጣሰው ደስታ <u>የኢትዮጵያ አንድነት ትዝታና ትግል</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 13 "ኦሮሞዎች ከ16 መቶ ክፍለ ዘመን ከደቡብ ኢትዮጵያ ተንቀሳቅሰው ደቡብ ማዕከላዊና ምዕራብ ምሥራቅ ሰሜን ኢትዮጵያ ከሰፈሩ በኋላ በቁጥራቸው ማነስ ምክንያት የጎሳ ጠባያቸውን አጥተው በሌላው ሕዝብ ተውጠውና ተቀላቅለው እንደነበር ታሪክ ያስረዳል" ሲሉ ጽፈዋል።

የቦረና ኦሮሞዎች ከአንድ ጠባብ አውራጃ ተነስተው ከአማራው ሴቶች ጋር ወልደውና ተደባልቀው ወደ ሌላው ክፍለ ሀገር ተስፋፍተዋል። የጋሞ ጎፋ ሕዝብ ራሱ ከቦረና የተሰደደ መሆኑን ብጋሞ ጎፋ የተጻፈው መጽሐፍ ዋቢ ነው።

በጋሞ ጎፋ ዞን ማስታወቂያና ባህል ዋና መምሪያ <u>የጋሞ ጎፋ ሕዝቦች ታሪክ</u> ከጥንት-1974 በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 23 "የአካባቢው ሰው ድሮ መሬቱን ጋሞ ይሉታል እንጂ ሰውን አይደለም። ሰው ቆጎታ ነው የሚባለው። እዚህ ያለው ሰው ከዘጠኝ ቦረና መጣ ይባላል። ዘጠኝ ወንድማማቾች ከቦረና ተሰደው ከመጡ በኋላ ግማሹ ሻማ በሚባለው አካባቢ ግማሹ እዚሁ ቆጎ በመስፈር የቆጎን ሕዝብ ፈጠሩ" ሲሉ ጽፈዋል።

ከቦረና ተነሥቶ እያጥለቀለቀው ሸዋ ከደረሰ በኋላ ማንም እንደማያቆመው በማወቁ ኢትዮጵያን ለመቆጣጠር በተለያዩ ክፍለ ሀገር ተበታትኖ ዘመተባቸው። ይህን ታሪክ የኦሮሞ ተወላጅ የሆኑት አርበኛው ጄኔራል ጀገማ ኬሎ አሳምረው አብራርተው የጻፉትን ጥቅስ ልውሰድ።

ፍቅረ ማርቆስ ደስታ እንደጻፈው <u>ጀገማ ኬሎ</u> በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 206 "በዚህ በምሥራቅ አፍሪካ የነበረው የኢኮኖሚና የፖለቲካ ሥርዓት ጥንካሬ እያደገ ሲሄድ መልክአ ምድራዊ ፖለቲካዊ የሆን ነገሮች ከግምት እየገቡ ቆዩ። በመጨረሻ በገዳ ሥርዓቱ ወደ ሥልጣን የሚመጡት መሪዎች አዳዲስ ድሎችን ለኦሮሞ ሕዝብ በማጎናፀፍ ሥርዓቱ እንዲስፋፋ ለማድረግ ቃል ገብተው ተንቀሳቀሱ።"

"ይዘውት የተነሡት ሥርዓት ካለምንም መደነጋገር አዳዲስ ቦታዎችን ለመያዝ ያደረጉትን ትግል እያሳካው ሄደ። በአገሪቱ በወቅቱ የምሥራቅ ኢትዮጵያ ሙስሊሞች በኦቶማን ኢምፓየር የመከከለኛው ኢትዮጵያ ክርስቲያን መንግሥት ደግሞ በፖርቱጋሎች እየተረዱ በጦርነት ማገዶ ውስጥ በመሆናቸው መስፋፋቱ ብዙም የሚያግዳቸው አደጋ ሳይጋረጥበት ቀጠለ።"

“የጎሳ መሪዎችም ሸዋ ላይ ተሰባሰቡና በዝተናል እና መላውን ሀገር ለመያዝ ተከፋፍለን እንግዛ ብለው ተስማሙ:: ከዚያ ማን በየት አቅጣጫ ያስፋፋ የሚለው ላይ ጎሳዎቹን የሚወክሉ ወንድማማቾች ውይይት አደረጉና ኮርማዎቻችን በሄዱበት እንሂድ ብለው ወሰኑ:: የሜጫ ኮርማ ወደ ምዕራብ ሄደ:: የእሱ ጎሳ የሆኑት ወደ ጅባትና ሜጫ ኢሉባቡር ድማ ሄዱና ሁሉም ሜጫዎች ተባሉ:: አንዱ የቱለማ ኮርማ ሸዋ ቀረ:: ስለዚህ ሸዋ የቀሩት የቱለማ ወገኖች ቱለማዎች ተባሉ:: የሌሎች ወንድማማቾች ኮርማዎች ደግሞ ወደ ወሎ እና ትግራይ ሄዱ:: መስፋፋቱም ስኬታማ ሆኖ አሁን እጅግ የሕዝብ ቁጥር ያለውን የኦሮሞ ብሔር ፈጠረ” ሲሉ ተናግረዋል::

ስለዚህ የቦረና ተወላጆች ከአንድ ጠባብ አውራጃ ተነሥተው መላ ኢትዮጵያን ያጥለቀለቁ ናቸው:: ከላይ ያልኩትን ከዚህ ልድገመው ኦነግ ኢትዮጵያን ማስተዳደር ያለብኝ እኔ ነኝ ማለት ሲገባው እገነጠላለሁ ማለቱ ትልቅ ስህተት ነው:: አልገባቸው ብሎ እንጂ ኦሮሞው ሕዝብ እኮ በተለይ ከአማራ ሕዝብ ጋር ተዋሕዷል:: ይህን ታሪክ ጣልያን ስላወቀ አንድ ሁነው እንዳይነሡብት ስለፈለገ ኦሮሞ አማራን እንዲገድል መምከር ብቻ ሳይሆን የአንድ አማራ እራስ 30 ብር መግዛት ጀመረ:: በዚህ ወቅት ወደ አባ ዶዬ ለምረቃ የሄዱትን ኦሮሞዎች በዚህ ምክር መልሰዋቸዋል::

አባ ዶዬ ደግሞ ሰርገኛ ጤፍ ካስመጡ በኋላ “ቀዩንና ነጩን ጤፍ ለዩልኝ” አሉ:: አማራ ለመግደል ከአባዶዬ ሊመረቁ የመጡት “ይህማ እንዴት ይሆናል” ሲሏቸው አባ ዶዬ“ አማራና ኦሮሞ መለየቱ እንዲሁ አስቸጋሪ ነው” በማለት መልሰዋል:: ስለዚህ ዛሬም እንደ አባ ዶዬ አይነት አባቶቻችን ያሉበትን የኦሮሞን ሕዝብ ከአማራ ሕዝብ ጋር ለማጣላት ከሻዕቢያ ጋር ጉንብስ ቀና የምትሉ ጠባቦች ረጋ በሉ ታሪካችሁን እወቁ::

ዓለም ከደረሰበት ለመድረስ አንድ ሁኖ በመሥራት እንጂ በመለያየት አይደለም:: ጀኔራል ጀገማ ኬሎን የመሰሉ ጀግኖች ያወጣው የኦሮሞ ጀግና ሕዝብ ነው:: ጀኔራል ጃገማ ኬሎ ያሉትን ከዚህ መጽሐፍ ላይ ሳልጠቅስ ባልፍ የአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ የተሟላ አያደርገውም:: አጤ ቴዎድሮስ የጀግንነት ዘር እንጂ የደም ዘር የማያምኑ ስለሆኑ ጀኔራል ጀጋማ ኬሎም በዘር የማያምኑ ናቸው:: ከዚህ ላይ እርሳቸው ያሉትን ከመጽሐፋቸው ጥቅስ ልውሰድ::

ጃገማ ኬሎ በተባለው መጸሐፋቸው ገጽ 210 “ኢሕአዴግ አዲስ አበባን እንደተቆጣጠረ የፖለቲካ ፓርቲዎች በተደረገላቸው ጥሪ ወደ ሽግግር መንግሥቱ ሲመጡ ጀኔራል ዋቆ ጉቶም የቶኩትማ ሊቀመንበር ሆነው ወንበር ተሰጣቸው:: በዚያ ወቅት ሆቴል ዲ አፍሪካ የነበሩት ጀኔራል ዋቆ ከጀኔራል ጀጋማ ጋር ተገናኙ::”

“ጀኔራል ለምንድን ነው የኦሮሞ ድርጅት የማይደግፉ አሉ ጀኔራል ዋቆ! ጀኔራል ጀገማ እኔ የኢትዮጵያ ኦሮሞ ነኝ! የኢትዮጵያ ኦሮሞ ደግሞ ከአምስት መቶ ዓመት በላይ ኢትዮጵያ ውስጥ የኖረ ነው:: ስለዚህ እዚህች አገር ከኦሮሞ የበለጠ ኢትዮጵያዊ የለም ብዬ አምናለሁ:: በመሆኑም ኦሮሞ የኢትዮጵያ ግንድ ነው::”

“ግንድ እንዴት ይገነጠላል?! ግንድ አይገነጠልም፡ ግንድ ከተገነጠለ ዛፉ ወደቀ ማለት ነው:: የሚገነጠል ቅርንጫፍ ነው:: ኦሮሞ የኢትዮጵያ አለኝታ ነው፤ ብዛት አለው፤ጭንቅላት አለው፤ጀግንነት አለው፤ጎብዕረት አለው፤..ተምረን ታግለን የተለያዩ ቋንቋዎችን አውቀን በተራችን ኢትዮጵያን መምራት አለብን እንጂ ተጠያቂው ልገንጠል ብሎ ጠያቂ ሲሆን ልተባበረው አልችልም አለ ጀኔራል ጀገማ በወኔ” ሲሉ ጽፈዋል::

እግነጠላለሁ ከማለት ይልቅ ጀኔራል ጀገማ እንዳሉት ኢትዮጵያን ማስተዳደር ያለብኝ እኔ ነኝ ማለት ነበረበት? አንድ ሰው ከአካሉ ቆርጦ አይጥልም ይህን የዛሬዎቹ ዘመናዊ ምሁራን አልተረዱትም:: ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ያሉትን አንዲት ታሪክ ልጥቀስ:: ያም ኬንያን እንግሊዞች ይዘው መሬት ለማስፋፋት ወደ ኢትዮጵያ እየመጡ ሲያስቸግሩ በፊታውራሪ ወታደሮች እንግሊዞች ይገደላሉ::

አዲስ አበባ ያለው የእንግሊዝ ጉዳይ ፈጻሚ ወደ አጤ ምኒልክ ይሄድና ጉዳዩን ያስረዳል:: አጤ ምኒልክም የቦረና ግዛት የፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ስለነበረ ብቻ ሳይሆን አባ መላ መልስ አያጡም ብለው የእንግሊዙን ጉዳይ ፈጻሚ ወደ ፊታውራሪ ቤት ላኩት መልሳቸው ግን ቃል በቃል ብጠቅስ ለወደፊቱ ማንነቱን ላጣው ለትውልድ ይጠቅማል::

አክሊሉ ወልደ ማርያም ሩሕ መጽሔት ሚያዝያ 1984 ዓም ቅጽ 1ቁጥር 1 ገጽ "30 ከፊታውራሪ ጋር እንደተገናኙ ሰዎቻችን ያለአግባብ ተገድለውብናልና ደማቸው የፈሰሰበት መሬት ይሰጠን ለኛ ይገባናል አለ። ፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስም በሀገራችሁ ይህን መሰል ደንብ አለ ወይ? ብለው ጠየቁ። አዎን ሕገመንግሥታችን ያዛል ብሎ ፍርጥም አለ።"

"ሀብተ ጊዮርጊስም እንግዲያው ፀሐፊ ይፈለግ ብለው ካሉ በኋላ ውሉ ተረቀቀ። ውሉም የእንግሊዝ ቆንሲል በቀረበው ሀሰብ መልክ ነበር። ቆንሲሉም በደስታ ፈነደቀ። በመቀጠልም የእንግሊዝ ሕገ መንግሥት ነውና እኛም የአጤ ቴዎድሮስ ልጅ ዓለማየሁ ቴዎድሮስ ከዚያ ሄዶ በሀገራችሁ ተገድሎብናልና ለእኛ ሉንዶንን እንድትሸጡን ይሁን እናንተም ይህንን ውሰዱ ብለው ቃል አስረቅቀው ከፈረሙ በኋላ በል ከዚህ ላይ ፈርም አሉት።"

"በሁኔታው ተቆጥቶ መፈረም እንደማይችል ገለፀ። አጤ ምኒልክ እና እቴጌ ጣይቱም ስለሁኔታው ከሰሙ በኋላ ከደስታቸው ብዛት የተነሣ በየተራ አንገታቸውን አቅፈው በመሳም ደስታቸውን ገለፁ። ከዚያም በመቀጠል ሀብተ ጊዮርጊስ አንድ ብቻ ሆንክብን አሉ። ቆንሲሉም ጻግመኛ ሳይመለስ በፊታውራሪ ሀብተ ጊዮርጊስ ኃይለ ቃል ተቆጥቶ ሴራው በመክሸፉ በዚሁ ጉዳይ እንደገና ሣይጠይቅ ቀረ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህን የመሰሉ ጀግና አባቶቻችን የተወለዱበትን የኦሮሞ ሰፊው ሕዝብ መሆኑ እየታወቀ ቡድኖች የሚያካሂዱት ዘመቻ መገታት ይገባዋል።

ሺፈራው መንገሻ የሻቃ በቀለ ወያ ታሪክ የትዉልድ አርአያ በተባለው መጽሐፋቸው ገጽ 17 "ጠላቶች የጫሩት ሁሉ ሳይሟላ የቀረባቸዉ ቢሆንም አሁንም አርፈው የአገሪቱን ፀጋ ይመለከታሉ ብሎ መዘናጋት አይገባም። የቀበሩት የደባ ቦምብ ክምስሩ መጋሉን ሲረዱ የጥፋት ተልዕኮአቸውን አዝለው የፖለቲካና የጦር መሣሪያቸውን ይዘው መዝመታቸው አይቀርም።"

"ይህም ሳይሳካላቸው ሲቀር መልካቸውን እንደ እስስት ቀያይረው ሳይፈታተኑ ይቀራሉ ለማለት አይቻልም። ዘመቻቸው በአኩሪ ታሪካችን፣ነጻነታችንና አንድነት ላይ ብቻ አይሆንም። ተንኮላቸውን

ያልተረዳ የዋህ ወገንን በገንዘቡ በጦር መሣሪያና ለሥልጣን ዘውደኝነት አነሳስተው የዜጋ ፀርነትን ይቀሰቅሳ" ሲሉ ጽፈዋል።

ስለዚህ አንዳንድ ግለሰቦችና ቡድኖች ሙሉ ያልሆነ ቀንጽል መጽሐፍ ቅዱስና ቁሳቁስ ከምዕራባውያን ለማግኘት ተብሎ የሕዝብ አንድነትና የአገር ታሪክ መካድ የለበትም። ወደድነም ጠላነም በደም አንድ ሕዝቦች ነን። ይህን የሚክድ ካለ ራሱን ክዷል ማለት ነው። ራሱን የካደ ሰው ደግሞ ለምንም አይሆንም።

ታሪክ አጥፊዎች ፀረ ቴዎድሮስ ዘመቻ የጀመራችሁት አልገባችሁ ብሎ እንጂ ቴዎድሮስ የናንተም ኩራት መሆናቸውን መገንዘብ ነበረባችሁ። አጤ ቴዎድሮስ በምንም ታምር ዘረኛ አልነበሩም። ዘረኛ ቢሆኑማ ኑሮ ገና ወጣት ሳሉ ቱርክን ሊወጉ ሲያስቡ ቱርኮች ያሉበትን ቦታ ለይቶ ለማወቅ ብለው ወለጋ ሂደው በነበረ ጊዜ ከታወቁት የወለጋ ባላባት ልጅ አይወልዱም ነበር። ኋላም የራስ አሊን ልጅ እቴጌ ተዋበችን አያገቡም ነበር። ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስ ፀረ ኦሮሞ አልነበሩም።

አጤ ቴዎድሮስ ፀረ አንድ ጎሳና ፀረ አንድ ሃይማኖት ፀረ ክፍለ ሀገር ሁነው አያውቁም። አጤ ቴዎድሮስን ዘረኛ የሚሉቸው ምናልባት ራሱ ዘረኝነትን ያልተረዳ አልያም ደግሞ የእርሳቸውን አነሳስና ውድቀት ያልተረዳ የግንዛቤ እጥረት ያለበት ግለሰብ አልያም ቡድን መሆን አለበት። ስለዚህ አጤ ቴዎድሮስ ያወጡትን ሕግ የጣሰውን ሁሉ ቀጥተዋል እንጂ አንድን ጎሳ ለይተው አልቀጡም።

ኢትዮጵያን ለማጥፋት ሴራ ስታቦኩ
እንዳትቃጠሉ ኢትዮጵያን አትንኩ
ሕዝቦቿን ለማጥፋት ያሴረው በሙሉ
እግዚአብሔር አለና ተቀንቧል ኃይሉ
በግልጽም በስውር ያሴሩት አገሮች
ጣለባቸው መቅሰፍት የደም ስካራሞች
ካለፈው ሴራችሁ ከዚህ ተምራችሁ
አትንኳት ኢትዮጵያን በእግዚአብሔር ብላችሁ

ብ/ጄኔራል ካሣዬ ጨመዳ የጦር ሜዳ ውሎዎች ከምሥራቅ እስከ ሰሜን በተባለው መጽሐፍ ገጽ 342 "ኢትዮጵያ የቃል ኪዳን አገር

መሆኗን እንርሳ። ከመለያየት ወደ አንድነትና ፍቅር እናዘንብል። ኢትዮጵያ ግን ምን ጊዜም ለዘለዓለም ትኖራለች። ሳስተላልፈው የምፈልገውም መልእክት ይሄው ነው" ሲሉ ጽፈዋል።

ምዕራፍ 3

ወያኔዎች በአጤ ቴዎድሮስ ታሪክ ላይ?

አጤ ቴዎድሮስን ለምን ወያኔዎች ማጥላላት ጀመሩ? ለሚለው ጥያቄ መልሱ የኢትዮጵያ ሕዝብ ስለ አንድነት ሲዘምር የቴዎድሮስ ስም ተደጋግሞ ስለሚነሣ ቅናት አደረባቸው። ልብ ካላችሁ ለአንድ ክፍለ ሀገር ብቻ ቆሞ ሌላውን ማሰደድ አይደለም። የገንዛ ወገኑን ገድሎ ሐውልት መሥራት አይደለም።

ወያኔ የኢትዮጵያን ሕዝብ የሚያየው ወገኑ አስመስሎ ሳይሆን ጠላት አስመስሎ ነው። የደርግ ሠራዊት የኢትዮጵያ ሕዝብ ልጅና ወገን ሲሆን ከደርግ ሠራዊት ጋር ሲታገሉ ለሞቱ የትግራይ ልጆች የሰማዕታት መታሰቢያ ትግራይ መቀሌ ሠራ። ይህ የባዕዳን ተግባር እንጂ የወገን ተግባር አይደለም። ሐውልት የሚሠራለት ከውጭ ወራሪ ኃይል ጋር ታግሎ ለወደቀ ጀግና እንጂ በእርስ በርስ ጦርነት ለወደቁ የመታሰቢያ ሐውልት በየትኛው ዓለም አልተሠራም።

ወያኔዎች ልብ ካላችሁ ታዲያ ለምን ሻዕቢያ የደበደባቸው የአይደር ተማሪዎችን ሐውልትና በባድሜ በዛል አንበሳና በሌሎች ግንባሮች ለወደቁት የኢትዮጵያ ልጆች መታሰቢያ አትሠሩላቸውም? ባድሜንና ሌሎችን ወረዳዎች ከሻዕቢያ ተዋግቶ ለማስለቀቅ ሲሉ ደማቸው ለፈሰሰው የኢትዮጵያ ልጆች የጀግና መታሰቢያ ሀውልት አልሠራችሁም፤ ልትሠሩም አትችሉም። የኢትዮጵያ ሕዝብ አጤ ቴዎድሮስን የሚወዳቸው አርቆ አሳቢ ስለነበሩ ነው። የአጤ ቴዎድሮስ ረጅም ዓላማ ለኢትዮጵያ መልካም ስለነበር እርሳቸው ያወጡት ሕግ ዛሬ ድረስ በመሥራት ላይ ነው።

የማቴ፥13፥14 "መስማትስ ትሰማላችሁ ነገር ግን አትመለከቱም! ማየትንም ታያላችሁ ነገር ግን ልብ አታደርጉም" በማለት ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ አስተምሯል። ዛሬ ያሉ ወያኔዎች

የትግራይን ሕዝብ ከኢትዮጵያ ሕዝብ ለመለየት ብዙ እየለፉ ናቸው። ወያኔዎች ለሥልጣን ብለን ጠበንጃ አነሣን ማለት ጥቃት መስሎ ስለሚታያቸው ሁሌም።

"የትግራይ ሕዝብ ተበድሏል በቋንቋው እንዲማር አልተፈቀደለትም፤ ገዥዎች በድለውታል" ሲላም ሌላ ያልነበረ ታሪክ አዲስ ፈጥረው የትግራይን ሕዝብ ለማሳመን ሌት ተቀን ይለፋሉ። ስሕተቱን ለማመን የማይፈልግ ሰው ሁሌም ምክንያት ያበዛል። የትግራይ ሰዎች በዘመነ መሳፍንቱ ወቅት ማን አስገድዷቸው ነው በአማርኛ ሲጽፉ የነበሩት? በዘመነ መሳፍንቱ ጊዜ ራስ ወልደ ስላሴ ለአንድ የውጭ አገር ወዳጃቸው በጻፉት ደብዳቤ ግንቦት 1803 ዓም የተጻፈ በአማርኛ እና አንዳንድ ቃላት ደግሞ ግዕዝ አለበት።

<u>ACTA ETHIOPICA VOLUM I</u> CORREPONDENCE AND TRETIES 1800-1854 በተባለው መጽሐፍ ገጽ 7 "እጽሕፍ ሐዋርያየ በነገረ ግእዝ እፎ ሀሎኩ ፍቁርየ መስተር ሳውልት፤ እንኳን ደኅና ገባህ! ሰማይ ያህል ምድር ያህል እንዴት አለህ! ሂኖራይ ሳውልት፥ ሰላም ለከ ወሰላመ እግዚአብሔር የሀሉ ምስሌከ እጅጉን እጅጉን እንዴት አለህ! ወዳጄ ሂኖራይ ሳውልት አገሬም አንበጣ በላው ፀሐይ ሁኖዋል። እኔም ዘመቻ ብዬ ነበረ ቀረሁ። ክረምት ገባ እንግዲህ አገሬ እከርማለሁ። ወይእዜኒ እፎ ሀሎከ ፍቁርየ ሂኖራይ ሳውልት እንኳን ደኅና ገባህ እጅጉን እጅጉን እንዴት አለህ! ሂኖራይ ሳውልት አገሬን መከራ ሁኖዋል። አንበጣ በላው ሰላም ወሰላመ እግዚአብሔር ያሀሉ ምስሌከ" ማንትም አለው።

እንደገና ከዚሁ መጽሐፍ ገጽ 8 ህዳር 1804 ዓም እንዲህ ይላሉ "ህገሬን ሦስት ዓመት ሙሉ አንበጣ በላው ከፋኛ ፈጀው አሁንም ጸላት ተነሥቶብኝ ጎንደር ወጣሁ ቀን ቢሰጠኝ ጎንደር ብቀመጥ" ሲሉ ጽፈዋል። ይህ ደብዳቤ የተጻፈው ሕዳር 1804 ዓም ሲሆን ዘመነ መሳፍንቱ ኢትዮጵያን በትኗት የትግራይ ራስ ወልደ ሥላሴን ማን አስገድዶ አማርኛና ግዕዝ እንዲናገሩ አደረጋቸው? ሌላው ደግሞ 4ኛው አጤ ዮሐንስ ሐምሌ 7 ቀን 1863 ዓም ሲነግሡ የሥራ ቋንቋቸው አማርኛ እንጂ ትግርኛ አልነበረም።

በትግርኛ የተጻፈ የአጤ ዮሐንስ ደብዳቤ አላነበብኩም። ምናልባት ወያኔ በሚኒ ማሳተሚያ ድርጅት ለወደፊቱ አሳትሞ ያወጣ እንደሆን